



## Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

## Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

## Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### **Usage guidelines**

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### **About Google Book Search**

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>



Hi 9585



UNIVERSITÄT



9

Digitized by Google











ACTA  
ERUDITORUM  
ANNO M DC LXXXVIII

publicata,

ac

SERENISSIMO PRINCIPI  
AC DOMINO

DN. FRIDERICO,  
Regnorum Daniæ ac Norvagiæ  
Hæredi &c. &c.

DICATA.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi  
Electoris Saxonie Privilegiis.*

---

LIPSIÆ.

Prostant apud J. GROSSIUM & J. F. GLEDITSCHIUM,  
Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERL.  
Anno M DC LXXXVIII.





LECTORI BENEVOLO  
SALVTEM!

**S**eptem elapsi jam anni sunt, ex quo Acta hæc Eruditorum, Historiam Rei Litterariæ, & novissimam quidem complexa, publicare per mensium intervalla cœpimus. Neque hætenus illius nos instituti seu puduit seu poenituit, quo consultum illis inprimis ivimus, quibus vel *integrum* non est comparare sibi libros novos, vel otium perlegendis illis non suppetit. Id unum dolemus, non potuisse a nobis libros omnes recenseri, qui spatio septennii hujus, quo Hungaria excepta, reliquo fere orbi Europæo publica pace frui licuit, Musæque adeo tranquillitate etiam sua per Dei gratiam gavisæ sunt, in lucem publicam prodierunt. Ea enim fuit eorum copia & multitudo, ut quamplurimi in Actis hisce locum hætenus non invenerint, eorum etiam, qui *primos* inter memorari debuissent. Tametsi vero, postquam irato terris Numine bellici motus undique visi sunt ingruere, ampla adeo & luxurians bonorum librorum messis expectanda nobis de-

deinceps non sit: decrevimus tamen, peculiarem Supplementorum tomum, suas in sectiones discernendum edere, in quem libri, qui ab anno 1681, quo auspicati hæc Acta sumus, huc usque lucem adspexerunt, hæctenus autem a nobis silentio prætermitti fuere, referantur, nec omnes tamen, sed plerique. Nam & hoc loco repetendum ducimus, quod in Actorum A. 1684 Dedicatoria ad Serenissimos Principes, Dominosque nostros Clementissimos, JOH. GEORGIUM IV & FRIDERICUM AUGUSTUM, Epistola professi sumus, minime damnari a nobis aut vilipendi libros, quorum nulla fit in Actis nostris mentio, seu incuria nostra, seu quod ad nos non pervenerint, seu quamcunque ob causam aliam. Daturi vero sumus operam, ut sub initium anni proximi, prima Supplementorum Sectio prodeat, quam reliquæ, non certis quidem intervallis, sed prout commodum nobis fuerit, subsequantur. Denique nec id ignorare Lectorem Benevolum volumus, cogitare nos de rerum, quæ his Actis continentur, uberiori indice, qualem desiderarunt multi, conficiendum vero in se Vir quidam clarissimus recepit.

# ACTA ERUDITORUM,

*Publicata Lipsiæ*

*Calendis Januarii, Anno MDC LXXXVIII.*

VITI LUDOVICI A SECKENDORF COMMENTARIUS HISTORICUS & APOLOGETICUS DE LUTHERANISMO, seu Reformatione religionis: in quo LUDOVICI MAIMBURGII Historia Lutheranismi Gallice edita, Latine versa exhibetur, corrigitur & suppletur.

Francofurti & Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditsch, 1688, in 4.

Quam charum & inæstimabile majoribus nostris visum est, nobisque adhuc merito videtur coliturque beneficium, singulari Dei gratia per ministerium D. Martini Lutheri in emendanda religione & restituenda Christianorum legitima libertate exhibitum: tam odiosum id & olim fuit, & nondum esse cessat Romanæ Hierarchiæ assertoribus; nec desunt ex iis quotidie, qui id omnibus modis controversum nobis faciant, & si penes se stet, totum destruant. Manifestius hoc est, quam ut ulla egeat probatione; res enim loquitur. De scriptoribus vero ut nunc tantummodo dicamus, nemo quidem numerum eorum inire aut nomina referre noverit, qui ab annis centum & septuaginta calamum contra Lutherum ejusque doctrinam strinxerunt: cujus pugnae, sicut ipsius reformationis Lutheranae (aliquando & bellorum ejus causa excitatorum) maximum theatrum semper fuit & nunc quoque est Germania nostra. Quamquam pene incredibile sit, tot fuisse viros cætera non indoctos, qui eadem fingendi & calumniandi protervia, millies refutata recoquerent, & dissimulatis ut plurimum aut futili cavillatione elevatis, quæ responsa erant, eandem nugæ orbi obtruderent. Sed viderunt illi impudentiæ suæ fructum,

## 2 ACTA ERUDITORUM

fructum. Licet enim nemo nostrum a fidei professione, qua semel sincere imbutus est, per calumnias insulsiſſimas moveatur; ( alias enim mutationum in religione causas & impulsus esse scimus ) hoc tamen obtineant criminatores, ut repetitis istis naniis suos fastidio veritatis & odio nostri magis magisque impleant; quod tanto facilius præstant, quia apologiarum noſtrarum lectione iisdem interdunt. Longe vero facilius exteris, ut linguæ sic & historiæ noſtræ plerumque ignaris imponunt. Inde fit, ut cum hi quoque de rebus Germanicis scribere velint ( quod Galli nunc frequenter factitant ) accedente librorum noſtrorum prohibitione, non habeant, unde veritatem hauriant. Itaque *Cocblaus, Surius*, alique parisi ingenii autores, omnem illis paginam faciunt.

Ita post sexcentorum Lutheromastigum ejusque historiæ falsiorum malignos conatus, e Jesuita factus regius Historiographus *Ludovicus Maimburgius*, non minori odio & invidia adversus religioni noſtræ addictos, aut Lutheri nomen non averſantes, accensus, *Historiam Lutheranismi* Gallico sermone contextam anno 1681 evulgavit. Quæ etsi verborum lenocianis & subinde insperſis laudibus Luthero non iniqua adeo videri possit, ac acerbiorum Scriptorum libri antea in publicum editi; idem tamen propositum veritatis oppugnandæ & Reformationis historiæ invidiosis mendaciis lacerandæ ipsum tenuisse apparet. Igitur cum non modo æque injurius, sed magis etiam nociturus, ob blanditiis sermonis & quam præ se fert ingenuitatem, hic liber extaret, nec intra sex hos annos quisquam ejus convellendi laborem suscepisset; accensus hoc studio & divinæ veritatis amore, generis non magis ac antiquæ profapiæ splendore, quam munerum in Saxonica aulis præclare gestorum gloria, literarum etiam exquisito cultu & consummata doctrina Vir illustris Dn. VITUS LUDOVICUS a SECKENDORF, integram Maimburgianam historiæ excutiendam aggressus est, & quid veri ea falsique contineat, inquisivit.

Quamquam vero nihil vulgare atque protritum de præstantissimo hoc summi Viri studio quivis sibi promittit, omnem tamen expectationem longe supergressum in hoc opere ipsum esse, nemo non pervoluto diligentius libro, deprehendet. E Gallico sermone, in Latinum, librum Maimburgii eleganter & fideliter convertit, quod

quod hanc linguam illa eruditis inter nostrates, theologos cum primis, familiariorē esse intelligeret. Scissum in commata seu paragraphos auctoris contextum observationibus suis & animadversionibus diffinxit, in quibus & falsa ac invidiosa notavit, veramque historiam falsæ Maimburgianæ & aliorum huic similium scriptis opposuit, ac inculcentissimis rationibus adversus calumniosos evicit, Lutherum non faciendi schismatis studio & ambitione inani, sed causis gravissimis adductum innocentissime ac integerrime reformationis negotium, ne prolaberentur penitus res Christianæ, suscepisse. Ex ipsis Lutheri epistolis ac cæteris scriptis ejus dogmatum, ex coævis scriptoribus ejus factorum fidem probavit. Ne vero ab aliis prodita solum afferret, (quod tamen jam satis esse poterat, quando ab adversa parte non nisi veteres naniæ sæpius explosæ & solide confutatæ identidem denuo proferuntur), ex Saxoniorum Principum, in quorum provinciis vera dogmata splendorem suum Lutheri opera primum receperunt, scriniis & archivis meliora manuscripta, quam de quibus Maimburgius falsa gloriatur, impetravit, & ex iis quæ ad Reformationem ab invidiosis criminationibus liberandam facerent, produxit. In proposito hoc exequendo quam rationem tenuerit, quam moderationem servarit, qua ingenuitate usus sit, cuivis legenti manifestum est, & in eleganti ac diserta *Prefatione* Operi præmissa, nec non *Dissertatiuncula*, quæ istud claudit, Additionibus subjecta p. 361. & seqq. ipse exposuit. Summa etiam capita e lemmatibus, quæ singulis paginis inscripsit, licebit intelligere, & cognoscere in quo argumento tum Maimburgii *Dissertatio* historica, tum adjecta ei *commentatio*, additio, aut censura versetur.

Universam autem Maimburgianam historiam ejusque sex libros in Latinam linguam translatos & annotationibus additionibusque (in quibus quædam commentationum capita e pluribus aliis scriptoribus probantur, aut omissa suppleuntur) illustratos nunc publico donare etiam propositum habuit Illustris Editor; maluit tamen priorem jam modo studii sui partem, *primum* nempe Maimburgii *librum* complexam edere, quæ septem priorum Reformationis annorum gesta, ab anno 1517. ad annum 1524. exponit, in arduo hoc negotio maxime difficilia & impedita, ac proinde accuratiori in-

quisitione prolixiorque expositione prorsus digna. Non solum enim prius conatus, quos præter omnem spem & expectationem cujusquam Lutherus suscepit, ab omni humano præsidio destitutus, Principis etiam sui Electoris Saxonie Friderici præsidio parvatus, sed & gravissimi agones in congressu Augustano cum Cardinale Cajetano, in disputatione Lipsiensi cum Eccio, tum Wormatensibus comitiis, editaque adversus ipsum Pontificis & Cæsaris severissima decreta enarrantur, immensisque labores, hominis vires ferme excedentes, prioribus his annis ab eo exantlati recensentur. Incredibilia porro innumerorum adversariorum odia, ac convitia, per libellos plurimos in ipsum jacta, & immensa pericula, quæ primis his annis ei fuerunt subeunda, exhibentur, ac miraculo simillimum fuisse ostenditur, vivere ipsum vel uno, nedum septem, annis potuisse. Hujus sane temporis historiam vere propriam Lutheri censet illustris Auctor; quod divina adjutus ope solus absque ullo socio per hos annos gessit omnia, nulla Principum potentia subnixus, omnium Regum, Cæsaris, ac Pontificis odio & persecutionibus expositus, collegarum etiam iniquitatem (ut Carolostadii facta demonstrant) certe timorem expertus; adeo ut ipse unus ex schola, quam concionibus, prælectionibus & scriptis Wittebergæ aperuerat, in omnia mundi regna & provincias Evangelii præcones, veluti tot coloniarum duces, misisse existimandus sit. Major itaque primæ huic historie parti exponendæ impendendus fuit labor, tantoque prolixior extitit, quanto sæpius ipsa Lutheri adducenda fuerunt verba, quibus suam ipse sententiam discrete explicavit, unde Maimburgii & caterorum adversæ partis scriptorum falsæ criminationes contunderentur. In sequentium annorum historia, quando Principum auctoritas, & Magistratum approbatio, & adjutorum numerus accessit, & ad publicas Confessiones perventum est, parcius breviusque Lutheri libris se usurum prædicat illustris Auctor; majori tamen aliorum Auctorum apparatu opus futurum, qui adversus calumnias producantur, quivis intelligit.

Rationes vero quibus motus est, ut Additionum volumen bene magnum primo huic libro adjiceret, in exordio Additionibus præmisso exposuit, neque celat, quæ adminicula ad progressum operis



expectet. Ex his ipsis sane additionibus specimen capere licet, quantum lucis accedere possit historiae, si (uti ab Auctore, quantum licuit, factum est) eruatur ex bibliothecis & scriniis, quæ licet olim publicata, ob paucitatem tamen pagellarum vel aliiis de causis obscura & neglecta hucusque jacuerunt, multoque magis quæ nunquam sunt publicata. Accedit & alia utilitas, si ex libris editis licet, sed rarioribus aut caris, aut lingua non omnibus intelligibili scriptis, seligantur optima quæque & judicentur aut excerpantur. Utrumque ut præstaret, curæ fuit Illustri Auctori, nec ingratum futurum esse conjicimus lectoribus, ut præcipua additionum capita sive materias, & ex quibus fontibus hausit sint, breviter indicemus. *Apologia Sleidani ex Hortlebero*, cujus duo magna volumina (in folio) de bello Smalcaldico extra Germaniam vix fortasse ulli, intra eam non multis nota aut ad manus sunt, exhibetur p. 7. Historia controversiæ de indulgentiis A. 1484. in Misnia agitatur, deque calibellus *D. Job. Breitenbachii* Jurisconsulti Lipsiensis tunc celeberrimi p. 29. De Lutheri studiis & moribus non pauca ex historia *MS. Marthei Ratzebergii* Medici, p. 36. 40. 41. & alibi. Vita *Spalacini* p. 43. Scriptum quoddam *Tezelii* contra Lutherum, p. 10. 49. *Henrici Alingii* historia MS. de reformatione *Palatina*, p. 56. 292. & alibi. *Spalacini* historia MS. de *Friderico Saxoniz Electore*, p. 59. 61. 148. 215. & alibi. De Fœdere Suevico commentatio haud inutilis, p. 68. *D. Christophori Scheurli* oratio, & alia quædam rariora testimonia de *Friderico* Elect. Sax. p. 71. De structura templi omnium Sanctorum Wittenbergæ, p. 82. Tractatus quidam de disputatione Lipsionensi olim editi, p. 79. De *Petro Mosellano* memoratu digna p. 103. Oratio *Langii* de disputatione Lipsiensi, p. 107. *Job. Capionis* historia p. 117. De libris *Augustini Alfeldensis*, p. 127. De *Thoma Rbadini* orationibus, & quæ *Philippus Melanchthon* adversus illum scripsit, p. 180. De libello *Hieronymi Vei*, p. 170. De colloquio inter *Fridericum Myconium* & *Job. Corbachium Düsseldorfii*, præsentem *Job. Friderico Saxoniz Duce* postea Electore habito, narratio memorabilis, p. 195. Literæ *Melanchthonis* de Anabaptistis ad *Fridericum* Electorem antehac non editæ p. 211. De *Emseri* scriptis, p. 221. De Reformatione urbis *Altenburgensis*, p. 238. Excerpta ex *Wesseli Groningensis* libris admodum raris, 240. & 351. De Reformatione *Ulmensi*, 265. Excerpta

ex scriptis *D. Cass. Guttelii* itidem raris, 168. 255. De Reformatione *Zuicavienfi*, ex MS. 279. Excerpta ex *Baazio* autore Sueco paucis noto, 284. De edicto *Philippi Hassia Landgravi*, quo reformationis initium quoddam fecit. 309. De *Norimbergensi* Reformatione, haud trita, p. 313. Item de *Argentoratensi*, p. 321. De *Isenacensi*, p. 337. 357. Conciones *Andrea Proli*. p. 348. Ex *Wicelio* quadam. p. 351. Apologia *Christiarni Daniz R.* p. 376. Liber *Emseri* de S. Bennone p. 359. Multa de virorum illustrium & doctorum, maxime vero de Theologorum, qui Lutheri doctrinam propagarunt gestis, collecta inveniunt Lectores; tum digressiones quasdam non poenitendas, v. g. de *Ernesto Saxone* Archiepiscopo Magdeburgico p. 142. de *Savonarola* p. 147. de Imperio *Frideric*o Saxoni Electori oblato. p. 151. de egregia propositione *Maximiliani I.* Imperatoris Constantiæ A. 1507. proceribus Imperii facta. p. 148. refutationem luculentam calumniarum novi Scriptoris Galli, Abbatis *Cordemois*, de Colloquio Lutheri cum diabolo, p. 178. de sophistica *Eccii* distinctione *in ser totum & totaliter* p. 83. item 340. Recentissimi etiam historici regii in Gallia *Varillæ* sui mire falsa venditantis, refutationes passim inferuntur. Gratam vero passim commemorationem eorum facit Auctor, a quibus adjutus est librorum & documentorum suggestione, aliosque ad eandem benevolentiam invitat, & operæ suæ continuationem publici commodi causa prolixè offert. Cui præclaro studio exequendo, quod a nemine alio vel majori fide vel doctiori industria præstari posse arbitramur, ut otium ac idoneas vires Deus sufficiat, cujus unice gloriæ omnem vitam summus Vir impendit, vovemus.

VOYAGE DE SIAM, DES PERES JESUITES,  
envoyés par le Roy aux Indes & à la Chine &c.

id est,

Iter Siamense Patrum Jesuitarum, a Rege (Gallia) in Indiam & Chinam missorum.

Amstelodami, apud Petrum Mortierium, anno 1687.

in 12.

AUtor hujus Itinerarii *Guido Tachardus*, Societatis JESU, una cum quinque aliis suæ professionis Patribus, in comitatu fuit legationis Gallicæ, ad regem Siam non ita pridem missa: cu-

cujus historiam, ex ipsius legati *Chaumontii* scripto hodoeporico, *mensis Febr. superioris anni p. 107.* recensuimus. Quamvis autem memorati Patres a Rege Gallie sub titulo mathematicorum regionum, in Indiam, & precipue ad Sinas destinati essent, ut ibidem, cum artibus & scientiis, speciatim Geographiæ ac Nauticæ, perficiendis, institutis que pro re & occasione nata observationibus, incubarent; tum ut conjuncta cum Missionariis Romanensibus aliis operare religionem Christianam proveherent: Tachardi tamen peregrinationem Sinensem consilium intercepit Regis Siamensis, postquam institutu ministri sui primarii Constantini, religioni Romano-Catholicæ addicti, ad extrahendum in regia sua Observatorium, Parisino aut Pequinensi, quod Jesuitæ possident, simile animum applicisset, unum ex his Patribus requirentis, qui cum Legato Gallico rediret, a Rege Galliarum duodecim Jesuitas, mathematicarum scientiarum gnaros, sibi impetraret, quorum opera in regno suo propagandis hæc studii deinceps uteretur: quam provinciam fors arbitra Autoris nostro obtulit.

p. 5. II.

p. 238. 143.  
p. 165.

p. 239.

*Tachardus* ergo, legati Gallici toto itinere comes, eadem fere in hoc libello describit, ac Legatum, citato supra loco, adnotasse memoravimus. Quæ tamen ille presso ut plurimum stylo, noster uberior prosequitur; hincinde etiam inspergit *Chaumontio* intacta, & quorum gratia post hunc quoque meretur legi. Præcipuorum gustum B. Lecheri aliquem hic damus; eorum maxime, quæ studium intentionemque *Autoris* & sociorum propius attingunt.

Hemispherium meridionale paulatim subvertibus deprehensi sunt *deserta mapparum celestium P. Pardies, circa sidera australis*; ob quos non levi reformatione dignas easdem censet. Brachiorum enim Cracis australis inæqualitatem in cælo multo magis esse conspicuam, ac in chartis comparet; Lupi vero & Centauri icones tam parum congruere asterismis istis, ut secundum illos difficulter in cælo distingui possint; Trianguli stellas respectu circumjacentium perperam collocatas; nebulam etiam nec situ nec figura dextre expressam, commemorat: pluriumque aliorum errorum dictas tabulas ex observationibus accurate instituendis reas futuras conjicit.

p. 29.

*Est hæc cavernarum, in tractu Oceani sub æquinoctiali obvisum,* p. 42. seqq.  
rum,

- p. 51. rum, Draconum puta, Siphonum & ignium marinorum, scintillarum noctu subfultantium, procellarum, iridum Solarium Lunariumque &c. phænomena, aptam physicis disquisitionibus materiem, exponit.
- Capitis *Bona Spei* non incuriosam descriptionem, adjecta oræ maritimæ tabula, lectori præbet: suo etiam testimonio confirmans, quæ *Chaumontium* de fertilitate circumjectæ regionis asseverasse olim notavimus. Ubi etiam de copia cervorum, quæ supra fidem fere nobis fuit, ex ore Batavici ibidem Gubernatoris refert, visos eidem aliquando minimum decies mille, uno agmine incedentes. Præter ea porro, quæ ipse de terræ nascentibus, animalibus, incolis, incolarumque moribus, proprii partim oculis, partim aliorum relatione edoctus, commemorat; mappam accuratam, sibi que fide autoris commendatissimam, Capitis & confinium versus tropicum terrarum, exhibet, cum indigenarum (quos Batavi *Hottentot* communiter appellant) recensu, a novissima *Tapperi* descriptione, ut numero, sic & nominibus populorum illorum non parum diversam; miseratus interim infelicem gentium illarum conditionem, quæ salutaris Numinis divini cognitione destituta, impensam quidem hospitum suorum curam. in commerciis secum exercendis, detegendis comparandisque, per avia, deserta, & montium pene inaccessa, insuper etiam habito vitæ periculo, terrarum illarum divitiis, ab annis non paucis expertæ sint; nullo prorsus ardore, qui Christianostamen maxime addecebat, apud hos excitato, lucrificandi Salvatori suo ingentem adeo hominum multitudinem, sua non minus sic culpa, quam pessima vicinorum negligentia æternum pereuntium.
- p. 80.
- p. 94.
- p. 64. 70. Observata est & hic loci *Tachardo* cum sociis, per instrumenta ex Galliis asportata, *Satellitis Jovialis primi occultatio*, & per eam *longitudo Capitis* tribus gradibus *occidentior* ac recentiores mappæ exhibent, reperta. Nam juxta *Ephemerides satellitum Jovialium Cassinianas*, emersio Parisiis contingere debuit Anno 1685. d. 4. Junii, Hora pom. 8. 25. 40: observatoribus vero nostris, correcto tempore, satelles evolere se cœpit Hor. 9. 37. 40; differentia utriusque loci hinc emergente 18, quæ *Ausoris* effato secundum tabulas novissimas
- p. 66.

mas est 21. Non perinde tamen eidem certa est *deviatio acus magnetica hoc loco capta*,  $11\frac{1}{2}$  gradibus magistriflans, quam nautarum py-

p. 65. 70.

xides tantum 9 exhibuere; suspecto annulo quo utebantur, astronomico, ob difflansum ejus duorum circiter graduum, a probata fidei instrumentis aliis deprehensum, cum declinationem magnetis in regno Siam iteratis vicibus explorarent. Animadversum etiam est hac occasione, plurimas circa polum antarcticum stellas a *Bayero* aliisque omissas, multas etiam perperam dispositas; nubeculas vero binas prope eundem polum libero intuitu clarissime albicantes, tubis grandioribus inspectas tantum non penitus disparere.

*Inter Caput pradiidum Insulamque Javam Oceanum fulcanti-* p. 96. 102.  
*bus cautiones itinere isti dextre conficiendo necessariae diligenter notatae* sunt; quae, quia intra paucos annos tempestatum in illo tractu ventorumque vicissitudines a pristinis nauticae regulis, & experimentis temporum lapsorum plurimum descivere, non minus utiles esse possunt eo impofterum tendentibus, quam comperta *Insula Java a Capite B.* p. 108.  
*S. distantia*, plus sexaginta leucis contractior, atque chartae haecenus volvere geo-hydrographicae.

Occasione appulsus ad oram Javæ Bantamicam, visum est *Au-* p. 123.  
*tori* brevem *historiam* exhibere *nuperorum motuum Bantamicorum*; quam compendio hic repeti B. L. ingratum non arbitramur. Nimirum Rex Bantami Agum regnandi satur, & negotiorum pertaxus, septem octove abhinc (dum hæc scribimus) annis filio Aguy regni habenas permiserat. Hic patris præceptis, quæ cum corona acceperat, parum obsecundans, remotis a curia, quos parens præcipuos habuerat rerum & consiliorum administratos, filioque entæ commendarat, patris in se primum querelas, mox ubi nihil hæ profecere, iram adeo concitavit, ut coacto ingenti exercitu filium adoreretur, solio iterum dejiciendum, in quod intempeste fuerat collocatus. Secuta inde subditorum defectio, juniorem regem in regia Bantamo a patre obsessum, in summas conjecit angustias; extrema tamen is omnia potius experiri, quam dubiæ parentis offensi clementiæ se permittere paratus, vicinorum Batavorum opeam imploravit, & obtinuit. Spelmanus enim regiminis Indico-Batavici Gubernator, insuper habito suorum consilio, bellum in regem

B

amicum

amicum dissuadentium, submissis prope copiis auxiliariis, depulsum ab obsidione Bantami regem seniore[m] castrisque exutum, in fugam egit. Hac victoria potiti, inque regiam recepti Batavi, de regno occupando, & rege utroque in potestatem redigendo consilium cepere: inde juniori regi, sub honoris quidem & securitatis prætextu, custodia ex milite Batavo circumdata, & prolatis porro armis munimentum Tangran, ipsaque urbs Carthiace, in quam Rex parens se receperat, occisis hic præsidariis mille sexcentis, occupata. Retractus etiam ex fuga Agumus, filioque traditus: qui pronunciata in parentem capitis sententia, Batavis tamen, impietatem hanc detestantibus, persuasus est, ut supplicium in arctam custodiam verteret. Paucis post hæc diebus, Rex edito mandato, Gallos Anglosque regia Bantamo excedere jussit, causatus utramque hanc nationem partibus æmuli sui favisse. Et Galli quidem, rebus suis secum deportatis, morem gessere; Angli vero relictis in urbe fortibus emigrantes, de vi, sibi sub nomine regis a Batavis illata, protestati sunt. Ab illo porro tempore, peregrinis præter Batavos omnibus descensus Bantami interdictus, & commercia, quibus hætenus præcipuum hoc piperis emporium inclauerat, Bantamensibus nequicquam ringentibus, Bataviam translata sunt: ipse vero Rex Aguy in castro regię contiguo, Batavorum militum præsidio circumvallatus, subditis Agumi vicem indigne ferentibus, & exterorum auxilia circumspectantibus, dubio adhuc motuum horum exitu moderatur.

p. 115. 121.

Præter ea quæ Legato ejusque comitatu[m] Siami contingere, aut observata sunt, circa *magnificam exceptionem, introitum in regiam, palatja & processus regios, templa, funebria Talaponum, elephantorum* p. 177. seqq. *capturam, & unius albi trecentorum annorum cultum &c.* tacendum p. 190, 195, nobis est minime *colloquium Regis Siamensis* cum supra nominato ministro suo Constantino, *de amplexanda, Regis Galliarum hortatu, religione Christiana.* Chaumontius enim, qui hoc in mandatis vel 229, 212, maxime habebat, ut Siamensium Regi fidem persuaderet Christianam, præterquam, quod orationis suæ ad regem præcipuum hoc argumentum esse voluit; peculiari etiam scripto, per ministrum dictum oblato, hoc Domini sui desiderium Regi impense commendavit. Id Regi offerens Constantinus, & ipse plurimum contendit, si  
qua

p. 190, 195,

229, 212,

221, 227,

253. 141,

155, 232.

p. 257.

seqq.

qua consilium votumque regis Galliarum eidem conciliare possiet. Frustra tamen tunc quidem fuere conatus utriusque: Rege, Christiano nomini alioqui minime infenso, & absurditatem doctrinae Talaponum genii sui sagacitate plus satis jam edocto, ad tam inopinatam propositionem nondum ita preparato, ut praëjudicium, vetustati suæ religionis, plus annis bis mille citra interruptionem Siamensi in regno excultæ nixum, tam cito potuerit exuere. Miratus autem est rex, Galliarum regem negotium religionis tantopere curare, quod tamen ipse Deus, ad quem referatur, suo iudicio perinde habeat, hominumque arbitrio solidum relinquat. *Deum enim, sic philosophatus est, universi-creatorem, aequè potuisse, si ita sibi visum fuisset, hominibus, corpore animoque adeo similibus, unam de se inspirare sententiam, quæ suæ conformis esset voluntati; atque adeo unitatem religionis, a providentia suâ unice pendentem, aequè facile introducere, atque sectarum illam diversitatem, quæ tamen ab omni retro ætate viguerit. Placuisse Numini celebrari tam prodigiosa & admiranda varietate diversissimarum creaturarum, quæ creatorem suum unaquaque modo sibi convenienti collaudet; quid si idem non minus capiatur honore, sub diversis cultus & ceremoniarum schematibus ab hominibus oblati? Quid enim varietas hæc, quæ in spæranaturali tanta pulchritudinis & admirationis habeatur; probri censenda sit aspergere ordini supernaturali, aut quæ ratione divina sapientia disconvenire? Cum itaque contra voluntatem divinam nihil contingat, eademque rebus universi summo moderetur imperio, se intra brachia misericordiæ providentiæque divinæ recipere, totoque peccatore aternam obtestari sapientiam, ut secundum beneplacitum suum de se suoque regno decernat.* Hæc summa est argumentorum regis Siamensis, quorum pondere se passus est detineri, quominus ad religionem Christianam accederet: felicitior utique futurus, si postquam superstitionum fabularumque gentis suæ vanitatem passim deprehendit, tanta sollicitudine anchoram salutis suæ suorumque tutiorem imo unnicam quæreret, quanto studio Europæorum artes & scientias regno suo invehere laborat.

p. 136.

p. 136.

Memoratu etiam digna est *observatio Eclipsæ Lunaræ*, ipso rege præsentè a Patribus dictis in urbe Louvo, 15 aut 20 leucis a regia Siamo Boream versus distante, peracta; juxta quam & Parisiam

p. 146. 156.

nam Casini, differentia meridianorum, Parisiensis & dicti loci deduc-

ta est 6. Hor. 34: & inde longitudo Siami 121, quantam etiam ex observatione d. 21. Febr. anno 1682. ibidem habita Autor collectam obiter indicat. Cæterum inundationem regni Siamici annuam, quam ex Chaumontio quatuor mensibus durare tradidimus, nosse ad septem octove menses ex relatione incolarum se extendere, diversis in locis consignavit.

Atque hæc sunt, quæ historiæ itineris interspersa, digna relatu judicavimus: præter quam Autor libro ultimo peculiari *de moribus & religione Siamensium* agit; qui exegeticus esse potest eorum, quæ ex Chaumontio antehac excerptimus. Notat autem regiam, Siam Lusitanis appellatam, non Iuthiam aut Odiam ab incolis, sed *Crung si ayutba ya* nuncupari: Beatitatis summum gradum, quem Chaumontius juxta genus loquendi Siamensibus hic suctum per annihilationem exprimit, Autor per exemptionem a regimine

universi, qua terris subductus eorum Deus, atque in cœlum translatus, procul ab ærumnis mundanis æterna quiete perfruatur, explicat: Deaster Siamensium novissimus, qui Chaumontio *Nakodon*, *Som-*

*monokbodum* nostro audit, ejusque frater *Thevatbat*. Cætera superstitionum infelicissimæ hujus gentis referre tædet: cui in tenebris & umbra mortis positæ a Patre lumina cœlestis exortum lucis, quæ pedes eorum in viam pacis dirigat, votis & suspiriis devotissimis commprecamur, ut uno nobiseum ore & pectore confiteantur Dominum nostrum Jesum Christum, ad glorificationem Dei Triumvius, in secula benedicti.

JOURNAL, OU SUITE DU VOYAGE DE  
Siam &c. hoc est,

Diarium, sive Series Itineris Siamici, in forma epistolarum familiarium &c.

Amstelodami apud Petrum Mortierium anno 1687 in 12

ET hic libellus, a Domino *de Cbôisy* conscriptus, itineris Siamici, & Legato Gallico *Chaumontio* nuper confecti, cursum & fata complectitur: cujus adeo recensu prolixiore supersedere possumus, defuncti



defuncti scilicet hujus laboris maxima parte, relatis quæ *Chaamonius* atque *Tachardus* nobis consignavere. Commendandus tamen nobis *Autor*, eum a sollicita commemoratione eorum, quæ toto hinc & illinc itinere oculis auribusque usurpavit; tum styli, popularis quidem, sed ad delectationem Lectoris compositi, elegantia; nec reticendum est, multa eundem curate descripsisse, quorum duo prædicti scriptores aut nihil, aut leviter tantum meminere. Inter quæ merito numeramus officia domus regie Siamensis, hujus etiam & regnorum Tonquin & Cochinchina statum, novissima fata & mutationes.

*S. CURTII RUFII DE REBUS ALEXANDRI MAGNI*  
*Historia superstes. Recensuit, etiam Supplementis, Commentariis,*  
*Indicibus & Tabulis Geographicis, bisque omnibus novis*  
*illustravit Christophorus Cellarius.*

Lipsiæ, apud Gleditschium, 1688 in II.

**H**anc novam Curtii illustrati formam ita adornavit Clarissimus Editor, ut juventuti ad humanitatis studia præparandam primis apta & utilis appareat. Nam quod usu expertus est, scriptoris hujus, qui non integer ad ætatem nostram pervenit, vulgata supplementa vel sterilitate non explicare id, quod Curtium lecturis necessarium est; vel copia sua nimium detinere adolescentes: ipse ex conjecturis, quæ unica via complendi superest, materiam supplementorum suppeditavit, etiam notationibus illustravit, a stylo autem vel ideo abstinuit, quod non putavit nostri seculi esse, Curtianam elegantiam in re, quæ a sola conjectura pendet, ad arduum æmulari. Quos vero Curtii libros superstites habemus, non solum Criticorum curis emaculatos, sed etiam notis suis ita explicatos dedit, ut id potissimum pensi habeat, quo historia integrior fiat & explanatior; & Geographia etiam cum Latinitate magis illustretur. Quem in usum tres novas Tabulas Geographicas, & præter rerum Indicem, etiam alium copiosorem Latinitatis adjecit, ut nihil fere deesse videatur, quod hujusmodi scriptoris interpretationi postuletur. In solis politicis notis & ad moralem Philo-

lofophiam pertinentibus de industria parciore fuit, utpote quas a scopo suo, qui scholis destinatus erat, videbat paullo alieniores. Tamen & hæc de Alexandri moribus, quæ præcipua Philosophia Curtii est, præmissa dissertatione compensavit, qua in utramque partem disputantur, quæ vel laudibus in hoc Rege, vel vituperatione videntur digniora. Accedit de ætate Curtii iudicium geminum, utrinque argumentis confirmatum, quo vel Claudii temporibus, vel Vespasiani vixisse, liberum cuique ad credendum relinquitur.

*VITA JOH. REUCHLINI PHORCENSIS, primi in Germania Hebraicarum Græcarumque & aliarum bonarum literarum Instauratoris, succincte descripta editaque a Job. Henrico Majo, Phorcensi, in Illustri Gymnas. Durlac. Professore P. ac in templo primario D. Stephani Pastore,*

Francof. & Spira apud C. Olffen, 1687. in 8.

*Job. Capionis* seu *Reuchlini* magnum sub initium seculi superioris nomen fuit, tum ob eruditionem singularem, & imprimis ob reductam in Germaniam nostram Græcæ, maxime vero Hebraicæ linguæ peritiam, & præparatam inde reformationi viam; tum ob litem, quæ ei cum Theologis Colonienfibus nata fuit, multisque scriptis occasionem præbuit. Non ignorant id, qui vel mediocriter in historia temporum illorum versati sunt. Bene tamen & de memoria viri egregii, & de Republica literaria meritis est civis ejus Durlaci *Job. Henricus Majus*, qui sub auspiciis demandatæ sibi in Gymnasio Durlacensi professionis linguarum Orientalium, de *Reuchlino* elegantem & luculentam orationem, mense Januario anno cl<sup>o</sup> DC LXXXIV habuit. Ad eam Theologus aulae & consistorii Durlacensis primarius *Job. Fechtius* programme doctissimo, de barbara linguarum ignorantia, qua per multa secula Ecclesia dehonestata fuit, auditores invitavit. Autor autem clarissimus non orationem solum, cum præfatione & dissertatione Fechtiana, sed & annotationes, quibus historia illustratur, in libellum hunc congestit. Ex his quæ ad vitam Reuchlini pertinent, hæc

hæc potissimum sunt. Natus fuit *Pfortzheimii*, quod est oppidum Durlacensis ditionis ad radices sylvæ Hercyniæ sive nigræ, Rhenum versus situm, anno supra millesimum quadringentesimum quinquagesimo quinto: (ita corrigi debet pagina 61. *orationis*, ex pag. 139. *notarum*.) Studiorum Academicorum tyrocinia Parisiis posuit, augmenta Basileæ habuit, præceptore inter alios *Job. VVesselo* Groningensi, purioris doctrinæ Theologo. Ibidem inter Magistros & Professores extraordinarios assumtus est, & *Lexicon Latinum, Brevitatis* titulo, composuit, magni tunc, cum meliora non extarent, æstimatum. Inde in Galliam denuo profectus, in Academia Aurelianiensi Jurisprudentiæ operam dedit, & honores *Licentiatii* in *Pictaviensi* adeptus est. *Doctōris* vero titulum, ut liberum ipsi relictum fuit, *Tubingæ* adsumsit. Cum *Eberhardo* I. Wurtembergensium Duce, cui a secretis erat, Italiam ingressus anno 1487, doctissimis viris innotuit. Legatus postea a Principe ad Fridericum III Imperatorem, *Comitis Palatini* & nobilitatis privilegio honoratus fuit. Post mortem Eberhardi Ducis, ortis in Wurtembergico ducatu turbis, Heidelbergam se recepit. Ibi in usum Electoris Palatini, historiæ quatuor imperiorum compendium composuit; comœdiam etiam Latinam primus scribere tentavit, magna tamen cum invidia, quia in quadam ex iis in monachos luserat, quamvis præter voluntatem ejus anno 1507 edita. A Philippo Electore Romam negotiorum quorundam causa missus, cum ibi ultra annum hæreret, Hebræam quendam linguæ magistrum conduxit, eique singulis horis aureum pro labore solvit. Usus erat antea in lingua illa addiscenda Basileæ *Wesselo*, & Viennæ Judæo, Cæsaris medico: neque Græcam neglexit, edita jam in Gallia & prælecta Pictavii Grammatica, ita ut Græcis eam linguam Romæ docentibus admirationi esset. Finita legatione & relictâ Heidelbergâ, in Wurtembergensem Ducatum revocatus, & inter consiliarios sive *judices fœderis Svecici*, quorum tres constituti erant, Imperatoris & Principum auspiciis assumtus fuit. Tempus vero quod negotiis subtrahere poterat, omne litæris tribuens, primus rudimenta linguæ Hebræicæ & *Lexicon Latine* edidit, item commentarium in VII Psalmos Poenitentiales. Incidit postea in controversias ac litem cum Judæo *Job. Pseffertorn*, qui Christianus factus, zelo importuno, juvantibus *Jacobo Hochstraten*

Domi-

Dominicano, inquitore, inter Lutheri postmodum adversarios non ignoto, & *Arnoldo Tungro* Theologo Colonienſi, Imperatorem Maximilianum I ad decretum condendum permovit, ut omnes Judæorum libri, præter ſacrum codicem, igne abolerentur. Sed Judæi omni ſtudio contra nixi, ab Imperatore ſuſpenſionem edicti & mandatum obtinuerunt ad Archiepiſcopum Moguntinum, ut cognitionem cauſæ, adhibitis in conſilium viris doctis ex Academijs & aliunde, interque hæc Reuchlino inſtitueret. Conſultus itaque Reuchlinus, literis ad Moguntinum datis moderata ſententiã ſuafit, ut non niſi illi Judæorum libri abolerentur, qui in Salyatorem noſtrum Jeſum Chriſtum & Sanctos ejus contumelioſi eſſent, v. g. qui *Nizzachon* & *Toledoꝝ Jeſchu* appellantur. Haſ literas Pipericornus per fraudem interceptas, publico ſcripto Germanico, titulo *Speculi manualis* (*Handſpiegel*) infectatus eſt, multis in Capnionem convitijs repleto. Capnio queſtus primo de eo fuit apud Cæſarem, ſed cum cauſa protraheretur, pro fama ſua tuenda, libellum titulo *Speculi ocularis* (*Augenſpiegel*) oppoſuit. Offenſi hoc ſunt, qui Pipericorno patrocinabantur Colonienſes; Tungrus vero quadam ex illo excerptis, & latine reddita cenſura notavit, Capnio deſenſione itidem Latina reſpondit. Sed nihil eam morati Colonienſes, per Hochſtrateum litem Capnioni publice coram Archiepiſcopo Moguntino intenterunt. Ab illo judicio, quoſ ſuſpectum ſibi videbatur, Capnio ad Leonem X Pontificem provocavit. Is cauſam *Georgio Palatino* Epicoſpo Spirenſi delegavit, qui egregijs viris cognitionem demandavit. Hi ſecundum Capnionem A. 1514. pronunciarunt, condemnato in expenſas *Hochſtrateo*, qui per contumaciam non comparuerat. Pendente lite, Colonienſes librum Capnionis damnaverant & igne exuſſerant, approbantibus factum Lovanijenſi, Erfurtenſi, Moguntina itemque Pariſienſi Univerſitatibus. Acceſſere libelli & picturæ in Capnionem famoſæ, a *Pipericorno*, & *Ortunio Gratio* Professore Coloq. vulgatæ. His Satyra lepidiſſima, ſed aculeatiſſima oppoſita fuit, etiam hodie non ignota, ſub titulo *Epistoſarum obſcurorum Virorum*, quæ ab *Ulrico Hutteno* conſcriptæ eſſe putantur. Cum vero liber a Pontifice prohibitus eſſet, prodiit alius non minus aculeatus, *clarorum virorum epistoſas* præferens. Sed licet ſcriptis & cauſa

ſupe-

superior esset Capnio, famæ suæ melius consulturus, ad aulam Romanam totum negotium devolvit, intercessionibus Imperatoris, multorumque Electorum, Principum, & civitatum adjutus. Nec Hochstratenus patronis carebat, ejusque precesationibus protelata lis fuit, summe indignante & de corruptionibus querente Capnione. Ipse tamen interea eruditionis suæ laudem aliis libris propagavit. Edidit enim, ut ipse scribit, primus omnium mortalium, librum Latinum *de accentibus Hebraeorum*, aliaque, inter quæ vitam Constantini M. Latine versam, *Fridérico* Electori Saxoni, Sapientis cognomine celebri dedicavit, eoque meruit, ut *Wittenbergam* in Academiam paulo ante fundatam vocaretur. Verum senio jam gravis, *Philippum Melancthonem* sui loco Electori commendavit. Hunc enim ob cognationem quandam & ingenii felicitatem, valde & fere filii loco amabat, nomen etiam ejus *Schwartz Erd* in Græcum *Melancthonis* mutari suaserat, sicut suum Reuchlini, quod Germanice *sumum parvum* notat, Hermolao Barbaro autore in Capnionis vocabulum transformaverat. Romæ etiam delegati omnes, excepto Magistro Palatii *Prieriæte*, Capnionem suis absolvissent suffragiis, & Doctores per Europam plerique ei assentirentur, datum tamen est Hochstrateno & ordini ejus Dominicano, cui *Nicolaus Cardinalis Capuanus* ex *Schönbergiorum* nostratum nobilissima familia ortus, inter multos alios validum exhibebat patrocinium, ne sententia executioni mandaretur. Dein orto paulo post inter Lutherum & Tezelinum novo & graviore certamine, quod Capnio prædixerat, causa conquievit, & Capnio a Bavariz Duce in Ingolstadiensem Academiam vocatus fuit; sed grassante pestilentia hæud diu ibi moratus Tubingam rediit, ibique Hebræa & Græca cum magno docuit successu; nec multo post Stutgardiz obiit, anno MDXXII, sexagesimo septimo ætatis anno.

Hæc quam brevissime licuit, ex oratione potissimum excerptimus. Ex annotationibus satis amplis sequentia observavimus. Laudat auctor nationem Suevicam a doctrina potissimum, & speciatim quosdam in patria sua *Pfortzheimis* natos, v. g. *Job. Schwebelium*, qui Ecclesias Bipontini ducatus reformavit, & quens auctor a Zwinglianismo excusat; *Bartholomæum Westbemerum*, libri de *Tropis sacris* auctorem; *Matth. Wörwein*, Canon. Brixinensem; *Nicolaum Gerbo-*

Dominicano, inquisitore, inter Lutheri postmodum adversarios non ignoto, & *Arnoldo Tungre* Theologo Colonienſi, Imperatorem Maximilianum I ad decretum condendum permovit, ut omnes Judæorum libri, præter ſacrum codicem, igne abolerentur. Sed Judæi omni ſtudio contra nixi, ab Imperatore ſuſpenſionem ediſti & mandatum obtinuerunt ad Archiepiſcopum Moguntinum, ut cognitionem cauſæ, adhibitis in conſilium viris doctis ex Academiis & aliunde, interque hæc Reuchlino inſtitueret. Conſultus itaque Reuchlinus, literis ad Moguntinum datis moderata ſententia ſuaſit, ut non niſi illi Judæorum libri abolerentur, qui in Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum & Sanctos ejus contumelioſi eſſent, v. g. qui *Nizzachon* & *Toledoth Jeſchu* appellantur. Haſ literas Pipericornus per fraudem interceptas, publico ſcripto Germanico, titulo *Speculi manualis* (*Handſpiegel*) infectatus eſt, multis in Capnionem convitiis repleto. Capnio queſtus primo de eo fuit apud Cæſarem, ſed cum cauſa protraheretur, pro fama ſua tuenda, libellum titulo *Speculi ocularis* (*Augenſpiegel*) oppoſuit. Offenſi hoc ſunt, qui Pipericorno patrocinaabantur Colonienſes; Tungrus vero quædam ex illo excerptit, & latine reddita cenſura notavit, Capnio deſenſione itidem Latina reſpondit. Sed nihil eam morati Colonienſes, per Hochſtratenum litem Capnioni publice coram Archiepiſcopo Moguntino intentarunt. Ab illo judicio, quod ſuſpectum ſibi videbatur, Capnio ad Leonem X Pontificem provocavit. Is cauſam *Georgio Palatino* Epicoſpo Spirenſi delegavit, qui egregiis viris cognitionem demandavit. Hi ſecundum Capnionem A. 1514. pronunciarunt, condemnato in expenſas *Hochſtrateni*, qui per contumaciam non comparuerat. Pendente lite, Colonienſes librum Capnionis damnaverant & igne exuſſerant, approbantibus factum Lovanijenſi, Erfurtenſi, Moguntina itemque, Pariſienſi Univerſitatibus. Acceſſere libelli & picturæ in Capnionem famoſæ, a *Pipericorno*, & *Ortunio Gratio* Professore Colon. vulgatæ. His Satyra lepidiſſima, ſed aculeatiſſima oppoſita fuit, etiam hodie non ignota, ſub titulo *Epistoſarum obſcurorum Virorum*, quæ ab *Ulrico Hutteno* conſcriptæ eſſe putantur. Cum vero liber a Pontifice prohibitus eſſet, prodiit alius non minus aculeatus, *clarorum virorum epistoſas* præferens. Sed licet ſcriptis & cauſa ſupe-

superior esset Capnio, famæ suæ melius consulturus, ad aulam Romanam totum negotium devolvit, intercessionibus Imperatoris, multorumque Electorum, Principum, & civitatum adjutus. Nec Hochstratenus patronis carebat, ejusque presentationibus protelata lis fuit, summe indignante & de corruptionibus querente Capnione. Ipse tamen interea eruditionis suæ laudem aliis libris propagavit. Edidit enim, ut ipse scribit, primus omnium mortalium, librum Latinum *de accentibus Hebraorum*, aliaque, inter quæ vitam Constantini M. Latine versam, *Friderico* Electori Saxoni, Sapientis cognomine celebri dedicavit, eoque meruit, ut *Wittenbergam* in Academiam paulo ante fundatam vocaretur. Verum senio jam gravis, *Philippum Melancthonem* sui loco Electori commendavit. Hunc enim ob cognationem quandam & ingenii felicitatem, valde & fere filii loco amabat, nomen etiam ejus *Schwarz Erd* in Græcum *Melancthonis* mutari suaserat, sicut suum Reuchlini, quod Germanice *sumum parvum* notat, Hermolao Barbaro autore in Capnionis vocabulum transformaverat. Romæ etiam delegati omnes, excepto Magistro Palatii *Prieriæ*, Capnionem suis absolvissent suffragiis, & Doctores per Europam plerique ei assentirentur, datum tamen est Hochstrateno & ordini ejus Dominicano, cui *Nicolaus Cardinalis Capuanus* ex *Schönbergiorum* nostratium nobilissima familia ortus, inter multos alios validum exhibebat patrocinium, ne sententia executioni mandaretur. Dein orto paulo post inter Lutherum & Tezeliam novo & graviori certamine, quod Capnio prædixerat, causa conquievit, & Capnio a Bavariz Duce in Ingolstadtensem Academiam vocatus fuit; sed grassante pestilentia hæud diu ibi moratus Tubingam rediit, ibique Hebræa & Græca cum magno docuit successu; nec multo post Sturgardiz obiit, anno MDXXII, sexagesimo septimo ætatis anno.

Hæc quam brevissime licuit, ex oratione potissimum excerptimus. Ex annotationibus satis amplis sequentia observavimus. Laudat auctor nationem Suevicam a doctrina potissimum, & speciatim quosdam in patria sua *Pforzheimii* natos, y. g. *Job. Schwebelium*, qui Ecclesias Bipontini ducatus reformavit, & quem a Zwinglianismo excusat; *Bartholomæum Westbemerum*, libri de *Tropis sacris* auctorem; *Matth. Wortwein*, Canon. Brixinensem; *Nicolaum Gerbo-*

C

lium

lium J. C. Lutheri & Philippi amicum: *Adamum Frey*, Cancellarium Badensem. Subjungit encomia Reuchlini a magnis eae tate viris profecta p. 92. & seqq. inter quos referuntur *Reinherus Dux Lotbaringia;* *Job. Picus Mirandula Comes;* Episcopi & Doctores quidam Angli. interque eos celeberrimus *Job. Rossensis;* tum maxime *Erasmus*, qui & vivum coluit, & mortuum in dialogo, quem *Aposheosin Capnionis* nominat, celebravit, mordacitatem tamen styli amice reprehendens. Præterimus quæ de nomine Phorcensis oppidi disputat autor, dissentiens a Reuchlino, qui istius seculi morem secutus, originem a Phorcyde Phryge accersebat. Inscriptiones veteres in oppido repertas, & quasdam quæ Durlaci visuntur, refert & explicat p. 104. & seqq. Historiam occisæ a Judæis puellæ Pfortzheimensis anno 1260, & miraculi post mortem editi, non sine epicrisi enarrat pag. 111. item *Euphemia* Eduardi Angliæ Regis filix, quæ ut virginitatem quam voverat, servaret, dira multa passa, in cœnobio Pfortzheimensi, sub *Gertrudis* nomine vitam finiisse perhibetur. De Serenissima Familia Marchionum Badenium non contemnenda assert, allegata historia MS. consiliarii cujusdam Durlacensis, *Job. Conradi Jungleri*, & quæ nunc Durlacensis linea dicitur, rectius Pfortzheimensem ab aula in isthoc oppido habita, nominari posse, & olim nominatam fuisse indicat. Epitaphia quædam principum Pfortzheimii extantia leguntur p. 125. & seqq. De libro *Ernesti Friderici* Marchionis nomine contra *Formulam Concordiæ* edito, qui ab arce haud procul Durlaco, in qua compositus fuit, sita, nomen habet *Stauffartensis*, ejusque refutatione, & servatis tum Reformata, tum Rom. Catholice religionis causa motibus, agitur p. 130. & seqq. Redit inde ad Reuchlini historiam, ejusque parentes & familiam enarrat, multa etiam de Melanchthone, qui Pfortzheimii rudimenta literarum didicit, memoratu haud indigna, & quam charus Capnioni fuerit, annotat. Deducit prolixius Academica Capnionis studia, ex epistolis ejus, & ad eum scriptis, quæ typis excusæ, quamquam raro, inveniuntur. De Wesseli doctrina agit p. 14. & seqq. Literæ, quibus a Jureconsultis Pictaviensibus A. 1514 *Licentiatus* renunciatus fuit Capnio, habentur p. 166. & seqq. Diploma Friderici Imp. quo eum *Laceranensis* palatii sueque aule comitem creavit, & privilegium nobilitatis honoravit, datum in oppido *Linz*, d. 24. Octobr.



92, exhibet p. 173. & seqq. Sobrietatem viri laudat, quod dives & honoratus, non pluribus tamen quam duobus ferculis in-  
 lio, & uno in coena, & pro vino lora usus sit, p. 185. De *Johanne*  
*Venerario Dalburgio* Episcopo Wormatiensi, quem Capnio ob eru-  
 ditionem & in literatos munificentiam *unicum Germania thesau-*  
*rum* nominare solebat, itemque de comœdiis, illius Episcopi au-  
 spiciis Latino carmine a Capnione conscriptis, vid. p. 187. & seqq.  
 Oratio ejus, quam Philippi Palatini Electoris nomine ad Alexan-  
 drum VI. Pontificem A. 1498. adversus Abbatem Weissenburgensem  
 habuit, elegans sane & cum admiratione audita, inferitur p. 195. &  
 seqq. ut & epistola *Raimundi Cardinalis* Gurcensis, qua exemplum  
 illius orationis a Capnione petiit. Egregius ex dedicatione libri de  
*decentibus* ad Cardinalem *Adrianum* locus, de studio linguæ Hebrææ  
 adducitur p. 211. & seqq. De *Jacobo Aurelio* *Questenbergio* *Eribergensi*  
*Misnico*, viro docto, & in aula Leonis X. æstimato, vid. p. 214. &  
 seqq. Ibidem & de *Job. Argyropulo* Græco aliqua memorantur, &  
 Capnioni læus asseritur, quod inter primos fuerit, qui bibliothecas  
 bonis libris, Hebræicis maxime & Græcis in Germania locupletave-  
 rint. Purioris Theologiæ primarium fundamentum, in articulo de  
*justificatione*, contra Scholastica dogmata cognitum habuisse autor,  
 asserit p. 220. Lutherus illum appellavit *organum consilii divini*  
*omnibus pura Theologia studiosis exoptatissimum*, in literis men-  
 Decembr. 1518. ad illum datis. vid. p. 223. & seqq. In Wurtembergico  
 ducatu Capnio patronum & amicum inter alios habuit celebrem  
 illum Chronicorum autorem *Johannem Bergen* sive *Bergenhansl*  
 qui Latine *Nauclerus* dici voluit, Præpositum & Cancellarium  
 Tubingensem, quo curante Triumvir ad Suevici fœderis negotia  
 assumtus fuit. Ea occasione de fœdere illo commentatur Autor p.  
 227. & seqq. *Job. Stranckii* *Jcti Jenensis*, dein *Gieffensis* celeberrimi  
 dissertationem allegans, sed cum aliqua censura. Quos vero  
 libros, amplissimi muneris illius mole non deterritus scripserit,  
 ibid. p. 236 & seqq. legere licet, imprimis quam operam emendandæ  
 versioni Latinæ Bibliorum ex fontibus Hebræicis impendere cœpe-  
 rit, a *Munstero* & aliis postea continuatam, p. 239. & seqq. Ut Erasmi  
 labores in Nov. Test. commodato egregio codice juverit, vide sis  
 p. 244; de libello de arte prædicandi in monasterio *Denkendorfiano*

Prioris rogatu pestis tempore composito p. 245. & seqq. Exhibet inde luculentam certaminis cum Coloniensibus enarrationem, adductis Erasmi, Melanchthonis & aliorum testimoniis, ipsisque Capnionis epistolis & scriptis, & adversarios ejus graphice depingit, p. 248. & seqq. p. 259. Dubitat num *Pipericornus* ille, qui A. 1514. Halis Saxonum supplicio affectus sit, idem fuerit, qui Capnioni dicam scripsit, an alius; sed alium fuisse recte jam tum animadvertit *Huttenus*, & ex epistolis Erasmi demonstravit nuper in historia de Lutheranismis supra laudata Dn. Seckendorffius *Add. p. 120.* Rationes, cur libros Judæorum & speciatim Talmudicos servari voluerit, & ob quas eosdem aboleri antagonista contenderint, compendio enarrantur p. 260. & seqq. Summa libri *Pfefferkorniani (des Hand Spiegel)* p. 282. & meliorum, qui sub ejus nomine (illiteratus enim erat) ante litem illam, contra Judæorum religionem & pravitatem usurariam Latine prodierunt, habetur p. 283. Contenta libri *Reuchliniani des Augenspiegel* / p. 297. & seqq. Scriptum *Arnoldi Tungræ*, & carmen in hujus laudem *Ortuini Gratii*, in quo B. Virgo *Jovis alma parens* dicitur, p. 315. & seqq. Epistola Capnionis ad Jacob. *Wimpelbergium* producitur, quæ inter editas non legitur, p. 390. Sententia *Spiræ* lata, qua Capnio absolutus, *Hochstratus* vero in expensas condemnatus fuit, integra refertur p. 412. Relatio libri Capnionis de arte Cabalistica, & ut *Hochstratus* illum & dialogum pro eo editum in censuram vocaverit, *Petrus* autem *Galatinus* defenderit, traditur p. 443. & seqq. Processus in hac causa historiam, & insignem *Hochstrati* perversitatem, qui librum Capnionis Germanicum *oculare speculum*, Latine verti, sed trecentis fere locis corrumpi fecerat, p. 466. p. 470. & seqq. Carmen *Eleutherii Byzæni*, quod *Triumphus* Capnionis inscribitur, integrum extat p. 480. & seqq. *Hutteni* enim, cujus mentionem fecit *Camerarius* in vita *Melanchthonis*, nondum reperiisse se ait. Sed *Eleutherium* illum non alium esse quam *Huttenum*, & styli conformitas ostendit, & notavit olim *Conradus Gesnerus* in Bibliotheca; nec aliud colligi posse videtur ex *Hutteni* epistola ad *Erasmum*, hujusque ad illum responso Lib. VI. Epist. *Erasm.* ep. 13. & 14. Luculentissime vero id testatur *Erasmus* in *Expositione* sua cum *Hutteno*, quam *spongiam* inscri-

scripsit. Refert enim, carmen illud ab auctore *Hutteno* secum communicatum, suoque consilio ad leniendam invidiam editionem biennio dilatam fuisse. Quapropter in nupero de *Luthernismo* libro, illustris *Dn. Seckendorffius*, in additionibus supra allegatis p. 124. non dubitavit carmen illud *Hutteno* tribuere: quemadmodum & plura ad *Capnionem* pertinentia in doctissimo illo opere leguntur, notatu haud indigna. Transegerunt tandem A. 1520. adversarii cum *Capnione* & sumtus litis ei refuderunt, interventu *Francisci Sickingii*, ut ex *Pirckheimeri* & *Capnionis* literis constat. Vid. p. 509. & seqq. De bibliotheca *Capnionis*, quam patriæ suæ legavit, bellorum tamen injuria ablata perditæque, non contemnenda narrantur p. 523. & seqq. Servata tamen sunt quædam & in Bibliotheca *Durlacensi* reperiuntur, inter quæ eminet *Codex Biblicus Hebraeus* in membrana scriptus, quo *Fridericus III. Cæsar Capnionem* donaverat, incertæ quidem, sed magnæ antiquitatis. *Maforam* in eo artificiose figuris animalium involutam inveniri notat autor, eaque occasione Criticam *Richardi Simonis* perstringit p. 532. Statuit tamen, hunc ipsum codicem notas, quas *Simon* commendat, habere, quia caret literarum differentiis & *Cberi* & *Cbetib.* *Targum Onkelos* accentibus instructum esse memorat, & *Danilem Prophetis* minoribus subungi, secus quam *Judæi* posteriores faciunt, qui eum ad *Hagiographorum* classẽ transtulerunt. Alium etiam codicem *Biblicum*, qui itidem *Capnionis* fuit, Romæ emtum in bibliotheca *Principis* asservari tradit p. 536. Scriptus is est A. 1105. adeoque vetustissimos, quos *Simon* & alii allegant, antiquitate superat. In eo *Jonathanis Uslididis* paraphrasin *Chaldaicam* a libro *Josue* incipere annotat, manifesto ut scribit indicio, illud quod sub *Jonathanis* nomine in *Pentateuchum* circumfertur, ejus minime esse. *Maforam* habere ait, sed simplicem & nudam sine animalium figuris. MS. alia *Hebraica* vel *Hebraicis* literis exarata, quæ *Capnionem* possessorem habuerunt, describit p. 537. Interque eos precum librum, ex quo formulæ in *Christianos* directæ, quas hodie in libris excusis *Judæi* omittunt, suppleri possunt; subjungit quædam de eodibus impressis p. 540. & seqq. Inter discipulos in *Hebræa* literatura facile præcipuum fuisse non inficiatur *Forsterum Augustanum*, postea *Professorem Wittenbergensem*, ad quem *Capnionis* epistola

A. 1521. data refertur p. 542. Reprehendit tamen in eo, quod de Rabbinorum libris nimis rigide judicaverit, & ab eis studiosos absteruerit; ex quibus tamen, maxime ex veteribus, magnam utilitatem percipi posse non dubitat.

Aliud clarissimi Auctoris de *Animalibus in sacro cumprimis cœdite memoratis* opus, cujus pars prima jam anno 1686. prodiit, recensere libemus, quam primum fuerit absolutum.

*ASTRO-METEOROLOGICA: OR APHORISMS AND DISCOURSES of the Bodies Celestial, their natures &c.*

sive

Aphorismi & Discursus de corporum cœlestium natura & influentiis &c. collecti ex Observationibus plusquam tricennalibus a I. Goad.

Londini apud Obad. Blagrave, 1686. in fol.

Quamvis ars illa, quæ ex astrorum positu divinationes de rebus futuris institueret, superioribus etiam temporibus habuerit, quæ eam vanitatis & superstitionis infimularent; nostro tamen hoc ævo non tantum prædictionum, quæ de fortunis imperiorum & hominum singulorum agunt, futilitas luculenter ostensa fuit, sed & a summis viris, qui in ipsa Astrologiæ fundamenta inquirebant, eo deventum, ut omnem Astrorum, excepto Sole, in hæc inferiora influxum plane negarent. Id quod cum minus recte fieri censeret horum Aphorismorum auctor, per infelix mechanismi, quod hodie in Philosophia regnat, principium debitam Creatoris cognitionem impediri ostendens; operæ pretium sibi facturus visus est, si tractatu hoc montes præjudiciorum, ut ait, removeret, atque ex ipsa experientia influxum corporum cœlestium contra negantes stabiliret. Dispescuit vero eundem in tres libros. In primo generalia quædam præmittuntur: omnia meteora esse effectus caloris & frigoris; aeris constitutione serenâ aut pluviam non dependere a ventis, sed ventos tantum ejusdem esse signa: dari quosdâ dies, ex quibus de temperie sequuturi temporis judicium ferri possit; Solem

## MENSIS JANUARIi A. M DC LXXXVIII. 27

Solem non esse solam caloris causam, nec primum calidum: Lunam quoque gaudere influentia, quum Scriptura diserte lunaticos memoret, & reliquos quoque planetas eadem vi pollere: planetas calidos & humidos esse ☉, ☿, ♃, ♁, ♀, in quibus posterior prioribus semper calore cedat; frigidos & siccos ♄ & ♆; & Saturno hic primum competere locum: planetas differre materia, & in iisdem diversis hospitari spiritus, ita ut v. g. in ☉, forsan & ☿, mineræ sint sulphuræ, in ♀ & ♆ camphoræ aut nitri &c: radios Solis incidentes & reflexos a planetis modificari a varietate insiti spiritus; in prædictionibus novos Kepleri aspectus præter quincuncem & semifestilem non esse attendendos. Quibus ita expostis ad conjunctionem Solis cum Luna accedit, & septennialium observationum diarium affert, ex quo deinde colligit, quodnam meteorum sub hoc aspectu fuerit frequentius, ut hinc regula aliqua possit extrui; v. g. reperit 6. dies fulmine & tonitru horrendas; 19 trajectionibus notatas; 80 nebulis obscuras; 103 ventis turbidas; 14 pluviosas. Ex quo satis potere asserit, eorum hoc sub aspectu non esse indifferens ad quamvis temperiem, provocatque omnes Astrologiz adversarios, ut observationes contrarias proferant. Eadem methodo Solis & Lunæ Oppositionem, Quadraturas, Trigonos & Sextiles considerat, & ultimo tandem capite Lunares aspectus comperat, & quoniam super certa meteora majus dominium obtineant, exponit. Secundus liber exhibet Conjunctiones ☉ cum ♃, ♀, ☿ & ♄, nec non Oppositionem, Quadrat. & Sextilem Solis & Martis: quibus succedunt Conjunctiones Martis, Jovis & Saturni cum ♃ & ♁. Tertium librum explicationi Conjunctionis superiorum Planetarum ♄ ☿, ♃ ☿, ♄ ♃, destinavit Auctor, qui ubique propriis observationibus alienas quoque admiscuit, partim ex historicis, partim & ex nauticis diariis excerptas, subinde quoque citans Kyriandrum & Keplerum, quem tamen non semel refellit, tum quod ipsi certis in locis nimis hæsitanter de aspectuum viribus locutus ille videtur, tum etiam quod partiales tantum respexit aspectus, quum plures sufficere censendi sint. Habere enim latitudinem aliquam in hoc negotio locum, nec effectus aspectuum præcise eodem die aut hora expectandos, quibus accidunt, sed in conjunctione ♄ & ☿ illum satis bene coniecisse, cuius prædictionem  
 intra

Intra 30 aut 40 dies eventum fortiat. Cæterum ut Lectoris tædium in libro Astrologico satis spisso perlegendendo levaretur, subinde digressiones Physicæ instituuntur, & objectiones, quibus Vossius, Gassendus, Ricciolus & Dimerbroeck hypothefin Astrologorum impetunt, retunduntur. Uti vero sæpissime accidit, ut fervor ille, quo alios revocare nitimur in veritatis semitam, nos ipsos in alia extrema abripiat, ita simile quid hic Autori contigisse videtur, qui non tantum nebulas, pluvias, fulmina, irides, halones & cætera meteora, sed etiam æstum marium, cometas, novas fixas, maculas solares, typhones, pluvias prodigiosas & monstrosos partus, ex astris deducere nititur. Siquidem & inundationes ex sideribus prædici posse adeo confidenter asserit, ut etiam putet, nihil consultius esse debere Statibus Hollandiæ, quam ut Lugduni Batavorum Astrologiæ Professor constitutatur, qui huic negotio perpetuo invigilet (p. 466.) Verum hæc & alia paradoxa Physicæ, apud ipsum Autorem exquirenda, curioso lectori relinquimus.

*ORIGINES BRITANNICÆ, OR THE ANTIQUITIES OF  
the British Churches,*

i. e.

Antiquitates Britannicarum Ecclesiarum; auctore Ed. Stillingfleet,  
SS. Th. D. Decano ad D. Pauli, & Regiæ Majestatis Sacellano ordinario.

Londini, impensis Henrici Mortloch, 1685, fol.

CUM antiquitates Scotorum sacras a fabulis purgare aggressus fuisset, (quæ in Actis 1685 p. 120 laudavimus,) *Wilhelmus Lloyd* Episcopus *Asaphensis*; *Georgius Mackenzius*, eques auratus & advocatus regius in Scotia, lætæ majestatis eum postulare ausus fuit, eo quod complures, qui vulgo inter Regiæ stirpis authores recensentur, non nisi in fabulis extitisse statuisset, qua de lite nonnulla diximus A. 1686. p. 317. Videns ergo doctissimus clarissimusq; vir *Eduardus Stillingfleet*, se in plerisque *Lloydio* ó μὲν ἔνδον esse, in prolixissima ac eruditissima præfatione ORIGINIBUS BRITANNICIS præmissa, cum *Asaphopolitanū* præfulgorem ab

horrendo hoc ἐγκλήματι defendendum, tum, ne similis dicitur sibi impingatur, præcavendum duxit. Contendit igitur, non meliori jure a Scotis Anglos ex hoc capite læsæ majestatis insimulari, quam Scotos istius criminis insimulare possent Hiberni, qui inde a *Gathelo* Japheti trinepote, catalogum regum suorum texunt, ( prout de *Roderico O-Flaberty*, Ogygiæ authore, vel ex Actis anni 1686. p. 249. patuit, ) cum Scoti Monarchiæ suæ initia non altius repetant, quam ab A. ante N. C. 310, quo *Fergusum* Ferchardi filium Hiberniæ regem consensu phylarchatum populique Scotici in regem suum electum fuisse tradunt. Quin hanc ipsam Scotorum traditionem Monarchomachis argumentum ministrasse observat, quo jus regium non nisi a populi aut optimatum consensu & arbitrio dependere concluderunt. Cæterum protestatur, nil a se oppugnari præter *Hectoris Boethii* fidem. Hunc tot Regum nomina, quorum in progenologiis *Alexandri* III, *Davidis* & *Kennethi*, ( *Johanni de Fordon* in *Scoticronico* memoratis, ) nec vola, nec vestigium comparet, ex proprio ingenio conficta, sub *Veremundi* & *Cornelii Hibernici*, autorum plane chimericorum nomine, incautionibus obtruisse. Hacque de causa nec *Buchanano*, nec *Leslev* temere credendum esse, cum ille, ubi exterorum testimonia deficiunt, *Hectorem* cæco impetu sequatur, hic autem non nisi ejusdem epitomator esse censeriqueat. Quoniam vero ultimæ illæ antiquitates *Britonum*, *Francorum*, *Frisiorum* ac *Hispanorum*, a *Galfrido Monembensi*, *Hunibaldo*, *Suffrido Petri* & *Pseudo-Beroso* compositæ, impune hodie ac sine ulla in Principes injuria a quolibet confutentur aut contemnantur, iniquum esse arbitrat, liberum de Scoticarum rerum conditoribus judicium in Scotorum Monarchas injuriam dici. Quamvis autem antiquitates illæ Scotorum monumentis *Druidarum*, veterumque *monachorum* annalibus, ac cum primis autoritate *Veremundi Hispani*, Archidiaconi *Salandreani*, ( qui anno 1076. scripsisse fertur, ) niti credantur, pernegat tamen *Stillingfleetus*, tum *Druidas* quicquam, nedum historias, scripto consignasse, tum annales vetustiores monasticos hodiernum extare. At quia famosi illius *Libri Pasletensis* epitomen possidere se, *Mackenzius* gloriatus fuerat, merito obtestatur eum, ut illam luci publicæ ac criticorum examini propediem exponat. Hinc ex-

instituto demonstrare nititur *voðeíav Veremundi*, qui eo quod *For-dono & Elphinstono* nusquam memoratur, horum ætate nondum extitisse putatur. Comparat illum cum viginti circiter historicis Scotorum vetustissimis *Dempstero* laudatis, quos nemini mortalium unquam inspectos fuisse, asserere nullus veretur Noster. His præmissis, cum cura expenduntur testimonia illa *Euменii & Claudiani*, quibus Scoti probare solent, majores suos jam ante *Fergusi II.* tempora, in ea Britannia parte, quæ hodie Scotia vocitatur, fixam sedem ac patriam habuisse. Contra vero ex *Gilda* locis non unis adstruitur, propriam eorum sedem fuisse in Hibernia, ex qua quandoque tantum in Britannias incursionem fecerint, ac expeditione confecta in Hiberniam suam redierint. Operose denique respondetur argumentis, quæ Scotos jam seculo post N. C. III. sub rege *Donaldo* ad Christianam fidem conversos, *Palladiumque* ad Scotos non in Hiberniam, sed, in Britanniam a Cœlestino Papa missum fuisse, evincere allaboraverat *Mackenzius*.

Ipse BRITANNICÆ ORIGINES quintuplici capite absolvuntur. *Capite I.* id cum primis agit Cl. Autor, ut veterem, de conversione Britonum ministerio *Josephi Arimatheensis* imperante Tiberio AVG. peracta, traditionem explodat. Urget hanc in rem *Gilda* Sapientis, *Beda*, *Asserii*, *Mariani Scoti* silentium. Nomen *Gilda Albanii*, quem traditionis testem laudat *Galfridus Monemuthensis*, merum Galfridi figmentum esse asseverat. *Epistolam Patricii* Hibernorum Apostoli (quæ in *Gerardi Vossii* Miscellaneis, Gregorio Thaumaturgo adjectis p. 239. & *Monastici Anglicani* vol. I. p. II. legitur) supposititiam esse probat, quia anno incarnationis Christi 430. scribere se videri cupit autor, cum tamen toto seculo post, æram istam invenerit *Dionysius Exiguus*, ac *Palladius Patricii antecessor*, *Basso* demum ac *Antiocho CoSS.* juxta *Prosperum*, hoc est A. D. 431. in Hiberniam missus fuerit. Accedere, quod *indulgentiarum* voce pro relaxatione satisfactionis penitentialis utatur, quo sensu vox isthæc seculo demum XI. accipi cœperit, fatentibus *Henschenio* & *Papebrochio*, Act. SS. Mart. XVII. vit. S. Patricii proleg. §. 10. n. 72. Qua occasione omnia ante seculi VII. finem data *Anglo-Saxonum diplomata* spuria esse evincit, imprimis istud, quo *Ina rex* anno 705. *Glastroniam Ecclesiam in regno Britannia esse*



esse primam, & fontem & originem totius religionis asserit, in *Monastici* Vol. I. f. 13. Imo ipsas traditionis circumstantias fraudem prode-  
dere Stillingfleetus notat, dum ipse Dominus ecclesiam simul cum  
coemeterio dedicasse traditur: cum tamen mos coemeteriis templa  
circumdandi isto ævo multo recentior sit, ac *Cuthbertus* Cantua-  
riensis Archiep. anno demum 758. licentiam mortuos intra urbes se-  
peliendi a Rege impetrarit, id quod latius contra *Alfordum* & *Gressa-*  
*rum* probat. Negat Tiberii ætate extitisse *Arviragum* quenquam, mul-  
to minus hunc eundem esse cum *Arvirago* Domitiani cœtaneo. Ta-  
citur quippe illius mentionem injecturum fuisse, cum *Prasutago-*  
*rum*, *Cogidunorum*, *Caractacorum*, *Togodumnorum* creberrime memi-  
nerit. Donatio igitur partis insulæ Avaloniæ ab Arvirago facta Jo-  
sepho Arimatheensi, fabula est. Nihilominus loci aliqui Clementis  
Romani, *Eusebii*, *Gilda γυνῳις*, *Theodoreti*, &c. persuaserunt auctori,  
Britanniam ipsa Apostolorum ætate, & quidem D. Pauli ministerio  
Christianam religionem amplexam fuisse. Paulo sane nec otium,  
nec occasio defuit, tempore utriusque ejus captivitati interjecto,  
in Britannias excurrendi. Neque enim in Orientem se reversurum,  
prædixerat *Act. XX. 25. 38.* quapropter ipsis Orientalibus creden-  
dum, toto illo temporis tractu annunciasse eum Evangelium *Se-*  
*pentrationibus*, hoc est Hispanis, Gallis, Britannis. *Occasionem* mi-  
nistrabant tum militum, civium, mercatorum Romanorum colo-  
niæ, tum forsan monitum *Claudia Rufina*, aut etiam *Pomponia Gra-*  
*cina* A. Plautii Britannici Legati uxoris, quam a Paulo, cum prima  
vice vinculis Romanis teneretur, conversam conjicit, eo quod eo ipse  
anno externa superstitionis postulata legatur apud *Tacitum*.

*Capite II.* ecclesias Britannicas ab Apostolis fundatas ipso  
adhuc seculo III. substituisse, *Tertulliani* ac *Origenis* testimoniis  
firmatur, *Lucique* gesta & conversio fuse ac erudite elucidantur.  
*Stillingsfleeti* conjectura est, fuisse eum ex posteris hæredibus-  
que *Cogiduni*, (quem in fidelitatis præmiũ Regis axiomate ac au-  
toritate in parte quadam ipsius Romano-Britannicæ provinciæ frui  
Romani permiserant,) victoriæque legionis fulminatricis precibus  
obtentæ fama motum, ut Christianæ fidei ab *Eloutherio* Rom.  
Episcopo certior fieret, desiderasse. Fata dein tam prospera quam ad-  
versa enarrantur, quorum isthæc sub *Diocletiano*, hæc sub *Constan-*

tino M. Britonum ecclesia subiit. Devenitur hac ratione ad *Concilium Arelatense*, cui interfuerunt tres Britannorum episcopi, *Eborius* nempe *Eboracensis*, *Restitutus Londinensis* & *Adelphius ex civitate Colonia Londinensium*, de qua hæc auctoris conjectura notatu digna videtur : quot, inquit, provinciis regnum aliquod constabat, tot episcopos ad concilia mittere solebat. Jam vero Britannia tum temporis ( censente Nostro ) triplici omnino provincia constabat, juxta Codicem MSC. Sexti Rufi. Cum igitur *Eborius* & *Restitutus* ex *Maxima Cesariensi* & *Britannia Prima* fuerint, probabile est, *Adelphium* fuisse ex *Britannia Secunda*, in qua duæ potissimum coloniarum eminebant. Harum altera *Colonia Divana* appellatur in numo Septimii Getæ, *Civitas Legionum apud Bedam* L. II, c. 2. vulgo *Chester*. Altera vocitabatur *Civitas Legionis ad Yscam*. Et heic erat colonia ex *Legione secunda*. *Adelphius* itaque forsitan venit *EX CIVIT. COL. LEG. II.* quod imperitis librariis facile fuit mutare in *EX CIVIT. COL. LONDIN.* Ipsi denique *Canones Arelatenses* recensentur, ac explicantur, eo quod ad normam horum, ut & deinceps *Nicanorum* & *Sardicensium* canonum, Britannicas illius ævi ecclesias compositas fuisse credat Auctor.

*Capite III.* probabile esse putat, ad concilium Nicænum Britannorum quoque episcopos evocatos fuisse, cum Constantinus M. ( *Eusebio* teste ) ἀπανταρχόν episcopos congregare studuerit, quanto magis ex patria sua, Britannia; cumque & Arelatensi antea, & postea Sardicensi & Ariminensi interfuisse eos, in confesso sit. Enumerat deinde canones *viginti*, quos Nicæni PP. de disciplina ecclesiastica condiderunt. Majori vero studio dispicit de mente canonum *IV. V. & VI.* quorum ille electionem & consecrationem episcoporum, sola nominatione plebi relicta, episcopis vindicat; alter a synodis provincialibus, in casibus disciplinæ ecclesiasticæ ordinariis, ad iudicium superius appellare vetat; hic denique de limitibus jurisdictionis ecclesiarum patriarchalium agit. Ex hoc *sexto* canone *Stillingsfleetus* patriarchatum Romani Pontificis super universas Occidentis ecclesias metropolitanas impugnat. De sententiâ ejus mox prolixius agemus, ubi ad adversarii ejus Cl. *Emanuelis a Schelstrat* librum devenerimus. Sub capitis finem fatetur, concilio Sardicensi, quod Julio Rom. Episcopo, episcoporum causas jam

jam a concilio aut synodo auditas, iterato examinandi potestatem fecit, interfuisse Britannorum episcopos; monstrat tamen, illius auctoritatem non esse magni momenti.

Orthodoxia veterum ecclesiarum Britannicarum. *Capite IV.* propugnatur. Subscriperant tres earum episcopi concilio Ariminensi, hocque nomine *Arianismi* suspicionem incurrerant. Stillingfleetus e contrario (præmissa accurata conciliorum Arianorum historia,) urget, eos initio Sirmiensi symbolo contradixisse, quamvis tandem egestate compulsi subscriperint. Ast uti constat, episcopos cujusvis ecclesiæ ab Arianis olim exilio multatos, mortuoque Constantio ad sedes suas reuersos, operam dedisse, ut si non generalibus, particularibus saltem conciliis Nicænæ fidei sua restitueretur auctoritas, quemadmodum e. g. Episcopos Gallicanos Parisiis conuenisse, repudiatoque Ariminensi concilio Nicænam fidem iterum amplexos esse, ex Hilarii *fragmentis p. 431.* liquet; ita idem a Britonibus factitatum fuisse, Noster opinatur, cum Athanasius ad *Jovianum* AUG. scribens, itemque Hieronymus ac Chrysostomus laudent eorum cum cæteris ecclesiis circa Nicænam fidem consensum. Sed & *Pelagianismi* virus imbiberant Britanni, fraude potissimum *Agricola Severiani* F. Episcopi Pelagiani. Huic malo ut mederentur, ab Episcopis Gallicanis missi sunt, ad Britannorum preces, *Germanus Altissiodorensis* & *Lupus Trecentis*. Plane autem negat Noster, *Cælestini* Papæ jussu id factum fuisse. Si enim eos, non A. D. 429. cum *Prospero*, sed A. D. 446. cum *Sigeberto* (apud *Sirmondum*) in Britanniam appulisse dicas, consequetur sane, contigisse id *Cælestino* defuncto, utpote cui jam A. D. 432. *Xystus* successerat. Præterea Gallicani episcopi ac cum primis *Lupi* frater *Vincentius Lirionensis* Semipelagianismo favere Romæ credebantur, *Germanus* etiam cum *Hilario Arelatensi*, *Chelidonii* degradatione odium *Cælestini* incurrerat; quis ergo crederet, *Cælestinum Pelagianismi* extirpationem *Lupo* ac *Germano* injunxisse? Quamvis autem *Prosper* a secus sentientibus in contraria sententia fuisse dicatur, nullam tamen *Chronici* *Prosperi* editionem, præter *Pitheanam*, genuinam esse censet Autor, qui silentii coætanearum utriusque, *Constantii* in vita S. Germani, & *autoris* vitæ S. Lupi majorem rationem, quam testimonii *Prosperi* habendam esse arbitratur. Quamprimum vero

Britannia discessissent Germanus & Lupus, novas turbas dedere Pelagiani. Rediit igitur Germanus, comite Severo Trevirensi, hæreseos eos convicit, & ut ex edicto Valentiniani provincia pellerentur, effecit. Eo abhinc tempore Britonum Ecclesia, si Bedæ fides est, orthodoxa ac intemerata remansit. Obiter heic *Falsidius* Londinensis, cujus de *Vita Christiana* librum ex MSC. Holstenius edidit, contra *Henricum de Noris* a Pelagianismi suspicione vindicatur, ac de *Faufti Rejensis*, Britannia oriundi, fautoribus & censoribus disseritur. Scholæ publicæ, quas *Germanus* cum sociis in Britannia condidisse fertur, recensentur, & cum aliis bonarum literarum seminariis, toto passim orbe Romano tunc florentibus conferuntur. Egregia denique lux affunditur Liturgiæ Gallicanæ, quam a S. Germano in Britonum ecclesias introductam a Ritu Romano multum recedere, modernæ autem Anglorum Liturgiæ simillimam esse, observat Autor.

*Capite V.* narraturus sequiora Britonum Christianorum fata, quæ eos *Pictorum* & *Scotorum* impetui cedere novasque sedes in Armorica quærere coegerunt, solertissime ante omnia antiquitates *Pictorum* & *Scotorum* investigandas atque illustrandas duxit. Refert dehinc *Maximi* de imperio Romano cum *Gratiano* & *Valentiniano* contentionem, quæ causa fuit, ut legiones Romanæ in Galliam deductæ locum fecerint Pictis & Scotis, qui, perrupto vallo, quod extraprovinciales Britones a provincialibus distinxerat, hos tantopere afflixerunt, ut auxilia *Saxonum* quærere necesse putarint. Subjungit origines Saxonum, illorum bella cum Britannorum hostibus, mox cum ipsis Britannis gesta, prolixiusque recenset, quæ de *Vortimero*, *Aurelio Ambrosio* & *Arturio* Britonum Regulis a veteribus recentioribusque tradita repererat. Nec parcius agit de *S. Davide*, aliisque viris sanctis Britannicæ illius temporis ecclesiæ antistitibus. Ac, ubi responsum a *Dinotbo Bangorensi* Augustino Monacho datum, (de quo & *Hammondum Relationem* scripsisse, anno superiori p. 126. diximus,) curatius explicasset, & contra *Alfordi* ac *Cresseji* exceptiones vindicasset, finem imponit præstantissimo operi, de quo plura dicere operæ pretium fuisset, nisi ex *Autoris* ad Cl. *Derbledum Cluverium* literis spes nobis facta fuisset, fore, ut Latina *Britannicarum Originum* aut *versio*, aut *epitome* propediem concinnetur, edatur.

edaturque. Quod ut fiat, vires otiumque cordatissimo veræ antiquitatis vindici animitus apprecamur.

*DISSERTATIO DE AUCTORITATE PATRIARCHALI  
& Metropolitica; adversus ea qua scripsit Eduardus Stillingfleet De-  
canus Londinensis in libro de Originibus Britannicis: per Eman-  
a Schelstrate S. T. D. C. L. & Biblioth. Va-  
ticana Praefectum.*

Roma, sumptibus Dominici Antonii Herculis 1687. 4.

Cum doctissimus clarissimusque Vir, *Emanuel a Schelstrate*, ea quæ in *Antiquitate Illustrata*, anno 1678. edita, pro Romani Pontificis in totum Occidentem Patriarchali potestate disputaverat, a *Decano Londinensi* impugnata esse accepisset, ab erudito quodam Anglopotiora *Originum Britannicarum* loca Pontificiorum placitis adversa, Latine verti curavit, & hac dissertatione refellere studuit. Constat ea capitibus omnino sex, quorum priora quatuor origines Britannicæ Ecclesiæ & jura Patriarchatus super eas spectant. *Reliqua Stillingfleeti* pro suprema metropolitana authoritate argumentum refutare aut invertere nituntur.

Ecclesiam Britannicam a B. Petro ejusve successoribus institutam fuisse, *capite I.* confirmatur, non *Eusebii* tantum, *Johannis V. Rom. Episcopi*, *Kenulphi Merciorum Regis*, & *Symeonis Metaphrasis* testimoniis, sed præprimis *Gilda Sapiensis* autoritate, exprobrantis Clero Britannico, quod *sedem Petri Apostoli immundis pedibus usurparet*. Agnoscit quidem autor, Paulum, dicente *Hieronymo*, prædicasse in partibus occidentis, & a mari rubro, imo oceano usque ad oceanum cucurrisse. Putat tamen, solam Hispaniam partium occidentis nomine *Hieronymo* venire, imo *Clementi epist. i. ad Cor.* τῆς ἄκρας τῆς δύσεως terminum occidentis salutari, dicendumque adeo esse, Paulum a mari rubro, imo oceano Arabico illi adjacente, usque ad oceanum Hispania adjacentem cucurrisse. Venantium Fortunatum nihil probare, quia nimium probet, dum de Paulo canat:

*Transit & Oceanum, vel qua facit insula portum,  
Quasque Britannus habet terras, quasque ultima Thule.*  
Neque

Neque enim verosimile videri, penetrasse illum *Caledoniam*, quam Scotiam hodie vocant, aut *Yslandiam*, quæ Tacito *Thyle* vocitari creditur. Similem in modum cætera a *Stillingfleeto* objecta rejicit. Dixerat hic, *Lucium* legatos Romam misisse, quia, juxta *Irenæum*, esset civitas imperialis. At *Schelstratenus* *Irenæum* asserere contendit, *fideles omnes cum Romana fide* non ob civitatis, sed ob ecclesie illius potentioris principalem convenire debere.

*Ridiculum* visum erat *Stillingfleeto*, quod autor *Antiquitate illustrata* jus patriarchatus Romani super totum occidentem, ex exercitii illius juris, & vicissim, ubi exempla exercitii in Gallias, Britannias, aut remotioribus occidentis partibus desiderabantur, ex jure exercitium probasset. Respondet *Schelstratenus capite II*, hoc probandi genere se non usum esse contra hæreticos, sed contra *Petrum de Marca* aliosque, qui exercitium juris Patriarchici Romani in Gallias negant, ipso jure concessio. Contra hæreticos urfisse se perpetuam traditionem antiquorum, e quibus heic repetit *Augustini*, *Innocentii* que Rom. Pontificis testimonia. Dixerat *Innocentius*, epist. ad *Decentium* Eugubinum Episcopum, *in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam atque Siciliam INSULASQUE INTERJACENTES*, (inter quas a *Schelstrateno* refertur *Britannia*, utpote Galliarum interjacens vel adjacens,) *nullum instituisse ecclesias, nisi eos, quos Petrus aut ejus successores constituerint sacerdotes*. Pelagianos igitur jurisdictionem Rom. Episcopi in universas ecclesias agnoscere, nec harum origines aliunde arcessere debere, ne, dum peregrinis assertioibus student, caput institutionum omittere videantur. Monet heic autor, ecclesias pro Paulinis non habendas, nisi quarum fundamenta Paulus jecerit, Rom. XV, 20. prout Romanos, Hispanos aliosque credidisse constat, antequam Paulus ad eas venisset scripsissetve; porro fidem majorem *Innocentio* habendam, quam *Stillingfleeto* annis 1270. recentiori, cui inspicere non licuerit antiquitatis monumenta, quæ in *serinio* sedis Apostolicæ videre potuerit *Innocentius*. Connexionem dein inter institutionem & subjectionem ecclesie alicujus inde probat, quod ecclesia a nemine institui possit, nisi ab eo qui missus sit & jurisdictionem acceperit, Rom. X, 15. Matth. XXII, 18. 19. Sic *Æthiopiam* spectare ad sedem Alexandrinam, eo quod primus ejus episcopus *Frumentius* ab *Athanasio* ordinatus missusque fuit. Licet vero

a Not-

a *Noikero Balbulo* Lucius Rex Rhatiam & Bavariæ partem ad fidem convertisse dicatur, inde tamen (quod *Stillingfleetus* objecerat) haudquaquam consequi, Rhatiam Bavariamque subesse Metropolitano Anglicano, nisi ostendatur, Lucium ecclesiæ Anglicanæ autoritate missum fuisse, ordinasseque episcopos.

Britannicam ecclesiam, licet a Romana instituta non esset, huic tamen subesse posse ex vetusta consuetudine, cujus cum initium ignoretur, ab Apostolis provenire creditur, probatur *capite III.* exemplo Illyricanæ Ecclesiæ a D. Paulo institutæ, quam nihilominus Romano patriarchatui antiquitus usque ad Theodosii Junioris AUG. tempora subfuisse, ex Decretis Innocentii I, Cælestini I, Sixti III, & testimonio Theodosii Ecchiniensis in synodo Romana sub Bonifacio II celebrata, (quæ universa *Holstenius* primitus e *MSCC.* edidit,) constare arbitratur clarissimus Autor. Censuerat equidem *Stillingfleetus*, præter jus & fas episcopos Romanos vindicasse sibi Illyrici imperium; quapropter Theodosius restituerit illud sedi CPlitanæ, lege A. 421 lata relataque in Codicem tum Theodos. l. 45. de *episc.* tum Justinianum l. 6. de *SS. ecclesiis*. At notari jubet *Schelstratenus* verba legis, *Urbem CPlitanam Roma veteris prerogativa latari*, indeque colligit, Romam veterem prerogativa superioritatis in Illyricum gavissam esse, antequam prerogativa illa in urbem CPlitanam transferretur. Provocat dein ad epistolas duas ab *Holstenio* evulgatas, in quarum altera *Honorius* Imperator Occidentis *Theodosium* Orientis Imperatorem obtestatur, *ne sub principibus Christianis Romana perdat ecclesia, quod aliis imperatoribus non amisit*; in altera *Theodosius* rescribit: *Omni supplicantium episcoporum per Illyricum subreptione remota, statim observari, quod prisca Apostolica disciplina & canones veteres eloquuntur*; quibus verbis legem suam revocasse *Schelstratenus* videtur.

Vindicatur *capite IV.* titulus Rom. Episcopo *Sylvestro* in Synodica epistola PP. Arelatensium anno 314. tributus: QUI MAJORES DIOECESES TENES. Hinc enim Pontificii probant, auctoritatem Pontifici Rom. competere non in unam Romanam, sed plures, imo universas occidentis dioeceses. Contra vero *Stillingfleetus*, (nullis licet rationibus aut *MSC*torum suffragiis allegatis) legerat: QUI MAJOREM DIOECESIN TENES. Dubitarat

E

etiam,

etiam, an jam Concilii Arelatenfis aut Nicæni tempore Romanus Orbis in dioceses distributus fuerit. Id quod graviter fert Schelstratenus, cum *ἀσιανῶν τε διοίκησιν καὶ ποιτικῆν* commemoret Constantinus M. epist. ad omnes eccles. in Actis Nicænis extante. Præterea contendunt Romanenses, eosdem PP. Arelatenfes Sylvestrum *superiorem* suum agnovisse, dum *canone I.* potestatem ei faciunt, ut, quo die pascha per omnem orbem celebrandum sit, singulis annis literis circularibus indiceret omnibus. Regesserat Stillingfleetus, hoc munus Sylvestro ademptum, ac Patriarchæ Alexandrino concreditum fuisse a PP. Nicænis. At Noster computationem diei paschalis abs solenni ejus in occidente indicatione distinguendam esse inculcat, monetque Alexandrino illam, hanc Romano competiisse patriarchæ. Hanc in rem Leonis M. Innocentii I. & Cyrilli Alexandrini testimonia profert. Addit, *Victorem* jam sec. II. exercuisse autoritatem illam pontificiam, dum episcopis Asianis injunxit, ut de controversia paschali synodos haberent, ac a se dissentientes excommunicavit.

Statuerat Stillingfleetus, canonibus Nicænis IV. & V. synodis provincialibus supremum judicium de causis episcoporum, Metropolitanis autem confirmationem eorum, quæ in unaquaque provincia geruntur, concedi, adeoque Nicænos PP. nullam potestatem Metropolitanam majorem agnovisse. Negat id *capite V.* Schelstratenus, cum ab episcopis Ægyptiis *Dionysii Alexandrini*, ab Aureliano Imperatore *Pauli Samosatani*, ab Eusebianis nondum schismaticis *Athanasii* causæ ad Rom. Episcopi tribunal delatæ fuerint. Canone VI. tribuitur Episcopo Alexandrino potestas supra Ægyptum, Lybiam & Pentapolim, *quia Episcopo Romano PARILIS MOS sit.* Parilitatem hanc in eo consistere Stillingfleetus voluerat, quod uterque quidem pluribus provinciis præfuerit, neuter vero Metropolitanos sub se habuerit, adeoque gavisus fuerit potestate, quæ, si *extensionem* spectes, Patriarchica, si *exercitium*, Metropolitana dici mereatur, quia Metropolitanis nondum constitutis, causæ plurium provinciarum ad patriarcham immediate delatæ fuerint. Observat contra Schelstratenus, subfuisse non tantum Patriarchæ Antiocheno, (qui in hoc canone Romano & Alexandrino episcopo comparatur,) *Metropolitanum Cæsareensem*, sed & Alexandrino Patriarchæ *Melchiorum Thebaidis* Archi-



Archiepiscopum vel *Metropolitanum*; unde *parili more* Metropolitanos quosdam Romano episcopo subordinatos fuisse, concludit.

Britannos nullam potestatem Metropolitana majorem ante Gregorii M. pontificatum agnovisse, collegerat Stillingfleetus ex *Dinorbi* responso, *se cum confratribus, non Papa, sed Episcopo Caerlegionensi parere. Factum* hoc negat *capite VI.* illius antagonista, & *MSCrum Spelmanni vobiscum* postulat, quia non probabile sit, Britannos talia respondisse, qui in conciliis Arelatensi & Sardicensi reverentius de sede Romana senserint, adeoque & Germano Antifiodorensi, Palladio, Patricioque a Romana sede missis lubenter paruerint. Unde nec *Pelagius* & *Celestius*, hæresiarchæ quidem, at Britanni tamen, ad tribunal Rom. Episcopi provocare veriti fuerint. Posita *etiam Facti* veritate, demonstrasse tamen Deum, illegitimum illud fuisse, dum, ut Augustinus monachus autoritatem suam miraculo confirmaret, indulserit.

Præmittuntur huic libro post epistolam dedicatorem ad JACOBUM II. M. BRITANNIÆ REGEM, primo *præfatio* ad lectorem, in qua graviter indignatur Autor, *Ludovicum Ellies du Pin* Doctorem Sorbonicum, in *de Disciplina Ecclesie*, non Patriarchalem modo, sed & Metropolitanam potestatem impugnasse; porro *errores* (quos vocat autor) duodecim in hac dissertatione confutati & *veritates* totidem oppositæ; denique *alloquium* ad Lectorem de occasione & œconomia dissertationis. Subjungitur *exhortatio* ad Anglicanæ ecclesiæ ministros, ut ad Romanam revertantur.

**TOMUS II. MAGISTERII NATURÆ ET ARTIS,**  
*Auctore P. Francisco Tertio de Lanis Societatis JESU, Brixienfi.*

Brixie, apud J. M. Ricciardum, 1686, in folio.

**T**OMUM I. præclari Operis recensuimus meritoque commendavimus in Actis his anno 1685, mense Januar. p. 31. In quo cum motus corporum universalissimi fuerint simul cum aliis physicæ generalissimis principiis expediti, in hoc altero tomo minus universales traduntur, non modo sensibus manifesti, sed etiam occulti,

ex quibus omnes quotquot nobis apparent naturæ operationes, magis proxime seu immediate dependent, & quidem ita, ut ipsa natura, sine eorum aliquo, immo pluribus simul, nullum fere opus aut moliri queat, aut omnino perficere. Cujusmodi motus locales in duplici classe continentur. Una habet motus quosdam communes ad qualitates seu habitudines corporum naturalium minus proxime requisitos; veluti est motus subtilium particularum per poros aliorum corporum; insensibilis earundem particularum, seu tenuissimorum spirituum transpiratio; facilis aut difficilis unius cum altero adhæsiō; motus occultus seu intestinus partium alicujus corporis intra ipsum corpus, & alii hujus generis plures: In altera classe illi motus sunt, ex quorum uno vel pluribus simul ipsi status seu qualitates, & habitudines corporum immediate resultant, vel saltem necessario dependent. Hæc igitur duplex motuum classis libris undecim pertractatur. Et *Libro primo* quidem cæteris omnibus præmittitur motus penetrationis seu permeationis per poros corporum, utpote non modo omnibus corporibus communis, verum etiam ad alias omnes motiones, & naturæ opera requisitus. Hunc sequitur *libro secundo* transpiratio effluviōrum per poros, cum eadem, sive subtilissimæ corporum. particulæ in alienos poros se nequeant insinuare, quin aliæ quædam in ipsis poris, quos subeunt, prius latitantes particulæ ab iisdem erumpant. Cum quibus motibus nominatis effluviōrum, vel per poros se insinuantium, vel ex corporibus emanantium, maximam habet affinitatem motus partium internarum tenuissimarum insensibilis in unoquoque corpore. Ideo ei assignatus est *liber tertius*. Ab interno partium motu dependet immediate, & dici potest species quædam motus intestini, motus liquefactionis & coagulationis, qui traditur proinde sequenti *libro quarto*; & cum ille ipse rationem fluiditatis & consistentiæ in sua notione comprehendat, propterea prius explicat, in quo consistat, & aqua causa habeatur ipsum esse fluidum, & consistens sive solidum. *Liber quintus* exhibet motum pressioniæ & compressionis, quo corpora tum consistentia tum fluida premi dicuntur, cum aliqua saltem partes corporis ob pulsionem vel ictum seu percussionem locum mutant, & intra recedunt: comprimi autem ea appellantur, quæ circumquaque premuntur, & a vi aliquæ

extrinſeca coarctata coguntur in minorem locum. *Liber ſextus* exequitur motum, quo corpora compreſſa ſe reſtituunt in priſtinum ſtatum, ſeu compreſſorum dilatationem & vim elatiſcam. Alii motum libertatis vocant. Ad hoc motu ſimplici compreſſionis & dilatationis diſtincti ſunt motus tenſionis, & ei oppoſitus reſtitutionis, quo corpora prius violentè tenſa ſe reſtituunt, ſeu reducunt ad priſtinum ſtatum. Conveniunt præcipue chordis, arcubus, aliisque ſimplicibus corporibus, vel ſaltim in his magis redduntur manifeſti, ut ipſorum natura, mōdus, & cauſæ innotelcant. Atque hoc argumentum eſt *libri ſeptimi*. *Liber oſtāvus* motum rarefactionis & condensationis declarat, quem adeo perplexum fecerunt non modo Peripatetici, verum etiam alii tum antiquioris, tum modernæ philoſophiæ ſectatores, quoniam ejus notionem talem animo conceperunt, qualis quidem intellectu fingi, rebus vero phyſicis accommodari minime poteſt. *Nonus liber* motum, qui in corporibus tam fluidis quam conſiſtentibus tremor vocatur, ſeu trepidatio, & ſæpe etiam in liquidis undulatio, quotieſcunque in aquæ vel alterius fluidi ſuperficiem cadit lapillus, aut aliud corpus, aut quoties ea digito, aut extremo baculo tangitur, etiamſi leviffime, diligenter investigat, tum quod ex illo plurimi pendeant effectus rerum naturalium, præcipue omnium ſonorum genera, circa quæ non modo peculiaris harmonicorum ſcientia verſatur, verum etiam ea Phyſicæ ſcientiæ pars, quæ auditus organum, & auditionem ipſam contempletur; tum quod Alphonſus Borellus in *Libro de vi Percuſſionis* ſatis jejunè eum attigerit, & de fluidorum tremore prorfus ſilnerit; Daniel Bartolus autem, non ex profeſſo, ſed quantum ad ſonum, quem explicandum ſibi ſuſceperat, atinebat, tractarit. Commodiffime ergo ſubjungitur *Liber decimus* de Sono, tum directo, tum reflexo, ſive Echo, *Undecimus* iſque ultimus *liber* diſpicit de adhærentia partium ad invicem in eodem corpore, & de reſiſtentia diſcontinuationis. Cum enim in ſequentibus poſt hos edendis libris, agendum ſit de mutua diverſorum corporum ad ſe invicem adhæſione, & de fuga unius corporis ab alio, quorum effectuum perfecta notitia obtineri nequit, niſi prius perſpectum ſit, in quo conſiſtat mutua partium adhæſio in uno & eodem corpore, per quam ipſæ partes ita inter ſe conneſtuntur, ut divulſioni ſeu diſcontinuationi

resistant, operæ pretium duxit, hanc corporu. communem proprietatem accurate considerare.

In omnibus Libris methodo accuratissima præmittuntur observationes & experimenta, partim a Boylio, Academicis Florentinis, aliisque accuratis observatoribus sumpta, partim ab Auctore ipso majori circumspeditione facta, partim ab ipso primum instituta. Deinde propositiones demonstrantur; tandem inventiones & artificia subjunguntur, tum quæ facta esse constat, tum quæ desiderantur, tum quæ ad majorem perfectionem evehi possunt.

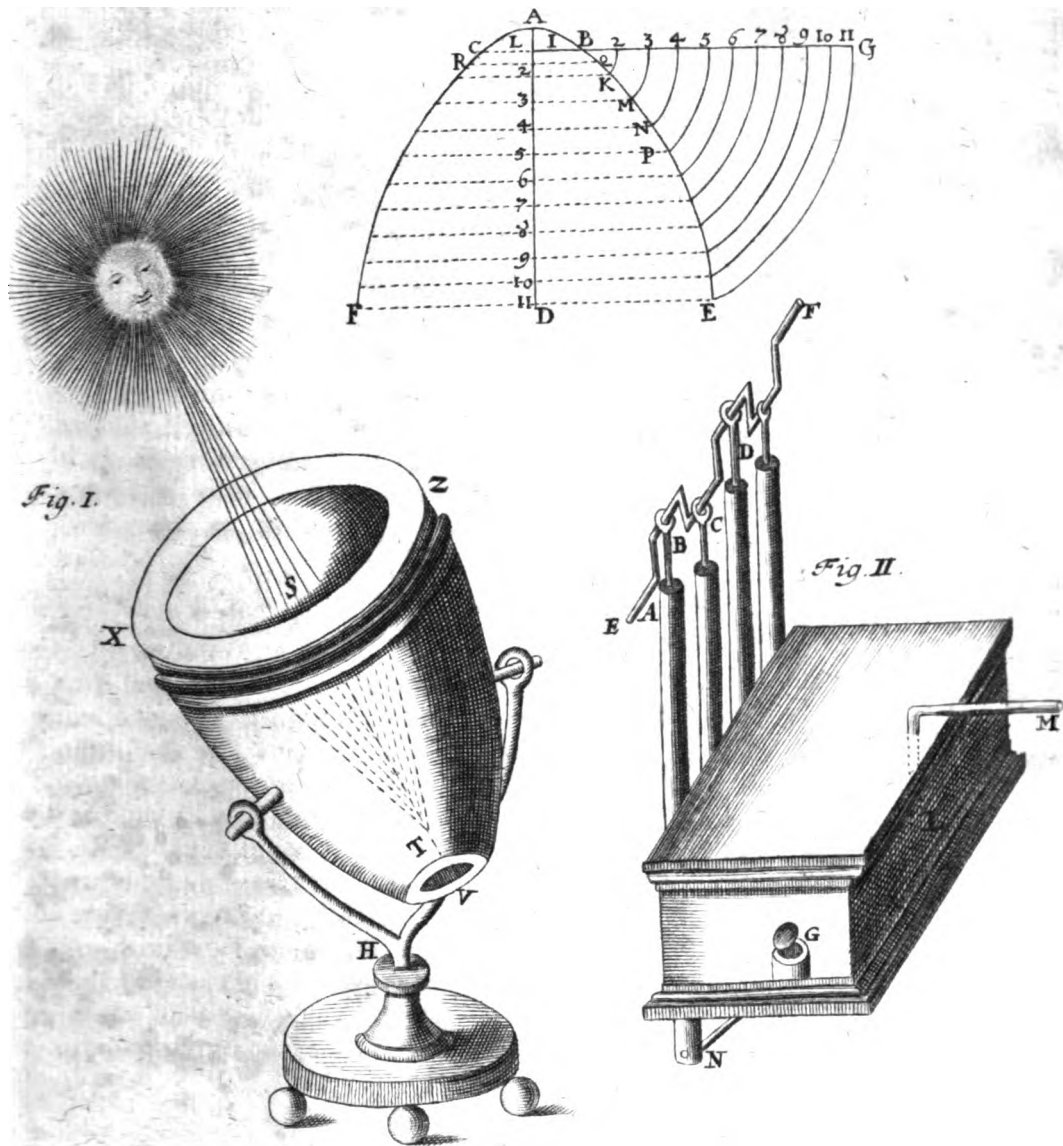
Ex quamplurimis, quæ in hoc secundo Tomo occurrunt memorabilibus, duo excerpemus Auctoris inventa, ingeniosa, & sita succedunt, admodum utilia.

Prius est Speculum ustorium ad fusionem metallorum aliorumque corporum ita fabrefactum, ut, quod vulgata specula ustoria non possunt, corpus liquatum in vase aliquo per aliquod tempus in infusione detineatur, aut calcinati pulveres vel cineres igne illo diutius urgeantur. Modus conficiendi describitur *fol. 149.* his verbis:

TAB. I.

Fig. I.

Quinquaginta purissimi æris libris, viginti quinque stanni puri Anglicani libras admisceri jussimus, ut mixturam speculo parando aptam haberemus. Tum modulum ex optimo luto paravimus, qui figura præditus erat parabolica, non tamen integra, sed in apice truncata; ut cernere est in appposito schemate, cujus descriptio ita habet. Divisa linea AD in quotlibet partes æquales, v. g. in II. partes, ducatur ex puncto L primæ divisionis linea LG perpendicularis ipsi AD, & dividatur in alias similes partes æquales, quæ unitate excedant numerum partium AD; sitque LI una ex illis partibus. Deinde per singula puncta divisionis lineæ AD ducantur parallele ipsi GL; & facto centro in L foco parabolæ per singula puncta lineæ LG ducantur arcus, qui interfecent parallelas in B, K M. N, P. &c. Tum per hæc puncta intersectionum ducatur lineæ curva BE, & habebis semiparabolam. Demum transferatur distantia LB, ex L in C, & DE, ex D in F, eodemque modo aliz intermedia, & ducatur alia curva CF, habebis parabolam integram; cujus vertex A, & focus seu locus unionis radiorum est punctum L. Ut igitur habeas tubum, parabolicum, qualis est ST, perforatum in vertice T, ita ut focus sit extra





extra tubum, auferatur pars QAR, reliqua enim parabola EQRF usui erit ad efformandum tubum; qui si radiis Solis obvertatur, illos omnes in puncto V coadunabit; adeoque per commodum erit in V, intra vasculum aliquod, vel catinum metallum, vel aliud corpus, quod liquari debet, detinere, & liquatum, quoties libuerit, servare.

Nostri speculi, seu tubi metallici parabolici latitudo, seu major diameter EF, vel ZX, est unciarum pedis Romani 14. Minor vero diameter foraminis YH seu QR est unc.  $4\frac{1}{2}$ . Neque enim augustius foramen illud fieri potest, nisi velimus tubum, nimis longum efficere, quod præter impensas majores, & majus machinæ pondus, non levem in ejus fabrica & elaboratione difficultatem induceret. Quare moderata longitudo esse debet, dummodo oris superioris latitudo ZX abunde compenset latitudinem foraminis inferioris YH.

Solari hoc igne speculis metallicis vel lentibus vitreis ustoriis comparato nonnulla corpora liquantur, quæ igne usuali fusionem patinequeunt, & plures ab illo igne effectus producuntur sane admirabiles, quos ab igne lignorum frustra expectaveris.

*Recordabitur hic Benevolus Lector novi Speculi ustorii, cujus mirabiles effectus recensuimus A. præterlapso 1687, mens. Jan. p. 52.*

Posterius Artificium docet fabricare machinam, ad incendia etiam in altissimis tectis ardentibus restinguenda. Structura describitur fol. 201. seq.

Disponantur antiæ, quot numero volueris, A, B, C, D, ita ut earum tubus secundarius NG desinat in arcam GH omnino clausam. Antiæ hujusmodi pressoriæ habere debent assarium, seu platismatum N in fundo tubi principalis AN, sursum aperibile, dum sursum elevatur embolus ipsi tubo AN inclusus. Præterea aliud fiet assarium in G, ubi secundarius tubus NG terminatur intra arcam: demum arcæ aptetur tubus LM pertingens fere usque ad fundum ejusdem arcæ. Antiæ erunt aquæ immersæ, cui etiam immergi poterit ipsa arca saltem usque ad certum signum. Tum agitabuntur antiæ mediante axe EAF diversimode in tot partes inflexo, quot sunt ipsæ antiæ; sic enim fiet, ut dum una deprimitur, alia elevetur, & propterea aqua continuo ascendat per tubulum LM ad summas usque turres.

Fig. II.

*Pba*

*PHÆNOMENA MEDICA SINGULARI INTUITU RECENSA  
a Carolo Comite de Caballis Nob. Veronensi Equite, & Per-  
sona Principis Castiliensis Medico.*

Venetis, 1686, typis Stephani Curtii. in 12.

**C**um Ars nostra Medica experimentis unice nitatur, conservetur, augeatur ac exornetur, nemo est, qui de ea præclarius mereri queat, quam si observationes suas eo spectantes luci exponat publicæ. Nec desunt his temporibus, quorum industria vel Anatomix secretiora pandit, vel minutias corporum alias invisibiles juvante microscopiorum usu detegit, vel in exploranda multiplici Chemix facultate omnem omnino lapidem commovet, vel denique eo allaborat manibus pedibusque, quo rerum naturalium cognitio magis magisque amplificetur. Nihil inferiores sunt, qui ad imitationem Divi Hippocratis, operas suas in conscribendis ægrorum historiis collocant, qui morborum occasiones atque initia, differentias ac mutationes, curam eventumque prout obviam veniunt, colligere diligenter, candideque communicare non verentur,

Hoc nomine inter alios non parum nobis arridet Nob. Caroli de Caballis labor, ad recensenda phænomena Medica destinatus: nec dubitamus, quin debitam impetraturus sit gratiam apud omnes, quibus Medica Praxis cordi est. Etenim non quævis promiscuæ coacervare voluit, sed ea saltim seligere, quæ rariora & notatu digniora ipsi visa sunt; itaque centum præcise hoc libro continentur observationes, adjectis sub finem aliquot consultationibus, itidem non contemnendis. Quanquam vero plura ex iis commemorari possint, e. gr. Epilepsia per decem annos durans, a lumbrico intestinorum, lato binos digitos, ac sedecim cubitos longo: palpitatio cordis, ab adstantibus audienda, sumto antimoniali emetico sublata: cæcitas in lue venerea per usum decocti helleborini & geajaci ligni curata intra 40 dies: cancer sinistræ mammæ feliciter sanatus per sectionem atque ustionem, eamque repetitam post hæmorrhagiam insignem: portio funiculi, ad longi.



MENSIS JANUARI A. M DC LXXXVII. 47

longitudinem septem transversorum digitorum, e vesica urinaria Capucini cujusdam extracta per lithotomum. &c. Unicum hoc satis erit, quod in phaznom. 6. retulit. Videlicet virgo erat annorum 20, furore uterino cum frequentibus nocturnis pollutionibus vexata crebrius, quæ tandem more somnambulatorum surgebat dormiens, ac tota fere nocte circumvaga, eadem sedulitate cuncta exequabatur, quæ diurnis horis destinata noverat. Interdium quæsitæ, nihil eorum omnium recordari potuit, quæ tum egerat. Accidit autem ut in furore consuetata quævis obvia, ac inter illa forficem majorem in uteri vaginam violenter intruderet, seque hac ipsa sauciaret satis periculose, Nihilominus & hujus facti adeo fuit nescia, ut nec ullum læsionis sensum aut cognitionem habuerit prius, quam sanguis ad syncopen usque profusus esset. Consolidatum postea vulnus est, laminæque plumbeæ, juxta Galeni præceptum, lumbis impostæ fuerunt ad coercendam libidinem, atque ab eo tempore ad hanc usque diem per plures annos vivit incolumis,

MEMORIE HISTORICHE E GEOGRAFICHE DELLA

*Dalmazia, raccolte da D. Casimiro Freschot,*

*Benedettino. In Bologna 1687. 12.*

i. e.

Memoranda Dalmatiæ Historica & Geographica, collecta a  
D. Casimiro Freschot Benedettino.

*Bononia apud Jacobum Bonti, 1687, & Lipsia*

*idiomate Germanico, apud Glöditichium. 1688. in 12.*

Cum DALMATIA, prosperis serenissimæ Reip. Venetæ contra Turcos successibus nobilitata, in omnium tantum non ore versetur, præfens libellus, qui vel ob eam causam Actis nostris inseratur, non indignus visus est. Duabus autem partibus absolvitur. In prioribus de Dalmatia in genere agit Autor, & Bojana fluvio Orientem, Croatia Occidentem, Bosnia Septentrionem, & sinu Adriatico Meridiem versus, pro hodiernis finibus assignatis, populi originem a *Liburniæ & Illyriciæ* repetit, quorum illi Croatia maritimam cum aliqua Dalmatiæ parte, Zaram usque tenentes, ab arte piratica (unde & verbis prædatoriis *Liburnicarum* nomen adaptatum) famam

F

MCXV:

meruerunt, domi contra adeo rigidi hospitalitatis observatores, ut ædes advenæ ingressuro oclusas incendio addicerent. *Illyrici* ab *Illyrico* Cadmi filio has partes depopulato nomen adepti; inter cujus successores *Bardileus* quidam Macedoniam vicinam subjugavit, a Philippo vero victus Alexandro M. demum mortuo libertatem recuperavit, ipsis Liburnis sibi subjectis. Romani deinde, quibus ulterior piratarum istorum, in Peloponnesum usque progredientium tolerantia, publicæ securitati repugnare videbatur, *Teutha* regia & bellicosa *Agronis* vidua debellata, Illyricum in provinciam redegerunt. Hinc *Dalmata* castelli Bosniensis incolæ, cum aliis vicinis conjuratione facta, integræ regioni adversus Romanos insurgenti *Dalmatia* nomen dederunt. A Marco Figulo vero primum, & postea a Cæsare, Augusto, & Tiberio domita, itidem provinciae statum usque ad A. C. 220 retinuit; ubi sub Heraclio gens Scandinavica a Dravo fluvio usque ad mare sede fixa, toti isti tractui *Slavonia*, hoc est regionis gloriosæ, sibi que *Slavorum* appellationem imposuit, quæ vero, eadem gente ab aliis Europæ nationibus, frequentiori excursionum ejus molestia laceffit, devicta, cum captivos ob multitudinem vendi opus esset, in opprobrium abiit. *Gotbi* deinde a Zenone, Herulorum Italia ejiciendorum ergo, ex Thracia evocati, in transitu Slavoniam & Dalmatiam sui juris fecerunt, quibus tandem a *Croatis*, gente septentrionali, duce *Porino*, exterminatis, *Croatia* & *Dalmatia septentrionalis* regnum fundari cœpit, a qua *Dalmatia meridionalis*, *Servia* quoque dicta, rationes separatas habuit. Hujus posterioris Reges ab *Ostroillo* eam occupante, usque ad *Stephanum Thomam*, LXI enumerantur; sub quorum X *Sunimiro*, a *Constantino* quodam *Cyrillo* Constantinopolitano, Bulgarorum & Dalmatarum conversio suscepta est, traducta in linguam gentis Scriptura Sacra, cujus usus adhuc superest, & fundatis a Pontifice *Salona* & *Dioclea* Archiepiscopatibus cum suffraganeis suis, ipsoque regno in varias *Zupanas* & *Banatus* divisio. Dum inter alios *Pridulaus* ob ebrietatem, libidines, crudelitatem & injustitiam occisus commemoratur, non potest non verissima laudari Autoris epicrisis, *execrandam semper esse subditorum feloniam, ipsisque, ut Principibus manus injiciant, nullaratione permitti, statuentis; cum contrariæ sententiæ fautores inter Pontificios non deficiant.*

Divinæ

Divinæ etiam, quæ in filium ingratum se exeruit, Nemesis exemplum in *Ciaslao* observari meretur, qui patrem *Radoslaum* I. regno exiit, sed cum *Uladislaum* dynastam Hungariæ ( a quo propter patrociniū *Ticomil* cuidam, ob canem, quem Hungarus in deliciis habuerat, interfectum ad se profugo, præstitum invasus fuerat ) occidisset, ab ejusdem vidua, dum venationi operam dat, captus & naribus auribusque abscissis in fluento suffocatus, justæ licet, qualis defensio innocentis exulis erat, causæ occasione, dignas violatæ reverentiæ pœnas dedit. *Dobrosai* I. e contrario, contra Græcos ( his regnis multum subinde negotii facessentes ) fortiter pugnantis filium, parenti, quem pro hoste habitum & ex equo dejectum acinace jam percusserat, lethalem ictum inflicturn, misericordiam Dei invocantis, & sic ex voce agniti clamor, ne paterno sanguine manus foedaret, retraxit, loco isti in memoriam nomine *miseri cordia Dei* relicto. *Urosius* II. pietatis, quam 48 monasteriorum fundatione acquisiverat, laudem, parum decora circa 4. conjugum repudiationem levitate obscuravit, & conciliata uxoris quintæ Imp. Constantinopolitani filiz, nondum viri potentis, per præcocem copulam sterilitate, in pœnam incontinentiæ, cum tenerrime *amaret*, virgineum conjugium cum ipsa transigere constituit. Circa posteriores Reges & illud singulare annotatum reperitur, quod cognomen *Stephani* a *Neeman* II, in coronatione per Pontificis legatum peracta susceptum, a successoribus, haud secus ac Cæsarium titulus ab Imperatoribus, adhibitum fuerit. Turbæ tandem inter eos & Hungariæ Reges obortæ, Turcorumque in istas partes penetrantium invasiones, statu regio sublato, & *Beglerbego* ibi constituto, præsentem regiminis formam induxerunt. Eodem modo & historiam de Regibus & regno *Dalmatiæ septentrionalis & Croatiæ*, Autor persequitur, quæ Ducibus primum ( sub quorum secundo *Porga* Christianismus ibi invaluit ) usque ad *Dircislaum*, qui primus Regis titulum sibi arrogavit, & Regibus hunc subsecutus paruit. Donec occasione matrimonii a *Zuonimiro* seu *Demetrio* cum sorore *S. Ladulas* contracti, cum hic sorori, post mariti obitum, a filio ejus naturali non minus, quam diversis procis inquietatæ opitulatus, successione obtinisset, Reges *Hungariæ Croatiæ & Dalmatiæ* sibi asseruerunt. His omnibus variarum, quibus *urbes maritima*,

inter quas *Zara*, *Traù*, *Spalatro*, & *Sebenico* eminent, expositæ fuerint, mutationum, & quomodo mox Græcorum, Hungarorum, mox & Venetorum imperium aliquoties, prout hi vel isti propitio Marte uterentur, agnoverint, succincta enarratio subtextitur.

In *Parte II. brevi Morlachorum*, ( quibus a *nigredine cutis* id nominis obtigit ) inter *Istriam* & *Dalmatiam* montosum sterilemque tractum incolentium, fortitudine militari vero nulli genti secundorum descriptione præmissa, aliqualis extantiorum urbium aliorumque locorum delineatio exhibetur. Inter illas *Tersatica* seu *Tersats* ab ædicula *Mariæ Lauretanæ*, quæ *Nazaretho* ab angelis eo transportata aliquandiu ibi hæserit, celebratur. *Familix Frangipane* in *Francisco Christophoro*, ob crimen in *Gloriosissimum Imperatorem* commissum punito, extinctæ filiis natu minimis *Marchionum de Tersats* titulus olim proprius fuit; ad quam & fortalitiu *Prundel* pertinuit. *Exigui Uscoborum* ( ab agilitate corporis, & familiari ex præcipitio in præcipitium saltu nomen habentium ) tractus urbs primaria & *Episcopalis Segna*, arce & portu munita, *Imperatoris* jurisdictionem suspicit, variis ob piraticos vivendi mores motibus, inter *Cæsarem* & *Venetos* exortis memorabilis. *Zara* *Dalmatiæ* metropolis, *Jadera* *Latine*, mari undiquaque cincta octoque cohortium pedestrium triumque equestrium præsidio instructa, ordinariam *Generali Veneto* sedem præbet. *Sebenicum* non minus ob antiquitatem suam, a 550 annis ante *Chr. nat.* accersitam, quam trinam *Turcorum* obsidionem fortiter repressam, haud postremum locum sibi vendicat. Nec *Traù*, *Latine Traurium*, ob fragmentum *Petronii* de *coena Trimalcionis* ibi repertum, ( in cuius veritatem & falsitatem jam ab eruditis inquisitum esse, *Ephemerides Erud. Gall.* anno 1666. d. 12. Apr. docent ) præterire fas est; maxime cum & eruditum illum *Job. Iucium* orbi dederit, ex cuius *Opere* historico de *Dalmatia* & *Croatia VI. Libb.* comprehenso, & *Amstelodami* in folio, ut loquuntur, anno 1668 edito, multa se hausisse, distinctamque ejus de hac urbe historiam, una cum omnibus *Inscriptionibus Romanis* in regionibus istis superstitis, existare *Autor* innuit, *Salonam* primorum regum *Illyrici* sedem, hodie plane destructam, & *A. 1684.* *Turcis* ereptam, doctrina *Christiana* a *Tito* ibi disseminata, & a *Domnio Petri* discipulo ulterius exulta, celebrem reddit.

Habe-

Habetur a nonnullis pro Diocletiani patria; quam *Diocleam* potius fuisse Autor contendit, licet Salonam sæpius, a se visitatam Imperator iste in sedem quietis suæ, imperio abdicato, elegerit, ob sapidissimas cumprimis truttas, quarum, canali ex fluvio Salona in palatium deducto, recentem semper copiam habuit. *Spalatum*, superbum olim Diocletiani palatium, portu mercibus ex Italia in Turciam, & vice versa, exportandis commodissimo gaudet. *Narenta*, piratarum domicilium, a quibus mercatores Veneti per 170. annos liberum transitum certo pretio redimere coacti fuerunt, jam Ciceronis tempore, uti ex Vatinii litteris L. V. Epp. fam. ad eum datis patet, potentissima fuit. *Ragusam* ab Epidauri destructam incolis, scopulo in mare procurrenti & *Lau* dicto (unde *Lauisium* ab initio audit) superstructam Veneti, quibus addicta erat, Ludovico Hungariæ Regi consignarunt. Sigismundi vero infelicitate elatiores facti Ragusini, in plenam libertatem se vindicarunt, eandemque ab anno 1416, annuo 12000 ducatorum tributo intercedente, a Turcis pacti, commerciorum per terras Turcicas immunitatem, cum libero in 10, quas ibi habent, coloniis religionis exercitio, aliisque privilegijs obtinuerunt. *Budoa*, Latine Butua, jurisdictionis Venetæ in Dalmatia terminus, Turcorum insultus A. 1686 feliciter elisit. Notantur *Sansonis* tabulæ Geographicæ, quæ pro una eademque Budoa duas, unam juxta mare, alteram ad fluuium Bojana, collocant; & *Ortelius*, qui *Risano* sub *Rbizo* & *Rbizana* geminaverit, *Sanstone* idem faciente cum *Roxa* & *Risino*. *Dolcigno* Latine *Olchinium*, nulla alia re, quam piratarum hodie quoque mare infestantium receptaculo, clara est. *Stutari* olim *Scodra*, cum 1600 solum prædiariorum opera A. 1474. & 1478. gravissimas duas obsidiones a 50000. Turcis sustinisset, præsidio ad 400. redacto, in eorum potestatem, deditioe facta, tandem concessit. Insulas denique aliquas circa Dalmatiam sitas recenset Autor, in quarum una *Curjola*, Plinii *Corcyra Melana*, animal sylvestre cani simile, quod felis vocem imitans incautos viatores devorare solet, illa Physicorum *Hyena* esse creditur. Hæc & hujus generis alia B. L. prolixi, quod supra laudatus *Lucius* prædidit, operis copiam forte non habenti, quodammodo sufficere poterunt, donec adhuc alix duæ partes,

quarum altera *Albania & Epiri*, altera *Græcia* notitiam subministrabit, à *Freschoto* expectandæ subsequantur.

JO. LUDOVICI PRASCHII ORGANON

*Latina Linguae.*

Ratisbonæ, apud Joh. Georgium Hoffmannum, Anno  
1686, in 8.

**A**Nnus jam est cum dimidio, ex quo Cl. Praschii dissertationem *de Origine Germanica Latina Linguae* ad Acta nostra retulimus, Calendis nempe Junii A. 1686, p. 325. seqq. In ea, cum stabiliendæ sententiæ suæ ergo *Onomasticon Latino-Germanicum* se editurum promisisset, promissi istius memor eodem anno, hoc est 1686, quo dissertationem dictam ediderat, etiam *Organon Latina Linguae* in publicum submitit, hoc est, *novam eamque perspicuam Didacticam, qua pure Latina Lingua (una cum bonis moribus atque scientiis) justo ordine, ab initio ad summum usque fastigium doceri addiscique queat, idque facile & citra temporis sumptuumque jacturam, imo cum voluptate & per ludum quasi, absque adminiculo Vestibuli, Januæ, aliorumque omnium novorum librorum, una cum subsidiis eam in rem necessariis, vel triplici opusculo.* Huic Organo præmisit præfationem ad Lectorem: illi subjunxit methodum, cujus ope juvenus non tantum sueto celerius, sed & cum lubentia animi & veluti per ludum Latinitatis optimæ compos reddi queat; in quo discursu quatuor illi Legionis Romanæ ordines, velites, hastati, principes & triarii, non incite ad discipulos erudiendos applicantur. His præmissis *Onomasticon duplex* exhibet, nec non *Theaurum Onomasticum* pro diligentioribus. Primum *Onomasticon Germanico-Latinum* nihil aliud est, quam Catalogus vocum latinarum plusquam octingentarum, quæ cum Germanicis evidenter conveniunt; cui & ipsi præfixum est præloquium, in quo non minus, quam in dissertatione præmemorata, adductis vocum exemplis non paucis, adstruit, Latina vocabula maximam partem non aliunde, quam ex Germanica vetere vel Celtica fuisse enata, vel, ut clausula præloquii hujus habet, Germanicam linguam Solis, Latinamque Lunæ instar se habere. *Onomasticon alterum*, quod *Latinum* inscribit CL. Praschius, est

est consignatio vocum Latinarum maxime necessariorum, quæ cum Germanicis non, vel minus evidenter conveniunt. In hoc recensentur primo Nomina substantiva, ita quidem, ut in hoc quoque Onomastico, uti in antegresso, vocabula Germanica (nam a notiori incipiendum esse contendit) præponantur; II. Nomina adjectiva; III. Verba; IV. Adverbia cum nonnullis corollariis. Omituntur autem in hoc Onomastico verba figurata (vel non pure latina) minus usitata, aliis conjuncta, composita & decomposita, ut & derivata. *Thesaurus Onomasticus*, qui onomastico duplici annexus est, complectitur vocabula conjuncta, eaque sententiosa, imo phrasas integras & locutiones de rebus omnibus in hoc universo contentis, ex probatissimis autoribus, & maxime quidem ex vocabulario Analytico Lavignano. Nam superatis duobus, ut vocat gradibus, ad tertium hunc, vel, ut alias loquimur, a simplicibus ad composita deducere discentes satagit. Sed ne sic quidem satis consultum discantibus esse vidit Vir, uti boni publici studiosissimus, ita & oculatissimus. Itaque non considerationem tantum *Vestibuli Cæmæniensis* instituit, & *Errores Grammaticæ* in Gymnasio Ratisbonensi hæcenus tractata tractatulis publicis castigavit, sed & *novam Latinam Grammaticam* vernaculo sermone conscripsit, eamque partem hujusdem organi Latinæ Linguz esse voluit. Divisit hanc in duas partes, *Theoriam* videlicet & *Praxin Grammaticæ*. In hac omnia tractavit *ἐρωτηματικῶς*, interrogantis partes præceptori, respondentis discipulo injungens. Grammaticam excipiunt *Primordia Latini sermonis*, quæ Latinitatem modo magis perfecto, quam *Thesaurus Onomasticus* exprimit. Exhibent autem ista Catonis præcepta vitæ communis, ejusdemque disticha, Germanice & ipsa reddita, ut præcepta anteriora, Mimos Publianos, vel Ciceronis sententias cum aliquot similitudinibus, fabellis, historiis, apophthegmatis, unaque oratiuncula & dialogo. De cætero ne Organo huic deesse quicquam videri queat, adjecta est in fine *Appendix de progressibus & complemento Latini sermonis*. Nam fundamento probe jacto, omnino aliquid superstruendum erat. In hac autem aria ad complementum illud impetrandum requiri innuit, & primam quidem, ut Grammaticæ recta & absoluta sit oratio, dein ut puram, elegantem, & æquabilem styli formam assumat, deni-

denique ut eloquentiæ capiat fastigium; commendatque ad primum consequendum, præ novis prolixisque Grammaticorum libris Phocæ artem de nomine & verbo, & Donati editionem secundam; ad II Rhetoricam ad Herennium, quippe ex qua & principia styli, & stylus ipse, & fundamenta artis oratoriæ addisci queant; ad III, lectionem primum Curtii, dein Ciceronis librorum Rhetoricorum, & Quintilianii, & denique Terentii, Nepotii, Suetonii, Velleji, & Livii; quæ consilia idem Autor repetit defenditque in *Expositione Rationum, quibus Organon Latina lingua nititur* &c. Ratisbonæ superiore anno 1687. edita.

\* \* \*

*Dum hæc, Lector Benevole, de Organo lingua Latina Præfatione prælo subijcimus, iis inservitura præcipue, qui scholæ moderantur; nuncius ad nos perferitur de obitu clarissimorum Saxonia nostræ Duumvirorum, eodem mense terris ereptorum, qui in pulvere scholastico atatem egerunt, sed ita, ut scriptis in lucem editis memoriam sui litterato orbi sint relicturi. Eorum alter Christianus Daumius est, Zuicaviensis; alter Fridericus Hildebrandus, Martisburgenfis Gymnasiorum Rectores: quorum ille anno ætatis septuagesimo quinto, die 15 Decembris superioris anni; hic ætatis anno supra sexagesimum primo, sexto post die, 21 nempe Decembris, mortem cum vita commutarunt.*

**LE BON USAGE DU THE', DU CAFFE' ET DU  
Chocolat, pour la preservation, & pour la guerison  
des maladies par Mr. de Blegny, Conseiller,  
Medecin &c.**

Optimus usus potus Theæ, Caffæ, & Chocolatæ, ad præ-  
servationem & curationem morborum,  
Autore Dn. de Blegny.

Parisii, apud Autorem &c. 1687, in 12.

**Q**uod paucis abhinc lustris delicatiorum gulas demulsi potus  
genus, variorum scriptorum calamum exercuit hætenus. Et  
videbantur a mercatore illo Lugdunensi *du Four*, tot annorum usu  
com-



comprobatae relationes omnem ejus exhaustisse notitiam. Nihilominus clarissimus in abditis rerum causis eviscerandis Autor de *Blegny*, suo quoque non indignum existimavit studio, verum Theae, Caffee & Chocolatae usum scrutari. Prima libri pars impenditur *Theae*, ejusque caput primum diversam ejus faciem, natales, & nomina describit. Ibi imprimis recenseri meretur observatio, Theam in simplici infuso crapulam excutere solitam; ubi vero ex illa & hordeo cerevisia paratur, insigniter inebriare. Enarratis deinde ejus differentiis, & hinc diverso pretio, in illius naturam inquirat. Supponit igitur, corpora mixta ex corpusculis acidis, liquidis, igneis, aethereis & terrestribus, tanquam elementis, componi. Inter haec cum sola acida linguam feriant, ab his pendere concludit omnem in mixtis observabilem amaritiam. Haec vero terrestribus combinata in Thea & amaritudinem, & adstringentem saporem, imo & virtutem praestant. Quibus igneas particulas conjungi, adeoque Theam spiritus excitare, & vires reparare, odor aromaticus, & siccitas herba docet. Post praeparandi & assumendi usus varios, aquae ejus cum cardamomo & ambra destillatae, salium essentialium & fixorum, syruporum, conservae, & extracti exinde paratorum praestantiam laudat. Imo fumum ejus per fistulam nicotianae loco haustum cerebrum roborare, quod illa labefactet, celebrat. Somnum vero orificium ventriculi superius adstringendo, vaporumque nervos ligantium ascensum cohibendo, & spirituum pariter jacturam restaurando, excutere, variisque morbis mederi ipsi videtur, unde etiam diversos in diversis malis illa utendi modos adjecit. Imprimis vero Syrupi cujusdam antifebrilis ex Thea, Caffee & Cacao compositi, in febrium medela efficaciam insignem deprædicat. Quibus *Leeuwenboekii* febrem pariter Theae potu profligantis, observationem (van de eyerstock pag. 17) confirmat. Optandum vero fuisse, ut cum regimine, quo syrupus & tabulae, eundem in finem paratae, assumi cum *εὐφορία* possint, & praeparandi modum publici commodi causa adjecisset.

Secunda libri pars *Caffee* considerat, ostensaque pariter ejus diversa nomenclatura, Arabiae felicitis, & agrorum circa Meccham plantam, fabraeque Indiae speciem esse contendit. Particulis illa constat acidis, propter amaritiam: pluribus vero terrestribus, ob

G pondus;

pondus; pariter æthereis, quod coctio cum lacte ejus particulis butyrosi uniatur, sine illarum a serosis præcipitatione. Hinc quibusnam conveniat, operosius deducit, iisque fabas minus albentes, saporis vero & odoris fragrantioris commendat, & postquam mercatorum pisa flava, imprimis Hispanica, cum Caffè commiscentium detexit technas, torrefactionis & comminutionis convenientioris vulgaribus modum, potus opportuni regulas, rarioraque vasorum ad id genus potus pertinentium exempla superaddit. Verum ut & medici Caffè usu in morborum profligatione feliciter fruantur, salis ejusdem fixi extractionem, olei fixi præparationem, & hujus in hysteriis aliisque affectibus efficaciam, aquæ destillationem (quam vehiculi præstantissimi loco pro assumptione syrupi antifebrilis extollit,) syrupi confectiōnem & in hypochondriacorum symptomatis mitigandis virtutem, exponit, salis essentialis in Diario Medicorum Parisiensium pollicitus recensionem. Atque hac ratione considerationem Caffè cum prolixo morborum, quibus medeatur, catalogo, in quo morbi soporosi, arthritici & scorbutici principem locum tenent, concludit: ubi simul fabulam, quod usus ejus generationi contrarietur, allegatione fecunditatis foeminarum Orientis refutat.

Tertia parte *Chocolatam* examinaturus clarissimus Autor, ab Hispanis ex America in Europam esse transportatam ait, & nec illis, qui calidam, neque illis, qui frigidam eandem, sed qui temperatam pronunciant, accedendo, principes partes, quæ compositionem ejus ingrediuntur, esse Cacao & Saccharum enarrat. Quare horum imprimis investigationi incumbit, & illud fructum arboris in occidentali India, Januario & Junio provenientem, gustu inter amygdalas dulces & amaras intermedio asserit; hoc vero optimum deprædicat in absorbenda illius pinguedine minus conveniente. His Americani succum inspissatum arboris fructiferæ Achiotæ dictæ, nuces palmæ Cocos appellatas, nuces Americanas, speciem quandam frumenti, *Mays* nominatam, & flores Orejvalæ, jungunt, atque exinde massam illam conficiunt. His Hispani substituant Vanillas sibi dictas, delicatum satis aromatis genus, atque piperis Indici certam quantitatem: quibus cinamomum & caryophyllos, ab aliis etiam ambram & moschum addi edocet, omniumque  
ejus-

MENSIS JANUARIII A. M DC LXXXVIII. 51

ejusmodi compositionum descriptiones, modos, supellestem, fucos, selectum & pretium annectit. Usum vero calidum chocolatz, loco sacchari cum syrupo Vanillæ, ab ipso descripto, præparatz, aliis omnibus præponit; imprimis vero virium conservacioni & reparacioni, aliisque symptomatis conducere asseverat. Parti huic elogio Chocolatz suæ Antivenereæ, singularique lvi Venereæ per specificum sibi proprium ex minera auri paratum, medendi methodo, finem imponit. Quarta vero eaque ultima, imaginum in præcedentibus partibus propositarum explicationem, & medicamentorum, aliarumque rerum sibi Parisiis, in Collegio quatuor Nationum, venalium enumerationem recenset.

BOHUSLAI BALBINI S. J. MISCELLANEORUM  
*Historicorum Regni Bohemia Decas I. L. I. Qui est*  
*Præfatio ad STEMMATOGRAPHIAM*  
*Bohemia.*

Ejusdem Decadis II. Liber II. Tabularium Bohemogenealogicum.

Vetero-Pragæ, 1687. fol.

**L**audatissimus hic rerum Bohemicarum Scriptor, primam Miscellaneorum Decadem ad VII Libros jam perduxit, quos sigillatim in Actis passim perconsuimus. Cur ultimos tres Libros vel premere, vel ad tardiores editionem reservare nunc velit, dicere vel inquirere nihil attinet. Interim ne tarditatis ipse culpam luat, Decadis II fecit initium: tanto quidem promptius, quod ad Nobilitatem Bohemicam esset progrediendum. Cujus certe notitiam adeo comparavit exactam, ut tenere vix reperias Familiam Illustrem, cujus aliquando Genealogiam tum amore, tum obsequio ductus, non congesserit, aut ab aliis congestam non correxerit, vel suppleverit.

Primo autem Libro de Nobilitate Bohemica generatim agit XIX. capitibus, ac ostendit: 1. Quam commendata sapientibus esse debeat nobilitas. 2. Qua prærogativa gaudeat nobilitas Slavica. 3. Quæ Ducum & Regum, etiam Przemysli fuerit nobilitas. 4. Sanguinem

guinem Nobilitatis Bohemicæ, per solum Borziwoium ejusque Conjugem S. Ludmillam, in omnes omnino Reges & Principes Europæ, certis matrimoniis fuisse infusum. Porro enumerat 5. Serenissimarum Familiarum conditores, qui conjuges acceperint a Bohemis, *Marcomirum* Pharamundi Galliæ Regis Patrem, *Witkindum* Saxonem, *Henricum Aucupem* Germ. Regem, *Mieczislaum* Polonum aliosque plures. 6. Illustres Bohemorum Familias, qui vel origine vel conjugio respexerint tum suos Principes, e.g. *Czerniniorum*, *Sviboviorum*, *Slavatarum*, tum Reges Poloniæ ac alios. 7. Exteros Comitibus ac Barones, quibus connubia placuerint Bohemica. 8. Quæ Polonorum Familiæ originem cum Bohemis habeant communem, velut *Rosenium*, *Pernsteimiorum*, *Pesskiorum*, *Zarembecciorum*, *Lazanskiorum* &c. quod ipse novum probatissimæ & obryæ Nobilitatis vocat argumentum. Inde refert 9. claros Episcopos e nobilibus Bohemiæ. 10. Alios Ecclesiæ honores his collatos. 11. Nobiles qui magnis officiis præfuerint in aulis Imperatorum & Regum: Equites aurei Velleris, Melitenses, ordinis Teutonicus &c. 12. Qui ex istis ad Potentissimos Principes fuerint Legati: qua occasione disserit de *vexillariis Proceribus*, quos vocamus *Pannerherren*: quibus videlicet, tanquam nobilibus majoribus, in bello præferre licuerit Familiæ vexillum militantibus sub hoc signo nobilibus minoribus. 13. Qui belli Duces claruerint aut negotiis alioqui splendidioribus interfuerint: simulque clarum judicat nobilitatis argumentum, quod Familiæ non paucæ fortuitas suorum exequias habituræ, certis spectrorum vel præfagiorum ominibus præmoneantur. 14. Progreditur ad contentiones nobilium de prærogativa. 15. & 16 plurimos enumerat, qui ex equestri statu in sublimiorem, vel e civium ordine ad equestrem dignitatem pervenerunt. 17. Argumenta sparsim allegata sub unum quasi conspectum revocat. 18. Familias extinctas recenset. 19. Curioso judicio demonstrat, quibus adminiculis ad notitiam Genealogicam ipse pervenerit, ac alios pervenire cupiat. Ac primo quidem loco nominat *Historicos*, *Hagecium*, *Dubravium*, *Stranskium*, *Lupacium*, *Weleslavinum*, *Cregerium*, cujus *Stemmatographica* manuscripta nonnulla possidere se fatetur Autor, quæ tamen legi non possint ob characterem tumultuarium, de quo liceat usurpare *Plautinum*: *Istud quidem gallina scripsit;*  
Pessi-

*Pessnam* quoque, qui in Marte Moravico multa habeat Bohemica. Postea commendat Regni Tabulas, quæ quidè A. 1541 in incendio arcis Pragensis nimium fuerint deformatæ, ab eo tamen tempore habeantur absolutissimæ. Inde Libros Ereccionum, & Archiva Illustrium familiarum passim adhuc conservata laudat. Interferit judicium de *Bartholomeo Paprocio*, qui cum Polonorum, Silesiorum ac Moravorum familias magno studio fuisset perscrutatus, in Bohemiam veniens, Nobilium sive superbia, sive rerum domesticarum ignorantia, parum proficere potuerit, cujus tamen vitia non dissimulat, quod Chronologia justam rationem non habuerit; nimis religiose Hagecium excrisperit; extinctas Familias, quarum tamen extent cognationes foeminae, non attigerit, ac tandem Equites cum nobilibus minâti, civilemque statum non excedentibus confuderit. Aliquid etiam tribuit Genealogiis vicinarum gentium, quibus sæpe non possunt non misceri Bohemica. Maximum vero momentum in eo credit repositum, ut tum Inscriptiones palatiorum, curiarum & locorum publicorum, tum lapides sepulchrales templorum sedulo perlustrentur; unde varia nominat templa; quibus sedulo lustratis insignem ipse fructum tulerit.

Liber II. in duas dividitur partes, ac familiarum speciales exhibet Tabulas, eo tamen discrimine, ut jam positis majoribus succedens enumeretur posteritas, quod publice magis conducit Historiarum & Rerum publicarum studio: jam ab uno e posteris ad sedecim majores demonstrandos detur regressus, quod privatim magis referre videtur ad singulorum gloriam.

Priorem partem dedicavit Comiti de *Wrbna & Freudenthal*; posteriorem Comiti *Wratislaw de Mitrowiz*, quorum utrinque præsumptam accurate persequitur. Justum autem initium facit Genealogia Invidiosissimi Imperatoris Leopoldi, quam a *Wurfbeinio* olim inchoatam, noster correctiorem dedit & auctiorem, ut in illius majoribus XXXIII numerentur Imperatores. Sequuntur Duces Silesiæ tabulis non paucis, qui genus referre potuerunt ad Piatum Polonum. Ex aliis Procetibus habentur *Schaffgortziarum*, *Kragiziarum*, eorum qui Georgii Regis sanguinem participarunt, *Berkarum*, *Kolovatorum*, *Krzineczkiorum*, *Waldsteiniarum*, *Martiniuziarum*, *Lobkowitziarum*, *Sternbergiorum*. Porro *Gilemniziarum*,

*Dominorum de Villani, Trautmansdorffiorum, Gustenstheimiorum, Stryhouskiorum, Götziarum, Wisigonum, & in quos eorundem sanguis influxit, Slavatarum, de Lassaga Paradisiorum, Kaunitziorum, Wcbinskiarum, Laschanskierum, Hrazaniorum, Oppersdorffiorum, Zdiarskiorum, Obiteckiarum, Pöttingiorum, Dominorum de Longevilla, Nachodiorum, Rasenbergiorum, Czabelickiorum, Nostitziorum, Lichtenstheimiorum, Salmensum, Dietrichstheimiorum, Schlickiorum, Lambeyorum, aliorumque, quorum vel integram familiam, vel tamen sedecim Majores summo studio exponit, ut majori quidem desiderio totam expectare Stemmatographiam nunc incipiamus.*

**CHRISTOPHORI CELLARII CURÆ POSTERIO-**

*res de Barbarismo & Idiotismo Sermonis*

*Latini, recognita & plurimis*

*locis aucta,*

Jenæ, apud Jo. Bielken, 1686 in 12.

**U**T mense Augusto M DC LXXXII pag. 256 indicavimus, hic Auctor clarissimus Gerardi Jo. Vossii, Casp. Scioppii & Jo. Vorstii exemplis inductus, de *Barbarismo*, sermoni Latino arreptibus, ante hos decem annos quædam commentatus fuerat, quæ, facem præferente celeberrimo viro *Olo Borrichio* (qui suas interea *Cogitationes* de tribus istis censoribus ediderat,) anno M DC LXXX *Posterioribus Curia*, retractavit. In his cum a Borrichio non nunquam dissensisset; hic ut tueretur sua, A. M DC LXXXII *Analeſta* in lucem emisit: unde nunc Auctor noster novæ huic editioni inferuit, quæ certiora Borrichius monstraverat; quæ vero dubia videri poterant, aut librorum varianti scripturæ innixa, ita ex meliorum codicum fide illustravit, ut ubiq; dissentientis honori summa humanitate consuleret. Novus autem hic liber & undiq; auctus in decem capita distributus est. Quibus *Prolegomena* de cunctis Latinæ Linguae, qui supersunt, antiquis scriptoribus, eorumque ætate & operibus præmittuntur: subjicitur tandem *Appendix miscellanea*, qua illa examinantur, quæ vel prætermissa fuerant, vel ita dubia & incerta sunt, ut diligentiori perſcrutatione indigeant. Cuncta autem

autem suorum temporum autoritate ex optimis libris, tam manuscrip-  
tis, quam antiquæ & novo impressis ita explicata sunt, ut historiam  
quasi variæ Latinitatis hic liber contineat, & conspici ex eo intelligique  
possit, quibus tuto parciusve aut minime uti liceat.

APPENDIX AD CURAS POSTERIORES  
*recognitas viri clarissimi Christophori*  
*Cellarii, Smalcaldien-  
sis.*

Hafniæ, typis Acad. Typographi, 1687. in 12.

**L**icet ex præcedente relatione etiam de scopo hujus elegantissimi  
libelli judicare. Postquam enim recognitas suas Curas Cellar-  
ius evulgaverat, in quibus erant nonnulla, quæ ab amplissimi viri  
Olai Borrichii tum Cogitationibus, tum Analectis discrepant;  
illa *Andreas Borrichius*, gentilis Olai eruditissimus, magis magis  
que examinavit, & quæ olim Olaus posuerat, stylo modestiæ & hu-  
manitatis pleno tuenda in se & vindicanda suscepit. Decem autem  
& hujus libelli sunt capita, quibus Autor suas annotationes ad Cel-  
larium recognitas sive tertias Curas exposuit. Sunt autem pleraque ita  
comparata, ut a codicum diversitate, aut Criticorum ac interpre-  
tum dissensu dependeant; sæpe numero etiam non castigant, sed  
stabiliant & pluribus exemplis confirmant sententiam Cellarianam.  
Maximum illorum dissidium est, quod in primo capite continetur,  
de ætatibus Latinæ Linguæ, cum auream ætatem Borrichius a secun-  
do Punico bello; Cellarius ex florentissimo ævo Ciceronis deducat:  
argenteam in morte Trajani finiat idem Borrichius; Cellarius per  
Hadriani tempora ad Antoninum usque Pium extendat: æneæ et-  
iam laxiores hic fines ponat, quam concesserat laudatissimus Borri-  
chius. Uterque rationibus nituntur non contemnendis. **Quod**  
**vero non ipse Olaus, sed Andreas Borrichius, Cellarianis Curis re-**  
**spondit, in causâ duo fuisse, præfatione indicatur; primum gravio-**  
**ra negotia, quibus distinctur Vir celeberrimus: deinde amicitiam,**  
**quæ Cl. Cellario obstrictus sit, quam non libuerit ullo modo fatigare.)**  
Nam etiam ex Cellarii præfatione in Curas Posteriores apparet,  
corda-

cordatis hisce viris, quæ aliis causâ rixarum & contentionis sunt, amicitiz & benevolentiz, literis mutuis etiam testata, fuisse occasionem,

## LIBRI NOVI.

- Doctrina Theologiz Moralistotius, tabulis LXXII. comprehensa, auctore Johanne Oleario D. & P. P. Lipsiz 1688. fol.**
- Friderici Spanheimii Introductio ad Historiam & Antiquitates sacras. Cum perpetuis castigationibus Annalium Cæsaris Baronii ac recentiorum in Gallia Pontificia Scriptorum. Tomus II. Lugduni. Bat. 1687. in 4.**
- Traitez des Barometres, Thermometres & Notiomètres ou Hygrometres; par M. D. - A Amsterdam 1688. in 12.**
- Liber D. Aurel. Augustini contra Pelagium & Celestium de gratia Christi, commentario brevi & continuo illustratus a R. P. Carolo Joseph Tricassino, Moguntiz 1687, in 8.**
- Gratia efficax a se ipsa, refutata ex libris S. Augustini; per R. P. Carolum Joseph Tricassinum. Moguntiz 1687. in 8.**
- Tradition de l'Eglise Romaine sur la Predestination des Saints & sur la Grâce Efficace; par Mr. Germain. A Cologne 1687. in 12.**
- La Vanité des Sciences ou Reflexions d'un Philosophe Chretien sur le Veritable Bonheur. A Amsterdam 1688. in 12.**
- Sentimens d' Erasme de Rotterdam, conformes a ceux de l'Eglise Catholique sur tous les points controversez. à Cologne 1688. in 12.**
- Abregé de la Morale des Actes des Apostres, des Epistres de St. Paul, des Epistres Canoniques & de l' Apocalipse; ou Penées Chretiennes sur le texte de ces livres sacrez. à Paris 1687. in 12.**
- Histoire Apologetique, ou Defense, des libertez des Eglises Reformees de France. A Mayence. 1687. in 8.**
- Suite de l' Accomplissement des Propheties. A Rotterdam 1687, in 12.**
- Apologie pour l' Accomplissement des Propheties. A Roterd 1687. in 12.**
- Difesa del Pontificato Romano, e della Chiesa Cattolica, ove si dimostrano la Souranità, l' Infallibilita, la Santità e l' altre sublimi doti del Principato Apostolico; si rifiutano tutte le moderne Erasi &c. Opera del P. Nicolo Maria Pallavicino della Comp. di Gesu. Romæ 1687. in fol. volumina tria.**
- Universa Astrophobia Naturalis variis & hucusque nunquam editis experimentis comprobata & vindicata; auctore Antonio Francisco de Bonattis. Patavii 1687. in 4.**
- Reponse de Mr. Varillas à la Critique de Mr. Burnet sur les deux premiers Tomes de l' Histoire des Revolutions &c à Paris 1687. in 12.**
- L' Etat present des Iles & territoires du Roy d' Angleterre dans l' Amerique, traduit en Francois. à Amsterdam 1687. in 12.**
- Gerardi de Vries Prof. Philof. Ultraject. de Natura Dei & Humanæ Mentis Determinationes Pneumatologiz. Ultrajecti, 1687.**





# ACTA ERUDITORUM,

*Publicata Lipsia*

*Calendis Februarii, Anno MDC LXXXVIII.*

*FRIDERICI SPANHEMII F. SELECTORUM DE RELIGIO-  
no Controversiarum, etiam cum Græcis & Orientalibus, & cum Ju-  
daïis, nuperisque Anti-Scripturariis, Elenchus Historico-Theologi-  
cus. Errorum fontes ubique aperiuntur, insertis dis-  
sertationibus, qua sunt hujus  
temporis.*

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez, 1687, in 12.

**Q**Uæ rationes celeberrimo Autori fuerint, ut hunc selectio-  
rum de Religione controversiarum Elenchum in lucem  
ediderit, ipse in præfatiuncula ad Auditores nuper suos  
præmissa, satis luculenter edocet. Ut itidem de ordine,  
quem in controversiis de religionis selectioribus recen-  
sendis secutus fuit, eo curatius constet, Sciagraphiam quandam Lo-  
cortum ad quos referri potissimæ quæstiones inter Theologos agitata  
commo- dissime possint, præmittit, eandemque in enarrandis singulis  
postmodum constanter observat, ac præter statum controversiæ, in  
quo rite constituendo paulo, quam fieri solet, diligentiori cura se ver-  
satum tradit, origines vel causas errorum ac scopum errantium ubi-  
que fere indigitare allaborat.

In controversiis autem pertexendis auspiciam a Pontificiis  
capit, & in protheoria historica ostendit, Romanæ Ecclesiæ gemi-  
nam esse faciem, unam, prout est vera & Christiana; alteram, prout  
est falsa & Anti-Christiana. Exceptiones declinatorias, familiares  
Doctoribus Pontificiis hodiernis, ad duas classes posse revocari,  
scilicet unam, qua declinant examen doctrinæ ipsius & controver-

H

forum

forum capitum, variis obtentibus & præjudiciis injectis contra causam Protestantium, ut desperatam judicatamque: alteram, qua probationum legitimum onus rejiciunt in solos Protestantes, si doctrinæ instituat examina, tanquam in Actores. Ex omnibus item Methodis, quas longa nuper serie commendarunt Gallicani Præsules, ad promovendam Protestantium conversionem, & ad sedecim reduxerunt, præcipuam illis esse, quod nihil fundare possit fidei certitudinē, infallibilitatem, & securitatem in conscientia, missa via Examinis seu discussionis, præter autoritatem Ecclesiæ universalis, quæ sit Romana. Errorum Pontificiorum causas ad octo classes posse referri, scilicet quod falsum sibi conceptum fingant de Natura Ecclesiæ Catholicæ, tanquam sit collectio hominum in unum visibile corpus, sub uno summo & visibili capite colligandorum vinculo externæ adhærentiæ illi capiti, externæ professionis ejusdem sub eo fidei, & communionis externæ eorumdem Sacramentorum: quod statuunt, subjicienda esse omnia summo judicio & tribunali Ecclesiæ, cui præest Papa: quod supponant perpetuo Romanæ Ecclesiæ antiquitatem Apostolicam, Catholicismum, possessionem legitimam: quod Pontifex Romanus totusque Clerus commodum temporale & interesse proprium attendant, atque suam autoritatem adaugere & firmare studeant: quod judicent, cæca obedientia, pia ignorantia, devotionum externa specie continendos esse populos, Reges ipsos & Principes sub jugo Romanæ Ecclesiæ: quod asserant, justificari homines coram Deo suis operibus, meritis; Evangelium ex se doctrinam operum esse; homines veremeri, ac satisfacere Deo posse: quod foveant falsas quasdam hypotheses parituras falsa confectaria: quod calumniis gravent ipsam doctrinam orthodoxam. His ita expositis, ipsarum controversiarum Pontificiarum catalogum secundum ordinem L. L. Theologicorum ante expressum subjunxit.

A Pontificiis progreditur ad Anabaptistas, atque in protheoria historica notat, controversias illas vel cum Anabaptistis strictius sic dictis, videlicet Munzero, Melchiore Hofmanno, Huttero Moravo, Mennone Simonis; vel cum aliis sectariis sub eadem voce paulo generalius accepta comprehensis, ut Casparo Schwenckfeldio, Davide Georgio, Michaele Serveto, Henrico Nicolai, Theophrasto Paracelso, Valentino Weigelio, Fratribus Rosæ crucis, agitari. Qua  
distin.

distinctione præmissa, ad controversiarum Anabaptistarum in significatione posteriori acceptarum enarrationem accedit, ut tamen, vel impia, vel portentosa nimis, seu istorum, seu Georgianorum, Libertinorum, Antinomorum, Factiosorum dogmata, præcidantur.

Enumeratis potioribus Anabaptistarum dogmatibus, de Socinianæ hæreseos prima origine, progressu, ἀκμῆ, capitibus atque vario genere paucis differit, & deinde illius errores in scenam producit. Socinianis Arminianos, cum horum schismati libri, ab Ostorodio Goslariensi Saxone, & Voidovio Polono sub finem superioris seculi in Belgio disseminati, occasionem dederint, annectit; in illorum natales, incrementum & summum vigorem inquirat, & quatuor classes vel gradus controversiarum Arminianarum constitui posse judicat, in quarum prima sint eæ, quæ ex Arminio profluxerunt, ad famosos quinque Articulos revocatur, quos intra nonnulli hodieq; Remonstrantes fere consistant: in altera classe sint illæ, quas imprimis Conradus Vorstius vel de suo, vel ex Socino inexit, & mox suas fecere Remonstrantes, ob conjuncta studia & communem quandam sortem: in tertia classe sint, quæ natæ ex Confessione Remonstrantium edita anno 1622, hujusque Apologia, Censuræ Leidensium opposita anno 1629: in quarta denique classe sint eæ specialius controversiæ, quæ supra reliquas nascantur passim ex scriptis variis, cum Simonis Episcopi, tum novissime Stephani Curcellæ. Quibus prænotatis, ipse geminum thesium inter Remonstrantes atque Reformatos controversiarum ordinem exhibet, in quorum primo apparent Articuli quinque cum Arminianis strictè dictis controversi; in altero autem sistuntur graviora nonnulla, quæ cum Sociniano-Remonstrantibus controversa sunt, & antesignanis eorum approbata. Sub finem controversiarum Arminianarum, adjungit appendicem, de nupera in Galliis controversia circa modum operationis Spiritus S. in conversione; ubi primum refert ejus autorem extitisse Claudium Pajonum, (unde Pajonismi invisum nomen) Virum de causa Reformata adversus Pontificios, publicis etiam scriptis optime meritum, Ministrum nuper Aurelianensem, sed acuminis subtilitatisque nimis, in iis quæ sentiri satius, quam controversi: deinde statum controversiæ, remotis iis, quæ ad eundem minime spectant, huc redire ostendit: An operatio Gratiæ

in credentibus vel electis sit tantummodo *moralis & rationalis* in genere causæ *objectivæ*, qua Spiritus S. agat quidem efficaciter in mentes, eas illuminando, & in corda ac voluntates, eas potenter inflectendo, sed operatione tantum mediata per verbum & externa alia media; nempe *vi & efficacia rationum, motivorum, occasionum*, quæ *objectivè* offeruntur animæ nostræ, in illo ipso Dei verbo, & promissionibus, minis, castigationibus, judiciis, exemplis, olim etiam miraculis, eamque necessario determinant? atque ita *efficacia illa & insuperabilitas Gratia*, non sit ab invincibili aliqua & immediata atque supernaturali operatione Spiritus S. in mentem ac voluntatem *vocatorum κατὰ πείρασιν, distincta* ab externa efficacia verbi ac mediorum, quæ nobis objiciuntur: verum sit eadem, cum a *dispositione internâ* hominis, quæ diversissima sit, pro diversitate ingeniorum, inclinationum, corruptionis, tum a *propositione externa* objectorum, quæ sic dispensat Gratia respectu *electorum*, & cum talibus circumstantiis, ut non possit non afficere recte dispositorum *mentem*, eorumque voluntatem in assensum trahere, ac sic fidem in nobis producere? Statu controversiæ sic plene formato, hypotheses Pajoni principes ex MSS. ejus declarationibus adducit, & quid singulis reponi debeat, explicat, easdemque Canonibus Dordracenis haud convenire, & a Synodo nuper Roterodami die 24 Aprilis anno 1686 habita improbatas fuisse, edocet. Non dividiæ erit ipsas hypotheses, prout ab Autore nostro exhibentur, hic repetere, ut de mente Pajoni rectius constet. Prima est, *animam* nostram, utpote *rationalem*, non moveri posse nisi impressione *rationali*, vi rationum efficacium: si autem moveretur immediate a Spiritu S. hanc impressionem fore *cæcam, brutam, irracionalem*. Secunda: *impotentiam* hominis ad bonum salutare *originalem* quidem esse, sed tamen sanabilem, vi *rationum* ac *motivorum* quibus mens nostra moveatur, excitetur. Tertia: Spiritum S. ex mente Orthodoxorum, non futurum nisi causam Conversionis *partialem, antecedentem, ac dispositivam* modo voluntatis ad ea, quæ verbum in nobis producturum est; contra verbum Dei & reliqua externa media sic fore causam Conversionis *perficientem & ultimam*, quod non quadret cum Scripturis. Quarta: secundum sententiam receptam, *Verbum Dei plane nihil efficiaturum* ad Conversionem hominis. Quinta; po-  
sita

MENSIS FEBRUARII A. M DCLXXXVIII. 61

fit sententia communi, Deum operaturum in *Animam*, ut in *truncum*, in *stipitem*, in *lapidem*, sine interventu atque impulsu rationum ac lucis objectivæ. Sexta; sic fore *Conversionem* hominis *involuntariam*, absque ejus *consensu*, impulsione modo *Physica: involuntariam* quoque fore hominis *impotentiam*, ut pote *physicam*, contra sententiam orthodoxorum. Septima: operationem illam immediatam Spiritus S. referre *revelationem* quandam *extraordinariam*, *visiones*, *Spirituum ensu* *hæsticum*, *fanaticum* *privatum*, Reformatis a Pontificiis objectum, qui sit unicuique principium & norma suæ fidei: eandemque adeo jactari per suasionem posse, seu afflatum immediatum, ab homine Gentili vel Mohammedano.

Ab hac Appendice confert se ad recensendas controversias, quæ Reformatis cum Augustanæ Confessionis Theologis intercedunt. Antequam vero id faciat, primum profitetur, se perquam invitum & hos Theologos illis accensere, quibuscum est Reformatis de Religione dissensio; dum utrisque sit & eadem Regula & Principium idem, Scriptura sacra, traditionibus humanis ac Papisticis, Tridentinisque decretis rejectis; utrisque eadem doctrina fundamentalis; utrisque idem cultus Dei Triunius, Christi que Servatoris; utrisque protestatio eadem contra papales errores; utrisque officia eadem tradita, ut mutuo sese tolerant, *Eph. IV, 2*; utrisque idem interesse, motiva eadem pro Evangelica pace instauranda, & si non omnimoda concordia, saltem tolerantia mutua æternum sancienda. Dein observat, diversis temporibus ac locis tentatum fuisse consociationis sive tolerantia Evangelicæ negotium, & de Conventu Cassellano, auspiciis Wilhelmi VI Hassiæ Landgravii, inter Marpurgenses Rintelensesque Theologos anno 1661. instituto plenius agere instituit, summam consensu Cassellani in controversis Articulis exponendo. Porro pacis Ecclesiasticæ studium, sint licet non pauci, qui obicem illi ponant, commendat, nec æque Reformatos Pontificiis & Remonstrantibus, ac Lutheranis dextram fraternitatis offerre posse, demonstrat. Tandem Controversiarum cum Augustanæ Confessionis Theologis duas constituit classes, docens, quasdam esse cum genuinis Lutheri discipulis, ac professis Augustanam Confessionem, etiam ut a Melanchthone recognita fuit, post Concordiam Wittebergensem, ac sapius explicata, in

specie quoad Artic. X: alias vero intercedere cum discipulis J. Bren-  
tiii, Jac. Andreæ, M. Flacii Ilyrici, Ægidii Hunnii &c. & quotquot  
subscribere Torgensibus Articulis scriptis anno 1576. Has posteri-  
ores controversias iterum in triplici esse differentia tradit; alias enim  
non ex doctrina Reformatorum natas, sed ex detorsionibus illius, non  
ex traditis sed ex affectis, quæ adeo non juris quæstiones sint, sed facti:  
alias minus principales aut momentosas esse, puta, de Ritibus quibus-  
dam & Ceremoniis circa Baptismum; & alias denique magis reales  
esse seu principales, de doctrinæ capitibus, quæ sint post Lutherum e-  
xorta. Ex his omnibus postremas potissimum una cum controver-  
sia Eucharistica attendit, & illarum recensionem instituit.

Hinc ad enarrandas controversias cum Græcis hodiernis &  
Orientali Ecclesiâ progreditur, præmissa dissertatione historica de  
Orientali Ecclesiâ statu & dissensione a Latina seu Pontificia. In-  
telligit autem per Græcam & Orientalem Ecclesiâ, quæ & pridem  
ante ac post Photii tempora & hodie adversa Latinæ, ac durissimæ  
servitutis jugo partem maximam etiam nunc pressa, sub Turcarum  
præcipue dominatu, multa etiam superstitione foedata, retinet ad-  
huc fidem nomenque Christianum. Hancque facit vel puriorem,  
sub *Græcorum* qui strictè sic dicuntur, vel *Melchitarum*, aut *Syrorum*  
appellationibus, quibus & *Georgiani* sive *Iberes* Christiani accensiti  
fuerunt; vel *impuriorem*, qualis habita fides ac disciplina illorum  
in Oriente, qui rursus vel *Nestoriani* audiunt, *Chaldei*, Christiani  
*S. Thome*; vel *Dioscoriani* seu *Monophysita*, sub quibus comprehen-  
duntur *Jacobita*, *Copta* vel *Coptita*, *Abasseni*, *Armeni*, item & *Maro-  
nita*, sqli fere in Asia Ecclesiâ Latinæ additi. *Græcos* strictius di-  
ctos notat rursus duplicis esse generis, quosdam scilicet *genuinos*,  
qui retinent pro cognitionis modo, doctrinam, disciplinam, ritus-  
que Majorum, alienissimi a Latinis: alios *spurius* seu *neotericos*, qui  
per Latinos Missionarios, aut ex commercio cum Latinis hodiernis  
corrupti, horum in scholis & seminariis enutriti, ac libris qui de  
Religionis agunt instructi, recedunt a fide & disciplina Majorum,  
ac traditiones Pontificias faciles amplectuntur. Hos iterum in  
diversa abire genera annotat; *alios* enim ad Latinos defecisse, *sal-  
tım* ad probandam cum Latinis concordiam, invisissimam semper  
Græcis,

Græcis, aut æmulatione in suos, aut ambitione dignitatum, favorisque Regii, quum Imperatorum Græcorum interesset, ut Papis blandirentur: *alios* inter suos esse turbones schismaticos aut egenos, qui missis Romam Legatis aut subsidia a Latinis petierunt, aut defensionem contra suos, a quibus in eligendis Patriarchis vel Catholicis dissident: *alios* sub fictis nominibus apparere; tanquam insignes in Græcis scriptores, ac subinde velut Patriarchæ Constantinopolitani, qui fuerent homines *Latini*, vel certe, ut cum Autore ita eosdem appellare liceat, *Latinizati*: *alios* favere quidem Latinis in certis capitibus, haud tamen per omnia Latinorum vel dogmatis vel traditionibus consentire: denique *alios* esse recentissimos homines, multos etiam Romæ scriptitantes, aut certe Græculos e Latinorum scholis ac Seminariis profectos, aut in Oriente quidem viſitantes, sed ab Emissariis Romanæ Curia, artibus Jesuiticæ societatis, in sententiam Latinorum inductos, saltim specie & confessione tenus, maxime circa transubstantiationem. Postmodum de Melchitis, Georgianis, Mengreliis, Russis; Constantinopolitani, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani & Rutheni seu Mosci Patriarcharum, jurisdictione; Nestorianis, Monophysitis, Maronitis, Armenis, Liturgiis Orientalibus earumque omnium, quoad rei substantiam convenientia, consensione Græcorum cum Pontificiis in speciem tali, oppugnatione Græcorum & Latinorum mutua, dissensu Græcorum a Latinis in doctrina, ritibus & disciplina erudit tractat. Denique ipsas controversias cum Græcis etiam purioribus seu Melchitis, præter eas, quæ sunt de Persona Christi speciales cum Jacobitis & Nestorianis, enarrat.

Missis Græcis, ad Judæorum dogmata proponenda accedit, ubi ante omnia in incredulitatis Judaicæ causas inquit, ac quæ eisdem opponenda sint remedia perhibet; post de duabus Judæorum sectis, scilicet Rabbanitarum & Carræorum, paucissimis agit, & horum aliquot scripta in Bibliotheca Leidensi ex Legato Warneriano asservari memorat. Denique præmissis discrimine, inter controversias cum Judæis tractari solitas principales & accessorias, item elencticas, casuisticas & historicas, ad enarrationem quarstionum potissimum principalium & quidem elencticarum progreditur.

Agmen

Agmen Controversiarum apud Autorem claudunt nostra ætate motæ per Pseudo-Philosophos, Anti-Scripturarios, Libertinos aut laxiores Theologos, ac sistuntur hypothesēs de la Perière, Præ-Adamitarum Autoris, Eduardi Herberti Baronis de Cherbury, Thomæ Hobbessii, Latitudinariorum in Anglia sic primum a latitudine quadam in causa regiminis & disciplinæ appellatorum, Autoris de Philosophia Scripturarum interprete atque Tractatus Theologico-Politici de Libertate Philosophandi, & Richardi Simonii, contra quem librorum Mosaicorum autoritas compendiosa atque eleganti dissertatione propugnatur.

*AMBROSII MEDIOLANENSIS EPISCOPI OPERA AD MSS. codices Vaticanos, Gallicanos, Belgicos &c. nec non ad editiones veteres emendata, studio & labore Monachorum Ord. S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.*  
Tomus. I.

Parisiis, apud Joh. Baptistam Coignard. 1786, fol.

**N**otatu dignum est, quod de Lugdunensi quadam Ambrosii editione, a Franciscanis invito typographo pessime depravata, *Franciscus Junius* oculatus testis (huic enim, dum anno Christi 1559 & 1560 Lugduni versaretur, Frelonianæ officinæ corrector *Ludovicus Savarig* perfidiæ illius spectatæ ostendit) & postea ex Junii fide *Dalleus*, *Rivetus*, aliique plures retulerunt. Monachi Benedictini e Congregatione S. Mauri, quibus novum hunc Ambrosium debemus, se perlustratis bibliothecis Parisiensibus, & exterarum catalogis diligenter exploratis, ne ullum quidem Lugdunensis istius editionis vestigium deprehendere potuisse ajunt, indeque eam vel forte omnino fictam, vel, quod nobis verosimilius videtur, statim suppressam fuisse colligunt. Ipsi interim meliora pollicentur, sancteque spondent, se omnia ad manuscriptorum fidem exacturos, & pro virili compensaturos, quæ in anterioribus editionibus desiderari possint.

Ex his antiquissimam esse scribunt, quam *Maffellus Venia*, Monachus Augustinianus, ejusdem Ordinis Generali *Ambrosio Corano* nulla



nulla loci aut temporis nota adjecta nuncupavit, proximam autem huic eidemque quoad characteres simillimam, quæ A. C. 1490 *Cribellii* Presbyteri studio Mediolani apud *M. Leonardum Pachel* prodiit. Verum cum utraque paucos admodum tractatus comprehendat, *Johannis Amerbachii* civis Basileensis industriam commendant, qui biennio post longe plura Ambrosii opera tribus tomis in lucem produxit, & *Johannis de Lapide* Carthusiani Parisiensis ope procuravit, ut singulis libris in certa capita divisus, suum cuique capiti argumentum adderetur. Quam editionem A. C. 1506 *Johannes Petri de Langendorf*, registro, ut appellat, florigero seu copioso indice adjecto, prælo iterum subjecit.

Horum diligentiam supergressus *Erasmus Roterodamus*, ut & plura & emendatiora Ambrosii opera ederet, quod Basileæ A. C. 1527, factum est, nullis laboribus pepercit, eaque editio tanto fuit in pretio, ut sæpius diversis locis recusa, ac *Gelenii* aliorumque doctorum hominum studio novis subinde tractatibus locupletata, omnium in se oculos converteret. At Benedictini nostri, ut *Amerbachium* in vitiosos codices incidisse dolent: ita *Erasmum* arguunt, quod doctrinæ & famæ suæ fiducia audacior, plus ingenio suo & propriis conjecturis, quam manuscriptorum autoritati detulerit, eamque ob causam, cum hæc Erasmi editio A. C. 1529 Parisiis *Chevallonii* typis iterum exprimeretur, multa in ipso textu commutata, & nonnulla in margine notata, quin & postea a *Johanne Costerio* Canonico Lovanienfi, qui A. C. 1555. novam Ambrosii editionem adornavit, plus quam duo millia errorum, ut ipse gloriatur, sublata fuerint.

Verum cum ipse Costerius in tanto opere non satis sibi auxiliis fuisse ingenue fateatur, operæ se pretium facturum putavit *Johannes Gillotius*, si plura Ambrosianorum operum manuscripta exemplaria e Parisiensibus aliisque Galliarum bibliothecis conquireret, quibus inter se conferendis cum vix plures, nedum unum hominem sufficere animadverteret, ipse paucos, quibus evolvendis par esset, codices delegit, ceteros aliorum industriæ commisit. Et hanc Gillotianam editionem A. C. 1568. apud *Gulielmum Merlinum* & socios Parisiis vulgatam, omnium, quæ hæcenus prodierant, absolutissimam Benedictini statuerunt, & indignam plane, quæ editionis Romanæ paulo post secutz fama exprimeretur.

Aggressus hanc editionem, aliis postea in laboris partem adscitis sociis, *Felix* de Monte Alto Ord. Min. Vicarius generalis, deinde Cardinalis, & tandem sub *Xyphi V.* nomine Pontifex Romanus, quinque tomis constantem, e quibus priores quatuor A. C. 1580. 1581 & 1582, quintus & ultimus A. C. 1585, cum jam Romanam cathedram *Xyftus* occupasset, lucem publicam aspexit.

Quamvis autem hæc editio tantum obtinuerit autoritatis, ut in locis, ubi Romana floret religio, sola prælo subjiceretur, & in una Lutetia ab A. C. 1586. singulis fere decenniis iterata fuerit, non dissimulant tamen Monachi Benedictini, non pauca in editione hac Romana deprehendi, quæ minus probari possint. Inter alia enim animadvertunt, epistolas aliquot & homilias, imo & nonnullas librorum partes ordine suo avulsas & in alienum locum rejectas; item tractatus quosdam dubios legitimis admixtos, cum potius in iis quoque commentationibus, quas superiorum editionum consensus tanquam legitimas admiserat, delectu & censura opus fuisset. Imprimis autem hoc animadversione dignum censent, quod etiam in ipso *Ambrosii* textu multa sibi permisisse deprehendantur, qui eundem corrigendum susceperunt.

Ut igitur *Ambrosius* integritati suæ & nitore restitueretur, Benedictini e *S. Mauri* congregatione monachi novæ huic editioni insudarunt, qua omnibus, qui a Romana ecclesia dissentiunt, tela contra *Ambrosii* autoritatem objecta ereptum iri sibi persuadent, nihil magis in votis habentes, quam ut omnes, quos pro hæreticis habent, nova hæc *Ambrosii* editio, non secus ac *Augustinus* viventis *Ambrosii* doctrina conversus fuit, ad errores suos ejurandos permoveantur.

Univerſa *Ambrosii* opera duobus tomis comprehendunt. Ac primo quidem hoc volumine *Ambrosii* libri 6. in *Hexameron*, de *Paradiso* liber unus, de *Cain & Abel* libri duo, de *Noe & arca* liber unus, cum insigni quodam fragmento, quod ex hoc *Ambrosii* libro *Augustinus* contra *Pelagianos* suorum operum justitia inflatos duobus vicibus allegavit, de *Abraham* libri duo, de *Isaac & anima* liber unus, de bono mortis liber unus, de fuga seculi liber unus, de *Jacob & vita beata* libri duo, de *Joseph Patriarcha* liber unus, de benedictionibus patriarcharum liber unus, de *Elia & jejunio* liber unus, de

de Nabotho Jezraelita liber unus, de Tobia liber unus, de interpellatione Job & David libri quatuor, Apologia Prophetæ David, apologia altera Davidis, enarrationes in Psalmos duodecim, nempe 1, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 47, 48 & 61. (prout in vulgata numerantur,) expositio in Psalmum 118. (Hebræis 119.) & expositio Evangelii secundum Lucam decem libris comprehensa; quibus Ambrosii tractatibus appendicis instar subnectitur commentarius in cantica canticorum a Gulielmo quodam Abbate S. Theoderici, postea monacho Signiacensi, & scriptis S. Ambrosii collectus.

Prædictos Ambrosii tractatus omnes genuinos esse consent, seque non posse non mirari ajunt, quid *Erasmo* & post *Erasmum* aliis in mentem venerit, quod librum de Tobia Ambrosio abjudicaverint, cum ex Augustini libro I. contra Julianum c. 3, & Ambrosii ad Vigilium Tridentinum epistola, legitimum esse hunc Ambrosii factum comprobari possit. Contra alteram Davidis apologiam plures dubitationes *Erasmo*, *Bellarmino*, *Possentino*, *Hermanno*, qui vitam Ambrosii gallice descripsit, aliisque suppetere non dissimulant; non deesse tamen etiam ex altera parte argumenta non minoris momenti statuunt, quibus hic tractatus Ambrosio vindicari possit. Unde lectori liberum de autore hujus libelli judicium relinquunt, ipsi interim cum *jus sit in ambiguo*, possessionem quæ hætenus penes Ambrosium fuit, eidem non abrogandam esse arbitrantur.

Præmissa sunt primo huic volumini post præfationem selecta veterum de Ambrosio testimonia. Singulis autem tractatibus præfigitur peculiaris admonitio, qua eorum argumentum recensetur, tempus, quo scripti videntur, diligenter inquiritur, aliaque observata digna breviter expenduntur.

In ipsis tractatibus retineri pristinam eorum in capita divisionem, ipsaque capita novis sectionibus distingui, vetera autem capitula argumenta, quæ Autoris sensum vel minus perspicue vel minus latine repræsentare viderentur, corrigi placuit. Inferiorem paginarum marginem occupant minutioribus characteribus expressæ variarum sectiones aliarque notæ, quas ad plenioram Ambrosii intelligentiam junioribus saltem Theologis non fore inutiles confidunt, observantes, quod in multis locis Romani editores non aliam

ob causam mutationes quasdam in textum induxerint, quam quod Ambrosii sensum non assecuti fuerint.

Novos Ambrosii cum in præfatione ad lectorem, tum in admonitionibus ac notis pro viribus obtegunt. Concedunt Ambrosium, insignem *Origenis* imitorem, allegorico & mystico sensui nonnunquam in tantum indulgere, ut historię veritatem prorsus negare videatur, & hoc ipsum in causa esse putant, quod Romani editores in altera Davidis apologia ex capite octavo versus aliquot, eraserint, etsi in omnibus codicibus editis & manuscriptis habeantur. Secus tamen se rem habere, neque historicam veritatem ab Ambrosio prorsus destrui, quemlibet comperturum asserunt, qui singula in orationis contextu atque serie diligentius perpendet. Unde etiam in specie Paradisi historiam in meras allegorias ab Ambrosio versam negant, etsi Paradisum, quo Adamus ejectus, cum eo, in quem Paulus raptus est, ubique eundem faciat. Porro cum Ambrosius lib. I. de Abraham c. 4. scribit, ante Mosis legem & evangelium adulterium non interdictum videri, id Benedictini ita explicant, quod Ambrosius significare voluerit, illis temporibus eam circa adulterium ignorantiam extitisse, quę etsi non omnino culpam tolleret, non mediocriter tamen eam minueret, aut quod forte Ambrosius nomine adulterii nihil aliud quam polygamiam intellexerit, eaque verbi duritię usus fuerit, ut catechumenos suos efficacius a pellicatu abstereret. Quod Ambrosius librum quartum Esrę, ab *Hieronymo* & aliis rejectum, in libro de bono mortis canonicis Scripturis annumerat, Benedictini exemplo *Clementis Alexandrini* & *Autoris operis imperfecti in Mattheum* excusant, eoque consilio hoc scriptum ab Ambrosio commendatum asserunt, ut Platonem doctrinam suam de animarum statu ab Esra aliisque sacris scriptoribus mutuatum potius, quam Christianos eandem a gentilibus accepisse demonstraret. Porro in eodem libro aliisque in locis statuit Ambrosius, animas corpore solutas in quibusdam habitaculis ad usque generalem resurrectionem servari, ibique mercedem operibus suis debitam, sed ante supremum iudicii diem non reddendam expectare; quod etsi minus mirandum sit, cum plerique ecclesię Patres de statu animę separatae minus accurate sensisse videantur, non absurdum tamen videtur novis Ambrosii

brofii editoribus, si quis Ambrosium animabus separatis visionem Dei attribuisse potius, quam iisdem eam denegasse arbitretur, indeque verba Ambrosii, cum lib. 2. de Cain & Abel c. 2. animam corpore solutam adhuc futuri ambiguam suspendi profiteretur, ita accipiunt, quasi Ambrosius non tam de ipsius animæ felicitate, quam de ambigua fratrum salute, aut incerta resurrectionis & iudicii die locutus fuerit. Quæ autem Ambrosius in enarratione 12. Psalmorum de iudicio extremo, resurrectione mortuorum, & animarum purgatione per ignem differit, cum ab orthodoxa fide dissentiant, Benedictini sic emolliunt, ut asserant, Ambrosium hæc non tam e sua, quam aliorum ac imprimis *Origenis* sententia protulisse, cum hoc insignium virorum honori dederit, ut eorum opiniones nondum ab ecclesia liquido proscriptas proposuerit. Duriorem Ambrosii de usuris sententiam contra *Salmasium* aliosque defendunt, quorum argumenta nihil aliud esse putant, quam cavillationes, quibus jam Ambrosii ævo foeneratores usi fuerint. Succensent quoque *Dallao*, quod Ambrosium in explicandis literis Hebraicis mera auditoribus suis somnia narrare dixerit. Etsi enim Ambrosium in eruenda Hebraicorum nominum significatione minus feliciter desudasse, non possint non fateri, ipsi tamen propterea non insultandum, sed imperitiam illam Hebraicæ linguæ conditioni illius ævi tribuendam esse iudicant. Cum Ambrosius divinitatem in Christo morituro discessisse scribit, id tantum de effectu divinitatis intelligendum esse tradunt. In verbis Ambrosii: *lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego*, cum ea doctrinæ Pontificiæ de penitentia non conveniant, voces satisfactionis defensionem intelligi statuant. Peccare Ambrosium asserit *Esnius*, cum Petri peccatum nimis extendat. At Benedictini sibi persuadent, in tota Ambrosii commentatione (lib. 10. in Evangel. Luc.) nihil occurrere, unde colligiqueat, Ambrosium Petri peccatum pro mortali non habuisse. Cætera, quæ pro Ambrosio vel defendendo, vel ad partes suastrahendo proferunt, omnia congerere, non est hujus loci.

Cæterum ut eo castigatior hæc Ambrosii editio prodiret, non contenti Regia, Colbertina, Sorbonica aliisque Parisiensibus bibliothecis, etiam Vaticanos consuli codices, variasque insuper lectiones, quibus Xystus V olim usus fuerat, describi curarunt. Subsidio præterea fuerunt manuscripta, quæ de suæ congregationis &

nis, & aliorum ordinum, cum in Gallia tum in aliis provinciis bibliothecæ suppeditarunt. Speciatim commendant *Job. Baptistam de Noyville*, Priorem Abbatiae Vallis claræ prope Laudunum, qui ex monasterii sui codicibus sermones quosdam nondum editos propria manu descripsit, item *D. Tonnellerium* Can. Viæ, cui varias lectiones, quas ad editionem Ambrosii sibi propositam collegerat, acceptas referunt, & *Stephanum Baluzium*, qui præter Colbertinos Ambrosii codices, varias lectiones sermonum & epistolarum Ambrosii, ex optimæ notæ manuscriptis excerptas, liberaliter communicavit.

Elenchus codicum manuscriptorum pariter & editorum, ad quem exacti & castigati sunt Ambrosii tractatus primo hoc volumine comprehensi, sub finem exhibetur, cui & alii indices subijuncti, scilicet locorum Scripturæ, rerum & sententiarum, item verborum, dogmatum & rituum in notis explicatorum, & postremo variarum lectionum, quæ inter omiffas non contemnendæ videbantur.

*L' ESPION DU GRAND - SEIGNEUR ET SES RELATIONS secretes &c.*

i. c.

EXPLORATOR TURCICUS, EJUSQUE RELATIONES SECRETÆ Constantinopolin missæ, res maxime memoratu dignas, quæ regnante LUDOVICO MAGNO contigerunt, comple-

xæ. Ex Arabico versæ a Joh. Paulo Marana.

Amstelodami, apud Henr. Wetstein, 1688, in 12.

**P**ROdiit jam Operis hujus pars prima, velut specimen quoddam, anno 1684: neque opus est nunc repeti, quæ de eò in *Actis* illius anni, mense *Septembri* pag. 404. fuerunt commemorata. Monuisse ergo lectorem benevolum suffecerit, Epistolis triginta, quibus res gestæ annorum 1637 & 1638 parte prima fuerant comprehensæ, 72 alias ( ut in univèrsum 102 nunc existunt ) parte II, III & IV adjectas, iisque pari sub schemate, ut in parte prima factum loco citato diximus, enarrari quæ observatu digniora annis 1639, 1640, 1641 & 1642

MENSIS FEBRUAR. A. MDC LXXXVIII. 71  
& 1642 contigerunt. Subjungitur in fine indiculus, singularum episto-  
larum argumentum paucis verbis exhibens, ut seligere sibi quisque  
possit, quibus perlegendis tempus putet impendendum.

NOTITIA CONCILIORUM HISPANIÆ ATQUE NOVI OR-  
bis, epistoliarum decretalium & aliorum monumentorum sacra antiqui-  
tatis ad ipsam spectantium, magna ex parte hactenus ineditorum, quo-  
rum editio paratur Salmantica cum notis & dissertationibus, sub auspi-  
ciis Catholici Monarchæ Caroli II, studio & vigiliis

M. Fr. Josephi Saenz de  
Aguirre.

Salmantica, apud Lucam Perez, Universitatis typographum  
A. 1686, in 8.

Integrum pene seculum excurrit, ex quo *Gaspar Loaysa*, omnia, que  
reperire potuit, Hispaniæ concilia in unum corpus collecta & notis  
illustrata, Madriti publicavit. Verum longe majori apparatu *Josephus*  
*Saenz de Aguirre* Benedictinus, in Salmanticensi Academia primarius  
S. Scripturæ interpres, Regii ac supremi inquisitionis Hispaniarum  
Senatus Censor & a secretioribus consiliis, & collegii S. Vincentio sa-  
cri semel iterumque Abbas, haud ita pridem a Pontifice Romano in-  
ter Cardinales cooptatus, Hispaniæ concilia aliaque ad Hispanos spe-  
ctantia antiquitatis ecclesiasticæ monumenta conquirere, aut potius  
andique jam conquisita cum suis & aliorum commentariis & disserta-  
tionibus prælo committere molitur.

Sciagraphiam totius operis in quinque tomos digesti prodro-  
mus hic libellus exhibet, quem, etsi indicis tantum vicem præstet, & so-  
los ferme titulorum cortices offerat, intactum tamen relinquere nolu-  
imus, cum non ingratis fore lectoribus qualemcunque majorum,  
que præstantur, voluminum notitiam speremus. Accedit, quod cum ra-  
rius ad nos perveniant libri in Hispania impressi, in tanta paucitate ne  
minores quidem prætermittendi viderentur.

Primus igitur tomus in exhibendis Hispaniæ conciliis usque  
ad A. C.

ad A. C. 569, secundus ad usque 712, tertius usque ad annum 1135, quartus usque ad seculum decimum sextum, & quintus denique usque ad annum præsentis seculi decimum procedet. Singulis tomis inserentur Pontificum Romanorum aliorumque epistolæ, vel ad Hispanos vel in Hispania exarata, item vitæ Hispanorum quorundam Præfulum, pluresque eorundem integri tractatus, quos omnes recensere nimis longum foret; quapropter tantum præcipua primi & secundi tomi monumenta enarrabimus.

Primus ergo tomus præter concilia & epistolas continebit vitam septem primorum Hispaniæ episcoporum, qui ab Apostolis Petro & Paulo sunt missi in Hispaniam; *Paciani* parænesin ad poenitentiam, cum epistolis Antinovatianis; vitam *Hosii* & *Gregorii Iliberritani* incerto autore scriptam; vitam *Damasi* ejusdemque opuscula nonnulla, *Constantini Cajetani* Abbatis studio ex antiquis MSC. eruta; chronicon *Idacii* Lemicensis in Gallæcia episcopi; fragmentum illustre carminum sacrorum *Merobaudis* Hispani, Ducis fortissimi & Poætæ in *Idaciano* chronico laudati: commonitorium *Orientii* episcopi Iliberritani, a *Martino Delrio* quondam editum & notis illustratum; *Martini Bracarenfis* librum de differentiis quatuor virtutum cardinalium, in bibliotheca Patrum editum, aliosque ejusdem tractatus nunc primum prodituros.

Inter secundi tomi concilia variasque epistolas comparebitur chronicon *Johannis Biclarenfis*, olim ab *Henrico Canisio* & *Josepho Scaligero* vulgatum, nunc ex MSC. ecclesiæ Toletanæ corrigendum & incerti auctoris additione augendum; *Johannis Cortesii* diatribe de vera origine catholicorum Hispaniæ Regum; *Stephani Baluzii* dissertatio de episcopatu Egarenfis; *Sisebuti* Hispaniæ regis monumenta nunquam hæcenus edita; vita & miracula Patrum Emeritensium, autore *Paulo Emeritensi* Diacono; *Isidori Hispalensis* de claris Scriptoribus tractatus, cum *Braulonis* aliorumque appendicibus; vita *Æmiliani* a *Braulione* scripta, & a *Sandovalio* Pampilonensi episcopo publici juris facta, nunc ad exemplar Toletanum exigenda; *Eugenii Toletani* liber variorum epigrammatum; *Tajonis Casaraugustani* episcopi præfatio in quinque libros sententiarum, ex operibus *Gregorii M.* a se collectos cum notis *Mabillonii*, ejusdemque *Tajonis* præfatio in *Gregorii M.* moralia; vita *Ildephonsi* variis



## MENSIS FEBRUARII A. M DCLXXXVIII. 73

variis autoribus; vita *Fruituasi*, ejusdemque regula monachorum & epistola ad Reccaredum; *Valerii* Abbatis opuscula; historia de conjuratione Pauli Ducis Gallie adversus Wambanum Regem scripta a *S. Juliano*; & index antiquissimus canonum omnium, contentorum in conciliis & decretis summorum Pontificum, ex MSC. Mondexarensi in lucem proferendus.

Ad singulos quoque tomos, pro illustrandis Hispaniæ conciliis & cæteris antiquitatibus ecclesiasticis, accedent dissertationes in universum centum viginti quinque, quarum argumenta hoc libello indicantur. Editionem amplissimi hujus operis Illustris Autor epistola Hispanice ipsi Regi Catholico, & epistola Latina Comiti de Oropesa summo rerum Hispaniæ Administro diligentissime commendat. In præfatione autem ad Lectorem id imprimis agit, ut virorum illustrium Hispanorum & exterorum, quorum beneficio thesaurum hunc collegit, benevolentiam deprecet. In his Cardinalis *Portocarrero*, Hispaniæ Primas, cujus auspiciis gazophylacium ecclesiæ Toletanæ manuscriptis codicibus refertissimum ipsi patuit, ex quo pleraque deprompsit, quæ hæcenus *avêndora* fuerunt, *Michaelis de Olmo* Canonici ac bibliothecarii Toletani cura ac studio descripta; item D. *Casspar de Mendoza* Marchio Mondexarensis, qui ipsi communicavit duo manuscripta volumina, quæ olim fuerunt *Cardinalis Quiroga*, quibus plurima monumenta & concilia Hispaniæ nondum edita comprehendit scribit, quæ seculo præcedenti ex antiquis MSC. *Johannes Baptistæ Perez* Canonicus Toletanus & postea Episcopus Segorbricensis studiose collegerit, ut cæteros, quorum subsidio gavissus est, taceamus. Clauditur hæc notitia conciliorum Hispaniæ indice chronologico Pontificum Romanorum, Gothorum Hispaniæ Regum, nec non Regum Legionis ac Castellæ, ac denique Præsulum Toletanorum. Quantum autem ex prævia hac synopsi cognosci potest, in toto hoc opere omnia sic agentur, ut Aguirre purpuram Cardinalitiam non gratis impetrasse videatur. Gratissimum vero futurum illud orbi Erudito & Antiquitatum imprimis Ecclesiasticarum cultoribus, sumptusque quos tam vasti operis editio requirit, optime iri collocatum, nemo erit qui dubitet.

MARTYROLOGIUM ECCLESIAE GERMANICAE PERPETU-  
 sum, quod per septingentos annos delituit: e membranis descri-  
 ptum & libro commentario illustratum a Matth.

Frid. Beckio.

Augustæ Vind. apud Gosbelii viduam, 1687, in 4.

Cum ad exquisitiorem magisque expletam Martyrum historiam non parum conferat, natales eorumdem dies in numerato habere, nullus dubitavit Auctor, quin ejusmodi vetustatis monumentum, quod Martyrologium inscripserat antiquitas, quodque hæcenus cum blatis concertans in tenebris delituerat, ab instante interitu vindicaret, publicique juris faceret. Nec minus movit eum deprehensa toties cum simplicitate antiquitas, qua omnibus hæcenus editis par & probatione æque firmum, dignumque in quo inquisitionis suæ diligentiam collocaret, visum fuit. Postquam itaque ipsum Martyrologium, prout exaratum illud reperit, oculis subjecit, in elogiis ejus per IV. capita occupatur. Et si enim prolixum *de vitis actisque Martyrum Commentarium*, quem quidem ex mente *Valesii* Martyrologii ratio poscit, Tabulæ ejus haud sistant, sed nudum *Kalendarium, Nomenclatorem, Martyrumque indiculum*; maluit tamen *Martyrologium*, quam *Fastos, Læterculum, Menologium, Διάτυχον*, quoque alio nomine venire posset, opusculum suum inscribere, cum quod etymi ratio non repugnavit, tum quod MS. codex titulum hunc in fronte gessit, quem mutare religioni ipsi fuit. De primo auctore sollicitus, ex collatione cum omnibus sibi cognitis Græcorum, Latinorum, aliorumque martyrologiis, quæ prolixè recenset, observavit, cum nullo per omnia, cum *Bede* in eo convenire suum, quod in illo, prout apud *Bollandum* prostat, complures dies & utrobique ferme iidem vacui relinquuntur. Hinc conjectura ductus est, auctorem hujus Martyrologii anonymum fuisse Seculi VII Presbyterum, sive Monachum. Quod ut confirmaret, & simul epocham determinaret, multa argumenta congescit, quæ antiquitatem codicis asserunt. Qualia sunt, tum quod codex membranis inscriptus, non a Kalendis Januarii, sed antiquo more a 25. die Dec. anni primordia capiat: tum quod Martyres, Confessores Sanctique antiqui omnes sunt, qui ante annos ad mi-  
 nimum

MENSIS FEBRUAR. A. M DC LXXXVII. 75

animum octingentos vixerunt: tum quod simplex sit, solos Martyrum natales dies & nomina complectens: tum denique quod plures dies (numero LI) vacui appareant, evidenti antiquitatis argumento, cum crescente demum Sanctorum numero Martyrologia expleta fuerint. Addidit his, quod *Necrologium*, sit licet a posteriore manu adjectum, antiquitatem præ se ferat, styli & tenuiorum Ecclesiæ dotium indicio. Nec fraudi sibi esse censuit recentiores usu voces *Papa*, *Confessoris*, *Depositionis*, quæ in *Roswedyano Martyrologio* tanquam sequioris ævi characteres notantur apud *Florentinum*, quibus breviter respondit. Inde rationibus conficit, Seculo VII ante ipsius *Beda* Martyrologium, suum esse conditum, *Gregoriano* ferme eorum, cum quo de simplicitate certet idque tantum non superet. Ulterius Astronomico computo ex *Termino Paschali* producto asserit, A. C. 343, post Concilium Nicenum, vel certe 438, a Cyrillo Alex. literis consignatum esse *Prototypon Kalendarium*, cui suum, *Beda*, omniaque istius ætatis alia ortum debeant. Ac ubi in mentem venit subvereri, rectiusne an secus calculi ratio sese habeat, cum multa recenseantur, quæ Seculum VII excedunt, ut memoria *Ottilia*, *Eucharis*, *Willibrodis*, *Bonifacii* &c. qui Seculo VIII fati concesserunt, *fest. omnium Sanctorum*, *Leonis IV*, *Huldrici Confessoris*, qui ad Sec. IX & X referantur; item quod eodem caractere martyrologium totum sit conscriptum: hæc omnia ut conciliaret, temporis distinguendi causa, certa intervalla constituit, quibus diversa Martyrologii ætas circumscribatur. Scilicet ex Autographo Sec. VII coepto, per bina vel trina secula successive interpolato & aucto, suum descriptum esse Apographum: sive, primum Martyrologii auctorem Sec. VII, librarium vero X vixisse. Nec difficile ipsi fuit, titulum operis tueri, quando *Germanica Ecclesia* idem adscripsit. Quamquam enim Martyrologium qua maximam partem toti Ecclesiæ Francicæ, sive Germanicæ, imo universæ Latine Occidentali commune, fuit, Germanicæ tamen certæ peculiare fuisse, indicio natalium aliquot dierum, purpurato caractere insignium, evicit. Tales namque eorum martyrum dies observavit, quorum reliquiæ Turonibus, Metis, *Treviris* & in vicinia *Argentorati*, unde etiam codex ad auctoris manus pervenit, asservabantur, & ab Ecclesiis his memoriæ solenniores celebrabantur.

Hinc ad ipsum Martyrologium progreditur Auctor, & expofitis per integrum caput singularibus Kalendarii observationibus Mathematicis, ipfos dies notarum acceffione illustrare pergit. Primo ipfi curæ fuerunt dies rubrica notati & hoc charactere immobilia veteris Ecclefiæ fefta, nec omifit, ubi fingulare aliquid in codice fuo obfervaverat. Post quædam interjecta, quæ explicationi hujus argumenti cognata confentaneaue funt vifa ex antiquitatibus martyrologicis, de origine rationeque cultus Sanctorum, horumque diftinctis claffibus, specialem eorundem recenfionem fubjunxit. Seriem fub menfium circulis conclufit, ac præter diem natalem, locum atque tempus paffionis & deponitionis annotare defudavit, atque in excurfus sæpe abiit. Præterea ut vera atque accurata omnium feries cognofci ftatim & in numerato haberi poffit, quadruplicem indicem, temporis, dignitatis, loci & nominum fecundum Alphabeti feriem difpofitorum, fubjecit. Reftabant quæ Lectori fcrupulum injicere poffent, confufa martyrologiorum Kalendaræ & difcrepantes natales dies, quando martyrum dies vel in contiguum diem relati, vel repetiti, nomina propria locorum, paffionis & deponitionis depravata deprehendebantur, quæ omnia proluxa & fecundum menfium feriem iterum inftituta exemplorum inductione confirmavit. Cujus rei quantum investigare & confequi potuit, id factum arbitratur, tum a diverfis auctoribus, Græcis, Latinis, Æthiopibus, Coptitisque, pro varietate regionum diverfa in honorem Martyrum tempora conflituentibus, hæreticis etiam hiftoriam corrupentibus: tum a librariis hujus rei ignaris: tum a violentis editorum, Romanenfium maxime, manibus, in martyrum pifcorum locum recentiores fubftituentium. Cui malo quomodo poffit remedium inveniri, confilium inuit & adjecto fpeciali vacuorum, dierum catalogo, finem operi impofuit.

*THEATRE DE LA TURQUIE, PAR LE SR.  
Michel Fevre.*

i. c.

THEA-

**THEATRUM TURCICUM, IN QUO EXHIBENTUR RES**  
**maxime memorabiles, quæ hodie circa mores, regimen, con-**  
**fectudines & religionem Turcorum, & tredecim aliarum nationum**  
**in Imperio Ottomannico habitantium, in usu sunt, recentibus hi-**  
**storii confirmatæ per Michaelem Fabrum. Accefferunt confide-**  
**rationes, & objectiones, quas Dn. Salcedo adversus ex-**  
**peditionem ad acquirendum re-**  
**gnum Turcicum**  
**fecit.**

Lutetie, apud E. Couterot, 1686, in 4.

**S**iber hic prius quam *Vignavii* ille, qui mense Decembri Actorum  
 anni proximo præteriti p. 677 memoratus est, ad nos pervenisset, po-  
 tuisset *Vignaviani* illius opusculi enarratione superfedere. Pauca  
 enim in illo exhibentur, quæ lectores in opere hoc longe prolixiori  
 non invenient. Ut vero hoc ipsum, etsi jam A. 1681. prima vice ex typo-  
 graphia prodit, silentio non præteriremus, movit nos insigne autoris  
 studium, quo Regem Christianissimum multis rationibus ad bellum  
 contra Turcos stimulare ausus est, idque antequam Vienna a Turcis  
 obfessa & cum ingenti illorum damno liberata esset, atque adeo ante  
 seculos successus, *Vignavio* observatos, quos divina benignitas Impe-  
 ratori nostro Augustissimo, ejusque foderatis largita est, quanti nulli  
 majorum a tempore, quo Germania & Hungaria cum immani illa  
 gente conflictata est, contigerunt. Quamvis vero hinc summe tempe-  
 stivum jam videatur, ut Christiani orbis Principes, positis dissidiis  
 politicis & ecclesiasticis, consilia ac vires adversus nutantem barba-  
 rorum potentiam jungant, nec obscurum sit, quantum contribuere  
 valeat Rex potentissimus & felicissimus; id omne tamen dependet  
 ab eo, *in cujus manu sunt corda regum.* Nostrum interea est, vota  
 & preces concipere, tum etiam, quæ rerum Turcicarum periti in  
 medium proferunt, non negligere. Autorem quidem hunc, neque  
 fama, neque ex aliis scriptis notum habemus. Referimus ergo, quæ  
 ipse de se in præfatione operis inter alia indicat. Octodecim nempe  
 annis in regionibus Turcicis versatum se ait, & linguas usitatiores,

Hinc ad ipsum Martyrologium progreditur Auctor, & expatit per integrum caput singularibus Kalendarii observationibus Mathematicis, ipsos dies notarum accessione illustrare pergit. Primo ipsi curæ fuerunt dies rubrica notati & hoc caractere immobilia veteris Ecclesiæ festa, nec omisit, ubi singulare aliquid in codice suo observaverat. Post quædam interjecta, quæ explicationi hujus argumenti cognata consentanea que sunt visa ex antiquitatibus martyrologicis, de origine ratione que cultus Sanctorum, horumque distinctis classibus, specialem eorundem recensionem subjunxit. Seriem sub mensium circulis conclusit, ac præter diem natalem, locum atque tempus passionis & depositionis annotare desudavit, atque in excursus sæpe abiit. Præterea ut vera atque accurata omnium series cognosci statim & in numerato haberi possit, quadruplicem indicem, temporis, dignitatis, loci & nominum secundum Alphabeti seriem dispositorum, subjecit. Restabant quæ Lectori scrupulum injicere possent, confusæ martyrologiorum Kalendaræ & discrepantes natales dies, quando martyrum dies vel in contiguum diem relati, vel repetiti, nomina propria locorum, passionis & depositionis depravata deprehendebantur, quæ omnia proluxa & secundum mensium seriem iterum instituta exemplorum inductione confirmavit. Cujus rei quantum investigare & consequi potuit, id factum arbitratur, tum a diversis auctoribus, Græcis, Latinis, Æthiopibus, Coptisque, pro varietate regionum diversa in honorem Martyrum tempora constituentibus, hæreticis etiam historiam corrumpentibus: tum a librariis hujus rei ignavis: tum a violentis editorum, Romanensium maxime, manibus, in martyrum priscescorum locum recentiores substituentium. Cui malo quomodo possit remedium inveniri, consilium inuit & adjecto speciali vacuorum dierum catalogo, finem operi imposuit.

*THEATRE DE LA TURQUIE, PAR LE SR.*

*Michel Fevre.*

i. e.

THEA-

**THEATRUM TURCICUM, IN QUO EXHIBENTUR RES**  
**maxime memorabiles, quæ hodie circa mores, regimen, con-**  
**stitutiones & religionem Turcorum, & tredecim aliarum nationum**  
**in Imperio Ottomannico habitantium, in usu sunt, recentibus hi-**  
**storii confirmata per Michaelem Fabrum. Accesserunt confide-**  
**rationes & objectiones, quas Dn. Salcedo adversus ex-**  
**positionem ad acquirendum re-**  
**gnum Turcicum**  
**fecit.**

Lutetia, apud E. Couterot, 1686, in 4.

**S**iber hic prius quam *Vignavii* ille, qui mense Decembri Actorum  
 anni proxime præteriti p. 677 memoratus est, ad nos pervenisset, po-  
 tuissimus Vignaviani illius opusculi enarratione superfedere. Pauca  
 enim in illo exhibentur, quæ lectores in opere hoc longe prolixiori  
 non invenient. Ut vero hoc ipsum, etsi jam A. 1681. prima vice ex typo-  
 graphia prodit, silentio non præteriremus, movit nos in signe auctoris  
 studium, quo Regem Christianissimum multis rationibus ad bellum  
 contra Turcos stimulare ausus est, idque antequam Vienna a Turcis  
 obfessa & cum ingenti illorum damno liberata esset, atque adeo ante  
 factos successus, *Vignavio* observatos, quos divina benignitas Impe-  
 ratori nostro Augustissimo, ejusque foederatis largita est, quanti nulli  
 majorum a tempore, quo Germania & Hungaria cum immani illa  
 gente conflictata est, contigerunt. Quamvis vero hinc summe tempe-  
 raturam jam videatur, ut Christiani orbis Principes, positis dissidiis  
 politicis & ecclesiasticis, consilia ac vires adversus nutantem barba-  
 rorum potentiam jungant, nec obscurum sit, quantum contribuere  
 valeat Rex potentissimus & felicissimus; id omne tamen dependet  
 ab eo, in cujus manu sunt corda regum. Nostrum interea est, vota  
 & precæ concipere, tum etiam, quæ rerum Turcicarum periti in  
 medium proferunt, non negligere. Autorem quidem hunc, neque  
 fama, neque ex aliis scriptis notum habemus. Referimus ergo, quæ  
 ipse de se in præfatione operis inter alia indicat. Octodecim nempe  
 annis in regionibus Turcicis versatum se ait, & linguas usitiores,

nempe *Turcicam, Armeniam, Arabicam & Curdorum* didicisse, sine quibus perfectam nationum illarum cognitionem negat cuiquam contingere posse. Allegat auctoritatem Pontificiam, qua injuncta sibi fuerit operis hujus elaboratio. Scopus sibi præfixum dicit, ut detecto summo Turcicarum virium decremento, consultissimum esse evincat, ut Rex Christianissimus reservatam sibi gloriam esse agnoscat, opprimendi Turcici dominatus, & ostendit, eum vel solum satis ad id præstandum virium habere. Hoc ait Christianos, qui sub jugo Ottomanico gemunt, sperare, existimantes, omnes Regis victorias in Belgio, in Hispania & Germania obtentas, viam ad tanta molimina stravisse: metui id ab ipsis barbaris, per vaticinia dudum territis, & deprehensa potentæ suæ ruina. Huc denique ut consilia sua conferat, hortatur & orat Ministrum regium celeberrimum *Marchionem de Louvois*. Addit excusationem styli simplicis, & quoniam multa de religione commentatur, tum ad Turcorum insanos errores refutandos, tum (quod plurimi scriptores in Gallia, populari quodam more aut impetu nunc faciunt) ut Protestantium dogmata quavis occasione perstringat, dictæ sua omnia Ecclesiæ Romanæ judicio submittit. Cæterum cum de religione & moribus Turcorum multi autores non minus periti scripserint, quorum monumenta in Actis nostris jam extant; maxime vero quæ de causis imminutæ potentæ Turcicæ dici possunt, in nupera recensione libri supra nominati copiose exposita sunt: pauca ex hoc *Fabri* opere excerptisse suffecerit, quæ rariora sunt, visa.

Ab initio operosus est Autor in exponenda origine Sectæ Turcicæ, ejusque immanium & absurdorum errorum. Narrat tamen ut paradoxon, quod de sanctis, quos Christiani ex Romano ritu colunt, præcipue vero de Virgine Deipara non solum magnifice sentiant, sed & auxilium eorum implorent; tum quod miracula a Salvatore nostro edita fuisse non solum credant, sed & alia ei tribuant, de quibus in libris Evangelicis nihil proditum est. Inde cum diversis capitibus vitia apud Turcas regnantia, atque defectus notabiles descripsisset, operosissime de quatuordecim sectis religionum in Turcia agit. Ex his septem sunt infidelium, nempe *Turcarum, Arabum, Curdorum, Turcomanorum, Jezidum* (quos ait valde etiam Christianis favere, & triginta millia armatorum promississe, Gallicq



Gallico exercitui jungenda, si Turciam invaderet) *Druorum* & *Judeorum*. Totidem recensentur *Christianorum*, quæ sunt *Græcorum*, *Armeniorum*, *Jacobitarum* (quos refert Patriarcham Romano-Catholicum elegisse, ejusque literas ad Pontificem Innocentium XI scriptas p. 457 exhibet) *Nestorianorum* seu Chaldæorum, *Maronitarum*, *Coptiorum* seu Abessinorum, & *Solarium* seu Chamforum. De Abessinibus refertur, quod olim quotannis in vigilia Paschali, immisso in S. Sepulchrum Sacerdote suæ gentis, miraculum prodixerint, nempe ut lumen ex sepulchro subito emicaret; postea corruptis per largitiones Turcorum prætoribus, id jus ad Græcos translatum fuerit, & hodie exerceatur. Narrat autem p. 498, ut Bassa quidam, qui antea Christianus fuerat, Patriarcham atrocibus minis compellere voluerit, ut fateretur, verumne esset illud miraculum, an confictum; & quomodo Patriarcha ab ancipiti quæstione sese expediverit, Prætozem monens, si falsum erueret, quanto damno rei Turcicæ id facturus esset; neque enim tantum peregrinorum numerum Hierosolymam venturum esse, si fraus patefieret. Interim autor fictum id miraculum esse asserit, & lumen illud arte scribit procurari. *Solares* aut *Chamfos* vocat, qui templis & cultu externo destituti, Solem olim adorare credebantur. Propositum tamen iis, additis minis, fuisse ait a Bassa, ut aut Mahometianum aut aliquam Christianorum in Oriente sectam amplecterentur; itaque ab aliquot annis Syris seu Jacobitis eos sese associasse. Recenset inde tum ritus & errores omnibus Orientalibus communes, tum in quibus cum Romana fide conveniant. Inter hæc ponit dogma de *transsubstantiatione*. Refert, sua opera attestaciones quasdam ab *Antonio Arnaldo* impetratas, (quibus is contra *Job. Claudium* usus est,) Gallice versas esse, & Reformatorum exceptionem rejicit, quasi attestata illa ab iis data fuissent, qui ad Romana sacra ex nationibus illis per Missionarios converti solent. vid. p. 513. & seqq. Quanquam vero ex omnibus istis narrationibus argumenta sumat, ad demonstrandum pessimum Turcici imperii statum, ob tot enormes defectus in sacris & civilibus; speciatim tamen capite XXXI. demonstratum it, qui fiat, ut ex tam spatiosis provinciis exigua incrementa fisci & virium Imperator Turcorum accipiat. Quæ enim loca aliis eripiunt, ipsi colonis orbant; redditus deinde Imperatori adjudicant,

dicant, qui non possunt nisi exigui esse ex regionibus in solitudinem redactis, & quæ ob præsidia illis imposita, horumque latrocinia, & distributos equestri militiæ agros, nunquam ad pristinas opes restitui possunt. Probat hoc exemplis diligenter a se, ut refert, indagatis, & ex Babylonica provincia vix tantum sumi ait, quantum ad præsidarios alendos requiratur. Ex Arabia dimidium non percipi summæ, quam ex aliqua sua provincia Rex Galliæ capiat. Ex Smyrnæ vectigalibus, totius licet Turciæ optimis, non ultra centum viginti scutatorum millia ad Imperatorem quotannis pervenire. Quicquid igitur de magnis Turcici Imperii opibus jactetur, in majus auctum esse, & se ex Legati Gallici *de La Huye* accurata perquisitione didicisse, redditum Imperatoris annum plus quam quadraginta millionibus librarum Gallicarum (tredecim aut paulo plus scutatorum) non esse æstimandum. Computat autem octo miliones ex Christianorum & Judæorum indigenarum tributis; septem ex vectigalibus & impositionibus annonæ; duodecim ex fisci proventibus, (*parties casuelles*) quorum dimidia parte fraudari fiscum ait; quatuor ex prædiis fisci seu *domanii* Imperatorii; totidem ex Principum & Rerumpubl. vicinarum tributis; tres ex Ægypto & Cypro; duos ex tributis, quæ rei navalis causa exiguntur. Non negat tamen, ab autore recenti libri Gallici, qui dicitur *Speculum Imperii Ottomannici*, septuaginta miliones, ab aliis etiam plus memorari; sed exaggerationes istorum reprehendit, tum in hoc articulo, tum in aliis, v. g. quod dicat, linguas triginta tres in Turciâ usitatas esse, cum non nisi novem reperiantur, Arabica, Turcica, Armenica, Curda, Græca, Slavonica, Syriaca, Hebræa & Russica, quarum duas postremas Judæi tantum & mancipia ex Russia loquantur. Deinde quadraginta regna, & centum ac novendecim provincias Turcis tribui solere inani jactantia, cum in toto imperio centum urbes muris clausæ non inveniantur. *Media* regnum nominari, ubi nullum sit oppidum, quod memorari mereatur. Regnum *Erzerum* non nisi a quinquaginta millibus omnis sexus & ætatis hominibus coli. *Bulgaria* regnum mediocrem esse regionem, prorsus fere desolatam. In civitatibus oræ Africanæ parum autoritatis habere Turcos, neque has potiores esse urbibus quibusdam Gallicis, *Aureliano, Andegavo & Turonum civitate*. Addit alia ad extenuandas

andas illas relationes, v. g. in Cypro insula, cui septem provincias assignant, loco 15 urbium, quæ olim fuerunt, nunc non nisi *Nicotiam* & *Famangustam* oppida superesse, & in iis tam paucos incolas, ut in utraque urbe ultra quindecim hominum millia numerari nequeant; patriæque decremента ubivis deprehendi. Denique non nisi umbram, pristinæ felicitatis in imperio Turcico reperiri, & in Tabulis urbes poni, quarum nullum extet vestigium. Concludit, quantumcunque spatium terrarum Turci possideant, tot tamen urbes totque vicos non habere, quot solum Regnum Galliæ cum regionibus noviter acquisitis habet; Galliam vero longe frequentius habitari. Ut id probet, indicem parallelam urbium Turcicarum & Gallicarum p. 527. & seqq. exhibet, & compositis quas unius fere magnitudinis esse arbitratur, pro Gallia pronuntiat; vicis vero vacuum fere esse notat Turcorum Imperium p. 534. Quam facilis autem sit illius expugnatio & occupatio, ex debilitate locorum non solum in mediterraneis, sed & in ora maritima, argumentatur, tum quod tertia pars incolarum Christi fidem professæ, aggressoribus accessura sit. Addit testimonia vatam, *Joachimi Abbatis*, *S. Nersis Armeniorum Patriarchæ*, *S. Catalii Tridentini Episcopi* & *S. Angeli Carmelitæ*, item vetus ex *Berobii Patrensis* libro a *S. Hieronymo* versum, eaque Regi Christianissimo applicat; hunc enim evidenter indicari ait, qui finitæ hæreticorum, quos vocat, oppressione Turcos quoque subacturus sit. Apponit Clementis X Papæ verba, quibus usus est, cum Regem gladio consecrato donasset. Vid. p. 536, 537, 538. Tandem ad objectiones Salsedi, clerici Flandri, quem Regi consilium de subjuganda alia propiori provincia dedisse, & expeditionem adversus Turcos dissuasisse refert, p. 539 pluribus respondet. Objecerat autem ille (1) defectum annonæ in provinciis desolatis. (2) caloris æstivi in illis regionibus noxiam Europæis intemperiem. (3) felicitatem Turcorum, qua semper novos progressus adversus vicinos fecerint. (4) dissidia inter Principes Christianos. (5) veniendi eos summam difficultatem. (6) equorum inopiam, quorum tamen magno numero ad bellum illud opus sit. (7) ruinam commerciorum cum Turcis, ex quibus Galli nunc magnum fructum capiant. (8) exempla infelicis successus bellorum, olim a cruce signatis in Oriente gestorum. (9) Principum invidiam, qui Regi

L

Tur-

Turcico bello occupato, domi turbas sint excitaturi. (10) conservandi, etiamsi occupatio succederet, terras tam vastas & longinquas difficultatem. Sed ad ista & alia, quæ a p. 540 ad 550 legi possunt, multa reponit autor, & obstacula omnia removeri posse confidit. Pauca saltem ex iis afferimus, quæ ad objectionem 5, 7 & 9. regerit. Emulationem Principum impediri posse ait, si non mixtis copiis, sed quisque certas hostium regiones separatim aggrediantur; *Imperator*, puta, Hungariam cum finitimis regionibus; *Veneri* Dalmatiam, *Peloponnesum*, *Cretam* & quasdam *Ægæi* maris insulas; *Poloni* regiones *Pontum* versus; *Mosci* *Sarmatiam* seu *Ukrainam*; *Hispania* *Rex* *Africam*; *Gallus* *Constantinopolin*, *Græciam* & *minorem Asiam*: nec *Persas* cessaturos in invadenda regione *Babylonica* seu *Assyriaca*. Pacē vero inter *Christianos* vel *inducias* saltem ad *triennium* fieri, *minime* impossibile, neque *verisimile* esse, si *Galliæ* *Rex* cum *Italis* & *Polonis* foederatus bellum illud gereret, quod *Imperator* & *Hispaniæ* *Rex* interim *Galliam*, cum æterna nominis sui infamia & impietatis nota *invasuri* sint, quanquam & huic malo diligenti finium custodia prospici possit. Concedit tamen tandem vix suaderi posse, hoc bellum *Galliæ* suscipiendum, nisi prius *provincias* illas, quas *Sæffedus* (*Belgicas* sine dubio) proposuit, *Rex* subjugaverit. Pro *conservatione* *acquisitarum* in *Turcia* regionum inter alia monet, *armis* *privandos* esse *incolas*, sed *moderato* imperio & *sub tolerabili* tributo habendos, *moribusque* eorum in *custodiendis* *foeminis* indulgendum; alias *intolerabilem* illis *licentiam* *Europæam* *futuram* esse. Capite XXXII sive *ultimo*, causas affert, cur in statu illo pessimo, quæ descripsit, nihilominus subsistat *Turcorum* *dominatio*; inter quas ut *primariam* collocat *divisionem* inter *Principes* *Christianos*; addit *summam* *serveritatem*, qua *seditiosi* & *suspecti* in *Turcia* opprimantur; *continuum* *Satraparum* seu *Prætorum* *mutationem*, eosque *exhauriendi* & *debilitandi* *modos*; *incolarum* *ex una* in *alteram* *regionem* *translationes*; *cautelam* *Turcorum*, *nunquam* cum *duobus* *hostibus* *simul* *bellum* *suscipientium*; *lubricitatem* *fidei*, qua *adversus* *pacta* *omnes* *occasione* *vicinis* *nocendi* *arripiant*; *coemptio-*  
*nem* *mancipiorum*, quæ *ex toto* *pene* *orbe* *per* *Tartaros* & *Arabes* *in* *Turciam* *venalia* *convehantur*; *tum* *despoticam* & *absolutissi-*  
*mam*

MENSIS FEBRUAR. A. MDCLXXXVIII. 83

nam Imperatoris potestatem, & tandem quod omnes qui nobilitate vel alia ratione eminent, supprimat, & non nisi servos servilisque ingenui homines ad munia & dignitates evehat.

Esset hic locus, Illustris Viri *Jobi Ludolphi* Meditationes de bello Turcico feliciter conficiendo, Francofurti anno 1686 editas recensendi, nisi elegantissimum libellum in omnium manibus dudum versari, operamque adeo hanc supervacaneam fore sciremus. Interim optamus, ut *Commentarius Æthiopicus*, cujus ad typum jam parati Vir celeberrimus specimen nuper & summam Orbi Erudito communicavit, lucem publicam propediem aspiciat, argumenti varietate atque amplitudine insignis, omnibusque qui Historiam ejus Æthiopicam Abessinorum legerunt, imo & aliis merito desiderandus.

*BARTHOLOMÆI LEONHARDI SUENDENDORFFERI, Antecessoris Lipsiensis, Actionum Forensium expositionis specialis Sæptio Secunda.*

Lipsiæ & Francofurti, sumptibus G. H. Frommanni, 1688, in 4.

Utm meminimus, nos ante hoc triennium libri hujus de novo in lucem prodeuntis, tantisque accessionibus locupletati, Partem primam Lectori benevolo insinuasse: non possumus quin eidem, continuationem laboris hujus utilissimi dubio procul avide expectanti, præsentis quoque sectionis editionem intimemus; maxime quod ea, quanta quanta est, operi de novo nunc adjecta sit, nec ullum fere ejus vestigium in priori editione compareat. Videlicet substiterat in prima libri parte Nobilissimus Autor in materia de Actione Confessoria & Negatoria, & quidem Directa, quæ per singulas species exposita primam sectionem absolverat. Nunc proinde ad alteram sit progressio, quæ Utilem Confessoriam ac Negatoriam, ob varia jura, Servitutibus quadantenus similia competentem, tractat; de qua tamen hætenus non nisi membrum primum prodit, *Ecclesiasticis* juribus dicatum. Sigillatim ibi per singulos articulos notiora ejus generis jura ecclesiastica, tam apud Nostrates, quam Pontificios obvia, quatenus vel vindicanda, vel amolienda sunt, percurruntur: quorum quidem messis adeo fertilis fuit,

ut integris 488 articulis totidemque actionum formulis, quibus unicuique hoc membrum constat, materiam subministraverint. Cæterum de operis vel methodo, vel utilitate, non est cur plura hic addamus; cum illa quidem ex parte I. jam affatim perspici valuerit, hæc vero omnibus, maxime qui in foro causis orandis operam navant, dudum innotuerit: quapropter nil superest, quam ut Consultissimo Autori vitam otiumque apprecemur, quo residuas etiam laboris hujus partes æque feliciter pertextere publicoque communicare liceat.

JOURNAL DU PALAIS,

ſeu,

E P H E M E R I D E S F O R I.

Pars Decima.

Parisiiſis, apud Dionyſium Thierry, & Joh. Guignard,  
1686, in 4.

**S**erius non nihil ad nostras manus liber hic pervenit, ante biennium quippe jam in lucem editus; alioqui citius eundem lectori sistere nequitquam omiſſilemus, ut pote memores promiſſi, quod in Actis hiſce A. 1685. p. 300 fecimus, cum *Nonam Partem* hujusce Sylloges potiorum in ſummis Galliarum curiis latorum deciſionum recenſeremus. Latius ibidem expoſuimus, quid de inſtituto, methodo, autoribus atque uſu proficui illius laboris habendum ſit: quæ cum ſingula huc non minus quadrent, eadem hic repetere nil attinet, cum facili negotio inde peti queant. Ut adeo nihil aliud in præſentiarum reſtet dicendum, quam ut ex ipſis libri contentis ac deciſionibus, uti alias fuimus ſoliti, in gratiam lectoris nonnulla huc transferamus. In *prima* mox Deciſione reperitur judicatum, Parentes, utut conſeſerint, ut filia 15 annos nata in monaſterio velum Novitiatus ſumeret, poſſe nihilominus poſt mutata ſententia eandem non renitentem ad ſe recipere, non expectata ætate profeſſionis capaci, 16. nempe annorum, quæ majorennitas Canonica in Gallia habetur per ordinationem Bleſenſem. Porro definitur, Donationis mutuarum omnium bonorum inter maritum & uxorem factæ renunciationem invalidam eſſe, quam uxor ſana ad ſolicitationem mariti

riti morti vicini fecerat, pag. 13. seqq. Valide a testatore pharmacopœi fidei committi potuisse, ut bona sua secundum voluntatem distribueret, non obstante, quod per statuta Parisiensia medici, chirurgi & pharmacopœi incapaces declarentur qualiscunque liberalitatis ab ægrotis factæ, etiam donationis inter vivos. p. 22. seqq. Jus exercendi carpenta, rhedasque secundarias, ( *le droit de Caloches, carosses & ioches* ) pro re mobili reputandum esse, & consequenter ejus persecutioni non subjacere, cui omnia immobilia oppignorata sunt, p. 27. sq. Extraneum, obfento jure indigenatus, mox post testamentum conditum Lutetiæ mortuum, valide testari potuisse de omnibus bonis, etiam in Normannia sitis; tamen si hujus provinciæ statuta ad firmitatem ultimæ voluntatis requirant, ut quis tribus mensibus facto a testamento supervixerit, nec plus quam de tertia bonorum acquisite partem disposuerit, p. 170. seqq. Eum, qui tota prope vita Lutetiæ habitavit, et paucos ante obitum menses ad prædium in alia provincia situm semet contulit, aliquoties contestatus, suum ibi posthac fore domicilium, inde tamen Lutetiam iterum reversus ibi mortuus est, censi utrumque locum pro suo habuisse domicilio, p. 183. seqq. Facta marito omnium bonorum donatione inter vivos, reservata solum certa summa, de qua donatrici liberum maneret disponere aut testari, quæve, si id non fieret, ad ejus heredes ab intestato devolveretur; donatrice intestata mortua judicatum est, maritum in solidum teneri ad solvenda debita hereditaria, non etiam heredes ab intestato pro rata acceptæ portionis, pag. 241. seq. Emptis ad vitam pro certa summa annuis redditibus, & emtore postea bonis lapsa, in censuum istorum possessionem & perceptionem creditores quidem immitti posse, pensionem tamen ex iis annuam ad vitam emtoris ei haud denegandam, p. 255. seqq. Immobilibus in Normannia sitis ( ubi statuta viduæ & liberis proprietatem tertiæ partis bonorum pro dotalitio assignant ) ob debita anteriora distractis; viduam & liberos non posse petere reparationem tertiæ illius proprietariæ ex bonis in alia provincia, ubi viduæ ad vitam tantum usus fructus bonorum pro dotalitio cedit, p. 233. seq. Arvernensi statuto disponente, ut filia vivis parentibus nuptui data, sive dotalis sit, sive non, sive successioni renunciarit, sive non, exclusa sit ab omni successione patris, matris, fratris, sororisve, quamdiu masculus aut ex

*masculo descendentes in ea familia supersunt, at desponsata saltem vivis parentibus, si quis eorum ante nuptiarum consummationem moriatur, ab ejus hereditate non arceatur: cum contigisset, filiam viventibus parentibus desponsatam & dote instructam renunciare hereditati in gratiam fratris, & post decedere matrem ante nuptias, decisum est: filiam non obstante renunciacione, una cum fratre in partem hereditatis venire, collata tamen dote, pag. 257. seq. Testamentum per codicillarem clausulam non sanari, in quo præterita fuit filia, & cæta tantum ei summa legata, pag. 282. seqq. Inita super debito civilis interesse Transactione ad certam summam, & promissis in casum mortis usuris, conventionem pro usuraria non reputandam esse: ut in Parisiensi Parlamento usurarum stipulatio penitus interdicta sit in mutuo & huic similibus contractibus, res mobiles concernentibus, p. 387. seqq. In Cenomanensi Comitatu (ubi parentibus prohibitum est, inæqualiter inter liberos bona partiri, liberis quoque interdictum, ne renuncient parentum successioni contenti lucris & subsidiis nuptialibus,) etiamsi mater pro uno filiorum super pactis matrimonialibus & restitutione dotis fidejussisset, hanc tamen cautionem non valere intuitu portionis reliquis liberis ex maternis bonis debita, sed tantum quotæ illius, qui uxorem duxerat, p. 393. seqq. Donationem mortis causa non posse nullitatis argui ex capite præteritionis liberorum, pag. 524. seqq. Plura talismodi afferre omittimus, veriti ne lectoris patientia hos pacto abutamur. Quemadmodum vero diversarum Galliæ consuetudinum nonnullæ in dictis jamjam allegatæ fuerunt; ita plures multo in libro hoc data occasione subinde adducuntur; v. g. quod in Gallia ætas 25 annorum liberos emancipet ex patria potestate, ac filiis æque ac filiabus libertatem tribuat, vitæ genus pro lubitu eligendi, nuptiasque sine parentum consensu contrahendi; quod iis, qui jam ex primo matrimonio liberos habent, non liceat constituere dotulitium ultra summam in consuetudine definitam, ut hoc aliis liberum sit: quod ibidem nemini permissum sit, crimina accusare, nisi Officiali Regio ad hoc constituto; quod solis Hospitalibus liceat contractum Vitalitium cum aliis pacisci; & hujus generis alia. Optamus de cætero, ut plura præsentis materiæ scripta posthæc ad nos perveniant; aliquo enim abhinc tempore in recensendis Libris*



bris Juridicis parciores nos esse jussit operum noviter editorum penuria.

FEBRIS CHINA CHINÆ EXPUGNATA.

seu

ILLUSTRIMUM ALIQUOT VIRORUM OPUSCULA, QUÆ VERAM tradunt methodum febres china chinæ curandi, collegit Med. Ferrariensis.

Ferrariæ, typis B. Pomatelli, a. 1687, in 4.

USQUE adeo febres olim exercebant tyrannidem, ut in cassum omnibus adhibitis medicamentis ad ferociam ipsarum deinulcendam, Romani non solum, sed aliæ quoque nationes precibus ac votis opus habuerint. Templum hinc duplex, testante Plinio, Romæ fuit exstructum Febri, in inscriptionemque hanc ad sacellum Ostrobienſe in Transſylvania fuiſſe repertam, ex antiquitatibus Stephani Samoſii diſcimus, *Febri. Diva. Febri. Sanctæ. Febri. Magna. Camilla. Amata. Pro. Filio. Male. Affecto. P.* Quis hæc videns ſubſequeus ævum haud felix dixerit, quo infinita remedia adverſus omnis generis febres medentium concio invenit? Magis tamen dubio ſine noſtræ ætati gratulabitur, ubi etiam pervicaciſſima quartana, hæctenus de Medica arte conſtanter triumphans, medicamento ex Peruvia a P. P. Soc. Jeſu Romam primum a. 1650, poſtmodumque ad noſtras oras transportato victa, cedere ac cadere non infrequenter viſa eſt. Quo vero magis omnibus innoſceſceret egregium hoc medicamentum, placuit præſentis ſcripti autori illuſtrium aliquot virorum opuscula, veram methodum per chinam chinæ curandi febres tradentia, ex Zodiaco Gallico excerpta, notisq; ac obſervationibus propriis aucta conjunctim divulgare. Opusculum primum Nicolaum Blegny agnoſcit auctorem ſub titulo; *Remedium Anglicum pro curatione febrium ex mandato Regiæ Chriſtianiſſimæ Majeſtatis publici juris factum*, additis obſervationibus Dn. d. Aquin. Secundum inſcribitur *de febrium curatione per uſum Quinquina*, autore D. Manginot. Tertii rubrica eſt: *Hippocrates de curatione febrium per uſum china china* Raymundi Reſtaurandi, Quartum

Quartum & ultimum comprehendit observationes de febribus & febrifugis, habitas a Clarissimo viro J. S. D. M. L. Omnium vero argumentum unum pene est. Posteaquam enim *Talbotius* Medicus Anglus ante aliquot annos Lutetiae Pariliorum, felicissima febrium cura, maximam famam ac pecuniam comparaverat, ipsum quoque Serenissimum Delphinum a febre liberans suo arcano remedio; eo collimarunt quam plurimorum Medicorum conatus, ut vel manifestam redderent hujus medicamenti naturam, vel aliud simile excogitarent, a quo pari felicitate febres expugnarentur. Primus igitur omnium, *Manginot*, adhuc incognita Talbotii medicina, Gallico idiomate suum divulgavit tractatum sub titulo, *de la Guérison de Fievers par le Quinquina*, in quo historia Chinæ chinæ, ratio operationis, modus usurpandi, cautela simul adhibendæ, ac confutatio osorum hujus remedii habentur. Insecutus hunc est *Nicolaus Blegny* jussus a Christianissimo Rege (qui a Talbotio redemerat febrifugum) publici juris facere, Chinam chinæ esse illud celeberrimum medicamentum, vario fucio hæcenus a Medico dicto absconditum; qua occasione tamen multa non solum de suo, sed etiam ex d' Aquini loculis deprompta, quæ ad usum genuinum dicti febrifugi faciunt, simul exhibuit. Calculum suum deinde adjecit *Raymundus Restaurandus* scripto superius nominato, in quo illud solummodo demonstrare annitur, quo modo juxta Hippocratis doctrinam febres hoc remedio etiam profligari valeant. Plura hinc quæ assensum, sed non pauca quæ spongiam aut limam merentur, profert; quorsum pertinere putamus, quod adeo ægre ferat, circulationem sanguinis ab Harvæo inventam in scholas esse receptam, item quando docet omnes febres a bile flava nunc sola, nunc cum atra bile aut pituita mixta provenire. Quod ultimum in ordine scriptum concernit, placuit auctori ipsum adjungere reliquis, solum, quod occasione medicamenti Talbotiani lucem viderit publicam. Siftuntur autem in ipso *Universalis febrium idea, Medicina Americanorum Virginianorum*, aliaque amœna pariter ac maxime utilia; chinæ chinæ vero mentio vix verbulo in integro facta est tractatu.

*MEMOIRES DU MARQUIS DE BEAUVAU.*

i. e.

Com-

COMMENTARIUM SIVE MEMORIALIA MARCHIONIS DE  
Beauvau, ad Historiam Caroli IV Lotharingæ & Barri Du-  
cis pertinentia,

Coloniz, 1687, &amp; 1688, in 12.

**E**X hoc libro Excerpta nonnulla mense Decembri superioris anni, pag. 670 & seqq. exhibuimus. Nunc reliqua promissi memores pertexamus.

Carolus in ducatus suos Lotharingæ & Barri A. 1659 restitutus, cum Nobilitate provinciarum acriter denuo collidi cœpit. Illa enim vetera jura, ad quæ servanda Carolus, ut prædecessores, juramento se obstrinxerat, urgebat: Dux absoluta potestate uti volebat. Paulo post Lutetiam reversus est, specie matrimonii inter fratris filium & Joh. Baptistæ Gastonis Ducis Aurelianensis, Regis patruum, ex primo matrimonio filiam, quæ *Montpensieria* nominabatur magnasque opes possidebat, & hodieque superstes est, promovendi, revera ut id disturbaret, Ægre enim ad cessionem Principatus, quæ inter conditiones conjugii erat, & quam ipse promiserat nepoti faciendam, adigi se patiebatur, malebatque filio suo ex *Cantacruvia* prospicere. Totum negotium technasque Ducis, Autor illustri, omnium consiliorum, promutere quod apud juniorem Principem Carolum gerebat, generus & particeps prolixè enarrat, Lib IV, p. 185 & seqq. Neque tamen ibi substituerunt Caroli molimina, sed ex causis jam dictis aliud etiam conjugium, quod regia itidem autoritate Principi cum eelsæ stirpis & magnarum opum virgine *Nemorosa* parabatur, simulque successionis spem Fratri in difficultates adduxit, & quantum in se erat subvertit, inito clam cum Rege pacto d. 6 Febr. 1662, per quod omnes provinciz, quas possidebat, post mortem suam ad Regem transferebantur. Rex vicissim promiserat, sese effecturum, ut Lotharingæ Duces, regii sanguinis Principes in omnibus regni cûriis supremis seu Parliamentis declarati, secundum gradus prærogativam, deficiente Regia stirpe, in Galliz regnum succederent; consenserat etiam, ut Carolo disponendi jus esset de districtibus quibusdam in Lotharingia vel Barrensi ducatu, ex quibus centum scutatorum millium redditus

M

reditus annuus percipi posset: id quod filii ejus Valdemontii causa, quanquam non nominaretur, adjectum fuit. Quanta vero conseratio & indignatio Fratris ejusque Filii ac totius Lotharingæ, vulgata hac conventionem secuta sit, quantaque pœnitudo mox ipsum Ducem invaserit, non sine dolore & censura commemorat Autor. vid. p. 208, 216, & seqq. Franciscus Dux aperte contradixit; Princeps filius ejus propeanter Lutetia digressus in Italiam, deinde in Bavariam & Austriam se recepit. Parlamentum Parisiense nihilominus jubente Rege pactum ratihabuit, addita tamen, qua secundum Autoris judicium (p. 218) totum negotium enervabatur, conditione, ut omnes Domus Lotharingicæ Principes id subscriberent. At mirum dictu, inter has ipsas turbas tanta in affectus suos indulgentia Carolo fuit, ut novis denuo & indignis amoribus irretiretur, & cum aliter potiri amata non posset, justum cum ea matrimonium pacifceretur. Erat autem *Pajoti* cujusdam Pharmacopolæ Parisiensis filia. Extat pactorum dotalium formula, magno, sed inani, ut judicat Autor, artificio contexta p. 221 & seqq. diem habens 18 April. 1662. Consensit etiam Frater Caroli Franciscus, ea verfatia inductus, quod filius Princeps Carolus pro hærede Ducis in his pactis declarabatur, exclusa a successione provinciarum sobole ex hoc conjugio proditura, imo & illa, quæ ex Cantacruca genita erat. Sed Rex, a sorore Caroli, Aureliani fratris sui uxore rogatus, sponsam in coenobium quoddam abduci, ibique custodiri fecit. Cum vero mox aliam nobiliorem, in aula sororis deperire cœpisset Carolus, iterum obstitit Aureliana, ejusque jussu puella conclavi cuidam inclusa, & Carolus introitum vi moliens a custode Helvetio repulsus, & aliquantum vulneratus fuit. Sic tandem Parisiensium voluptatum & casuum pertæsus, redire in Lotharingiam decrevit. Cantacruciam tamen, quam tantopere amaverat, & quæ eum ibi expectabat, admittere non solum noluit, sed & ditionibus suis propere exire jussit. Nec mitius fratris filium tractavit, qui eo tempore in Lotharingiam venerat. Querelas a nobilium ordine propositas, blandis elusit promissis, ne ad Regem deficerent. Rex enim cum Caroli tergiversationes in implendis pactis nuperis tolerare amplius nollet, vim parabat, & Nobilitati protectionem offerebat, quam tamen illa pro fide sua & prudenter evitabat.

tabat. Mortua inter hæc est Cantacruca, cujus præsentiam, uti dictum est, Dux ferre volebat; misit tamen filium & generum ad decumbentem, data potestate, ut matrimonii pacta suo nomine cum ea renovarent, sed præscripserat, ne id facerent, nisi cum spes vitæ nulla superesset, & sub conditione dispensationis pontificiæ, quam impetrari non posse sciebat. Interim dum luctum *Cantacruca* causa pro more præ se ferret, in virginis cujusdam sacrae, ex nobili *de Ludre* gente nata, amore solatia quærebat, & huic quoque fidem conjugii dederat, eamque ut quidam tradiderunt, sacerdotali ceremoniam clam firmaverat.

Dejecta interim erant Nanceji munimenta a præsidio regio, sed cum Carolus aliud munitum oppidum *Marsalium*, ut promiserat, Regi tradere cunctaretur, Rex ipse A. 1663 Metim venit, & præsentia sua non minus quam comminationibus, & *Marsalium* & alias conditiones Duci extorsit. Quoniam autem in novis his pactis nulla nuperrimæ conventionis, sed anterioris mentio fieret, blanditus sibi est Carolus, idemque sentire se simulabant ministri regii, quasi recentioris illius obligatione liberatus esset. Nancejum inde non per portas, sed per ruinas murorum a Gallis editas ingressus est, sive ludibrii causa, pro ingenio suo, sive vaticinium *Nostradamii* famosi quondam Mathematici impleturus, qui talem ingressum prædixerat; sicut & aliud extabat, in quo destructor munimentorum *Pradellus* prædicabatur, idque nomen erat regii præsidii præfecto, qui munimenta demoliri fecerat. Sic utcumque in provincias suas denuo restitutus Carolus, Nobilium ordinem pro instituto suo a veteri quidem jure minis & fiscalibus actionibus arcebat, aliis tamen benevolentia simulacris eorum aliquibus gratificabatur, eaque calliditate finem suum sine turbis tenuit. Pecuniarum vero colligendæ intentissimus, gravissimis tributis subditos premebat, & sumptibus Principi solitis parcens, ad privatæ prope vitæ parsimoniam victitabat. Pro delectamento erat continua fere venatio. Accidit autem, ut una hyeme intra duo aut tria miliaria circa Nancejum trecentos & quindecim lupos ceperit; unde de vastatione cultissimæ quondam regionis argumentum capi potest. Sed non minor erga sexum foemininum propensio, seni jam licet, durabat. Cum vero nobilium uxores & filia per bellicas ca-

lamitates, cultum pro sua dignitate parare sibi non possent, nec frequentes ad choreas a Duce institutas comparerent, ideoque lautiores ex oppidanis admitterentur, quædam ex his *Ludria* amorem Duci exemit, in illiusque locum ascendit, ista in cœnobium regressa.

Novi inde belli occasio studiose quæ sita Duci fuit, adversus *Carolus Ludovicum* Electorem Palatinum, qui quædam in vicinas regiones, quæ sibi arrogabat jura, ex scriptis publicis satis nota, in Comitatu *Falkensteiniensi*, quem Carolus possidebat, exigebat. Vera causa erat, ut copias, quas dimissurum se esse Regi promiserat, sub hoc prætextu retinere posset. Origo & successus belli describitur Lib. V p. 249, 260 & seqq. Copiis suis Dux primo filium *Valdemontium*, dein ut ætate & peritia potiorem *Lilbonium* generum præfecerat. vid. p. 264. Inferit Autor alia lectu non indigna, tum de Electoris Moguntini in Erfurtenses & contra Palatinum Electorem expeditione, in qua Lotharingicis auxiliis utebatur, tum de bello Turcico eo tempore in Hungaria gesto. In hoc enim, quem sæpius nominavimus, Carolus Princeps Francisci filius magna virtutis militaris specimina edidit. Receperat nempe se iterum in aulam Imperatoris, cum eum nec Rex in Gallia, nec Patruus domi tolerare vellet. Narratur speciatim, ut Princeps generoso ausu, in scio Imperatore, qui eum isthac ætate belli alex committere volebat, ad aliam tamen equitum, sibi a Cæsare collatam in castra sese subduxerit, & in prælio ad Arrabonem amnem primum in Turcas impetum fecerit, licet eum Montecuculus exercitus Dux retinere vellet; adistente ei Lignevillio, Lotharingici olim exercitus ductore, tunc inter Cæsareæ militiæ quos vocant *Marescallos*. vid. p. 252 & seqq. Memoratur ibidem morbus Principis periculosissimus, quo paulo post afflictus fuit; tum alia adversitas, cum Rege annitente Nemorosia, quæ ei per procuratorem solenniter desponsata fuerat, conjugii vinculo Pontificis decreto soluto, Sabaudia Duci nuberet. Autoris de hoc negotio epictisim legere licet p. 257 & seqq.

Sed Carolus Dux, post sopitum cum Palatino Electore bellum, licet sexaginta duorum annorum senex, in Veneris castris anno transit, ducta A. 1665 uxore Comitissa *Aspremontia*, tredecim solam

lum annos nata. Qua occasione amore virginis, cujus patrem inimicum habuerat, captus fuerit; quæ contra nuptias *Ludria*, justum matrimonium cum Duce præterdens, quæstæ sit, & ut liberi Ducis ex Cantabruca, Dux itidem Franciscus & Carolus Princeps impedire eas voverint; denique ut ipse Carolus, jam more suo mutatus, ægre ad consummandum matrimonium accesserit, quoque ritu id perfecerit, pluribus explicat Autor, a p. 267, ad 281. Memorat etiam, quale periculum a Duce sibi fuerit intentatum, apud quem, tum ob ministerium, Carolo Principi præstitum, tum ob quandam cum *Ludria* consanguinitatem suspectus fuerit, & quomodo illud discussit, Ducem ipsum cum fiducia allocutus, & propiorem cum Aspremontia sobrina sua cognationem professus. Acquieverunt itaque tandem omnes; *Ludria* minis territa renunciavit juri suo, & primus omnium Franciscus Dux, promisso fidens, quod successio Lotharingiæ ad filium suum perventura esset, et si ex conjugio hoc liberi nascerentur, consensum suum præbuit.

Recruduit anno sequenti 1666 inter Lotharingiæ Ducem & Palatinum Electorem bellum, & hujus quidem, ut Autor existimat, culpa. Describitur expeditio illa Libro VI, Autori notissima: filius enim ejus *Marchio de Beauvau* turmam equitum in Lotharingico exercitu, sub tribuno Valdemontio ducebat. Interposita autem Regis autoritate, cum fine anni etiam hoc bellum finem accepit; sed anno sequenti coactus fuit Dux copias suas Regi, qui Hispanorum in Belgio provincias aggrediebatur, tradere. Adjuvit igitur sub Lilebonii ductu Regem, in Flandriæ occupatione. Alias tamen Dux clam conscribere cepit, & Nancejo, quod fama hostilis invasionis, ab ipso Duce disseminata, pene in solitudinem redactum erat, relicto, *Spinalium* concesserat, quod contra pacta cum Rege muniti faciebat. Hispanorum inde protectionem petere cepit, illiusque obtinendæ prætextu tributis provinciales mirum in modum exhauit, ad sumtus tamen aulae semper parcius. Finitæ expeditione Flandrica hujus anni, copias suas a Rege repetiit, frustra tamen, misso licet filio Valdemontio. Hunc vero Rex, & devinciendi patris causa, & ob insignem juvenis virtutem & elegantiam, summa cum benevolentia tractavit; suspiciones vero contra Ducem non deposuit, variisque præensionibus & minis inquietum

tum eum tenuit. Hoc tempore Auctor in aulam Bavaricam vocatus & educationi filii Electoralis præpositus fuit, ut ipse p. 315 refert, prudentique judicio differentiam bene instituti regiminis, quod in Bavaria invenit, ab illo, quod in Lotharingia reliquerat, considerat. Quæ igitur post hoc tempus de rebus Lotharingicis narrat, aliorum fide stare non dissimulat p. 317.

Tertium inter Palatinum Electorem & Ducem Carolum, bellum, & hujus victoria prope *Alzeyam* describitur p. 317 & seq. Notat tamen Auctor, fructum ejus nullum ad Lotharingos, sed ad Palatinum potius pervenisse, nec tacet inhumanitatem, qua Dux generum aliosque ex Nobilitate, qui strenue ei militaverant, tractavit. A. 1669 Rex bello isti cum Palatino, arbitrum controversiæ sese ferens, ultimum finem imposuit, coegitque misso cum copiis *Creguio Marefchallo* Carolum, ut milites omnes dimitteret; sed & a Palatino idem postulavit, ut ex literis regis p. 335 patet, quibus & obsecurum se esse hic respondit. v. p. 336. Eodem anno magnificum apparatus fecit Carolus ob nuptias filii Valdemontii cum *Elleborii* Principis filia, & huic priorem locum ante filiam suam Lileboniam in aula assignavit. Franciscus frater huic matrimonio assensus est, pro miji quo erat ingenio, & inescatus spe sumtuum a fratre ad impetrandum regnum Poloniae filio suo Principi Carolo suppeditandorum. Sequentem annum 1670 funestum Lotharingiæ magis, quam ullum præcedentium fuisse, censet Auctor. Decessit mense Januario Nanceji Dux Franciscus. Ejus elogium, ob sapientiam, bonitatem, eruditionem, agilitatem etiam corporis ad ea, quæ principes viros decent, totiusque vitæ admodum quidem calamitosæ compendium habetur p. 340. In sepulturam mortui, quem viventem non amaverat, sed durissime tractaverat, splendidas tamen erogationes fecit Carolus. Sed ruinæ Domus suæ mox secuta subtractum esse bonum hunc Principem, paulo post apparuit. Carolus enim Dux inermis & quietus manere minime poterat, novumque militum conscribendorum prætextum quærens, suspicionem Regi præbuit, ac si triplici illi contra Gallos foederi, Hispanorum, Anglorum & Batavorum accedere vellet. Nata eodem tempore inter vectigalium regionum exactores & Lotharingos, in finibus utriusque ditionis rixa Regi occasionem ministravit, ut quod



ut quod dudum decrevisse ferebatur, adversus Ducem effectui daret. Misso igitur Marchione Fourillio Nancejum occupari, ipsumque Carolum capi iussit; & urbs quidem aperta & incustodita facile cessit occupanti, sed Dux casu quodam maturius quam solebat venatum egressus, vincula evasit. Sequutus est *Cregivius* cum exercitu, totamque provinciam in potestatem facili negotio redegit. Omnis etiam suppellex Ducis, arma, tormenta & quidquid pretiosi inveniebatur, avectum fuit; milites Ducis eorumque praefecti ex Nobilitate primaria, & inter hos Autoris filius, capti; Galli vero in praedidiis Lotharingicis reperti suspendio necati sunt; deinde 18000 milites per Lotharingiam in hyberna distributi. Dux nullibi tutum se esse existimans, & recusatō sibi in Burgundia ab Hispanis hospitio, in Germaniam abiit. Ad querelas ejus vel praevencendas, vel repellendas, Rex datis 31 Augusti 1670 ad legatos in aulis Magnatum literis (quarum exemplum p. 355 legitur) causas facti allegavit, testatus tamen, se nullum ex spoliis Ducis commodum esse capturum, idque suo tempore appariturum esse. Autor de his omnibus satis modeste judicat, p. 356. Queritur tamen, quod Ducis causa provinciales omnium istorum consiliorum expertes, adeoque prorsus innocentes, tanta mala passi sint. Dein Ducis sortem, qui eos turbidas quieti praetulerat, bonaque consilia neglexerat, deplorat. Is A. 1671 spe de impetranda a Rege, quam submisit sollicitabat, restitutione evanescente, *Colonia Agrippina*, neque tamen sine difficultate, hospitium impetravit; Nobiles, qui cum eo profugerant, domum remisit, Valdemontio ab Hispanis in Belgio stipendium pro ala equitum & legione peditum pactus. Ad desolationes etiam extremas vitandas, arcein *Bisfchianam* Electori Moguntino, *Homburgensem* Treviro, velut sequestris dedit. Anno sequenti *Colonia* relicta, *Frankfurtum* se cum uxore recepit. *Lilbonius* cum uxore, filia Ducis, ad sua digressus est; Valdemontius Bruxellis erat. Interim restitutionis negotium summis implicabatur difficultatibus. Rex pro conditione postulabat, ut sibi castellum Nanceji aut alio loco aedificare, & sub valido praesidio tenere liceret; quod intolerabile Duci videbatur, omnia alia offerenti. Secutum est eo anno bellum inter Regem & Batavos, in quod postea Germania tracta est. Princeps Carolus equitatus Caesareo Generalis titulo praefectus

fectus fuit. Dux fenex, cum intelligeret Nancejum Regis juffu muniri, de reftitutione fua desperans, partibus accessit, & evocatas quas adhuc in Burgundia habebat copias, cum Electore Brandenburgico junxit. Eo anno cunctatione aut difsimulatione utriusque partis parum actum est. Anno fequenti autem Rex ipse Nancejum venit, & munitiorem urbis ita promovit, ut mense Octobri defenfioni apta efferet. Cum vero Nobilitatem Lotharingicam in castra fua perducere non poffet, nec vi agere vellet, primariis quibusdam, & inter eos filio Autoris concessit, ut Bavaricis ftipendiis militarent: quod tamen, Carolo Duci minime placuit. Interim Lotharingia tam Gallorum, quam Hispatorum, ex vicina Burgundia & Luxenburgensi agro, nomine Ducis, tributa imponentium exactionibus exponebatur,

Anno 1674 Valdemontius in urbe Vefontione a Rege Galliarum capta deprehensus benigne habitus fuit, impetrata etiam venia Lutetiam ad focerum suum Ducem *Elleborium* eundi. Carolus Dux collecto sex aut feptem millium exercitu Burgundiae succurrere volebat, sed negato ab Helvetiis transitu, egredi copias suas cum caeteris, quas Imperator & Germaniae proceres ad Rhenum habebant, jusfit. Cum iis praelio ad *Sinzbeimium* (S. Sein vocat Autor) interfuit, cujus eventum, si Caroli consilio obtemperatum fuisset, meliorem ex Autoris sententia Imperiales habere potuissent. Interim Carolus & ducis & militis egregii laudem reportavit, & Turennius Gallici exercitus dux, pulsa licet acie hostili, egregiorum tamen virorum ex Nobilitate & ordinum duelloribus jacturam fecit. Pugnatum iterum est haud procul Argentorato, ubi Dux, aetate licet gravis, fortitudinis tamen & peritiae suae laudem tenuit. Deinde sub hyemem Nobiles Gallos, quos Rex ex Andegavensi tractu evocaverat, (*Arriereban* dici solent) missis quatuor equitum alis, dum securius agunt, in ipsa Lotharingia oppresfit, & plusquam centum & quinquaginta ex iis cepit. Ipse postea finibus provinciarum suarum appropinquans, tantum popularium favorem expertus est, ut ei plus commeatu afferrent, quam quo ipse cum copiis opus haberet. Sub finem anni in Alsatia copiae Caroli, haud procul *Mülbusio*, caesa & profligatae sunt, laudatae tamen, ut Autor refert, ab hoste, quod praeter alios fortiter restitissent. Sed cum parum effectum esse

hoc

hoc anno, egregiis licet Imperatoris & foederatorum copiis esse videret, nec supremum belli regimen sibi crederetur, Argentoratum se recepit, magnam ægritudinem animi in litteris ad Electorem Palatinum testatus, quas Autor Lib. VIII p. 418 refert, noratque insigne duorum istorum Principum exemplum, qui antea inimicissimi, ob communem causam, paresque animi dotes, jam mutua benevolentia inter se certabant. Laudat postea consilium Electoris Bavari, qui in motibus illis quietus, sed bene armatus aliisque rebus necessariis instructus, suarum provinciarum securitatem viriumque conservationem pro scopo habuerit; id exemplum (ait) si Carolus secutus esset, aliique, qui extra belli sortem subsistere poterant, melius rebus suis prospexissent. Digressionem inde facit ad narrandum incendium palatii Electoralis Monacensis p. 424, cui ipse præsens fuit, magnamque laudem Electrici tribuit, tantum damnum pie & moderate ferenti. Anno 1675 Carolus junctis suis cum foederatorum copiis, in oppugnatione urbis Trevirensis, & profligato Gallorum sub *Crequio* exercitu, gloriæ partem adeptus est. Paulo post d. 20 Septemb. Carolus in ignobili vico Trevirensis regionis, qui *Allenbach* dicitur, cum non nisi triduo ægrotaffet, finem vitæ inquietissimæ habuit, anno ætatis septuagesimo secundo.

Fuit (ut Autor librum suum octavum concludit,) statura egregia, corpore agili, & ad exercitia equestria & militaria probe assuefacto; in laboribus indefessus; ingenio vivido & ardenti; comis & affabilis erga alios, suis tamen asper: nam & nobiles, ut diximus, suæ ditionis parum benigne habuit, & in domesticos iracundus erat; promissis largus, sed quæ non præstaret. Subditos infimæ etiam conditionis facile admittebat, & populariter cum iis conversabatur, miseris etiam eorum condolere visus; sed nullam exigendi a populo tributis occasionem negligebat. Avaritia erat propemodum insatiabili, itaque minime liberalis; sumtuosus tamen aliquando, cum magnificentiam suam ostentare vellet. Cæterum politus, jucundus, hilaris apud foeminas maxime, quas ultra modum amabat, ita ut indignis conjugis, nisi agnati obstitissent, sese debonestaffet. Inter hæc tamen religiosus erat, magnaque erga *Sacramentum Missaticum* veneratione, in qua omnis devotionis fundamentum

mentum positum esse Auctor censet. Possemus plura non tantum de Caroli gestis & moribus, sed & de aliis haud parvi momenti rebus ex his libris annotare, sed jam satis prolixi fuimus. Invenient lectores, de rebus potissimum aulicis & bellicis, quæ non delectare saltem, sed & utilia documenta præbere poterunt; deprehendent etiam, quantum interfit inter autores, qui rumores aut aliorum scripta sequuntur, & qui ex sua scribunt experientia, & de negotiis, quæ probe intelligunt.

*JACOBI BERNOULLI, MATHEM. PROF. PUBL. NOVA RATIO METIENDI ALTITUDES NUBIUM, Actorum Eruditorum Colloquioribus communicata*

in litteris Basileæ, A. 1688, mense Januario datis.

**A**nsam huic tentamini dederunt observatæ mihi crebrius sudo & sereno cælo fluctuantes hinc inde nubeculæ, quæ vesperti Sole occidente & post ejus occasum purpureo aliquamdiu colore tinctæ conspiciebantur, donec exacto horæ quadrante vel semihora circiter, colore hoc subito satis evanescente, iterum palleferent. Quoniam enim ratione & experientia quotidiana edocebar, Solis occidui radios discedere primum a locis depressioribus, tardius ex altioribus, primum ex arvis & pratis, inde deferere ædificiorum culmina, postmodum montium cacumina; omnium autem tardissime obscurari nubes, citius quidem orientales, tardius occidentales: non dubitavi colligere, hanc nubium rubedinem aliunde non provenire, quam a reflexione radiorum Solarium ipsas directe illustrantium; quæque propterea disparere necessum habeat, tum cum Sol post terræ tumorem se abscondit. Quo principio posito inquirere cœpi, num ex observato tempore disparitionis coloris hujus rubicundi, venari possimus nubium altitudinem. Admittit autem hoc Problema tres quatuorve casus, quos ordine enodabimus:

*I Casus, cum Nubes verticalis est.*

Tab. II.  
Fig. I.

Esto (Fig. I.) ACE globus terraqueus, E locus spectatoris, B nubes verticalis; ac proinde EB ejus distantia a terræ superficie: BDF planum circuli verticalis per Solem transeuntis. Sol existens in D

**MENSIS FEBRUARII A. M DCLXXXVIII. 99**

in D lambit terram radii sui in E, (id est, illic loci occidit) promotus in F eandem radit in C, subrepturus deinceps nubi B lumen suum: DF est arcus depressionis verticalis Solis sub horizonte, quæ trigonometricè invenitur ex observata temporis differentia inter momentum, occasus Solis & momentum disparitionis rubedinis in nube. Antequam pergamus, ostendendum, quod arcus depressionis Solis DF sit similis arcui terrestri CE: quod facile probatur: ductis enim rectis DA, FA, apparet Triangula DEA, FCA similia & æqualia esse, quocirca angulus DAE = angulo FAC, & ablato communi DAC, angulus CAE = angulo FAD, id est, arcus CE similis arcui DF. Quo demonstrato manifestum, in Triangulo CAB, ut sinus totus ad secantem anguli CAB, vel FAD, ita semidiameter terræ AC, ad distantiam nubis a centro terræ BA; e qua si auferatur semidiameter terræ AE, obtinebitur distantia nubis a superficie terræ BE.

*II Casus, cum Nubes tempore observationis reperitur in eodem plano verticali cum Sole, sed extra verticem.*

Esto adhuc (Figg. 2, 3.) B locus nubis, BEH ejusdem elevatio supra horizontem quadrante capta: AG perpendicularum e centro terræ per locum stationis sursum productum ad intersectionem usque radii Solaris FCB. Quo facto, quoniam angulus depressionis verticalis Solis DAF, id est (per lemma præcedens) angulus CAG datus est, una cum semidiametro terræ AC, invenientur quoque anguli AGC & AGB (qui in Fig. 3 coincidunt) ut & recta AG, subtractaque semidiametro terræ AE, recta EG. Et quia in Triangulo BEG præter modo inventum latus EG noti etiam sunt anguli (quippe angulus BEG ipsius BEH complementum est ad rectum) innotescet hinc quoque latus BE, e quo & terræ semidiametro AE, anguloque intercepto AEB (qui compositus est ex recto & dato HEB) in Triangulo AEB patefiet porro latus AB: unde dempto radio AL, remanebit tandem LB, pro qua sita distantia a superficie terræ.

Fig. II. III.

*III Casus, cum Nubes nec verticalis est, nec in eodem plano verticali cum Sole existit.*

Casus iste præcedentibus difficilior: observetur differentia

N 2

azimu-

mentum positum esse Autor censet. Possemus plura non tantum de Caroli gestis & moribus, sed & de aliis hæud parvi momenti rebus ex his libris annotare, sed jam satis prolixi fuimus. Invenient lectores, de rebus potissimum aulicis & bellicis, quæ non delectare saltem, sed & utilia documenta præbere poterunt; deprehendent etiam, quantum interfit inter autores, qui rumores aut aliorum scripta sequuntur, & qui ex sua scribunt experientia, & de negotiis, quæ probe intelligunt.

*JACOBI BERNOULLI, MATHEM. PROF. PUBL. NOVA RATIO METIENDI ALTITUDES NUBIUM, Actorum Eruditorum Collezoribus communicata*

in litteris Basileæ, A. 1688, mense Januario datis.

**A** Nsam huic tentamini dederunt observatæ mihi crebrius sudo & sereno cœlo fluctuantes hinc inde nubeculæ, quæ vesperi Sole occidente & post ejus occasum purpureo aliquamdiu colore tinctæ conspiciebantur, donec exacto horæ quadrante vel semihora circiter, colore hoc subito satis evanescente, iterum palleferent. Quoniam enim ratione & experientia quotidiana edocebar, Solis occidui radios discedere primum a locis depressioribus, tardius ex altioribus, primum ex arvis & pratis, inde deserere ædificiorum culmina, postmodum montium cacumina; omnium autem tardissime obscurari nubes, citius quidem orientales, tardius occidentales: non dubitavi colligere, hanc nubium rubedinem aliunde non provenire, quam a reflexione radiorum Solarium ipsas directe illustrantium; quæque propterea disparere necessum habeat, tum cum Sol post terræ tumorem se abscondit. Quo principio posito inquirere cœpi, num ex observato tempore disparitionis coloris hujus rubicundi, venari possimus nubium altitudinem. Admittit autem hoc Problema tres quatuorve casus, quos ordine enodabimus:

Tab. II.  
Fig. I.

*I Casus, cum Nubes verticalis est.*

Esto (Fig. I.) ACE globus terraqueus, E locus spectatoris, B nubes verticalis; ac proinde EB ejus distantia a terræ superficie: BDF planum circuli verticalis per Solem transeuntis. Sol existens in D

**MENSIS FEBRUARII A. M DCLXXXVIII. 99**

in D lambit terram radiis suis in E, (id est, illic loci occidit) promotus in F eandem radit in C, subrepturus deinceps nubi B lumen suum: DF est arcus depressionis verticalis Solis sub horizonte, quæ trigonometricè invenitur ex observata temporis differentia inter momentum, occasus Solis & momentum disparitionis nubedinis in nube. Antequam pergamus, ostendendum, quod arcus depressionis Solis DF sit similis arcui terrestri CE: quod facile probatur: ductis enim rectis DA, FA, apparet Triangula DEA, FCA similia & æqualia esse, quocirca angulus DAE = angulo FAC, & ablato communi DAC, angulus CAE = angulo FAD, id est, arcus CE similis arcui DF. Quo demonstrato manifestum, in Triangulo CAB, ut sinus totus ad secantem anguli CAB, vel FAD, ita semidiameter terræ AC, ad distantiam nubis a centro terræ BA; e qua si auferatur semidiameter terræ AE, obtinebitur distantia nubis a superficie terræ BE.

*II Casus, cum Nubes tempore observationis reperitur in eodem plano verticali cum Sole, sed extra verticem.*

Esto adhuc (Figg. 2, 3.) B locus nubis, BEH ejusdem elevatio supra horizontem quadrante capta: AG perpendiculum e centro terræ per locum stationis sursum productum ad intersectionem usque radii Solaris FCB. Quo facto, quoniam angulus depressionis verticalis Solis DAF, id est (per lemma præcedens) angulus CAG datus est, una cum semidiametro terræ AC, invenientur quoque anguli AGC & AGB (qui in Fig. 3 coincidunt) ut & recta AG, subtractaque semidiametro terræ AE, recta EG. Et quia in Triangulo BEG præter modo inventum latus EG noti etiam sunt anguli (quippe angulus BEG ipsius BEH complementum est ad rectum) innotescet hinc quoque latus BE, e quo & terræ semidiametro AE, anguloque intercepto AEB (qui compositus est ex recto & dato HEB) in Triangulo AEB patefiet porro latus AB: unde dempto radio AL, remanebit tandem LB, pro qua sita distantia a superficie terræ.

Fig. II. III.

*III Casus, cum Nubes nec verticalis est, nec in eodem plano verticali cum Sole existit.*

Casus iste præcedentibus difficilior: observetur differentia

N 2

azimu-

azimuthalis Solis & nubis, seu angulus, quem verticalis nubis cum verticali Solis constituit, eo momento, quo rubedo in nube disparet: sit angulus iste

*I Rectus*: Considera, radios e centro Solis egressos, terræ superficiem, qua diei & noctis sunt confinia, circumcirca radendo circulum in illa describere (quem *circulum penumbra* appellare lubet) adeoque conum efformare, qui ob verticem acutissimum in centro Solis pro cylindro haberi potest: notabisque nubem, eo momento, quo pallescere incipit, exiltere in superficie hujus conii cylindricæ; quare si secetur conus iste plano verticali per nubem transeunte (quod ad axem conii sub terra depressum est obliquum) nascetur inde ellipsis, in cujus circumferentia reperietur nubes. Centrum hujus ellipsis coincidit cum centro terræ A (Fig. 4.) Maxima ejus semidiameter AC est linea verticalis, porrecta ex centro terræ A, per oculum spectatoris E, usque ad occursum radii Solaris GC, terram lambentis in G; estque hæc linea AC cognita, secans scilicet anguli GAC, id est, depressionis Solis infra horizontem (per præmissum lemma) Minima ellipsis semidiameter AD est ipsa semidiameter terræ, vel sinus totus. Quoniam enim circulus verticalis Solis transit per punctum perpendiculariter sub Sole situm, seu polum circuli penumbrae, hinc circulus penumbrae & verticalis Solis sese secant ad angulos rectos; quare & ille vicissim, transit per polos hujus; sed per hujus polos transit quoque verticalis nubis (quia per hypothesin eum recte secat) ergo etiam verticalis nubis & circulus penumbrae sese in polo illo interfecant: unde radius, qui lambit polum hunc, ibidem offendit planum ellipsis, quod cum fiat in superficie terræ, erit ejus distantia a centro terræ æqualis hujus semidiametro; cumque in circulo verticali nubis quadrante distet a linea verticali AC, sequitur, si hæc sit semisis axis majoris, semidiameterum terræ fore semissem minoris.

Fig. IV.

Ductis itaque seorsim (Fig. 5) lineis AD, AC, ad rectos sese decussantibus in A, describatur per ipsarum extremitates D & C quadrans ellipsis CBD; & propter oculum spectatoris existentem in perpendiculari AC, fiat in illa  $AE = AD$ , eritque E locus observationis, super quo constituendo angulum CEB æqualem distantia nubis a vertice, designabit punctum B locum nubis in aere. Qui  
si ana-

Fig. V.



MENSIS FEBRUAR. A. M DC LXXXVIII. 108.

fi analytice inveniendus sit, posito AD (AE) = a, AC = b, BG = x, & ra-

tione BG ad GE =  $\frac{a}{m}$ , data ob angulum BEF vel BEG datum, habebitur

$$x = \frac{aa + ab \sqrt{bb + mm} - aa}{bb + mm} \text{ e qua inventa, ut \& GA (AE}$$

& EG) = a \*  $\frac{m x}{a}$ , facile elicitur AB; unde si subtrahatur terræ semi-

diameter AE, obtinebitur quæsitæ distantia perpendicularis nubis a superficie terræ Q. E. I.

II. *Obliquus*: Cum circuli verticales Solis & nubis se mutuo secant oblique, neuter per alterius transibit polos; quare etiam verticalis nubis & circulus penumbrae alio loco, quam in polo verticalis Solis, nimirum supra infra horizontem se interfecabunt: & quandoquidem hæc intersectio determinet minimam diametrum ellipseos, sequitur lineam verticalem (quia plus minusve ab illa intersectione quam quadrante abest) non posse esse maximam. Maxima vero semidiameter ita reperitur: Ut sinus totus ad sinum differentia azimuthalis Solis & nubis; ita sinus complementi depressionis Solis infra horizontem, ad sinum complementi anguli, cujus secans est semissis axis majoris; dum semissis minoris existit, ut antea, ipsa terræ semidiameter, seu sinus totus.

Ductis igitur axium semissibus AL & AD (Fig. 6, 7, 8) per eorum extremitates describatur quadrans Ellipsis LCD, vel paulo amplius: cujus peripheria ex centro applicetur recta AC secans anguli depressionis Solis infra horizontem (per superius lemma) utpote designans lineam perpendiculararem e centro terræ per spectatoris oculumeductam: in hac accipiatur AE = AD, eritque punctum E locus observationis, super quo constituendus proin angulus CEB æqualis distantia nubis a vertice (versus AD quidem cum nubes occidentalis est; at versus AL, cum est orientalis: occidentalem voco, ubi differentia azimuthalis Solis & nubis est quadrante minor; orientalem, ubi major) eritque B locus nubis, qui quandoque, cum nubes orientalis est, cadere potest ultra verticem Ellipseos L, in alterum ejus quadrantem, ut Fig. 8: quod tamen contingere nequit, nisi cum differentia azimuthalis Solis & nubis a quadrante parum.

Fig. VI. VII. VIII.

differt, nubescque horizonti admodum propinqua est. Ad inveniendum locum nubis analytice, demittantur perpendiculares CK in AL, BG in AC, & BH in AD, ac producantur, si opus sit, AC & HB ad communem concursus in M, statuanturque AD (AE) =  $a$ ,

AC =  $b$ , AL =  $c$ , ratio BG ad GE data =  $\frac{a}{m}$ , & AH =  $x$ : quo facto inve-

nitur primo AK =  $c \frac{\sqrt{bb-aa}}{cc-aa}$ , & KC =  $a \frac{\sqrt{cc-bb}}{cc-aa}$ , pro quibus

brevitatis causa scribamus  $d$  &  $e$ : deinde ulterius contrahendi calculi ergo ponatur differentia rectangulorum  $ae$ ,  $dm = pp$ , summa eorundem =  $qq$ , summa rectangulorum  $ad$ ,  $em = rr$ , differentia eorundem =  $ff$ : Sic reperitur

In 6 Fig. angulo CEB existente  $\triangleleft$  CAD, quo casu etiam  $ae \triangleleft dm$ ,

$$x = \frac{-a^4 b p p \mp a c r r \sqrt{a a p^4 \mp c c r^4 - a^4 b b}}{a a p^4 \mp c c r^4}$$

angulo CEB existente  $\triangleright$  CAD, quo casu itidem  $ae \triangleright dm$ ,

$$x = \frac{+a^4 b p p \mp a c r r \sqrt{a a p^4 \mp c c r^4 - a^4 b b}}{a a p^4 \mp c c r^4}$$

angulo CEB existente = CAD, Evanescit quantitas  $pp$ , utpote  $ae = dm$ , estque

$$x = \frac{a}{bc} \frac{bbcc - aadd}{bbcc - aadd}$$

In 7 Fig. angulo CEB existente  $\triangleright$  CAL, quo casu quoque  $ad \triangleright em$ ,

$$x = \frac{+a^4 b q q - a c l s \sqrt{a a q^4 \mp c c s^4 - a^4 b b}}{a a q^4 \mp c c s^4}$$

angulo CEB existente  $\triangleleft$  CAL, quo casu pariter  $ad \triangleleft em$ ,

$$x = \frac{+a^4 b q q \mp a c l s \sqrt{a a q^4 \mp c c s^4 - a^4 b b}}{a a q^4 \mp c c s^4}$$

angulo CEB existente = CAL, evanescit quantitas  $ff$ , utpote  $ae = em$ , fitque

$$x = \frac{ae}{b}$$

MENSIS FEBRUAR. A. MDC LXXXVIII. 103  
 in 8 Fig. ubi angulus CEB perpetuo existit  $\triangleright$  CAL, adeoq; & ad  $\triangleright$  em,

$$x = \frac{-a^4 b q q \mp a c s \sqrt{a a q^4 \mp c c f^4 - a^4 b b}}{a a q^4 \mp c c s^4}$$

Inventa quantitate  $x$  vel AH, facile tandem est, ex illa, & recta BH

$= \frac{c}{a} \sqrt{a a - x x}$ , investigare AB; a qua subtracta terræ semidiamete

ter AE relinquet quæsitam nubis altitudinem. Q.E.I.

LA VIE DU PERE RIGOLEUC, PAR LE P. PIERRE  
 Champion &c.

VITA PATR. RIGOLEUCII EX SOC. JESU: TRACTATUS;  
 que ejus de devotione, & literæ spirituales: cura P. Petri  
 Champion ejusdem Societatis.

Paris, apud St. Michallet, 1686, in 14.

**P**rima libri pars historica est, & foli debetur *Championio*. Fatetur ta-  
 men hic in præfatione, se in reliquis styllum autoris emendasse, ad  
 eam, quæ nunc in Gallia exigitur, polituram. De historia prius agendum  
 est. Natus fuit *Johannes Rigoleucius* Quintini, quod parvum est in Gal-  
 lia Aremorica sive Britannia minori, in diocesi *S. Brioci* oppidum A.  
 1594; studiorum tyrocinia habuit in Jesuitarum Rhedonensium (*Ren-  
 nes*) ejusdem provinciæ collegio. In Societatem illam assumptus fuit  
 Rotomagi A. 1617, & *novitiatus* (qui dici solet) anno finito, studia hu-  
 maniora docuit, non sine applausu, ob latinitatis peritiam, qua etiam  
*Petavium* ex eadem societate celeberrimū autorem superasse aliquibus  
 visus est. Secundum *novitiatum*, qui a societate illa præ aliis singulari-  
 ter observatur, post annos duodecim absolvit: decessit in collegio op-  
 pidi *Venesi*, quod in Britonibus est (Gall. *Vennes* dicitur) A. 1658, ætatis  
 anno 63, multa cum sanctitatis fama, cujus argumenta scriptor vitæ  
 congeffit Cap. X. Ex gestis viri, quæ cum aliis societatis suæ com-  
 munia habuit, singularis ejus diligentia laudatur, quam ad in-  
 struendos pastores seu plebanos ordinarios, & ad juvenes in concio-  
 nandi arte exercendos adhibuit. Et hos quidem ita instruere sole-  
 bat,

bat, ut in aedes pagorum educatos in suggestu collocaret, ipse in subsellio aræ federet, & alternatim cum iis periodos sermonum pronuntiaret, ita ut ipse loquendo præiret, tyro sequeretur. Hunc ubi hæsitaret, occulte nutu juvabat, si bene locutus fuisset, palam laudabat. Curavit etiam, ut in linguam Britonum, cujus quidem ipse ignarus erat, transferrentur, quæ Gallice dicta fuerant, cum eo usque non nisi Gallicæ conciones haberi consuevissent, incolis licet plurimis non intelligibiles. Ita diocesi concionatoribus, *catechistis* & *confessionariis* utriusque linguæ peritis replevit. Methodus qua perfectionis, quam vocant, vitæ cupidus instruebat, describitur cap. V. Eam vero in se ipso tam feliciter exercuisse dicitur, ut iracundia, ad quam natura vehementer propendebat, plane domita, placidissimus & patientissimus fieret, mediocribus etiam functionibus contentus esset, & superioribus absque ulla contradictione morem gereret, etiam cum vitæ periculo. Ex judicio enim medicorum producere longius illam potuisse existimatur, si veniam impetrasset, ut aeris mutandi causa ad aliud collegium fuisset translatus. Cæteræ ejus virtutes & pia ad mortem præparatio celebrantur cap. VI. & VII. fuga distractionum & amor solitudinis commendatur & exemplis probatur C. VIII. Ultima ejus occupatio fuit, ut *Seminarium* extrueretur, in quo juvenes ad munera Ecclesiastica aspirantes informarentur. Sed institutum istud, probatum licet ab Episcopo, & cæpto jam ædificio, morte ejus interversum est. Alia tamen utilitas ( ut Cap. IX refertur ) societati, & defuncto gloria inde accrevit. Nam ædificium illud ad recipiendos, qui ex præscripto *Ignatii* & Jesuitarum exemplo ad ductu, singulis annis secessum quendam ad aliquot dies faciunt, in quo conscientiam expurgent, & in devotione proficiant, destinatum postea fuit. Tanta autem secedentium frequentia in domo illa postea extitit, ut quotannis ultra duo millia hominum Ecclesiasticorum & Laicorum confluerent: idque exemplum alia Jesuitarum collegia in Britonum regione, tum Duaci in Belgio & Lutetiæ quoque imitata sunt.

Hæc ex vitæ historia excerpta damus, quæ notabiliora, ut putamus, præ reliquis videbantur. Quæ de singulari ejus in cultu *B. Virginis*, promovendisque sodalitiis *rosarii* & *scapularis* zelo, ut & de apparitionibus & visionibus quibusdam Deiparæ & sanctorum specia-

speciatim de auxilio aduersus morbum periculosum, a S. Corentino, qui *Quimperlai* inter Britonum apostolos colitur, impetrato, itemque de responso interno sancti istius, quo ad instructionem presbyterorum incitatus fuerit, (vid. p. 22.) referuntur, legenda & miranda iis relinquimus, a quibus talia creduntur & probantur. Jam de scriptis Viri, quæ majorem libelli partem constituunt, dicendum aliquid est.

*Primus partis II tractatus* inscribitur *Iesus amabilis*, in quo exercitium amoris erga Salvatorem commendatur ex Mysticorum traditis, qui amorem hunc in *affectivum, effectivum & passivum* distinguunt. De *affectivo*, quo gloriæ Christi augmentum quaeritur, & majestatis ejus veneratione mens repletur, *capite* lagitur. *Effectivi* tria ponuntur exercitia *cap. II*, mortificatio, libertas spiritus & exacta J. C. imitatio. *Cap. III* amor *passivus* describitur, quo anima fideliter amantis vulnerari quasi & in languorem conjici, ad actiones heroicas pro Christi gloria excitari, & crucis patientissima, tum solatorum a solo Deo accipiendorum capax reddi dicitur. *Tractatus II* complectitur instructionem de *oratione mentali*, & quidem ex scitis Theologiæ mysticæ, *Cap. I.* pro incipientibus, *Cap. II* pro proficientibus, *Cap. III* pro perfectioribus, quibus oratio silentii tribuitur. Monita adduntur aduersus illusiones, quas Autor fatetur frequentes esse. Commendatur B. Virginis ac S. Josephi invocatio. *Tractatus III* de *custodia cordis* agit, id est de vigilantia, sive sollicita in omnibus actionibus a peccatis præcautione, quæ ab examine conscientiæ distinguitur, quia hoc præterita scrutatur, illa præsentia curat. Hac anachoretas veteres, indoctos licet, ad perfectionem pervenisse, & primos Ignatii Lojole socios in fervore conservatos fuisse notatur. Adduntur postea instructiones mysticis usitata, de *collectione mentis interna*, de *obscura* quam vocant *nocte*, de *vacuo potentiarum anima*, ut ad unionem cum Deo disponatur, & methodus præscribitur *directoribus conscientiarum*, quomodo ad statum hunc, quem supernaturalem nominant, discipulos perducere debeant. *Tractatus IV* roganti cuidam virgini sacræ epitomen vitæ perfectioris præscribit, hujusque discrimen ab ea vita, quæ sensus aut peccata, aut solam naturam sequitur, ut & media ad progressum in perfectione & ad quietem

rem conscientiz exponit. Difficultates tamen hujus instituti agnoscens, viam, quam nominat, ordinariam, suis non privat laudibus, illaque eos, qui ad perfectam provehi non possint, contentos esse jubet, quia illusiones & superbiz pericula in excellentiori illa via metuenda evitent, & dummodo humilitati studeant, & fidei exercitio & summe sincere utantur, ad salutem brevissima & certissima perveniunt semita. Perfectioribus inde axiomata ad cavendam illusionem & mentis elationem præscribit; dein de sterilitate devotionis, ut & de defectu sensus gratiz & delectationis spiritualis conquerentibus, solita mysticorum solatia impertitur, nempe de non expetendo illo delectamento, cum id sine amoris proprii stimulo fieri non soleat. *Tractatus V* brevissimus est, & monita continet circa receptionem virginum in monasteria observanda, ne quid affectibus aut sordibus detur, sed tales adsumantur, in quibus post diligentem explorationem divinæ vocationis argumenta appareant.

*Pars Tertia* constat XL epistolis ad religiosas quasdam, quæ *Ursulina* vocantur, datis, variaque de perfectione vitæ interioris præcepta continentibus. In his, sicut & in tractatibus, multa pie & laudabiliter dici & moneri, nemo negabit. Explicantur etiam satis clare, & rationibus haud spernendis quandoque confirmantur. Sunt tamen haud pauca, quæ non carent difficultatibus, quibus Mysticorum disciplina subjecta est, ut in recensione libri, quem *Paulus Segnerius* Jesuita Bononiensis, adversus *Michaelem de Molinos* edidit, in Actis A. 1687, p. 19 annotavimus. Grandia certe vocabula illa, quæ *Segnerio* displicent, etiam hic copiose reperiuntur. Inter illa est *exspoliatio* (*depouillement*) quam Auctor non solum interioris vitæ sectatoribus, sed & ipsi Christo in Sacramento tribuit, eamque pro exemplo initiatis suis proponit. Epistola enim IX, qua virgini cuidam sacre solitudinem spiritualem suadet, ita loquitur p. 402: *Respiciamus & imitemur solitudinem, in quam redactus est amabilis Salvator noster in S. Sacramento. Quam remotus ille est a sensibus? quam parum habet actionis & commercii sensibilis? quam abscondita est vitæ ipsius? quanta & quam universalis est exspoliatio ejus? An hæc ex dogmate transubstantiationis concludant & probent omnes Romane Ecclesie doctores, in medio relinquim9. Nos extra usum Sacramenti nullam agnoscimus præsentiam, minime vero talem, quæ solitudini,*  
aut

aut exspoliationi comparari debeat, sed quæ majestati corporis Christi cum Divinitate personaliter uniti in statu exaltationis conveniat. Cæterum solitudini illi Salvatoris in templis prospectum videri possit, exhortatione ad devotos, quæ sæpe utitur Rigoleucius, ut frequenter visitent absconditum Salvatorem in Sacramento, maxime vero novo cultu, cujus idem strenuus in diocesi *Rhedomenfi* instigator fuit. Auspiciis enim defunctæ Reginz Gallorum *Maria Terefia Austriaca* sodalitia instituta, & a Clemente X propterea confirmata esse, hoc ipso libro p. 31, 32, 33 perhibentur, per quæ perpetua adoratio Sacramento in templis recondito exhibetur, distributis per vices hominibus, qui sibi statis horis succedunt. Sed his obiter notatis, de *Mystica Theologia* paucis monere liceat, simplicem nostrarum ecclesiarum doctrinam S. Scripturæ aperta niti veritate, cum plurimis dubitationibus subjecta sit Mysticorum subtilitas; imo nisi multa quæ tradunt & commendant, ad analogiam fidei examinentur & commendentur, verendum esse, ne noceant, dum eam quam autores mystici ipsi summopere timent, & caveri jubent, præsumptionem & amorem proprium fovent & illusionibus Satanæ patent. Constat autem ex Christi & Apostolorum præceptis, *unionem cum Deo*, quam illi Mysticis præscribunt, omnibus Christianis pro ultimo scopo propositam esse. Regnum Dei quotidianis precibus peti debere, ejus autem bona esse *justitiam, pacem & gaudium in Spiritu sancto*. Hunc ipsum Spiritum omnibus in fide orantibus dari; qui eum non habent, non esse Christi; omnes enim templa Dei esse debere. De *denudationes, exspoliationes* & alia, quæ grandiloquentia mystica jactat, meliora non esse, quam quæ a Christo exiguntur, *abnegatio nostri, & susceptio crucis*: perfectionem etiam non certo ordinè hominum, sed credentibus injungi, qualis nempe per Spiritus S. dona in hac vita contingere potest. Ut adeo operosa illa & abstracta Mysticorum disciplina docere nihil solidi possit, quod non planis & perspicuis verbis ipse Salvator noster, & qui Spiritu ejus repleti sunt, Apostoli ad omnium instructionem proposuerunt, quibus tutissime inniti possumus: utinam modo præxi ipsa inniteremur! Interim exegetes, applicationes & paræneses, quæ piæ sunt, & fundamento verbi divini, non *ligna, fenum aut stipulam*, sed *aurum & gemmas* superstruunt, minime sperni, sed dignis elogiis coherentari debent, quæ etiam huic Autori non invidemus.

*M. TULLII CICERONIS DE OFFICIIS LIBRI TRES :  
Cato Major, Lelius, Paradoxa, Somnium Scipi-  
onis. Ex recensione Joannis Georgii  
Graevii.*

Amstelodami, ex typographia P. & J. Blaeu, 1688, in 8.

**J**uris naturalis disciplinam, quæ magnis animorum motibus ac ingeniorum dissidiis hodie agitur, ex veteribus omnium optime tradidisse Ciceronem, virum prudentia & eloquentia inter Romanos extra controversiam principem, constat: nec Academicorum solum, Peripateticorum, Stoicorum, Epicureorum, sed omnium omnino Philosophorum monumenta pervolvisse, & quo valebat, exactissimo judicio expendisse, scripta ejus ostendunt. Inter quæ nullum magis excultum habetur, majorique eruditione & morum præceptis refertum, quam istud quod *Officiorum* nomine, sive *de Officiis*, hodie superest: quo artem vitæ recte, sapienter, & cum dignitate colendæ tradidit: quod hæcenus non suo pretio habitum ideo existimavit Vir summus Hugo Grotius, quod omnium teratur manibus. Universis igitur Ciceronis operibus in novum habitum nitidissimamque formam componendis, præstantissimoque cultu instruendis intentus Vir celeberrimus, *Joannes Georgius Graevius*, post editos *Epistolarum ad familiares & ad Atticum* libros, primam curam huic *Officiorum* operi, & libellis, qui adjici isti solent, impendit: cumque in *Epistolarum* voluminibus dictionis potissimum rationem habuerit, & ut vera lectio constitueretur, operam dederit; his in libris præter verba, ope Manuscriptorum recte collocata, res ipsas perspicuas reddere, & sententiam Ciceronis ex aliis philosophis præstantissimisque scriptoribus illustrare & confirmare, veraque doctrinæ civilis & genuina æqui bonique principia a Cicerone ostensa, ex Aristotele, Platone, Seneca, Epicteto, aliisque priscis auctoribus, tum & optimo naturæ ac gentium juris doctore *Hugone Grotio*, exemplis ex Græca Romanaque historia depromptis, demonstrare sætegit. Quem in finem pleraque, quæ viri eruditi antehac ad libros hos expolios & explanandos contulerant, adjecit: nec *Aldi Manutii* ( qui er-  
rore



rore typographi in frontibus pagellarum *Paulli* nomine insignitur) commentarios solum attexuit, ac integras *Car. Langii, Fulvii Ursini, Dionysii Lambini, Francisci Fabricii* annotationes suis Notis inferuit; sed & selectas ex *Erasmi, Mureti, Camerarii, Vettori, Melancthonis, Wolffii, Betuleji, Anemoeii, Gruteri, Guilielmi, Petri Baldini, Rogerii, Sylvii, Rami, Vinei, Suffridi Petri, Rachelii*, doctissimis commentationibus; & decerptas ex summorum virorum, *Tur-nebi, Salmasii, Gronovii, Gassendi, Pigbii*, aliorumque monumentis elegantes observationes sublatis textui notis suis admisit, perfectissimamque ac omnibus numeris absolutam editionem publico dedit. Cui ne quid deesset, quod ad horum librorum commendationem facere & calumnias in eos sparsas discutere possit, adjiciendas duxit reprehensiones *Calii Calcagnini*, quibus is quinq; & viginti Ciceronis in Officiis loca notaverat, evulgatis anno seculi superioris quadragesimo tertio *Disquisitionibus*. Istitis subjecit *M. Antonii Majoragii* Decisiones; & *Jacobi Grifoli* Defensiones; quorum uterque ab injustis & temerariis Calcagnini accusationibus patrem eloquentiæ liberavit, ejusque auctoritatem a maledico convitiatore defendit; pleraque eorum quæ tanquam errata convitiator reprehenderat, ipsum non intellexisse demonstrans, hominisque loquacitatem honestis ac veris rationibus reprimens. Has Majoragii Disputationes, frustra in præstantissimis bibliothecis quasitas, beneficio celeberrimi Viri *Antonii Magliabechii*, Bibliothecæ Medicæ Custodis immortaliter meriti, se debere doctissimus Editor prædicat. Quare isti non minores, quam huic, pro eloquentissimi Viri evulgatis *καμηλίαις*, quæ hætenus penitus ignorabantur, gratias laudesque solvimus, & ut quam diutissime uterque supersit, ætatemque, ceu hætenus, litteris promovendis ornandisque impendat, volumus.

**SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CAPITA, ET IN loca ejusdem insignia Dissertationes Historica, Chronologica, Critica, Dogmatica. Auctore R. P. F. Natali Alexandro, Ordinis F. F. Prædicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi Doctore Theologo, & in**

*Majori Conventu & Collegio Parisiensi ejusdem Ordinis Theologia Professore, & Studii Regente. Seculi XV. & XVI.*

*Pars secunda.*

Parisii, apud Antonium Dezallier, in vico San - Jacobæ, ad Coronam auream. 1686, in 8.

**S**eculi decimi quinti & sexti synopsis historicam continuaturus Autor, secundam hanc partem a conciliis nationalibus & provincialibus auspiciatur, quibus disciplina horum temporum sancita vel instaurata fuit. Hinc progreditur ad politiam ecclesiasticam, ubi de metropolitanis, episcopis, clericis, ordinibus religiosis, bonorum ecclesiasticorum administratione, deque immunitatibus ac oneribus personarum ac bonorum ecclesiasticorum agitur, nec pauca passim occurrunt, quæ Romanæ Curia grata non fore haud difficile augurari licet. Extrema capita Imperatorum orientalium & occidentalium, item Regum Gallia, Hispaniæ & Angliæ historiam referent.

Synopsis historicam excipiunt dissertationes, quibus pro more in anterioribus seculis hætenus servato, hanc etiam historiæ ecclesiasticæ periodum illustrat. Pleraque autem circa generalia 15 & 16 seculi concilia versantur. Prima enim occupatur in enarrando schismate, quod Pisano & Constantiensi concilio occasionem dedit, ubi Autor probandum suscipit, Gallicanam, Hispanicam aliasque ecclesias, Clementi VII & Benedicto XIII, antequam a Pisana synodo depositus fuisset, adhærentes, æque minus schismatis postulandas esse, ac Romanam, Italicam, Anglicanam ac alias, quæ Urbano VI, Bonifacio IX, Innocentio VII & Gregorio XII Romæ sedentibus adhæserunt; cum res adeo perturbatæ fuerint, ut quis esset verus ac legitimus Pontifex, discerni haud posset. Ut hoc ostendat, producit argumenta, quibus ab una parte *Johannes de Lignano & Baldus* Jcti Urbani VI electionem ut legitimam defendunt, ab altera *Johannes Fabri & Petrus de Barreria* jus Clementis VII propugnant. Petro Regio Arragoniæ Principi sanctitatis & visionum fama celebri, & Catharina Senensi, Urbani VI patronis, ex parte Clementis VII Petrum de Luxemburgo & Vincen-

tium

MENSIS FEBRUAR. A. M DC LXXXVIII. III

tium Ferrerium, prophetiæ dono, miraculis aliisque charismatibus conspicuos opponit, tandemque concludit, quamvis ecclesia deinceps in eam sententiam inclinaverit, quod Urbanus VI ejusque successores legitimi Pontifices fuerint, pessime tamen fecisse *Odoricum Raynaldum*, quod Reges Christianissimos, aliosque Reges & Principes, Prælatos ac Doctores Avenionensium Pontificum Clementis VII & Benedicti XII obedientiæ addictos, tanquam schismaticos traducat, cum invincibilis ignorantia, animusque a cathetra S. Petri tanquam centro ecclesiasticæ veritatis indivulsus, & hac etiam in controversia ecclesiæ judicio subjectus, eos ab hac labe tam immunem præstiterit, quam immunis ab adulterii vel incestus crimine Jacobus fuit, cum ad Leam pro Rahele suppositam inscius accessit. Sententiæ suæ patronos adducit *Gersonium*, *Antoninum Florentinum*, *Johannem a Turrecremata*, & *Henricum Insitoris*, ac deinde quanto studio ecclesia Gallicana & academia Parisiensis pro extinguendo funesto schismate laboraverint, exponit. Ac primum quidem in comitiis academiciæ Parisiensis tres Facultates, Theologicam scilicet, Decretorum & Medicam, duasque nationes Facultatis Artium, Gallicam & Normanam, pro Clemente VII sententiam dixisse, Picardicam vero & Anglicam neutras patres eligendas pronunciaisse refert, donec tandem summo omnium Facultatum consensu decretum de Clementis obedientia profitenda editum fuerit. Addit, *Simonem Freyon* Theologiæ Professore, Regi Carolo V, cujus jussu hæc comitia habita fuerant, pro cura Academiciæ gratias egisse, moræque in deliberando factæ veniam postulasse, cum juxta Gregorii M. effectum Maria minus præstiterit, quæ cito credidit, quam Thomas, qui diu dubitavit. Eadem Academia, post comitia generalia peculiari epistola tom. 6 Spicilegii Dacheriani, & tom. 4. Histor. Univ. Paris. edita, tres vias extinguendi schismatis Regi obtulit, primam quidem cessionis ac renunciationis, si uterque Pontificum contendentium primatu suo se abdicaret; alteram compromissionis, si uterque in aliquos eligendos mutuo compromitteret, qui negotium hoc summa autoritate finirent, & tertiam concilii generalis. Adversus secundam viam objicientibus, quod Papa se aliorum judicio submittere non possit, respondet, etiam ipsum Christum matri & Josepho subditum fuisse, neque Papam Petro majorem esse, qui Pauli con-

tradi-

tradicientis correptionem submisit tulerit. Contra tertiam viam obstreperantibus, quis concilio auctoritate daturus sit? respondet Academia: *eam dabis consensus omnium fidelium, dabit Christus &c.* Quibus ita positus Academia declarat, dissidentes inter se Pontifices, si ista pacis remedia amplecti nolint, nec aliam extinguendi schismatis rationem ineant, tanquam lupos ab ovili Christi abigendos, nec pro pastoribus, sed pro schismaticis ac hæreticis habendos. Cum vero Petri de Luna (postea Benedicti XIII) artibus efficeretur, ut Academia deputati responsum haud satis commodum acciperent, cancellario regni academiae nomine libere denunciarunt, ipsam a lectionibus, concionibus omnibusque aliis studiorum actibus cessaturam esse, donec iustissimis suis petitionibus satisfaceret. Reliquos Gallia, in ea que Parisiensis Academiae, pro pace ecclesiae conatus, epistolas, legationes cæteraque acta, quæ ex historia Universitatis Parisiensis aliisque monumentis Autor noster producit, ut referamus, instituti nostri limites non admittunt.

Secundæ dissertationis argumentum sunt acta concilii Pisani, cujus auctoritatem contra *Antoninum, Cajetanum, Sanderum, Raynaldum* aliosque vindicat, qui eo maxime nomine hoc concilium tanquam minus legitimum rejiciunt, quod a Papa non convocatum fuerit; quam rationem *Gerfonius* ridendam & irrationabilem appellat, cum neque concilia in actis apostolicis memorata a Petro, neque Nicenum a Sylvestro convocatum fuerit, & ecclesiae unitas non a Papa, sed a Christo originetur, qui non dixerit: ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine Petri vel Papæ, sed, in meo nomine.

Sequitur in tertia dissertatione historia concilii Constantiensis, ubi inter alia Autor noster *Spondanum* refutat asserentem, quod *Gerfonius* in sermone, quo concilii generalis auctoritatem supra Papam extollit, non absolute & formaliter, sed casualiter tantum & in necessitatibus ecclesiae de vero Pontifice dubitantis, Pontificem concilio subjecerit. Hæc sententiam Gerfonio plane adversam esse, ipsis Gerfonii verbis, quorum sensum obvium & evidentem esse pronunciat, adductis demonstrat. Observat insuper, Johannem XXIII simpliciter a Constantiensi synodo Papam appellatum, donec exauctorationis sententia in ipsum dicta fuerit, a quo tempore

pore Johannes XXIII nuper aut olim Papa appellatus fuit. Ex quo Autor concludit, Constantiensem Synodum Johannem XXIII, cum, judiciariam autoritatem in ipsum exercuit, pro reo quidem, non tamen pro dubio, sed pro vero ac legitimo Pontifice habuisse, adeoque non solum in casu schismatis, sed simpliciter & absolute concilium, Papa superius agnoscendum esse.

Cæterum cum Clerus Gallicanus in declaratione A. 1682 promulgata statuat, *sic inesse apostolica sedi rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistant sacra œcumenica synodi Constantiensis decreta de autoritate conciliorum generalium, qua sessione quarta & quinta continentur, suarum partium esse duxit Autor, ut hanc Cleri Gallicani sententiam, & prædicta Constantiensis synodi decreta, quarta & quinta sessione promulgata, quorum autoritatem curiæ Romanæ patroni infringere laborant, peculiari dissertatione tueretur. Sequitur igitur quarta dissertatio, qua Autor decreta ista concilii Constantiensis, & Clerum Gallicanum iisdem decretis in hærentem, adversus antagonistas nonnullos vindicat. Ac primum quidem ecclesiam Gallicanam declaratione sua sibi tantum, non aliarum ecclesiarum Prælati ac Doctoribus legem statuere profitetur, neque supremam autoritatem concilii generalis ut dogma fidei, verum ut opinionem magis probabilem & Scripturæ S. ac traditioni magis consonam proponi. Negat deinde, Præsules Gallicanos declarationem suam de ecclesiastica potestate eo consilio edidisse, ut Curia Romana propositionibus illis perturbata cogitationes suas a regalæ negotio averteret, quod Autor anonymus tractatus de libertatibus ecclesie Gallicane objecerat. Persuasum enim sibi habet, Pontificem Romanum ejusmodi propositionibus minime turbari potuisse, quæ & ante & post concilium Constantiense, & in ipsa quoque Tridentina synodo, ab academia Parisiensi & ecclesia Gallicana propugnata fuerint, longeque aliis machinis potentissimum Regem perturbare urbem curiamque Romanam potuisse, si id in animo habuisset. Porro sententia Cleri Gallicani primatui Pontificis nihil derogari asserit, nisi forte in eo posita fingatur Romani Pontificis dignitas, quod Reges exauctorare, canones pro arbitrio dissolvere & disciplinam ecclesiasticam evertere valeat, aut quodvis peccati genus cum impunita-*

tis privilegio committendi potestatem habeat. Quemadmodum igitur Deus non irascitur Theologis de omnipotentia divina disputantibus, eique omnia ea delegantibus, quæ æternæ ipsius sanctitati congrua non sunt: pari modo nec a Pontifice Romano ægre ferendum pronunciat, si Theologi de Pontificia potestate inter se disceptent, & plenitudini pontificiæ potestatis ea subtrahant, quæ non ad ecclesiæ ædificationem, sed destructionem vèrgunt. His aliisque pro justitia & necessitate declarationis a Clero Gallicano promulgatæ præmissis, aggreditur *Emmanuel Schelstratenum*, cujus tractatum de actis concilii Constantiensis, in actis nostris A. 1683 Cal. Novemb. p. 501 relatum videas. Eiusdem Schelstrateni pro hoc tractatu contra *Maimburgium* vindicias in actis nostris A. 1686 mens. Jun. p. 307 excerptissimus. Verum illas Autori nostro, cum hanc dissertationem scriberet, nondum cognitæ & perspectas fuisse, ipsa temporis ratio facile persuadet. Afferit autem contra priorem illum Schelstrateni tractatum, decreta illa concilii Constantiensis Sacræ Scripturæ, traditioni patrum & regulæ ecclesiasticæ conformia, totiusque ecclesiæ consensu & ipsorum Pontificum decretis confirmata fuisse.

Ex Scriptura Sacra adducit Matth. XVIII, 15 & seq. ubi notat, Pontificem Romanum esse fratrem peccato obnoxium, adeoque fraternæ correctionis capacem, & si fratrem corripientem non audiat, ecclesiæ, quæ non sit ipse Pontifex, iudicio subiectum; item Matth. XVIII, 20. Joh. XIV, 16. & Act. VIII, 14. Ad loca ex Luc. VII, 42. Joh. XXI, 15. 16. 17. Eph. IV, 11. & seq. Eph. V, 25. a *Bellarmino* in contrarium adducta, quibus *autor anonymus tractatus de libertatibus eccl. Gall.* duo alia loca ex Matth. XVI, 18. & Luc. XXII, 32. adiungit, ordine respondet.

A Scriptura pergit ad traditionem Patrum, quos concilium generale pro supremo causarum ecclesiasticarum tribunali agnovisse, e controversia de festo paschatos, e quæstione de baptismo hæreticorum, e causa Cæciliani, Apiarii, aliisque certaminibus in primitiva ecclesia ægitatis, per singula secula ostendit, & anonymi scriptoris aliorumque objectiones diluit.

Postquam recte a Concilio Constantiensi Pontifices concilio subiectos ostendit, decretum illud integrum inviolatumque ad nos pervenisse, contra *Schelstrateni* conjecturas probat, contra eundem

MENSIS FEBRUAR. A. M DC LXXXVIII. *It*  
dem asserens, synodum Constantiensem 4 & 5 sessione ecclesiam  
universalem sufficienter repræsentasse, neque ea decreta sine debita  
deliberatione omniumque, quorum interfuit, consensu edita fuisse,  
tandemque concludit, illorum sententiam a Clero Gallicano me-  
rito improbari, qui decreta quartæ & quintæ sessionis de concilio-  
rum generalium supra Papam eminentia, vel de solo schismatis tem-  
pore intelligunt, vel omni valore ac robore destitui arbitrantur.  
Hæc de secundo 15 & 16 seculi volumine, quod quarta hæc disserta-  
tione clauditur, sufficiant. Tertium & quartum volumen ad aliud  
tempus reservamus,

**JOH. JACOBI HARDERI PHIL. ET MED. DOCT.**  
*Anatom. & Botan. Prof. Serenissimi Princ. Badens. Med. & S. B. L.*  
*Acad. Nat. Cur. Paonis ac Patavin. Illustr. Recup.*  
*Socii APIARIUM,*

Basileæ, impensis Joh. Phil. Richteri. 1687. in 4.

**Q**uæ alias apum est solertia in colligenda undiquaque mellis  
ceræque copia, ea certe Harderi quoque industria fuit in con-  
gerendis jucundis pariter ac utilibus Observationibus Medicis, ita  
ut præsens hæc Centuria non immerito Apiarii nomine superbi-  
squeat. Quid enim jucundius magisque gratum accidere potest  
naturæ curiosis, quam accuratior corporum inquisitio & examina-  
anatomica, quorum largiorem numerum non parca manu exhibet  
præsens tractatus. Sistitur hic sectio ciconiæ, aquilæ, tardæ avis  
atque gallinæ, ranæ, serpentum, lacertarum, talpæ, muris alpini,  
rupicapræ, binnuli cervique, item uteri porcini & ovilli, foetus  
vitulini, leporini, humanique &c. Ne vero quis existimet in nu-  
dis speculationibus acquiescere Authorem, sciendum est, Historias  
hic congestas ut plurimum esse præcticas, rariores, adeoque tales,  
quæ prodesse non minus quam delectare poterunt. Sic vos non  
vobis mellificatis apes: & utinam omnes cum Hardero æque inge-  
nue in publicum conferrent commodum, quæ privatis laboribus  
acquisita per invidiam celantur. Nam & in hoc imitatus est Clarissi-  
mus Vir apum mellificis, quod non ea solum delibare quæ suavia, sed

& quæ virulenta voluerit. Hac de causa crebrius instituto experimento vires tentavit olei nicotianæ destill. inque variis animantibus, ciconia, rana, serpente, lacerta, molossoque lethalia induxisse symptomata, spasmus præcipue aut motus convulsivos aut tremorem, expertus est. Exhibuit autem oleum illud nunc interius, vel solitarie, vel cum panæ aut amygdalis dulcibus contusis, nunc exterius modo inunctum capiti vel dorso, modo leviori vulvausculo instillatum aut mediante acu trajectum cum filo; ubique vero mors secuta est, solis exceptis limacibus, quippe quorum connata lubricitas omnem istius olei acrioris virulentiam eluisse visa est. Ast cicutæ terrestris noxam in canibus, porcellisque Indiciis, item radice lupariæ luteæ venenositatem in ciconia satis notabilem observavit, factò hunc in finem non uno tentamine. Neque tandem prætereundum duximus, irritatum a *Job. Bapt. de Lamproverde* in *Hist. Nat. Molar. Uteri*, *Harderum* ad defensionem sui esse jam paratissimum. Sentiet fortassis & ille aculeum Nostri, qui uti alias solitus est nocere nemini, ita non male investivas adversarii decenti Apologia, occasione Observationis 92 hic adjecta, obtundit.

*DE L' UTILITÉ DES VOYAGES ET DE L' AVANTAGE que la recherche des antiquitez procure aux Scavans : par M. Baudelot de Dairval.*

id est

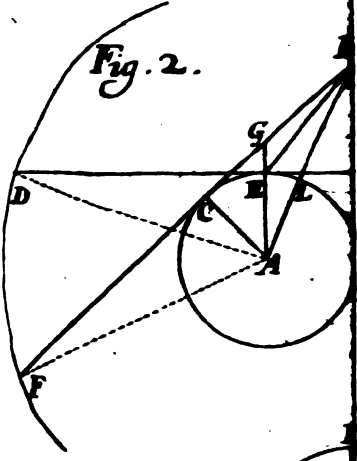
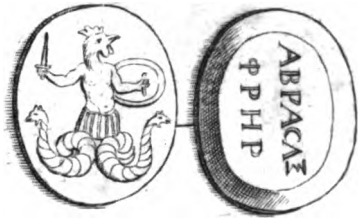
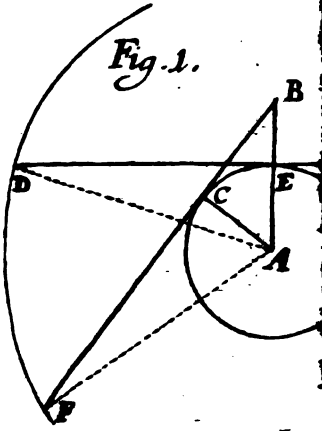
De utilitate peregrinandi, & commodis quæ Antiquitatum investigatio eruditis conciliat: auctore Carolo Casare Baudelotio de Dairval.

Parisiis apud Petr. Aubouin, 1686. in 12.

**M**agnam peregrinationis esse utilitatem, plurimumque scientiæ comparare eos, qui populorum longis regionum intervallis disjunctorum urbes ac mores perspiciunt, & hac potissimum via claros doctrinæ viros in arcana sapientiæ ac eruditionis penetrasse, compluribus exemplis & insignibus rationibus demonstrat Auctor. Cum primis autem Antiquitatum investigationem, quærum



1688.  
16.





rum in itineribus se copia offert , iis, qui veram peregrinandi rationem ineunt , multum conferre ad consequendam præclaram in artibus ac omni disciplinarum genere scientiam , offendit : quod sacerorum prisca religio , omniumque rituum ratio ex vetustis , quæ per orbem visuntur , monumentis , nummis , statuis , inscriptis lapidibus , tabulis , & libris manuscriptis cognoscatur , quæ ad solidam eruditionem consequendam ingens adferat adjuvamentum. Numismatum utilitatem *p. 70.* inscriptionum præstantiam *p. 75.* statuarum nobilitatem *p. 89.* explicans , & quam solliciti veteres non magis in tribuendo his honore , quam adipiscenda eorundem copia fuerint , quod pretiosissimæ suppellectili eas annumerarent , exemplo Ciceronis & Senecæ docet : cujus obscuriorem locum e *cap. 9.* libri *de tranquill. animi* post Lipsium cæterosque commentatores illustrat & emendat *p. 104. 110.* sicut & super Trebellii Pollionis loco *de Calpurnia statua in templo Venere locata Argolica sed. aurum & Triginta Tyrann.* *cap. 32.* late disquirat , & a Salmasio Casaubonoque discessione facta , conjecturas suas exponit *p. 118.* ac observat , magnitudinem statuarum , quas quatuor generum fuisse *p. 115.* tradit , maximam Deorum , magnam Heroum , minorem Principum , minimam & quæ vulgari hominum stature responderet , reliquarum insignium virorum , neutiquam ab conditione eorum , quibus posite fuerunt , sed pro ratione situs ad oculorum mensuram fuisse discretam *p. 129.* Inferitur iusta de Diis Laribus commentatio , eorumque origo & nomina exponantur *p. 134. & seqq.* Deorum scilicet Samothracum , Penatium , Præstium , Geniorum , Tutelarium : quæ universa idem significare docet , nec singulare Deorum genus fuisse Lares , sed quemvis Deorum , quem quisque pro sua pietate colendum sibi elegerit , isthoc nomine venisse tradit *p. 146. & seqq.* Quasvis parvas figuras & imagunculas Larium appellatione nuncupatas fuisse e Macrobio patere asserit , qui festum Sigillarium & Larium idem esse memorie prodiderit *p. 165.* Boethornium , qui putavit Lares nihil aliud esse , quam animas virorum bene meritorum , atque ideo Deorum conditioni , ut Apulejus loquitur , conciliatorum confutat *p. 165. & seqq.* & Kippingium , qui e cera tantum Lares compactos & caput canium retulisse tradidit , *p. 177. & seqq.* notat : proprium vero penatium indicium esse canem vel caninam pellem

pellem cum lampade observat, variasque lampadum formas ex Liceo & aliis profert, plurimasque Inscriptiones recitat & illustrat, usque ad pag. 278. Subjunguntur quædam de picturis & mulivis ac anaglyphis, seu œlaturis eminentibus p. 279. architectura, & operibus publicis p. 287. & seqq. gemmis & earum sculpturis, p. 293. Inter quas cum superstitiosi etiam annuli numerentur, de istis quædam non contemnenda affert, & huc refert Ægyptias gemmas, quas a voce cum portentosis formis in iisdem extante ΑΒΡΑΚΑΞ

TAB. II. appellatas TAB. II. Fig. 9. 10. exhibent. Ithyphallicas quoque vel Priapejas rariores nonnullas p. 332. 333. ac tandem amuletorum figuras varias, quas contra fascino pueris puellisque collo suspendorunt, p. 334. seqq. ob oculos ponit. Concludit priorem libri tommum commemoratione scriptorum seu librorum, qui varia antiquorum utensilium vasorum, ac hujusmodi supellectilis genera exhibent; tandemque in justis thesauri rerum antiquarum & pretiosarum, a Galliarum Rege collecti, laudibus desinit p. 338.

Tomum posteriorem inchoat a dissertatione de signis illis consecratis, quæ Arabico nomine TALISMAN appellat: quod vocabulum a Græco τέλειμα ortum, ab Arabibus receptum esse, Salmasius ad Flaviium Vopiscum fol. 360. docet. Sunt autem Talismani incuncalæ aliæve figuræ gemmis insculptæ, aut ex auro, argento, ære, ferro conflatæ cusæque, aut e ligno vel lapide castæ, consecrationibus carminibusve mysticis aliisque certis artibus, imprimis observato siderum motu, ad mala averruncanda aut prospera conferranda factæ; quales conspiciuntur in adjecta tabula Fig. 11. 12. de-

Fig. II. 12. promptæ e p. 394. Horum inventores Ægyptios fuisse, & ab his ad Israelitas hanc artem derivatam, arcana quadam naturæ vi, cujus ratio pervestigari nequeat, tot admiranda effecisse, ut Galenus, Alexander Aphrodisæus, aliique summi Viri ejus usum approbarint, Auctor censet, & e Gassarello, Petro Petito, Chisletio ac pluribus scriptoribus multa de istis Talismanis, annulisque Samoethraciis affert. Post hæc Manuscriptorum codicum præstantiam commendat, easque occasione litæ Papebrochii & Jac. Petiti cum Mabilonio super diplomatibus quibusdam e p. 432. ad p. 442. enarrat, ac manu exaratos libros similes ait venis aurifodinarum, unde literæ splendorem immo vitam habeant, Plurimum tamen eos inter se differre,

ferre, & prò fatis populorum imperiorumque libros quoque fata sua esse sortitos, p. 443. De variis hoc loco linguis, Chaldaea, Phoenicia, Punica, Hetrufca, Druidarum, Ægyptia, Hebræa, Coptica, Armena, Persica, Arabica, Græca & Latina p. 444. & seqq. diffinit, & in earum plurimis formas literarum hodiernis dissimiles extitisse ostendit, & tum Græcas p. 466. seqq. tum Latinas p. 475. per ætates certas ceu classes distinguit, deque uncialibus, capitalibus, quadratis & minusculis literarum elementis disquirat. Trium literarum, quas Claudius Imp. prioribus in Latina lingua addiderit, ubi mentionem facit, duo antiqua monumenta, quorum unum *Figura 13* exhibet, e p. 479. depromptum, illustranda sibi proponit. An aliæ etiam litteræ Romanis in usu fuerint, multis adversus Budæum & inprimis Mabillonium disputat; summa tandem isthuc redeunte, unius generis eos usos esse litteris, omnem vero mutationem earum Gothicis & Longobardis deberi. Varia quoque de materia librorum apud Veteres diversa, atramenti ac ceræ coloribus, & tribus Manuscriptorum generibus profert, quorum primum, p. 466, alterum p. 510, tertium p. 521. exponit. Tandem de Nummis antiquis multa disserit p. 529. & seqq. enarrans eorum ortum, quem ad Hebræos refert, materiam, nomina, magnitudinem, pondus, genera diversa; elenchum item attextens multorum numismatum, quæ ipse possidet p. 587. & seqq. & qua ratione genuini nummi a supposititiis & falsis, novi ab antiquis sint discernendi, tradens. Subnectit indicem virorum per Europam clarorum, quibus antiqua monumenta cordi sint p. 675. & seqq. denique regulis quibusdam cuiusvis peregrinas regiones adituro servandis p. 695. librum claudit. Quæ, etsi non indigna relatu, prolixius enarrare chartæ angustia prohibet.

\* \* \*

*Sub actorum horum finem, curiosis Antiquariis indicandum duximus: Marcum Majerum, bibliopolam Lugdunensem in Gallia, editionem Latinam medietatis Siciliæ Veteris & Novæ, numismatibus a Philippo Paruta & Leonhardo Augustino collectis illustratæ. Pars illius altera ex scriptoribus optima nota historico-geographicam descriptionem Siciliæ succincte eruet; altera Siculoꝝ historiam per secula*

cula sequiora ad nostra usque tempora deducet. *Utrobique singulis Auctorum dictis fides asseruetur ex marmoribus, nummis & id genus monumentis aliis, Græcis, Latinis, vetustis, barbaris, recentioribus, cum eum explicandis. Obmixte igitur rogantur Eruditi, ut apographa estypaque illorum numismatum ac inscriptionum, quæ Paruta, Augustini, ac, qui post illorum messem spicilegium invenit, Georgii Gusterii diligentiam fugerunt, Majore imperiantur benevole, qui, ut singulorum hoc nomine bene de re literaria merentium mentio in opere ipso cum decenti gratiarum actione fiat, curaturum se bona fide promittit.*

## LIBRI NOVI

Christophori Franckii S. Theol. D. & Prof. Ord. Exercitationes Anti-Wendelinianæ de præcipuis Inter Ecclesias Lutheranas & Reformatas controversiis. Kiloni, 1687. in 4.

Tobiz Pfanneri de Catechumenis antiquæ Ecclesiæ Liber. Francofurti, 1688. in 12.

Francisci Burmanni Exercitationum Academicarum Pars prior & posterior. Rotterdami, 1688. in 4.

Pratique de l'Arithmétique, par le Sieur L. G. à Liege 1687. in 12.

Ouvrage de Prose & de Poésie des SSrs de Maucroy & de la Fontaine,

À Amsterdam 1688. in 12.

Testament Politique d' Armand du Pleffis Cardinal Duc de Richelieu,

À Amsterdam 1688. in 12.

Méthode pour apprendre facilement la Géographie par Mr. Robbe. A

Utrecht, 1687. in 12.

L. Johannis Cypriani Historiæ Animalium a D. Wolfgango Franzio olim scriptæ Continuatio in Commentario & Supplemento. Lipsiæ & Francof. 1688. in 8.

Petri Pœtiti de Amazonibus Dissertatio. Amstelod. 1687. in 8.

Philippi a Limborch de Veritate Religionis Christianæ Antica Collatio cum Erudito Judæo. Goudæ, 1687. in 4.

## ERRATA.

In Actis A. 1687. pag. 587. lin. 25. pro *qualitate*, lege *quantitate*. pag. 588. lin. 12. pro 20, 10. 4. lege 20. 5. 4. Rogantur vero serio, quotquot Acta nostra legere dignantur, librorum imprimis qui memorantur Auctores, ut si quæ errata seu typographica, seu alia per festinationem aut incuriam forte referentis admissa, deprehenderit, de iis, ut emendari mature possint, amice nos ac libere admoneant, Humani enim nihil a nobis alienum putamus, & labi possumus facillime, eoque promptius correcturi, si quid est peccatum aut deinceps peccabitur.

# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsia*

*Calendis Martii Anni M DC LXXXVIII.*

**GUILIELMI ZAPFII, ARCHIATRI CLA-**  
*risimi, ad O. M. Amicum veterem Epistola, Aloes*  
*Americanae, prout in Serenissimi Saxoniae Ducis MAURITII*  
*GUILIELMI horto nuper effloruit, Histo-*  
*riam complexa.*

**Q**uod a me flagitasti haecenus, Vir — — — — —, ut  
scilicet accuratam Aloes Americanae, quae hic loci nuper  
effloruit, Historiam tibi communicarem, id ego pro ami-  
citia nostra, licet tardiuscule, tandem exequor. Nam, fa-  
teor, excusandam habeo moram, quam tamen non morositate qua-  
dam contraxi, sed quod floris rarissimi periodum integram, qua  
iste pariter ac universa caetera caduca, natus est & adolevit, & jam  
in occasum vergit, expectare, nec tantum qua coeperit ratione, sed  
& qua desierit, exponere volui. Quod autem florem istum pro  
rarissimo, imo monstroso vendito, de eo tibi mecum facile conve-  
nerit, ubi quae mox sequuntur, haud gravate intellexeris, & cum a-  
liorum observationibus contuleris.

Illata est haec planta XVII abhinc annis horto, qui aulae  
Reverendissimi & Serenissimi Principis, MAURITII GUILIEL-  
MI, Ducis Saxoniae, Juliae, Cliviae & Montium &c. Episcopatus  
Numburgensis Administratoris, Domini mei Clementissimi, con-  
tiguus est, XII quidem annos jam nata, sed exigua magnitudine  
conspicua. Effecit autem singularis cura hortulani, peritia pa-  
riter ac industria nemini suae professionis facile secundi, ut anno  
trige-

trigesimo nondum exacto, nempe pridie Iduum Junii A. M DC LXXXVII caulem inopinato protrudere inciperet. Enimvero quid de caule dico? cum, quod de hac planta (antequam *Abrahamus Muntingius* Botanicus, dum viveret, in Academia Groningensi Professor, in Alidario, quod vocat, Tractatu de Vera Herba Britannica annexo, & in Actis Eruditorum A. 1682 pag. 17 memorato, suæ illius & vere, ut fatetur, monstrosæ Aloës Descriptionem publicæ luci exposuit) vix visum auditumve fuerat, caules tres, eisdemque haud exiguæ proceritatis, & quidem simul emisit, quorum medius in XII pedum, extremorum autem major in XIII pedum & 2 pollicum, minor in XI pedum & 9 poll. altitudinem excrevit. Circa quos observatu dignū adhuc est, quod nullus istorum cautium, uti fieri cæteroquin solet, ex meditullio plantæ, sed omnes ex eisdem latere promineant. Interea nimis ille luxuriantis naturæ conatus procul dubio in causâ fuit, cur nullus ex caulibus eam, quam alias vi unita consuevit, altitudinem attigerit. Extantiorum duorum uterque in XXIV, brevior autem in XXII ramos vel brachia discessere, & flores colore luteo-virides in universum 3921 exhibuere, qui mense demum Septembri apparere cœperunt, moram injiciente dubio procul, qui tunc deserviit, Euro-Borea, & aere gelido; quorum injuriis tamen mox hibernaculo condita planta spretis, quod reliquum florum est, fornace obstetricante adhuc excludit. Quilibet florum VI gaudet foliis, totidemque staminibus, quorum apicibus antheræ flavæ transversim impositæ videntur. Hæ arefactæ sulphur quoddam vegetabile (nec tamen inflammabile) vi anodyna præditum, ideoque epilepticis & calculosis conducibile præbet. E centro florum stylus exurgit, altitudine stamina dicta superans, cujus apici corpusculum triangulare inhæret. Ex floribus copiose stillavit aqua blandissimi rosis, quæ in Corona Imperiali colligitur, saporem referens. Sed vix unius noctis spatio servata, adeo compucruit, ut foetorem gravissimum ederet. Tentata est ejusdem mediante destillatione depuratio, sed a corruptione liberari nulla ratione potuit. Fuit qui me suafore, explendæ curiositati, duo cochlearia illius aquæ degustaret, homo robustus & egregie valens, quæ ei mox nauseam & binos excitavit vomitus. Spes est, plantam, etiam postquam defloruit,

& cau-







## MENSIS MARTII A. M DC LXXXVIII. 123

& caules emarcere, servatum iri, nec, uti alioqui solet, perituram, cum ex opposito latere stolones quatuor satis validos atque sanos adhuc ostendat. Num autem totidem caules emissura aliquando sit (quod quidem probabile reddunt, quæ in Muntingiana Aloe, cujus memoratam supra descriptionem cum mea hac nostra Historia conferri operæ foret pretium, deprehensa fuere) an pauciores aut plane nullum, eventus docebit. Hæc sunt, Vir — —, quæ relatu digna duxi. Nec enim vacavit, aut lubuit, quæ vulgaria sunt & aliis passim observata, huc transcribere. Mittò vero & ipsius Aloes delineationem ad scalæ adjectæ mensuras exactam, & ramusculum floribus ornatum nativæ magnitudinis. Tu hæc æqui bonique consule, meque amare perge. Dab. Cizz die XXIII Januarii A. M DC LXXXVIII.

TAB. II  
& IV.

## AULI GELLII NOCTES ATTICÆ CUM Notis & Emendationibus Joannis Frederici Gronovii.

Lugduni Batavor. apud Joann. de Vivie, 1687, in 8.

Variam & miscellam & quasi confusaneam doctrinam ex optimis auctoribus veteribus Græcis & Latinis, quorum plurima monumenta interciderunt, conquistam, ordine rerum fortuito digestam, viginti commentariorum (ut ipse appellat) voluminibus haud contemnendo stylo consignatis, inclusit Gellius: quæ quia Athenis contexerat, ubi dies in studiis & societate philosophantium ducens, longinquas per hiemem noctes ac vigilias istis annotationibus conscribendis impenderat, *Noctium Atticarum* nomine insignivit. Ex istis sextus liber *ἀνάστασις* hodie cernitur, totus vero octavus injuria temporis absumptus titulos solum vel indices capitum habet superstites; qui autem supersunt, plurimis sive depravatorum codicum, sive incuriosorum editorum culpa, inquinati sunt mendis: quibus eluendis haud infelicem operam tribuerunt *Ludovicus Carrio* in suis Variarum Lestionum & Emendationum collectaneis; *Justus Lipsius* in Criticis suis operibus; *Claudius Sabinasus* in prolegomenis Exercitationum Plinianarum, ubi Præ-

fationem

fationem harum Noctium antea operi integro subjectam, suo loco asserit & præfigendam ei esse ostendit, ac erudite emendat & illustrat; *Petrus Lambecius* in Prodro-mo Lucubrationum criticarum in Gellianas Noctes, Parisiis A. 1647 edito; *Philippus Carolus* in Animadversionibus Gellianis, a Christophoro Arnoldo A. 1663 evulgatis, alique passim in philologicis suis commentationibus, quarum vix ulla reperietur collectio, quæ non operam præstare corrupto uni alterive loco Gellii studeat. Integrum autem eum in lucem primi protulerunt, typisque descriptum publico dederunt Romæ A. 1474 *Sueinbemus* & *Panartius*, quos secuti sunt *Badius*, *Gryphius*, *Aldus*, *Mosellanus*, *Henr. Stephanus*, *Ant. Thysius* & *Jacobus Oiselius*. Etsi vero in restituendo eo multum operæ hi posuerint, multis tamen corruptorum locorum tenebris immerfas relictas ab iis fuisse has Noctes, Codex qui in bibliotheca Regis Galliarum diu neglectus delituerat, manifestam dedit fidem. Hunc a *Salmasio*, *Bourdelotio* & *Lambecio* inspectum, accuratius evolendum sibi putavit in indagandis optimæ notæ codicibus, & ex his emendandis Scriptorum Græcorum Latinorumque depravatis locis, maxime industrius felicissimisque Vir, *Jacobus Gronovius*, patris celeberrimi *Joannis Frederici* consilium secutus: qui antea nactus *Salmasii* Gellianum librum, cui is variantes lectiones in Regio Codice deprehensas adscripserat, eundem auctorem ad istud exemplar concinnatum anno 1651 primum evulgavit; postea etiam a *Jo. Scheffero* e Suecia, & *Bern. Rottendorffio* e Westphalia acceptis codicibus usus, cum primis autem Regii istius præstantissimi in Gallia, & *Lincolniensis* in Anglia MSSorum ductu, quæ in itinere doctissimus Filius accuratius perfrustraverat, cum vulgatis contulerat, & Parenti varias lectiones enotatas submiserat, emendatissimum Gellium ejusque Noctes omnibus tenebris depulsis dare constituit, & in istum Notas conscripsit: quarum filium, ubi ad nonum pervenerat librum, ulterius pertexere per fatorem legem ipsi non licuisse, sed vitæ simul & operæ hujus filium abruptum fuisse (quod anno 1671 maximo cum litterarum damno & dolore summo contigit) æmulus & dignus tanto Patre Filius nos docet. Qui studii hujus paterni Gellio impensi fructus ne intervertatur, sed ut ad plures perveniat, editionem hanc Notis ac Emendationibus ad priores novem libros instructam publico dedit, & a Patre aspersam lucem

lucem Noctibus his affudit, exhibentibus *primitias quasdam & quasi libamenta* (ut præclare de iis ipse Auctor loquitur) *ingenuarum arrium: qua virum civiliter eruditum neque audisse unquam, neque attigisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est.*

**JACOBI USSERII OPUSCULA DUO &c.**

Londini, impensis Samuelis Smith, 1687, in 8.

**Q**uinq; diversos tractatus continet hic libellus, a diversis auctoribus concinnatos, quos ordine enumerabimus.

Primi duo Jacobum Usserium, Achiepiscopum Armachanum, nulli non litteratorum notissimum, parentem habent, & Anglico sermone antea editi, nunc Latio donati sunt per R. R. E. B. P. sub quibus litteris quale nomen lateat, Lectoribus divinandum relinquimus. Prius Usserii opusculum *Episcoporum & Metropolitanorum originem* explicat, quam is partim in exemplari a Deo in V. T. præscripto; partim in imitatione ejusdem ab Apostolis inventa, & ab ipso Christo in N. F. confirmata, fundari adserit. Proinde repetita breviter Sacerdotum Levitarumque ex sacro Codice historia, officium eorum ex Deut. 33, 10. inculcat, & cum posterior muneris pars in sacrificiis & thymiamatis consistens una cum illis exoleverit, tum ex priore concludit, Episcopos & Presbyteros debere *didanlus* esse, nec ut Anti-Christi commentum rejiciendos. Pergit ad vindicandum locum Apocalypseos I. 20. de Angelis septem Ecclesiarum, adversus Thomam Brightmanum Presbyterianum, & inprimis de Ephesina Ecclesia dispicit, in qua unus Angelus cæteris præfederit, seu Timotheus is fuerit, seu unus ex successoribus illius proximis. Timotheum fuisse Antistitem Presbyterii Ephesini, fateri Bezam, eundemque primum Ephesiorum Episcopum fuisse ordinatum, non solum in subscriptione secundæ ad Timotheum Epistolæ, & in Hist. Eccles. Eusebii legi, verum etiam in duobus de Timothei martyrio libellis, altero apud Photium, altero sub Polycratis nomine edito. Adjicit Ignatii testimonium, qui in epistola ad Ephesiorum, Ecclesiam, duodecim tantum annis post Apocalypsin scripta, Onesimi episcopi eorum mentionem faciat; & in altera ad Smyrnenes Episcoporum & Presbyterio salutem dicat; illum autem non alium fuisse, quam Polycarpum, qui & in loco Apocalypseos per Smyrnenis Ecclesie

cliesæ Angelum designetur. Subdit Tertullianum cap. 32 de Præscript. hæret. successiones episcoporum inculcantem, quas in Ecclesiis etiam Britannicis servatas contendit, siquidem verum sit, quod Simeon Metaphrastes ex ignoto nobis Eusebii libro referat, Petrum Apostolum ibi Episcopos, Presbyteros & Diaconos ordinasse. Præterea ex Tertulliani lib. 4. adversus Marcionem cap. 5. conficere vult, cæteros Episcopos ad eandem originem referri debere, idque confirmare ex scriptore martyrii Timothei apud Photium, qui Joannem septem Episcoporum præsentia adjutum Ephesiorum Metropoli gubernasse adferit; & ex Clemente Alexandrino, qui ab eodem Apostolo Episcopos constitutos adfirmat. His confirmatis varia adfert argumenta, quibus probet, septem illas urbes in Apocalypsi memoratas fuisse metropoles Asiæ Lydianæ sive Proconsularis, adeoque Ecclesias illas fuisse Metropolitanas. Disquirat etiam, quænam illa Regio sit urbicaria, cui Episcopus Romanus præfuerit, quamque ex Ignatio aliisque scriptoribus ostendere satagit. Tum agit de unica ecclesiastica metropoli, Carthagine in Africa; cui præfuit Cyprianus; de metropoli Lugdunensi in Gallia, cujus præses erat Irenæus; de Gortynæ Ecclesiæ metropolitana in Creta, cui præfedit Philippus, quamque ab ipso Tito Eusebius derivat, subscribentibus si posterioribus Græcis & aliis. Hinc monet, origo hujus Episcoporum plurium ad superiorem unum subordinationis, ab Apostolico jure non posset repeti; tamen eam Bezam arcessere ab eodem naturæ suæ & ab eadem necessitatis flagitatione, qua sensim homines primo in societates & politias coierint: concluditque, de primis illis Ecclesiæ Christianæ Episcopis reverenter sentiendū esse,

Posterius Usserii Opusculum continet *Disquisitionem Geographicam & Historicam de Asia Lydiana sive Proconsulari, & de septem in ea Ecclesiis Metropolitanis*. In qua primum observat, Romanos, cum possessionem caperent earum regionum, quæ prius ad Pergamēnos Reges pertinebant, eas in provinciæ formam redeigisse; quam Magnæ Continentis nomine vocarint Asiā, Hanc a Cicerone in quatuor regiones, Phrygiā, Mysiā, Cariā, & Lydiā, distinctam monet, singularumque terminos solícite inquirat: præsertim vero de postrema, Lydia, agit; eamque Asiæ nomine venisse cum ex aliis scriptoribus probat, tum ex Novo Testamento, Act. XVI. Addit, septem Asiæ Ecclesias in Apocalypsi, Lydianæ illius Asiæ limitibus

bus contineri, & quæ aliunde objici poterant, diluit. In primis autem verisimile putat, Vespasianum hanc Proconsularem Asiam ab Asiæ reliqua separasse; monstratque variis testimoniis, ab hoc tempore & deinceps, longe ante distributionem Imperii a Constantino factam, Proconsulis Asiæ nomen in scriptoribus occurrere: post Constantinum autem, Officium Vicarii Diocesis Asiæ, & Proconsulis Asiæ, distinctionem evidentius occurrere, præsertim in Eunapio, cujus notabilem locum in vita Maximi præclare illustrat. Subjicit, a Theodosio seniore Consularis Helleponti Provinciam Vicario Asiæ Dioceseos ademptam, Proconsuli Asiæ subjectam fuisse; atque aut ab ipso, aut ab Arcadio ejus filio, interiorem Lydiæ Provinciam contra Proconsuli Asiæ deductam, & Vicario Diocesis Asiæ additam. Porro observat, quanquam olim in Asia Proconsulari Metropoles essent plures; tamen in dispositione Imperii per Constantinum facta decretum fuisse, ut tam in hac, quam in aliis omnibus singulatim Provinciis, urbs una tantum primaria Metropolis haberetur: eamque dignitatem in Asia ista Epheso collatam esse. Denique cum in Orientali præsertim Imperio Ecclesiastica administratio civili reponderit, tum declarat, quomodo in Asia Proconsulari Metropolitanarum Ecclesiarum dignitas vel servata, vel immutata fuerit.

Sequitur *Veteris Ecclesiæ Gubernatio Patriarchalis, ex Eduardi Breerevood ad certas quæstiones Responsione, declarata*. Prima quæstio est: *An Concilii Nicani tempore unaquaque Ecclesia sive Episcopus, uni tribus Patriarchis, Romano, Alexandrino & Antiocheno, quorum in sexto Synodi illius Canone fit mentio, subiceretur?* Respondet Auctor, negando: quia in ipso Canone statim addatur, apud cæteras quoque provincias, honorem suum unicuique Ecclesiæ servandum esse; & canon secundus primæ Generalis Synodi Constantinopolitanæ tantundem fere adfirmet. Dehinc exponit terminos jurisdictionis trium illorum Patriarcharum, Romani cum primis, qui suburbicarias regiones tenuerit, de quibus sensum suum explicat: reliquarum autem provinciarum Ecclesias ad modum civilis gubernationis administratas fuisse sustinet, ita ut Episcopus, veteri more, summus in Ecclesiasticis rebus rector urbis fuerit; Metropolitanæ Provinciæ; totius Dioceseos Primas. Primates undecim fuisse putat, extra tres Patriarchas, pro numero tredecim Diocesium Romanæ

hi Isr-

ni Imperii; eorumque non jurisdictionem, sed dignitatem Patriarchis aliquanto minorem fuisse. Secunda quæstio est: *Cuinam Patriarchæ Ecclesiæ & Episcopus Carthagenensis subesset? Alexandrino, an Romano?* Respondet: neutri, sed ipsum Episcopum Primatem fuisse, adeoque in omnes Provincias diæceseos (sex autem erant) imperium habuisse Patriarchicæ: quod pluribus ostendit, objectionesque de Lybia, de Appellationibus, & alias a Romanensibus pro Papæ sui in Africam jurisdictione proferri solitas diluit. Ad tertiam quæstionem: *Ad quemnam Patriarcham spectaret Britannia? ad Romanum, an ad quemnam alium?* respondet, nec Patriarchæ Romano eam subditam fuisse, nec alii omnino externæ jurisdictioni: sed cum esset una per se sex Diocesium Imperii Occidentalis, Primatem habuisse suum, eundemque Episcopum Eboracensem: in quorum postremo adstruendo præcipue laborat. Ad quartam denique quæstionem: *Quo in Patriarchatu Justiniana prima esset?* respondet, in nullo: sed ipsam Primatum habuisse Diocesis Dacicæ; quem etiam si erudite describit, fatetur tamen, causam se non tenere, cur Episcopus Thebanus ab Episcopo Justinianæ Romam appellaret, illamque appellationem Gregorius Papa receperit.

Adnectitur *Diatribe de antiqua Ecclesiæ Britannicæ libertate atque de legitima ejusdem Ecclesiæ exemptione a Romano Patriarchatu*, cujus autor litteris itidem initialibus tantum signatur, L.B. SS. Theologiæ Professor; præmittiturque epistola a V.R. ad auctorem scripta, & Vefaliæ 12 Aprilis 1656 data, ex qua liquet, opusculum istud eo jam anno publicæ luci adsertum fuisse, adeoque tempus Actorum nostrorum longe transcendere. Quare ab eo recensendo abstinemus, tantum commemorantes, subjici ibi notabile Joannis Barnesii, Britannici, Monachi Benedictini, testimonium, *de Ecclesiæ Britannicæ Privilegiis*, ex opere MS. cui titulus: *Catholico-Romanus Pacificus*. Ad hoc fragmentum nos remittit Auctor citatæ diatribes, initio quartæ thesæos, addens in margine, bonum illum Barnesium e media Lute-tia correptum, suo habitu exutum, & quadrupedis instar barbarum in modum alligatum ad equum, & ita violentissime avectum, primo in Flandriam, dein Romam, ubi in Inquisitionis barathrum, deinde in maniacorum ergastulum detrusus interierit: sed truculentos homines divulgasse, cum mania abreptum e vita emigrasse.

DEUX



MENSIS MARTII A. MDC LXXXVIII. 129  
DEUX LETTRES DU P. MALEBRANCHE, &c.

id est

P. Malebranchii Presbyteri Oratorii duæ epistolæ,  
ad Lib. II. & III. Reflexionum Philosophicarum &  
Theologicarum D. Antonii Arnaldi  
pertinentes.

Roterodami, apud Reiner. Leers, 1687, in 12.

**I**N arctum jam redigi apparet tractatam prolixè inter duos isto<sup>s</sup>  
Doctores controversiam, quæ plurimas, nec unius anni Actorum  
nostrorum paginas occupavit. Et proximi quidem anni menses  
Majus & Junius exhibent compendium ex Libro II & III *Reflexio-*  
*num* Arnaldi. Constrinxerat autem hic tandem, quæ in adversario  
erronea & revocanda esse urget, ad duas maxime propositiones,  
quas ex fine Libri Tertii p. 344. dictorum Actorum excerptimus.  
Hunc librum tertium cum accepisset Malebranchius, secundo vero  
diligenter licet, ut scribit, quæsito, potiri non posset, tertium illum  
prius aggressus est, publicata epistola, quæ in hoc tractatu primû non  
solum locum habet, sed eum totum fere occupat. Nactus enim postea  
librum II, non nisi tribus paginis, quibus epistola secunda absolvitur,  
eum refutat, aut potius refutatione opus habere negat. Quoniam ve-  
ro, uti diximus, in duas propositiones summam disputationis con-  
gessit Arnaldus, non illubenter ad has quoque vim omnem defensio-  
nis suæ reducit, & ut brevius molestia respondendi defungatur,  
neutram scribit suam, sed utramque ab Arnaldo, præoccupata  
adversus se mente (de qua plurima queritur, quæ referre nolumus)  
male conceptam esse. Id ut tanto evidentius in conspectu veluti  
ponat, post plurima terse & subtiliter disputata, p. 106 paralleli-  
simum exhibet primæ propositionis, quam præ sua agnoscit, tum  
illius, quam Arnaldus efformavit. Suam hanc esse dicit: *Anima*  
*Jesu Christi personaliter cum Verbo unita, ita ab hoc dependet, ut quo-*  
*niam aliam potestatem ad diffundendam in corda nostra gratiam non*  
*habet, quam mediatoris, advocati, summi que sacerdotis, sive uno ver-*  
*bo, quia est causa occasionalis; ut inquam non exerceat illam potestatem,*

R

quam

quam per infinita desideria, qua omnia habet a Verbo, & qua a Verbo in illa formantur, & habenda determinantur per lumen, quo eam illustrat, aut alio modo, qui usum libertatis sua ei non adimant. Adjungit eam, quam ab Arnaldo sibi tribui queritur his verbis: *Anima Jesu Christi, etiamsi Verba personaliter unita sit, tam parum tamen ab eo dependet, ut quia non habet aliam potestatem, quam causae occasionalis, eam potestatem non exerceat, quam per infinita desideria, qua omnia habet a se ipsa, non formata aut determinata a Verbo.* Addit vero etiam tertiam, quam Arnaldi esse, & ex dogmate Janseniano de gratia efficaci per se, sive invincibili, necessario sequi contendit: *Anima Jesu Christi Verbo personaliter unita, diffundit gratiam in corda nostra per efficaciam potestatis, naturae suae tam propriae, ut ejus effectus non prorsus veniat ex potentia divina; ab ea tamen ita dependeat, ut omnia ejus desideria per impressionem invincibilem Verbi formentur, quod ei libertatem nunquam relinquit, ad suspendendum consensum suum, sed utitur ea ut instrumento ad sanctificandos homines.* Quibus vero rationibus suam defendat & fulciat Malebranchius, quomodo imputationes Arnaldi depellat, & quorum hunc errorum insinulet, ex prolixis priorum utriusque librorum recensione non haud difficulter putamus colligi posse, & Autor ipse haut parum gravatur denuo repetere, quae toties responderit, & quae aut noluit aut nequeat Arnaldus percipere, adeoque cum larvis a se ipso efficitur perpetuo pugnet. Quod secundam propositionem attingit, eam sic ab Arnaldo compositam refert p. 121: *Anima Jesu Christi, etsi cum sapientia aeterna unita sit, tam parum tamen ab ea illuminatur, ut non cognoscat secreta cordium, ut ut ea cognoscere ex Malebranchii sententia debeat, ut sapienter agere possit, in distribuenda gratia.* Hanc quoque suam esse negat Malebranchius; dicit enim se in *Tractatu de N. & G.* edit. 1684 p. 113. scientiam omnium, quae Deus in immensitate entis sui continet, animae Christi tribuisse: intelligit autem id de scientia habituali sive de facultate sciendi; non de actuali omnium rerum & eventuum scientia seu consideratione. Talem enim animae Jesu Christi competere negat, quia haec finita sit, finita autem non possit habere actualiter infinitas cogitationes: scire itaque animam Christi Verbo unitam omnia per habitum, sed actu non omnia cogitare, neque id facere posse, quia semper eadem actu cogitaret, adeo ut alia eodem actu & tempore ignoraret. Quo  
fine

sine autem hac distinctione utatur, in prioribus libris multoties expressit, & in hoc quoque inculcat, ut nimirum difficultatem tollat, quæ oritur ex consideratione; cur gratia sufficiens non detur justis ad vincendas tentationes, præsupponendo scire Christum, quanta cuique gratiæ mensura opus sit. Cum igitur defectus charitatis erga homines imputari Christo nullo modo debeat, satius esse ut dicatur Christum ut hominem, sive ut causam occasionalem, non scire actualiter determinationes humanarum voluntatum, neque secundum illam scientiam distribuere gratiam. Quibus argumentis id probet, summam repetit p. 128. 129. nempe (1) quia ordo Dei, qui est regula voluntatis Christi, non permittat, ut anima Jesu Christi semper vires gratiæ dispense respectu futuræ justorum negligentia. (2) quia non teneatur agere ut scrutator cordium: attributum enim hoc essentialiter esse naturæ divinæ, humanam vero suos characteres servare debere, ut Deus exequatur opus suum via simplici, & magna faciat per media, ut ita dicere liceat, parva. (3) quia consilia Christi fidelibus data essent inutilia, si ad prævisæ negligentia nostræ modum gratiam suam distribuere deberet. (4) quia Christus influxum suum in membra dirigat secundum veram eorum indigentiam. & secundum suum propositum ad decorem ædificii, quod meditatur; sciens, si quidam a fide deficient, nec acquirant merita, quæ obtinere possent, per cooperationem libertatis suæ cum gratia, non defuturos alios, qui coronam sint adepturi, quam cæteri sua culpa perdunt, & quod ita opus suum semper habiturum sit perfectionem, quam ei destinavit. An isthæc ad Scholarum tricas vel dissolvendas, vel nova arte nectendas inventa, cum pia & simplici Theologiâ convenient, cordati expendent. Gratulamur nostris Ecclesiis, quæ inter scopulos illos horribilis decreti, & Pelagianæ de viribus humanis jactantiæ, mediam viam ad cynosuram S. Scripturæ tenuerunt. Ut vero Nestorianismi & Pelagianismi errores ab Arnaldo sibi impactos a se amolitur Malebranchius, ita adversario damnatam a Pontificibus in Jansenio opinionem de invincibilitate gratiæ aliaque exprobrat, nec dissimulat, (p. 187.) tractatum suum de Natura & Gratia eò fine a se compositum fuisse, ut amicos, quos Arnaldi scripta pro Jansenismo turbaverant, confirmaret, & quidem ex principio novæ philosophiæ de causis, quod cum

iis commune habebat, & quod in libro de inquirenda veritate a hisque scriptis operose proposuerat. Postea amicorum opera, se quidem non dissentiente, publicatum fuisse tractatum fatetur, neglectis censorum, quæ peti solent, approbationibus, absque sua culpa; illas tamen pro superfluis haberi posse existimat, quia examinatae & probatae fuerint *Meditationes sue Christianae*, eadem dogmata continententes, a viris sibi neque notis, neque a se requisitis, *Episcopo nempe Asealonensi Suffraganeo*, & *D. Voluso* Censore librorum Moguntino. Animadvertisse autem Arnaldum, hac methodo Janfenii & suam sententiam convelli, ideo ad prolixas refutationes prorupisse, neque tamen ipsum prioribus scriptis suis approbationes procurasse; posterioribus datas parum putat respiciendas esse, quia falsis præsuppositis nitantur, neque suas sed affectas sibi ab Arnaldo propositiones feriant. Addit pathetica multa, ut adversarium ad agnoscendam vel injuriam vel negligentiam adigat, qua in male referendis & interpretandis scriptis suis usus sit, Satisfactum enim ei esse debere contendit, quia a se non agnoscantur propositiones, quæ Arnaldus illi attribuerit: Si ipse idem de suis, quæ pro Janfenio publicavit affirmaverit, sibi quoque promittit satisfactum fore. *Secunda* epistola, ut diximus, nil aliud paucis verbis agit, quam ut ostendat, ad omnia, quæ secundo volumine tractavit Arnaldus, dudum responsam esse, neque a se expectari debere, ut ingentibus etiam ipse voluminibus actum agat. Si vero in compendium redigat Arnaldus, ad quæ ex secundo volumine responderi velit, se id exacte præstiturum esse pollicetur.

**FIDES ECCLESIAE ORIENTALIS, SEU**  
*Gabrielis Metropolitæ Philadelphiensis opuscula,*  
*nunc primum de Græcis conversa, cum notis uberioribus*  
*Richardis Simonis, & Congregatione*  
*Oratorii.*

Parisiis, apud Dan. Horthemels, 1686, in 4.

**G**abriel Severus Monembasiensis natione fuit, & Archiepiscopus Philadelphienfis a Jeremia Patriarcha Constantinopolitano creatus

ætus superiori sæculo Venetiis vixit, ut patet ex testimoniis ab editore ex variis scriptoribus præfixis. Opuscula ejus Venetiis Græce ediderat Antonius Pinelius, sed varie vitiata & corrupta, quæ restituit ac emendavit Latinaque versione donavit Simonius, & primum Parisiis edita a. 1671. Hæc altera est editio (nisi forte novo saltem titulo ornata) cujus recensione quod locum in Actis nostris dedimus, eo magis veniam speramus, quoniam illius libri notitia ad paucos pervenit, a Theologis autem eum discuti apprime necessarium est, quippe quo Simonius consensum Ecclesiæ Orientalis de transsubstantiatione & aliis controversiis, tot verborum ampullis jactavit. Gabrielis autem opuscula hæc sunt. I. *Apologia pro Ecclesia Orientali.* II. *Opusculum de particulis.* III. *de Colybis, sive de decoctis leguminibus.* IV. *Commentariolum de sanctis Sacramentis.*

Simonius viginti duo Notationum capita subjunxit, quorum priora duodecim Apologiam, cætera reliquos Gabrielis libellos illustrant. Singula ordine percensëbimus. I. Gabrielis vitam describit, eumque semper Græcorum schismaticorum partibus addictum fuisse probat, indeque concludit, eundem non ut *λατινόφρονος* fidem Latinæ Ecclesiæ de rebus Ecclesiasticis expressisse. Deinde a Crusio, Perronio, Morino, Arcudio, Allatio, Goaro, Arnaldo, aliisque ejus mentionem fieri observans, Claudii Calviniani (ut vocat) Ritus Carentone Ministri, in respondendo ad objecta Gabrielis testimonia varietatem perstringit. II. de duplici apud Græcos altari, *πρεθέσις* & sacrificii agit, explicatque, quomodo in priori sacra dona proponantur, & demissa inclinatione a populo adorentur, qui ritus etiam apud Ruthenos & Æthiopes obtineat. Hunc quod nonnulli sub idololatriæ & arcolatriæ specie reprehendant, inde fieri, quia Latini ritus sint amantissimi, nec attendant, quid gentilitia Græcorum consuetudo ferat. Quo nomine Caucum & Arcudium reprehendit, nihilque Claudio ex eo accedere contendit, cui & reliquis Gabriel os obstruat. III. de hymni Cherubici usu & origine disquirat, ac postquam factus esset, præcis Ecclesiæ temporibus Christianos minus ceremoniarum, plus vero pietatis habuisse; canticorum tamen orationumque usum, pariter scripturarum lectionem, inde jam ab illius exordio in fidelium synaxibus extitisse; hinc Episcopis alia adjungentibus, ceremoniarum multi-

ritudinem ita accrevisse, ut oneri esse coeperint, & a Chrysofomo ac Basilio Liturgiæ contractiores factæ sint ( si tamen Liturgiæ istæ vere eorum sint, ) imo eo usque progressam esse temerariam sacerdotum quorundam pietatem, ut ab ipsa pene Ecclesiæ infantia, non alias in Missa, quam a seipsis compositas orationes recitarent: cui tandem malo Ecclesiæ occurrerit; monet, in Liturgiis Orientalibus non occurrere hymnum Cherubicum, quæ cum e Græcis defunctæ sint, firmissimum suppeditent argumentum, ritum illum tunc nondum in Liturgiæ Græcarum corpus inductum fuisse; idque imprimis conficere Liturgiæ D. Jacobi Chaldaicam apud Maronitas; Quibus addi possit Missarum Latinarum consensus, quæ a primæva Missalis officii simplicitate minus quam Græcæ degenerarint. Postea expendit opinionem Allatii, jam a temporibus Germani Constantinopolitani ritum hunc invaluisse, ex illius Theoria probantis. Respondet autem Simonius, id quidem argumentum minus firmum esse, quia res ipsa loquatur, illud opus a diversis scriptoribus, temporibus diversis concinnatum fuisse; nihil tamen inde detrahi illius ceremoniæ antiquitati, quum in vero & nullis interjectionibus interpolato Codice MSto, ( qui vero non Germani, sed Basili magni nomen præferat ) illa magna ex parte conspiciantur, quæ ad hymnum Cherubicum ejusque ritum pertinent. Allegat quoque Cedrenum, ad Justinum Imp, & Hormisdæ Papæ tempora hymni illius institutionem revocantem, pluraque subjicit ad defendendum Gabrielem contra Arcudium & Claudium. IV. Græcorum de adoratione imaginum sententiam explorat, & contra Claudium sustinere laborat. V. modum exponit, quo Græci, veteres Latini, Rutheni, Æthiopes & Nestoriani Babylonenses, panes oblatitios præparare soleant. VI. de panis fermentati usu Græcis Nestorianos consentire, ex horum Missali MSto probat, & deinceps disquirat, an Armenii, Maronitæ ac Æthiopes idem faciant, discussis Alvarezii, Thomæ a Jesu, & Abrahæ Echellensis diversis testimoniis. Adjungit Corollarium adversus Claudium, ut refellat, quod ille contendit, Græcos cum Latinis de azymis disputantes supponere, in pane etiam consecrato, quicquid est substantiæ, salvum & integrum remanere. Hinc quæcunque Claudius ex Triodio, Niceta, Joanne Russiæ Metropolitana, Balsamone, Joanne Citrio aliisque collegit, enodare conatur,

natur. VII. describit sigillum, quod Græci, Syri, Alexandrini, & Nestoriani oblati imprimere solent. HX. Gabrielem manifeste transsubstantiationem adfruere contendit, & gloriatur, ab ipsa nascentis Ecclesie infantia doctrinam illam extitisse, etsi nondum nomen hoc usurparetur. Quam in rem Cyrillum Hierosolymitanum allegat, cujus mentem Gabriel *παρὰ Φωνῶν*, & vocibus ad suam ætatem magis accommodatis exposuerit. Dehinc miratur, quod Albertinus & Claudius, non obstante Forbesii & Jusli confessione, Græcos hodiernos Latinis in hoc negotio conformari negent, & producta ab iis testimonia expendit. Hieremiam Constantinopolitanum in transsubstantiatione cum Ecclesia Romana sensisse, Theologorum Wirtenbergenſiū, qui Acta ediderunt, suffragio probat. Addit, ex colloquiis cum Ecclesia Orientalis hominibus id unum reportari, quod cum nostris loquutionibus non assueti sint, si rogentur suam ea de re sententiam, statim & indubitate respondeant, panem & vinum in corpus Christi & illius sanguinem transire: si veritatem, saltem accidentia remanere; iterum, quia non satis adhibetur, quid sit accidens, reponant, nihil omnino panis & vini retineri: sed postquam exemplis quibusdam declaratum est, quid accidentium nomine intelligendum veniat, tunc manibus pedibusque descendunt in Latinorum sententiam. Idque toties expertum se esse profiteretur, quoties cum illis sermonem contulerit. Postea de Æthiopum Liturgiis quædam subnectit; & Monachorum S. Antonii Monophysitarum de transsubstantiatione suffragium ex tractatu Arabico MS. de Sacramentis allegat, monetque, universam Ecclesiam Orientalem, mutationem spiritualesque ac morales, qualem commenti sunt Calviniani, nullatenus agnoscere; successu, constitutiones Maroniticæ, Joannem Darensem, Jesum Maronem, similesque scriptores ab Echellenſi productos dubie antiquitatis esse, & supervacaneum judicat, subtilius discipulare in tanta librorum Orientalium inopia; & maxima gentium illarum obſcuritate; quæ ætate hinc vel illic scriptor vir de nomine actus motus videtur: hinc tamen nihil accedens veterum Orientalium de transsubstantiatione fides, quam illi ab aliâ Græcis acceptam ferunt. Subnectit rursus Cogitellum adversus Claudium, quo *μετὰ τὴν* vocem apud Græcos repetiti contendit, quamquam infrequens sit imo

imo sublato hoc vocabulo rem ipsam adstrui. Hinc expendit, quæ Claudius in contrarium attulerat, & Agapium Monachum ab Arnaldo allegatum supposititium non esse prolixè commonstrat. IX. disputat de ἐπικλησι τῆς ἀγίας πνεύματος, invocatione Spiritus Sancti, in Orientalium Liturgiis recepta, an ab ea pendeat transformatio symbolorum in corpus & sanguinem Christi? quod affirmant quidam Græci, plerique autem Doctores Latini acerrime impugnant. Utriusque partis argumenta illustrare conatur. Græcorum Liturgias Jacobi, Basilii ac Chrysoctomi nomine inscriptas primo producit, deinde ut cæteris Orientalibus eandem sententiam inhærerè probet, ex MSto Nestorianorum missali, ex edito Romæ Maronitarum missali, quod a censoribus Romanis mutatum ex MSto codice in integrum restituit, ex Armenorum & Æthiopum missa, ex MSto Liturgiæ Copticarum codice, multa describit; tum Patres unanimi consensu pro Græcorum sententia decernere putat, excerptis plurimis eorum testimoniis: præterea in controversiæ super hoc negotio inter Græcos & Latinos in Concilio Florentino agitæ evolutione occupatur, & Græcorum nomine argumenta format, quibus objiciant, Latinorum opinionem recens nata esse, & ex D. Thomæ libris vim omnem ac robur suum hausisse, nec obscure Græcis accedere Hieronymum, Augustinum, Ambrosium & Gregorium Magnum. Denique subsistit in recensione eorum, quæ Ambrosius Catharinus & Christophorus de capite fontium pro Græcis disputarunt, additque judicium suum de posterioris adfertis, monstrans, quomodo ea ex vetustis Latini Missalis exemplaribus & Judæorum ritibus confirmare potuisset, Latinorum sententiam de verbis consecrationis ita exponit, ut Turrecremata orationem adversus Græcos in Synodo Florentina habitam, & aliam Bessarionis ad Papam & Cardinales, & Claudii Sancti Episcopi Ebroidensis, Petrique Arcudii ac Cardinalis Perrenii, hanc in rem disputata summatim recenscat, descriptisque Florentini ac Tridentini Concilii decretis mentis suæ sensum afferat, quo ingenue & libere profiteretur, Theologorum nimiam subtilitatem præsentis controversiæ plus attulisse detrimenti, quam emolumenti, dum in ea tanquam in re mathematica aut metaphysica versantur. Si autem ea moraliter consideretur, utriusque ecclesiæ concilia.



conciliationem facillime obtineri, cum apud omnes Patres Græcos Latinosque in confesso sit, ad rationem consecrationis certa & determinata verba necessario requiri: orationes autem, quæ præcedunt, vel subsequuntur, huic referri necesse dicit, quandoquidem hæc omnia, ut una eademque actio respiciantur: quod Bouii Ostunensis Episcopi suffragio confirmat, & ex formula deprecativa apud Græcos, Syros & Æthiopes in baptismo & pœnitentia adhiberi solita illustrat, eamque in rem ex Jesuiab, Patriarchæ Nestoriani, forma baptismi Msta quædam profert. Mox corollarium adversus Claudium adjicit, qui Orientalium Liturgiarum fidem accuset, quod ex Latinis saltem Pontificiorum versionibus proferantur. Hinc distincte ad objectiones ejus respondet: primo de Liturgia Ægyptiaca Salmasium, cui Claudius innititur, litterarum Arabicarum & similitudine deceptam fuisse ostendens: deinde de Æthiopica, tertio de Mallabarica agit, fateturque, Liturgias Orientales a suis erroribus expurgatas fuisse, sed ea imprimis resecta esse, quæ ad mysterii Incarnationis, non Eucharistiæ, doctrinam pertinent. Quarto ad Armenos progreditur, & quia nubem testium ex ipsis Pontificiis produxerat Claudius, respondet, omnes ab uno Guidone Carmelita dependere, qui parum Idus scriptor fuerit, notanterque monet, eos qui peregrinationes suas in vulgus edunt, per paucis exceptis, ne quid industriam suam ac diligentiam fugisse videatur, id omne quod in aliorum libris, qui res Orientis attigerunt, occurrit, temere & absque delectu in suos transferre. Addit, ex Protestantibus Gerlachium & Olearium fateri, Latino-rum & Armenorum hac in parte nullum esse dissidium, idemque adfirmare Stanislaum Orechovium Roxolanum. Quinto sententiam Armenorum de corpore Christi excutit, & ad Uscani Armenorum Episcopi Parisiis degentis consensum de reali præsentia & vera symbolorum conversione provocat, ac Abrahami Echellenensis fidem adversus Claudium defendere conatur. Sexto Maronitas cum Latinis consentire, & locutiones quasdam Liturgiarum Græcarum transubstantiationi minime contrariari, adversus Claudium concludit. X. eruditam de Liturgiis Dissertationem orditur, in qua primo Græcorum sententiam explicat, quod Jacobus Domini frater primus Liturgiam composuerit, quam postea Chrysolomus

nius & Bassilius contra tiores fecerint. Observat, eam Procli de traditione liturgiæ libello totam inniti, qui tamen extra controversiam illius non sit: antiquas tamen esse illas Liturgias, docere canonem 32. Freullanæ Synodi. Possianæ Ballamonis & Hieremias Constantinopolitani de Liturgiis Jacobi & Marci iudicium explorat, & eruditos inter Latinos, ut Bellarminum & Perronium, de conferendo longe incertiores esse demonstrans, Bivarrii nugas ridet. Tum suam expromit opinionem, quæ in eo consistit, ut certa & propria in qualibet Ecclesia conficiendæ Liturgiæ ratio fuerit, quam suis conditoribus acceptam ferebat. Et hoc pacto fieri potuisse, ut revera Jacobus in Ecclesia Hierosolymitana, & Marcus in Alexandrina, Missas quæ sub eorum nominibus editæ sunt, instituerint. Quam in rem Epiphaniæ testimonium hæresi 79. allegat, hincque factum existimat, quod Liturgiæ sub omnium fere Apostolorum nominibus in Ecclesia Orientali habeantur. Negat autem inde sequi, eos reapse libros Missales in Ecclesiis suarum usum confecisse; sed hæc & alia ejusdem generis complura ex traditione hausta esse. Sic quia Basilius & Chrysostomus Ecclesiam Græcam maxime illustrant, Liturgiæ ad eos velut auctores referri. Ita Cophtitas Syeilli Alexandrini, Nestorianos ipsiusmet Nestorii, Armenos Gregorii, cujusdam Armeni, Maronitas similiter & Jacobitas, speciales hominum, quorum memoriam venerantur, Liturgiæ plurimi facere. Verum a quibus illæ profectæ fuerint accuratius anquirere, esse omnino superfluum: quia perfectissima sit omnium consensio, si ad ea, quæ præcipua sunt, & ex quibus vestigiis constat eorum corpus, attendamus. Quod postquam ex Chrysostomo, Testulliano & Justino Martyre confirmare allabosasset, in Protestantes invehitur, contendens, ordinem Missæ, quem tenet Ecclesia Orientalis, & Occidentalis, si per pauca, eaque minutissima exceperis, quæ postea adjecta sunt, ab ipsismet Apostolis, latem variis Apostolicis, derivatum fuisse. Fateretur tamen, Orientalium codices maxime variare, & ex Liturgiis Græcis pro adstruendâ rei alicujus antiquitate sobrie & caute ducenda esse argumenta, prius quo in singulas Liturgiæ partes non segniter inquirendum, quam aliquid earum auctoritate constabiliatur; monstratque modum, quo circubricarum & aliarum Orientalium Liturgiæ diversitate argumenta

gamenta mutationis peti possint. Tum singulares nec alibi obvias de Liturgiis Maronitarum, Nestorianorum, Coptorum, Æthiopum ac Armenorum, observationes profert. XI. de sensu vocis *ἁγία* in Liturgiis Græcorum disputat, & usum ejus ex controversia iconoclastica probat, & verba Basilii *περὶ δὲ τῆς ἁγίας* explicat, improbatque, quod nonnulli metu Calvinianorum ab hoc & *figure* vocabulo abstineant, quum Theologi non solum prisca fidei, sed & vocabulorum, quantum fieri potest, tenaces esse debeant. XII. adversus Claudium sustipere vult, adorationem corporis & sanguinis Christi in symbolis eandem agnoscere Ecclesiam Græcam, atque Latinam, eamque ob causam cum Liturgiæ Græcæ, tum Gabrielis sui, nec non Simeonis Thessalonicensis & Nicolai Cabasilæ loca explanare ac confirmare nititur, ac partem Liturgiæ Græcæ, quæ ad Symbolorum adorationem pertinet, ex Syrica Nestorianorum & Maronitarum inedita illustrat, tandemque ad objectiones Claudii & Albertini, ex vitæ præsertim junioris Stephani & Damasceni desumptas, pro virili parte respondet. XIII. quia Gabriel Particularum originem ex traditione non scripta derivarat, Simonius occasionem commodam ejus laudandæ nactus, Basilii, Tertulliani, Damasceni & Vincentii Lirinensis loca describit, mox tamen Gabrielem suum deserit, quod ad Basilium & Chrysostomum originem particularum refert, cum liturgias ab iis profectas esse certissimis indicis demonstrari non possit, multaque in Liturgiarum codices recens inuenta fuerint. Nec quidquam præsidii collocandum esse in edita Germani Theoria, quum a codice MSto ante laudato ea præsentia absint; in quo cum impresso conferendo prolixus admodum est, ut antiqua & non interpolata Theoria Germani forma, hæc in parte palam & omnibus innotescat. XIV. non dubitat orationes pro mortuis a prima & Apostolica Ecclesia derivare, & a Judæis ad Christianos pervenisse arbitratur. XV. Græcos recentiores de poenis damnatorum non idem sentire observat, & quanquam Allatius Origenicum de finiendis damnatorum poenis errorem iis omnibus tribuit, Simonius tamen aliquibus tantum communem esse sustinet, alios autem æternam damnatorum ignem fateri, e quibus auctorem anonymum de purgatorio a Bonaventura Vulcanio editum, Agapium, Hieremiam Constantinopolitanum & Anastasium Sinaitam

nus & Bassilius contractiorem fecerint. Observat, eam Procli de tra-  
 ditione liturgiæ libello totam inniti, qui tamen extra controver-  
 siam illius non sit: antiquas tamen esse illas Liturgias, docere ca-  
 nonem 32 Trullanz Synodi. Pothæ Ballamonis & Hieremias  
 Constantinopolitani de Liturgiis Jacobi & Marci iudicium explo-  
 rat, & eruditos inter Latinos, ut Bellarminum & Perroniam, de eo-  
 ferendo longe incertiores esse commoustrans, Bivarii nugas ridet.  
 Tum suam expromit opinionem, quæ in eo consistit, ut certa &  
 propria in qualibet Ecclesia conficiendæ Liturgiæ ratio fuerit, quam  
 suis conditoribus acceptam ferebat. Et hoc pacto fieri potuisse,  
 ut revera Jacobus in Ecclesia Hierosolymitana, & Marcus in Ale-  
 xandrina, Missas quæ sub eorum nominibus editæ sunt, institu-  
 erint. Quam in rem Epiphaniæ testimonium hæresi 79 allegat,  
 hincque factum existimat, quod Liturgiæ sub omnium fere Aposto-  
 lorum nominibus in Ecclesia Orientali habeantur. Negat autem  
 inde sequi, eos reapse libros Missales in Ecclesiis suarum usum  
 confecisse; sed hæc & alia ejusdem generis complura ex traditione  
 hausta esse. Sic quia Bassilius & Chrysostomus Ecclesiam Græcam  
 maxime illustrant, Liturgias ad eos velut auctores referri. Ita  
 Cophtitas Gyeilli Alexandrini, Nestorianos ipsiusmet Nestorii,  
 Armenos Gregorii cujusdam Armeni, Maronitas similiter & Jaco-  
 bitas, speciales hominum, quorum memoriam venerantur, Litur-  
 gias plurimi facere. Verum a quibus illæ profectæ fuerint, accuratius  
 anquirere, censet omnino superfluum: quia perfectissima sit omni-  
 um consensio, si ad ea, quæ præcipua sunt, & ex quibus veluti con-  
 stat eorum corpus, attendamus. Quod postquam ex Chrysostomo,  
 Tertulliano & Justino Martyre confirmare allaborasset, in  
 Protestantibus invehitur, contendens, ordinem Missæ, quem tenet  
 Ecclesia Orientalis, & Occidentalis, si per pauca, eaque minutissima  
 exceperis, quæ postea adjecta sunt, ab ipsismet Apostolis, latere vi-  
 nis Apostolicis, derivatum fuisse. Faterur tamen, Orientalium  
 eodices maxime variare, & ex Liturgiis Græcis pro adstruendâ rei  
 alicujus antiquitate sobrie & caute ducenda esse argumenta, prius  
 quo in singulas Liturgiæ partes non segniter inquirendum, quam a-  
 liquid earum auctoritate constabiliatur; monstratque modum, quo  
 barbaritarum & aliarum Orientalium Liturgiarum diversitate ar-  
 gumenta

umenta mutationis peti possint. Tum singulares nec alibi obvias de Liturgiis Maronitarum, Nestorianorum, Coptorum, Æthiopum ac Armenorum, observationes profert. XI. de sensu vocis *anacipoi* in Liturgiis Græcorum disputat, & usum ejus ex controversia iconoclastica probat, & verba Basilii *περὸ δὲ τῆς ἀνίπρωτι* explicat, improbatque, quod nonnulli metu Calvinianorum ab hoc & *figure* vocabulo abtineant, quum Theologi non solum priscae fidei, sed & vocabulorum, quantum fieri potest, tenaces esse debeant. XII. adversus Claudium sustinere vult, adorationem corporis & sanguinis Christi in symbolis eandem agnoscere Ecclesiam Græcam, atque Latinam, eamque ob causam cum Liturgiæ Græcæ, tum Gabrielis sui, nec non Simeonis Thessalonicensis & Nicolai Cabasilæ loca explanare ac confirmare nititur, ac partem Liturgiæ Græcæ, quæ ad Symbolorum adorationem pertinet, ex Syrica Nestorianorum & Maronitarum inedita illustrat, tandemque ad objectiones Claudii & Albertini, ex vita præsertim junioris Stephani & Damasceni desumptas, pro virili parte respondet. XIII. quia Gabriel Particularum originem ex traditione non scripta derivat, Simonius occasionem commodam ejus laudandæ nactus, Basilii, Tertulliani, Damasceni & Vincentii Lirinensis loca describit, mox tamen Gabrielem suum deserit, quod ad Basilium & Chrysostomum originem particularum refert, cum liturgias ab iis profectas esse certissimis indicibus demonstrari non possit, multaque in Liturgiarum codices recens inuenta fuerint. Nec quidquam præsidii collocandum esse in edita Germani Theoria, quum a codice MSto ante laudato ea omnia absint; in quo cum impresso conferendo prolixus admodum est, ut antiqua & non interpolata Theoriæ Germani forma, hac in parte palam & omnibus innotescat. XIV. non dubitat orationes pro mortuis a prima & Apostolica Ecclesia derivare, & a Judæis ad Christianos pervenisse arbitratur. XV. Græcos recentiores de pœnis damnatorum non idem sentire observat, & quanquam Allatius Origenicum de finiendis damnatorum pœnis errorem iis omnibus tribuit, Simonius tamen aliquibus tantum communem esse sustinet, alios autem æternum damnatorum ignem fieri, e quibus auctorem anonymum de purgatorio a Bonaventura Vulcanio editum, Agapium, Hieremiam Constantinopolitanum & Anastasium Sinaitam

naitam, nominatim compellat. Ostendit etiam, Græcos cum Origene facientes inter se non consentire, eosque tandem cum Latina Ecclesia conciliare laborat. XVI. de genuflexionibus eorum die Pentecostes agit. XVII. de lumine gloriæ ex Græcorum sententia disputat, quibus persuasum sit, beatos nondum in coelis divini fructus esse participes, sed fore demum in die extremo, ubi tamen divinæ essentia contemplationem non assequantur, quæ ne Angelis quidem aspectabilem se præbeat. XVIII. adversus Claudium disputat, ex Græcorum de particulis non consecratis sententia transubstantiationem non everti. XIX. de Colybis addit observationes Goari & Allatii. XX. ut perfectum Græcæ Ecclesiæ cum Latina in numero Sacramentorum consensum obtineat, præ aliis Gabrielis sui tractatum summam recenset. XXI. de auctore Sacramentorum non æque constare ait apud Græcos, fateturque Gabrielem ab ea sententia, quæ nunc Latinorum scholas occupat, non recedere, eique prævisse Simeonem Thessalonicensem & Hieremiam Constantinopolitanum. XXII. simile Damasceni, quò Bucharitanum cum carbonibus comparat, exponit, nec latius extendi, aut unionem hypostaticam panis cum divinitate statui patitur.

Ad calcem subjicit *duas epistolas* ad Morinum scriptas, alteram a Leone Allatio, alteram ab Abrahamo Echellensi: deinde curiosum *Catalogum MSorum* a se adhibitorum: denique *admonitionem de Agapii testimonio*, cujus librum Venetiis a. 1641 lingua Græcorum vernacula editum, & ἀμαρτωλῶν σωτηρία, peccatorum salus inscriptum, pluribus adversus Claudium defendit, censuramque de illo suam liberio rem contra ipsum Arnaldum aliosque Sorbonicos, quibus ea displicuit, sustinere laborat.

## HISTOIRE DES AVANTURIERS, QUI

*se sont signalez dans les Indes &c. Par Alexandre Oexmelin. i. e.*

Historia prædonum, qui in India ab annis viginti inclaruerunt: autore Alexandro Oliverio Oexmelino.

Parisiis, apud Jac. de Feburc. A. 1686 & 1688, in 12. Tom. I. II. Quan-

Quantam honestiori vocabulo *Aventurarii* five perilitantissimi, proholam & immanem vitæ suæ sectam velare soleant, quàm hoc libro describuntur; veram tamen absque dubio appellationem ab Hispanis, Americæ colonis, acceperunt, a quibus *Lazarus* vocatur. Nos præ vocabulo illo Gallis, non aliud magis, quam præ dictionibus convenire putavimus. Et profecto si nihil aliud in rebus hujus operis *Fanis* crederetur, quam quæ istud hominum genus, terræ marisque, in tractu illo mundi, quem *Indiam occidentalem* aut *Americam* nominare consuevimus, perpetras, videre posset ab illorum relatione penitus abstinere debuisset. Quid enim floridissimis Gallorum & Anglorum nationibus, & Christianissimæ sedis pacificis, indignum esse potest, quam quod tot hominibus nullis, rebus domi desperatis, in regiones illas excurrant, non alio fine, quam ut primo se ipsos ad aliquot annos vitæ pretio venatoribus & cordonibus addicant, & eam induant barbariam, dein aliquid doceant, cujus summus gradus est, omnem humanitatem erudere, & ex Hispanis proholis habere, quicumque aliquid quod rapi poterat possident. Illos enim servissime extrahunt, ut res conditam in dicta pecuniam, plurimos necant, alios in ferventibus abducunt, superis denique & flammis omnia fodiunt. Morum crassitudo immensa exemplis intra annos viginti, (quorum tamen termini accurate non exprimuntur) edidit Alexander iste reser, medicorum homo conditissimus; & qui abstrungi artem inter istos exercuit. Neque tamen omni utilitate historia istius caret. Si quis enim, cui pietas & religio cordi est, ista percipiat, considerabit sane non sine ingentis animi dolore, quod prolapsa sit res Christiana. Ex hoc enim autore discimus, conspirare in impietate plusquam barbarica perditos istos, ita ut non nisi de belluinæ audaciæ & solæritæ enormitate certent. Tantus etiam spūs est religionis abusus, tantamque indubium, ut cum innoxios invadunt; non vereantur precibus publicis antea pugnam Deum fatigare, suo quisque ritu & cantu, uno tamen fine, ut successum largiri velit, ad cedes, rapinas & stupra. Dein infelicitas humanorum consiliorum, & eventuum mira conversio expendi meretur, quæ sit ut fertilissimæ illæ & spatiosissimæ regiones, quæ plurimum regnorum magnitudinem & opes superant; ab Hispanis ante dūb seculi primum inventæ, tot

egregiis & populosis coloniis excultas, tot praesidiis & classibus munita, nequissimorum tamen hominum insulibus adeo pateant, ut jam non parvis & obscuris latrocinii pauci aliqui vexentur, sed tota maria intrata fiant, & innumerae naves, castella, urbes, omnia prima arie, in potestatem immanissimorum latronum cum omnibus thesauris vsuant, quos postea in popinis & alia velociter & turpissime consumunt, tantoque majori cupiditate ad novas invasiones provelant. Fiunt quidem ista absque Regum auspiciis, imo pace publice inter illos pacta & constituta; interim tanta coit nebulorum multipudo, in societatem latrocinii, ut non minora damna, quam iusti exercitus, inferant. Sic *Panama* regia urbs, seu vel septem millibus civium habitata, & 1670 a Morgano quodam, agni colae Angli filio, collectis ex sua & Gallica natione, & incredibili cum labore & periculo per invia loca, ab orientali America litore in occidentale traductis bis mille praedonibus, expugnata, exspoliata & incensa fuit, profligato etiam urbis & provinciae praeside regio. Verum est, non plane extra culpam esse, si suspecti huic credunt, qui provinciam illis Regum nomine praesunt. Haec enim solum receptum isti hominum feci dant, sed de aliquando per mandata (*commissions* vocant) eorum expeditionibus auctoritatem, nescio quo praetextu, praebent. Haec generaliter de latrocinii istis notasse sufficiat. Si quis infamium hominum, qui ex lanis & venatoribus archipiratae fiunt, nomina & gesta, tum fata, innotis aliquando digna, nosse velit, longo ordine narrata inveniet, *Tom. I, part. II & Tom. II, part. III & IV.*

De veritate relationis, is qui editionem procuravit, confidere jubet, ob simplicitatem maxime auctoris, non nisi visa aut a fide dignis audita referentis. Ejus tamen stylum rudem sese emendasse fatetur, rebus ipsis minime mutatis. Interim multis incredibile videbitur, qui legent, quanta cum audacia parvus horum hominum numerus fortuito consequens, copias bis terve numerosiores & instructiores, & munitissima quaeque loca aggrediantur, ipsi seminudi, non nisi sclopetis, quae ignem ex silice concipiunt (*fusti Galli, nostri Flintey vocant*) & gladio acinacis in modum instructi, nulli praeterea disciplinae assueti, non ordines servare, aut alias militiae artes edocti, sola ferendi industria excellentes, & vitae contem-

tores



tates, quam sine spoliis miserrimam habent. Tyrociniâ duplici modo ponunt: alii boves occidunt, quorum insula ista habitatibus magna ex parte vacuz, sed pabulum in pratis toto anno virentibus abundantissime præbentes, ingentem numerum alunt: eorum carnem, quia durior est, abjiciunt, coria vero ad præparanda vendunt, unde *Boncaniers* voce Indicæ originis, quasi *faceres* dicitur, nominantur: alii apros venantur, eorumque carnem, lapidissimam illis locis, saliant, itidemque vendunt. Hæc quoque genus vitæ molestissimum & sordidissimum est, sed pro ad vitam sitimque, & ad labores immensos, aerisque & tempestatum incommoda toleranda assuefiunt, miram etiam ferendi peritiam acquirunt. Hujus tyrociniæ tempore, quod Gallis trium, Anglis septem annorum est, dicuntur *engagez*, i. e. obligati; nec aliter ac mancipia tractantur, verberibus aliquando ad mortem a dominis casti. Eandem sævitiam postea ipsi, jam veterani, in novitios exercent. Ex hac schola lembos conscendunt, duces extererrimis & audacissimis sibi ad tempus & pro lubitu deligunt, iisque certis parent legibus, quarum contenta refert Autor Tom. I p. 210, & Tom. II p. 118. Legibus istis ad excitandam temeritatem & contemtum periculorum, præmia ex præda constituuntur, non solum iis, qui præ aliis mascule pugnant, sed & qui membris tractantur, aut insigniter debilitantur. Ita *Morganus*, cujus supra mentionem fecimus, pro utroque crure amisso, vel inutili facto, 1500 *thaleros* sive *Imperiales*; pro duobus brachiis 1800, pro uno crure, brachio vel manu 500, pro oculo uno 100, pro duobus 2000, pro digito 100 constituit, ex communi præda solvendas. Spoliorum cæteroquin æqualis distributio est, nisi quod ordinem ductoribus aut navium præfectis extra ordinem aliquid conceditur, pro ut strenue rem gerunt. *Morganus* tamen in expeditione *Panamica*, præter virilem, tot sibi pactus est portiones, quot centurias latronum habebat, & inde tantum confecti, ut relicta illa vita in *Jamaica* insula uxorem ducere, & splendide, regia quadam præfectura ornatus, vivere potuerit.

Quod ad descriptiones locorum & gentium attinet, autor licet illiteratus, non pauca tamen memoratu digna observavit, tabulas etiam Geographicas, quæ non spernendæ videntur, confecit.

ita nec injucunda nec inutilis est lectio libri. Invenient lectores, (ut quædam saltem veluti digito commotestremus) Tom. I. cap. IV. p. 4. descriptionem ritus ridiculi sed barbari, omnibus licet nationibus usitati, exagitandi illos, qui prima vice navigant. Cap. II. p. 14. describitur insula quæ Gallis *Tortue*, sive testudo marina, & istus figura dicitur, & a magna S. Dominici insula parvo fretò dividitur. Illa piratarum tutissimum dicitur esse receptaculum. De gubernatoribus insulæ testudineæ eorumque fati agitur cap. III. IV. & V. Descriptio insulæ *Hispaniola* sive S. Dominici habetur cap. VI. Hujus etiam magnam partem hodie Galli tenent, iisque sunt viribus, referente Autore, ut Hispanos expellere possent. De animalibus, arboribus, & plantis plurima commentatur Autor, sed ab aliis peritioribus prolixè tradita. Præ aliis laudat arborem pretiosissimam, quæ *Cacao* dicitur, ejus fructus grana illa fert; ex quibus potus *Chocolata*, Hispanis tantopere æstimatus, conficitur, ab aliquot annis etiam nostris regionibus invehctus. Vix credibile videtur, quod Autor p. 91. notat, reditū annuum unius viridarii, arboribus istis confecti, ad viginti millia Imperialium, deductis omnibus expensis descendere: alibi ex hortu arboribus, quæ toto anni tempore per victa glandes & poma, ad alendos porcos ferunt, sex millia veteris memorat. Sequitur de *Chocolata* conficienda informatio cap. VIII. & ut grana illa monetæ usū in America præbeant, eorumque; n. 101. pro uno *Regali*, quem vocant, Hispanorum nummo (*real*) æstimantur. De resina ex arbore *Gummitera*, quæ prius vulnera sua curabat, & de *Cinchina*, quæ cortex arboris istius est, agitur p. 102. & seq. uti de radice *Manioco*, ex qua partem sive cibum quoddam indigenæ conficiunt, & ut a succo venenoso purgari debeat, p. 104. Quadrupedum & avium historia legitur cap. X. de testudinibus marinis, & ut sanitati summopere conducant, aliæque singularia commemorantur p. 119 & seq. De pisce *Lamentino* optimum & saluberrimum cibum præbente p. 134, de crocodillis p. 135, de lacertis p. 141, de colubris p. 142, de canibus marinis, hominibus infestissimis p. 143. agitur.

*Secunda Tomi* hujus pars, sicut & *Tomus secundus* totus, historiam piraticam exhibet, de qua jam satis retulimus; interferuntur tamen multa, quæ ad Geographiam & ad mores indigenarum pertinent. Vid. *Parr.* III, cap. IV. V. & *part.* IV p. 23 & seq. Reliquis-  
nim

in barbarie sua persistunt, nec domari possunt, quos Hispani *bravos*, i. e. bellicosos vocant: iidem tamen cum Gallis & Anglis negotiantur. Appendicis loco Tom. II. subiungitur, quod in titulo Libri indicatur, Breviarium, idque ex MS. Hispanico nunc primum edi dicitur. Tres habet partes: Prima describitur constitutio trium quas vocant *Camerarum*, unius in Nova Hispania, alterius in Nova Granata, tertia in Peruviano regno. Collegiorum praesides, assessores, apparitores & jurisconsulti describuntur capite II: provinciarum praefectura capite III. *Parte secunda* Archiepiscoporum VI, Episcoporum XXXVIII, sedes, dioeceses & reditus notantur. Abbatum, Decanorum & Canoniceorum sexcenti esse referuntur. Anni proventus aut salaria totius cleri duorum millionum & praeterea 82545 librarum Gallicarum summam conficere dicuntur: templorum tam parochialium, quam claustralium septuaginta millia numerantur p. 339. *Tertia parte* de redditibus & iuribus Regis Hispaniarum in America agitur. Maximum vectigal est vigesima auri, argenti, omniumque metallorum: praeterea ex detecta nova metalli fodina Regi certum spatium praecipue iuris assignatum, quae aemula inventori triginta annorum usum singulum concedere solet. Fidem fere superat, quod ex charta, quas vocant, iustorius reditus vicies centies mille Imperialium, i. e. duorum millionum percipi narratur p. 358. Multa etiam utilitas capi notatur ex lana animalis, quod caprae magnitudinem & ovium figuram refert, & Hispanis *Vicuana*, Gallis *Vigogne* dicitur. Lanam enim fert pretiosissimam, & in ventriculo ejus lapis *Bazar* invenitur. Summa tandem reddituum regionum, deductis expensis, nullum quinque & 250000 librarum Gallicarum computatur, major longe, ut autor ait, futura, nisi Regius fiscus variis modis fraudaretur. Ceterum mensuram aut calculum leucarum 87000, p. 372. America, qua Hispanis paret, tribuuntur, errore sive typographiae auctoris non carere putamus. In fine paucis exponitur, quae aliae Europae gentes in America possideant. Et Galli quidem magnam partem septentrionem versus habent, ab A. 1508 detegi coactam, quam fluvius, qui a S. Laurentio cognominatur, mediam fere secat. Provinciae vocantur *Acadia*, *Canada*, *Sagueniya*, *Floridanum* & *Iroquiorum* tractus, alique noviter additi & amplificati.

ficati. *Quebecum* caput est coloniarum, & episcopi atque gubernatorum sedes. Ad Gallos etiam spectant ex insulis quas *Antillas* nominant, vel totæ, vel magna ex parte, *S. Christophori*, *S. Martini*, *Gua-daloup*, & alia, præter celeberrimam illam *Forsues* testudinis, de qua diximus. Fertillissima & amoenissima America meridionalis pars Lusitani juris est, & provincias habet in longissimo litorum tractu *Omaguam*, *Maragnanam* & *Brasiliam*. Ex septentrionali regione Angli tenent *Virginiam*, *Novam Hollandiam*, a Batavis pacto novissimo cessam, *Novam Angliam*, insulas *Barbadas*, partem *S. Christophori*, *Terra Nova*, & alias; Jamaica denique *Cromwelli* Angliæ dominatoris tempore occupatam. Belgæ foederati paucas colonias, & ut autor refert, tenues possident, inter quas est *Surinam*; ex insulis notior cæteris est, quæ *Tabago* nomen habet, & pars *S. Martini*, nec non *S. Eustachii*. Rex Daniæ parvam quandam Insulam inter eas, quæ *Virgines* dicuntur, sibi subjectam habet a *S. Thoma* nominatam. Dux Curlandiæ primus in insulam *Tabago* coloniam dixit sed postea neglectui habuit.

## AUR. CORN. CELSI DE MEDICINA

*Libri VIII, brevioribus Rob. Constantini, Is. Casar-*

*boni, aliorumque scholæ ac locis parallelis illustrati, cura*

*& studio TH. J. ab ALMELOVEEN M.D.*

*Amstelod. apud Joh. Wolters, 1687. in rz.*

**P**rimus inter Latinos de re medica scriptores A. C. Celsus, magno semper in pretio a posterioribus ingeniis fuit habitus merito suo. Est enim purissima non solum latinitatis auctor, qui ex Hippocrate cæterisque ex Græca ortis Principibus præstantissima quæque transfudit hæc infeliciter; sed in cheirurgicis imprimis plene perspicue, quæ tradendis operam insumsit sane laudabilem. Unde & eruditissimi viri studio suo illustrare eum sunt aggressi: ex quibus *Job. Casari*, *Guil. Patrini*, *Jodoci Lomii*, *Rob. Constantini*, *Hieroni. Threveri*, *Bald. Ronssi*, *Hieron. Rubi*, *Pet. Pauvii*, & *Job. Lindani* labores extant in publicum editi, desiderantur adhuc, & forsitan desiderabuntur perpetuo, quarum spes una cum suis auctoribus in-

exercidisse videtur, *J. C. Scaligeri, Joh. Walei, Æl. Ever. Vorstii, Joh. Rhodii & Mentelii* promissæ lucubrationes. Quarum tamen jacturam ut æquiori feramus animo, spectata jam multoties *Cl. V. Theodori Janssonii ab Almeloveen* industria facit, qui sicuti Medicus est atq; Philologus doctissimus, Celsq; adeo in pristinum nitorem restituendo aptissimus; ita jam dudum eam sibi sumisit operam, ut elegantissimum hunc scriptorem justo commentario illustratum emittat indiceque amplissimo, qui lexici vicem supplere possit, quale in Scribonium Largum dedit *Joh. Rhodius*. Interea ut satisfaceret plurimorum desideriis, minorem saltim & quasi portatilem Celsi editionem requirentium, hanc apparavit, ultimæ illi, quam *Lindanus* publicaverat, paginarum linearumque numero exacte respondentem, subjunxitque singulis fere paginis locorum ex *Hippocrate* aliisque auctoribus parallelorum seriem non contemnendam; quemadmodum jam ante hos tres annos ad *aphorismos Hippocraticos* cura sua ac studio editos sententias ex *Celso* quoque annotaverat. Præcedit *Lindani* dedicatio ac præfatio; tum ipsius *Celsi* effigies ex iconibus Medicorum ac Philoſophorum illustrium a *Sambuco* editis desumpta, cui addi potuisset epigramma *Poeta veteris anonymi* imagini *Cornelianæ* subscribendum, quod est inter *Epigramm. Vet. a Piſiboco*, ut apparet, edita *L. H. p. 48*.

*Dicſtantes Medici, quandoque & Apollinis artes  
Musas Romano jussimus ore loqui.*

*Nec minus est nobis per pauca volumina fama,  
Quam quos nulla satis bibliotheca capit.*

Imaginem præcipit *Vita Celsi* a *Rhodio* scripta, quæ fere sola ex *viri* eruditissimi curis in *Cornelium* impensis injuriam ignis effugit, una cum ejus dissertatione *de Acia & de ponderum ac mensurarum apud Celsum ratione* a *Th. Bartholino* edita. Hanc sequitur omnium, de quibus constat, Celsi editionum indiculus, cum nonnullis variarum auctorum de eo testimoniis ac elogiis. Ad calcem libri subjunguntur breviora scholia ex *Jo. Casarii, Robertique Constantini* annotationibus ac aliorum scriptis, qui Celsum velut in transcurso emendarunt aut illustrarunt, collecta, quibus & interspersæ notulæ hætenus nondum visæ, quas ad codicem quondam suum alleverat *Isaacus Casanbomus*. Retum denique & verborum index librum claudit in

omnibus hæcenus editionibus desideratus, & tanquam majonis Lexici Corneliani prodromus, quod ut propediem cum commentariis a doctissimo editore perfectum emittatur, omnes illi serio exoptant, quibus cura sunt literarum studia.

## DISCURSUS DE SUPREMATU ADVERSUS Casarinum Furstenerium.

Hycetopoli ad Istrum, 1687, in 8.

JAM decennium fere est, quod in Batavis prodit tractatus Casarini Furstenerii (quod sibi autor nomen fecerat) de Jure Suprematus & Legationis Principum Germaniæ, pluries deinde intra breve tempus in Germania recusus, promte distractis exemplaribus. Occasio scribendi fuit, quod Neomagi a quibusdam exteris pomum Ericos in Germaniam jacere molientibus, jus Principum nostrorum mittendi Legatos primi ordinis, sive caractere representatio præditos in dubium vocaretur. Contra quos Furstenerius demonstrare aggressus est, Principes Germaniæ rerum potentes, atque ex splendidissimis origine & magnitudine familiis oriundos, nihilo esse inferiores Italis Imperio nostro non minus obnoxiiis, qui tamen eminenti Legationis gradu fruuntur, nec Germanos minori quam Italos jure vocari Soverains & Potentats, cujus appellationis vim uno *Suprematus* vocabulo exprimi posse credidit. Afferit autem hunc fuisse controversiæ eventum, ut Galli testarentur, se Cæsaribus exemplum secuturos, Cæsar autem & Rex Hispaniæ & Ordines Foederati Belgii declararent, sese Ministros Principum, de quibus tunc quærebatur, pro Legatis primi gradus, sive Ambasciatoribus non illibenter habituros. Ita ut de summa rei fuerit transactum, etsi de caeremoniis quibusdam conveniri tunc non potuerit, quibus non nulli Reges & Electores a Principum Legatis suis discerni debere judicabant.

Hoc Casarini Opus ob verborum & quarundam rerum novitatem varia hominum judicia excitavit, aliis in sententiam eius pedibus euntibus, aliis acriter reclamantibus; qui tamen sese ex professo opposuerit, primum (si Annotationes quasdam Coloniae Allobrogum

rogum, ut inscriptio fert, editas, & in Actis nostris A. 1683, pag. 100, memoratas exceperis) nunc demum sese in theatrum prodire ait hic scriptor Discursus Hyetopolitani, cum ob eruditionem & scribendi elegantiam, tum vero ob moderationem laudandus, qua usus est tanta, ut quem impugnat, summis laudibus ornaverit, cujus proinde verba in exemplum urbanitatis atque candoris proponenda, & iudicium de adversario continentia, ascribere placet. *Prodit, inquit, uti omnibus est notum, ante annos non ita multos, sub medio pacis Neomagi tunc conficienda fervore, scriptum cuiusdam Caesarini Furstenerii de Jura Suprematus ac Legationis Principum Germania, cum novitate argumenti, qua plerique delectantur, tum vero etiam summa auctoris facundia & stupendo pene artificio insinuandi commendandique argumentorum suorum vim, haudquaquam spernendam. Unde factum, ut statim liber ille in omnium manibus & ore versaretur, & prout quemque stulticia aut animi sui sensus ferrant, diversa judicia experiret, quomodo omnes eloquentiam & iudicium scribentis admirarentur. Quis auctor ille fuerit, non ita inter omnes constat, cum alii alium dixerint. De eo convenit, eruditissimum fuisse virum, & mascula eloquentia, quam ad temporum nostrorum genium prestantissime accommodavit, per se incomparabilem.*

Profitetur autem Refutator, se non disputare contra jus legationis Principum, sed tantummodo contra Suprematum, quem describit Furstenerius, quem pro re fictitia habet. Mallet etiam Potentatum, cum eo exprimi debeat illorum jus & dignitas, qui Gallicis vocantur Potentats. Et cum statuisset Caesarinus, Majestati Caesaris & Sacri Imperii connexum esse Jus Advocatiae Ecclesiae Universalis, eoque nomine Casareum esse brachium seculare totius Ecclesiae, & Imperatorem seu Ducem natum Christianorum contra infideles, rerumque Christianitatis communiam, quantum seculari Principi convenit, moderatorem; Auctor noster non exiguum scripti partem in ea sententia examinando consumit, quippe cui Caesarini Suprematum inimiti arbitratur. Deinde occupatus est in illis discutendis, quibus Furstenerius ad Suprematus notionem assurgit. Hic enim cum agnosceret obligationes, quibus Electores & Principes tam Germaniae, quam Italiae Imperio sunt affecti, qui fidelitatem

tem, imo subjectionem jurant, & videret tamen, illis jus belli, pacis foederumque competere, tantamque esse magnitudinem, ut in conventibus & tractatibus Europæarum gentium cum autoritate interveniant, tanquam liberi & Suprematû præditi (Souverains & Potentats) indagare voluit notionem distinctam, quæ ista in speciem pugnantia conciliaret, questus Scriptores systematum Politicorum magis Aristoteli & Scholæ, quam usui hodierno sese accommodare. Putat ergo libertatem, subjectionem, imo jus omne tantum, quam personarum distingui posse in duos quosdam gradus, ut aliud sit magis simplex, & in nudis liciti ac debiti obligationisque finibus consistens, aliud magis sit præmans & factio propius, quod præter justitiam causæ tribuat etiam proximam potestatem exequendi: quin & causæ titulum putat a potestate ista separari & fieri posse, ut, qui hanc habeat, careat justitia in ejus usu, & contra is, penes quem causæ justitia est, injuste sibi executionem sumat. Sic bellum duplici ratione etiam Grotio post veteres justum dici, ut vel bello injusto opponatur, si adsit justitia causæ, vel latrocinio aut rebellionis, si adsint alia requisita juris gentium, quorum potissimum est, ut ille, qui bellum justum gerere dicitur, jus belli habeat, licet fortasse causa armorum mala sit. Idemque discrimen & in privato jure apparere; sic jus rerum duplex censeri, ad rem & in re. Nam etsi alius quis actionem habeat justissimam ad rem nostram petendam, qua condicere eam & contendere possit sibi dari oportere, ita ut res a nobis injuste retineatur; non ideo tamen minus rem in dominio nostro esse, nostræque subjectam potestati, nec nos ab eo, qui remotiorem illum juris gradum habet, in usu propioris illius facultatis manu rem tenendi turbari posse, donec vel traditione nostra, vel judicis officio, vel (si nosmet ipsi in nullius potestate simus) bello ipsam jus reale ad eum pervenerit. Eodem modo & jus personarum aliud remotius esse, & utcumque referri ad personam; aliud propius eam afficere & potestatem dare in personam; sic servos & filios familias in potestate esse, clientes & liberos non esse, utcumque sint obligati. Similiter igitur putat, nomina libertatis & subditi & his similia duplicem sensum habere, sic ut liber dicatur Princeps vel populus, si in nullius sit manu ac potestate, qui tamen alio sensu etiam subditus censeri potest, si alteri ad obedi-



obedientiam præstandam obligatur. Priore igitur sensu, cujus in  
 iure gentium exteriore potissimum rationem habendam putat, licet  
 Principe vel Populus sit alteri certa quadam obligatione maxima  
 archi, si magis obnoxius, respectuque ejus non tantum clientis &  
 vasalli, sed & civis jurisdictioni cuidam subjecti rationem habeat,  
 & ut verbo dicam, Majestati ejus obedientiam profiteatur, sacra-  
 mentumque dixerit; si tamen idem in Senioris, Domini, Imperatorisve  
 sit vi, & manu ex jure non sit, hoc est, si superiori jus ordinarium  
 non sit in potestate habendi ditionem inferioris, & manu militari  
 tenendi, tunc inferiorem illum liberum censeri, scilicet non ab  
 obligatione, attamen a potestate proxima vel facultate, qua hæc  
 potestas auctor ille censet. Atque hoc ipsum jus propriæ potesta-  
 tis constituit libertatem Statuum Imperii Principumque tam Ger-  
 maniarum, quam Italiae tantopere decantatam, quæ passim in Germania  
*Prætorialis territorialis* appellatur; ejus vero eminentiorem quen-  
 dam gradum in Electoribus & Ducibus sive Principibus illis majo-  
 ribus in re dignitatis, qui rerum potiuntur, & Europæarum gen-  
 tibus præpotiss cum auctoritate interveniunt, potissimum esse *Supre-*

Verum in his Furfenerii explicationibus multa incommoda  
 sunt. Queritur enim magis vim præsentem librare vide-  
 tur, quam potius, quam jus respicere. Mallet etiam libertatem per  
 obligationis propriæ, quam potestatis alienæ definiri, &  
 potestatem, quam facti facultatem adhiberi. Ob-  
 jectum p. 44. esse quosdam Immediatos Imperii, qui non sunt  
 Statuum, sed in tertis tamen Cæsar non magis quam in terris  
 suis, ut receptum atque ordinariū præsentis potestatis habeat,  
 quæ libertatem liberorum fateamur, quo ipse inclinatur p. 52. querit, quid  
 dicendum sit, qui jus præsidii in aliorum terris acquirere,  
 ut notavi in quibusdam Clivæ oppidis salva Principis superioritate,  
 quæ potestatem, qui jus pignoris vel usus in re aliena nactus est, sal-  
 vum esse ordinem nempe dominii. Urget etiam exempla quarun-  
 dam viciniarum Germaniæ urbium, quæ in suamet erant pote-  
 state, sed tamen Imperii, utique libere ex Furfenerii principis ap-  
 pellatione, si non propriæ potestatis ipsis competiit. Objicit etiam  
 quædam in ipso locum, dubitatum esse, utrum civitates Im-  
 peria-

tem, imo subjectionem jurant, & videret tamen, illis jus belli, pacis foederumque competere, tantamque esse magnitudinem, ut in conventibus & tractatibus Europæarum gentium cum autoritate interveniant, tanquam liberi & Suprematu præditi (Souverains & Potentats) indagare voluit notionem distinctam, quæ ista in speciem pugnantia conciliaret, questus Scriptores systematum Politicorum magis Aristoteli & Scholæ, quam usui hodierno sese accommodare. Putat ergo libertatem, subjectionem, imo jus omne tam rerum, quam personarum distingui posse in duos quosdam gradus, ut aliud sit magis simplex, & in nudis liciti ac debiti obligationisque finibus consistens, aliud magis sit præmans & facto propius, quod præter justitiam causæ tribuat etiam proximam potestatem exequendi: quin & causæ titulum putat a potestate ista separari & fieri posse, ut, qui hanc habeat, careat justitia in ejus usu, & contra is, penes quem causæ justitia est, injuste sibi executionem sumat. Sic bellum duplici ratione etiam Grotio post veteres justum dici, ut vel bello injusto opponatur, si adsit justitia causæ, vel latrocinio aut rebellionem, si adsint alia requisita juris gentium, quorum potissimum est, ut ille, qui bellum justum gerere dicitur, jus belli habeat, licet fortasse causa armorum mala sit. Idemque discrimen & in privato jure apparere; sic jus rerum duplex censeri, ad rem & in re. Nam etsi alius quis actionem habeat justissimam ad rem nostram petendam, qua condicere eam & contendere possit sibi dari oportere, ita ut res a nobis injuste retineatur; non ideo tamen minus rem in dominio nostro esse, nostræque subjectam potestati, nec nos ab eo, qui remotiorem illum juris gradum habet, in usu propioris illius facultatis manu rem tenendi turbari posse, donec vel traditione nostra, vel judicis officio, vel (si nosmet ipsi in nullius potestate simus) bello ipsum jus reale ad eum pervenerit. Eodem modo & jus personarum aliud remotius esse, & utcumque referri ad personam; aliud propius eam afficere & potestatem dare in personam; sic servos & filios familias in potestate esse, clientes & libertos non esse, utcumque sint obligati. Similiter igitur putat, nomina libertatis & subditi & his similia duplicem sensum habere, sic ut liber dicatur Princeps vel populus, si in nullius sit manu ac potestate, qui tamen alio sensu etiam subditus censeri potest, si alteri ad obedi-

obedientiam præstandam obligatur. Priore igitur sensu, cujus in  
 iure gentium exteriore potissimum rationem habendam putat, licet  
 Princeps vel Populus sit alteri certa quadam obligatione maxima  
 arctissimaque obnoxius, respectuque ejus non tantum clientis &  
 vasalli, sed & civis jurisdictioni cuidam subjecti rationem habeat,  
 & ut verbo dicam, Majestati ejus obedientiam profiteatur, sacra-  
 mentane dixerit; si tamen idem in Senioris, Domini, Imperatorisve  
 sui vi & manu ex jure non sit, hoc est, si superiori jus ordinarium  
 non sit in potestate habendi ditionem inferioris, & manu militari  
 tenendi, tunc inferiorem illum liberum censeat, scilicet non ab  
 obligatione, attamen a potestate proxima vel facultate, qua hæc  
 potestas auctor ille censeat. Atque hoc ipsum jus propriæ potesta-  
 tis constituit libertatem Statuum Imperii Principumque tam Ger-  
 manicæ, quam Italia tantopere decantatam, quæ passim in Germania  
*Præterita territorialis* appellatur; ejus vero eminentiorem quen-  
 dam gradum in Electoribus & Ducibus sive Principibus illis majo-  
 ribus in se habent dignitatis, qui rerum potantur, & Europæarum gen-  
 tium negotiis cum auctoritate interveniunt, æquissimum esse *Supre-*

Verum in his Furfenerii explicationibus multa incommoda  
 sunt detecta. Queritur enim magis vim præsentem librare vide-  
 ri, quam potius, quam jus respicere. Mallet etiam libertatem per  
 obligationis propriæ, quam potestatis alienæ definiri, &  
 facti, quam potestatis, quam facti facultatem adhiberi. Ob-  
 jectum p. 44. esse quosdam Immediatos Impetii, qui non sunt  
 Statuum, sed quorum in terris tamen Cæsar non magis quam in terris  
 Statuum, ut receptum atque ordinariū præsentis potestatis habeat,  
 quæ libertatem liberorum fateamur, quo ipse inclinatur p. 52. querit, quid  
 dicendum sit, qui jus præsidii in aliorum terris acquirere,  
 ut statim in quibusdam Clivæ oppidis salva Principis superioritate,  
 quæ potestatem, qui in pignoris vel usus in re aliena nactus est, sal-  
 vum esse ordinem nempe dominii. Urget etiam exempla quarun-  
 dam vincularum Germaniæ urbium, quæ in suamet erant pote-  
 state, ut hæc etiam, utique libere ex Furfenerii principis ap-  
 pellatione, si quis propriæ potestatis ipsis competit. Objicit etiam  
 præterea in hoc loco, dubitatum esse, utrum civitates Im-  
 peria-

periales sint Superioritatis territorialis capaces, cum tamen sublati non possit, utrum in sua potestate sint, unde sequatur notionem superioritatis a *jure propria potestatis* non esse sumendam, vel certe notionem istam olim non satis distincte cognitam fuisse. Quia & p. 70 putat, Gallos eam unicam ob causam Legatis Electorum partes cum Legatis Principum Italiz honores recusare, quod isti nimirum a Dominis missi sint Romano Imperatori Imperioque arctiori subjectionis vinculo & jurejurando astrictis, adeoque minus liberis, quam Itali esse perhibentur. Cum tamen Caesarinus defenderit, Electores esse Regibus comparandos, & Principes Italos Imperio obnoxios nihilo esse liberiores Electoribus & Principibus Germaniz, eademque plane sacramenta prestare, & Caesares judicio, ac jurisdictioni subesse. Et Gallos, quae Germanis negant, Italibus concessisse, cum ob matrimonia & alios respectus, rursus quod Germani talium essent olim negligentiores, Galli autem hanc liberalitatem introducti semel styli obtentu, in eventum alicujus commodi aut honoris vicissim a Germanis extorquendi, dissimulato licet consilio, servare videantur.

Quod vero ipsum attinet Suprematum strictissime dictum, Caesarinus cum judicaret inter eos, qui superioritate territoriali sive libertate publica praediti sunt, immensum esse discrimen dignitatis, idque illustrasset exemplo veteris regni Ivetotiani in Normannia, & hodiernae Reipublicae Sanmarinianae in Italia Pygmaeis comparabilium, & esse quandam gradum Regibus & majoribus Principibus aut Potestatibus communem censeret, (qualem in his Principibus Reges agnoverint) unde alii minorum gentium Domini summoveantur, qui etiam ipsius sententia risui se exponerent, si sese inter Potentatus censere, & ubi de dignitate & autoritate agitur, majoribus illis medios ingerere ac similes honores affectare vellent; ideo certam rursus notionem indagandam sibi ex jure gentium moribusque proposuit, qua commune illud fastigium explicaretur, & unde mensura quaedam capi posset, ne res plane vagetur in incerto, & in solo arbitrio aut possessione casu aliquo quae sita consistat, sed principiis rationi consentaneis innitatur. Non putavit autem melius explicari posse jus Potentatus sive Suprematus superioritati simplici superadditum, quam habita ratione potentiae atque

atq; autoritatis, quæ tanta esse debeat, ut quis confesso atq; ordinario jure non tantû domi ditionem manu militari obtinere, sed & exercitum extra fines ducere, & armis, foederibus, legationibus & cæteris juris gentium functionibus aliquid momenti ad rerum Europæ generalium summam conferre possit. Hunc esse fontem aliarum prærogativarum, & qui hoc jure utantur, eos merito frui pleno honore juris gentium, qui Regibus Electoribusque reservatus non est; hoc est jure fraternitatis cum Regibus, & jure mittendi Legatos primi gradus & hujusmodi aliis; cum ea habeant in manu, quibus hanc inter gentes autoritatem sibi conciliare possint. Idea qui altero, nihil eminentius habente, Suprematus sui conditionibus inferior non est, pari honore afficiendum esse, nisi quis statuere velit, honores hujusmodi non jure competere, sed in incerto esse & arbitrio Regum aliorumve, prout rebus suis conducere putent, his concedi, illis in eadem licet aut potiori causa positis negari posse, quod ( ipsius judicio ) esset totius hujus disquisitionis principia tollere, & honorum rationem in nundinationem professam, magnis animabus indignam, convertere. Statuit igitur, ut Imperatori quædam præ omnibus Regibus, ita vicissim Regibus atque Electoribus eximia quædam concedi debere præ aliis tam Germaniæ, quam Italiæ Principibus. Unde tantum abest, ut parificationem ( quam vocant ) Electorum atque Principum defendat, quemadmodum quidam ei imputant, ut potius disertis verbis agnoscat Electoribus competere, quæcunque Reipublicæ Veneræ aut Batavæ ( quas Capitibus coronatis comparant ) indulgentur; & arbitratur, facilius has prærogativas regias tueri posse Electores, sicuti Germaniæ Principes hujus splendoris capaces communia Suprematus Italici concessa obtineant. Absurdum autem cum Vicquefortio censet, exteros quosdam, quæ Italici tam liberaliter sunt largiti, quorum aliqui & potentia, & originis splendore, & aliis magnitudinis notis vix in comparationem venire possint, ea magnis Germaniæ Principibus, imò Electoribus negare velle.

At Refutator, quanquam non diffiteatur p. 50, esse quandam in eminentioribus Germaniæ Principibus velut tertiam ( præter jurisdictionem nudam & superioritatem territorialem simplicem ) jussum illorum & opum considerandi rationem, quæ iis autoritatem

quandam inter gentes conciliet, majoremque esse illorum amplitudinem; quam novorum Principum & Statuum minorum: attamen non videtur probare, quod ex majore autoritate & dignitate novum quoddam jus Suprematus sive Potentatus Furstenerius fabricaverit. Id enim esse in meram vim & potentiam commutare juris nomen, & ut eleganter ait, perinde fore, ac si quis Samsonem quendam aut Mifonem Crotoniatem ob robur, singulari ac præcipuo jure vivere inter homines debuisset contendere. Ne vero de nomine tantum pugnare, in re autem ipsa convenire videatur, cum ipse Furstenerius effectum sui Suprematus potissimum in dignitatis fastigio & iis, quæ ad honores pertinent, collocet, ideo multa alia recenset incommoda, quæ ex Furstenerianis principiis consequi videantur, quorum aliqua breviter attingemus. Potissimum horum est, quod non satis definiri potest, quis gradus potentæ & autoritatis Suprematum faciat. Nam sunt Comites atque Urbes, ne quid de aliis minoribus Dominis dicamus, qui Principibus quibusdam passim dubiâ faciunt. Quærit igitur, an omnibus Principibus concedendus, omnibusque Comitibus & Urbibus liberis Imperii negandus sit Suprematus. Quid enim, si rediret hodie aliquis Comes Hollandiæ, quid si Sabaudus & Wurtembergius nunquam facti Duces fuissent, easdem tamen quas nunc ditiones haberent? Quod si Suprematus Comitibus conceditur, quantillus inde erit ad Barones majores descensus? Esse præterea urbes territorio atque opibus multis Principibus superiores, in quibus etiam exteri Reges sæpe Ministros assunt, qui tamen minores quosdam Principes vix salute dignentur. Quærit etiam, quid de Fœderati Belgii singulis Provinciis, imo Urbibus, & Helvetiorum Pagis sive Cantonibus, ut vocant, sit sentiendum, & quid de fœdere Hanseatico, cujus olim Regibus formidanda quoque fuit potentia. Denique p. 63 non posse præcisè definiri ait, ubi desinat nuda Superioritas incipiatque Suprematus, & p. 69 designari magis præcisè debere, quis militum numerus pro exercitu reputetur, quem Suprematum habens ducere posse debeat. Quoniam vero multæ sunt hominum notiones, præsertim circa res, quibus opinio intervenit, quas scimus latitudinem aliquam postulare, neque puncto aliquo dividi posse, ut si quærat, quoto nummo adjecto quis dives, aut quoto pilo amisso calvus fiat, facilius enim divitem

vitem agnoscimus & calvum, quam limites divitis & non divitis, calvi & non calvi definimus; unde fortasse assereret Furstenerius idem in Suprematu usu venire, satisque esse ad ejus notionem, aliquos tam exiguos Dominos esse, ut omnium consensu excludantur, alios contra tam magnos omnium confessione Principes, ut sine injuria ab aliis quibusdam nihilo eminentioribus distingui non posse videantur; licet præcise illi majorum & minorum limites assignari non possent: sed hoc tamen Refutatori satisfacere non videtur; putat enim si semel vim & potentiam pro mensura capiamus, infinita nova jura & nomina pro variis potentiae gradibus excogitari posse. Monet præterea, interdum divitias potius regionis, quam magnitudinem territorii spectandam. Queritur etiam, Furstenerium callide ignota & peregrina exempla attulisse, & invidiæ vindictæ causa pro minoribus Imperii Statibus extera quædam exigua Dominia nominasse.

Atque hæc quidem & his similia contra formam & subjectum Suprematus disserit. Sed habet tamen, quod in effectibus quoque reprehendat. Negat Principes ad Concilia Legatos mittere jure Suprematus, cujus rei hanc rationem affert, quod Romana Ecclesia eos exclusura sit, qui secessionem fecere, sed hoc ex accidenti. Expeditiones contra infideles ait jam longo tempore in desuetudinem abiisse; (quod utinam factum non fuisset!) In foederibus, tractatibus, garantiis, mediationibus; ostendit etiam minorum potestatum rationem haberi, licet non pari autoritatis & honorum gradu. Et quoniam alicubi inviolabilitatem *Principum etiam eorum, qui solam spem regnandi habent*, defenderat Furstenerius, tanquam effectum Suprematus Familiae adhærentis, ita ut criminalibus judiciis non temere pulsandi videantur; Noster contra docte & operose defendit, tam atrociam ab aliquo Principe posse admitti, ut salutis atque quietis publicæ necessitas cogat in ipsum exempla edi, ne adolescentibus summo loco nati, atque indulgentius habiti & proposita impunitatis securitate animati, ad perniciosissima molienda prorumpant. Negat ex Suprematu sequi jus Fraternitatis; cum Regibus alioqui & Respublicas hac appellatione fore honorandas, sed hoc fortasse Furstenerius de iis tantum accepit, qui hujus compellationis sunt capaces.

Circa applicationem Suprematus ad Principes Germaniæ, præter jam dicta, notat id quod Galli vocant *la Souverainete*, non in excellenti suo gradu, quo nemini obnoxium significat, sed analogia quadam ipsis competere posse. Exteros titulis amplioribus blandiri nostris animo nocendi, quo magis dissolvant vinculum Imperii, nec has Sirenum voces auribus admittendas. Plurima a Cæsarino allata parum ad rem facere, vel etiam minoribus Statibus esse communia, quale illud est: tantum posse Principem in suo territorio, quantum Imperatorem in Imperio; aliaque regalia ex veteri jure vel instrumento pacis competentia. De origine Principum alibi se acturum ait, & ex Hincmaro atque Trithemio ostensurum, Duces ac Regulos olim in plena potestate Regum fuisse. Addit eandem Comitum complurium, quam Ducum originem esse. Neque vero considerationem originis multum ad rem facere, cum de præsentis jure agatur. Jus belli Principum inter se, quod pacis politica demum sublatum putat Fürstenerius, negat noster ex diffidationibus & triennialibus aut quadriennialibus illis veteribus pacis publicæ edictis satis probari. Jus belli in externos ab ipso Fürstenerio arctis satis limitibus includi, ut ne scilicet Imperio periculum inde creetur. Tandem ea percurrit, quæ Fürstenerius objectionibus a se ipso propositis responderat. Fatetur quidem, eum speciose causam agere & cum summo applausu, & esse in his omnino aliquid veri, plurima tamen à Patriis Legibus moribusque abhorrere. Quod aliqui Principes Imperii simul sint exteri Reges, eo non putat adjuvari Fürstenerium. Si enim Princeps non possit capitis damnari, quin simul executio tangat Regem, hinc non posse capita Regum proferri, ut a Duce supplicium sumatur; secus esse in illis, quos nulla peculiaris qualitas tuetur. Interim fatetur ex sacramento quod dicunt Principes, tale quid non sequi, cum Reges illi idem dicant sacramentum; ex banni autem formula, & judiciis rem rectius probari. Refert tamen nuper in Comitibus Imperii disputatum de exemptione Ecclesiasticorum a judiciis Imperii in causis personam concernentibus, quibus alii Principes seculares, præsertim Protestantes, deteriores haberi nolint. Fatetur Coronas pacis sponsores, atque adeo magnam partem Europæ intervenire causis Principum, sed indirecte, & sic, ut justitiæ & judiciorum cursus sufflaminari



non debeat. Denique quod Furfenerius dixerat, proſcribere eſſe hoſtem judicare, non negat quidem, ſed tamen plus in eſſe proſcriptioni civis recte contendit, quam bello in exterum hoſtem decreto. Plura hujusmodi lectu digniſſima apud hunc ſcriptoré reperientur, quæ excerpere noſtro inſtituto non convenit: operæ tamen pretium viſum eſt, momenta cauſæ exponere paulo uberius ob dignitatem novitatemque argumenti. Judicium autem Lectori ita relinquimus, ut non negemus ad decus Imperii & honorem Germaniæ pertinere, ut Cæſari Advocatia totius Eccleſiæ Chriſtianæ, Electoribus par Regiæ dignitas, Principibus denique Germaniæ tantum honoris quantum Italis Imperio æque obnoxiiis, quouſque fas eſt, aſſeratur; quæ omnia maxime illustrare cœpit Cæſarinus Furfenerius.

*DEMONSTRATIO VELOCITATIS, QUA CUM  
Aer irruit intra exhaustum Recipiens, exhibita  
Societati Regiæ a Doct. D. Papino, ejusdem Societatis  
Conſorte.*

Ex Tranſact. Philoſ. Angl. Menſ. Octob. 1686, n. 184  
pag. 193.

Cum variis in caſibus proficuum eſſe valeat, pernoſſe aeris velocitatem ſecundum diverſas preſſiones ipſum impellentes; Academia Regia Pariſienſis ope quorundam experimentorum tentavit hancce notitiam adipiſci. Nimirum veſica quadam nunc aqua nunc aere impleta, experti ſunt, tametiſi & pondus ad exprimendos hoſce humores, & foramen ad illos emittendos idem foret, nihilominus veſicam aere plenam evacuati ſic poſſe intra 25 partem temporis, ad expreſſionem aquæ ex eadem veſicâ requiſiti: unde concluſeré, aeris celeritatem vicies quinquies majorem eſſe aquæ permittate, dum uterque liquor eandem patitur preſſionem. Et experimentum quidem hoc non abs re in conſiderationem venit, potuiſſetque ſufficere, donec melius adinventum foret; at tamen Viri iſti egregii non potuerunt non pervidere, id nequaquam perfectum eſſe. Ratio hæc eſt, quod aer admodum cedit, atque ſic veſica eo repleta mox planam adſumet figuram, quamprimum pondus ali-

quod notabile eidem superimponitur. Evidens itaque est, pondus incumbens largiori cuidam spatio, non premere quamlibet ejus partem eadem vi; ut quidem faceret, si vesica ad tempus aliquod maneret turgida, prout contingit, cum aquæ plena est: præterea, dum aqua ipsa intra vesicam gravis est, nonnullam efficit pressionem. Ut adeo appareat, pressionem in hoc experimento non tantam esse super aere, ac super aqua. Quapropter aliam commentus sum viam, quam meliorem autumo, perveniendi ad hancce notitiam, eandemque humiliter submissam volo Societati Regiæ.

Innititur hæc mea methodus principio isti Hydrostatico, quod *liquores vi possent tam alte ascendendi, ac eorum scaturigo existit; & quamvis resistentia Medii semper obstet, quo minus aquæ ex siphonibus ejaculatæ plene ad eam pertingant altitudinem, nihilominus liquor in prima sua eruptione necessariam habet velocitatem ad eoque perveniendam.*

### Propositio I.

Ab hoc principio facili negotio deduci potest hæc propositio, quod e duobus diversis liquoribus, per eandem pressionem propulsis, is, qui *in specie* levior est altius eniti debeat, ac ille, qui gravior est, ac utriusque altitudo reciproce eadem constet proportione, quam utriusque gravitas invicem habet. Sic argentum vivum dum  $13\frac{1}{2}$  vicibus aquam gravitate superat; tantum pressionis patitur, cum ad altitudinem 1. pedis et siphonis orificio profilit; quantum aqua, quando ad  $13\frac{1}{2}$  pedes usque ejaculatur; atque sic altitudo ad quam Mercurius ascendet, erit  $13\frac{1}{2}$  vicibus minor altitudine, ad quam aqua propelletur, æquali utrobique pressione adhibita.

### Propositio II.

E præcedenti propositione aliam commode licet inferre; videlicet, quod e distinctis liquoribus eandem pressionem sustinentibus, is qui levior *in specie* est, acquirere debeat majorem velocitatem, ita quidem ut diversarumque velocitas ita se ad invicem habeat, ut radices gravitatis specificæ utriusque e dictis liquoribus: Etenim vidimus *Prop. I.* altitudinem emetendam in eadem proportione esse cum gravitate specifica; jam Galilæus, Hugenius aliique demonstrarunt, velocitatem diversorum corporum ita ad invicem compa-

comparatam esse; uti radices quadratæ altitudinum, ad quas ascendere valent: atque sic in hac occasione sunt itidem velut radices gravitatis specificæ. Si proinde velimus cognoscere, quæ sit velocitas aeris per quemcumque pressiois gradum propulsi, non alio opus est, quam ut indagemus, quænam foret aquæ velocitas sub eadem pressione: atque tum capiamus radices quadratas gravitatis specificæ utriusque horum liquorum: quantum enim radix quadrata gravitatis specificæ in aqua excedit radicem quadratam specificæ aeris gravitatis; tantum adhibita proportione velocitas aeris excedet aquæ celeritatem. Exempli causa computare cum vellem, quænam foret pernitas globi ope machinæ pneumaticæ ejaculati, (cujus descriptio habetur in Philos. Transact. n. 179.) ratio mihi primum fuit incunda, quænam esset velocitas aeris ipsius globum expellentis: observavi ideo aerem hac in occasione pressionem sustinere quam proxime eandem; ac aqua patitur, quando ad altitudinem 32 pedum prosilit: talis itaque aqua sufficienti cum velocitate emicaret ad 32 pedes perpendiculares, ac proinde secundum regulas & observationem Galilæi, Halleji aliorumque aqua talis velocitate pollet ad emetiendum 45, pedes intra unum minutam secundum. Non superest ego aliud, quam ut noverimus proportionem inter gravitatem aeris & aquæ: deprehendimus autem ipsam non semper eandem esse, dum altitudo, calor ac humiditas atmospheræ variant: nihilominus generatim dicere possumus, rationem initam inter aquæ & aeris specificam gravitatem quam proxime esse, ut 840. ad 1. Assumatis igitur utriusque radicibus quadratis, ut supra monui, quæ sunt 29 & 1, concludere licet, quod aeris pernitas aquæ velocitatem vices novies superare debeat: atque sic multiplicando 45 aquæ nempe velocitatem per 29, deprehendemus velocitatem illam aeris ab universa atmospheræ pressione impulsæ, facere circiter 1305 pedes intra minutum secundum.

## BILANCIA HISTORICO - POLITICA DELL'

*Impero Ottomano, ovvero Arcani reconditi del*

*Maomettismo &c.*

*ad est*

Trutina

Trutina historico - politica Imperii Ottomannici,  
sive Arcana Muhamedismi recondita &c. Autore  
Antonio Geropoldo Nobili Albano,

Venet. apud G. Parè, 1686, in 4.

**Q**uas in Opere hoc Turcicarum rerum notitias Auctor suppedi-  
tat, eas tam ex aliis Scriptoribus, quos omnes, qui de iis ege-  
runt, ad manus habuerit, quam colloquiis, non sine magnis sum-  
tibus se hausisse, & ingentem earum partem Legato cuiusdam Regio  
haud ita pridem defuncto debere fatetur, arguto & inde alicubi  
obsuro qua tantenus dicendi genere usus, interspersis passim notis  
historico-politico-legalibus, compluribusque parallelis ex Ta-  
cito non incongrue applicatis. Decem autem libris Prima hæc,  
quæ ad nos pervenit, Pars absolvitur. *Lib. I.* duodecim Sultanorum,  
ab Ottomanno usque ad Solimannum II, Annales a *Van-Ali-Rais  
Effendi* Magno Cancellario consignatos, quos ab *Hieronymo Beck a.  
Leopoldsdorf* Ferdinando I. Imp. Constantinopoli allatos *Job. Gaudier*  
Germanice, *Job. Leunclavius* vero Latine reddidit, a Nostro colla-  
tione cum novis MS. instituta correctos complectitur.

Liber II. trium novissimorum Portæ Ottomannicæ Ministrorū  
Christianorum vitam & diversa fata exhibet. *Primus* eorum *Pana-  
jorus Nicosius*, cujus dexteritate & meritis non parum adjutum fuerit  
Imperium Turcicum, Constantinopoli mediocris fortunæ pa-  
rentibus natus, Græcæ, sed quam docti suam faciunt, Arabicæ,  
Bersicæ, Turcicæ, Italicæ & Latinæ linguarum exacte, Gallicæ ita  
peritus, ut intelligeret magis, quam intelligeretur, Politicorum  
insuper Scriptorum cognitione imbutus, Interpretis primum vices  
obiit. Vezirii deinde *Kiupurli* senioris favore ad Secretarii prima-  
rii, & Consiliarii Status dignitatem evehctus, ad insolitam alias filii  
Achmetis *Kiupurli* in officio paterno successionem commendatione  
sua admodum plausibili plurimum contulit. Ex uxore, e Cantacu-  
zena familia, quæ in Moldavia & Constantinopoli adhuc supersti-  
tat, oriunda, prognata filia *Zoi* ( a Græco ζών ) Johanni Principis  
Moldaviæ filio, cum 400000. argenteorum dote in tori sociam  
cessit. Tandem dum aliquando cum Solimanno Aga Basso Sili-  
stria

striz locum tenente cœnat, hausta justo largius Polonorum aqua vitæ vita sum, apoplexia tactum exiit. Quam ægre mortem ejus Sultanus rulerit, venationis interstitium indicio fuit, a qua tamen nec cladis ad fl. Arabonem & Chocimum acceptæ nunciatus, nec matris & amaliæ, nec utriusque Kiupurli obitus eum retrahere potuit. Compositionis Candioticæ occasione, propiorem Christianæ militiæ oculis perlustrandæ commoditatem nactus, tria imprimis, quæ decentem ejus usum impedirent, in ea vitia taxavit, *lufum* puta, *coma* alendæ studium, & *vini* ingurgitationem. Ob *lufum* quippe armorum tractationem negligi, victorem lucrum luxuriose prodigere, & victum stipendii, quod *lusu* perdidit, penuria urgente duci suo facessere molestiam: ab animalculis illis in *capillitio* proluxiori facile generandis militem, cui vestes mutare integrum non sit, misere affligi: *vini* copia si adsit, ebrios nec jussa promte exequi, nec somnolentia præpeditos ad officia ita habiles esse; si desit vinum, enervatos quasi necessariis ad pugnam viribus destitui. Alter horum Ministrorum *Alexander Mauro-cordatus* itidem Constantinopolitanus, mercatoris filius, Patavii medicinæ, nec ex editis opusculis enirefcit, feliciter satis incubuerat. Ob apparitorem ibi occisum cum aliis proscriptus, & Bononiæ Nobilis cujusdam patrocinio sustentatus, de Pulmonibus dissertationes conscripsit. In patriam reversus, Panajoto sibi conciliato, proximum ab ipso publicorum negotiorum arbitrium adeptus, & in ejus deinceps locum susceptus, opibus corradendis operam impendit. Vezirio Mustapha strangulato, cum Magno Cancellario *Rais-Effendi* Adrianopolin accitus, & literarum Imp. Romani parum fideliter explicatarum inculpatus, illo capitis supplicium perpeffo, 180000 aureis vitam redemit, carceri, donec summam exolvat, inclusus. Tertium locum *Andreas Barozzi* occupat, Candiota, qui durante bello in patria Chiliarchæ aliquandiu legatus, cum aliis dimissus ad Bassam Bosniensem se recepit, & ab eo a jactata architecturæ militaris peritia Vezirio commendatus, facto huic locorum Candiæ minus munitorum indicio, omnium, quæ ad familiam hominis ibidem spectabant, ædium, diversorumq; castellorum & villarum promissionem impetravit. A Bassa Regni, domum ereptam & alii traditam repofcenti reddere refragante, & dejecto (quod magnam sapit injuriam)

Trutina historico - politica Imperii Ottomannici,  
sive Arcana Muhamedismi recondita &c. Autore  
Antonio Geropoldo Nobili Albano.

Venet. apud G. Parè, 1686, in 4.

**Q**uas in Opere hoc Turcicarum rerum notitias Auctor suppedi-  
tat, eas tam ex aliis Scriptoribus, quos omnes, qui de iis ege-  
runt, ad manus habuerit, quam colloquiis, non sine magnis sum-  
tibus se hausisse, & ingentem earum partem Legato cuiusdam Regio  
haud ita pridem defuncto debere fatetur, arguto & inde alicubi  
obsuro quaesantenus dicendi genere usus, interspersis passim notis  
historico-politico-legalibus, compluribusque parallelisimis ex Ta-  
cito non incongrue applicatis. Decem autem libris Prima hæc,  
quæ ad nos pervenit, Pars absolvitur. *Lib. I.* duodecim Sultanorum,  
ab Ottomanno usque ad Solimannum II, Annales a *Van-Ali-Rais  
Effendi* Magno Cancellario consignatos, quos ab *Hieronymo Beck a  
Leopoldsdorf* Ferdinando I. Imp. Constantinopoli allatos *Joh. Gaudier*  
Germanice, *Joh. Leunclavius* vero Latine reddidit, a Nostr. colla-  
tione cum novis MS. instituta correctos complectitur.

Liber II. trium novissimorum Portæ Ottomannicæ Ministrorū  
Christianorum vitam & diversa fata exhibet. *Primus* eorum *Pana-  
jorus Nicofius*, cujus dexteritate & meritis non parum adjutum fuerit  
Imperium Turcicum, Constantinopoli mediocris fortunæ pa-  
rentibus natus, Græcæ, sed quam docti suam faciunt, Arabicæ,  
Persicæ, Turcicæ, Italicæ & Latinæ linguarum exacte, Gallicæ ita  
peritus, ut intelligeret magis, quam intelligeretur, Politicorum  
insuper Scriptorum cognitione imbutus, Interpretis primum vices  
obiit. Vezirii deinde *Kiupurli* senioris favore ad Secretarii prima-  
rii, & Consiliarii Status dignitatem evehctus, ad insolitam alias filii  
Achmetis *Kiupurli* in officio paterno successionem commendatione  
sua admodum plausibili plurimum contulit. Ex uxore, e Cantacu-  
zena familia, quæ in Moldavia & Constantinopoli adhuc supersti-  
tat, oriunda, prognata filia *Zoi* ( a Græco ζώνη ) Johanni Principis  
Moldaviæ filio, cum 400000. argenteorum dote in tori sociam  
cessit. Tandem dum aliquando cum Solimanno Aga Bássæ Sili-  
stria

striz locum tenente cœnat, hausta justo largius Polonorum aqua vitæ vita eum, apoplexia tactum exiit. Quam ægre mortem ejus Sultanus tulerit, venationis interstitium indicio fuit, a qua tamen nec cladis ad fl. Arabonem & Chocimum acceptæ nuncijs, nec matris & amariæ, nec utriusque Kiupurli obitus eum retrahere potuit. Compositionis Candioticæ occasione, propiorem Christianæ militiæ oculis perlustrandæ commoditatem nactus, tria imprimis, quæ decentem ejus usum impedirent, in ea vitia taxavit, *lusu* sumpta, *comæ* alendæ studium, & *vini* ingurgitationem. Ob *lusu* quippe armorum tractationem negligi, victorem lucrum luxuriose prodigere, & victum stipendii, quod lusu perdidit, penuria argente duci suo facessere molestiam: ab animalculis illis in *capillitio* prolixiori facile generandis militem, cui vestes mutare integrum non sit, misere affligi: *vini* copia si adfit, ebrios nec iussa promte exequi, nec somnolentia præpeditos ad officia ita habiles esse; si desit vinum, enervatos quasi necessariis ad pugnam viribus destitui. Alter horum Ministrorum *Alexander Mauro-cordatus* itidem Constantinopolitanus, mercatoris filius, Patavii medicinæ, vix ex editis opusculis enitescit, feliciter satis incubuerat. Ob apparitorem ibi occisum cum alijs proscriptus, & Bononiæ Nobilis cujusdam patrocinio sustentatus, de Pulmonibus dissertationes conscripsit. In patriam reversus, Panajoto sibi conciliato, proximum ab ipso publicorum negotiorum arbitrium adeptus, & in ejus deinceps locum susceptus, opibus corradendis operam impendit. Vezirio Mustapha strangulato, cum Magno Cancellario *Rais-Effendi* Adrianopolin accitus, & literarum Imp. Romani parum fideliter explicatarum inculpatus, illo capitis supplicium perpeffo, 180000 aureis vitam redemit, carceri, donec summam exolvat, inclusus. Tertium locum *Andreas Barozzi* occupat, Candiota, qui durante bello in patria *Oriliarchæ* aliquandiu legatus, cum alijs dimissus ad Bassam Bosniensem se recepit, & ab eo a jactata architecturæ militaris peritia Vezirio commendatus, facto huic locorum Candiæ minus munitorum indicio, omnium, quæ ad familiam hominis ibidem spectabant, ædium, diversorumq; castellorum & villarum promissionem impetravit. A Bassa Regni, domum ereptam & alii traditam reposcenti reddere refragante, & dejecto (quod magnam sapit injuriam)

juriam) capitis involuero alapam insuper infligente, irritatus Barozzus, a Sultano neutrum offensuro alios in Chio insula reditus consecutus est. Sed & horum pertaxus, cum *Kaplan* Bassa rei maritimæ præfecto, cui a secretis fuit, Smyrnam abiit, cum domino epilepsiz malo laborante (quem *Mauro-cordatus* cura morbi ab ipso Sultano demandata, *Kara Mustapha* Vezirii instinctu, lento veneno sustulit) eodem fati genere vitam finit. Comparationem inter hos tres Ministros dum Autor instituit, unumquemque eorum animum emergendi habuisse, sed primum obtinuisse eminentiorem dignitatis gradum eumque retinuisse, alterum obtinuisse quidem, sed tueri non potuisse, ultimo neutrum obtigisse concludit. Tria vero a Turcis in ministro e Christianis seligendo attendi asserit. 1. ut subditus sit, & ita metu damni in bona vel familiam redundaturi in fide persistat, quam a Græcis in negotiis cum Principibus Romano-Catholicis tractandis, ob singulare versus Ecclesiam Latinam odium certissime sibi promittunt. 2. ut facultatibus polleat, tum, ne ab exteris corrumpi se patiatur, tum, ut causa quasita fiscum inde ditare valeant. Hinc ne ærario quid decedat, insularum quarundam Archipelagi reditus assignant. 3. ut variorum Statuum notitiam & secretum literarum commercium ibidem habeat.

L. III. excitatos a famoso isto Cosaccorum duce *Petro Dorosenko* motus ejusque inconstantiam, urbis *Humay* in Ukraina direptionem, succedentes sibi invicem aliquot Cosaccorum duces, inauspicatos *Tekeli* ausus, minus prosperum dissuasæ a Starenbergio prioris obsidionis Budensis eventum, induciarum præterea inter Cæsarem & Regem Galliæ conclusarum articulos exponit. L. IV. & V. Vezirii *Kara Mustapha* virtutes & vitia, quæ Oeconomo, Politico, & Militi conveniant, vel inesse consueverint, & quomodo a primo tyrocinio ad Seraskierii, Caimacani, & denique Vezirii fastigium gradatim ascenderit, celebratarum item cum adoptiva *Kiupurli* filia *Faïsse-Cadun* nuptiarum solennia, & reciprocas Soceri Generique æmulationes sistit. Quibus alia quædam, quæ ad Vezirii Achmet *Kiupurli* vitam, characterem & mortem spectant, subiicit, quod patri moribus & fortuna similis, multos sibi amicos & inimicos expertus, diversam sortis faciem æqua mente tulerit; omnia  
alias



alias, quæ ipsi non probarentur, reprobare solitus, adulationum patiens, in laude autem, quam avide aucupabatur, aliis laude dignis tribuenda parcior, puras tamen a muneribus manus habuerit. Mors ejus, quæ anno ætatis 45, post expeditionem Polonicam, in vicino Adrianopoli pago, Viro qui ædificandi studiosus tot sibi palatia extruxerat, in stabulo obtigit, Sultanum, cui ob vinolentiam exosus erat ( licet eum in literis suis *pollicem sinistra* suæ vocare non dubitaverit ) parum affecisse dicitur. Foederis inter Portam & Tattasos, præsentè *Dziambet Gercio* Chami filio initi articulis annexis, bellum Moscovitis illatum, & simul vexilli regii ( cui ex *Casna* seu receptaculo signato, in quo tempore pacis nulli conspiciendum aservatur, deprompto omnis victoria, & quia ob amissionis periculum per mare in Candiam transferri non potuit, tardior occupationis successus tribuitur ) ab Aga Janizarorum ex Mufti sinistra Sultano primum, & ab hoc Vezirio traditi cerimonias commemorat. L. VI. & seqq. præmissis Vezirii *Mustapha* ad Sultanum & Sultanam de *Cecbrint* ( ad quem obscurum locum tamen 50000 periere ) incendio literis, in quarum posterioribus Sultanam *Sigillum Regnorum, Thesaurum nationum, Gemmam Musulmannorū, & spectabilem sinistra Dei annulum*, inscribit; amplitudinem jurisdictionis, qua *Bey Egyptii*, necipis *Bassis* cedentes, gaudent, *Bey Gigenfis* ( qui locus Cairo 15 dierum itineris spatio distat ) exemplo confirmat, qui ad numerosam familiam alendam quotidie 500 saltem vervecibus opus habuerit, & post mortem 4. mancipiis suis 8000. camelos, totidem jumenta, ingentemque auri, argenti, gemmarumque, inter quas patera ex integra Turcoide 100000. scutatorum valorem attigerat, reliquerit. Hisce *Agli Kam Basora* Principis ad obsequium Turcicum reversi, nec non *Lazari Ulasky* Cosacci feloniz accusati, & oblatione ejus ad Turcismum amplectendum posthabita, A. 1680 strangulati & in mare projecti, Babyloniz porro seu *Bagdat* ab *Amurathe* præsentè A. 1638. post 39. dierum obsidionem captæ historiam subtextit. Et ne soli Romani & Græci Scriptores orationes a ducibus ad milites habitas allegare sciant, Sultani Orationem adjicit, sub auspiciis obsidionis Magnates tam civilis quam militaris ordinis convocatos allocuti, sed quam huc transcribere superfedemus. Nec parum in laudem ejus vergit, quod in chirurgorum

tentoriis, à suo proxime dispositis, vulneratos erogatis in singulos 40. 50. aureis, blando affamine consolari, & durante obsidione noctu & interdiu humi prostratus, cum lachrymis precibus vacare consueverit. L. IX. & X. *Hofmanni & Caprara* Intèrnunciorum Casareorum iter in aulam Turcicam strictim persequutus, priorem nisi obitus intervenisset, pacem (quod posteriori integrum non fuerit) compositurum fuisse, innuit. Et hac occasione digressione quadam de Legatis Christianis Constantinopoli ordinarie subsistentibus facta, Tractatus ab *Henrico IV.* Gallia (uti verba habent) Imperatore cum *Achmet* Sultano d. 20 Maji A. 1604 in gratiam nationis suæ, cui multa privilegia in eo obtinuit, nisi & 47 articulis comprehensi, tabulas inserit. Nec intactum relinquit, quod Gallus Residentem Cæsaris, eo quod hic in coronatione Imperiali omnem cum Turcis pacem abjurare soteat, non nisi pro Regis Hungariae ministro agnoscat, & jam olim Legatus Gallicus *de Breves* (cujus insignia merita tribus *Clementis VIII* P. R. literis ad eum datis probare satagit Autor) *pti Rudolphi II* Imp. Legato prærogativam obtinuerit. Tandem quomodo Sultanus Adrianopolin, Vezirius veto Viennam versus moverit, diffuse recenset, adjecto Bassarum, quos singulos describit, militiæque computo, in quo equites 53382 & pedites 49512, exercitum 102894 virorum conficiunt. Ubi etiam obortum sub egressum Sultani turbinis impetum, delapsamque imbrum violentiam, ceu inauspicatum subssecuti eventus præfagium, exantlatas rusticorum in cogendis feris molestias, illatamque compluribus pagis foedam vastitiam silentio præterire noluit, & quod Bassæ Cairi petulantia militari refrenanda destinato usitatum proverbium objectum fuerit: *conculcarum femel ab equo Sultani solum non amplius virefcere.* Extremam ipsius obsidionis ex Christianorum parte catastrophem, in secunda forte parte Autor exponet, quam dum expectamus, paucula hæc ex prima delibasse in præsens sufficiat, quanquam plura lectu non iusticunda in ea latere lubentes fateamur.

## HISTOIRE METALLIQUE DE LA REPUBLIQUE de Hollande, par Mr. Bizot.

id est

Histo-

MENSIS MARTII A. M DC LXXXVIII. 164  
Historia Fœderati Belgii Numismatibus illustrata,  
auctore Bizoto.

Parisis, apud Dan. Horthomels, 1687, fol.

**I**nscritionem nitidissimi hujus Operis, Gallico sermone composi-  
ti, Latine ita reddendam censuimus, ut Auctoris institutum ar-  
gumentumque libri primo statim contuitu cognosceretur. Neque  
enim aliud propositum Bizoto fuit, quam Fœderati Belgii Histori-  
am, a primis natæ Reipublicæ initiis ad hæc usque tempora descri-  
ptam, per numismata, sive Fœderatorum Ordinum auspiciis, sive  
privato aliorum ausu, eo temporis intervallo cusa illustrare: eum  
in modum, quo clarissimam lucem Romanæ quidem Historiæ a di-  
versis auctoribus, Seleucidarum in Syria Regum a *Vaillantio*, Im-  
peratorum Constantinopolitanorum a *Carolo du Fresne*, Romano-  
rum Pontificum a *Molineto*, ex numis affusam, in Actis A. 1682, p.  
121 memoravimus. Post brevem præfationem, quæ recentioribus  
æque ac antiquioribus Numismatibus decus suam ac utilitas asseritur,  
& origo Fœderatæ Belgarum Reipublicæ succincte enarratur: O-  
pus suum ab anno 1566 orditur Bizotus, quemadmodum & *Annales*  
suos Belgicos auspicatus ab eodem Hugo Grotius fuerat. Itaque  
primo loco Numisma illud ex Famiano Strada aliisque belli Belgici  
scriptoribus notissimum comparet, in memoriam nominis *Gubefo-*  
*rum*, i. e. mendicantium, Brederodio aliisque Nobilibus, qui Mar-  
garetæ Austriacæ Belgii Gubernatrici libellum supplicem obtule-  
rant, per contumeliam objecti, sed a factione cum applausu susce-  
pti, cûsum; in-cujus antica parte Philippi II Hispaniarum Regis  
expressa est effigies, cum epigraphe: *Entons fideles au Roy*, i. e. Re. Pag. 1.  
gi in cunctis fideles; in postica, mantica spectatur duarum comple-  
xu manuum intercepta, circumque leguntur hæc verba: *jusques*  
*à porter la besace*, h. e. usque ad manticem. Inde Bizotus cœptum  
Historiæ filum pertexit, & quid quoque anno post exortos gravissi-  
mos illos in Belgio motus, totoque civilis, in quod eruperunt, bellæ  
tempore gestum fuerit; ut sæculis nostro bellum utrinque per  
duodecennales inducias quieverit, sed iis finitis eo exarserit aeris,  
donec anno 1648 in æternam tandem pacem desineret; quæ Fœ-

deratæ Reipublicæ, postquam Hispanicum excussisset jugum, domi forisque fata fuerint, donec variis gravissimisque cum hostibus aliis jactata bellis, quieti tandem per pacem Neomagensem A. 1678 restitueretur; Hæc, inquam, aliaque Annalium in modum, sed breviter & per summa rerum capita recenset: ubique veto Numos, quibus rerum gestarum memoria consignata est, æri quam elegantissime insculptos exhibet, eademq; adeo opera per Numismata Historiam & ex Historia Numos illustrat & explicat. Nos ex ipso Historiæ contextu nonnulla excerptere superfedemus, ne ex compendio compendium facere videamur, cum Bizotus ipse, ut jam innuimus, quam brevissimo rerum gestarum recensu defungatur. Non ingratum vero futurum Lectori Benevolo arbitramur, si ex Numismatibus quædam seligamus, & speciminis in modum descripta demus.

Pag. 8. Primum quod honori Wilhelmi I Arausionensis Principis, cui libertatis suæ primordia Fœderati Belgæ debent, dedicatum fuit, Principis effigiem pectore tenens præsentat, cum inscriptione: *Guilelmus D. G. Princeps Aursica, Comes Nassavia*. Parte averfa Alcion visitur mari innidificans fluctuoso, addita inscriptione:

*Sævis tranquillus in undis.*

Constantiam Principis, inter sævissimas persecutionum procellas intrepidi, nemo non videt designatam.

Pag. 38. Cum d. 23. Jan. A. 1579 fœdus Ultrajestinum, per quod fundamenta jacta fuere florentis hodieque Belgarum Fœderatæ Reipublicæ, sancitum esset, Numisma vulgatum fuit, quo duæ naves eodem mari jactatæ representantur, subscriptis verbis: *Frangimur, scollidimur*. Parte altera boves duo currum trahentes comparent, cum epigraphe: *Trabise aquo jugo*. Simile fere A. 1617, cum factiones Remonstrantium & Contra-Remonstrantium Rempublicam divisuræ viderentur, cusum legitur; nisi quod navium loco, duæ ollæ figulinæ undis innatantes exhibentur. Nimirum perpetuum concordiæ studium commendandum sibi mutuo censuerunt Fœderati, non minus Numismatibus ejusmodi, quam assumpto symbolo: *Concordia res parva crescunt, discordia magna dilabuntur*.

Pag. 42. Actum eodem anno Coloniz Agrippinzæ solenni conventu de pace erat, sed quam libertatis tenacissimi Ordines repudiaverant, Hinc A. 1580 Numus Fœderatorum, ut Bizotus memorat, Ord-

MENSIS MARTII A. M DC LXXXVIII. 166

Ordinum auspiciis cufus fuit, cujus altera parte cum Pontifice Romano Rex Hispaniarum præsentatur, Leoni (Belgico) ablandiens manuque dextra oleæ ramum offerens, sed sinistra lorum occultans leoni injiciendum, circumscriptis verbis: *Liber revinciri Leo pernegat*; parte altera conspicitur statua columnæ insistens, ad cujus basin Leo loris devinctus est, quæ a mure arroduntur, cum hac inscriptione: *Rofis Leonem loris mus liberat.*

Cum A. 1628 a Petro Heynio ditissima Hispanorum classis ex Pag. 158. America redux, haut procul Cuba insula, intercepta esset, & duodecim millionum pretium superans præda capta, tantæ felicitatis memoriam præcipue visum fuit Numismate, quo navibus mare sulcantibus distichon hoc circumscribitur:

*Non ferro tantum Hispanus, quantum valet auro:  
Aurum aufer, ferro non superabit Iber.*

In averfa parte hæc leguntur: *Indica classe intercepta, partisque sine sanguine opulentissimis spoliis, ad Cuba portum Hispanorum nunc damnis quam olim cadê nobiliorem, Federata Belgico-Germania Proceres e gaza captiva monumentum cudi fecerunt.* cl. Ic XXIX. In peripheria alterius Numi eodem tempore eademque ex causa cufi, ex una parte verba hæc ex Jerem. 51. v. 33. 48. leguntur: *Filia Babylonis quasi area calcabitur ab Aquilone tempore messis ejus*; in altera vero ista ex Jerem. 27. v. 7.: *Gentes serviant ei, donec veniat tempus quo eandem ab ipso servitutem exigent.*

Postquam Silva Ducis A. 1629 a Friderico Henrico, Principe Pag. 163. Auriaco, justa & difficili obsidione capta esset, diversi prædiere Numi, ex quibus unum indicasse suffecerit, quo silva præsentatur monstrorum plena, sed quæ positus in medio Leo, altero pede septem fagittas, altero gladium tenens fugat pellitque, circumscripto versu:

*Hinc inimica mihi, silva est mea, fugite monstra.*

Hugonis Grotii memoriæ quod consecratum Numisma est, ut non Pag. 206. prætereamus, ipsa Viri in rem literariam merita videntur postulare. Exhibet illud effigiem ejus cum inscriptione: *Hugo Grotius natus 1583. 10 Apr. obiit 1645. 28. Aug.* In postica parte Belgicum hoc legitur poema:

*De Fenix van het Vaderlands,  
Het Delfs Orakel, 't groot Verbands,*

Het

deratæ Reipublicæ, postquam Hispanicum excussisset jugum, domi forisque fata fuerint, donec variis gravissimisque cum hostibus aliis jactata bellis, quieti tandem per pacem Neomagensem A. 1678 restitueretur; Hæc, inquam, aliaque Annalium in modum, sed breviter & per summa rerum capita recenset: ubique veto Numos, quibus rerum gestarum memoria consignata est, æri quam elegantissime insculptos exhibet, eademq; adeo opera per Numismata Historiam & ex Historia Numos illustrat & explicat. Nos ex ipso Historiz contextu nonnulla excerptere supersedemus, ne ex compendio compendium facere videamur, cum Bizotus ipse, ut jam innuimus, quam brevissimo rerum gestarum recensu defungatur. Non ingratum vero futurum Lectori Benevolo arbitramur, si ex Numismatibus quædam seligamus, & speciminis in modum descripta demus.

Pag. 8.

Primum quod honori Wilhelmi I Arausionensis Principis, cui libertatis suæ primordia Fœderati Belgæ debent, dedicatum fuit, Principis effigiem pectore tenus præsentat, cum inscriptione: *Guilelmus D. G. Princeps Aulica, Comes Nassavia*. Parte averfa Alcion visitur mari innidificans fluctuoso, addita inscriptione:

*Sævis tranquillus in undis.*

Constantiam Principis, inter sævissimas persecutionum procellas intrepidi, nemo non videt designatam.

Pag. 38.

Cum d. 23. Jan. A. 1579 fœdus Ultrajectinum, per quod fundamenta jacta fuere florentis hodieque Belgarum Fœderatæ Reipublicæ, sancitum esset, Numisma vulgatum fuit, quo duæ naves eodem mari jactatæ repræsentantur, subscriptis verbis: *Frangimur, scollidimur*. Parte altera boves duo currum trahentes comparent, cum epigraphe: *Trahite aquo jugo*. Simile fere A. 1617, cum factiones Remonstrantium & Contra-Remonstrantium Rempublicam divisuræ viderentur, cusum legitur; nisi quod navium loco, duæ ollæ figulinæ undis innatantes exhibentur. Nimirum perpetuum concordiaz studium commendandum sibi mutuo censuerunt Fœderati, non minus Numismatibus ejusmodi, quam assumpto symbolo: *Concordia res parva crescunt, discordia magna dilabuntur*.

Pag. 42.

Actum eodem anno Coloniz Agrippinæ solenni conventu de pace erat, sed quam libertatis tenacissimi Ordines repudiaverant, Hinc A. 1580 Numus Fœderatorum, ut Bizotus memorat, Ordi-

MENSIS MARTII A. M DC LXXXVIII. 166

Ordinum auspiciis cufus fuit, cujus altera parte cum Pontifice Romano Rex Hispaniarum præsentatur, Leoni (Belgico) ablandiens manuque dextra oleæ ramum offerens, sed sinistra lorum occultans leoni injiciendum, circumscriptis verbis: *Liber revinciri Leo pernegat*; parte altera conspicitur statua columnæ insiftens, ad cujus basin Leo loris devinctus est, quæ a mure arroduntur, cum hac inscriptione: *Rofis Leonem loris mus liberat.*

Cum A. 1628 a Petro Heynio ditiffima Hispanorum classis ex America redux, haut procul Cuba insula, intercepta esset, & duodecim millionum pretium superans præda capta, tantæ felicitatis memoriam præpagare visum fuit Numismate, quo navibus mare sulcantibus distichon hoc circumscribitur: Pag. 158.

*Non ferro tantum Hispanus, quantum valet auro:  
Aurum aufer, ferro non superabit Iber.*

In averfa parte hæc leguntur: *Indica classe intercepta, partisque sine sanguine opulentiffimis spoliis, ad Cuba portum Hispanorum nunc damnis quam olim cadere nobiliorem, Fœderata Belgico-Germania Proceres e gaza captiva monumentum cudi fecerunt.* cIo Ibc XXIX. In peripheria alterius Numi eodem tempore eademque ex causa cufi, ex una parte verba hæc ex Jerem. 51. v. 33. 48. leguntur: *Filia Babylonis quasi area calcabitur ab Aquilone tempore messis ejus*; in altera vero ista ex Jerem. 27. v. 7.: *Gentes servient ei, donec veniat tempus quo eandem ab ipso servitutem exigent.*

Postquam Silva Ducis A. 1629 à Friderico Henrico, Principe Auriaco, iusta & difficili obsidione capta esset, diversi prodire Numi, ex quibus unum indicasse suffecerit, quo silva præsentatur montium plena, sed quæ positus in medio Leo, altero pede septem sagittas, altero gladium tenens fugat pellitque, circumscripto versu: Pag. 163.

*Hinc inimica mihi, silva est mea, fugite monstra.*

Hugonis Grotii memoriæ quod consecratum Numisma est, ut non prætereamus, ipsa Viri in rem literariam merita videntur postulare. Exhibet illud effigiem ejus eum inscriptione: *Hugo Grotius natus 1583. 10 Apr. obiit 1645. 28. Aug.* In postica parte Belgicum hoc legitur poema: Pag. 206.

*De Fenix van het Vaderlandt,  
Het Delfs Orakel, 't groot Verbands,*

Est

*Het Licht dat d' Aarde atom bescheen,  
De Groot vertoont zich hier in 't kleen.*

Quod Latino carmine sic expresseris :

*Qui Phoenix Patria quondam, Oraclumque Batava  
Delphicum, & ingenio magnus & altus erat,  
Lumen & immensi radians per climata mundi  
GROTIUS, hoc parvo ficitur are Tibi.*

Pag. 213. Postquam A. 1648 Monasterii Westphalorum pax æterna inter Hispaniarum Regem & Fœderati Belgii Ordines coaluisset, inter alios Numus quoque comparuit, Pacis imaginem representans, dextra cornucopiæ, sinistra caduceum gestantis, curruque a leonibus duobus, quorum alter coronatus sceptrumque præferens Hispaniam, alter sagittas septem complexus Fœderatum Belgium notat, tracto, super contracta arma vectæ, adscriptis verbis: *pax Hispano-Batava*: circumscripto vero versu:

*Et juncti curruum Domina subiere Leones.*

Parte averfa hæc habentur: *Pacis felicitas orbi Christiano qua restituta, qua ad incisementum demonstrata, tot regnis & provinciis ad utrumque Solem, utrumque Oceanum, terra marique parta securitas, tranquillitatis publicæ spe & voto, Monasterii Westph. A. 1648.*

Pag. 229.

Ita & cum atrox bellum, quod inter Anglicæ Belgicæque Reipublicæ rectores A. 1652, Cromvvello præcipuo auctore exarserat, compositum A. 1654 esset, in memoriam pacis numismata varia sparsa in vulgus fuere. Eorum aliquod duas exhibet confidentes virgines, pileum velut libertatis insigne elevatis manibus ostentantes; quarum altera Anglicam designans, citharam genibus impositam præfert, altera Belgicam notans, cubantem ad pedes suos leonem cum sagittis habet; disticho circumscripto:

*Mentibus unitis priscus procul absit amor,  
Pilea ne subito parta cruore ruant.*

In altera parte duæ naves conspiciuntur, cum epigraphe:

*Luxuriæ gemino nexu tranquilla salo res,  
Excipit unanimes totius orbis amor.*

Pag. 265.

Ex iis, quæ post sancitam Bredæ A. 1667 cum Carolo II Magnæ Britannicæ Rege pacem prodierunt, unicum huc transcribere lubet, quo Leo sistitur, anterioribus pedibus tormentum bellicum versans, poste-



MENSIS MARTII A. MDC LXXXVIII. 167

posterioribus arma alia conculeans hoc circumscripto chrono-  
stichon:

SIC FINES NOSTROS, LEGES TVTAMVR ET VNDAS.

Parte averſa hæc verba leguntur: *Deo aſpice aſſertis non minore ani-  
mo quam ſucceſſu avitia patria legibus adverſus ares potentiffimos Hispa-  
niarum Reges, coactis deinde ſemel iterumque contra vicinos Britannas  
arma ſumere Batavis, poſt pacem egregia virtute bello partam atque  
reducta generis humani commercia, Conſules Senatusque Amſtela-  
menſis Monumentum 1667 fieri curarunt.*

Miferanda fuit duorum fratrum Wittiorum cædes, Hagæ Co- Pag. 281.  
mitis a furente plebe A. 1672 patrata; quorum tamen memoriam

poſt tam dira fata alii honorificis elogiis non dubitarunt proſequi.  
En numisma æterno eorum honori ſacrum, quod ne juſto prolixio-  
res ſimus, ultimum in hoc ſpecimine noſtro futurum eſt. Scul-  
ptæ ſunt una parte pectore tenus duorum fratrum effigies adverſis  
frontibus, Cornelii ſagato, Johannis togato habitu. A latere  
Johannis verba hæc leguntur: *Johannes de Wit natus A. 1625;* a la-  
tere Cornelii iſta: *Cornelius de Wit natus A. 1623.* Minoribus lit-  
teris a tergo Johannis ſcriptum: *integer vita;* a tergo Cornelii:  
*ſcelerisque purus.* Suſcriptio ita habet: *Hic (Cornelius) armis ma-  
ximus, ille (Johannes) toga.* Altera numi parte feræ beſtiæ repræ-  
ſentantur, cadavera cæſorum fratrum dilaniantes, circumſcripto  
verſu:

*Mens agit at molem & magno ſe corpore miſcet.*

Cujus ſenſus, prout quidem hic applicari debet, non cuivis forte  
obvius, Gallice a Bizoto noſtro ſic expreſſus eſt: *Une intelligence  
ſecrete fait agir toute la maſſe & ſe mêle parmy ce grand corps.* Sub-  
ſcriptum eſt oſtichon:

NOBILE PAR FRATEVM SÆVO FVROR ORB TRVCI-  
DAT. XX AVGVSTI.

Extrema averſæ hujus partis peripheria his exaratur hexametris:

*Nunc redeunt animis ingentia Conſulis acta,  
Et formidati ſceptris aracta Miniſtri.*

ANTICA BASILICOGRAFIA. i. e.

Y

Baſi-

Basilicographia Antiqua Pompeji Sarnellii, Th. &  
J. U. D. Protonotarii Apostolici ac Abbatis S. Home-  
boni Cæsenaë,

Neapolî, impensis Ant. Bulifonis, 1686. 4.

CUM superiori anno ecclesiasticas *Pompeji Sarnellii* epistolas ad *Acta Aprilis & Maji* referremus, optabamus, ut ejusdem Clarissimi Viri *Basilicographia*, quantocyus fieri posset, lucem publicam aspiceret. Sed vota is nostra jamjam prævenerat, ac plane talem ediderat librum, qualem abs ejus industria variaque lectione expectare æquum fuerat.

In hoc ergo opusculo, cujus nobis copiam clarissimus *Magliabechius* fecit, præmissis Basilicarum synonymis, distinguit illas quidem ab *adibus privatis ac cryptis*, quæ Christianis persecutionis tempore templorum loco erant; earum tamen *origines* ab ipso Apostolorum ævo repetere nullus veretur, fide potissimum nixus *Abdia Babylonii, Anacleti Papæ, ac Nicophori Callisti*. Sed & *ecclesiæ ac altaris* nomina urget, *Irenæo, Tertulliano, Origeni* memorata, itemque edicta *Alexandri Severi ac Diocletiani*, quorum ille *locum* aliquem *publicum*, quem popinarii sibi vindicabant, Christianis concedi, hic Christianorum *templa* dirui soloque æquari jussit. Utrum vero his argumentis probari satis possit, *ades publicas sacras* Christianis fuisse ante seculum tertium, dudum inter Nostrates ac Pontificios disquisitum fuit.

Ubi dein *advuisset*, basilicas ex veteri ritu *frons* (sive parte ea, quæ portæ majorie diametro adversa erat,) orientem, latere; dextro meridiem, sinistro septentrionem spectare debuisse; animadvertit nihilominus, Constantini M. ævo seculisque sequioribus situm illum non ubivis strictè adeo observatum fuisse, sicque e. g. Basilicam a Constantino in loco resurrectionis Dominicæ extructam, nec non *Lassanensem* ac Vaticanam Romanas, fronte occidentem; portâ orientem, latere dextro septentrionem, meridiem sinistro latere respexisse partim, partim hodiernum respicere.

Partes porro singulas basilicarum perlustraturus, notat, Romanæ sese non nisi duas reperisse, quæ a vetustissimarum forma propius

pius abfuit. Harum alteram *S. Clementis* martyris & papæ, alteram *S. Nerei & Achillei* nominibus sacram esse. *Partes* autem *exteriore* veterum basilicarum erant *atrium, exedra, porticus, vestibulum, porta, fontesque* ad utrumque latus portæ majoris in muro occidentali conspicui, ex quorum alterutro manus vultumque ablucebat quilibet Christianorum, antequam in narthecen inferret pedem. Quod *interiores partes* attinet, medium ædis sacre occupabat *navis major*, cujus proram *narthecen* dixeris, a porta majori occidentali pertingentem orientem versus usque ad *murum* illum *transversum*, qui pœnitentes, infideles, heterodoxos, neophytosque catechumenos a communione & cœtu fidelium secludebat. *Carinam* referebat ecclesiæ *gremium*, quod *in longum* ab occidente in orientem inde a *muro transverso* secabatur, tum per *murum* cubitos aliquot altum, tum ubi murus defisset, per *ambonem*, qui formam habebat chori oblongi quadranguli. Eminebant ex hoc *pulpitatoria*, quorum majus *cantorum* coetus, alterum *diaconus*, tertium *subdiaconus* tenebat. Intra ambonem humi erant *sedilia clericorum minorum*; extra murum ambonemque versus meridiem *mares*, septentrionem versus *famina* stabant. *Laterum carina* speciem præ se ferebant *porticus* illæ *laterales*, quas & *minores naves* vocari moris est. Vidisses heic facella non una, ubi solitariis precibus vacare licebat. In horum aliquo, eoque quidem meridionali, erat *baptisterium*. Amboni vero & sanctuarii cancellis interjacebat *solea* marmoribus gemmisque strata, ac reliqui gremii pavimento eminentior. Ex hoc loco accipiebant eucharistiam fideles. Heic itidem subdiaconorum lectorum sedes erant. *Puppi* denique non absimile erat *sanctuarium*, quod non minus ac ambonem *βήματῶ* nomine Græcis salutaris notum est; observat tamen Sarnellius, illud *ἀγίῳ βήματῶ*, hunc *μεγάλῳ βήματῶ* epitheto abs homonymo suo solícite distingui. Dirimebatur *velo* sanctuarium a gremio. Velo hoc, (post dimissos infideles, hæreticos, schismaticos, pœnitentes catechumenosque,) diducto, cernere erat *altare*, cui subjacebat *martyrium* seu crypta martyrum reliquias asservans, ac Sarnellio iudice, indigitata in Apocalyptrico illo: *Vidi subrotus altare animas interfectorum propter verbum Dei*. Tegebatur altare *tabernaculo* seu *ciborio*, quatuor columnis innixo. Ad dextram altaris, circa

Basilicographia Antiqua Pompeji Sarnellii, Th. &  
J. U. D. Protonotarii Apostolici ac Abbatis S. Home-  
boni Cæsennæ.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonis, 1686. 4.

CUM superiori anno ecclesiasticas Pompeji Sarnellii epistolas ad Acta Aprilis & Maji referremus, optabamus, ut ejusdem Clarissimi Viri Basilicographia, quantum fieri posset, lucem publicam aspiceret. Sed vota ista nostra jamjam prævenerat, ac plane talem ediderat librum, qualem abs ejus industria variaque lectione expectare æquum fuerat.

In hoc ergo opusculo, cujus nobis copiam clarissimus Magliabechius fecit, præmissis Basilicarum synonymis, distinguit illas quidem ab *adibus privatis ac cryptis*, quæ Christianis persecutionis tempore templorum loco erant; earum tamen *origines* ab ipso Apostolorum ævo repetere nullus veretur, fide potissimum nixus *Abdia Babylonii, Anaclei Papæ, ac Nicephorii Callisti*. Sed & *ecclesiæ ac altaris nomina* urget, Irenæo, Tertulliano, Origeni memorata, itemque *edicta Alexandri Severi ac Diocletiani*, quorum ille *losum* aliquem *publicum*, quem popinarii sibi vindicabant, Christianis concedi, hic Christianorum *templa* dirui soloque æquari iussit. Utrum vero his argumentis probari satis possit, *ades publicas sacras* Christianis fuisse ante seculum tertium, dudum inter Nostrates ac Pontificios disquisitum fuit.

Ubi dein docuisset, basilicas ex veteri ritu *fronte* (seu parte ea, quæ portæ majoris diametro adversa erat,) orientem, latere, dextro meridiem, sinistro septentrionem spectare debuisse; animadvertit nihilominus, Constantini M. ævo seculisque sequioribus situm illum non ubivis stricte adeo observatum fuisse, sicque e. g. Basilicam a Constantino in loco resurrectionis Dominicæ extructam, nec non Lateranensem ac Vaticanam Romanas, fronte occidentem; portâ orientem, latere dextro septentrionem, meridiem sinistro latere respexisse partim, partim hodiernum respicere.

Partes porro singulas basilicarum perlustraturus, notat, Romanæ sese non nisi duas reperisse, quæ a vetustissimarum forma propius

pius abbat. Harum alteram *S. Clementis* martyris & papæ, alteram *S. Nerei & Achillæ* nominibus sacram esse. *Partes autem exteriores* veterum basilicarum erant *atrium, exedra, porticus, vestibulum, porta, fontesque* ad utrumque latus portæ majoris in muro occidentali conspicui, ex quorum alterutra manus vultumque ablucebat quilibet Christianorum, antequam in narthecen inferret pedem. Quod *interiores partes* attinet, medium ædis sacræ occupabat *navis major*, cujus proram *narthecen* dixeris, a porta majori occidentali pertingentem orientem versus usque ad *murum* illum *transversum*, qui pœnitentes, infideles, heterodoxos, neophytosque catechumenos a communione & cœtu fidelium secludebat. *Carinam* referebat ecclesiæ *gremium*, quod *in longum* ab occidente in orientem inde a *muro transverso* fecabatur, tum per *murum* cubitos aliquot altum, tum ubi murus desisset, per *ambonem*, qui formam habebat chori oblongi quadranguli. Eminebant ex hoc *pulpitatoria*, quorum majus *cantorum cœtus*, alterum *diaconi*, tertium *subdiaconus* tenebat. Intra ambonem humi erant *sedilia clericorum minorum*; extra murum ambonemque versus meridiem *mares*, septentrionem versus *famina* stabant. *Lateralum carina* speciem præ se ferebant *porticus* illæ *laterales*, quas & *minores naves* vocari moris est. Vidisses heic *facella* non una, ubi solitariis precibus vacare licebat. In horum aliquo, eoque quidem meridionali, erat *baptisterium*. Amboni vero & sanctuarii cancellis interjacebat *solea* marmoribus gemmisque strata, ac reliqui gremii pavimento eminentior. Ex hoc loco accipiebant eucharistiam fideles, Heic itidem subdiaconorum lectorum sedes erant. *Puppi* denique non absimile erat *sanctuarium*, quod non minus ac ambonem *βήμα* nomine Græcis salutaris notum est; observat tamen Sarnellius, illud *αίσις βήμα*, hunc *μεγάλη βήμα* epitheto abs homonymo suo solícite distingui. Dirimebatur *velo* sanctuarium a gremio. *VELO* hoc, (post dimissos infideles, hæreticos, schismaticos, pœnitentes catechumenosque,) diducto, cernere erat *altare*, cui subiacebat *martyrium* seu crypta martyrum reliquias asservans, ac Sarnellio iudice, indigitata in Apocalypticò illo: *Vidi suavis altare animas intersectorum propter verbum Dei*. Tegebatur altare *tabernaculo* seu *ciborio*, quatuor columnis innixo. Ad dextram altaris, circa

septentrionalem sanctuarii parietem, locus erat *mensa*, in qua vestes sacrae jacebant. Ad sinistram, circa parietem meridionalem, *diaconium* visebatur, hoc est, mensa, cui vasa sacra cum velis suis, ut & eulogiae imponebantur. Sanctuarii parietes ad formam hemicycli versus orientem vergebant. Jungebantur iis ex utroque latere *sedilia presbyterorum*; summo vero hemicycli loco *cathedra episcopalis* visebatur. Extra sanctuarii latera *pastophoria* duo erant sive sacraria, quorum alterum *bibliothecam*, alterum totam *suppellectilem sacra penam* complectebatur.

Hæc universa Sarnellius cum cura describit, compendioque adeo ac optimo ordine exhibet, quæ *Baronius*, *Cassinius*, *Macri* fratres, *Bona*, aliique Pontificiorum antiquarii fuscè ac confuse de hoc argumento scripserant. Immiscuit hic illic digressiones non temnendas de festivis frondibus portarum, de quinque gradibus penitentiae canonicae, de diaconibus, de diptychis, de oblationibus fidelium eulogiisque, de communione tum laica tum peregrina, de agapis, de lampadibus in templo accendis, de campanis, & quæ id genus alia sunt.

## DE' FATTI VENETI, DI FRANCESCO Verdizzotti Nobile Veneto. i. e.

Francisci Verdizzotti Nobilis Veneti de Gestis  
Venetorum Volumen I & II.

Venetis, typis Stephani Curti, 1696, in folio.

**P**ost tot tantosque Venetorum historicos, qui cum rebus a Reipublica patria præclare gestis suummet nomen setæ posteritatis memoriam commendarant hætenus, anno adhuc quarto in scenam orbis litterati prodiit *Alexander Maria Vianoli* Nobilis Venetus. Hunc, cum *Historiam* ejus *Venetam* ad Acta Septembris *A. 1684* referemus, *boni historici* non minus ac *boni civis Veneti* partes satis bene explevisse, arbitrati sumus. Nunc alium sistimus, *Franciscum Verdizzottum*, Nobilem itidem ac Historiographum Venetum, de quo non idem modo dicendum, sed & addendum videtur, jure eum optimo *disertissimi* insimul *panegyristæ* nomine nobis appellatum iri.

● Hac

Hoc quippe sine stylo sublimi potius, metaphorisque ac similitudinibus refertissimo uti maluit, quam conciso illo atque simplici, qui plerisque Historicorum familiaris est. Neque tamen nos fugit, quod *Tallemantius*, in præfatione *Baptista Nani* Historiæ Venetæ a se Gallice tratata præfixa, monuit, *nihil ita abs sapere, nisi figuris condatur.* Unde & Historicum nostrum, ne nihil civium suorum genio daret, non aliud dicendi genus adhibere voluisse, facile nobis persuaderi poterimus.

Magis adhuc in *Verdizzotti* quadrabit elogium *Vianolis* datum, magno eum studio amovasse, quicquid ad Veneti nominis splendorem facere putarit. Hincque factum censemus, quod non unas, quas Veneti passi feruntur, injurias silentio plane præterierit. Exempli loco afferamus pervulgatissimam illam de *Francisco Dandulo* veterum traditionem. Ajunt nempe, eum a Venetis interdicto, cui ad eam diem obnoxii fuerant, solvi desiderantibus, Avenionem ad *Clementem V.* ablegatum, non antea absolutionem a Pontifice impetrare potuisse, quam canis instar ferrea catena revinctus subter mensam ad illius pedes indignum in modum provolutus jacuisset; unde & *Canis* cognomen *Dandulo* fuerit inditum. Vide *Petrum Justinianum* sub initium libri IV Historiæ Venetæ; *M. Antonium Sabellicum* Historiæ Rerum Venetarum Decad. II. l. 1. p. 194. *Vianolus* hæc ad annum 1313 memorat, sed fabulis accenset. *Verdizzottus* autem, copia verborum alias instructissimus, totius rei paucissimis meminit, & quidem ad annum 1317. Abs eo dicta huc fere redeant: *Cum humanis felicitatibus cælitus quoque Venetis obtigit benedictio longo tempore suspiriis expetita. Potuit nimirum Franciscus Dandulus ad Clementem V. legatus, solus permoveere tunc Pontificis animum, ut excommunicationem revocaret, quam Veneti ob Ferraria dominium affectatum incurrerant, quaque animos tanto hactenus dolore affecterat.* De modo, quo *Dandulus* Papam Venetis conciliaverit, altum est silentium Authori nostro, pariter ac *Johanni Baptista Vero*, qui lib. I. Rerum Venetarum hæc tantum ea de re dicere sustinuit: *Nostri, (inquit) pacem a Clemente diu nequicquam petitam, NOTA tandem Francisci Danduli MODERATIONE & OPERA impetrarunt.* Nec ausus tamen factum dissimulare *Leo Matina* in Elogio Ducum Venetorum, ubi de *Johanne Superantio Duce* pag.

157 argute ait : *per Franciscum Dandulum oratorem ferrea, quae se vinxit, catena Pontificis diras religavit.* Et si postea, ubi de ipso Dandulo Superantii in Ducatu successore agit, cognomen Canis alium in sensum Poetica licentiâ flectit, *bene,* inquit, *Canis usus est agnomine Princeps, ut hostes domi consiliis allatraret, foris armorum dente laceraret.* Sed redeamus in orbitam.

Eadem de causa constituerat olim apud se *Verdizzottus*, historiam suam non ultra annum 1504 pertexere, eo quod hoc ipso anno Venetorum res secundæ summum suum apicem ac fatalem terminum attigissent. Exinde sane Veneti fortunam sapius novercans, quam benignam matrem experti sunt ad nostra usque tempora, quibus tandem spes affulsit fore, ut victricibus armis ea sibi iterum vindicent, quæ hoc superiorique seculo perdiderunt, regna ac provincias. Cum igitur anno 1674 ultimam manum imposuisset tomo primo, universo labore suo se defunctum credidit. Sed, bonum factum! vertente tempore mutavit sententiam, & *quatuor* demum *tomis* opus suum absolvere statuit. Horum priores duo (quorum alter ab originibus Reip. ad a. 1505, alter ab anno 1505 ad annum 1570 pertingit,) lucem publicam jam aspexere: tertius sub prælo gemere cœpit; quartus a fine proxime abfuit, teste ipso Nobilissimo Auctore, qui in dedicatione Tomi II se, quamvis senem septuagenarium circiter, ac nec integra semper valetudine, nec otio fruentem, alacriter ac indefesse perrecturum spondit.

Ut vero non delectaret tantum, sed & prodesset, GESTORUM a se descriptorum causas e consultationibus, decretis, orationibus tum Patrum Venetorum, tum aliorum, qui aut fœderati amicique, aut æmuli ac adversarii illorum fuere, solerter indagare perspicueque exponere passim studuit. Nec addere veritus fuit, quid de iis sentiat, quid sibi probetur, quid displiceat. Eaque propter Viro Nobilissimo *prudentissimi Politici* titulum negaturum esse neminem, nisi qui opus hoc non legerit, nulli ambigimus.

**OF THE SACRAMENTS IN GENERAL, BY GABRIEL TOVVERSON D. D. *fræ***

**Gabriel Tovverson de Sacramentis in genere.**

Londini, apud Rich. Chiswell, 1686. in 8.

**C**um doctissimo Auctori, enucleatis posterioribus Catechismi Anglicani capitibus, doctrina de Sacramentis quoque tradenda esset;



esset; visum ipsi fuit præmittere speciali de Baptismo & S. Coena tractationi præsens opusculum, in quo ea, quæ Sacramenta in genere concernunt, perspicue pariter atque erudite quatuor sectionibus explicat.

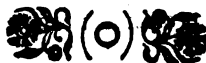
In *prima* de Sacramenti vocabulo agit, quod a sacris illis ritibus, quibus moentes jurantium tanquam rebus sensibilibus ad altiora deduci debebant, ortum fuisse existimat, notatque primū illi juramento fuisse propriū, quo milites sua voluntate ipsi conjurabant, se fuga & formidinis ergo non recessuros ex ordine; postmodum tamen de illo quoque usurpatum fuisse, quo milites a tribunis obligabantur. Hanc ipsam vero quasi militarem significationem a veteribus Christianis, quorum tempore tritissima erat, ad sua sacra translata fuisse, ex Tertulliano & Arnobio, qui vitam Christianorum frequentissime sub militiæ schemate repræsentant, satis patere putat; ut scilicet in sensu Ecclesiastico seu Christiano notaret obligationem certo ritu contractam, ad præstandam summo militiæ Christianæ Duci fidem, & abstinendum ab omnibus, quæ huic militiæ contraria sunt, vitiis. Ipsos vero ritus illos sacros, Græcis *μυστήρια*, Latinis Sacramenta dictos quoque esse, adductis scriptorum idoneorum locis evincit. Hæc ita generatim expositis, in sectione *secunda* ad essentiam Sacramenti investigandam accedit, illudque ex numero entium relativorum esse, eique nullum commodius genus, quam *signum* dari posse asserit; ejus vero attributa essentialia seu differentias omnium optime ex correlatis, modo relationis, & fundamento posse deduci. Doet enim Sacramenta respicere primo quidem res sacras, hoc est, Dei beneficia & nostra erga illum officia, deinde novum fœdus, & tandem corpus fœderatorum, ita tamen, ut modi hujus relationis omnino varii sint; neque enim Sacramentum solum esse signum repræsentativum, sed etiam medium & instrumentum, non quidem naturale, sed morale, divinam offerendi gratiam & accipiendi; esse quoque pignus gratiæ divini & signum declarativum nostri erga Deum officii, simulque discriminativum Christianorum ab infidelibus, tandemque medium homines eorum credentium in Christum inserendi. Fundamentum harum relationum omnium, partim in similitudine signorum cum signatis, partim in Christi institutione querendum monet. Quibus omnibus ex  
hypo-

hypothefibus Ecclefiæ fuz uberius expoſitis, hænc *Sacramenti* definitionem (licet fatis accuratam dare, impoſſibile iudicet) proponit, quod fit *externum & viſibile ſignum a Chriſto inſtitutum, quo Deus ſignificat exhibetque gratiam ſuam, & que illa nos certiores reddit; nos, vero noſtrum declaramus erga Deum debitum, atque ad ipſius præſtationem perpetuam nos obligamus.* Dum vero de relatione, quam Sacramenta ad Novum Fœdus habent, diſſerit, digreſſionem quandam inſtituit de ſignificatione vocabuli *Διαθήκη*, quod in ſacro Codice nunquam teſtamentum denotare variis rationibus confirmat, Chriſtumque ſatis incongrue mediatorem novi teſtamenti dici prolixè oſtendit, quippe cum potius dicendus ſit mediator novi fœderis, quod ſanguine ſuo, uti in V. T. ſolenne erat, inter Deum atque homines popigit. Locum vero ad Heb. IX, 16. 17, qui ipſi maxime obſtare videtur, paraphraſi quadam illuſtrat, ut appareat nullum ibi de aliquo teſtamento ſermonem eſſe. Porro alia in loco huius ſecundæ partis dictum Paulinum Rom. IV, 11. examinat, num illo probari poſſit, ſacramenta eſſe ſigilla juſtitie, negativamque ſibi defendendam aſſumit.

In *tertia* ſeſtione ea, quæ Inſinuata brevius fuerant, fuſius declarantur, varizque quæſtiones de Sacramentorum neceſſitate, confeſatione &c. deciduntur: ſpecialim vero in caſu, quo laicus ſacramentum aliquod, abſente miniſtro ordinario, adminiſtravit, illud nullo modo validum eſſe iudicatur, niſi adfit expreſſus aut ſaltem tacitus conſenſus illorum, quibus Sacramentorum adminiſtratio ordinariè commiſſa. Tandem in *quarta* ſeſtione deſcendit ad diſquiſitionem de Sacramentis Judæorum, quæ duplicis generis facit: *Ordinaria*, Circumciſionem & Paſcha, & *Extraordinaria* eo tempore uſitata, quo ordinaria ceſſabant: Baptiſmū in nube & mati, nec non manducationem manne & bibitionē aque ex petra. Fuiſſe vero hæc ſacramenta ejuſdem generalis naturæ cum ſacramentis Chriſtianorū contra ſecus ſentientes probat, aſſeritque differentiam Sacramentorum novi fœderis tantum conſiſtere in claritate repræſentandi majore, & in collatione uberiori bonorum ſpiritualium. Huic diſputationi ſuccedit alia de Sacramentorum numero contra Pontificos, ubi docet *Confirmationem*, licet ab Eccleſiâ Anglicana ſervetur, tanquam ritus procul dubio ab Apoſtoliſ proſectus, non tamen in Sacramentorum proprio dictorum numerum referendam: *Unctionem*, de qua Jacobus Apoſtolus agit, pertinuiſſe ad ſanationem miraculoſam aliquamdiu in Eccleſiâ durantem: *Absolutionem* omnem humanam eſſe tantum præparatoriam ad abſolutionem divinam &c. Tandem in originem erroris de Sacramentorum multitudine inquiri, quam putat fuiſſe abuſum vocis Sacramenti, quo etiam Tertulliano *Parabola* appellantur, oſtenditque Papiſtarum ſententiam Petro Lombardo non eſſe antiquiorem.

## ERRATUM.

In Actis menſis Februarii huius anni p. 85. lin. 2. poſt verba, *ſecundum ſollicitudinem*, iſerantur hæc: *ſecreto ipſi revelatam.*



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ*

*Calendis Aprilis Anni M<sup>o</sup> DC LXXXVIII.*

## TRAITTE'S DES BAROMETRES, THERMOMETRES & NOTIOMETRES ou Hygromètres.

sive

Tractatus de Barometris, Thermometris & Notiometr̄is seu Hygrometr̄is.

Amstelodami, apud Henr. Westein, 1688, in 12.

**I**nter varia ingeniosi hujus seculi inventa egregia haud parum eminet triga machinarum, hoc in opusculo pertractata; quarum ope videlicet aeris, corporū subtilissimi, qualitates ac temperiem, gravior leviorne, calidior an frigidior, siccior denique an humidior sit, accurate dignoscere & ad graduum usque minutias dijudicare datur. Cum vero elegans hæc materia, ex plurimorum nempe scriptis sparsim addiscenda, multos hactenus latuerit; non leves certe gratiæ debentur ingeniosissimo hujus libri Autori, (qui & idem composuisse fertur *Tractatum de Magnete*, quem mense Augusto anni præcedentis commemoravimus) dum quandam historiæ speciem de instrumentorum talismodi inventione & fabrica contexere, eorumque simul usum & commodum breviter quidem, sed perspicue edocere adgressus est. Placuit autem ei triplicem hanc machinam una opera describere, eo quod magnam inter se relationem & connexionem habeant, easque junctim consulere multum faciat ad præfagiendas aeris vicissitudines atque mutationes. Et quo certius de hisce singulis propria suffultus experientia discurrere possot, cuncta instrumentorum hic exhibiturum, uti perhibet,

Z

genera

genera sibi met aut construxit ipse, aut sane fabrefieri ab aliis fecit; quæ etiam magno satis numero ad pleniorum intellectum nitidius ubique figuris depicta inseruntur. Initium historię suæ facit Auctor a Barometro, ubi in antecessum, ad præparandum melius lectorem, latius de natura & qualitatibus aeris, nostram tellurem ambientis, differit, quomodo nempe corpus sit, & proinde in spatio, quod ipse occupat, aliis corporibus locus non concedatur, nisi et prius inde expulso; quomodo summe & condensari, & dilatari valeat, & hoc quidem per vim elasticam, qua pollet, cujusque tam tenax esse fertur, ut sclopetum pneumaticum, ut ultra annum aere intus compresso oneratum manserit, nil quicquam tamen facta explosione de effectu aut impetu suo perdat; quamvis aliis elateribus familiaris sit, ut sensim virtutem hanc exuant suam, si aliquandiu tensi aut compressi relinquuntur. Porro de altitudine atmospheræ discutit, quam a nonnullis ad 45, ab aliis 20 aut 15 leuas ultra extimam terræ superficiem computari ait: unde necesse sit, cum aer, tanquam corpus, gravitate non destituatur, ut partes infimæ ac terræ proximæ a summis haut parum præmantur & constringantur, perinde ac in lanæ cumulo flocci imo loco jacentes in arctius multo spatium præmendo compinguntur, quam qui in cumuli summitate existunt: quam quidem aeris infimi compressionem tantam esse quidam asserant, ut idem, si in libertate naturali existeret, (uti aer qui in summa atmospheræ parte est,) spatium quater millies majus occupaturus foret, ac nunc habet, dum dilatare se ac vim elasticam libere exere ab incumbente reliquæ atmospheræ pondere impeditur. Latius, uti dictum, hæc & similia principia præstruit noster; quæ cum eruditis hodie passim nota sint, pluribus hic allegare non erit opus. Propius hinc ad materiam accedens ordine exponit famosi illius experimenti Torricelliani, (quod nempe primam barometris excogitandis ansam præbuit) originem & incrementa, cujus ope tandem gravitas ista & pressio atmospheræ accuratius determinari cepit, dum pluribus experimentis comprobatum est, columnam *argenti vivi* 27 circiter *pollicum*, aut columnam *aque*, 31 præterpropter *pedum* altitudine, æquiponderare columnam imaginariam *aeris* ejusdem classis, si secundum altitudinem universæ atmospheræ erecta concipiatur. Unde quoque ratio perspecta est, quare

pef

per antias suctorias aqua altius extolli nequeat, quam ad 32 circiter pedes, (id quod ab hortulano quodam Italo jam olim observatum, & Galilæo, Magni Hetruriæ Ducis Mathematico, ac Torricellii hoc in munere antecessori, communicatum fuerat;) dum nempe aeris incumbentis pressio aquam ultra istum terminum elevare nequit. Succedente dein tempore animadversum est, facto isto experimento Torricelliano, machinaq; in eo statu ac situ aliquandiu relicta, mercurium in canali vitreo non constanter in eadem, nempe 27 pollicum, altitudine suspensum manere, sed nonnunquam altius scandere, quandoque magis descendere, indeque judicatum, aeris gravitatem non semper eandem esse, sed pro tempestatum ratione variare. Ad hujus ergo rei exactiorem computationem ineundam tubi ejusmodi vitrei in gradus distingui, adeoque barometra constructui cœperunt: quod ipsum quot modis factum fuerit, & quomodo ea succedente tempore in compendiosam magis atque commodam formam sint redacta, distincte exponit noster. Cum vero id maxime incommodi, hinc in instrumentis, curiosis displiceret, quod variatio scandentis in tubo aut descendentis mercurii non multum ultra *duos pollices* se extenderet, & sic ob exiguam nimis intervalli hujus latitudinem minimæ aeris mutationes commode adverti haud possent, de ampliacione hujus spatii laboratum est. Et sufficere quidem hunc in finem potuisset, si loco mercurii aqua adhibita tuboque inclusa fuisset, dum variatio talismodi barometri 28 circiter pollices emittitur: at cum sic ad minimum tubus 40 pedes altus requiratur, (ob nimiam aquæ levitatem præ argento vivo) incommoda nimis hæcce methodus deprehensa est. Compendiosiore viam ab Hugenio excogitatam circa annum 1672 narrat Autor, constructis baroscopiis ex mercurio & aqua simul constantibus, (addita modo aquæ ad præcavendam congelationem sexta parte aquæ fortis) quæ mole quidem non ita magna essent, aeris tamen mutationes sat latis gradibus distinguerent; quorum fabrica sollicitè ab eodem describitur ac delineatur. Cæterum existimat noster, barometra talia commode adhiberi posse indagandæ celsissimorum montium altitudinij, maxime si eorum situs alium mensurandi modum non admitteret; cum enim certum sit, altitudinem mercurii in baroscopiò, in summitate montis minor

rent multo deprehendi, quam erat circa montis radicem, ubi aere pe majori atmosphære pondere urgebatur; differentia tali utroque in loco studiose annotata, facile computatione altitudinis iniri posse, modo semel proportio nota sit variantis in tubo elevationis; quam quidem ad singulos 50 pedes dimidium fere pollicem in barometro tali Hugeniano efficere adserit. Ultimo loco ostendit, quomodo barometra inservire valeant ad præfagiendas tempestatum alterationes, variasque hanc in rem regulas experientia confirmatas adducit, nec physicas earum rationes allegare omittit. Denique in vicem corollarii narrat, quid Piccartus, Academiæ Regiæ scientiarum in Gallia socius, anno 1675 in suo barometro insoliti observavit: nimirum cum ille hanc machinam tempore perobsuro de uno loco in alium transportaret, mercurium ita in tubo vitreo commotum certis intervallis ex se coruscationes emisisse, phosphori Anglicani micationibus non absimiles, idque sæpius quidem repetito experimento pariter fecisse: ast re postmodum in aliorum barometris tentata, non nisi unicum repertum esse, in quo idem phænomenon semet exhiberet. Curiosos proinde invitat noster ad faciendam ulterius hujus rei ejusque causæ physicæ investigationem. Et hæcenus quidem de Barometris.

Progreditur secundo loco ad Thermometra, quorum inventionem tribuit rustico cuidam ex Hollandia septentrionali oriundo, nomine *Drebbel*; qui ipse dein ob ingenii sagacitatem ad Jacobum Angliæ Regem vocatus; microscopii etiam usum excogitarit. Porro hic quoque certa principia physica præsupponit, operationibus thermometricis clarius exponendis inservientia, v. g. quod aer natura frigidus sit, nec calorem habeat, nisi quo a radiis solaribus imbuatur; quod calor corpora dilatare, frigus contrahere in arctius soleat; id quod in corporibus perquam duris fieri quoque adstruit, & in specie communicat experimentum in marmoris frusto, frigori exposito factum, quo compertum fuerit, id a gelu in molem notabiliter minorem, ac prius fuerat, fuisse contractum. Hinc ad recensendas varias thermometrorum species accedit, & primo quidem de iis agit, ubi aer spherulæ tubulo vitreo impositæ inclusus frigore constrictus liquorem e vase subjecto altius adsugit, & rursus calore dilatatus eundem deorsum pellit: in quibus non abs re id incommodi

modi annotat, quod, (cum id commune habeant cum barometris, quod infima tubuli pars, patula sit, & sic aeris quoque externi pressioni ex parte subjaceant,) si atmosphæra solito gravior sit, liquor in iis altius scapdere solet, utut frigus ipsum auctum non sit, ut adeo spostatior fallatur, ex isto liquoris ascensu aerem magis gelidum factum esse sibi persuadens. Exactiora proinde ea judicat, in quibus non aer, sed spiritus vini inclusus tubulo, hermetice sigillato, semet contrahit aut dilatat, & sic ascendendo vel delabendo gradus caloris indicat: id tamen monet, ut loco bullæ sphaericæ, in quam fere tubulus horum definit, fiat receptaculum figuræ orbicularis complanatæ, qualem calculi in aleæ lusu habere solent; ita enim calorem aut frigus ad medullium inclusi spiritus vini facilius penetrare posse. Inter alia talismodi thermometrorum commoda & hoc refert, quod ope eorum error ille vulgaris refutari queat, quo creditur aer in cellis subterraneis æstate frigere, hyeme calere: thermoscopio enim tali istic utroque tempore adhibito appariturum, tantum non eandem ibi semper manere aeris temperiem, præsertim si cella profundior & ab aeris externi accessu liberior sit. Plura dein hujus instrumenti genera construere, eaque in varias figuras componere docet; nec silentio præterit, quomodo liquor iis infundendus præparari, gradusque in illis commode signari ac distinguantur. Unicam modo e pluribus thermometri speciem adhuc asserere placet, constantem e cylindro crystallino 4 aut 5 pollices longo, & sesquipollicem in diametro habente: hunc jubet spiritu vini, non tamen ad summum usque, impleri, immixtis simul 10 aut 12 bullis vitreis aere plenis, atque sic ad aeris externi exclusionem hermetice sigillari: ita futurum, ut aucto calore bullarum in summo natantium una post alteram ad fundum decidat, imminuto vero rursus emergat; ut sic bullarum delabentium aut emergentium numerus ad gradus caloris designandos inserviat. Speciatim machinulam hanc adhibere jubet ad indagandum caloris febrilis augmentum vel decrementum in ægrotis, quem in finem majoris commoditatis ergo eam & in forma reptantis testudinis figurari posse docet, quo sic, ægroti brachio tantum alligata, nullam ei molestiam creet.

Ultimo loco ad Hygrometra exponenda progressum facit,

humiditatem siccitatemve atmosphæræ prodentia. Hæc qua ratione ex variis materiis, humiditatem aeris facile imbibentibus constructui valeant, ordine enarrat; puta ex fune vulgari lineo vel canabino, non tamen nimis arcte contorto; e chordis, quæ ex animalium intestinis sunt; e longiori chartæ aut pergamenæ segmento; e pellibus animalium; e lignis laxiores poros habentibus, asseribus præsertim abietinis; e floccis serici vel gossypii; e spongiis marinis; denique ex ipsis frumenti, avenæ præsertim, granis barbularum seu aristis longiores habentibus: quæ singula hic speciatim exponere non fuit opus, cum non in aliis curiosorum scriptis tantum extent, sed & in præsentis tractatu commodius legi possint, utpote ubi figuræ adjectæ nullum obscuritati locum relinquunt. Certe non sine voluptate inde perspicient harum rerum curiosi, quam parvo impendio instrumenta talia præparare liceat; tametsi ea quandoq; ab impostoribus pro magno satis pretio ignavis obrudantur. Circa finem Autor præ aliis artificibus, instrumenta hic descripta parare solitis, commendat *Hubinum*, Parisiis in platea S. Martini degentem; quem vel ideo hac in parte excellere ait, quia fundamenta & rationes physicas harum operationum, (quod aliis fere deest) ex assè cognita habeat atque perspecta,

Cæterum celare hic non possumus, machinam hygrometricam a *Teubero* inventam, & in *Actis hisce anni præcedentis M. Febr. pag. 76* communicatam, hoc etiam in *Tractatu pag. 113 seqq.* descriptam reperiri; imperfecte tamen: dum non solum figura adjecta non omnia in contextu allegata continet, sed & melior inventi hujus pars, *motus nempe spiralis in Indice*, reticetur.

Novum interea Hygroscopii genus, expeditiori adhuc operatione se commendans, idem Vir Clarissimus nobis exhibuit; quod, una cum alia non absimili machina, ut hoc loco infereremus, materię affinitas exposcere visa fuit.

**ACUS HYGROMETRA SEU SICCATATIS**  
*& Humoris in aere Index, M. Gotthofredi*  
*Teuberi Cizensis,*

Multi



Fig: II.

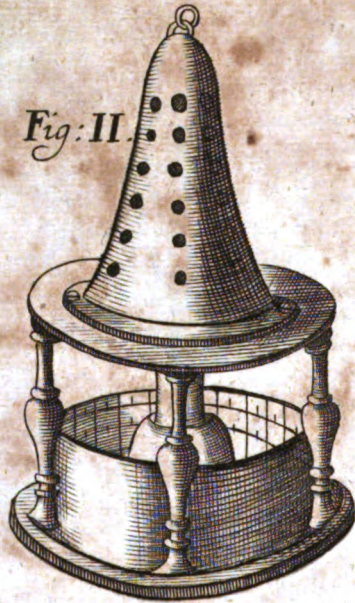


Fig: III.

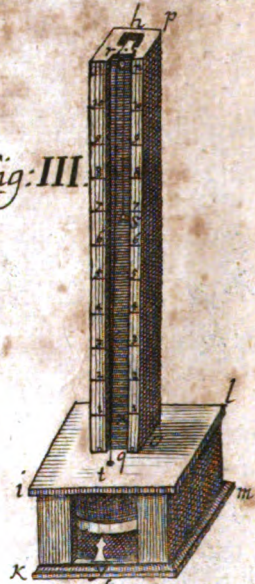
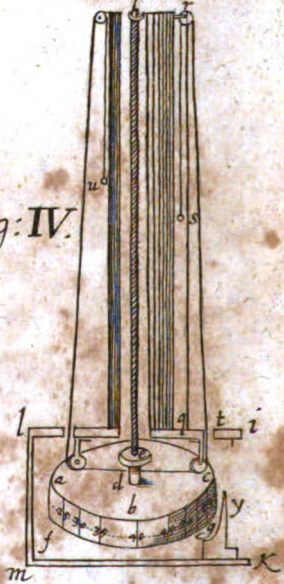


Fig: IV.



**M**ulti sane laboris atque diligentis observationis, imo non exiguae difficultatis res est, in HygroscoPIO ex chorda seu funiculo constante, eandem invenire chordae longitudinem, quae inter extremos siccitatis & humiditatis aeris gradus, unicam praecise admittat revolutionem; in longitudine enim determinata totum hoc consistit artificium, & absq; illa luditur opus. Huic mederi hac ratione annixi sumus: Suspendimus in tubo AB undique perforato, quo liber aeri pateat transitus, (loco tubi, inprimis ab orbiculo **RS** usque ad **A**, sufficiunt etiam duo fulcra) ex unco **C** verticilli **D**, superiori parti tubi **A** inserti, chordam testudinis subtiliorem **CE** (citra ullum respectum ad longitudinem ejus & numerum revolutionum) una extremitate **C** firmam; alteri seu inferiori, extra tubum **AB** prominenti **E**, appendimus orbiculum plumbeum **FEG** versatilem, pondere suo longitudini & crassitiei chordae bene proportionatum, ipsique superimposuimus acum **HIK**, brachiis quidem inaequalibus, longiori nempe **HI**, & breviori **IK** gaudentem, aut bene libratam & circa polos **I** in fulcramento **IF** mobilem. Tubus **AB** circa finem **B** habeat cochleam eburneam, striis admodum profundis **BE** instructam, necesse est; huic ita applicavimus acum **HIK**, ut gyrante chorda una cum appenso orbiculo plumbeo **FEG**, cui firmiter innititur sustentaculum acus **IF**, brevius brachium **IK** semper maneat in striis cochleae **K**, levissimoq; tactu pro ratione motus vel attollatur vel deprimatur, simulq; longiori brachio **HI** describat lineas spirales, quae in charta aut vitro, totam machinam ambienti **LMNO** & mediantibus columnis **PM**, **QO** ad orbiculum **RS** tubo **AB** contiguum affixo, notatae inque gradus divisae vice tabulae funguntur, ubi singulos mutationis aeris gradus, ab acu **HK** tanquam indice notatos, observare licet. Ad tegendum artificium orbiculus **FEG** & cochlea **BE** induantur aut globo **BFTG**, aut alia quadam figura bene librata & facile circa tubum **AB** absque ejus tactu, mobili, aut etiam forma aviculae chartaceae volantis, e cujus rostro acus cuspidis **H** gradus monstrans, libere promineat. Ornamenti loco tubo **AB** conum concavum itidem perforatum **VWX**, inque orbem **RS** cochleis ad **R** & **S** firmatum imposuimus.

Rebus ita paratis & decenter adaptatis, priusquam HygroscoPIum vel suspendatur vel perpendiculariter ponatur, in loco aliquo

**Tab. V.**

aliquo vel die bene temperato, ope verticilli D dirigenda acus cuspidis H in lineam punctis notatam YZ, & quidem in punctum intersectionis Z zypbra seu o signatum, ubi hæc linea YZ spiralem interfecat. Et sic externe amplius immotum, propriæ ac internæ tantum motioni, a qualitate aeris provenienti, relinquatur Hygroscopium. Linea YZ tabulam LMNO, in duas æquales dividit partes, notatque quando in ea cuspidis acus H circa punctum Z versatur, aerem optime temperatum; humidum, inferiores; siccum vero, superiores gradus denotant. Hinc a puncto Z utrinque & siccitatis & humiditatis gradus numerantur.

Chorda CE in nostro Hygrometro sesqui pedem longa, quinque circiter admittit revolutiones, ejusque motus seu sensus adeo subtilis est, ut levissimo halitu statim retorqueatur, imo simulac musæum nostrum (e cujus laqueari illud suspendimus, sub Fig. II.) intramus, cumque aliquo colloctionibus, etiam brevissimis, vacamus, sæpissime per aliquot retrocedere gradus, nobis compertum est. Fig. I. repræsentat Hygroscopium a vertice usque ad calcem majoris evidentæ causa, bifariam sectum; Fig. II. vero totum, prouti suspensum illud tenemus.

Restat adhuc alia Hygroscopii fabrica, ubi duæ iconculæ, quarum altera humiditatis, altera siccitatis nomen subit, ascendendo atque descendendo, & incrementum & decrementum utriusque qualitatis aeris apprime & quidem simul indicant, quam in aliud reservamus tempus. Interim, cum apud Lichtscheidium, Amicum nostrum certissimum, conspexerimus genus quoddam Hygrometri, & structura facili & effectu æstimabili, id hic delineatum exhibere cum ipsius descriptione non incommodum duximus.

**NOVA ACCESSIO AD HYGROMETRON**  
*ex chorda confici solitum, auctore Ferdinando*  
*Helfrico Lichtscheidio, Wurmla-Austriaco.*

**C**um diu ante publicatum Hygrometron suum, (quod in Actis A. 1687 mensis Febr. conspicitur) amicus integerrimus Teuberus meus, ejus structuram mihi monstrasset, ego felicissimo invento applaudens

plaudens exinde cogitare coepi de aliquo augmento illorum Hygrometrorum, quæ ex chordis confici solent, veteri instrumento novam nec inutilem accessionem applicaturus; simplicitate enim se commendant oculis, sed plerumque is defectus adhaeret his, ut unica revolutione absolvi necesse habeant, nam pluralitas gyrorum confusionem parit, cum posterior a priorè distingui nequeat; hinc & inventum novum hygrosopicum *Guilielmi Molinæ*, in Actorum 1686 Augusto conspicuum, unicam gyrationem præcisè requirit (pag. 399) pluribus confusioni occasionem præbiturum. Hæc eadem lex regnat in conficiendis, apud nescios tantam admirationem excitantibus virunculis hygrometricis cylindro vitreo inclusis, digitoque puncta circumnotata monstrantibus, qui si gyrum plus una vice absolvant, perit & fallit artificium. Si vero uno saltem circulo absolvendo aptetur chorda, brevis ea nimis evadit, & quod maximum, leves aeris mutationes non adeo conspicuæ fiunt. Utrique defectui hygrometron hic expositum forsan medetur, cum & hæctenus habita experimenta primam spem firmarint. Summi chordam traxerunt, ex iis quæ longo musicorum usu, oleo inductam pinguedinem expulerant, longitudinis cujuscunque, vel ultra pedem; nihil enim interest. Ponderis loco appendi orbem ex stanno fusum (ob puritatem & splendorem, quibus præ plumbo gaudet) ejus figuræ, ut superficiem circulem *abc* (quam horizontalem ob situm nomino) transenderet cylindrus, *de*, circiter digitum altus, sed crassitie exiguæ, e. g. vix dimidii digiti. Infra horizontalem superficiem *abc*, circulus perpendicularis *af*, *cg*, (etiam ob situm sic dictus) descendat, cujus circumferentiam totam in partes præcisè centum divido. Jam in medio cylindri seu centro orbis *e* affigatur firmiter chorda *eb*, ut ea gyrata simul appensus vertatur orbis, quem hinc inde cera interiùs in circulo perpendiculari *af*, *cg*, apposita librari decet, ne una pars alteri præponderet. Jam in cistulam *iklm* longo collo *op* præditam, ne fundum attingat orbis, chorda superius annexa, immisi; foraminibus tamen variis pertusum collum, aerem permeare libere sinit. Hoc ab anteriore parte crena *qr* instructum est, ut in ea libere ascendere, descendereque possit pondus *s*, exiguæ gravitatis, indicans multitudinem gyrorum. Nam circa cylindrum orbis *de*, (in cujus summitate proe-

minentia quædam relinquenda est) aliquoties circumponitur capillus muliebris longissimus, aut duo connexi, ita ut una extremitas per operculi foramen,  $r$ , in quod vel trochlea exigua, vel simplex filum orichalceum aut chalybeum constituatur, exeat ad summitatem colli  $p$ , ubi trochleæ parvæ aut filo incumbens a pondere exiguo  $s$ , in crena tendatur magis, quam multum trahatur, quod item ex opposita parte cum altera extremitate capilli eodem modo fieri debet, ne scilicet ex una parte, exiguum licet pondus orbem vertat, ultra situm, ex aeris solius qualitate oriturum, quod altero æquali contrapondio  $u$ , cavetur. Jam ex cylindri ante notata diametro, ejus circumferentia in lineam rectam per mechanisimos notos, aut arithmeticam proportionem 7 ad 22 vertatur, & ea longitudo  $qx$ , (quam lineam circumvolutionis appellare liceat) ab infima colli parte, qua operculo immittitur, inchoetur, totiesque in lateribus crenæ  $qr$ , (ascripto ubi vis competente numero, 1, 2, 3, &c. si principium primæ, quæ in ipsa commissura est  $O$  seu infra designaverit) notetur, quoties illius altitudo permittit, constituaturque hoc modo ut in conspectu sit principium graduum orbis, & initium aliquod lineæ circumvolutionis (circiter medium colli, ut & ascensui & descensui spatium suppetat) ita fiet, ut versa aeris impulsu chorda, vertatur orbis simul, secumque aliquoties (sed non confuse, ne evolutio impediatur.) circumvolutum capillum volvat, qui sibi appensum pondus  $s$  elevabit vel deprimet, pro ratione aeris, & quidem, si orbis, ejus primus gradus per indicem in apertura fixum  $y$ , monstratur, & pondus quod initium lineæ circumvolutionis monstrat (qui situs in ipsa constructione facile fieri potest) ille vertatur hoc elevetur, absolvat orbis 30 gradus, pondus dimidiam quoque lineam circumvolutionis absolvit, sin orbis 100 gradus, adeoque totum se verterit, pondus quoque totam ejusmodi lineam absolvit. Sic secundum tertiumque &c. verso orbe, pondus quoque duas tresque &c. lineas in collo signatas peragrabit; & cum unæ ejusmodi linea æquivalcat 100 gradibus in orbe signatis, facili numero colliguntur gradus, cum saltem quot lineas ascenderit pondus in collo videndum sit, intermedios autem gradus index in apertura præcise monstrat, ut itaque hoc modo non necesse sit elevationem ponderis seorsim, seorsimque gradus orbis pronuntiare,

MENSIS APRILIS A. M DC LXXXVIII. 184

sed simul, e.g. pondere ultra lineam 4 signatam elevato, indiceque 30 gradum monstrante, statim 430 gradum nunc monstrari, determinare liceat.

Fig. III repræsentat totum Hygrometron ab anteriore parte visum.

Fig. IV monstrat interiora transversim visa.

TAB. V.

Fig. 3. &

4.

## SELECTA HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

*Capita & in loca ejusdem insignia dissertationes historica, chronologica, critica, dogmatica: Autore F. Natali Alexandro Ord. FF. Prædic. in Sacra Facultate Parisiensi Doctore Theologo &c. Seculi 15 & 16 pars 3 & 4.*

Parisiis, apud Anton. Dezallier in Vico San-Jacobæo ad coronam auream, A. 1686, in 8.

**T**ERTIUM hoc 15 & 16 seculi volumen sex dissertationibus absolvitur. Harum prima eaque respectu præcedentium, de quibus mense Februario actum est, ordine quinta, *mentem Constantiensis concilii circa potestatem ecclesie in temporalia Regum* explicat. Cum enim *Bellarminus, Perronius, & anonymus* libertatum ecclesie Gallicanæ impugnator, potestatem ecclesie & Pontificum R. in Regum temporalia ex actis & decretis Constantiensis concilii probare conentur, Autor noster respondet, adversus Reges aliosque supremos Principes in tanti momenti controversia, quæ ad ipsorum majestatem spectaverit, quæstione non discussa, Principibus non auditis, nec rogatis solenni ritu Patrum suffragiis, nihil decerni potuisse; decreta autem ab Antagonistis adducta divisim intelligenda esse, & censuras quidè etiam ad ipsos Reges pertinere, si concilii decretis non paruerint, privationes autem dignitatum, officiorum ac bonorum temporalium, Imperatore ac Regibus per oratores suos consentientibus a concilio decretas, non ipsos Reges, nisi jure feudi ecclesie obnoxii sint, sed Principes tantum Feudatarios spectare. Quam sententiam decem argumentis comprobat.

Sexta dissertatio opposita est *F. Francisco d'Enghien* Theologie in Academia Lovanienfi Licentiato. Cum enim Autor noster in historia sec. 11 & 12 dissert. 2, Gregorium VII primum inter Ponti-

fices Romanos potestatem Reges exautorandi, contra Patrum doctrinam ipsumque Dei verbum sibi arrogasse docuisset, prædictus Licentiatius Autoris nostri in Dominicano ordine confater peculiari libello, quem in Actis nostris Cal. Decemb. 1685 recensuimus, auctoritatem Sedis Apostolicæ factumque Gregorii defendendum in se suscepit. Quam lucubrationem, quippe plane clumbem, nulla responsione dignatarum se fuisse Alexander noster ait, nisi adversarius nomen suum gravissimis calumniis proscidisset, & libelli istius approbatores iisdem calumniis suffragantes & peculanter sibi insultantes offendisset. Ita autem in hoc libello confutando versatur, ut Autorem Grammaticis & Oratoribus ob sermonis vitia & insulas phrasas, Dialecticis & Theologis scholasticis ob inepta ratiocinia, Theologis ob pseudhermenias Scripturæ, Patrumque ac traditionum supinam ignorantiam, Historicis ob rerum gestarum imperitiam, Criticis ob fœtus adulterinos Cyrillo Alexandrino, Gregorio M. aliisque suppositos, Theologia Moralis Magistris ob propositiones seditiosas & ad Regum parricidia compositas, ac denique Juris Canonici Interpretibus ob canones perperam allegatos, ac in alienum sensum detortos, castigandum ac deridendum propinet, eademque opera *Franciscum Jansens Elingam* & ceteros Enghinianæ lucubrationis panegyristas passim perstringat, tandemque decem calumnias diluat, quibus se & ab ipso libelli autore & ab ejusdem censoribus gravatum conqueritur. Inter istas calumnias eam primo loco ponit tanquam atrocissimam, qua Pontificiæ majestatis læsæ reus insinulatus fuit. Quam ut extergat, de sua in Apostolicam, ut vocat, Sedem reverentia solemniter protestatur, seque pro ejusdem & Romani Pontificis primatu sanguinem suum profandere paratum, Deo teste appellato profiteretur. Ab eadem culpa ecclesiam Gallicanam, Parisiensem Academiam & præsentem Galliæ Regem immunem præstare satagit, quo per edictorum strepitum forinsecus insonante, gratia divina in hæreticorum innumeris cordibus operetur, adeo ut centum millia e Calviniana superstitione ad ecclesiæ Romanæ fidem intra paucos menses vel in una provincia emerferint. Alterum calumniarum in se congestarum caput esse dicit, quod F. d<sup>r</sup> Enghien in præfatione ad lectorem, ipsum traducat, quasi hæreticis adjumento fuerit. Respondet autem, eos  
potius

potius hæreticis adjumento esse, qui asserta Pontificis R. in temporalia Regum potestate, Romani Pontificis primatum Principibus a Romane ecclesie communiõne alienis odiosum reddant, & regna jam ad messem albescentia & a Romana fide minus quam alia abhorrentia, invidiosis illis erroribus a Romana ecclesia absterreant. Cæteras, calumnias earumque refutationes sigillatim recensere instituti nostri ratio minus patitur.

Septima dissertatio agit de literis salvi conductus Johanni Husso & Hieronymo Pragensi datis. Ac primum quidem Autor probare nititur, concilium Constantiense minime docuisse, quod fides hæreticis datam frangere liceat. Nam in decreto sess. 17 hoc tantum statui, quod secularis potestas ecclesiasticam impedire non possit, quin sue officio fungatur & in hæreticos inquirat, & quod Princeps, qui hæretico securitatem promisit, cum fecerit quantum in ipso est, nullo amplius promissionis vinculo teneatur; neutra autem decreti parte fidem non esse servandam hæretico doceri. Negat deinde fidem Husso & Hieronymo datam a concilio violatam fuisse. Nullam quippe fidem publicam Johanni Husso a concilio datam fuisse, Sigismundum autem Imperatorem fidem publicam Johanni Husso datam strictissime servasse asserit, cum salvus ille conductus tantum ad securitatem & celeritatem itineris spectaverit, & nemo ipsi in itinere vim intulerit, neque Constantiæ quisquam ipsi molestiam creaverit, donec fuga se concilii judicio subducere conatus fuisset. Porro salvum conductum contra vim injustam salva semper justitia tribui, adductis *Premii, Mynsingeri & Speckhani* Ictorum verbis comprobat; Husso autem itidemque Hieronymo, cui cum clausula salvæ justitiæ fides publica a concilio data fuerit, injustam vim illatam esse negat. Denique neutrum de fide violata conquestum in concilio fuisse pronunciat. Cum vero non nesciret, Hussum in epistola 34 e carcere ad Bohemos data, de fracta salvi conductus fide Imperatorem accusare, reo adversus judicem, & hæretico adversus catholicum Imperatorem non credendum esse respondet. Ad objectionem, quod Sigismundus in literis liberi commeatu, Johanni Husso non solum Constantiam adeundi, sed etiam libere ibi commorandi & in Bohemiam redeundi potestatem indulserit, cum *Cochlas* regerit, quod Imperator Deo, fide,



justitia & concilio haud major fuerit. Ad expostulationes nobilium Bohemorum de fide publica in Hussu violata, itidem cum *Cochleo* reponit, id libertati magis militari, quam justitiæ aut disciplinæ ecclesiasticæ tribuendum esse, cum Hussi fugam & pertinaciam ignoraverint aut dissimulaverint: scilicet nodos illos cum aliter solvere non posset Alexander noster, *Cochlæi* gladio secandos existimavit. Tandem Synodum Basileensem in salvo conductu Bohemis dato, & Tridentinam in eo, quem confessionis Augustanæ sociis concessit, nequaquam innuere censet, quod fides publica a Constantiensi concilio violata fuerit, verum tantum hæreticis ad ecclesiæ gremium invitandis ampliorem & efficaciorẽ securitatem indulgere voluisse.

In octava dissertatione Autor ad *Concilium Senense*, quod œcumenicum esse pronunciat, & *Basileense* progreditur; ubi prolixè probat, decreta de conciliorum generalium supra Papam autoritate in Constantiensi concilio sess. 4 & 5 sancita, & in Basileensi concilio aliquoties repetita, approbata & confirmata, ipsoque facto declarata & usurpata, non solum ad schismatis casum restringenda, sed æternæ veritatis esse, nec solum ad dubios, verum etiam ad legitimos Pontifices spectare, qualis Basileensis concilii tempore fuit Eugenius IV, quem ipsum hæc decreta autoritate sua confirmasse demonstrat. Neque tamen ex ista confirmatione sequi statuit, Papam concilio superiorem esse, cum concilium œcumenicum non a Pontificis confirmatione, sed a Christo & Spiritu Sancto immediate autoritatem suam habeat. Cumque nonnulli curiæ Romanæ patroni, ob hæc ipsa decreta, Basileensem synodum ex generalium conciliorum numero expungere contendant, unde in Romana conciliorum generalium editione Basileense concilium plane suppressum fuit, argumenta illorum nullius esse ponderis ostendit. Ac primum quidem rationes, quas ex schedis *Holstæni Labbeus* publicavit, ad examen vocat, postea vero etiam ad Cardinales *Jobannem de Turrecremata*, quem passim in hac dissertatione perstringit, *Cajetanum*, *Jacobatum* & *Bellarminum* accedit, qui hæc decreta Constantiensis & Basileensis concilii, Florentini & Lateranensis concilii decretis antiquata fuisse scribunt. His respondet, Florentinam fidei definitionem aliter ac vulgo legitur, legendam, eamque synodum

dum Constantiensis & Basileensis concilii decreta minimè convel-  
 lere voluisse; constitutionem Eugenii IV, qua Patres Basileenses tam  
 furiose Christianæ unionis bonum impugnasse asserit, ut ad illud  
 Basileense latrocinium totius orbis dæmonia confluisse viderentur,  
 ad concilium Florentinum pertinere negat, & *Horatium Justinia-*  
*num*, qui constitutionem illam Eugenii in historia concilii Floren-  
 tini edidit & notis illustravit, contra Nicolai V constitutionem  
 peccasse asserit, cum in lucem produxerit, quæ Nicolaus V ex Eu-  
 genii regeſto deleri ac pro infectis haberi iusserat. Ad Lateranen-  
 sis sub Leone X concilii decretum regerit, concilium illud ecclesi-  
 am Gallicanam, Parisiensem academiam, virosque ex aliis nationi-  
 bus doctissimos pro œcumenico non agnoscere, quod ipsius *Bellar-*  
*mini* aliorumque Romanis alioqui partibus addictorum testimo-  
 niis confirmat, ut reliquas responsiones ejus omittamus. Respon-  
 det quoque *Du Vallio*, qui in præfatione libri de autoritate Papæ &  
 concilii, synodum Basileensem eo nomine reprehendit, quod auto-  
 ritatem plenarias indulgentias concedendi sibi arrogaverit. Non  
 magis juste eundem *Du Vallium* & *Spondanum* Basileense concilium  
 accusare judicat, quod indulgentias venum exposuerit, & sordidum  
 earum abusum introduxerit. Cæterum agnoscit, concilium Basi-  
 leense a 25 sessione in partes scindi cœpisse, ab eoque tempore ec-  
 clesiam universalem non sufficienter repræsentasse, ideoque acta  
 concilii Basileensis, ex quo Ferrariam translatum fuit, universalis  
 ecclesiæ assensu probata non fuisse. Ex quo capite etiam deposi-  
 tionem Eugenii, justane an injusta fuerit, merito a majori ecclesiæ  
 parte in dubium vocari asserit; deceptum autem existimat Card. de  
*Turrecremata*, cum Ludovicum Card. Arelatensem, qui a Clemem-  
 te VII in sanctorum numerum relatus est, Eugenio ob pristinas ini-  
 micitias inensum fuisse scribit, & forte non veriora esse putat, quæ  
 de privatis reliquorum Eugenium deponentium affectibus jactavit.  
 Dogma de immaculata conceptione Mariæ, quod sessione 36 ut pi-  
 um & cultui ecclesiastico consonum definitum est, in dogma fidei  
 non evasisse, Autor noster ex concilio Tridentino variorumque Pon-  
 tificum diplomatibus evincit. Et quamvis aliquando occasione  
 contentionis, quæ inter *Maldonatum* aliosque Theologos exorta  
 fuerat, seniores Facultatis Parisiensis Doctores declaraverint, ca-  
 tholica

tholica fide tenendum, beatam Virginem non conceptam esse in peccato originali, idque & constitutionem concilii Basileensis & formulam Sacramenti, quod a Facultate exigitur, declarare, decretum tamen illud tanquam totius ordinis Theologici, Facultatem Theologicam Parisiensem non agnoscere, & in Baccalaureorum suorum thesibus hanc propositionem: *non est dogma fidei, B. Virginem fuisse absque peccato originali conceptam*, sæpe approbare Autor nostræ, quippe ex Dominicanorum familia observat. Enumeratis omnium solitionum actis, sententiam Basileensis concilii de autoritate conciliorum supra Papam denuo propugnat, asserens, Gallianam ecclesiam, etsi in Eugenii obedientia manserit, ejusque depositionem non approbaverit, dogma tamen illud & illis ipsis temporibus ut antea, & deinceps constantissime propugnasse. Id ut probet, Parisiensem aliorumque Theologorum, dogma illud asserentium, magnum numerum adducit, quos inter *Hadrianus Galtenus* Monachus Benedictinus, qui summam tractatus sui de primatu Petri & ecclesie hoc disticho complectitur;

*Petrus in ædē sacra caput est, & quandoque membrum;*

*Paret, ut est membrum; præcipit, ut caput est.*

Longum esset reliquos omnes commemorare, quibus hanc sententiam non obfuisse scribit, quo minus plurimi eorum insignibus beneficiis a Pontificibus ornarentur, & in ipsum Cardinalium collegium cooptarentur. Eandem sententiam tenuisse Academiam Viennensem, Erfordiensem, Colonjensem & Cracoviensem, ex eandem responsis & rescriptis probat, quæ ex Codice MS. S. Victoris producit. His subjungit & Lovaniensem Academiam, in qua doctrinam illam hauserit *Hadrianus VI*, qui non obstante hac sententia in commentar, ad IV sententiarum librum publice asserta, quod Pontifex in iis, quæ tangunt fidem, errare possit, hæresin per suam determinationem aut decretalem asserendo, Cardinalitiam infulam a Leone X obtinuerit, & post Leonis obitum ad ipsum apicem Pontificiæ dignitatis evehctus fuerit; neque eam sententiam obicem fuisse addit, quo minus opus ejus a Romanis Theologis laudaretur, cum illud Pontifex factus Romanis typis edi curaret, ipso Pontificio stemmate ad finem libri excuso, ut omnibus pateret, non Hadriani tantum Florentii Theologi Lovaniensis & Academiæ illius

MENSIS APRILIS A. M DC LXXXVIII. 190

lius Cancellarii, sed & Hadriani VI Rom. Pontificis doctrinam hoc opere contineri. Eandem propugnari & explicari testatur a *Diomysio Carthusiano*, *Alphonso Testata*, cujus opera ob hanc sententiã minime Romæ prohibita aut Romani Pontificis diris excepta fuerint, *Nicolaus de Tudesco* Præsule Panormitano, & *Nicolaus de Cusa*. Notatu præterea dignum existimat, quod *Pallavicinus* lib. 18. hist. conc. Trid. Romanæ ecclesiæ in distribuendis præmiis sinceritatem probet, exemplo *Anea Sylvii*, qui tamen concilio Basileensi adversus Eugenium adhæssisset, purpura tamen Cardinalitia & deinde suprema tiara donatus fuerit, & *Adriani Florentii*, qui quanquam in suis commentariis prærogativam aliquam concilii concessisset, nihilominus Cardinalis, & tandem Pontifex electus fuerit. Tandem Basileensis Synodi Patres, etiam postquam Eugenium IV deposuerunt, & Felicem V elegerunt, ipsumque Felicem ejusque partibus adhærentes a schismatis crimine absolvit, & Christianissimi Regis Caroli VII in procuranda pace ecclesiæ studium commendat.

Dissertatio nona agit de annatis. Quamvis autem Autor duodecim abhinc annis sub titulo animadversionum, in librum *Johannis Launoi* de veneranda Romanæ ecclesiæ circa Simoniam traditione, duo de annatis opuscula ediderit, distractis tamen jam diu omnibus istorum opusculorum exemplaribus, nova methodo argumentum, illud tractare, & annatas denuo a Simonix labe purgare voluit. Exorsus igitur ab annatarum origine, motus in concilio Constantiensi contra annatas excitatos memorat, ostendens neque concilium Constantiense annatarum exactionem damnasse, neque totam nationem Gallicanam illo tempore eandem pro Simoniaca vel illicita habuisse; postea concilii Basileensis & sanctonis pragmaticæ decretis annatarum exactionem quidem prohibitam, ea tamen lege, ut congruum aliunde subsidium Romano Pontifici subministraretur. Fatetur Reges Gallix Carolum VI & VII, Ludovicum XI, Franciscum I, Henricum II & Carolum IX gravissima contra Romanæ Curix exactiones edicta promulgasse, verum has Regum constitutiones annatis, prout nunc exiguntur & solvuntur, non obesse contendit. Denique pium esse annatasolvere, & easdem exigere nec Simoniacum nec injustum esse, *Prosperi Fagnani* argumentis probat. Minime tamen probat, quod Fagnanus aliique Juris

periti Romanæ Curie addicti asserunt, annatas summo Pontifici jure divino & naturali deberi, & Pontificem etiam sine causa totius orbis ecclesias collectare posse (sic enim loqui amant,) item Pontificem in omnium ecclesiarum bona supremum dominium habere, & annatarum institutionem adeo antiquam esse, ut ad apostolicam ætatem referri possit. Claudis hanc dissertationem elogio præsentis Pontificis Innocentii XI, qui domesticis sumptibus & magnificentiæ in propinquos modum ponat, quo nomine ipsi longævam felicitatem apprecatur.

Decima dissertatio & tertii voluminis ultima, circa decreta *Florentinae Synodi* versatur. Quamvis autem Autor se non latere dicat, quod Carolus Lotharingus in commonitorio ad Britonem scripserit, apud Gallos Florentinum concilium, tanquam nec legitimum nec generale, repudiari, hæc tamen Cardinalis verba Gallicanis Theologis necessitatem, Florentinum concilium ex generali numero expungendi, non imponere pronunciat, cum Gallicana ecclesia definitionem fidei in Florentina Synodo publicatam semper venerata fuerit, & Gallicani Præsules, ceteri iisdem Ferrariam ac Florentiæ adire non licuerit, spiritu tamen & consensu affuerint. Asserit exosum fuisse quondam Gallis concilium Florentinum, cum ab eo Constantiensis & Basileensis concilii decreta, de suprema conciliorum generalium autoritate labefactari, persuasum sibi haberent; verum re penitus inspecta, Gallos quoque Theologos Florentinam Synodum pro œcumenica agnovisse, cum omnes characteres œcumenici concilii ipsi competant. Hinc *Marci Ephesi* aliorumque Græcorum argumenta, quibus Florentinæ Synodi decreta impugnant, refellere conatur. Postea acta Florentinæ Synodi summatim recenset, ac tandem decretum de Armenorum institutione, quod incipit: *exultate Deo Adjutori nostro*, non esse œcumenicæ synodæ demonstrat.

Dissertatio XI, cum qua volumen QUARTUM, totiusque operis sextum & vigesimum idemque ultimum incipit, *pragmatica sanctionis* in generali ecclesiæ Gallicanæ conventu Avarici Biturigum A. 1438 sub Caroli VII imperio conditæ, & postea Pii II impulsu a Ludovico XI abrogatæ, nec non dissidii inter Julium II & Ludovicum XII exorti, item conventus Turonensis & *Pisana* Synodi historiam exponit,

exponit, quam Autor noster conventus generalis & legitimi concilii rationem habere negat. Postea *Lateranensis V*, quam Pisanæ Julius II opposuit, Synodi præcipua gesta memorat. In specie agit de pactis inter Leonem X & Franciscum I Bononiæ *concordatis*, & in prædicto Lateranensi concilio promulgatis, quorum auctoritati non obviare censet, quod supremus senatus Parisiensis, Academia & Clerus Gallicanus hanc disciplinæ mutationem non statim concoquere potuerint, eoque nomine Concordatis restiterint, iisque intercesserint & ad futurum concilium appellaverint. Ubi inter alia *Genebrardum* notat, Facultatis Parisiensis Theologum & Aquarum Sextiarum episcopum, qui librum de sacrarum electionum jure & necessitate ad ecclesiæ Gallicanæ redintegrationem edidit, & lib. 4 chronologiæ suæ *Concordata* mysterium iniquitatis vocat, eaque fremente universo Clero, Scholasticis, populo bonisque & doctis omnibus, pragmaticæ sanctioni substituta asserit. Respondet autem, Genebrardum quidem virum doctissimum fuisse, sed turbarum & læsæ majestatis accusatum, quo nomine A. 1596 perpetuo exitio damnatus, bona ejus fisco addicta, liber de sacrarum electionum jure lictoris manu combustus, ejusdemque editio & venditio omnibus bibliopolis & typographis sub capitis pœna prohibita fuerit.

Quodecima eademque ultima dissertatio de concilio *Tridentino* agit; cujus sessiones ita enarrat, ut simul ejusdem auctoritatem contra *Suavem*, *Molinæum* & *Gensileium* tuendam suscipiat, idque ceu legitimum ac œcumenicum ab omnibus orthodoxis colendum & suscipiendum esse probet. Cum vero nonnulla concilii Tridentini decreta libertatibus ecclesiæ Gallicanæ adversa animadvertat, respondet, ea vel pro Gallis non statuta, vel ab ecclesia Gallicana non recepta fuisse, eaque ecclesiam Gallicanam semper excepta voluisse, quoties Christianissimis Regibus pro concilii Tridentini promulgatione supplicavit.

Loco Panopliæ adversus hæreses, quam alias singulis sæculis Alexander noster subjungere consuevit, *trophæum* debellatrix Gallia Calvinistæ erigit, quo Regem suum magnopere deprædicat, quod abrogatis edictis, quæ Calvinianæ religionis exercitium hactenus permiserant, effecerit, ut quindecies centena millia homi-

num ad ecclesie Romanæ gremium convolaverint. Postremo fidei Tridentinæ professionem addit, eamque se constanter servaturum jurat, notatis in margine locis, ubi præcipuos ejusdem articulos in historia sua ecclesiastica propugnavit.

**TRAITE DE L' EGLISE EN FORME D'  
Entretiens &c. i. e.**

Tractatus de Ecclesia, forma dialogi compositus, in quo omnis quæstionibus de ea agitur, demonstratur, Calvinistas sibi in principiis contradicere; & ita refutantur novissimi libri Claudii & Jurii: Autore Davide Augustino Brueysio, Montispeffulano.

Lutetiæ, apud Mabre-Cramoysium, 1687, in 12.

**A**utoris nomen, & ut a Reformata ad Romanam Ecclesiam transierit, ex libris ejus & Actis nostris (videatur A. 1684. p. 446) dudum innotuit. Mutationem autem suam defensus adversus celeberrimos Reformatorum doctores, *Job. Claudium & Petrum Jurieu*, in arenam denuo prodit, doctrinam eorum de Ecclesia oppugnans, ita tamen, ut non tam de *veritate positiva* disquirat, quam ut illorum sententiæ contradictionis notam impingat, quæ ipsam evertat. Excusat in præloquio, quod scribat; tum quod libri Protestantium, non obstante regia prohibitione, in regnum clam importati, & neophytis, a veteris (ut ait) erroris reliquiis non profusus puris, serupulum moventes, absque responso dissimulari non semper possint: tum quod ad scribendum impulsus & adjutus fuerit ab Abbate *Coquelino*, a quo tractatus suus de Eucharistia approbatus sit. Laudat etiam insignem profectum, quem ex *Archiepiscopi Parisiensis* instructione in hac materia fecerit. Sumit autem Autor non tam collocutoris, quam docentis personam, & *Dialogo I.* novitium e conversis instruit, cui nondum omnis religionis ejuratæ memoria aut amor perierat. Legentem sane Responsum *Claudii* ad librum *Episcopi Condomensis* in articulo de Ecclesia sistit, illud ipsum, ut putamus, cujus enarrationem in Actis A. 1684. p. 374. dedimus, quam conferri cum hac relatione omnino expediat.

fit. Palmarium argumentum, quo Claudium aggreditur, & quo demonstrato omnes controversias de Ecclesia inter Romano-Catholicos & Reformatos Theologos, simulque totam litem, quam ab uno illo articulo pendere agnoscit, periri putat, in contradictione quaerit, qua laborare Claudii & Reformatorum sententiam statuit; id quod sibi jam tum scriptum movisse notat, dum adhuc inter illos esset, & adversus *Expositionem Condomensem* scripisset. Itaque cum Genevenses librum illum suum revidentes, quaedam in hac ipsa quaestione de autoritate Ecclesiae a se scripta expunxissent, suaque subjunxissent, se apud *Montispeffulanos Ministros* testatum fuisse, non habere se, quod difficultatibus respondeat, quae Genevensibus opponi possint. Praemittit inde quaedam, quibus ostendat, qua specie Reformati doctrinae suae articulos exornare soleant, & nullam fuisse sectam ait, quae pulchriori praetextu & armis splendidioribus Ecclesiam Catholicam oppugnaverit; eandem tamen non semel accusat, quod sensui communi repugnet. Conqueritur inde de mala doctorum Reformatorum fide, qui suis persuadeant, ac si Catholici iudicium solum hominum, seposita Scriptura, in fidei controversiis admitterent. Scripturae enim iudicium a Catholicis omnino agnoscere affirmat, sed quaeri, *num quilibet privatus potestatem habeat cum auxilio, quod pretendat, Spiritus Sancti Scripturam explicandi; an vero hoc lumen, & hac explicandi potestas solis congregationibus Ecclesiasticis tribui debeat, quia Deus promisit se fore in medio eorum, qui in nomine eius congregantur.* Posterius recte a Catholicis, prius male a Reformatis asserti; quia data privata facultate post Ecclesiae definitiones examen dogmatum instituendi; sequeretur, ecclesiam non esse infallibilem, quae tamen sit basis & columna veritatis. Ut vero contradictionem demonstret, ex *Confessione Reformatorum Gallica* articulos IV. V & alios allegat, in quibus dicunt, agnoscere se libros Biblicos i. e. Canonicos, pro regula fidei, non tam ob communem consensum & iudicium Ecclesiae, quam ex testimonio & persuasione interna Spiritus Sancti &c. Hoc vero non de coetu, sed de singulis ab iis intelligi, ex verbis confessionis operose colligit, fortassis praeter necessitatem; nam id non inficiantur Protestantes, & Claudius in libro allegato asseruit, objectionibus, quas *Brucyus* hic interserit, simul respondens. His



articulis de judicio singulis fidelibus competente opponit, ut contradictorium, *Articulum XXV* aliosque ejusdem confessionis, & ex libro *de disciplina*, in quibus statuunt, obligari omnes, ut decretis Ecclesie sub excommunicationis poena pareant; neque id solum in capitibus ad ordinem & disciplinam, sed & ad controversias circa dogmata pertinentibus. Subjungit patheticam hujus contradictionis exaggerationem, quam inexplicabilem esse cum summa affirmat confidentia. Principium vero Romanum tanto magis extollit, quod explicationem Scripturae, quae ipsa loqui & se explicare, ut ait, non potest, solummodo tribuat voci Ecclesie, cujus pronuntiationi deberi notat *baptismum infantum, asperersionem pro submersione, Dominicam diem pro sabbato substitutam, esum sanguinis & suffocatorum concessum*, aliaque, etiam Reformatis probata. Inde non dubitat, Ecclesie competere jus de articulis fidei judicandi. Objicit saepius, Protestantes ad thesin illam priorem de judicio singulorum necessario coactos fuisse, quia schisma suum defendere alia ratione nequiverint, nisi Ecclesiam falli posse & falsam esse dicitassent, & postea omnes promissiones Dei Ecclesie factas, ad solos electos, i. e. ad Ecclesiam invisibilem, quae pronuntiare nihil potest, restrinxissent, licet *Catvinus* eas de visibili Ecclesia Lib. IV Inst. Cap. I intellexisset. Non minus tamen putat adactos fuisse ad auctoritatem Ecclesie in definiendis controversiis, in posterioribus confessionis & disciplinae articulis adstruendam, licet prioribus (ut ipsi videtur) manifeste contradicant. Respondet inde ad aliqua, quae ex libro Claudii regeri posse viderentur, quibus differentia regiminis civilis & ecclesiastici, & modus in examine a privatis tenendus ostenditur, & vera Ecclesia quoad essentiam ad solos electos restringitur. Profitetur hic iterum, magnam speciem habere sententiam Claudii, negat tamen, evitari illius interpretationibus contradictionem a se indicatam posse. Agnoscit quidem discrimen societatis civilis & ecclesiasticae, sive gubernationis humanae & divinae, non veretur tamen statuisse p. 125, *respectu regiminis idem requiri in ecclesia, quod in republica*, ut sit auctoritas quaedam externa visibilis & suprema, ad quam enatis controversiis recurratur, absque examine ulteriori decidentem. Sic ad perpetuum illud postulatum, *de necessitate judicii visibilis & infallibilis in ecclesia*, post tot ambages verbo-

verborumque ampullas reditur. Argumentum autem assertionis suæ invenisse se putat in dicto Apostoli Eph. IV, et seqq. quod Christus dederit *apostolos, prophetas, evangelistas, pastores & doctores, ut non sicut parvuli fluctuantes &c.* Eodem trahit 1. Cor. XII. v. 24, 25, 26, et quibus conficit, solis ministris sive gubernatoribus navis ecclesiasticæ judicium illud deferri. Agnoscit vero, errasse aliquando gubernatores illos, & exemplum Ariminensis concilii nominatim adducit p. 132: solatium vero affert, quod Deus non diu patiaris tempestatem grassari, sed excitatus veluti e somno precibus sudorum illam componat: promissam etiam præsentiam ad finem usque mundi, solis applicat congregationibus ecclesiæ. Modestationes vero illas, quas Claudius privatis commendat, qui decisiones Ecclesiæ examinatum eunt, irridet, & nihilominus eo perveniri tandem dicit, ut privatus aliquis judicium Ecclesiæ suo postponat, & se infallibilem esse patet, cum tamen pro fallibili habeat Ecclesiam. Porro cum Claudius, ad elidendam objectionem de contradictione, distinxerit inter quæstiones ipsum fidei fundamentum concernentes, & scholasticas, quæ non sunt de fundamento fidei, & in his, non vero in punctis fundamentalibus (jam scilicet per Scripturam & confessionem publicam stabilitis) parendum synodis esse dicat; Autor hanc distinctionem rejicit, eamque ipsam esse ait, quam Genevenses ex suo libro expunxerint: dein crudelem doctrinam & disciplinam esse arguit, per quam ob capita non fundamentalia ad excommunicationem procedatur. Tandem exemplum alicujus Theologi sive ministri Reformati proponit, qui dictum aliquod Scripturæ explicaverit, cujus sententiam Consistorium primo, dein Synodus provinciarum, & tandem nationis condemnaverit. Quærit autem, quid facere debeat minister ille, his decisionibus judicium, per omnes tribunalium gradus, ex disciplina Ecclesiarum Reformatarum constitutos condemnatus, si ipse post diligentem licet explorationem, suam tamen sententiam veriorē esse existimet. Si acquiescit (ait) decis, peccat contra conscientiam; si non acquiescit, excommunicatur. Huic ex principiis Reformatorum nullum consilium dari posse, magna cum asseveratione contendit; posse vero ex Romanis, quæ jubent eum suæ opinioni dissidere, & Ecclesiæ essatum sequi.

In

In Dialogo secundo collocatur tertius producitur, isque ex Reformatis vehementioribus, qui primo cum Bruesyio expostulat, quod tam quiete non succedat conversio Reformatorum, ut ille veluti vaticinatus in libro suo fuerit; tumultum enim in *Sebenmarum*, qui dicitur, tractu ortum esse, & Regis copias adversus refragantes expediri. Respondet, casum illum & similes alios regulæ non obesse, tanto minus, quia constet, incolas regionis illius montosæ & steriles, quippe semibarbaros & ob pauperiem fere desperatos, ad rebellionem semper proclives fuisse, eoque nomine, non autem religionis causa in illos animadverti. Dein ad quæstionem de Ecclesia redit. In hac *Reformatus* ille definitionem, qualis a Romano-Catholicis proponitur, ut hypocrisis simul includat, rejicit, Claudii vero defendit, qua solummodo vere credentes sive electi comprehenduntur. Huic soli promissiones Dei, quod nempe futura sit columna & basis veritatis, & quod portæ inferorum adversus eam non sint prævalituræ, & sic etiam infallibilitatem applicari debere statuit, & inde deducit, semper examinandas esse decisiones Ecclesiæ & Synodorum ex verbo Dei, ut appareat an vera sit ecclesia, quæ eas fecerit. Ad hæc *Bruesyus* regerit, Claudium mala fide Romanis attribuire, quasi in definitione sua excludant fideles & electos, eaque de causa vehementer in ejus librum invehitur. Præsupponit deinde ut concessum ab utraque parte, quod promissiones illæ de veritate & conservatione, ad Ecclesiam quæ in terris est, pertineant, disceptari autem ubi illa inveniatur: neque tamen dubitat, quærendam esse in societate hominum fidem Christi profitentium, per totum orbem sub uno ministerio diffusa sive Catholica; seponit tamen quæstionem (quæ huc nihil faciat) an triumphans vel etiam futura Ecclesia comprehendi in definitione debeat. Interim, quia electi Deo solum noti, & ideo, quod fatetur, invisibiles sunt, dogma Claudii omnino rejicit, quo ad solos electos restringitur Ecclesia. E contrario promissiones divinas non ad electos solum, sed ad Ecclesiam quæ ex electis & reprobis commixta est, pertinere, pro certo habet, qualem etiam Reformati in confessione suâ Art. XXVII. agnoscant. Execratur nihilominus illam interpretationem, quam a Claudio Romano-Catholicis affingi dicit, ac si vera & interna fides, quam electi habent, non sit de essen-

tia

gia Ecclesiaz. Negat quod in definitione Catechismi Tridentini id asseratur, quia in illa fideles dicantur *adorare Deum in pietate & sanctitate, & servire illi toto corde.* Frustra itaque Claudium prolixè demonstrare contra Episcopum Condomensum voluisse, quod verè fideles sive electi sint membra Ecclesiaz, & ideo responsum non meruisse; concedi enim id a Romanis, sed ab his simul statui, etiam hypocritas membra esse Ecclesiaz, & ad hos simul cum electis promissionem de infallibilitate pertinere. Id licet durum & absurdum videatur Claudio & Reformatis, hac tamen distinctione emoluit, ut dicat eatenus ad hypocritas referri illas promissiones, quatenus in societate externa cum fidelibus & electis comprehendantur, & sic participes earum fiant respectu fidelium, quibus sociati sunt, & ad horum commodum, non vero quod ipsi etiam salutarem usum & finem assequantur, quo utique fatetur reprobos carere, etsi eandem fidem (i. e. professionem ejus externam) & eadem sacramenta habeant, idemque verbum iis prædicetur. Gratiam vero illam generalem, & sic etiam jus definiendi infallibiliter de fide, malis bonisque communem esse, sicut pluviam justis & injustis, sive ut auditum verbi & usum sacramentorum, Allegat *Catech. Trid.* p. III & III. & collocatorem ad Theologos remittit, qui id latius explicaverint, quatuor tamen observationes ei proponens. Repetit (1) quod priori parte dixerat, Calvinistas ex necessitate schismatis sui defendendi, ad restrictionem illam ecclesiaz ad solos electos confugisse; ita enim nemini schisma imputari posse, quia non possit monstrari Ecclesia vera, i. e. electorum, a qua discesserint. (2) Male separari a Reformatis auctoritatem Ecclesiaz & promissionem infallibilitatis, cum illam tribuant synodis, quæ tamen ex bonis malisque compositæ sint, infallibilitatem vero tantum ad electos restringant. Ita enervari putat auctoritatem, cum nemo certus sit, synodum illam ex electis consistere. Supponit autem infallibilem auctoritatem synodorum a Deo promissam esse, cui Christiani certo inniti possint. (3) Naturam promissionum ut & minarum esse, ut visibili alicui societati fiant, licet cum distinctione applicentur & effectum habeant, prout sint generales aut particulares, pro diversitate & capacitate eorum qui in cœtu seperiuntur. Concludit inde, promissiones de Ecclesia ad totum cœtum externum pertinere, utpote visibi-

lem, sed diversimode ad bonos & ad malos applicari; bonis nempe speciatim quæ ad sanctificationem interiorem pertinent, competere, sed cæteras, quæ a societate visibili percipi possint, bonis & malis simul deferri. Necessè enim esse, ut visibilis aliqua sit ecclesia, quæ sit columna veritatis, & contra quam non prævaleant portæ inferorum; neque has promissiones ad solos electos restringendas esse. Illustrat hoc ex dicto Pauli 1. Cor. X, 1 & seqq. ubi non temporalia solum, sed & spiritualia bona, *escam & potum spiritualem*, etiam illis ex Israelitis communia fuisse scribit Apostolus, qui tamen Deo non placuerunt, i. e. non fuerunt electi, licet certum sit, escam & potum istum reprobis non fuisse salutarem. (4.) Ad experientiam seculorum provocat, quibus utique fuerit ecclesia promissionis illius particeps, columna veritatis, & prævalens portis inferorum, etsi utilitas promissionum solis electis contigerit. Ex illa ipsa autem Ecclesia secessisse ait majores Reformationum; unde colligit, aut nullam fuisse ecclesiam ante reformationem, id quod repugnat promissioni divinæ, aut secessum a vera Ecclesia factum esse.

His percussum sistit Calvinistam suum; itaque eo, cum non haberet quod regeret, ad librum *D. Jurii* de Ecclesia se recipiente, adversus hunc reliquam partem dialogi dirigit. Reprehendit Jurium, quod comparatione Ecclesiæ cum corpore humano (etsi illa aliquid veri certo sensu in se habeat) contra stylum Scripturæ instituerit. Dicit enim Autor, Paulum in tribus locis, in quibus corpus cum Ecclesia comparat, ideam illam non repræsentare, quam Jurius formavit, sed tantum diversas membrorum Ecclesiæ functiones. Alias comparationes Ecclesiæ in sacris reperiri, illam vero minime cum homine, qui duas partes habet, animam nempe & corpus. Dein si maxime idea illa Jurii locum haberet, iisdem tamen contradictionibus subjectam esse, quas reliquorum Reformationum dogmanti tribuit. Dissidia deinde *Claudii & Jurii* in hoc ipso articulo de Ecclesia adducit, quorum hic novum systema excogitaverit, Claudius Ecclesiam ad electos solum restrinxerit, quam opinionem tamen *Alixius*, doctus & judiciosus, ut ait, *Charentonensium Minister* rejecerit. Ad probandam vero Claudii & Jurii dissensionem, loca ex utriusque libris, quibus Episcopo Condomensi respondent, adscriptis, ut & alia quæ Jurius, pro commendatione novi, sui systematis,

in con-

in contemtum suæ Ecclesiæ doctorum & patrum veterum scripserit, item in quibus a sententia sua olim defensa ipse discesserit; taxat etiam Apocalypticos ejus commentarios, & amplio rem refutationem contra illum minari videtur. Concludit repetitione querelæ, quod Reformati Romanæ Ecclesiæ affingant, quæ non doceat, & eventum colloquii eum refert, ut Calvinianus ille tunc quidem confusus & cogitabundus discesserit, paulo post autem gloriam Dea dederit, Rom. Catholicam religionem amplexus & magno zelo præsitens.

Hunc librum Brueyfi *Corcierius*, *Theologus*, ut se vocat, *Parisiensis*, magno elogio honorat. Non enim eloquentiæ solum laudem Autori tribuit, sed & soliditatis & concinnitatis (*justesse*) quæ, ut ait, omnibus admirabilis, paucis sit imitabilis. Sane elegantiam styli haut facile quisquam in controversiam vocabit. Agnoscunt eam adversarii ipsi, quorum libros contra illum A. 1684. p. 448 & seqq. produximus. De soliditate argumentorum dubitare licet, quæ tamen examinanda hic non sumimus. Sunt etiam specialia quædam, quibus fortasse vel *Claudii*, ante libri hujus publicationem defuncti nomine, vel a *D. Jurio* responderi satius est.

Cæterum cum, fatente Autore, omne momentum controversiarum in articulo isto consistat, pauca de illo, quatenus eum nostra quoque amplectitur religio, a nobis moneri, haut gravatim ferent lectores. Urget Autor non uno loco, *ideo solum infallibilitatem Ecclesia a Protestantibus negari, quia a schismatis culpa aliter expedire se autores reformationis non potuerint*. Sed id, præterquam quod gratis asseritur, retorsioni subjectum esse satis patet. Observarunt enim nostrates, non alio fine, quam pro dominatu in conscientias stabiliendo, infallibilitatem illam tribunalis externi prætendi, neque tamen dictis Scripturæ eo detortis probari; summam etiam dignitatem Evangelio, quod est *virtus Dei in salutem omni credenti*, detrahi, & ad cujusvis dogmatis aut præcepti profani falsique conditionem deprimi, synagogicæ autoritatis, & quam hæc fere semper in subsidiis habet, regis manus pondere. Dein jactantur quidem, sed non magis probantur Autoris asserta, v. g. *Jus examinis & judicii in controversiis de fide non ad singulos, sed ad congregationes, sive ad Clerum solummodo pertinere, Promissionem infallibilitatis*

tatis illius, non tantum vere fidelibus, sed malis etiam & hypocritis, (quæ in cœtu Ecclesiæ majori fere semper numero reperiuntur) factam esse. Ecclesiæ illi externa (aut qui ejus personam sumunt, malis bonisve) sibi competere jus explicandi Scripturam, & explanatione illa articulos fidei constituendi. Scripturam explicare semet ipsam non posse; visibilitatis aq. judice, cui omnes parere debeant, opus esse. Ecclesiam veram & catholicam, cujus perpetuitatem Christus promiserit, monstrari non posse, imo interuisse, nisi Romana pro ea habeatur. A verâ illa Ecclesia defecisse, qui reformationem instituerunt aut secuti sunt. Ist hæc omnia, aliaque eodem tendentia, innumeris penè vicibus discussa sunt, nec nova argumentationum & rhetoricationum specie valide sustententur. Veritas nimirum & infallibilitas a Spiritu Dei est, per verbum operante, sive cor, ut Lydiæ, aperiente. Id certum est in singulis fieri, non in cœtu, qui nihil aliud est, quam singulorum concursus: Universalia enim non subsistunt, nisi in individuis. Veritatis itaque perceptionem singulis promeruit Dominus, ut ipse profiteretur Joh. XVII, 17. 19: *sanctifico ego me ipsum pro eis, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* Idem precibus suis a Patre cœlesti petiit, non pro Apostolis solum, sed & pro iis, qui per verbum eorum credituri sunt, d. I. v. 20: *sanctifica eos in veritate, sermo tuus est veritas.* Hoc salutiferum beneficium singulis fidelibus, & tandem omnibus auferunt, qui veritatem in numero & consensu plurium querunt, & pro Spiritus Sancti testimonio judicicia hominum, quos sanctificatos esse nescimus, sub autoritatis & explanationum prætextu substituunt. Hunc dominatum excusserunt merito majores nostri, & nos cum iis, simulque salutis suæ fundamento prospexerunt. Singulorum enim infallibilitas certa est, quia a Deo est, & extra illam nemo salvatur. Cœtum judicium ea ipsa de causa, quod de interna omnium fide a Spiritu Sancto excitata non constat, certitudinem non habet, nisi ubi aperto verbi testimonio non detorto aut male applicato nititur. Verbum est veritas, & in necessariis ad fidem satis aperte loquitur, adeoque examen & applicationem singulorum non refugit, sed requirit, cum absque illa divina fides, qua sola salvamur, produci non possit. *Prope est verbum illud in ore nostro & in corde nostro,* teste D. Paulo Rom. X, 8. *Verbum est & efficax, penetrat, discernit &c.* Hebr. IV, 12. Ideo necessa-  
rio

rio non est querendum in conciliis aut tribunalibus, quanquam id pro majori luce & confirmatione aliquando expediat, sed ex prædicatione audiri, aut ex libro legi debet. Ita audimus ecclesiam seu ejus ministros, si verbum Dei, quod Spiritus Sanctus in corde nostro confirmat, prædicent, etiam ex ore eorum, de quorum interna sanctificatione nobis non constat. Obsequimur, cum docent jubentque verbo conformia, & Spiritus intus operantis testimonio non repugnantia, sine quo nihil *spiritualiter* judicari potest, I. Cor. II, 10. 14. & per quem solum vocem pastoris interno & salutari auditu percipimus. Paremus præterea Ecclesie, sive Antistitibus ejus legitime constitutis, in rebus ad pacem & ordinem pertinentibus. Qui hoc obsequium detrectant, censuram merito patiuntur, non quod idem sit in fide, quod in ritu aut ordine errare, sed quod pacem & concordiam, qua cœtus continentur, superba contumacia rumpunt. Explorationem autem omnium spirituum, docentium & definientium, divino præcepto per notissimam Apostolorum doctrinam, singulis pro mensura concessæ gratiæ impositam esse credimus, non minus ac fidem & sanctificationem individua-lem. Qui enim pigro & cæco obsequio amplecti volunt, quicquid credendum injungitur, aut cœtum saltem sequi, non habito ad fundamentum internæ veritatis respectu, illi non possunt fidei suæ certi esse, itaque nec de via salutis. Hanc œconomiam Deus pro absurda non habemus, etsi mundanæ sapientiæ sordet, & videatur aliquo modo singulis plus quam multis, simplicibus quam doctis tribuere. Singuli enim, qui vere credunt, infallibilem virtutem Spiritus habent, quæ non pendet a número aut consensu plurium, licet optabilis hic, & (salva veritate) omni studio, precibus etiam querendus sit, utpote fructu & solatio non carens. Ecclesia vere sancta est, & prævalet portis inferorum, non ut est ens rationis in conceptu vago scholastico, nec in externa societate loci aut ministerii, sed in membris suis vere sanctis, licet hæc soli Deo nota sint. Hoc respectu certissimum est, ecclesiam ejusque consensum formalem & internum eundemque infallibilem, non esse visibilem, licet is unus sit & perpetuus ab uno Spiritu in omnium & singulorum fidelium cordibus productus, quo illi, ut membra, cum capite suo Christo connectuntur. Hanc Ecclesiam ejusque communionem, neque a lo-



co, neq; a tempore circumscriptam, in Symbolo Apostolico *credimus*, quia non *videtur* & palpatur, non magis ac alii fidei articuli. Visibilis vero est Ecclesia & in luce posita, ratione externæ sanctitatis, cum nimirum habet verbum Dei, & usum Sacramentorum. Hæc beneficia verasque notas ecclesiæ, etiam in magno, qui cum fidelibus miscetur hypocritarum numero, & inter plurimos errores, tristissimisq; temporibus, servavit secundum promissionē suam Deus, & ita semper vere fideles, veraq; membra Ecclesiæ, adeoq; officinam Spiritus Sancti publicam, aliquando magis, aliquando minus puram & splendidam Vet. & Nov. Testam. tempore habuit. Dein identidem pro beneplacito suo suscitavit, qui errores arguerent & reformarent. Id qui præstiterunt & adhuc præstant, minime defecerunt ab Ecclesia, quæ est sponsa Christi & columna veritatis, sed eandem optimo jure & ex conscientiæ dictamine pro viribus expurgarunt, & visibiliorem atque illustriorem in partibus reddiderunt, quæ antea in toto interiisse videri poterat. Sed hæc obiter, vere tamen ut confidimus, & quæ ad novæ disputationis nebulas dispellendas in præsens sufficiant. Ut enim referre integre & sincere solemus objecta, ita sine periculo religionis quam prostemur, & cujus jugulum recoctis istis sophismatibus petitur, non semper silentio præterire possumus, quæ sit sententia nostrarum Ecclesiarum, & quæ sint ejus fundamenta,

*ACTA NOVÆ ACADEMIÆ PHILEXOTICORUM  
Naturæ & Artis.*

Brixiz, apud Joh. Mariam Ricciardum, 1687, in 8.

**E**Xhibuimus Actorum illorum Brixiensium velut primitias in Actis nostris A. 1686, pag. 557 & seqq. Nunc cum volumen eorum primum ad nos integrum pervenerit, non gravabimur, observationem adhuc unam alteramve ex eo excerptas dare.

Numero XXXVII Epistola D. *Bernardini Boni* continetur, multa annotatione maxime digna continens. Felem is cultro anatomico destinatum capsulæ incluserat, num sine cibo ex sola aeris alteratione vitam protrahere possit, facturus periculum. Eum in sinem vasis, spiritu quodam nitro-salino summe alkoholifato pleni,

pleni, osculum orificio claustrum admovit quotidie repetitis vicibus, arculamque adhibito lychno exinde adimplevit spirituosus ejusmodi particulis. Felici eventu catus aliquot diebus incolumis vixit, dum alius absque illo alimento asservatus breviori spatio perierat. Ex quo quidem experimento nata fuere alia. Dum enim, quid captivus ageret, exploraturus *Bonus*, operculo candelam accensam admovisset, illico ocyssima flamma excitata est, sed quæ statim evanuit. Nihilominus inexpectato eventu perterritus *Bonus* pedem retrahit: felis vero carceribus arrepta occasione se eximit, incautoque pede per obvia quæque aliquandiu vagatus, denique placidissimæ quieti se concedit. Anatomica post eviscerationi commissus, nullum in oculorum diaphaneitate vitium exhibuit, nisi quod in cornea macularum apparentium caligo microscopii ope fuit deprehensa. Dum hæc experitur *Bonus*, accepta ab amico epistola, observationem aliam ab hoc argumento non alienam edocetur. Cloacam nimirum, cujus parietes sale nitro incrustati erant, dum quidam fordium removendarum causa ingressus esset, nulla adhuc ita flamma erumpens derepente ignis stigmata illi, vix tamen euticulam penetrantia inussit. Tametsi vero oculi hominis integri membranæque intaminatæ appareant, visionis tamen jacturam fecit, adhibitis licet optimis remediis nondum reparatam.

Num. XXXVIII annosa describitur quercus, prope oppidum *Rodengo* sita, & in caudice e terra confurgente, ad altitudinem decempedalem nodum aliquantis per scissum habens. Illa Sirio æstuum mense Julio duplicante, nullo in vicinia constituto fluvio, solo in quo collocata erat arido, foltis per trimestre spatium ne gutta quidem aquæ humectatis, ipsaque jam ex senio arefcens, ex nodi illius seu calli scissura, per triduum tantam emisit aquæ vim, ut tres magni cadi ea impleri potuerint. Cujus rei sane admirandæ indagatio Phycorum exercere poterit ingenia.

Num. XXXIX lapis per anum, & quidem, quod rarius observari solet (nam lapilli quotidie ab equo simul cum fimo excreti, jam Num. VI. notati fuerant) ab homine emissus memoratur. Scilicet vir quidam nephritico malo alias obnoxius, doloribusque denuo nephriticis mentientibus vexatus, lapillum reddidisse per alvum dicitur, magnitudine inter ovum gallinæ & columbæ medium, illi tamen magis  
vici-

vicinum, corticis expoliti, coloris exterius subnigricantis, interius albi & subcineritii, pondere topis majorem, silicibus minorem; hincque a cruciatibus liberatus perhibetur. Calculum hunc alii a cysti fellæ per ductum choledochum in intestinum duodenum delatum, exindeque ad anum pervenisse censuerunt; alii existimant, liquorem aliquem lixiviosum delatum fuisse ex pancreate ad intestinum per ductum Virsungianum, qui postea immixtus mucos intestinorum, in lapidem induratus fuerit.

Nunq. XLIII inauditus hæmorrhagiæ effluxus memoratur. Juvenis enim annos circiter 24 natus, gracilis habitu, natura biliosus, post varios animi motus in eam incidit hæmorrhagiam, ut tametsi fluxus per aliquot horas subinde inducias haberet, decem dierum decursu quinque supra septuaginta sanguinis pondo e naribus emisit. Circa finem decimæ diei totum ægroti corpus nigris conspersum maculis apparuit, eodemque tempore pulsus omnino desisse visus est. Nihilominus adhibitis convenientibus remediis, tandem sanguinis fluxus quiescit, ac ex eo tempore firma valetudine vegetisque viribus homo fruitur, vivitque ab omni corporis ægritudine immunis, cum antea bis terve quotannis morbo aliquo affligi consuevisset.

Sub finem opusculi, mortem Magistri sui *P. Francisci Tertii de Lanis, Brixiani, e Societate Jesu, Philexotici nostri* deplorant, qua is die 26 Februarii anni superioris, cum ætatis sextum supra quinquagesimum annum ageret, Brixie decessit. Ac dolendum utique orbi litterato, abruptum Viri hujus doctissimi, quem ex illustrissima Comitum Tertiorum de Lanis sobole ortum memorant, obitu, ac imperfectum adeo relictum opus illud *Magisterii Natura & Artis*, quod undecim voluminibus complecti constituerat; quorū primum A. 1684 publici juris factum, in Actis nostris A. 1685 pag. 31 seqq; alterum A. 1686 editum, in Actis præsentis anni pag. 35 recensuimus: tertium, in quo Tertius ille desit, expectare a Philexoticis nostris jubemur; reliquorum interim spe nulla relicta. Nisi forte, quod optandum foret, inter eruditissimi viri, quos bene multos reliquisse videtur, discipulos quidam cum tempore in eam rerum Physico-Mathematicarum peritiam assurgant, ut continuando absolvendoque Operi impendere se valeant.

PARA-

**PARALIPOMENON AD ACTA MEN-**  
*sis Januarii 1687, pag. 52, de speculi cu-*  
*jusdam ustorii singularibus effectibus, excer-*  
*ptum ex literis D.T.*

**C**reditum haecenus est, asbestum sive alumen plumosum nul-  
 lius ignis vi sensibiliter alterari: idemque clarissimus Kircher-  
 us Mundi Subterranei tomo II, sect. 3, p. 68, etiam ex fornacibus  
 vitriariorum illasum intemeratumque semper extractum fuisse te-  
 statur. At cum solares radios, speculo meo ustorio collectos, om-  
 nem ignis usualis potentiam longissime exsuperare compluribus  
 experimentis comperissem: lubuit mihi eorum vim in asbestum  
 ejusmodi seu amiantum experiri. Admoto ergo eodem praeterita  
 aetate ad focum speculi, deprehendi id intra spatium 8 aut 9 minu-  
 torum horariorum sensibiliter alterari, moxque in vitrum subful-  
 vi coloris liquefieri, quod hodiernum asservo. Caeterum & hoc  
 notandum duxi, omnes speculi hujus effectus, rigente quantumli-  
 bet bruma, procedere, modo coeli regio circumsolaris a nubi-  
 bus libera sit & serena: cujus rei documentum vel ipse asbestus  
 esse poterit, nupero 27. Januarii die aura intensissime frigida, sub  
 meridiem, intra 12 minuta temporis, cum adstantium spectatorum  
 stupore & admiratione, in vitrum transmutatus.

**HISTOIRE DE L' ORIGINE ET DES PRO-**  
*gres de la Monarchie Françoise, par Guillaume*  
*Marcel. i.e.*

Guilielmi Marcelli Historia de origine & progres-  
 su Monarchiae Francicae, secundum ordinem temporum:  
 in qua omnia facta historica documentis authenticis  
 aut contemporaneorum scriptorum testi-  
 moniis probantur. Tomi IV.

Parisiis, apud Dion. Thierry, 1686, in 12.

**I**nter innumeros fere rerum Francicarum scriptores, veteres &  
 recentiores, singularem laudem, ut putamus, obtinebit Autoris  
 Dd hujus

hujus industriæ, exemplum etiam præbitura, quod cum utilitate publica imitari possint, qui historiam compendiose & sincere tradere velint: quemadmodum & Tabellis Chronologicis, tum civilibus, tum quæ latius se diffundunt, ecclesiasticis antehac editis, applausum doctorum idem Autor promeruit. De rebus ipsis, quæ in opere hoc narrantur, præstat nihil quam pauca dicere: diffusæ enim sunt per duodecim prope secula, a *Pharamundo* nempe, qui anno Christi 417 ad regnum pervenisse existimatur, usque ad A. 1600, quo Henricus IV cum Maria Medicea conjugium celebravit, numerata. Vitæ itaque veluti duobus scopulis, prolixitatis fastidio & brevitatis sterilitate, ea referemus, quibus Autor, ut dicere cœpimus, novum aliquod emolumentum & docuæ materiæ alias tritissimæ conciliavit.

*Tomus primus* antiquitates tractat, & vestibulum quoddam operis est, aut veluti clavis veterum autorum, simulque lumen præfertis quæ sequuntur. Agitur ab initio *capitibus XIV* de finibus, divisione, lingua, nominibus, religione, sacerdotibus sive Druidis veteris Galliarum, itemque de moneta, gladiatoribus, militibus, colonis & expeditionibus gentis: ubi congestum est, quicquid ex Græcis Latinisve scriptoribus, usque ad tempora Augusti Cæsaris, sive de Gallis, sive de Galatis & Celtis erui potuit; & certioris fidei causa ipsa autorum verba margini libri adscripta sunt; figuræ etiam aliquæ, cum judicio nec inefeganter efformatæ interferuntur. *Capite XV* compendium exhibetur Historiæ Gallicæ a tempore Augusti Cæsaris, usque ad initia monarchiæ Francicæ. *Cap. XVI* Geographicæ notitiæ invento novo & artificioso prospectum est. Loco enim tabularum, sive ut vulgo vocant, mapparum Geographicarum, quæ magnis foliis imprimi & in eorum libris inferi solent, & nihilominus nuda locorum nomina, eaque non raro mendosa, nec tamèn sine tædio inveniendâ repræsentant, exiguas tabellas, formam libri non excedentes concinnavit. In his regionum, marium, fluminum, sylvarum & montium delineationes, adscriptis nominibus, expressæ sunt, sed civitates aut loca numeris solum indicantur. Ordine deinde alphabetico subjunctæ sunt locorum descriptiones, & singulis locis idem numerus, qui in tabula notatus est, tribuitur. Ut vero numerorum inquisitio expeditior sit, hinc

## MENSIS APRILIS A. M DC L XXXVIII. 208

recto vel plures chartam in areolas quadratas secant, literis majusculis ex utroque latere pari ordine, nec non in suprema & infima partetabellæ signatas. Istarum literarum duæ singulis locis, qui in indice descripti & numerati sunt, adscribuntur, una ex recta, altera ex transversa linearum interfecantium serie; quarum concursus areolam ostendit, quæ digiti ductu in longum & transversum facile reperitur, & in ea numerus extat qui quæritur. Ita fit, ut situs ex tabella, descriptio vero sufficiens ex indice subjecto commodissime percipiatur, in quo etiam populorum & fluminum, aliorumque ad situm pertinentium explicatio legitur. Sic in hoc capite, ordine, ut dictum est, alphabetico describuntur ducenta sexaginta tria veteris Galliæ & partim Germaniæ loca, præcis autoribus memorata. Sequuntur eodem ordine *Capite XVIII*, Regum, Ducum aliorumque clarorum virorum breves descriptiones ex iisdem autoribus, horumque testimonia adducuntur. *Caput XIX* glossarium continet vocum Celticarum, quas veteres autores tradunt. Post materiarum indicem, consueto modo compositum, catalogus etiam librorum adjectus est, (idque in sequentibus tomis continuatur) ea quidem diligentia, ut & forma libri, & annus locusque editionis, aut si MS. sit, Bibliotheca in qua extat, indicetur.

*Tomo II.* præmittitur dissertatio de origine Francorum, quæ cum diversimode tradi soleat, nec certissime ob defectum veterum librorum demonstrari possit, illi tamen sententiæ, post multas quas refert, ut probabiliori, & rejectis fabulis Trojanis, Autor accedit, quæ Francos a Germanis, & quidem a Sicambriis deduci: neque enim pœnitendum esse notat huic ortum ex gente, cujus virtutem & ingenium antiquissimi scriptores laudaverint. Sicambriis sedem in utraque Rheni ripa, id est in Westphalia vel paulo supra eam, dein trans flumen in Gertia assignat, & nominis reliquias in amne *Siga* cis Rhenum, unde *Sigoburgense* monasterium appellatur, quærit, ubi quidem etiam *Siga* oppidi, Nassoviorum Principum sedis, mentio fieri potuisset. Franconiam a Francis, postquam eam a Burgundis relictam occupassent, non hos a regione nomen accepisse existimat. Francos enim non natione, sed conditione denotari, libertatis nempe sive nobilitatis cujusdam, cum plurimis statuit.

Paucis hic monere liceat, de Francorum, qui Franconiam possederunt, antiquitatibus, ex archivis episcopatum & monasteriorum, præcipue ex episcopatu Wurceburgensi, qui Franconiz Ducatus titulum ab antiquo habuit, & superiori seculo renovavit, peti posse, ignota exteris. Multa quidem infelici illo rusticorum tumultu A. 1525, aut secutis bellis, aut aliis casibus interciderunt. Superesse tamen bene multa dubitandum non est, & extant in Bibliothecis Germaniz manuscripta, in quibus aliqua antiquitatum illarum memoria servatur. Unum saltem exemplum in gratiam Autoris, aut aliorum antiquitatis studiosorum addemus. Describit is Tomo II pleraque Galliz & Germaniz veteris loca, ordine Alphabetico, & inter flumina de *Sala* bis commentatur. Intelligit enim non solum sub illo nomine fluvium Saxoniz, aut Thuringiz potius (quam totam fere permeat aut alluit) sed & Isalam Westphaliz sive Gelriz flumen, de quo nunc non disceptamus. Fugit autem illum *Sala* Franconiz amnis, Mœno influens. Adjacet huic *Konigshofa*, i. e. Prædium aut Aula Regis, celebre & munitum Wurceburgensis Episcopatus oppidum, & infra id (ut alia nunc taceantur) Neapolis, *Neustatt an der Saal* / ejusdem ditionis. Huic imminet vetusta arx *Salzburg*, sive potius *Salburg*, quam regiam Caroli fuisse vetus est fama. Ab illa nobilissima *Advocatorum* familia nomen habet, *die Boyte von Salzburg* (veteris ministerii indicium) quæ nostra memoria Bambergæ Episcopum dedit. *Konigshofa* etiam illa ad Salam, regii juris vestigia ipso servat nomine. *Saal* (a quo Galli suum *Sale* sumserunt, unde *Salburgo* nomen) Germanis non solum cœnaculum denotat, sed & peristylum Palatinum, in quod conventus habentur, vel solenni ritu investituræ, quas vocant, *Vasallorum* celebrantur. Mansit inde nomen *Lehen-Saal* / quasi dicas feudorum cœnaculum. Ita & *libri Salici*, *die Salbicher* / in Franconia dicuntur *Regeſta* jurium Dominicalium; neque ipsum forte *Legis Salicæ* nomen aliam habet originem. Illo amne *Sala* Carolus Magnus dicitur in Mœnum navigasse, quod hodie, postquam regiones frequentius cultæ, & amnes molendinorum multiplici iſtructura, & ad riganda vivaria & prata in rivos deducti sunt, fieri non potest. Sed redeundum est in viam.

Indici librorum, de quo diximus, subjungit Marcellus catalogum

gum Regum & Ducum Francorum, quorum ante seculum quintum autores mentionem fecerunt. A dicto vero seculo quinto, sive a *Pharamundo*, historiam Monarchiæ Francorum Autor orditur & in secula distribuit. Præmittit unicuique seculo tabellam, Reges & Principes Francorum referentem, ita nempe, prout in duodecim provincias, sive ut postea vocari consueverunt, *gubernationes generatæ* Gallia sive Francia divisa est; quia non uni, sed diversis Regibus & Principibus subjectæ satis diu fuerunt, donec aliæ citius, aliæ tardius, cæteris ex quibus postea totum regnum coaluit, accreverunt. Sunt autem istæ provinciæ: *Parisiensis* sive Insulæ Franciæ, *Aurelianensis*, *Campania*, *Picardia*, *Aquitania*, *Linguadoca*, *Britannia*, *Norwandia*, *Burgundia*, *Provincia*, speciatim sic dicta i. e. *Narbonensis*, *Delphinatus*, & regio *Lugdunensis*. Hæ duodecim regiones lineis transversis distinguuntur; singulis vero areolis litera capitalis ab A usq; ad Mex utrôque latere, ad cavendam confusionem adscripta est. Seculi numerus in superiori tabellæ parte exscriptus invenitur. Deinde anni rerum gestarum minoribus cyphris notantur, quibus si litera (m) adjuncta est, mortis tempus cujuslibet Regis vel Principis indicatur. Res præcipuæ post tabulam secularem nervose referuntur, vitatis verborum ambagibus, & raro additis sententiis aut judiciis, ita ut Annalium & commentariorum modus satis accurate observetur. Adduntur dein brevissimæ tabellæ synchronisticæ, in quibus Pontificum, Imperatorum & Regum Europæ præcipuorum anni, cum Galliarum Regum temporibus conferuntur. Subjungitur etiam liberorum, quos Reges genuerunt, & majorum Regni officialium enumeratio. Regum familias, quarum vulgo tres faciunt, in quatuor ordines distribuit Autor, easque adscriptis nomini Regis, de quo narrare incipit, literis ABCD distinxit: sed addita cuilibet secunda litera, quæ numerum Regum istius classis denotat. v. g. Pharamondo additum est duplex A, quod indicat primæ lineæ primum regem: Clodioni AB, i. e. primæ lineæ regem secundum, & sic deinceps. Alter ordo lit. B, a Carolo Martello; tertius C a Philippo I; quartus D a Ludovico XII incipit. Post finem cujusque seculi & ante tabulam sequentis, exhibentur probationes minutioni characteris, sive ex documentis, sive ex historicis. Ut autem constet, ad quam partem narrationis confirmandam allegata pertineant, numeri in textu narrationis lineis interpositi sunt, quibus



his pares in allegatis respondent. Qui vero in margine narrationis reperiuntur numeri, annū seculi notant. Seculi autē numerus in summa paginæ parte semper ob oculos versatur. Pauciores sunt probationes ob defectum actorum aut instrumentorum prioribus seculis, ita ut seculo quinto ab anno 400 ad 500 non nisi viginti quatuor testimonia unius pagellæ facie pag. 83 producantur; sed crescunt illa cum numero seculorum, ita ut hoc Tomo II in fine ad seculum XIII, documenta vel autorum loca centum quadraginta quatuor allegentur, paginis plus sexaginta. Ob incrementa etiam materiarum, lectoribus subsidium memoriæ præbetur, subjuncto indiculo, sive breviario gestorum præcipuorum totius seculi. Hoc compendium in seculi XII rebus inceptum & postea usque ad nostrum hoc Tomo IV continuatum est. In Genealogiis etiam regiis illustribusque aliis præclaram operam navavit Autor, allegans & examinans autores, eique quem probabiliora tradere credit, assentiens. Ita e. g. p. 277 in genealogia Hugonis Capeti, Aimoino Adonem Viennensem, Reginonem Prumiensem & Abbonem Floriacensem contemporaneos præfert, & Hugonis paternum genus a fratre Caroli Martelli deducit. Saxonis vero nomen Hugoni ob maternam originem inditum fuisse statuit. Tertia enim patris ejus Hugonis, quem Magnum & Album cognominabant, Ducis Francorum, uxor Hedvigis a *Flodardo* traditur Henrici Ducis Saxonie filia, & soror Ottonis Regis fuisse. Ita vero excrevit labor Autoris cum seculorum progressu, ut cum Tomus II secula novem contineat, tertius non nisi duo, & quartus unum tantum, id est seculum XVI ab a. 1500 ad 1600 enarret. Hujus allegata documenta aut annotationes ad numerum 827 ascendunt; magna utique farrago aut thesaurus quidam diplomatum & insignium excerptorum ex editis & ineditis libris, tum annotationum memorabilium. Appendicis loco p. 708 Ludovici XIII & ejus, qui nunc rerum potitur, Ludovici XIV Regis Christianissimi, Principes contemporanei, dein liberi legitimi & naturales, & tandem officialium præcipui enumerantur.

Pauca quædam in rebus Germaniæ, quæ aliquam emendationem admittunt, bona, ut speramus, Autoris cum venia monere licebit. Exteros enim in talibus ab indigenis informari, non est inconveniens. v. g. Tom. I. p. 204. *Steigerwald*, Sylva Franconie,  
ad

ad Halberstadiensem diocesim referri non debuisset. P. 244. sub voce *Tribocci*, Archiepiscopatus Argentoratensis memoratur, qui non est nisi Episcopatus; sed typographi erratum id esse putamus. Tom. II. p. 18. Sylva Hercynia seu Cherusca (*der Harz*) in Thuringia quidem finibus est, sed pertinet ad Saxoniam inferiorem, & eo rectius relata fuit p. 204; nec minus probabiliter alii Sylvam Thuringicam, satis magnam & celebrem, sub Bacenis nomine intelligunt. P. 32. Ducatus Saxo Hallensis incongrue ita nominatur: Hallensis enim urbs cum vicina regione non ad Saxoniam superiorem, sed ad inferiorem pertinet, & partem facit Archiepiscopatus, sive ut nunc vocari debet, Ducatus Magdeburgensis, qui mortuo Administratore ex Serenissimis Saxonibus, qui cum ad vitæ tempus tenebat, Brandenburgici juris factus est.

**PHILIPPI A LIMBORCH, DE VERITATE Religionis Christiana, amica collatio cum erudito Judæo.**

Goudæ, apud Justum ab Hœve, 1687, in 4.

**N**omen inter Remonstrantes non incelebre consecutus *Casp. Barleu*, necessitudine Menassis ben Israel Amstelodami quondam utebatur ætiori, quam Christianum coiere cum Judæo decebat, cumque Amicum hunc suum problemata de Creatione eminentem epigrammate haud illepido doctissimus Poeta fidei suæ certum reddidisset, *se fore Christiadem, ipsam Abramidem, & utrumque diversa licet sapientes, amicos Deo futuros*, animadversionem meruit Nicolai Vedelii, binos ipsi de deo Synagogæ libros tum opponentis. Qualem tamrum quidem abest, ut ejusdem Sectæ Amstelodami Theologus hodie famigeratissimus, *Philippus a Limborch* (cujus *Theologiam Christianam* mense Octobri A. M DC LXXXVI p. 515 recensuimus) sibi metuas, ut laudem potius atque assensum omnium speret, quippe qui *veritatem religionis Christiana contra Judæum* hoc scripto propugnatit, cumque falsæ religionis convictum ad assertam religionem Christianam, in qua sola animæ salus expectanda, convertere conatus sit: veremur tamen, ne hæc *Collatio cum Judæo nimis amica* videatur Theologis; non quod modestia u-

trinque,

trinque adhibita displiceat, sed quia in ipsis rerum momentis ea Judæo indulget, quæ Judæus ipse judicat esse nimia. Nam & veniam præfatur concedendam Judæo, quod contra religionem Christianam liberius & durius scripssisset, & eum pariter ac ceteros Judæos ab idololatria passim absolvit, *se illorum Christianorum, qui Judæas criminis horrendi, quasi non verum Deum, sed tantum idolum agnoscerent, reos agunt, ne utiquam approbare, verum in ea esse sententia, nos simul Christianos & Judæas in unum eundemque Deum, cali & terra creatorem, quique Israelam ex Ægypto eduxit credere, ceu loquitur in responsione ad secundum scriptum Judæi cap. III p. 28. & mox p. 29: Judæi, inquit, in hodiernum usque diem, licet peccatores ut ceteri, ab idololatria tamen crimine puros se conservant.* Sane Judæus in scripto tertio, q. III. num. I. p. 95 miratur, ipsum contra plurimos, tantumque non omnes Doctores Christianos fateri, Israelam in verum Deum adhuc credere: ac grates quidem ei rependit, quod sibi hoc concedat, nec Judæos modernos, sicut alii, barbaros judicet, a vero Deo alienos; addit tamen, (quod in ruborem dare Christianum poterat) propter necessitatem fidei in Messiam, si jam advenisset, perinde esse, ac si non crederent; quippe dummodo fidem in Messiam non habeant, eodem prorsus modo condemnatum iri, ac si in verum Deum Israelis non crederent, ac si idolum adorarent pro Deo. Præterea cavet Limborchius, ne Judæus ille eruditus, quo cum collationem istam de religione instituit, ægre ferat, suis scriptis subungi libellum alterius Judæi, sed apostatæ & athei, *Urielis a Costa*, adversus Amstelodamensem Judæorum Lusitanorum Synagogam consignatum, quod suspicari quis posset, utrumque, & doctissimum Judæum, & hominem pessimum eodem loco se habere. Utque illum demulceat, non Christianæ tantum, sed & Judaicæ religioni patrocinari se scripti hujus refutatione gloriatur, & Judæum ad socias operas necessariæ confutationi impendendas invitat. *Refutatio*, inquit p. 325, *mea, quæ argumenta ejus diluo, non tantum Evangelii, sed & legis Mosaicæ divinitatem confirmat: cui si quid doctissimus Judæus addit, quo legis divinitas fortius adstruatur, gratiam apud me inibit, quam & apud ipsum, legem contra hujus criminationes vindicando, iururum me confido.* Sic enim vero exigebat communis discipulorum ex Arminii schola prodeuntium doctrina, cui etiam

etiam totus disputandi processus consonat, in hac Limborchii cum Judæo collatione conspicuus, quando & Christum esse novi fœderis Legislatorem cum Mose hoc nomine conferendum supponit, & ex solis Veteris Testamenti libris Judæum convinci posse desperat, ratus idcirco alia, quam communiter fieri soleat, methodo insistendum. Nempe de religionis Christianæ fide historica & revelationis certitudine agendum primo, & hoc demumposito fundamento dogmata illa, quæ Judæis offendiculo sint, probari posse judicat. Hinc ea argumenta Judæum poscit, quibus motus Mosén agnoscat Prophetam & Legislatorem divinum; quæ bona esse ac solida admittit, ut iisdem validius divinam Jesu Christi, tanquam Christianorum Legislatoris, missionem adstruat. Cætera Christianorum dogmata, quale est de S. S. Trinitate, & ejusmodi plura a Judæo in tertio in primis scripto non ommissa, studiose declinat, quod putet, contra hominem Novi Testamenti auctoritatem negantem frustra disputari de dogmatibus alibi aut non, aut saltem non clare revelatis, quorum proinde fides divinam Novi Testamenti auctoritatem præsupponat: ac proinde sufficere, ut contra Judæum sola Evangelii divinitas adstruatur, de qua si argumentorum pondere convictus sit, eadem opera omnium quæ Evangelium tradat dogmatum veritas & divinitas ipsi comprobata fuerit.

Auspiciam collationis fecit Judæo oblato scripto, quod in hoc Opere primum est; in quo supposita fidei in Messiam necessitate, hoc dubiū sibi a Limborchio solvi petit, quare Deus, cum fidem in seipsum toties in Veteri Testamento Israelitis injunxerit clarissime, nunquā tamen fidem in Messiam, in qua tota salus consisteret, commendaverit indeque sibi quatuor loca cupit designari, (1) in quo Deus expresse mandaverit, fidem in Messiam esse ad salutem generis humani absolute necessariam, adeo ut qui non crediderit, damnandus esset. (2) in quo Deus dixerit, unicum medium ad salutem Israelis, & resurrectionis in divinam gratiam, esse fidem in Messiam, qui jam advenisset. (3) in quo Deus Israeli propter Messiam fide non apprehensum auxilium, imo & æternam reprobationem adjudicavit nisi in Messiam exhibitum crediderit. (4) in quo dixerit Deus, legalia omnia, exceptis moralibus, umbram & figuram futurorum in adventu Messie adimplendam, atque adeo fere omnia in lege divina inque Prophetarum monumentis revelata mystice & tropo-

logico, posthabito sensu literali, explicanda esse. *Lemborcbius* ut Judæo satisfaceret, scriptum ejus *responsione* sua excepit, in qua ad præliminarem quæstionem generatim observat, fidem nostram accommodandam esse revelationi divinæ, nosque ad fidem curvis veritati a Deo revelatæ adhibendam, etsi nullum credendi præceptum addatur, obligatos esse; quæ quidem fides pro ratione & modo revelationis divinæ vel distinctior, vel obscurior sit. Ex hac observatione deum elicit *responsiones* speciales: ad *primum*, necessariam non fuisse, ut Deus in Veteri Testamento mandaverit, aut expresse dixerit, fidem in Messiam absolute necessariam esse ad salutem humani generis, adeo ut qui non crediderit damnandus esset; sed sufficere, Deum dixisse, se Messiam missurum, & postea per Messiam, quando in mundum venerit, voluntatem suam plene declarasse: ab hoc enim tempore distinctam & expressam fidem in Messiam necessariam fuisse. Ad *secundum*, idem & hic valere: sufficere enim, Deum per Messiam postea, quam in mundum venit, declarare, gratiam mediam ad salutem Israelis, & restitutionis in divinam gratiam, esse fidem in Messiam jam exhibitum; quæ fides absque poenitentia esse non possit. Ad *tertium*, non necesse fuisse, ut Deus olim dixerit, Israellem propterea quod in Messiam non eredit in exilium missum & dispersum irrevocabiliter damnandum nisi Messiam advenisse crediderit; sed sufficere, quod Deus Israeli Messiam promiserit, inde enim manifestum esse, voluisse Deum, ut quando veniret, reciperetur & agnosceretur, ac proinde neminem, qui eum recipere nollit, beneficiorum ipsius participem fore. Ad *quartum*, cum monuisset sensum literalem nullibi insuper habendum, sub ejus tamen cortice alium sublimiorem latere, qualem ipsi Judæorum Cabbalisticæ investigare soleant, hoc inquit necesse itidem non fuisse, ut Deus olim dixerit, omnia legalia, exceptis moribus, usuram & figuram esse futurorum; sufficere, monuisse olim Deum, sibi cultum illum ceremonialeis absque morali non placere, & postea per Messiam cultum perfectiorem introduxisse, qualem & templum dirutum, cui olim externus ille cultus alligatus erat, hodie evincat. Neque etiam exegisse Deum, ut ante Messiam adventum sensum mysticum dilucide intelligerent, modo ceremonias in lege demandatas & ad literam intellectas observarent, donec adveni-

ente

ante Messiam discerent, umbram fuisse cultus spiritualis, quæ tum evanescere sensim deberet. Hæc postquam ad singula Judæi quaesita Limborchius respondit, in alia ipsum pellecturus coronidis locoviciis inquit; *Quibus argumentis moti Judæi Mosæ agnoscant Prophetam & Legislatorem divinum?*

Judæus responsioni ista non contentus, secundum scriptum Limborchius opponit. Et in generali quidem ejus responso statim quaestioni turbatum queritur: id enim solum adstruere Limborchium scribit, Deum per Prophetas Israelii Messiam Liberatorem non oblitiscere promississe, atque ideo nullo opus fuisse præcepto, quo ipsi fides de Messia olim venturo demandaretur. Hoc vero neminem Judæorum negare inquit, qui hodieque omnes divinæ revelationi fidem adhibentes Messiam credant adventurum. Non ergo quaesitum fuisse, an Deus Messiam promiserit, adeoque sine expresso Dei præcepto alio Messiae adventus aliquando futurus debuerit credi? sed an fidem in Messiam ullibi commendaverit, & in ea hominis salutem consistere Israelem docuerit? Cujusmodi locum quando Limborchius in Scriptura Veteris Testamenti extare negat, simulque negat necessarium esse, ut extet; Judæus e contrario necessitatem istam ex hypothesi Christianorum infidelitatem Judæis exprobrantium urget, qui sibi vel unum saltem ex universo Veteri Testamento locum ostendere teneantur, in quo Deus (licet non sub formalitate præcepti) fidem in Messiam venturum ad hominis salutem necessariam esse revelarit. Quæ multis persequitur primo, deinde ad speciales responsiones a Limborchio datas applicat, ad quas nec alia ipsi desunt quæ regerit. Tandem ut ad quaestionem coronidis loco ab illo propositam respondeat, & tribus potissimum argumentis consistere ait Judæis, Mosæ Prophetam & Legislatorem divinum esse. (1) Ex eo, quod Deus id patribus adeo clare manifestarit, ut nullum ipsis de eo dubium esset; nec ullum superesse modernis, qui hoc ab illis traditione nunquam interrupta acceperint. Quæ traditio in sua origine & radice verissima, & a patribus ad filios propagata, omni prorsus suspitione fraudis careat, longeque aliter se habeat, atque ea, quæ ab hominibus unius ad alterius nationis homines in varias orbis partes transfertur; cujusmodi sunt ficta Numæ Pompilii apud gentiles divinitas, & in Christianismo Pa-

pifitico infinita Divorum miracula, ad populumpia fraude decipien-  
 dum a Monachis excogitata, quibus nostro quoque tempore clare-  
 ar Avianus Capuccinus, & populos pariter ac principes sanctissimus  
 impostor circumveniat. (2) Ex Moſis prophetia, quæ ſuam ipſa  
 divinitatem evidenter demonſtret. Nam cum futura contingen-  
 tia nemo certo præcognofcat, præter Deum ſolum, qui Prophetis  
 ea revelarit, indeque divinitatem ſuam interprete Jeſaia aſſeruerit :  
*Nonne ego vobis futura præſtunciavi? querite a diis gentium, an hoc  
 etiam ſovere poſſint?* Moſen iſta ſcribit clare, aperte, perſpicue, cum  
 individualibus circumſtantiis pronunſiaſſe, quæ poſtea accurate  
 impleta omnes etiamnum, in præſente cumprimis exilio, plus fatiſ  
 experiantur. (3) Ex Danielis teſtimonio, cujus vaticinium de tem-  
 pli & urbis poſt LXX hebdomadas, id eſt CCCCXC annos, futura  
 devaſtatione, deque ſacrificii in medio ultimæ hebdomadæ ceſſa-  
 tione, elapſo hoc tempore impletum, divinitatem prophetiæ Da-  
 nielis confirmet; qui cum non Romanus, non Græcus, ſed Judæus  
 fuerit, diligens obſervator Moſaicæ legiſ, cujus in eadem hac pro-  
 phetia ſua & commendavit revelationem, & transgreſſionem de-  
 plorat, hoc ipſo Moſi teſtimonium perhibeat, fuiſſe Prophetam  
 & Legislatorem Divinum. Hæc ſumma eſt ſcripti Judaici ſecun-  
 di, cui *Limborchius reſponſionem ſex capitibus diſtinctam* repoſuit,  
 in quorum *primo* ſtatim ſententiam ſuam de fide in Meſſiam ſub Ve-  
 teri Teſtamento olim requiſita declarat. Agnoſcit Chriſtianorum  
 dogma, unicum ad ſalutem æternam medium eſſe fidem in Jeſum  
 Chriſtum, ſed hoc de Novi Teſtamenti tempore ſolum intelligit. Ab  
 ſami lapſu enim fidem expreſſam in Jeſum Chriſtum futurum Re-  
 demptorem perinde fuiſſe neceſſariam, adeo ut ſine diſtincta in  
 ipſum fide nemo ſalutem æternam conſequi potuerit, negat in Ser-  
 ptura uſquam reperiri, adeoque nec ut dogma Chriſtianum recipit.  
 Et ex hoc principio diſputat cum Judæo *de quaſto prima*: negat Pa-  
 trum V. T. fidem de Chriſto diſtinctam fuiſſe, ſed accommodatam  
 revelationi divinz: Meſſiam fore Regem ipſos concedit agnoviſſe,  
 ſed ignoraviſſe rationem regni illius: Deum iſta verbis figuratis prædi-  
 xiſſe Iſraeli, quod cum miſericordiâ ejus non pugnet, nec cauſa Iſra-  
 eliſit erroris &c. Capite *ſecundo* quaſitum *ſecundum* ventilat, &  
 demonſtrare ſtatigit, non requiri, ut Deus omnia, quæ Meſſiæ ma-  
 nus

sus spectant, clare per Prophetas prædixerit, nec dici posse, legibus umbraticis Deum decepisse Israelem: poenitentiam *Deut. XXX, 1. seqq.* præscriptam respicere tempora captivitatis Babylonica: promissam felicitatē Israelitas non consequi ob spretum Messiam: separationem populorum factam esse propter Messiam, & in Messia desinere debuisse: sine Messia nullam Deo gratam esse poenitentiam. Capite *tertio* ea vindicat, quæ ad *questionem tertiam* responderat Judæo, ac deæuo urget sufficere, Messiam a Deo esse promissum; inde enim evidens esse, quando veniret esse recipiendum, nec posse absque gravi peccato & divini Numinis offensione eum rejici: negat aliam præsentis diuturnæ Judæorum dispersionis causam posse dari, quam Messia rejectionem: explicat etiam, quis status prognatorum ex Judæis in Christum credentibus, sub regno Messia, qualem Judæi expectant: locum *Deut. XXX, 15.* prophetis Mosè ad Messiam usque secuturis ita applicat, ut in ipso Messia quoque impletus esse intelligatur. Capite *quarto* de lege ceremoniali agit, eamque umbram esse cultus spiritualis ostendit, quod *prius membrum quæsti quarti* erat, & circa *posterius* agit Capite *quinto* de sensu literali nunquam rejiciendo, deque explanationibus prophetarum mysticis in Evangelio. Capite *sexto* responsionem sibi a Judæo ad questionem suam de divina Mosè auctoritate datam, in usum quem intenderat, convertit, & ratione duorum priorum argumentorum (tertio insuper habito) comparisonem inter Mosè & Christum instituit, ad asserendam Christo prerogativam. Atque ita (1) in utriusque miracula, quorum ea, quæ Christus fecit, & plura, & majora, & ceteriora sint Mosaicis; (2) in utriusque prædictiones futurorum contingentium, quibus itidem Mosè Christus superet, inquirat.

Sequitur *tertium Judæi scriptum*, binis prioribus multo operosius, ad quod conficiendum se inopinato a Limborchio adductam monet. Sic enim *quæsitum fuit in disputatione de Religione Christianæ veritate præter intentionem degenerasse*, eum sibi successerit, fallum Limborchium, nihil eorum, quæ inquisiverit, in Veteri Testamento clare haberi. Ordinem tamen quæstionū initio præpositarū tenet. Occasione *quæsti primi*, dataq; ad illud responsionis, queritur de difficultate disputandi cum Christianis in tot scæcæ dividis,



tum uni quod orthodoxum, alteri improbable sit: didicisse se ex Christianis doctoribus, fidem in Messiam fuisse necessariam generi humano inde ab Adami lapsu, & hoc dogma veluti Christianum supposuisse; Limborchium contra negasse necessitatem hujus fidei ante Messie adventum, quam Deus fidem, saltem juxta ipsius & cæterorum sectæ ejus doctorum opinionem, non juste ab hominibus exegisset. Fidem revelationi debere semper esse conformem Limborchio concedit, sed inde infert, Judæos non aliud Messie regnum expectare posse, quam terrenum, tale enim per Prophetas clare prædictum esse. Perspicuam scribit esse revelationem in Veteri Testamento de Messie officio, quando Rex in throno Davidis futurus promittitur, quod non possit non de terreno regno accipi, siquidem Davidis regnum non magis in cælo fuerit, quam Romani Cæsaris. Caput LIII Jesaie non de Messia, sed de populo in hac captivitate constituto explicat. Negat, doctrinam de Messia ben Ephraim de fide Judaica esse, sed esse Doctoris alicujus Talmudici opinionem. Negat, humanum genus unquam sub Dei maledictione fuisse, nec se legisse ait in historia a quatuor Evangelistis scripta, secretum hoc a Christo fuisse detectum: id ergo putat inventum postea a Christianis, ut aliis dogmatibus substerneretur. Negat, Judæos a lego defecisse, si maxime Messias prædictus esset Rex cælestis; & ad Chiliastras, nec paucos, nec indoctos, nec Christo infideles, Apocalypsicis prophetiæ innixos provocat. Negat Veteris testamenti Scripturam Evangelio illustrari; potius majora dubia inde nata, non in rebus parvi momenti, sed quæ ad religionis essentiam pertineant, circa Trinitatem, Christi divinitatem, æqualitatem & consubstantialitatem cum Patre, personalitatem, humanitatem, corporalem aut sacramentalem præsentiam in Eucharistia, in sacramentorum numero & essentia, in baptismo, an de necessitate salutis sit, necne? Inde Ebionitas, Arianos, Anabaptistas, Manichæos, Socinianos, & sectarios alios quam plurimos prædiisse ait, imo & idololatriam Papisticam, quam veluti ab Apostolis traditam totus Christianismus plusquam per mille & trecentos annos defenderit; hos fructus adeo amaros diversam Veteris & Novi testamenti intelligentiam peperisse; tantum abesse, ut doctrina Christi Prophetarum ac Moysi vaticinijs lucem affunderit. Ex his porro concludit, Judæos per tot secula ec-

clesiam

clesiam Christianam forte ingressuros idololatriam Papiſticam amplecti debuiffe, quando non alius patebat aditus, niſi ad Manichæorum vel Arianorum hæreſin confugiſſent, quæ difficultas adhuc vigeat, dum Chriſtianiſmum non unam, ſed plures ſibi que contrarias eccleſias videant. Hæc & mille alia Judæus tum circa hoc primum, tum *reliqua tria quaſita* Limborchio objicit, quæ recenſere omnia nimis prolixum foret. *Limborchius* tamen *Reſponſione ſua ad hoc tertium Judæi ſcriptum* ſingula conatus eſt excutere, & oſtendere Judæo, nihil ab acutiſſimi ingenii homine potuiſſe excogitari contra religionem Chriſtianam, & contra argumenta, quibus illius veritas ac divinitas adſtruitur, quin facili negotio ita plene diſſolvi poſſit, ut nulla, quæ fidem in Chriſtum remorari debeat, ſuperſit difficultas. Ordinem vero hæcenus obſervatum immutat, & Evangelii divinitatem, iis argumentis, quibus divinitas Legis a Judæo adſtruebatur, *primo* confirmat, *deinde* objectionibus Judæi contra religionem Chriſtianam occurrit. *Primo* illud ſeptem capitibus abſolvit, quorum I. miracula Chriſti illuſtriora fuiſſe monſtrat Moſaicis; II. veritatem hiftoriæ Novi Teſtamenti probat; III. argumenta hinc Legis, illinc Evangelii divinitatem aſſerentia inter ſe confert; IV. Traditionem Judaicam cum Chriſtiana comparat; V de lege Judæorum orali agit; VI explicat, quæ & quanta ſit certitudo, liberos Veteris Teſtamenti incorruptos ad nos perveniſſe; VII majorem propugnat eſſe certitudinem, Novi Teſtamenti libros incorruptos ad nos perveniſſe, quam libros Veteris Teſtamenti. *Posterius* ita expedit, ut veſtigia Judæi ſecurus ordinem quaſitorum Judaicorum obſervet. *Ad quaſitum primum* aſſerit Cap. I. neceſſitatem fidei in Chriſtum. Cap. II. officia Meſiæ ſub Veteri Teſtamento non fuiſſe plene revelata, ſed ſub typis & umbris, quod Cap. III. rationibus confirmat, & Cap. IV. ab objectionibus vindicat. Cap. V. Senſum Scripturæ ſpiritualem Judæis prius eſſe revelatum, quam gentibus. Cap. VI. ſpem remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ per legem nullam fuiſſe. Cap. VII. Judæos non ex ignorantia invincibili Jeſum rejeciſſe. Cap. VIII. ea quæ Gentibus ad perſuadendum Evangelium ſufficiunt, ſufficere etiam Judæis. Cap. IX. Judæos Regem cœleſtem certo ſenſu viſiſſe. Cap. X. Prophetas cœleſte Meſiæ regnum inſinuaſſe. Cap. XI.

rum uni quod orthodoxum, alteri improbable sit: didicisse se ex Christianis doctoribus, fidem in Messiam fuisse necessariam generi humano inde ab Adami lapsu, & hoc dogma veluti Christianum supposuisse; Limborchium contra negasse necessitatem hujus fidei ante Messie adventum, quam Deus fidem, saltem juxta ipsius & cæterorum sectæ ejus doctorum opinionem, non juste ab hominibus exegisset. Fidem revelationi debere semper esse conformem Limborchio concedit, sed inde infert, Judæos non aliud Messie regnum expectare posse, quam terrenum, tale enim per Prophetas clare prædictum esse. Perspicuam scribit esse revelationem in Veteri Testamento de Messie officio, quando Rex in throno Davidis futurus promittitur, quod non possit non de terreno regno accipi, siquidem Davidis regnum non magis in cælo fuerit, quam Romani Cæsaris. Caput LIII Jesaie non de Messia, sed de populo in hac captivitate constituto explicat. Negat, doctrinam de Messia ben Ephraim de fide Judaica esse, sed esse Doctoris alicujus Talmudici opinionem. Negat, humanum genus unquam sub Dei maledictione fuisse, nec se legisse ait in historia a quatuor Evangelistis scripta, secretum hoc a Christo fuisse detectum: id ergo putat inventum postea a Christianis, ut aliis dogmatibus subterneretur. Negat, Judæos a lege defecisse, si maxime Messias prædictus esset Rex cælestis; & ad Chiliastras, nec paucos, nec indoctos, nec Christo infideles, Apocalypseo prophætiæ innixos provocat. Negat Veteris testamenti Scripturam Evangelio illustrari; potius majora dubia inde nata, non in rebus parvi momenti, sed quæ ad religionis essentiam pertineant, circa Trinitatem, Christi divinitatem, æqualitatem & consubstantialitatem cum Patre, personalitatem, humanitatem, corporalem aut sacramentalem præsentiam in Eucharistia, in sacramentorum numero & essentia, in baptisate, an de necessitate salutis sit, nec ne? Inde Ebionitas, Arianos, Anabaptistas, Manichæos, Socinianos, & sectarios alios quam plurimos prodiisse ait, imo & idololatriam Papisticam, quam veluti ab Apostolis traditam totus Christianismus plusquam per mille & trecentos annos defenderit; hos fructus adeo amaros dixeram Veteris & Novi testamenti intelligentiam peperisse; tantum abesse, ut doctrina Christi Prophetarum ac Mosis vaticinijs lucem affunderit. Ex his porro concludit, Judæos per tot secula ec-

clesiam

eleſiam Chriſtianam forte ingreſſuros idololatriam Papiſticam amplecti debuiſſe, quando non alius patebat aditus, niſi ad Manichæorum vel Arianorum hæreſin confuſiſſent, quæ difficultas adhuc vigeat, dum Chriſtianiſmum non unam, ſed plures ſibi que contrarias eccleſias videant. Hæc & mille alia Judæus tum circa hoc primum, tum *reliqua tria quaſita* Limborchio objicit, quæ recenſere omnia nimis prolixum foret. *Limborchius* tamen *Reſponſione ſua ad hoc tertium Judæi ſcriptum* ſingula conatus eſt excutere, & oftendere Judæo, nihil ab acutiſſimi ingenii homine potuiſſe excogitari contra religionem Chriſtianam, & contra argumenta, quibus illius veritas ac divinitas adſtruitur, quin facili negotio ita plene diſſolvi poſſit, ut nulla, quæ fidem in Chriſtum remorari debeat, ſuperſit difficultas. Ordinem vero hæcenus obſervatum immutat, & Evangelii divinitatem, iis argumentis, quibus divinitas Legis a Judæo adſtruebatur, *primo* confirmat, *deinde* objectionibus Judæi contra religionem Chriſtianam occurrit. *Primo* illud ſeptem capitibus abſolvit, quorum I. miracula Chriſti illuſtiora fuiſſe monſtrat Moſaicis; II. veritatem hiftoriæ Novi Teſtamenti probat; III. argumenta hinc Legis, illinc Evangelii divinitatem aſſerentia inter ſe confert; IV. Traditionem Judaicam cum Chriſtiana comparat; V de lege Judæorum orali agit; VI explicat, quæ & quanta ſit certitudo, liberos Veteris Teſtamenti incorruptos ad nos perveniſſe; VII majorem propugnat eſſe certitudinem, Novi Teſtamenti libros incorruptos ad nos perveniſſe, quam libros Veteris Teſtamenti. *Posterius* ita expedit, ut veſtigia Judæi ſecutus ordinem quaſitorum Judaicorum obſervet. *Ad quaſitum primum* aſſerit Cap. I. neceſſitatem fidei in Chriſtum. Cap. II. officia Meſſiæ ſub Veteri Teſtamento non fuiſſe plene revelata, ſed ſub typis & umbris, quod Cap. III. rationibus confirmat, & Cap. IV. ab objectionibus vindicat. Cap. V. *Senſum* Scripturæ ſpiritualem Judæis prius eſſe revelatum, quam gentibus. Cap. VI. ſpem remiſſionis peccatorum & vitæ æternæ per legem nullam fuiſſe. Cap. VII. Judæos non ex ignorantia invincibili Jeſum rejeciſſe. Cap. VIII. quæ Gentibus ad perſuadendum Evangelium ſufficiunt, ſufficere etiam Judæis. Cap. IX. Judæos Regem cœleſtem certo ſenſu viſiſſe. Cap. X. Prophetas cœleſte Meſſiæ regnum inſinuaſſe. Cap. XI.

XI. pleraque a Prophetis prædicta in Jesu Christo impleta esse. Ad *quæsitum secundum* docet Cap. I. non recte exigi, Prophetas omnia, quæ Christus docuit, exacte prædicere debuisse. Cap. II. verba Mosis Deut. XXX. proprie agere de captivitate Babylonica. Cap. III. Judæos Messiam ad se missum & rejicere potuisse, & actum rejicisse. Cap. IV. de modo operationis divinæ gratiæ, & de libero arbitrio. Cap. V. separationem populorum factam fuisse propter Messiam, & in Messia desinere debuisse. Cap. VI. de præfenti Judæorum dispersione, & qua ratione in ea tanquam populus separatus subsistant. Cap. VII. de sensu Prophetiæ Dan. IX, 24 seqq. Ad *quæsitum tertium* ostendit Cap. I. non necesse fuisse, ut omnia Messiæ munus concernentia clare per prophetas prædicerentur. Cap. II. præfentis Judæorum dispersionis causas, & diuturnam durationem. Cap. III. dispersionem hanc non esse continuationem captivitatis Babylonicæ. Cap. IV. collationem inter peccata, quæ Judæi ante captivitatem Babylonicam, & ea quæ post illam commiserunt, & adhuc committunt. Cap. V. vanitatem causarum hujus captivitatis, quas Judæi credant. Cap. VI. potuisse Messiam, etsi ad populi salutem venerit, rejici. Cap. VII. quis in redemptione, quam Judæi credunt, status futurus sit oriundi e Judæis, qui Christo nomen dederit. Cap. VIII. prophetiam Deut. XIX. agere de Messia, & in Jesu impletam. Cap. IX. doctrinam Jesu Christi non pugnare cum lege Mosis. Cap. X. non requiri in Propheta vero, ut a Judæorum senatu approbatur, neque Senatuum illum fuisse infallibilem. Ad *quæsitum quartum* docet Cap. I. Christum perfectiorem cultum præscripsisse quam Mosen. Cap. II. cultum externum seu ceremoniale esse imperfectiorem, Deoque minus placere, quam internum seu morale. Cap. III. ob quas causas Deus cultum externum abrogare possit. Cap. IV. Legem ceremoniale a Deo non esse datam, ut nunquam desineret. Cap. V. Deum cultum ceremoniale aliquando cessare voluisse. Cap. VI. de sensu Scripturæ literalis & mystico. Ista cum Limborchius confecisset, iterum iterumque rogat Judæum, ut in timore Domini attente singula expendat, iisque accurate pensitatis unice gloriam Dei spectet, & animum suum Deo in obsequium flectat.

Cæterum nec inutilem, nec ingratam Orbi Christiano se rem  
factu-

facturum idem credidit, si collationi huic cum Judæo subjungeret & refutaret *scriptum hominis professione aliquando Judæi, re ipsa Aſhai*, quo omnem generatim religionem revelatam, tam Moſaicam quam Chriſtianam impugnavit. Autori nomen a parentibus hereditarium est *Acoſta*; præter quod & *Gabriëlis* cum baptizaretur, & *Urielis* cum circumcideretur, est indeptus. Natus enim est parentibus Chriſtianis in Portugallia, sed qui originem a Judæis traxerant, ad Chriſtianam religionem vi compulſi. Hinc baptisatus, inque Chriſtiana quidem religione, qualem Pontificii profitentur, educatus, atque ad eccleſiaſticum Theſaurarii in Collegiata Eccleſia beneficium admiſſus fuit, poſtea tamen de religione cœpit dubitare, & annos natus unum & viginti ad Judæos Amſtelodamum pervenit, ibidemque ſuſcepta circumciſione ipſorum proſelytus factus, avitam religionem repetiit. Mox cum illa quoque diſpliceret, excommunicatus, atque iterum multo poſt tempore poenitentiam teſtatus, per ſeveram, qualem quidem non metuerat, animadverſionem a Synagoga receptus eſt. Quam ille graviter moleſteque ferens, in fratrem, quem caſtigatiſſionis hujus autorem credidit, ædes ſuas prætereuntem ſclopetum vibravit, ſed cum fruſtrato icſtu non exploderetur, ſe deteſtum videns, ſubito domus ſuæ janua clauſa alterum, eum in finem paratum, in ſe ſclopetum exploſit, ſequè ipſum miſerandum in modum trajecit. Repertum in *αὐτῶν* ædibus eſt hoc ſcriptum, cui ipſe titulum fecerat, *Exemplar humane vitæ*. Id duabus partibus conſtat, in quarum altera tragicam vitæ ſuæ hiftoriam Autor texit, in altera æcerrime invehitur in Judæos, a quibus ſe graviffime læſum, & indignis modis tractatum conqueritur. Simul vero Magiſtratum Amſtelodamenſem reprehendit, quod tantam Judæis libertatem atque inſolentiam indulgeat; atque ea immiſcet, quibus & omnis divina revelatio impugnetur, & omnis revelata religio, veluti falſa hominumque fraude conſicta odioſe traducitur. Limborchius ergo ſcriptum illud, quod avunculo ſuo Simoni Epiſcopio ſe debere fatetur, cum brevi refutatione recenſet, in qua poſt apologiam pro Magiſtrato Amſtelodamenſi ſcriptam, argumenta Urielis pro religione naturali contra revelatam allata ad examen vocat.

FF

CAS.

ACTA ERUDITORUM  
 CASPARIS ZIEGLERI SUPERINTENDENS  
 ad normam Constitutionum ecclesiasticarum  
 in Electoratu Saxoniae descriptus.

Dresdae, apud Mich. Guntherum, 1688, in 4.

Complura jam extant, præter alterius scientiam monumenta insignia, præclara ad ecclesiasticum forum pertinentia & ex Canonici juris penetrabilibus & antiquitatis sacrae fontibus hausta, ab Auctore hoc, Viro magnifico & Consilarii Electoralis Saxonici primariique Antecessoris in Acadèmia Wittebergensi, at Judiciorum ibi constitutorum vel Assessoris vel Præsidis amplissimis maneribus insigni, summa cum eruditione concinnata editaque scripta, ecclesiasticæ rei apprimis utilia. Ex quibus cum luculentissimus *ad Lancelotii Institut. Jur. Can. commentarius, ac de Dote Ecclesie, de Diaconis & Diaconissis, de Officio Judicis, de Episcopo milite, ad eam. Restitueranda, de Baptismate non iterando, & de Clerico veniente* commentationes Actorum nostrorum ætatem anteverterint, istos tamen quos *de Juribus majestatis, de iniquitate Advocatorum & de Episcopis* evulgavit tractatus, referre in ea licuit; quæis jungendus merito, quæ jam prodiit, insignis & ad disciplinam ecclesiasticam quam maxime faciens *de Antiquissimo sacrorum officio* commentarius. Differit in ætate primus Auctor de necessitate ministerii ecclesiastici, atque in eo non minus ac in aliis quibuscunque societatibus ordinem commendat, & ex hoc *origo* Superintendentis in Ecclesiis Saxonice, unde ea suam habeat originem & quousque se extendat, speciatim exponit. Consistere eam ait in potestate admittendi novum Pastorem ad concionem *donatus*, in potestate præsentandi, ordinandi, investendi eundem, in potestate visitandi suam dioccesin, synodum habendi, itemque in cura tam scholarum quam orphanorum & viduarum, tum denique in inspectione quæ concernit ætatem ecclesiasticam. Nullam vero ei competere docet jurisdictionem, nullam potestatem dispensandi circa leges Ecclesiasticas, nec potestatem excommunicandi auctoritate propria, ut nec deprecationem publicam vel injungendi vel remittendi, nec licere in causis matrimonialibus contra matrimonium decernere quicquam; debere autem

autem cum in omnibus negotiis, quæ vel pietatem vel disciplinam Ecclesiasticam concernunt, leges præscriptas strictè observare, & facere ut eodem modo a Pastoribus sibi subiectis eadem serventur. Singulas has officii Antistitum in Ecclesiis partes ex Canonici juris decretis, & præstantissimorum Scriptorum placitis, cum primis autem Saxonici Electoratus Constitutionibus Sacris & Consistorialibus in provinciis, quæ Serenissimo Electori parent, Responsis, perspicue explicat, & quid faciendum, quid cavendum sit Superintendenti, circumspicere ut fungatur, & ex dignitate suo munera, docet Auctor consultissimus: ad tradendam ecclesiasticarum rerum disciplinam tanto aptior, quanto majori apparatu divina humanæque scientiæ, rerumque Theologicarum exactiori notitia instructus, causis Ecclesiasticis per Electoralem Saxonicæ circulum decidendis, multos iam per annos egregiam ac salutarem navavit operam; quam ut propro præstare possit, usque ætatis morbis & ingravescentiæ ætatis incommodis assiduam, quod per universam vitam literis & egregio publico dedit, studium interpelletur, vovemus.

**JOHANNIS, FRIDERICI BOEKELMANNI,**  
*Jcti Exercitationes de Actionibus.*

Lugduni-Batavorum, apud Felicem Lopez, 1687, in 4.

Utm notum sit, quanto in pretio passim apud eos, qui Jurisprudentiæ suam addixerunt operam, habeantur *J. F. Boekelmanni*, Antecessoris sui studii Lugdunici quondam celeberrimi scriptoris, non potestis, quin penitentem quoque pactum ipsius posthumerum adhibere vobis inferamus, tametsi multa de eo verba facere haud sit opus. Nisi enim præpositum Viro Consultissimo fuit, exercitationibus hinc doctrinam de Actionibus, omnium dubio præstantissimam, per que ut amque in jura nostro fere paginam facit, exponere; idque non proleptis aut levi, quod ajunt, brachio, sed solide ratiõ & accurata. Hinc quamlibet materiam e primis juris principis, ac fundamentis deducit; antiquæ etiam jurisprudentiæ in medium adhibita, scubi Justinianeæ ad pleniorẽ explanationem haud sufficere visa fuit; totius primo intuitu invicem contrarietas aptè ubique interpretat ionibus conciliat, ac præcipuis, cum ad



ad commodiorem conciliationem non parum conferat,) quid a quo scriptum prolatumve sit, nusquam non sollicite perpendit: unde vix legem hic allegatam reperies, quin autor ejus Jctus aut Imperator simul nominetur. Eum verb hoc in opere servavit ordinem, ut præmissis generalibus, denominationem, definitionem & divisionem concernentibus, actionum fontes, juris nempe tam in re, quam ad rem species perlustraret: & jura quidem in re absolvit præus, postea ad jus ad rem progressionem facta, obligationum naturam ac diversitatem ubi generatim deduxit, ad species contractuum singulas descendere occupatus fuit; verum hic non nisi reales pertractare ipsi licuit: ad stipulationem enim progressum mors prævenit, ut adeo elegantissimum hunc laborem ad umbilicum usque pertingere ipsi haud fuerit integrum. Quod uti merito dolemus, ita vicissim exoptamus, ut si quid fortean aliarum ejus incubationum inest schedas Viri celeberrimi adhuc ineditum latitet, id perinde ut præfens scriptum, publicæ luci utilitati que propediem exponatur.

**Vollständige Deutsche Poesie/ entworfen von  
M. Albrecht Christian Rottgen.**

id est,

**Poetica Germanica absoluta, delineata per M. Alb.  
Chr. Rothium.**

Lipsiæ, apud Hæredes Frid. Lankischii, a680. in 8.

**N**aturam & artem poeseos Germanorum ab ultima antiquitate ad nos deducit, inque elegantiam qua hodie gaudet formata, tradere in hoc libro satagit Auctor, fortunam & fate ac ætates ejus, nec non præstantissimos quovis seculo qui florere cultores, in Præfatione recensens, ipsam vero opus tribus partibus absolvens. Quarum prima *Præparationis* nomine insignita præcediam continet, & de syllabis, rhythmis, ac generibus carminum in Germanicæ lingua usitatorum cognitu utilia tradit. Altera, quæ *Methodus* appellari possit, tria potissimum argumenta exequitur: ostendit enim in qua materia poësis versetur, & quam varium thema tractet, quod in simplex & compositum dispescit, variaque genera tradit,

studii, & unde ea petenda ac qua ratione unūquodvis pertractandum sit, non magis præceptis, quam pluribus a se elaboratis poematis seu insignibus exemplis ostendit. Tertia, *Introductionis* titulo quam inscripsit, in ipsa penetralia poeseos Lectorem immittit, ac de fictionibus poeticis, eclogis, satyris, comædiis, tragædiis, epopoeia, disserit, quarum cognitionem non præceptis solum inculeat, sed illustribus etiam exemplis illustrat, Moysi cum Zipora connubium, Guarini Tragico-comœdiam quam *Pastor Fido* inscripsit, & Grotii *Christum patientem*, Homari item *Odyseam*, ad leges poeticas exigens. Sub finem de fabulis poeticis, quas Gallico nomine *Romains* vulgo appellant, ex doctissimi Huetii commentatione, quam Happelius in Germanicam linguam, sicut Pyrrhus in Latinam, traduxerat e Gallica, convenienti loco maxime notatu digna profert.

PARALLELE DE L' HERESIE DES ALBIGEOIS & de celle du Calvinisme. i. e.

Parallelismus hæreseos Albigenisum & Calvinisimū  
authore Domino De la Valette.

Parisius, apud Lambertum Roulland, 1686, in 4.

Libelli hujus Autor moliri cepit *Historiam Albigenisimū*, cum neminem peculiari iustoque opere id ante se præstitisse animadvertisset. *Historiarum enim Valdensium*, (qui iidem cum Albigenisibus,) a *Petro Agidio* & *Johanne Legero* conscriptarum nullam rationem habuit, ea forsitan de causa, quod ii magis, quam *Valettanus* vellet, Valdensium partibus fauerint. Male enim hi Pontificiis audiunt, quod *traditiones dogmæque*, hincque dependentia, *purgatorium, invocationem sanctorum, preces pro defunctis, subtractionem calicis, Clericorum calibatum, primatum Romana ecclesie* & id genus alia iniecerint. Et hætenus quidem historici Romano-Catholici Protestantes haudquaquam dissentientes habent, utpote qui eandem doctrinam Waldensibus tribuunt, hincque de eorum consensu non perfunctorie sibi gratulantur. At, quod confidenter addit Valettanus, docuisse eodem, *Deum veteris testamenti fuisse homicidam & mendacem, universos Patriarchas damnatos esse, Christum*

non corpus humanum, sed corpus tantum phantasma assumpsit, Johannem Baptistam Damonem fuisse, de hoc magna adhuc inter Pontificiorum plerosque & Protestantos agitur controversia. Ipse sane Cardinalis Sadoleus (Pbano laudatus) falsus est ingenue assingi telia Valdensibus per invidiam. Operandum igitur, ut Valletanus opus suum ad finem perducatur, eique infuset, si qua habet, acta ac monumenta *antudog*, unde liquido constet, Albigenos ab Adversariis blasphemiarum illarum jure meritoque insimulatos, indignosque adeo esse, quorum nomina in TESTIUM VERITATIS CATALOGIS legantur.

Dum vero historia huiusmodi concinnanda ac perpolianda incambis Autor, prodromi loco prae mittendū interim duxit PARALLELISMUM HERESEOS ALBIGENSII ET CALVINISMI, in quo eum primis urget, utriusque affectus & dogmata nonnulla communia, & fata in Gallia eadem propemodum habuisse. Unum enim Albigenes sub Ludovico VI in coeum a Romana ecclesia separatum cohaerunt, majoraque indies sub Ludovico VII, Philippo Augusto & Ludovico VIII habuerunt incrementa, sub Ludovico deinde Sancto sive IX huc illuc dispersi, ac a Philippo Audace & Philippo Pulchro crebris adeo suppliciis affecti, ut sub octavo tandem Rege Ludovico X Albigenium nomen plane extirpatum fuerit: ita Calvinianum observat coepisse sub Francessa I, successore imperantibus Henrico II, Francesso II, Carolo IX, Henrico III, Henrico IV, decessisse vehementer sub Ludovico XIII, abs octavo denique Rege, moderno Gallorum Monarcha, toto passim regno funditus eradictum esse.

Quantopere vero LUDOVICUS Magnus non catholica tantum fidei, sed & regni regisque sua personae securitati hac ratione prospexerit, Valletanus probat exemplo Calvinianorum *Vivariensium*, qui anno abhinc quareo pro templis suis cum regia cooptis aperto Martia manus conferere ausi sunt, anteaque hoc ipso dederint motibus, qui Reformatorum res penitus tandem in Gallia everterunt. Hac fini Historiam rebellionis illius accurate ad hoc textit, nulla temere personarum, locorum ac temporum circumstantia praetermissa, ut mirari posses, Pontificum universa isthac, elanculum praefertim agitata, explosare ac rescire potuisse.

DE

MENSIS APRILIS A. M DC LXXXVIII. 228

**DE VULNERIBUS JESU CHRISTI NAZARE.**

*Tractatio Philologica-Historico-Theologica, conscripta a Johanne Nicolao Jacobi, S.S. Theolog. D. ad S. Matthei Pastore & Superint. Leisnicensi.*

Lipsiæ, apud Joh. Christ. Wohlfart, 1686, in 8.

**C**UM A. 1663 in Academia Wittebergenfi Theologiæ studio incumbens plurimum Reverendus Auctor, disputationem de Vulneribus Christi, sub præsidio D. *Johan. Andree Quensiedii* Prof. Theologi habuisset, eandemque de eodem argumento agentes laudarent, Typographi autem incio illo aliquoties excudissent non sine mendis & vitiis, immotus ipse est, ad reiterandam non solum editionem, sed & ad illustrandam totam eam nobilissimam materiam pleno commentario, cujus partem, generalem nunc edidit.

Disputatio ipsa, Wittebergæ olim habita, præmissa legitur. Commentarius uberior etymologiam, synonymiam, homonymiam nominum, *Vulnerum, Jesu, Christi, Nazareni* prolixè affert: Existentiã vulnerum Christi adstruit non solum contra hæreticos varios, sed & atheos modernos, in quibus recentissimus empta *Matthæus Kauzenius* peculiariter refutatur: Definitionem vulnerum Jesu Christi eam facit, quæ non vulnera solum majora quinque, sed quicquid in omni vita, potissimum tamen in passione specialiter dicta, cruentationis ac læsionis sanctissimo corpori Jesu accidit, complectatur. Juxta cujus ductum procedens, deinde causas eorum *efficientes*, sive principales, sive ministeriales & instrumentales, sive impulsivas, *subjectum, formam, finem, effectus* atque *fructus, consequentia & adjuncta* aliaque huc pertinentia copiose declarat. In quorum tractatione non pauca Scripturæ S. loca diligenti studio explicantur. Nec desunt libro sufficientes indices dictorum Scripturæ, vocabulorum Græcorum & Hebræorum, rerum & personarum.

**EXEMPLAR EPISTOLÆ A DN. FEAT. MEDICO  
Tholosano scriptæ ad Dn. de St. Hilaire, de Hermaphrodito formæ admodum insolite in ea civitate communicatum ad.**

*Agthonby, Regis Societatis Sodali.*

Translatione Feantsæ. Philof. Anglic. 1686. num. 185. pag. 182.

Rem

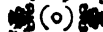
**R**em valde extraordinariam tibi, Domine, communicatum eo, quæ aliquot inde diebus mihi obtigit in Hospitali S. Jacobi, ejusque parte, quæ foemineo sexui dicata est, ubi per semestre hoc agendi ordo me tangit. Allata istuc est ægrotans ancilla Androgynos. Oriunda est Purdiaco, loco septem Tholosa milliariibus distito; pro foemella olim baptizata fuit, imposito ei Margaritz nomine. Patrem habet virum pauperem Purdiacensem, cui nomen Malaufe. Ipsa annum agit 21 aut 22, satis quidem exterius speciem foemineam exhibens, at reapse notas masculi valde potentis. Vultum habet muliebrem nec ingratum, coltum nitidum mammasque tales, ut vix pulciores in puella desideres, nates & femora obesiora, ut in foeminis esse solent; partes naturales omnino muliebribus similes, nisi quod fissura profunditatem modo attingat duorum digitorum transversorum mediocrium, & medio hujus rimæ propendat membrum virile mole sat notabili, quodque erectum ad octo usque pollices semet exterius exserat. Membrum hoc bene formatum est, nisi quod præputio careat, testiculisque apparentibus destituatur. Urina & semen inde prodeunt, perinde ut apud viros; quodque hic speciale est, sanguis menstruus etiam per eundem virgæ canalem manat. Ægre id ipse crederem, nisi præsens vidissem, & exactissime examinassem eo tempore, quo menses ei fluebant; quod quidem ipsi contingit per singulos fere anni menses, dum raro bimestre spatium elabatur, quin eosdem patitur, at fere semper gravibus cum doloribus, ac tensione in imâ ventris regione, quæ inflammationis speciem in hisce partibus inuat.

Ostendi hoc pluribus e nostris Medicis, & postquam hac de re consulimus Dominos Vicarios Generales, fecimus ut ipsa habitum virilem indueret, sub nomine Arnoldi Malaufe, jamque in eo est, ut opificium quoddam addiscere debeat. Non erat, cur hac in parte hæsitaremus, dum noster Hermaphroditus viri quidem munere egregie, foemineæ vero nequaquam defungi potest.

Haud ingratum fore existimavi, si rem hanc Tibi perscriberem, quæ utut hac in urbe jam in publicum spargi cœperit, in se tamen sat rara & admodum extraordinaria est.

## ERRATUM.

In Actis Martii pag. 166. l. 30. pro *fugite*, lege *cedite*.



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsia*

*Calendis Maji Anni M DC LXXXVIII.*

**CODEX CANONVM VETVS ECCLESIAE RO-**  
*mana a Francisco Pitbæo ad veteres manuscriptos codices restitutus &*  
*notis illustratus. Accedunt Petri Pitbæi miscellanea ecclesiastica, Ab-*  
*bonis Floriacensis Apologeticus & epistola, & formula antiqua Alsatica*  
*ex bibliotheca illustr. D. D. Claudii le Peletier, Regni Administræ,*  
*Regii ararii Praefecti & Supremi Galliarum*  
*Praesidis insulati,*

Parisii, e typographia Regia, A. 1687, fol.

**Q**uali canonum codice Romana ecclesia antiquitus usâ fuerit, non eadem est inter eruditos omnium sententia. *Petrus de Marca* (in dissert. de collect. can.) Romanam ecclesiam primum solis Nicenis canonibus contentam, Nicenorum autem nomine etiam Sardicenses comprehensos fuisse, indeque factum asserit, quod Zosimus Pontifex Romanus ejusque successores, quos ab omni fraudis suspicione liberare cupit, canonem de jure appellandi ad Romanam sedem, qui ad Sardicense concilium spectat, tanquam Nicenum allegaverint. Deinde post Chalcedonense concilium autoritate Leonis Magni novam canonum collectionem pro Romana ecclesia adornatam fuisse tradit, eamque hactenus ignotam in duobus MS. monasterii Rivipullensis inventam esse gaudet, eandemque solam per sexaginta & amplius annos in occidente viguisse putat, donec nova Dionysii Exigui collectio usurpari cœperit. Quid autem de illo Romanæ ecclesiæ codice *Marca* statuerit, quem ex *Christophori Justelli* vetustissimo codice

Gg

dice

dice Christophori filius *Henricus Justellus* ejusq; socius *Guilielmus Voellus* A. 1661. in bibliotheca sua canonica, post Dionysianam canonum collectionem ediderunt, & quanta de isto codice contentio inter Marcam & prædictos bibliothecæ canonicæ editores exorta fuerit, *Stephanus Baluzius* in additione ad lib. 3. de concord. sacerd. & imp. c. 3. & in præfatione opusculis Petri de Marca A. 1681 editis præmissa pluribus exposuit. At *Pascbasius Quesnellius* in dissert. II ad opera Leonis M. Voellum & Justellum frustra sibi persuasisse censet, quod collectio e senioris Justelli codice a se vulgata ea ipsa sit. qua Romana ecclesia, usque dum Dionysiana prodiret, usa fuerit. De altera antiqua collectione, quam in Rivipullensi Catalonia monasterio repertam Marca testatur, cum ea nondum publici juris facta fuerit, iudicium suum suspendit, interim non dissimulans rationes, ob quas collectionem illam Leonis M. auspiciis factam fuisse dubitet. Præterea nec in eo Marcæ suffragatur, quod Romana ecclesia diversis temporibus diversos canonum codices habuerit sed unum potius ecclesiæ Romanæ codicem fuisse, eundemque novis subinde augmentis locupletatum asserit. Unicum vero illum Romanæ ecclesiæ codicem non alium esse putat, quam quem ipse in appendice ad opera Leonis M. ex Thuaneo & Oxoniensi codice publici juris fecit, ejusdem antiquitatem & sinceritatem peculiari dissertatione vindicans

Nobis jam integrum non est tantas componere lites. Præfens canonum Romanæ ecclesiæ codex, *Francisci Pitbæi* notis illustratus, conformis est corpori veteri canonico A. 1525 apud Johannem Schöffler Moguntia impresso, & postea A. 1609. apud Petrum Chevalier Parisiis recuso. Prior ejus pars complectitur canones Apostolicos, Nicenos, Ancyranos, Neocæsarienses, Gangrenses, Antiochenos, Laodiceos (omisso tamen indice librorum canonicorum veteris & novi Testamenti, quem Dionysius Exiguus. ne Romanos offenderet, addere noluit) Constantinopolitanos etsi mutilos, Chalcedonenses usque ad vigesimum octavum, Sardicenses, Carthaginenses & Africanos. Et Niceni quidem canones in nova hac editione ex quatuor antiquis versionibus recensentur, quas editores in bibliotheca *Petri Pitbæi* supellectile ex antiquo codice descriptas inveniunt. Cæteri orientalium conciliorum canones ex sola

sola *Dionysii Exigui* interpretatione referuntur. Equidem Franciscus Pithœus, ubi ad Chalcedonensis concilii canones pervenit, eos non esse ex translatione Dionysii Exigui in notis pronunciat. Verum cum ejus rei periculum faceremus, collata Dionysiana translatione, nullam omnino diversitatem, præterquam in una alteraque voce deprehendimus, quod mendum non tam a Pithœi quam a typographi manu profectum arbitramur. Loco Ephesinorum canonum substituti sunt duodecim anathematismi Cyrilli contra Nestorium. Et *Wendelstini* quidem Maguntinæ, quam supra memoravimus, editionis curator nullos canones de disciplina & regimine ecclesiastico a Patribus Ephesinis sancitos suspicatur. Verum cum ex Græcæ ecclesiæ canonibus aliud constet, Pithœus hanc ob causam Ephesinos canones a Dionysio Exiguo prætermittos statuit, quod octavus auctoritati Romani Pontificis adversari videretur.

Priori huic codicis parti subjungitur tractatus de Romanæ ecclesiæ primatu a Johanne Wendelstino ex vetusto quodam codice primo editus. Constat ille tractatus quibusdam veterum Doctorum ac imprimis Romanorum Pontificum, ecclesiæ suæ primatum commendantium sententiis, quibus ex suo apparatu Wendelstinus adhuc plures superaddit. Posterior autem codicis hujus pars antiqua Romanorum Pontificum a Siricio usque ad Gregorium II decreta complectitur.

Hunc codicem canonum excipiunt *Fulgentii Ferrandi* brevatio canonum, & *Crispini* breviarium canonicum, cum Dionysii epistola ad Stephanum collectioni suæ canonicæ præmissa, & titulis canonum in codice suo contentorum (quæ opuscula *Petrus Pithœus* A. 1581 ex MS. codice Trecenti luce publica donavit) ejusdemque Pithœi miscellanea ecclesiastica, inter quæ primum locum occupat dissertatio de Græcis & Latinis bibliorum interpretibus, jam olim quidem A. 1609 a *Carolo Labbeo*, sed nunc auctius & emendatius edita, cui annexus *Nicephori Patriarchæ* canon Scripturarum, quem a Nicephori editoribus prætermittum Pithœus in epistola ad Nicolaum Fabrum præfatur. Idque de Camerariana & aliis antiquioribus Chronographiæ Nicephorianæ editionibus intelligendum est. Nam in Scaligeriana Thesauro temporum inserta, & in Parisiensi, quam e typographia Regia Goarus publicavit, ca-



non ille Nicephori legitur. Quæ sequitur historia controversiæ veteris de processione Spiritus Sancti, a *Petro Pithœo* ad Jacobum Sirmondum scripta, ea potissimum tangit, quæ ante Synodum Lateranensem, Lugdunensem, & Ferrariensem seu Florentinam acta sunt. Huic subjungitur fides *Isatis* conversi Judæi de Sancta Trinitate & incarnatione Domini, quam jam olim *Jacobus Sirmondus* inter opuscula dogmatica veterum quinque Scriptorum Parisiis evulgavit. Et Sirmondus quidem Autorem hujus tractatus *Isacum* vocat, nec ab eo diverſum esse putat, quem Gennadius Massiliensis in tractatu suo de Scriptoribus ecclesiasticis c. 26. de tribus personis S. Trinitatis & de incarnatione librum obscurissimæ disputationis & involuti sermonis scripsisse memorat. Martyrium quoque S. Timothei, quod *Policrati* tribui solet, non primum nunc prodit, quippe jam olim a *Jacobo Fabro* Stapulensi, & postea a *Bollando* & *Henschenio* in Actis Sanctorum mensis Januarii d. 24 editum. Martyrio huic Timothei subjicitur ordo Cameracensis & Atrebatensis ecclesiæ, & tractatus ad superstitiosum sortium usum spectans, cujus hic est titulus: *incipiunt sortes apostolorum, qua nunquam fallentur aut mentientur*; item catalogus synodorum & epistolarum decretalium ex collectione Petri Pithœi, nec non *Petri Pithœi* dissertatio de anno Romano tam prisco, quam Juliano & Gregoriano seu potius Liliano.

Proximum his locum occupant nonnulla *Abbonis* Floriacensis A. 1004 apud Vascones occisi monumenta, non ea quidem, quæ a *Surio*, *Baluzio* & *Mabillonio* jam edita fuerunt, sed apologeticus adversus Arnulphum Episcopum Aurelianensem, & epistolæ nonnullæ hætenus ineditæ. Inter testimonia *Abbonis* præmissa, ea omitti miramur, quæ *Pithœus* in annalibus Francicis 12. cœtaneorum Scriptorum, occasione alterius cujusdam *Abbonis*, cujus carmen de obsidione Lutetiæ edidit, collegit. Ibi enim inter alia, ex veteri membrana monasterii Benedictini ad Garumnam, *Abbonis* Floriacensis vitam & martyrium breviter describit, & p. 528 hæc subjicit: *Extant apud nos Abbonis epistola plures ad Gregorium V. Pontificem, ad Robertum Regem Francorum, ad Constantinum Mitiacensem Decanum, Robertum Abbatem, Odilonem & alios. Extat & apologeticus ejusdem ut Floriacensium Rectoris ad Hugonem & Robertum Reges.* Et hæc illa ipsa *Abbonis* monumenta sunt, quæ inter *Pithœa-*

Pithecanas lucubratiōnes reperta nunc prodeunt. Postremo loco formulæ antiquæ Asiaticæ comparent. Cum autem quæ hoc volumine comprehensa sunt, *Petro & Francisco Pitheai* debeantur, quorum ille Cal. Nov. natali suo 1596, hic. 7. Febr. 1621. rebus humanis exemptus est, illustrium horum fratrum elogia & epitaphia in ipsa statim fronte collocantur.

**RELATIO DE GLANDVIA PINEALI PETRE-**

*facta, non ita pridem in cerebri cujusdam dissectione reperta:*

*communicata ab Edm. King, Equite, M. D. &*

*Reg. Soc. Sodalit.*

Translata e Transact. Philos. Angl. M. Decembr. 1686,

num. 185. pag. 228 seqq.

**R**obertus Bacon, Magister artium, de Collegio Corporis Christi, quod Oxoniæ est, vir pius ac eruditus, annum ætatis 75 supergressus, adhibitus antehac fuit transcribendis ac publicandis operibus posthumis *D. Roberts Gell*; fuit olim Concionator *Busletonensis* prope Bristolium, & postea in oppido *Windsoriensi*, temperamento naturali sanguineus ac hilaris. Duodecim adhinc annis familiares ejus observarunt, cum cum a deambulatione domum rediret, admodum ad latus dextrum semet incurvare, sic ut ad lapsum valde proclivis esset domumque reportandus ope rhedarum sellarumve portatilium, cum tamen temperate semper viveret, nec unquam per vitam potu obrutus fuisset visus. Sæpius dicere solitus fuit, se sibi a fatuitate mentisque alienatione metuere, Deumque precatus, ut sanam sibi rationem conservaret. Appetitus ejus ad omne ciborum genus annis postremis canino non absimilis, sitisque perquam magna fuit. De intestinorum dolore sæpe conquestus est. Nunquam non desideravit caput sibi fricari aliquoties per diem, idque postremis etiam annis: quibus ipsis quoque urinam alvique sordes excrevit ut plurimum præter voluntatem in lecto, ad mensam, &c. cujus reinullum plane habere sensum visus est. Ultimo demissum semper situ prono ac torpente habuit caput, idque calore æstuans: plurimum etiam qualibet nocte sudavit, suaque præter mo-

dum humectavit lintea. Ac multo satis spatio antequam moreretur, facultatibus suis rationalibus omnino destitutus apparuit; etenim frequenter arripuit forcipes, batilla, scopas ( quandoque omnia simul ) ad fulciendum gressum, quamvis proprius ei scipio ad manus esset; sedilia quoque per domum atque scalas trahere, & quidvis obvium manibus raptare solitus fuit; titubans multoties humi procubuit, ac raro absque aliorum ope resurrexit; secundum parietes ac fellas reptavit verius quam ambulavit, tametsi antehac bene erecto corpore incedere solitus; tandem duorum triumve hominum opera fuit, ad lectum eundem sustentando perducere; duos tresve pileos, habitu velut prisco, capiti simul imponere solitus est, ipsique famulantes sæpe verberibus petere; filia tamen sua per intervalla dicere: *Reconcillare queso mecum*; aut verba similia.

Res hacce inaudiens, priusquam bonus ille vir decederet, exoptavi aperto ejus capite cerebrum examinare, ad videndum, quid ibi extraordinarii reperiri aut observari posset, quod tantæ immutationi occasionem præbere, qualem annis aliquot ante obitum sensit, potuisset.

Febri decessit die 4 Novembris A. 1686, circiter horam 6 vespertinam. Dissecto ejus cadavere, *infimum ventrem*, uti jam sequitur, comparatum offendimus. Epar bene coloratum erat ac firmum. Lien bonus ac validus, sed corrugatus. Stomachus firmus, largus ac fortis, Intestina omnia probi coloris; omentum integrum, sed male coloratum. Pancreas perquam valens ac bonum. Mesenterium sat bene constitutum. E renibus dexter quidem sanus, paucos continens lapillos; at sinister ad duas tertias partes consumtus, sabuli crassioris nonnihil habens: uterque tamen admodum adipe oblitus. Folliculus fellis unico lapide repletus, eoque non excedente molem nucis moschatæ longioris. Vesica urinaria sana, rudioris tamen sabuli & calculorum minorum aliquid includens.

*Medio ventre* aperto, Pulmones sat bono in statu reperti sunt, colore saltim ob sanguinis stagnationem alterato, oppletisque diversis in locis materia quadam ichorosa ac spumosa. Cor firmum ac vigen, ut apparuit. Pericardium admodum tenue, nimisque molle, ac solito minus aquæ continens; parum valde sanguinis in ventriculis, nulla pulmonum in costis adhæsiō. Auriculæ cordis per.

perfectæ, vegetæ ac robustæ, ut in homine sano 20 annorum; sic ut has perinde ac firmitatem musculorum cordis admiratus fuerim.

Postquam *caput* aperuimus, nobis semet obtulit Dura Mater extreme dura, tenuis & albida, exilia vasa intexta habens. Pia Mater in totum plena glandulis apparentur turgidis; ingens etiam distensio lymphæ ductuum coagulata lymphæ expletorum. Substantia cerebri laxa & quoad molem contracta, valde candida, & parum admodum cineracei coloris ostendens. Corpus callosum multo flaccidius solito. Tota cerebri moles ad tertiam circiter partem contracta. Inter duas cerebri meningis sextarius prope (*a Pine*) seri extravasati, a quo cerebrum haud parum oppressum fuisse necesse est. Ventriculi cerebri sero repleti. Plexus choroïdes extreme largus, tam quoad longitudinem quam latitudinē & crassitiem. Nates atq; testes valde exiles & contracti. Thalami nervorum opticorum succosi & nitidi. Corpora striata ampla & speciosa, largis striis plena, ut mihi visum. *Glandula Pinealis* firma ac pulchra, probeque colorata primo intuitu, exactæ etiam figuræ ac mensuræ ordinariæ. Hanc contractans dum solito duriorē sensi, (colloquens cum nobili quodam viro tum præsentī de opinione Cartesii, quod hæc sedes esset animæ) pressi & in ea reperi lapidem membranæ involutum, aut verius glandulam petrefactam in membrana: exemi lapidem servavique tanquam rem valde raram. Non recordor, me unquam simile quid inaudiisse antehac, certusque sum, in cerebro nullius a me dissectorum (qui tamen centenarium bene superant numerum) rem talem a me visam esse. *Glandula Pituitaria* parte dimidia erat absumpta; id quod de ea restabat, durum valde ac fragile erat, nec tantum nec substantiam genuinæ glandulæ habens secundum meam observationem, nisi glandulæ forte vitiatæ. *Cerebellum* sat bono in statu comparebat, ulteriusque cauda etiam medullæ oblongatæ. Reliquæ cerebri partes hic non nominatæ nil notatu dignum habebant; neque mihi nunc tempus suppetit ad philosophandum super annotationibus, quas modo recensitæ observationes suppeditare possent.

Antequam vir ille tanto stupore corripereetur, dicere solitus est, se speciem quandam ferocitatis intra se persentiscere; id quod probabiliter in causa fuit, cur alicui negotio iuccensens in vociferationem

tionem erumpere fueverit. Remedia per annos aliquot singulis istis affectibus adhibita fueretam interna, quam externa: externa quidem in emplastris, ceratis, sectione Jugularis, &c. intrinseca vero, uti cardiaca, cephalica ac febrifuga.

Recensita sic facti specie, testimoniis familiarium, tanquam testium oculatorum confirmata, hasce meas observationes super dissectione ejus corporis factas, relinquo considerationi curiosiorum & investigationibus hujusmodi deditorum.

\* \* \* \*

Relationis hujus de glandula pineali communicationem haud ingrati lectori fore credidimus, cum ob particulares circumstantias sedulo simul annotatas: tum, quod tota hic, ut videtur, ista glandula, quod rarius, in lapidem versa fuit; tametsi alias calculos in ea reperiri, non adeo sit insolitum. Etenim in glandula hac non raro calculos duos aut tres, imo quatuor aliquando, & a *Sylvio* & a *Barbette* inventos fuisse, legitur apud *Barbette*. in Anat. Pract. pag. 114. & *Blasium* in Not. ad Vesling. pag. 218. seqq. Sic calculum, plusquam dimidium glandulæ pinealis occupantem a *Sylvio* repertum, ac *Dno van Horne* asservandum fuisse traditum, scribit *Flor. Schnyl* in præf. ad Lib. Cartes. de Hom. citante *Diemerbroeck* Ant. l. 3. c. 6. p. 365. Alia exempla videre est apud *Job. a Meekren* in Observ. Med. Chirug. cap. 58. p. 269. *Wepfer*. in hist. Cicutæ aquat. *Miscellan. Nat. Curios.* Ann. I. obs. 127. Quinimo calculos in omnibus quidem corporis glandulis, præsertim tamen Pineali, generari, & in illa plusquam vigefies in hominibus tam lento morbo, quam violenta morte extinctis, frequentius tamen in Gallia, quam in Batavia a se observatos, scribit *Regner. de Graaf*, de Succ. Pancreat. c. 7. p. 113.

**REFLEXIONS SUR LES CINQ LIVRES DE**  
*Moyse, pour etabli la verité de la religion Chrestienne. i. e.*

Considerationes in quinque Libros Moysis, ad stabi-  
liendam veritatem Religionis Christianæ.

Londini, apud B. Griffinum in Bibliopolio Gallico  
A. 1687, in 8.

Auto-

**A**utores libri in dedicatoria ad *Magna Britannia Regem* epistola, sese profitetur *P. Alix*, gratiasque agit pro benigna receptione sui & Gallorum aliorum, quos religionis causa solum patrium vertere oportuit. Scopum suum in titulo breviter indicatum, in præloquio explicat. Relata enim nec improbata aliorum methodo, qua pro veritate religionis adversus atheos aut infideles, vel ex mentis humanæ sensu & conscientia, vel ex collatione dogmatum cum ratiocinatione, argumenta eruunt; hanc sibi propositam esse ostendit, ut *facta*, quæ in religione Christiana proponuntur, solidis probationibus stabiliret. Sepositis ergo quæstionibus abstractis, v. g. an detur cognitio Dei naturalis, aut propensio hominum ad religionem, aliisque similibus, demonstrandum sumit, *Deum sese revelasse, cultumque suum primis hominibus præscripsisse*, cujus regulas illi ad posteros suos transmiserint. Restrinxit autem considerationes suas intra quosdam terminos, per quos veritatem librorum S. Scripturæ Veteris & Novi Testamenti, & sic etiam religionis Christianæ, firmiter asserti posse existimavit, simulque evidens fieri, quod per Mahometismum Christianismus aboleriminime debuerit, licet Judaismus in ceremonialibus per Christianismum abrogatus sit.

In *prima libelli parte* generalia quædam cap. I, II & III. de religionis Christianæ capitibus præmittit. Consistere autem ea dicit *primo* in factis, quæ credenda sunt, v. g. creatione mundi & hominis, hujus lapsu, spe restitutionis per Salvatorem, totaque œconomia salutis. *Deinde* in promissis, puta, remissione peccatorum, resurrectione corporum, & vita æterna. *Denique*, in cultu, qui Deo præstandus est. Cum vero ex factis eorumque veritate cætera veluti dependeant, & his assertis, promissionibus Dei fides haud difficulter adhibeatur, & cultus pro tantis beneficiis præstetur, omnium maxime opus esse docet, ut certitudo factorum stabilietur, inprimis autem *quod Deus mundum creaverit, & homini lapsu Salvatorem promiserit & dederit*; hoc enim esse fundamentum Christianismi, adversus Atheos, Libertinos, & Judæos qui missionem Messie jam peractam negant. Probationem autem factorum, quæ ante tot secula contigerunt, aliam desiderari non posse, quam natura eorum admittit: ita cum superesse non potuerint testes oculati, justum esse ut pro

tionem erumpere fueverit. Remedia per annos aliquot singulis istis affectibus adhibita fueretam interna, quam externa: externa quidem in emplastris, ceratis, sectione Jugularis, &c. intrinseca vero, uti cardiaca, cephalica ac febrifuga.

Recensita sic facti speeie, testimoniis familiarium, tanquam testium oculatorum confirmata, hasce meas observationes super dissectione ejus corporis factas, relinquo considerationi curiosiorum & investigationibus hujusmodi deditorum.

\* \* \* \* \*

Relationis hujus de glandula pineali communicationem haud ingratham lectori fore credidimus, cum ob particulares circumstantias sedulo simul annotatas: tum, quod tota hic, ut videtur, ista glandula, quod rarius, in lapidem versa fuit; tametsi alias calculos in ea reperiri, non adeo sit insolitum. Etenim in glandula hac non raro calculos duos aut tres, imo quatuor aliquando, & a *Sylvio* & a *Barbette* inventos fuisse, legitur apud *Barbette*. in *Anat. Pract.* pag. 114. & *Blasium* in *Not. ad Vesling.* pag. 218. seqq. Sic calculum, plusquam dimidium glandulæ pinealis occupantem a *Sylvio* repertum, ac *Dno van Horne* asservandum fuisse traditum, scribit *Flor. Schuyf* in præf. ad *Lib. Cartesii de Hom.* citante *Diemerbroeck* *Ant. l. 3. c. 6. p. 365.* Alia exempla videre est apud *Job. a Meekren* in *Observ. Med. Chirug. cap. 58. p. 269.* *Wepfer.* in *hist. Cicutæ aquat. Miscellan. Nat. Curios. Ann. I. obs. 127.* Quinimo calculos in omnibus quidem corporis glandulis, præsertim tamen Pineali, generari, & in illa plusquam vigesies in hominibus tam lento morbo, quam violenta morte extinctis, frequentius tamen in Gallia, quam in Batavia a se observatos, scribit *Regner. de Graaf,* de *Succ. Pancreat. c. 7. p. 113.*

**REFLEXIONS SUR LES CINQ LIVRES DE**  
*Moyse, pour établir la verité de la religion Chretienne. i. e.*

**Considerationes in quinque Libros Moysis, ad stabi-**  
**liendam veritatem Religionis Christianæ.**

Londini, apud B. Griffinum in Bibliopolio Gallico

A. 1687, in 8.

Auto-

**A**uctorem libri in dedicatoria ad *Magna Britannia Regem* epistola, sese profitetur *P. Allix*, gratiasque agit pro benigna receptione sui & Gallorum aliorum, quos religionis causa solum patrium vertere oportuit. Scopum suum in titulo breviter indicatum, in præloquio explicat. Relata enim nec improbata aliorum methodo, qua pro veritate religionis adversus atheos aut infideles, vel ex mentis humanæ sensu & conscientia, vel ex collatione dogmatum cum ratiocinatione, argumenta eruunt; hanc sibi propositam esse ostendit, ut *facta*, quæ in religione Christiana proponuntur, solidis probationibus stabiliret. Sepositis ergo quæstionibus abstractis, v. g. an detur cognitio Dei naturalis, aut propensio hominum ad religionem, aliisque similibus, demonstrandum sumit, *Deum sese revelasse, culturamque suam primis hominibus præscripsisse*, cujus regulas illi ad posteros suos transmiserint. Refrinxit autem considerationes suas intra quosdam terminos, per quos veritatem librorum S. Scripturæ Veteris & Novi Testamenti, & sic etiam religionis Christianæ, firmiter asserti posse existimavit, simulque evidens fieri, quod per Mahometismum Christianismus aboleri minime debuerit, licet Judaismus in ceremonialibus per Christianismum abrogatus sit.

In *prima libelli parte* generalia quædam cap. I, II & III. de religionis Christianæ capitibus præmittit. Consistere autem ea dicit *primo* in factis, quæ credenda sunt, v. g. creatione mundi & hominis, hujus lapsu, spe restitutionis per Salvatorem, totaque œconomia salutis. *Deinde* in promissis, puta, remissione peccatorum, resurrectione corporum, & vita æterna. *Denique*, in cultu, qui Deo præstandus est. Cum vero ex factis eorumque veritate cætera veluti dependeant, & his assertis, promissionibus Dei fides haud difficulter adhibeatur, & cultus pro tantis beneficiis præstetur, omnium maxime opus esse docet, ut certitudo factorum stabiliatur, inprimis autem *quod Deus mundum creaverit, & homini lapsu Salvatorem promiserit & dederit*; hoc enim esse fundamentum Christianismi, adversus Atheos, Libertinos, & Judæos qui missionem Messix jam præctam negant. Probationem autem factorum, quæ ante tot secula contigerunt, aliam desiderari non posse, quam natura eorum admittit: ita cum superesse non potuerint testes oculati, justum esse ut pro

H h

suffici:



sufficienter probatis habeantur, quæ scriptores contemporanei, de rebus, quæ notæ erant & esse debebant, bene instructi, & absque contradictione tradiderunt. Hæc & alia requisita cum in scriptoribus sacris inveniantur, improbum plane esse, si illis fides denegetur, quam tamen profanis auctoribus de rebus sui temporis habemus. De libris autem sacris veteris & novi Testamenti, quorum contenta summatim recenset, notari debere monet, quod Christiani paulo post tempora Jesu Christi, divisi licet in varias sectas, singulis tamen diebus dominicis N. T. libros, in omnes pene linguas translatos, publice legerint, unde omnis suppositionis suspicio diluatur: dein quod tribus pene sæculis ante tempus nati Christi, libri Vet. Test. Græce versim gentilium manibus fuerint; item quod Judæi a prima reipublicæ suæ fundatione libros Moysis habuerint, eosdemque Samaritani regni cives, post divisionem tribuum retinuerint, licet ab aliorum scriptorum sacrorum operibus, schismatis occasione, aliisque causis abstinuissent; libros autem Moysis tam Judæi quam Samaritani, & illi etiam reliquos hagiographos, particulatim singulis sabbathis, integros autem septimo quoque anno legerint. Ridiculum itaque esse, libros illos pro supposititiis habere, pluribus dicto capite III. deducit, & præterea connexiones historiarum sacrarum, & testimonia gentium, Judæis inimicissimarum (quæ tamen cum sacris scriptoribus consentiunt) observat, itemque quod ex libris Moysis omnes gentilium leges, ritus & fabulæ originem habeant. Vid. cap. IV. Post hæc duo potissimum ex libro Geneseos stabiliturum se esse recipit, nempe *creationem mundi & promissionem Messie*, ex quibus reliqua pendent. Duo autem ista, quæ vocat, *facta*, Moysen ait proposuisse, ut talia, quæ omnibus nationibus mundi, & speciatim Judæis, jam ante legem nota erant, eaque ut omnium gravissima, quibus paria historia nulla tradidit. Considerat etiam scriptoris illustrem personam sive characterem, tum scopum, quem in scribendo habuit, ut pietatem populo suo imprimeret, & jus ad terram Abrahamo promissam ostenderet. Inde vero adversus Atheos colligit, Moysen plenam fidem mereri, dum duo ista pro principiis & fundamentis legislationis suæ habuit & proposuit, universali traditione jam dudum recepta. Alias enim vanum & ridiculum futurum fuisse, si incognita & dubia proposu-

possisset. Hoc præsupposito, distinctim & accurate ista persequitur, & refutat plurimas, quæ ab impiis fieri solent, objectiones. Argumenta profert ( cap. V. IV. ) cur alius quam Moyse librorum, qui illi tribuuntur, autor esse non potuerit, & quod impossibile fuerit illos supponere, cum in Judæorum & Samaritanorum manibus innumera versarentur exempla, licet temporibus idololatricis aliquando negligenterentur. Codicem vero, qui Josiæ tempore repertus est, authenticum seu autographum fuisse statuit. Fidem creationis aliorumque ante se gestorum, quæ Moyse scripsit, indubitam fuisse censet, quia ab Adami tempore ad Moysen usque sabbatum celebratum, & quæ Patriarchæ viderant, memorata fuerint, ita ut tantum strictiorem ejus observationem lex Moysis postea sanciverit, cap. VII. Ostendit, unde & quomodo Adamus certus esse potuerit de creatione mundi & sua. Inter argumenta etiam refert flammam, multis seculis, ut putatur, conspicuam, qua introitus Paradisi impediabatur, ( cap. VIII. IX. ) Item, quomodo eadem fides apud liberos & posteros Adami servata fuerit. Expedit etiam, ut æmulatio & odium Caini adversus fratrem, Sethi subrogatio, Lamechi polygamia, ad spem illam de promisso semine mulieris pertineant, cap. X. & XI. Idem monstrat ex Noachi & posterorum factis, imo & ex Chami & Canaanis delictis cap. XII, XIII, XIV. Progreditur cap. XV, XVI. ad Abrahamum ejusque familiam & posteritatem, ita ut etiam æmulationes inter fratres & agnatos, & desideria foetum concipiendi, quibus filiæ Lothi, item Rahel & Thamar Judæ nurus, arserunt, ad spem pariendi Messiam referat. Cap. XVII. considerat, quomodo traditionum certitudo longævitate vitæ, primorum seculorum hominibus concessæ, commode & cum auctoritate conservari potuerit, cum descendentes familiarum principes omnes ad Moysen usque, multis annis cum majoribus suis vixerint, eorumque sermones & relationes ipsi intellexerint ita ut Moyses non nisi certa, vera & plurimis nota in Geneseos librum congesserit, explodendus utique, si falsa & a se ficta populorum traditionum satis gnaro obtrudere voluisset. De compositione autem libri Geneseos ( cap. XVIII ) pluribus agit, existimans Moysen non opus ad eam habuisse immediatis Dei revelationibus aut dictaminibus, quæ in sequentibus allegat, sed tantum directione, ne

sufficienter probatis habeantur, quæ scriptores contemporanei, de rebus, quæ notæ erant & esse debebant, bene instructi, & absque contradictione tradiderunt. Hæc & alia requisita cum in scriptoribus sacris inveniantur, improbum plane esse, si illis fides denegetur, quam tamen profanis auctoribus de rebus sui temporis habemus. De libris autem sacris veteris & novi Testamenti, quorum contenta summatim recenset, notari debere monet, quod Christiani paulo post tempora Jesu Christi, divisi licet in varias sectas, singulis tamen diebus dominicis N. T. libros, in omnes pene linguas translatos, publice legerint, unde omnis suppositionis suspicio diluatur: dein quod tribus pene seculis ante tempus nati Christi, libri Vet. Test. Græce versim gentilium manibus fuerint; item quod Judæi a prima reipublicæ suæ foundatione libros Moysis habuerint, eosdemque Samaritani regni cives, post divisionem tribuum retinuerint, licet ab aliorum scriptorum sacrorum operibus, schismatis occasione, aliisque causis abstinuissent; libros autem Moysis tam Judæi quam Samaritani, & illi etiam reliquos hagiographos, particulatim singulis sabbathis, integros autem septimo quoque anno legerint. Ridiculum itaque esse, libros illos profupposititiis habere, pluribus dicto capite III. deducit, & præterea connexiones historiarum sacrarum, & testimonia gentium, Judæis inimicissimarum (quæ tamen cum sacris scriptoribus consentiunt) observat, itemque quod ex libris Moysis omnes gentilium leges, ritus & fabulæ originem habeant. Vid. *cap. IV.* Post hæc duo potissimum ex libro Geneleos stabiliturum se esse recipit, nempe *creationem mundi & promissionem Messia*, ex quibus reliqua pendent. Duo autem ista, quæ vocat, *facta*, Moysen ait proposuisse, ut talia, quæ omnibus nationibus mundi, & speciatim Judæis, jam ante legem nota erant, eaque ut omnium gravissima, quibus paria historia nulla tradidit. Considerat etiam scriptoris illustrem personam sive characterem, tum scopum, quem in scribendo habuit, ut pietatem populo suo imprimeret, & jus ad terram Abrahamo promissam ostenderet. Inde vero adversus Atheos colligit, Moysen plenam fidem mereri, dum duo ista pro principiis & fundamentis legislationis suæ habuit & proposuit, universali traditione jam dudum recepta. Alias enim vanum & ridiculum futurum fuisse, si incognita & dubia propo-

possisset. Hoc præsupposito, distinctum & accurate ista persequitur, & refutat plurimas, quæ ab impiis fieri solent, objectiones. Argumenta profert ( cap. V. IV. ) cur alius quam Moyſes librorum, qui illi tribuuntur, autor esse non potuerit, & quod impossibile fuerit illos supponere, cum in Judæorum & Samaritanorum manibus innumera versarentur exempla, licet temporibus idololatricis aliquando negligenterentur. Codicem vero, qui Josiæ tempore repertus est, authenticum seu autographum fuisse statuit. Fidem creationis aliorumque ante se gestorum, quæ Moyſes scripsit, indubitata fuisse censet, quia ab Adami tempore ad Moyſen usque sabbatum celebratum, & quæ Patriarchæ viderant, memorata fuerint, ita ut tantum strictiorem ejus observationem lex Moyſis postea sanciverit, cap. VII. Ostendit, unde & quomodo Adamus certus esse potuerit de creatione mundi & sua. Inter argumenta etiam refert flammam, multis seculis, ut putatur, conspicuam, qua introitus Paradisi impediabatur, ( cap. VIII. IX. ) Item, quomodo eadem fides apud liberos & posteros Adami servata fuerit. Expendit etiam, ut æmulatio & odium Caini adversus fratrem, Sethi subrogatio, Lamechi polygamia, ad spem illam de promisso semine mulieris pertineant, cap. X. & XI. Idem monstrat ex Noachi & posterorum factis, imo & ex Chami & Canaanis delictis cap. XII, XIII, XIV. Progreditur cap. XV, XVI. ad Abrahamum ejusque familiam & posteritatem, ita ut etiam æmulationes inter fratres & agnatos, & desideria foetum concipiendi, quibus filia Lothi, item Rahel & Thamar Judæ nurus, arserunt, ad spem pariendi Messiam referat. Cap. XVII. considerat, quomodo traditionum certitudo longævitate vitæ, primorum seculorum hominibus concessæ, commode & cum auctoritate conservari potuerit, cum descendentes familiarum principes omnes ad Moyſen usque, multis annis cum majoribus suis vixerint, eorumque sermones & relationes ipsi intellexerint ita ut Moyſes non nisi certa, vera & plurimis nota in Geneſeos librum congesſerit, explodendus utique, si falsa & a se ficta populo veterum traditionum fati gnaro obtrudere voluisset. De compositione autem libri Geneſeos ( cap. XVIII ) pluribus agit, existimans Moyſen non opus ad eam habuisse immediatis Dei revelationibus aut dictaminibus, quæ in sequentibus allegat, sed tantum directione, ne

in scribendo erraret. Refutat cap. XIX & XX, quæ ex fabulosa Ægyptiorum, Chaldæorum & Sinensium antiquitate, historiz Geneseos opponi solent, & calculum Moysaicum erudite defendit. Cavillationem Atheorum, quasi Moyses historiam suam Israelitis credendam vi obtruserit, cap. XXI. elidit. Capite vero XXII. sive *ultimo partis prima*, epilogum argumentorum facit, & per ea invincibiliter duo illa facta, creationem mundi & promissionem Messiz, probata esse asseverat.

In præloquio *secunda partis* indicat, se ad probationem implemēti, missi nempe Salvatoris nostri Jesu Christi, ex Novo Testamento accedere voluisse; in quo, sicut Sabbathi celebritas in Veteri perpetuam creationis & annexæ promissionis de Messia memoriam conservavit, ita Dominicæ diei cultus ab Apostolis institutus, exhibitionem Messiz, demonstrata ejus resurrectione, apertissime stabiliverit; fatius tamen duxisse, ut etiam reliquos quatuor libros Moysaicos percurreret, eorumque veritatem & excellentiam, tum maxime promissionem Messiz, eadem methodo ex illis assereret. Hoc *parte secunda* aliis XXII capitibus executus est, omnes historias, leges & ritus, scopo huic suo doctè & judiciose applicans. In primis autem ostendit, & D. Pauli *Hebr. XI* testimonio firmat, Moysen de fide & spe Messiz probe instructum fuisse, & ad eam in populo suo conservandam & propagandam omnia sollicitè disposuisse. Speciatim cap. XI. ex Balaami vaticinio Num. XXIII (*orientur stella ex Jacob*) observat, nativitatem Messiz stirpi Jacobi clarissime vindicari, explosa Moabitarum, Idumæorum & Ismaelitarum vana persuasione, sibi eam benedictionem promittentium. Indigitari etiam notat vocationem gentium, mentione *filiorum Seth*, d. c. XXIII, 17: per hos enim non urbem aliquam (ex *septuaginta* interpretatione) sed omnes nationes intelligendas esse, a pio illo Setho, divini cultus assertore, per Noachum descendentes. Ibi dem etiam Ruthis Moabitidis desiderium nubendi viro ex tribu Juda ad spem de Messia collineasse animadvertit. Sed ista speciminis causa, *ex parte hac secunda*, ad desiderium libellum ipsum, qui brevis & perspicuus est, legendi accendendum sufficere credimus. Plurima alia ad eundem scopum applicata inveniuntur, v. g. de festo paschali; de œconomia Dei in posthabendis sæpe primogenitis, & prælatione

latione postgenitorum, in tolerandis sanctorum defectibus, in accumulatione inter Judæos & gentes, imo inter ipsas Judæorum tribus; tum de circumcissione, de divisione Palæstinæ inter tribus, de schismate decem tribuum, de dispersione harum & postmodum etiam reliquarum, de harum restitutione ex Babylonica captivitate, de annis Jubilæis, de jure retractus aliisque statutis pro familiis & genealogiis conservandis; de vaticinio quod Messias ex virgine nasci debuerit, & quæ leges ad custodiam & notas virginitatis pertinerint, item de propagatione promissionis de Messia in orbem, & prædicto Levitici cultus fine. In conclusione opusculi promittitur ab Autore laboris hujus continuatio, per reliquos libros veteris & novi Testamenti, quam religionis Christianæ stabilimento adversus profana sophismata profuturam esse non ambigimus.

**DOCTRINA THEOLOGICÆ MORALIS TOTIVS,**  
*in usum incipientium certis partibus ac methodi limitibus circumscripta,*  
*& tabulis LXXII comprehensa. Autore Johanne Oleario*  
*D. & PP. in Academia Lipsiensi.*

Lipsiæ, apud Joh. Christ. Wohlfart, 1688, fol.

Postquam in tradendis iis, quæ ad exegetin Scripturarum divinarum plurimum adjumenti afferunt, quæque errores fidem salutiferam destruentes feliciter profligant, magna cum dexteritate fructuque non impari, Venerandi Autoris labor est versatus; quod ipsum *Exercitationes Philologica ad Græcum Epistolarum Dominicæ textam*, nec non *Errorum Pontificiorum, Calvinianorum, Socinianorum, Arminianorumque, juxta seriem LL. Theologicorum in Antithesi Catholica succincte excussorum Synopsis*, luci publicæ ab eodem antehac expositæ, præclare unumquemque docere possunt; nunc partem Theologiæ nobilissimam, quæ vitam format Christiani hominis, animumque virtutum Christianarum exactiori notitia imbuit, uberius persequitur, adhibitis eam in rem non Scholasticorum forte, Casistarum, aut Moralistarum opinionibus & consiliis, sed immotis Spiritus Sancti oraculis & præceptis.

Hh 3

Deſ.

Definitur siquidem gravissimo Autori Theologia Moralis, scientia Practicâ, ex divina revelatione docens, quæ homini fideli ac regenito, ad vitæ sanctimoniam factu necessaria sunt, consequendæ in Deo per Christum æternæ beatitudinis causa: partibusque adeo duabus universa distinguitur & absolvitur. Quarum prior, *communis* dicta, hominis Christiani, citra respectum ad certum vitæ genus & ordinem considerati, officia sibi explicanda sumit. Evolutio enim Christianæ hujus Ethicæ sine, cum interno, tum externo, veroque ejus subjecto constituto, in mediocum contemplatione sic versatur Autor præclarissimus, ut in genere, virtutum Christianarum causam efficientem, formam, materiam seu objectum, normam, & genera distincta, ob oculos nobis ponat. Nam uti Scientiam & Prudentiam, σοφίαν & φρόνησιν habet pro *Directricibus*, sic *Directarum* nomine insignitas voluit omnes reliquas. Porro cum directarum aliæ Christianis omnibus promiscue, aliæ quibusdam solum, pro vocationis modo, conspiciantur incumbere; priorisque generis quæ sunt, in rebus partim necessariis, partim in adiaphoris versentur, visum est, occupatas in rebus necessariis in duas rursus classes, virtutes nimirum generales atque speciales, distribuere. Atque ut generales de poenitentia, & in gloriosum Redemptorem nostrum fide, veluti de causa & radice omnium pietatis operum, salutariter præcipiunt: ita speciales de vera in Deum Pietate, de Justitia erga proximum, & de Sobrietate erga nosmet ipsos, harumque velut cardinalium partibus pulcherrimis non paucis, per omnem vitam sancte excolendis, vitandisque serio oppositis, plene atque solide animum Christianum instruunt.

In *propria* dein hujus Theologiæ parte, quæ tribus in statibus Hierarchicis positum Christianum contemplatur, perspicue tradita habes & exposita, in quibus cum pastorum & auditorum, doctorum atque discipulorum; tum magistratus & subditorum: nec non conjugum, coelibum, parentum atque liberorum: fratrum & sororum, vicinorumque: dominorum præterea & servorum; senum atque juvenum, virorum & mulierum, divitum item & pauperum: mercatorum, opificum, & agricolarum: sanorum denique, & ægrotorum officia atque munia versantur. Ut adeo videamus neminem, cui non & in promovendo divino cultu, & in vita gubernanda

nanda propria; & in aliorum moribus, si cura forte nostrae commisi illi sunt, regendis emendandisque, gravissima hæc Theologiæ pars præstare operam præclaram valeat.

**OF THE SACRAMENT OF BAPTISM IN PARTICULAR: by Gabriel Toverfon.**

id est,

**Gabriel Toverfon de Sacramento Baptismi in specie.**

Londini, apud Rich. Chisvel, 1687, in 8.

**P**ost eruditum de *Sacramentis in genere* tractatum, quem mense Martio præsentis anni pag. 172 seqq. recensuimus, sequitur nunc de Sacramento *Baptismi* ejusdem clarissimi auctoris scriptum, pari perspicuitate & eruditione exaratum. Quæ enim in Sacramento omnibus consideranda esse monuerat, ea nunc sigillatim in Baptismo investigat, duodecim partibus omnia complexus. Ut vero illa, quæ alias satis obvia sunt, prætereamus, quod ad *originem Baptismi* attinet, Auctor cum illis facit, qui hunc sacrum ritum olim quoq; in Judaica Ecclesia usitatum fuisse sentiunt; in diversum vero abit ab his, qui Institutionem Baptismi Christiani ex Matth. 28, 19. *repentunt*, statuitque Christum statim baptizasse, cum assumeret discipulos, nixus Joh. III, 22. IV, 2. & aliis rationibus quas exponit: interim non negans, Baptismum in respectu ad omnes gentes, & explicitam Trinitatis professionem, post Christi resurrectionem institutam fuisse. Cæterum animadversione inter alia quoque digna sunt, quæ de genuino baptismationis ritu habet. Nam licet aspersio quoque in Anglia obtineat, ipse tamen non contemnendis rationibus defendit, *immersionem* genuinum esse & ab ipso Christo institutum ritum. Esse enim hanc maxime propriam vocabuli *Βαπτισμῶν* significationem: satis hoc ipsum quoque testari praxin Christi & Apostolorum, speciatim Philippi Act. II, 28. neque aspersio- nem rite posse repræsentare nostram cum Christo mortem & resurrectionem spiritualem, quam Paulus inculcat: atque satis constare, in primitiva Ecclesia immersionem in usu fuisse, & adhuc vigere in Græ-



in Græcorum coetibus. Concludit tandem, extremæ necessitatis casum solum esse satis prægnantem causam mutandi ritus a Christo institutos, idque respectu Baptismi Clinicorum primis Ecclesiæ Christianæ seculis quoque factum fuisse. Cum vero in Ecclesia Græca & apud Moscovitas, rigido utique sub cælo degentes, adhuc hodie per immersionem in aquam calidam Baptismus celebretur, hinc dubium movet, an recte in temperatioribus nostris regionibus hæc mutatio instituta fuerit. Quoniam tamen adhuc Erasmi temporibus immersio non infrequens fuit in Anglia, & nihilominus sensim sensimque in desuetudinem abiit, hinc colligit, eam non peractam fuisse absque insigni tenellorum infantum periculo vitæ, atque ex hac ratione adspersionem merito fuisse substitutam & pro legitima habendam. Porro quoniam Anglicana Ecclesia *crucis signum* in actu Baptismali retinet, hinc ritus quoque hujus defensionem contra Presbyterianos suscipit, quem licite omnino adhiberi probat, ad mentes hominum excitandas & reverentiam actibus illis, quibus additur, conciliandam. Male enim rejici ceremonias omnes ex religione Christiana, cum & ipsi seculi sentientes in juramento concipiendo elevationem manuum adhibeant, & nonnulla Baptismo addant, quæ a Christo non sint instituta: neque hunc ipsum ritum recte Papatus reliquiis accenseri, cum eum longe antiquiorem esse ipso Papatu, ex Tertulliano satis constet. Tandem *Pædobaptismum* contra illos, qui eum negant, multis rationibus defendit, & quo possit eo melius adversariorum objectiones declinare, regenerationem infantum sufficientem quidem ad salutem, suo tamen modo imperfectam, & potius semen perfectioris regenerationis esse statuit. Et quum articulus de Baptismo satis arcto nexu cohzreat cum doctrina de *Peccato Originis*, hinc digressionem quadam instituta, hanc quoque suo more pertractat, ita quidem ut Peccatum Originis consistere asserat in gratiæ supernaturalis primæ privatione, & in illorum inelinet partes, qui illud una cum anima rationali ex parentibus traduci putant. Aperte tamen fatetur, se concipere non posse, quomodo primorum parentum peccatum & hæc ipsa privatio imputari nobis possit, cum neutrum ex voluntate nostra originem ducat: sed cum adversa pars non levioribus difficultatibus urgeatur, hinc objectionem hanc tanti non esse monet, ut rejiciatur illud, quod Sacra Scriptura expressis verbis asserit.

REPON

REPONSE DE Mr. VARILLAS A LA CRITIQUE  
de Mr. Burnet. i. e.

Antonii Varillasii Responsum ad Criticam D. Gilb.  
Burneti in duos Tomos Historiæ suæ de Revolutionibus  
Europæ in causa religionis.

Parisiis, apud Cl. Barbin, 1687, in 12.

PRæstitit hoc libello Varillasius, quod in *Proæmio Tomi IV de Hæresibus* a nobis in *Actu A. 1687*, p. 493 adducto promiserat, & *Burneti* Criticam eodem anno p. 65 recensitam refellit. In dedicatione ad *Regem Christianissimum*, ut & alibi, adversarium maledicentiæ adversus *Majestatem* ejus commissæ accusat; sperat tamen, eam a Regia generositate non nisi contemtu vindicatum iri. Dein *Coqueleini* Academiæ Cancellarii approbationem præmittit, in qua ob moderationem laudatur, Burneto vero calumniæ vitium exprobratur, cum Gallis, ut dicitur, exulibus, qui in Batavia sectæ suæ ruinam deplorant, commune. In præloquio præfationem Criticæ ab interprete Gallo compositam laudat potius quam refutat, sed nihil ad se pertinere censet, quia priorem editionem historiæ de *Wicsefo* pro sua non agnoscat, cum furto sibi subtracta & interpolata, ideoque se accusante, bibliopola ad multam 600 librarum condemnatus fuerit. Moderationis Christianæ, quam promittit, primum specimen daturus, tacere se velle dicit, quæ Burneto objicere posset ad mores ejus pertinentia; idem tangit p. 114 & alibi. Primarium caput apologiæ in eo constituit, quod nihil objicere potuerit adversarius contra scopum historiæ suæ præcipuum, quem assecutum se esse existimat, probando, hæreses omnes ob causas politicas exortas esse: cætera omnia pro minutis & levibus erroribus in factis, quorum nemo immunis sit, haberi posse. Progressus dein ad specialia, singulos Burnetianæ Crisicos paragraphos proponit, & suum subjungit responsum. Ante omnia ad depellendam imputationem, quasi historia illa sua miseris & jam penitus oppressis Reformatorum cœtibus insultare voluerit, indicat, se A. 1670 libros suos decem de hæresibus composuisse, qui bis millies descripti fuerint, antequam typis ederentur: illo autem tempore nullam inter Catholicos &

Reformatos in Gallia fortunæ differentiam fuisse, neque quæ nunc secuta sunt, prævideri potuisse. Quod vero non tam eventus, quam eorum causas, & quidem secretiores ex aularum adytis erutas enarraverit, laudabili instituto & Taciti exemplo fecisse se scribit, adeoque vel hoc nomine Burneto præferri debere, qui mediocrium scriptorum more in externis & vulgatis hæserit. Quod Manuscriptorum loca, ubi nunc servantur, non allegaverit, non solum ea tuetur excusatione, qua jam alibi usus est, quod mutati sint scriniorum tituli in Bibliotheca Regia, ex qua ante annos viginti tres exisse se indicat; verum etiam quod Puteanorum MS. plusquam septingenta plane interversa fuerint: quo minus vero reliqua indicet, ubi extant, prohiberi se ait fidei vinculo, quam illis dederit, qui secum arcani aliquid communicaverint. Objectam mercenarii calami turpitudinem diluit, narrando, quid, quando & a quo, quaque verecundia & cunctatione acceperit, & quam gratiam *Archiepiscopo Parisiensi* debeat; incorruptum itaque se esse asseverat, nec regias pensiones aut pauca a Clero Gallicano in invitum collata, fas esse cum auro Tolosano a Burneto comparari: justius id fieri fortasse potuisse, si oblatum sibi a Fœderati Belgii Ordinibus A. 1669 historix Batavicæ, post Grotium continuandæ, munus accepisset. Maimburgii (id enim etiam objectum est) genus scribendi se non esse imitatum, cum prius, quam ille, historiam suam composuerit; & notum esse, a quo sibi furto ablata & Maimburgio tradita fuerint MSta, quibus hic postea usus fuerit. Ad generalia ista etiam aliæ pertinent excusationes maxime autem quod nihil a se ex verisimilitudine, quam fabularum Heroicarum scriptores sectantur, confictum esse magna cum fiducia asseverat, & cum a Burneto urgeatur autores indicare, unde ea quæ Angli scriptores non memorarunt, hauserit, Flormundum Remondum plurimis in locis adducit, quem ideo & Catholicis & Protestantibus Anglorum autoribus prætulit, quia præ utrisque fidem mereri & minus indulgere affectibus visus esset, vir in dignitate constitutus, nec clericus, tum a nemine ex Protestantibus refutatus. Quo loco Remondum habeat Burnetus, apparebit forte ex replica, ad quam provocatur. Apud Protestantes Germanos fidem majorem, quam scriptores ex clero non invenisse eum, inde patet, quia sub ejus nomine Jesuitam quendam, *Richeomum* scripserit

compe-

compererunt, ideoque Remondo eadem, quæ aliis maledicis, quos ille secutus est, dicta esse existimant. Hæc fere sunt, quæ in univ-  
 ersum pro se adducit, quibus etiam accenferi debent, quæ de in-  
 fidelitate amanuensium suorum, de debilitate visus, quod non om-  
 nia ipse legere & perspicere potuerit, & de editionum, quæ alibi  
 quam Lutetiæ prodierunt, mutilatione aut corruptione adducit.  
 E contrario Burneto & generatim, & arrepta occasione objicit im-  
 peritiam, malam fidem, contradictiones, ( quarum ingentem, ut  
 ait, catalogum Maimburgius editurus erat, ni morte fuisset præ-  
 ventus ) repetitiones porro tædiosas, studium sectæ, & immodicum  
 in Cranmerum affectum, aliaque ejusmodi, quæ ex collatis utrius-  
 que scripti singulis paragraphis noscenda sunt. Aliqua tamen, ut  
 utrique Autori idem præstemus officium, referemus, quæ ad ea,  
 quæ in excerptis Criticæ Burnetianæ, p. 67 & seq. *Ant. anni præteri-  
 ti* annotavimus, Varillasius regessit. v. g. Quod ex Carolo V duos  
 fecerit, Cæsarem nempe & Regem Hispaniarum, defendit distincti-  
 one temporis; nam ab eo nuptias Mariæ Anglicæ quæsitæ jam fu-  
 isse tradit, cum non nisi Hispaniæ Rex esset, nec minori postea stu-  
 dio, cum in Cæsarem A. 1619 esset electus. Ad diluendam obje-  
 ctionem, quod A. 1503, id est ante schisma Lutheranum, hæreticas  
 familias Regum aut Principum impertinenter allegasse videatur,  
 typographi errore sese excusat; se enim scripsisse de familiis non hæ-  
 reticis, sed *Pontifici suspectis*. Epitheton *simplicis* (simple Gentilhom-  
 me ) sive nudi, Henrico Stuarto a se datum esse negat, sed maligne  
 sibi affingi; voce autem *Gentilhomme* sive nobilis latius se uti, ut ma-  
 jores titulos complectatur. Ex Cajetani opusculis A. 1612 Antver-  
 piæ excusis locum adscribit, quem Burnetus in aliis operibus ejus  
 frustra quæsierit. Cætera fere Remondi autoritate adstruit, at-  
 que ita sese ab imputata fingendi & conjectandi licentia satis purga-  
 tum esse arbitratur.

**NOUVELLES ACCUSATIONS CONTRE Mr.  
 Varillas, par Mr. de Larroque.**

id est,

Ii 2

Novæ

Novæ adversus Ant. Varillasium accusationes, sive  
animadversiones criticæ, in partem quandam Libri ejus  
Primi Historiæ de Hæresibus. Autore Dn. de Lar-  
roque.

Amstelodami & Roterodami, 1687, in 12.

**V**idimus, ut Varillasius Burneti insultum satis mascule sustinuerit. Jam novum ejus aggressorem producimur, virum ipsius nationis, eloquentem & acrem. Is tamen ad animadversiones, quas excerptum imus, casu potius quam consilio progressum se esse, in præfatione commemorat. Defensurus enim, ut scribit, erat parentis sui assertum, qui a *Job. Husso* transsubstantiationis dogma retentum fuisse statuerat. Dum igitur historiæ Wiclefi & Hussi perscrutandæ operam daret, eaque de causa Varillasii historiam hæresium, tum procedentem, perlustraret, cum stupore observasse se asseverat ingentes ejus errores, mutilata nomina propria, narrationes manifesto falsas, chronologiam subversam; uno verbo, nil nisi ideas seu fabulas, quas *Romanas* vocant. Facile itaque assensus est amicis, ut a proposito priori discedens, censuram in Varillasium expediret. Ait autem fuisse se tunc Oxoniæ, in magna virorum doctorum & codicum optimorum copia, manuscriptorum maxime. Notat inter alia ad rem litterariam pertinentia obiter, frustra laudari a Varillasio in *Anecdosis Florent. Poggium*, quod unicum *Quintilianii* exemplum ex pharmacopolæ cujusdam manibus ereptum servaverit; extare enim *Oxonia* annorum plusquam 500 ætatem habens, præter ea, quæ Colonia, Bernæ, & in Regis Christianissimi bibliotheca inveniuntur. Indicem dein erratorum & contradictionum subjungit, ex Viri, quem laudat, doctissimi & Genealogiis regiis ac Heraldicis scientiis tractandis præpositi, *Hozierii* annotationibus ad librum Varillasii *de educatione principum* seu *de vita Chevrii*. His quæ nonnisi præludia quædam sunt, præmissis, ad seriam Varillasii castigationem sese convertit. Culpat autem in eo, ut cœperat, generatim fingendi audaciam, dein quod innumeris vicibus in temporum calculo, & in hominum ac locorum nominibus labatur, MStæ vero & documenta recondita vane jactet, & bonorum autorum ignarus, sequiores sectetur. Narrat ut Lutetiæ ab egregio illo, quem in prælo-

præloquio laudavit, viro, præsentibus aliis non minus celebribus, inter quos memorantur *Azoutus, Thevenotus & Abbas de la Chambré*, errorum convictus fuerit. *Hoxierii* epistolam producit, ad illustrem quendam virum in Angliam d. 12 Decembr. 1686 scriptam, in qua refert, se in Varillasii historia *Caroli IX* primum fortuito & sua sponte, dein autore conscio nec invito, etiam a bibliopola & amicis rogatum, ultra 4000 errores ingenti cum labore adnotasse; sed tam ingratum fuisse Varillasium, ut contra quam promiserat, nullam accepti beneficii mentionem in secunda editione fecerit, quam tamen opera sua emendatiorem produxisset. Speciatim vero *Larroquius* historiam Wicleficam, tum ut primo A. 1682 publicata, tum ut *Tomo I. operis de hæresibus* inserta fuit, examinat. Ut exempli causa pauca adducamus, pag. 28 taxat quod statuit, temporibus illis quibus Wiclefus vixit, magis formidabilem fuisse potestatem Pontificum, quam nunc est, licet minoribus essent viribus; *plerasque enim gentes in conscientia obligatas fuisse, ut partes sanctæ sedis tuerentur, cum adversus Principes suos illa insurgeret*. Quærit enim, si tunc obligati fuerint populi conscientiarum vinculis, ut Pontificibus contra Principes suos adhærerent, quis ea vincula postea solverit? Metuendum esse homini dicit, si Archiepiscopus Parisiensis ista, Theologiarum hodiernarum in Gallia tantopere adversantia, cum attentione legerit, ne pluviam auream, qua scriptorem huc usque irrigarit, cessare faciat. P. 60. *Jobannem Balsium*, quem Varillasius discipulum aut sectatorem Wiclefi fecit, magistrum potius ejus fuisse, ex probati scriptoris *Knyghtoni* testimonio affirmat. P. 62 taxat hyperbolè, qua Wiclefitarum numerus ad ducenta millia exaggeratur, cum qui maximum referant, non ultra sexagies mille progrediantur. P. 64 ex musæo Varillasii, imaginariis, ut ait, documentis referto, absque ullius scriptoris testimonio produci existimat, quod Wiclefo a sua factione Archiepiscopi Cantuariensis & Cancellarii regni munus destinatum fuerit. P. 66. referuntur quatuor Articuli a Wiclefo in Parlamento regni oblatis, ex MS. Oxoniensi a. 1608 publicati, nunquam ut scribit Gallice versi, a Varillasio vero male narrati. P. 84 & alibi *Spelmanus* contra Varillasii reprehensiones defenditur. P. 87 & se. 99. contra sententiam non Varillasii solum, sed & Protestantium plerorumque, mortuum esse probat Wiclefsum in com-

Novæ adversus Ant. Varillasium accusationes, five  
animadversiones criticæ, in partem quandam Libri ejus  
Primi Historiæ de Hæresibus. Autore Dn. de Lar-  
roque.

Amstelodami & Roterodami. 1687, in 12.

**V**Idimus, ut Varillasius; Burneti insultum satis mascule sustinuerit. Jam novum ejus aggressorem producimus, virum ipsius nationis, eloquentem & acrem. Is tamen ad animadversiones, quas excerptum imus, casu potius quam consilio progressum se esse, in præfatione commemorat. Defensurus enim, ut scribit, erat parentis sui assertum, qui a *Job. Hussi* transubstantiationis dogma retentum fuisse statuerat. Dum igitur historiæ Wiclefi & Hussi perscrutandæ operam daret, eaque de causa Varillasii historiam hæresium, tum prodeuntem, perlustraret, cum stupore observasse se asseverat ingentes ejus errores, mutilata nomina propria, narrationes manifesto falsas, chronologiam subversam; uno verbo, nil nisi ideas seu fabulas, quas *Romanas* vocant. Facile itaque assensus est amicis, ut a proposito priori discedens, censuram in Varillasium expediret. Ait autem fuisse se tunc Oxoniæ, in magna virorum doctorum & codicum optimorum copia, manuscriptorum maxime. Notat inter alia ad rem litterariam pertinentia obiter, frustra laudari a Varillasio in Anecdotis Florent. *Poggium*, quod unicum *Quinziliani* exemplum ex pharmacopolæ cujusdam manibus ereptum servaverit; extare enim *Oxonia* annorum plusquam 500 ætatem habens, præter ea, quæ Colonia, Bernæ, & in Regis Christianissimi bibliotheca inveniuntur. Indicem dein errorum & contradictionum subjungit, ex Viri, quem laudat, doctissimi & Genealogiis regiis ac Heraldicis scientiis tractandis præpositi, *Hozierii* annotationibus ad librum Varillasii *de educatione principum* seu *de vita Chevrii*. His quæ nonnisi præludia quædam sunt, præmissis, ad seriam Varillasii castigationem sese convertit. Culpat autem in eo, ut cœperat, generatim fingendi audaciam, dein quod innumeris vicibus in temporum calculo, & in hominum ac locorum nominibus labatur, MStæ vero & documenta recondita vane jactet, & bonorum autorum ignarus, sequiores sectetur. Narrat ut Lutetiæ ab egregio illo, quem in prælo-

præloquio laudavit, viro, præsentibus aliis non minus celebribus, inter quos memorantur *Azouus, Thevenotus & Abbas de la Chambré*, errorum convictus fuerit. *Hoxierii* epistolam producit, ad illustrem quendam virum in Angliam d. 12 Decembr. 1686 scriptam, in qua refert, se in Varillasii historia *Caroli IX* primum fortuito & sua sponte, dein autore conscio nec invito, etiam a bibliopola & amicis rogatum, ultra 4000 errores ingenti cum labore adnotasse; sed tam ingratum fuisse Varillasium, ut contra quam promiserat, nullam accepti beneficii mentionem in secunda editione fecerit, quam tamen opera sua emendatorem produxisset. Speciatim vero *Larroquius* historiam Wiclefiticam, tum ut primo A. 1682 publicata, tum ut *Tomo I. operis de hæresibus* inserta fuit, examinat. Ut exempli causa pauca adducamus, pag. 28 taxat quod statuit, temporibus illis quibus Wiclefus vixit, magis formidabilem fuisse potestatem Pontificum, quam nunc est, licet minoribus essent viribus; *plerasque enim gentes in conscientia obligatas fuisse, ut partes sanctæ sedis tuerentur, cum adversus Principes suos illa insurgeret.* Quærit enim, si tunc obligati fuerint populi conscientia vinculis, ut Pontificibus contra Principes suos adhærerent, quis ea vincula postea solverit? Metuendum esse homini dicit, si Archiepiscopus Parisiensis ista, Theologiæ hodiernæ in Gallia tantopere adversantia, cum attentione legerit, ne pluviam auream, qua scriptorem huc usque irrigarit, cessare faciat. P. 60. *Johannem Balium*, quem Varillasius discipulum aut sectatorem Wiclefi fecit, magistrum potius ejus fuisse, ex probati scriptoris *Knygheoni* testimonio affirmat. P. 62 taxat hyperbolé, qua Wiclefitarum numerus ad ducenta millia exaggeratur, cum qui maximum referant, non ultra sexagies mille progrediantur. P. 64 ex musæo Varillasii, imaginariis, ut ait, documentis referto, absque ullius scriptoris testimonio produci existimat, quod Wiclefo a sua factione Archiepiscopi Cantuariensis & Cancellarii regni munus destinatum fuerit. P. 66. referuntur quatuor Articuli a Wiclefo in Parlamento regni oblatis, ex MS. Oxoniensi a. 1608 publicati, nunquam ut scribit Gallice versi, a Varillasio vero male narrati. P. 84 & alibi *Spelmanus* contra Varillasii reprehensiones defenditur. P. 87 & seq. contra sententiam non Varillasii solum, sed & Prote. tantum plerorumq; mortuum esse probat Wiclefum in comunione



munione publica Ecclesiæ Romanæ; deinde ingenium, eruditionem & mores ejus graviter describit, putatque errores *Lollardorum*, quos vocabant, aliosque nullo jure ei postea in Constantiensi concilio attributos fuisse. Vid. p. 94 & seqq. interim ab omni heterodoxia illum non absolvit, nec superbiam & inconstantiam ejus tacet, p. 98 & seq. Pergit inde ad historiam Hussi, & in hac Varillasium non manuscripta, de quibus gloriatur, neque autores probatos, sed unum Cochlæum, qui effreni maledicentia omnem fidem perdiderit, secutum esse, plurima tamen ex fecundo cerebro suo produxisse asserit, p. 101 & seqq. *Petrum Dresdensem* Professore[m] Lipsiensem fuisse, a Varillasio sine fundamento tradi notat (idque merito; Professor enim non fuit, ut ex actis Academiæ nostræ satis constat; ) eum etiam & Jacobellum Pragensem ab aliis ejus insultationibus defendit; plura removet, quæ Hussio falso tribuuntur. Inter plures alias editionis primæ mutationes, insignem detegit p. 124. Cum enim magna cum asseveratione in editione priori contra fidem omnium actorum statuisset, duo salvi conductus diplomata Hussio data fuisse, unum ab Imperatore, alterum a concilio, jactans, novo hoc invento nodum veluti Gordium se solvisse; in posteriori editione ista omnia, sublatis tribus paginis omisit, addita (veluti effugii causa) commentatiuncula, datum fuisse Hussio salvum conductum ad preces concilii, quod tamen cum horribili illo decreto de non servanda fide hæreticis, etsi ab Imperatore & regibus promissa, non convenire facile videre potuisset, nisi ei, ut *Larroquius* putat, decretum istud cum tota concilii historia incognitum fuisset. P. 131 refutat narrationem de evasione a Joh. Hussio tentata, ostenditque quam male in citando Cochlæo versatus sit. Arguitur p. 143 omisio elogi constantiæ & pietatis a moriente Hussio demonstratæ, quod illi in prima editione amplissimum dederat (vid. *Act. nostr. 1683.* p. 560.) in secunda autem expunxit. Subjungitur descriptio Hussi egregia p. 145 & seqq. Tandem memor eorum, quæ pro defendenda parentis sui sententia ab initio sibi proposuerat, p. 148 & seqq. negat docuisse Hussum, quæ Protestantes postea docuerunt, adeoque ab his pro martyre suæ religionis haberi non posse, quanquam gloria illi auferri non debeat, quod pro veritate quorundam, quos asseruit, articulorum mortuus sit, nec crudelitatis notam effugiant, qui  
cum

eum ad mortem condemnarunt. Addit, Hussum non solum circa *transubstantiationem*, sed & circa *purgatorium*, *cultum B. Virginie* & *Sanctorum*, *merita operum*, *confessionem Sacramentalem*, ipsumque *Sacramentorum numerum*, doctrinam Ecclesiæ, qualis tunc erat, retinuisse. Provocat inter alia ad ipsius Lutheri testimonium p. 149, ex præfatione & notis marginalibus operum Hussi, quæ edita a Luthero esse putat Norimbergæ A. 1558. De re ipsa non disceptamus, verum bona cum pace viri doctissimi mōnere nobis liceat, neque anni 1558 editionem (quam citat autor) neque anni 1583, qua nos usi sumus, Luthero, longe antea mortuo, attribui posse. Præfationes autem Lutheri, quæ postea operibus Hussi præfixa sunt, in epistolas quasdam ejus A. 1537 compositæ, & separatim antea editæ fuerunt, eoque anno in Tomis Lutheri reperiuntur. In epistologo excusatum se cupit autor, quod in examine ulterius non pergat: neque enim otio se abundare, & ingentem talium animadversionum messem aliis superesse. *Coquelini* denique Cancellarii Parisiensis Academix magnificum de Varillasio iudicium perstringit, & Burneti partes haud obscure tuetur. Multa tamen quæ huic responsa a Varillasio sunt, etiam sibi obstare deprehendet Larroquius; inprimis exceptionem illam de prima Wicelianiæ historiæ editione se inscio facta, tum & Remondi testimonia, quibus exprobratam sibi mercenariam fidem & fingendi licentiam, in apologia adversus Burnetum a se amoliri laboravit.

**Anhang der continuirten Einleitung zu der Historie  
der vornehmsten Reiche und Staaten von Europa/ Antoine  
Varillas entgegen gesetzt durch Sam. Pufendorff: i. e.**

Appendix Isagoges ad historiam de præcipuis Statibus Europæ,  
Antonio Varillasio opposita a Sam. Pufendorffio.

Francofurti ad Moenum, apud Frid. Knochium, 1687. in 8.

Quam audaciam & fingendi licentiam in historia religionis sibi  
sumserit *Varillasium*, præter virum summum Dn, *Seckendorffium*  
(in Ad-

munione publica Ecclesiaz Romanæ; deinde ingenium, eruditionem & mores ejus graviter describit, putatque errores *Lollariorum*, quos vocabant, aliosque nullo jure ei postea in Constantiensi concilio attributos fuisse. Vid. p. 94 & seqq. interim ab omni heterodoxia illum non absolvit, nec superbiam & inconstantiam ejus tacet, p. 98 & seq. Pergit inde ad historiam Hussi, & in hac Varillasium non manuscripta, de quibus gloriatur, neque autores probatos, sed unum Cochläum, qui effreni maledicentia omnem fidem perdiderit, secutum esse, plurima tamen ex focundo cerebro suo produxisse asserit, p. 101 & seqq. *Petrum Dresdensem* Professore[m] Lipsiensem fuisse, a Varillasio sine fundamento tradi notat (idque merito; Professor enim non fuit, ut ex actis Academiz nostræ satis constat; ) eum etiam & Jacobellum Pragensem ab aliis ejus insultationibus defendit & plura removet, quæ Hussio falso tribuuntur. Inter plures alias editionis primæ mutationes, insignem detegit p. 124. Cum enim magna cum asseveratione in editione priori contra fidem omnium actorum statuisset, duo salvi conductus diplomata Hussio data fuisse, unum ab Imperatore, alterum a concilio, jactans, novo hoc invento nodum veluti Gordium se solvisse; in posteriori editione ista omnia, sublati[s] tribus paginis omisit, addita (veluti effugii causa) commentatiuncula, datum fuisse Hussio salvum conductum ad preces concilii, quod tamen cum horribili illo decreto de non servanda fide hæreticis, etsi ab Imperatore & regibus promissa, non convenire facile videre potuisset, nisi ei, ut *Larroquius* putat, decretum istud cum tota concilii historia incognitum fuisset. P. 131 refutat narrationem de evasione a Joh. Hussio tentata, ostenditque quam male in citando Cochläo versatus sit. Arguitur p. 143 omisio elogii constantiz & pietatis a moriente Hussio demonstratz, quod illi in prima editione amplissimum dederat (vid. *Act. nostr. 1683*, p. 560.) In secunda autem expunxit. Subjungitur descriptio Hussi egregia p. 145 & seqq. Tandem memor eorum, quæ pro defendenda parentis sui sententia ab initio sibi proposuerat, p. 148 & seqq. negat docuisse Hussium, quæ Protestantes postea docuerunt, adeoque ab his pro martyre suæ religionis haberi non posse, quanquam gloria illi auferri non debeat, quod pro veritate quorundam, quos asseruit, articulorum mortuus sit, nec crudelitatis notam effugiant, qui cum

eum ad mortem condemnarunt. Addit, Hussum non solum circa *transubstantiationem*, sed & circa *purgatorium*, *cultum B. Virginie* & *Sanctorum*, *merita operum*, *confessionem Sacramentalem*, ipsumque *Sacramentorum numerum*, doctrinam Ecclesiæ, qualis tunc erat, retinuisse. Provocat inter alia ad ipsius Lutheri testimonium p. 149, ex præfatione & notis marginalibus operum Hussi, quæ edita a Luthero esse putat Norimbergæ A. 1558. De re ipsa non disceptamus, verum bona cum pace viri doctissimi monere nobis liceat, neque anni 1558 editionem (quam citat autor) neque anni 1583, qua nos usi sumus, Luthero, longe antea mortuo, attribui posse. Præfationes autem Lutheri, quæ postea operibus Hussi præfixa sunt, in epistolas quasdam ejus A. 1537 compositæ, & separatim antea editæ fuerunt, eoque anno in Tomis Lutheri reperiuntur. In epistologo excusatum se capit autor, quod in examine ulterius non pergat: neque enim otio se abundare, & ingentem talium animadversionum messem aliis superesse. *Coquelini* denique Cancellarii Parisiensis Academix magnificum de Varillasio iudicium perstringit, & Burneti partes haud obscure tuetur. Multa tamen quæ huic responsa a Varillasio sunt, etiam sibi obstare deprehendet Larroquius; inprimis exceptionem illam de prima Wiclefianæ historix editione se incio facta, tum & Remondi testimonia, quibus exprobratam sibi mercenariam fidem & fingendi licentiam, in apologia adversus Burnetum a se amoliri laboravit.

**Anhang der continuirten Einleitung zu der Historie  
der vornehmsten Reiche und Staaten von Europa/ Antoins  
Varillas entgegen gesetzt durch Sam. Pufendorff: i. c.**

Appendix Isagoges ad historiam de præcipuis Statibus Europæ,  
Antonio Varillasio opposita a Sam. Pufendorffio.

Francofurti ad Moenum, apud Frid. Knochium, 1687. in 8.

Quam audaciam & fingendi licentiam in historia religionis sibi  
sumserit *Varillasius*, præter virum summum Dn. *Seckendorffium*  
(in Ad-

(in Addition. ad Commentar. Hist. Apolog. de Lutheranism) *Burnesius* & *Larroqui'us* in Animadversionibus criticis jam recensitis animadverterunt; eam etiam hoc tractatu nobilissimus Dn. *Pufendorfius*, iusto religionis Evangelicæ actus zelo notavit, in paucis ejusdem historix *de revolutionibus Europa in causa religionis* pagellis, quibus res Sueciæ attigit, nonaginta & unum errores refutans. In cujus præfatione, cum scopum operis Varillasi, qui est demonstrare, intra trium seculorum decursus, omnes quotquot Ecclesiæ Romanæ seu Pontificiæ contradixere, aut ab ejusdem placitis dissenserunt, id commodi alicujus politici vel status causa fecisse, exposuisset; *Varillasi* huic quæstioni probandæ non solum imparem esse, sed si maxime (quod tamen falsum dicit) id verum esset, non ideo respectum commodi alicujus status, quem imperantes intendissent, arguit quidquam veritati doctrinæ, quam Protestantes defenderunt contra Pontificios, detrudere; ipsam gentium Apostolum fateri, verum Christum prædicari, etsi docentes alium respiciant finem; opus Dei in tali casu, ab intentione hominum distinguendum esse: in divino reformationis negotio, non respectus humanos, quos forte aliquis Reformationum habere potuisset, sed veritatem doctrinæ Christianæ esse attendendam. Deinde addit, non esse, cur Protestantes hac in parte Pontificiis quidquam concedant, cum vel millies justissimas causas ediderint, quas propter jugum tyrannidis Pontificiæ excusserint: nec facere ad scopum Varillasi, quod Ordinibus Protestantibus vindicationem bonorum ecclesiasticorum exprobrat; quia illi jure hac in parte usi sint suo, recuperantes bona, reipublicæ propter superstitiosos cultus subtracta & abusibus adplicita. Negat etiam, motum & turbam, reformationis tempore coortarum, causam fuisse Protestantium doctrinam; cum si nulla religionis mutatio facta esset, illæ, ut ante reformationem non semel accidisse legimus, fieri potuissent. Hinc colligit, falsas Varillasi narrationes non tam ex ignorantia, quam calumniandi studio fuisse confarcinatas, ut Protestantibus majorem concitaret invidiam; quasi non veritatis, sed commodi solum status gratia, reformationem suscepissent. Unde imprudentiam ejus simul patere ait, quod non Gallis solum historix hujus imperitis falsa persuadere sategerit, sed

omnes

omnes Protestantes, illata ipsis injuria, hoc modo irritaverit, ut culpam sane gravissimam amoliri necessum habeant. His in procemii vicem præmissis, errores ejus tum geographicos, tum genealogicos, tum præcipue historicos & politicos in historia Sueco-Danica admissos excerpere & confutare aggreditur. Quos recensere omnes, nimis prolixum foret; in primis cum ipse libellus facile a lectore evolvi poterit. Primo notat falsa, quæ de *Meurfi* historia Danica sparfit: deinde errorem animadvertit p. 17, quod Dani quater & vigesies Suecos in potestatem suam redegerint: pag. 23 seqq. errores de Gustavo & reformatione religionis in Suecia perstringit: pag. 28 ostendit Varillasium multa garrere, quæ ad scopum suum plane non pertinent: pag. 31 impudentiam ejus in allegandis documentis fictis notat: p. 34 ridiculam descriptionem obsidionis Holmiensis notat: p. 39. & 48. imperitiam ejus geographicam attingit: p. 58 calumniam diluit Varillasii, quasi religio Lutherana tyrannidis Christiæ causa fuisset; cum ille tamen publice Pontificiam religionem profiteretur.

**CONFUCIUS SINARVM PHILOSOPHVS, SI-  
ve Scientia Sinica latine exposita, studio & opera Prosperi Intorcetta,  
Christiani Herderich, Francisci Rougemont, Philippi Couplet, Patrum  
Societatis Jesu. Jussu Ludovici Magni, e Bibliotheca  
Regia in lucem prodit.**

Parisiis, apud Danielem Horthemels, 1687. in fol.

**U**T opus Confucii ipsum laude dignissimum orbi litterato eo magis commendabile redderetur, & procemialis declaratio cum Confucii Vita præmittitur, & Sinicæ Monarchiæ tabula chronologica subjungitur. Procemialis declaratio, in qua non pauca ad rei litterariæ Sinensis accuratiorem notitiam facientia adducuntur, duabus partibus constat, & quælibet in certos paragraphos distribuitur. In partis primæ §. i. observatur, inter libros, quorum infinita multitudo Sinenses laborant, principes omnium & primæ classis partim esse eos, qui per antonomasiam *U kim*, id est, *quinque volumina* dicuntur: partim qui *Su xu*, id est *terrabiblium*: e quin-

Kk

que

(in Addition. ad Commentar. Hist. Apolog. de Lutheranism) *Burnetius* & *Larroqui'u* in Animadversionibus criticis jam recensitis animadverterunt; eam etiam hoc tractatu nobilissimus Dn. *Pufendorfius*, iusto religionis Evangelicæ actus zelo notavit, in paucis ejusdem *historiæ de revolutionibus Europa in causa religionis* pagellis, quibus res Succiæ attigit, nonaginta & unum errores refutans. In cujus præfatione, cum scopum operis Varillafiani, qui est demonstrare, intra trium seculorum decursus, omnes quotquot Ecclesiæ Romanæ seu Pontificiæ contradixere, aut ab ejusdem placitis dissenserunt, id commodi alicujus politici vel status causa fecisse, exposuisset; *Varillafium* huic quæstioni probandæ non solum imparem esse, sed si maxime (quod tamen falsum dicit) id verum esset, non ideo respectum commodi alicujus status, quem imperantes intendissent, arguit quidquam veritati doctrinæ, quam Protestantes defenderunt contra Pontificios, detrudere; ipsum gentium Apostolum fateri, verum Christum prædicari, etsi docentes alium respiciant finem; opus Dei in tali casu, ab intentione hominum distinguendum esse: in divino reformationis negotio, non respectus humanos, quos forte aliquis Reformationum habere potuisset, sed veritatem doctrinæ Christianæ esse attendendam. Deinde addit, non esse, cur Protestantes hac in parte Pontificiis quidquam concedant, cum vel millies justissimas causas ediderint, quas propter jugum tyrannidis Pontificiæ excusserint: nec facere ad scopum Varillafii, quod Ordinibus Protestantibus vindicationem bonorum ecclesiasticorum exprobrat; quia illi jure hac in parte usi sint suo, recuperantes bona, reipublicæ propter superstitiosos cultus subtracta & abusibus adplicita. Negat etiam, motum & turbam, reformationis tempore coortarum, causam fuisse Protestantium doctrinam; cum si nulla religionis mutatio facta esset, illæ, ut ante reformationem non semel accidisse legimus, fieri potuissent. Hinc colligit, falsas Varillafii narrationes non tam ex ignorantia, quam calumniandi studio fuisse confarcinatas, ut Protestantibus majorem concitaret invidiam; quasi non veritatis, sed commodi solum status gratia, reformationem suscepissent. Unde imprudentiam ejus simul patere ait, quod non Gallis solum historiæ hujus imperitis falsa persuadere sategerit, sed

omnes

omnes Protestantes, illata ipsis injuria, hoc modo irritaverit, ut culpam sane gravissimam amoliri necessum habeant. His in proœmii vicem præmissis, errores ejus tum geographicos, tum genealogicos, tum præcipue historicos & politicos in historia Sueco-Danica admissos excerpere & confutare aggreditur. Quos recensere omnes, nimis prolixum foret; inprimis cum ipse libellus facile a lectore evolvi poterit. Primo notat falsa, quæ de *Meurfi* historia Danica sparfit: deinde errorem animadvertit p. 17, quod Dani quater & vigesies Suecos in potestatem suam redegerint: pag. 23 seqq. errores de Gustavo & reformatione religionis in Suecia perstringit: pag. 28 ostendit Varillastura multa garrere, quæ ad scopum suum plane non pertinent: pag. 31 impudentiam ejus in allegandis documentis fictis notat: p. 34 ridiculam descriptionem obsidionis Holmiensis notat: p. 39. & 48. imperitiam ejus geographicam attingit: p. 58 calumniam diluit Varillasii, quasi religio Lutherana tyrannidis Christierni causa fuisset; cum ille tamen publice Pontificiam religionem profiteretur.

**CONFUCIUS SINARVM PHILOSOPHVS, SI-  
ve Scientia Sinica latine exposita, studio & opera Prosperi Intorcetta,  
Christiani Herdtrich, Francisci Rougemont, Philippi Couplet, Patrum  
Societatis Jesu. Jussu Ludovici Magni, e Bibliotheca  
Regia in lucem prodit.**

Parisiis, apud Danielem Horthemels, 1687. in fol.

**U**T opus Confucii ipsum laude dignissimum orbi litterato eo magis commendabile redderetur, & proœmialis declaratio cum Confucii Vita præmittitur, & Sinicæ Monarchiæ tabula chronologica subjungitur. Proœmialis declaratio, in qua non pauca ad rei litterariæ Sinensis accuratiorem notitiam facientia adducuntur, duabus partibus constat, & quælibet in certos paragraphos distribuitur. In partis primæ §. 1. observatur, inter libros, quorum infinita multitudinæ Sinenses laborant, principes omnium & primæ classis partim esse eos, qui per antonomasiam *Li kim*, id est, *quinque volumina* dicuntur: partim qui *Su xu*, id est *terrabiblion*: e quin-

Kk

que



que illis voluminibus *primum* idemque præcipuum, *X<sup>o</sup> Kim* dictum, sex libris constare, in quibus variorum Regum res gestæ describantur, & quæ ad Kalendarium ac intercalaris anni usum atque ordinem, item diluuium novennale, ritus in sacrificiis observandos, musicam, reorum supplicia, rectam subditorum gubernationem, religionem & alias virtutes spectant, afferantur: In *secundo*, quod ab odis & poematibus, quibus totum constat, *Xi Kim* dicitur, mores & statuta referri duodecim fere Regnorum, quæ uni omnium Principi, penes quem erat summa rerum, sic parebant, ut tamen suis singulationibus imperitarent: *Tertium Ye-Kim* appellatum, omnium omnino voluminum, si Commentarii excipiantur, antiquissimum, utpote cujus autor fertur *Fo bi* fundator ille gentis Sinicæ, & rudium hominum primus magister & alter Orpheus, merum esse ænigma, & paucis quidem lineolis hieroglyphicis ac figuris constare, quas post alios duos interpretes explanare aggressus sit Confucius, omnia partim ad naturas rerum, maxime elementorum, & quæ cujusque propriæ sint affectiones & qualitates, partim ad mores ac disciplinas hominum referendo: In *quarto*, quod senex admodum Confucius conscripserit, variorum Principum res gestas, vitia, virtutes, poenas & præmia narratione historica exhiberi, operisque hujus titulum a vere & autumnno, quæ vocibus Sinicis *Cbuncien* notantur, esse desumptum, propterea quod cum virtute sapientiaque Principis efflorescat, amœnissimi veris instar, Respublica; uti e contrario eum ejusdem stultitia & improbitate, ceu autumnali cœlo frondes ac flores, diffluere totam, marcescere, & consenescentis instar, tandem emori necesse sit: *Quinto* denique volumine, quod *Li-ki*, id est, rituum & officiorum memoriale inscribitur, atque decem libris absolvitur, agi de ritibus tam sacris quam profanis; de officiis item cujusvis generis, scilicet parentum, liberorum, conjugum, hospitem &c. & ostendi, quæ vasa, quas cœlo victimas, quibus in sacrificiis ac templis, quæ majoribus jam defunctis fercula, quas dapes ac munera in funebribus eorum aulis, quo ritu, quo ve apparatu, vel Reges, vel Optimates, vel ipsum quoque promiscuum vulgus adhibere oporteat; quin & artes liberales, musicam imprimis, item militarem jaculandi, regendi currus, studiosè tradi. **Recensitis illis primæ classis & autoritatis quinque voluminibus, quatuor**

tuor libros, *Su xu* dictos, quorum tres Confucium & quartus Mem-  
cium autorem habet, utilitate non modo superiores, sed & au-  
toritate pares esse ait, unde & *Lo kin*, hoc est, sex volumina dicantur,  
vel *li kin su xu*, id est quinque volumina & quatuor libri: item tan-  
to haberi in pretio, ut quilibet ad litterarios gradus & laureas ad-  
spirans, eos totos memoria & intelligentia complecti necessum ha-  
beat, cum e quinque voluminibus unum duntaxat, cui pro arbitrio  
suam operam ipse dederit, sibi familiarem reddere cogatur. In  
§. 2. de Interpretibus librorum modo memoratorum agitur, & ab  
aliis plures, ab aliis pauciores numerari refertur, insimulque nota-  
tur vesania Imperatoris *Xi hoam ti*, qui per Imperium totum cre-  
mari iussit omnes libros, exceptis iis, qui de agricultura, de arte me-  
dendi & de sortilegiis agerent; & contra commendatur Principum  
e quinta Familia, *Han* vulgo nominata, erga litteras singularis amor,  
quo ducti semiustas librorum reliquias, si quæ usquam persisterent,  
iusserunt colligi, parietibus item & sepulchris abditos, quamvis jam  
semiesos situque perditos in lucem proferri, & consuli præterea  
grandes natu, si quæ forte, quæ quondam memoriæ commendave-  
rant pueri, etiamnum tenerent; nihil denique non adhibuere ope-  
ræ vel industriæ, quo tantæ litterarum jacturæ mederentur. In §. 3.  
traditur notitia sectæ, oriundæ a Philosopho *Li lao Kium* vulgo di-  
cto, alias *Pe yam*, vel *lao tan*, quem fabulantur post annos unum &  
octoginta, quam eum sua mater utero gestaverat, tandem ex fini-  
stro illius latere via sibi facta prorupisse in lucem, genitricem verò  
ex tam prodigioso partu mox periisse. Libris quos conscripsit, di-  
gnas philosopho sententias de virtutibus, honorum fuga, contem-  
tu opum rerumque humanarum, & de beata illa solitudine, qua a-  
nimus, humanis rebus superior, frui queat, inseruisse memoratur,  
& ex sententia ab eodem inter cæteras allata, quam tanquam nobi-  
lissimum philosophiæ suæ axioma sectatores assidue decantant, vi-  
delicet *Yao sem ye*, *Ye sem ulb*, *Ulb sem san*, *San sem van ve*, id est,  
*lex sive ratio produxit unum, unum produxit duo, duo produxe-  
runt tria, tria produxerunt omnia*, supremi cujusdam Numinis ha-  
buisse notitiam colligitur, ac perhibetur, post aliquot secula, mul-  
tos eorum, qui discipuli ejus aut erant, aut esse mentiebantur, ne-  
fariis magis studiis fuisse addictissimos, & ob eam magni æstimatos

atque hodiernum horum impostorum posteros haud in vulgari esse pretio. In §. 4. luculenta sectæ, *Foe Kiao* dictæ, atque annis quinque & sexaginta post C. N. apud Sinenses regia autoritate introductæ, sistitur notitia, & quæ illius apud Indos fuerit origo, quæ apud Sinas incrementa, quæ dogmata invexerit, altius aliquanto repetitur. Ortus ejusdem refertur ad *Mo ye*, quæ Indiæ Reguli *In sam nam* dicti uxor fuit, filium *Xe* primum sive *Xe Kia*, & a Japoniis corrupto vocabulo Sinico *Xaca*, deinde cum trigesimum attigit ætatis annum, *Fa*, id est, *non hominem*, nominatum, qui, ut perhibent ejusdem sectatores, ex elephante albo conceptus atque ex latere dextro matris suæ in hanc lucem editus fuit, & a partu mox pedibus constitit, atque passus omnino septem progressus, altera manu cœlum, altera terram indicans, *Tien xam*, *Tien bia tongo quei cum*, id est, *in calo terraque solus ego sum venerandus*, clara voce pronunciauit. Hic ipse *Xe Kia* teterrimum virus Atheismi jam moriturus evomuisse perhibetur, diserte professus, se per annos quadraginta eoque amplius non declarasse mundo veritatem, sed umbratili & metaphorica doctrina contentum, figuris, similibus, & parabolis nudam veritatem occultasse; at nunc tandem, quando esset morti proximus, arcenum sensum animi sui significare velle: extra vacuum igitur & inane, primum scilicet rerum omnium principium, nihil esse quod quærat, nihil in quo collocentur spes nostræ. Hinc non modo Atheismi prima radix, sed & celebris illa doctrinæ in exteriorem & interiorem nata fuit distinctio, qua innuitur, quod exterior ad interiorem quasi manuducat, & tamdiu in usu sit illa (quam adeo substitutam, Sinice *Kven* vocant) quoad altera quam *xe* id est veram solidamque esse docent, in animis eorum qui capaces fuerint firma constituerit. Non ingratum B. L. accidet si utriusque summam, prout ibidem describitur, hic oculis ejus subjiciamus. *Exteriori* ergo doctrina hæc summa est: boni & mali, pravi rectique discrimen dari: adeoque & præmium & poenam, & sedes huic & illi destinatas: beatitudinem triginta duabus figuris & octoginta qualitatibus obtineri: ipsum *Fa* sive *Xaca*, numen esse & Salvatorem mortalium: horum quippe causa, quod aberrantes a via salutis miseretur, natum esse: horum crimina per ipsum expiari: quibus expiatos salutem a morte consequi, & in altero mundo feliciter renasci: quinque dari præcepta

cepta, primum, ne rei viventi dematur vita; secundum, ut abstinetur furto; tertium, flagitio & turpitudine; quartum, mendacio; quintum, vino. *Interioris vero doctrina* summa est, *Cum biu*, id est vacuum & inane, principium esse finemque rerum omnium: ex hoc primos humani generis parentes originem duxisse, in hoc ubi vivere desierunt, reversos esse, neque aliam totius esse generis conditionem: omnia, quæcunque existunt, vita, sensu, mente prædita, quamvis inter se usu & figura differant, intrinsece tamen unum quid idemque esse, quippe a principio suo indistincta. Hoc autem principium cum doceant esse prorsus admirandum quid, purum, limpidum, subtile, infinitum, quod nec generari possit nec corrumpi, quod perfectio sit rerum omnium ipsumque summe perfectum & quietum; negant tamen, corde, virtute, mente, potentia ulla instructum esse: imo hoc esse maxime proprium essentiae ipsius, ut nihil agitet, nihil intelligat, appetat nihil. Quocirca quisquis bene beateque vivendi sit cupidus, huc assidua meditatione, sui que victoria eniti oportere, ut principio suo quam simillimus, affectus omnes humanos domet ac prorsus extinguat, neque jam turbetur, vel angatur re ulla, sed æstatici prorsus instar absorptus altissima contemplatione, sine ullo prorsus usu vel ratiocinio intellectus, divina illa quiete, qua nihil sit beatius, perfruatur: quam ubi natus fuerit, communem vivendi modum & doctrinam tradet aliis, & ipsemet specie tenus sequatur, clam vero sibi vacet ac veritati, & arcana illa quiete vitæque coelestis instituto gaudeat. Paulo post refertur, ex hac secta novam rursus, quæ alio nomine *Vu guei Kiao* sive *nihil agentium* dicatur, prodiisse, eorum nempe qui principii hujus chimerici contemplationi impensus vacent: item optimates Imperii & summos quosque viros hac insaniam adeo occupatos, ut quo quisque propius ad naturam saxi truncive accessisset, horas complures sine ullo corporis animique motu persistens, sine ullo vel sensuum usu vel potentiarum, eo profecisse feliciter, propiorque & familiarior evasisse principio suo aërio, in quod aliquando reversurus esset, putaretur: & quamvis hæc Contemplantium sectam scripto volumine Colaus *Poet guei* Confucii sectator oppugnaverit, copiose probans Aristotelicum illud, ex nihilo nihil fieri, non ita tamen refelli potuisse errorem istum, ut non manarit latius, & multi

nostra quoque ætate, contemplationibus tam insanis operam impendant suam. §. 5. depingit sectam *Ju Kiao* litteratorum sive Philosophorum propriam, & observat ex iis veterum omnem philosophiam in supremi alicujus Numinis, quod *Xam ti*, summum coeli Imperatorem nuncuparint, & Spirituum, rerum sublunarium presidium, religioso cultu, atque prudenti Regni administratione constituisse: recentiores autem Interpretes a priscorum per quater mille annorum spatium tradita sapientia defecisse, & moderatoris coeli atque terræ existentiam negasse. In §. 6. inquiritur in fontem, ex quo hauserint novum philosophiæ genus neoterici interpretes, & docetur radicem totius doctrinæ unam esse atque eandem, unumque plane fundamentum, librum scil. *Ye kim* sive mutationum, supra inter 5. classicios libros tertio loco positum, eaque occasione illius summarium quoddam & paradigma in gratiam curiosorum lectorum exhibetur, & in sequentibus duobus paragraphis speciminis loco decima quinta figura, e libro *Ye kim* adducta, & ex mente Sinenisium exposita magis magisque dilucidatur.

In *partis secunda* §. 1. explicatur, quod principium rerum materiale *Tai kie* nominent neoterici interpretes, ac plane negent, esse quid mere imaginarium, aut simile ei, quod Bonziorum secta vacuum & inane, vel quod secta Tao nihilum nuncupat, statuuntque rem esse veram vereque existentem, esse id quod concipi quidem debeat fuisse ante omnia, re autem ipsa non distinguatur a rebus ipsis, ut perfecto & imperfecto cœlo & terra & quinque elementis, sed quid unum idemque sit cum illis, sic ut singulæ res dici possint suo modo *Tai kie*: item quod alibi dicant, *Tai kie* concipi debere, ut quid immobile & quietum in actu primo, dum autem movetur, producere *Tam* sive perfectum, a quo motu dum rursus sistit sive quiescit, producere *Yn* seu minus perfectum: præterea, quod miranda plane ac divinis prope similia suo illi *Tai kie* fidenter vendicent, ac vocent primum & a se, altissimum, subtilissimum, pulcherrimum, summe medium, summeque perfectum ac bonum, exemplar & ideam rerum omnium, principio carens ac sine; quin & vitam ei videantur alibi tribuere, cum animi spiritusque nomen ei tribuunt. In §. 2. quam perplexos habuerit & sollicitos primos divinæ legis præcones (*Kic-cium* maxime) tanta varietas & confusio dogmatum, sectarum, li-  
brorum

brorum, interpretum, declaratur. In §. 3 Riceii singularis ardor & studium in evolvendis priscorum Sinensium monumentis, & promovenda Religionis Christianæ veritate commendatur. In §. 2 ex libris Sinarum authenticis, nullum eisdem fuisse cum aliis nationibus commercium, illosque nec ab Assyriis, Ægyptiis, Japonibus, aut Hebræis originem suam duxisse concluditur. In §. 5 probatur, ad ipsa promixa diluvii tempora revocanda esse Sinarum exordia, adeoque notitia cultuque veri Numinis in ipso ortu imbutos, & ex alia nulla orbis natione eorundem leges, scientias & pleraque instituta proficisci potuisse, præterquam ab ipso Patriarcha Noemo, aut filiis ejusdem, aut nepotibus. In §. 6 exponitur, quod in veri Dei notitia perseverasse Sinas per aliquot secula, admodum sit probabile. §. 7. in eadem materia occupatur, & argumentis aliis atque aliis confirmat, veri Dei apud Sinas notitiam existitisse. §. 8 nominis *Xam ti*, quò verum Deum prisca Sinæ insigniverunt, etymon & proprietatem tradit, nempe quod littera & vocabulum *Ti* primaria & ordinaria, quin & unica & propria significatione sua idem sit, quod imperator, moderator & dominus, sitque ipsissima vox ac littera, qua Sinæ plerumque Imperatores suos fere a principio in hodiernum usque diem compellant, tametsi inter 88 primos Imperiū Principes tantum tredecim reperiantur, qui hoc usi sint nomine, eum ceteri appellati fuerint nomine aut proprio quondam, aut *Vam* quod Regem sonet, donec deinde quartæ *fi* familiae Imperator *Xi boam ti*, quod præsumeret se trium Imperii conditorum & Principum *Tao, Xun; Tu, Tam; Vu-vam* merita & virtutem superasse, primus instituit, ut nomini *Ti* præponeretur *Hoam*, hoc est, magnus seu augustus Imperator, quò titulo omnes quotquot exinde secuti sint Principes appellati sint. Altera vero littera *Xam*, quæ dum Deum notat, *Ti* litteræ præponitur, supremum significari dicitur, quo addito simpliciter ad nomen *Ti*, nemo hæcenus Imperatorum uti ausus sit. §. 9 declarat, quod primæ nomen *Xam ti*, quo verus Deus fuit notatus, significationi nihil derogare queat adultera Novatorum interpretatio, sive isti jam fuerint de Secta *Tao*, a qua primum vitiatâ significatione, introductis variis ejusdem nominis in cælo Numinibus: sive etiam fuerint duo tresve Imperatores, qui nomen *Xam ti* duobus hominibus, *Loô Kiun & Cham y*, quo-

rum

rum prior coætaneus fuit Confucio, posterior sub quinta familia Han floruit, tribuerunt. §. 10 exemplo Apostoli gentium & Patrum primitivæ Ecclesiæ, voce *θεός* vel Dei apud Græcos & Latinos, cum hoc audito gentiles isti, quos instruebant, in alicujus Numinis notitiam venerint (quamvis iidem sub eo nomine aut cælum materiale, aut terram, aut elementa, aut plantas, aut homines scelestissimos tum intelligerent) utentium, aliisque rationibus evincitur eodem, quo prisca Sinenses, nomine verum Numen compellari posse. §. 11 monet, non usquequaq; standum autoritati interpretum neotericorum, sed nudo textui, quoad fieri potest, insistendum. §. 12 & ultimus docet, quanto cum applausu P. Matthæi Riccii opus de Christiana Religione duobus confans voluminibus, sub titulo: *Tien bio xe y*, id est *caelestis doctrina vera ratio*, editumq; typis in ipsa Imperii aula A. C. 1603, ab ipsis Sinensibus exceptum fuerit, atque inter alia notat nomen & adventum Riccii in Chinam jam in urbium memorari annualibus, & illi, postquam anno ab operis editione septimo, in Regia Pekinensi diem obierit, attributam fuisse portionem non exiguam Pekinensis agri ad honorificam sepulturam, idq; jussu ipsiusmet Imperatoris atq; diplomate: observat item alios ab eodem Riccio libros, in quibus de vanitate rerum humanarum, de morte, de æternitate philosophatur, in Sina fuisse editos: Didacum Pantojam illius individuû in aula socium, præter paraphrasin in symbolum 12. Apostolorum, consulto scripsisse septem volumina de septem peccatis capitalibus, oppositisque septem virtutibus, ea quidem eruditionis & eloquentiæ Sinicæ sapientiæque laude, ut plausum retulerit prope parèem cum Riccio: Julium Aleni hortatu litteratorum Australium vitam Riccii & res gestas Sinice conscriptas vulgasse, aliosque libros in lucem edidisse, in quibus partim impia Novatorum dogmata & interpretationes adulterinas egregie confutet, ut in illo, cui titulus: *Van ve chin yven* i. e. *rerum omnium vera origo*, partim etiam enarret res gestas Christi, Mariæ, & de Sacramentis aliisque religionis Christianæ mysteriis agat, ea quidem cum fama virtutis ac sapientiæ, ut litteratos inter passim audiret *Si laicum qui e. occidentis advena Confucius*, alter scilicet: magnam quoque laudem tribuendam esse Alphonsq; Vagnoni, qui in China septentrionali Ecclesias fundavit omnino 40, variis in urbibus & oppidis, adhuc complura instituerit sodalita-

tia ho-

tia hominum etiam litteratorum ad communes Christianæ virtutis ac religionis exercitationes, libros denique vulgavit non Christianis modo, sed Ethnicis quoque perquam utiles, qui multis voluminibus contineantur: post hujus mortem, Cacodæmonem primam contra doctores Christianos neophytosque persecutionem anno 1615 excitasse, quæ tamen paucis post annis, patrocinantibus innocentia Christianæ doctoribus tam Ethnicis quam Christianis cessaverit.

Procemiale istam declarationem Philosophorum Sinensium principis Confucii Vita excipit. In qua notatur, *CUM FU CU* sive Confucium, cognomento *Cbum nbi*, anno ante Christi ortum 551 natum fuisse in pago *ceuye*, provincie *Cbam pim*: patrem habuisse *Xo le-am be*, Præfectum & ex Imperatoria stirpe prognatum; matrem *Cbim* dictam, e familia prænobili *Yen satam*: puerum adhuc sexennem viro quam puero similiorem, cum æqualibus nunquam visum esse lustrare: annorum quindecim adolescentem totum se dare cœpisse priscorum libris evolvendis: decimo nono, aut ut alii, 20 ætatis anno duxisse uxorem, ex qua sequenti mox anno susceperit filium *Pe yu*, sed quo deinde jam quinquagenario orbatus sit, uxore tribus ante annis amissa: variis in locis magna cum laude magistratum gessisse, & curas ejusmodi ac dignitates non alio fere studio admisisse, quam publicæ utilitatis, & ipse propagandæ doctrinæ suæ, qua quidem si forte falli se videret, ultro magistratu sese abdicasse: discipulos numerasse 3000, & ex iis quingentos exstitisse, qui variis in Regnis magistratus gesserint, duos & septuaginta autem fuisse, qui præ cæteris eminuerint: variis virtutibus conspicuum anno ætatis 73 ex hac vita migrasse, & maximum sui desiderium apud discipulos reliquisse: per annos bis mille eoque amplius, multum honoris ei gratam Sinarum posteritatem exhibuisse: ejus nepotem ordine sexagesimum octavum hodie superstitem, perpetuo & hæreditario *um*, hoc est ducis titulo & dignitate, raro quoque privilegio, scilicet immunitate a pendendis vectigalibus gaudere, & ab omnibus, qui singulis trienniis ad Doctoris gradum evehuntur, pignus aliquod grati animi & quasi minerval, quod Avo solvere nequeunt, accipere.

Sequitur hinc ipse Confucius, sive Scientia Sinensis Latine exposita, cujus liber primus a *cem fu* secundo Confucii discipulo in hanc lucem fuit editus, & quia doctrinam in eodem propositam



Principibus viris ac Magnatibus, qui subiectos sibi populos ac regna moderantur, commendatam inprimis voluit Autor, *Ta-Hio* i. e. magnæ scientiæ nomen accepit. In illo enim docet Confucius Principes, ut bene feliciterque imperent, ab animi primum nec non sui totius cura cultuque initium sumere, deinde per familiæ suæ aulæ domesticæ rectam institutionem, ad Regni ac denique Imperii totius administrationem gradum facere. In secundo, qui a Confucio itidem elaboratus, sed ab hujus ex filio nepote *cu su* dicto luci publicæ expositus fuit, agitur potissimum de medio sempiterno, sive de aurea mediocritate constanter & omnibus in rebus tenenda, ideoque *Cbum-yum* libri titulus est; *cbum* quippe medium denotat, *yum* vero, quod alias pro ordinario vel quotidiano accipi solet, hoc loco idem sonat quod constans vel sempiternum. In hoc libro multa desiderari, sic ut fragmentorum verius quam libri speciem habeat, eumque ob doctrinæ sublimitatem subobscurum & captu difficilem, a Sinæ Magistris, cum numero secundus sit, postremo tamen loco exponi observatur in superius recensita *proæm. declarat. part. 1. §. 2. p. 21.* Liber tertius decem *kiuen*, id est partibus seu capitibus constans, *Lun yu* (quasi dicant ratiocinantium inter se colloquia seu sermones) inscribitur, propterea quod apophthegmatis Confucii, nec non discipulorum ejus, & variis hinc atque inde quæsitis ac responsis totus constet. In illo de vitiis, virtutibus, officiis, recto regimine prolixè disseritur, & multa etiam, quæ in magistro suo Confucio observarunt discipuli, afferuntur. Histribus e Sinica in Latinam linguam translatis libris, quædam memoratu haud indigna, & ad illustrationem istorum facientia, ex aliis Sinensium monumentis deprompta insperguntur: e. g. in *libro 1. p. 7.* recensetur antiquus ille mos, quo in vasis domesticis similique suppellectili, pulcherrima quæque virtutum documenta insculpi, aut appingi, & in intima quidem vasis ipsius facie solebant, ut ea tum quoque, cum vel corpus lavarent, vel cibum sumerent, semper ante oculos haberent. In eodem libro *p. 9.* ex Sinensium annalibus refertur, quod Rex *Ven-vam*, cum forte offendisset in campo ossa insepulta ignoti hominis, protinus ea humari jussit, cumque esset e circumstantibus, qui diceret, ignorari defuncti dominum, adeoque non esse illius habendam rationem; responderit, at qui tenet Imperium, Imperii dominus est; qui

qui Regnum, Regni dominus; ego igitur & hominis hujus sum dominus; quorsum hoc ultimæ pietatis officium illi negem? & hæc dicens regali se veste exuerit, eaque involvi mandaverit ossa ac de more tumulari. *Pag. 12* adducuntur quinque regulæ, Judicibus olim constitutæ, ad dignoscendum ex ipsa exteriori specie, an lis, quam actor intendebat, sincera & vera, an malitiosa & subreptitia esset. Prima observari jubebat verborum compositionem ac loquendi modum in actore movente litem, & dicebatur *qu-tim*, i. e. verborum observatio. Secunda oristotiusque vultus compositionem, & dicebatur *ser-tim*, i. e. vultus observatio. Tertia modum respirandi, dum litem actor proponeret, & dicebatur *Ki-tim*, i. e. respirationis observatio. Quarta expeditas actoris aures, an scilicet actor, a Judice interrogatus, perplexe perturbateque, vel aliena, vel ambigua responderet, & dicebatur *ulb-tim*, i. e. aurium observatio. Quinta denique incertos oculorum conjectus nictusque, si quid in his scilicet subdoli minusve sinceri appareret, & dicebatur *mo-tim*: i. e. oculorum observatio. Non licet plura ex eodem vel reliquis duobus libris recensere, ne justo simus prolixiores. Rogamus tantum eos, quorum laudabili cura & studio opus Confucianum latine versum in hanc lucem prodiit, ut promissis sub finem illius factis stare, litterati orbis desiderium explere, & Memcium, secundum Sinensium Philosophum, qui uno post Confucium seculo vixit, in lucem Europæam pari industria producere velint, nulli dubitantes, se eruditissimo seculo rem longe gratissimam facturos esse.

Tabula Chronologica Scientiæ Sinitæ subjuncta in duas partes dispescitur, quarum prima recenset Imperatores, qui ante C. N. apud Sinenfes ad Imperii clavum federunt, & initium capit ab *Hoam ti*, & in *Hiao Pim ti* terminatur: altera enarrat Imperatores post C. N. & initio facto ab eodem *Hiao Pim ti*, seriem imperantium usque ad *Cam bi*, qui secundus e gente Tartarica, vigesimum secundum jam annum Tartaricum pariter & Sinensè imperium anno Christi 1689 moderatus est, accurate pertexit. Quibus duabus Tabulæ Chronologicæ partibus, duæ distinctæ præmittuntur præfationes, in quibus non pauca ad Sinensium Chronologiam plenius cognoscendam spectantia occurrunt. Post tabulam Chronologicam, Imperii Sinarum & rerum in eo notabilium brevis admodum synopsis, & Ta-

bula genealogica trium Familiarum Imperialium Monarchiæ Sini-  
nicæ exhibetur.

**JOHANNIS CYPRIANI S. THEOLOGICÆ LI-  
centiati, & in Academia Lipsiensi Professoris Physices HISTORIÆ  
ANIMALIUM a D. Wolfg. Franzio Theologo Wittebergenfi  
olim scriptæ CONTINUATIO.**

Lipsiæ & Francof. apud M. G. Hübnerum, 1688, in 8.

**C**um Historia Animalium Sacra D. Wolfgangi Franzii, Theo-  
logi quondam Wittebergenfis, decima vice ob defectum exem-  
plarum typis excubenda esset, viri docti autem hæcenus notaf-  
sent passim alia falso narrata de animalibus, alia omissa cognitu di-  
gnissima, quæ historia naturalis nostræ ætatis suppeditat, atque in-  
super constaret, dicta Scripturarum Sacrarum, in quibus de bestiis  
mentio, *Samuelem Bochartum* in Hierozoico multo accuratius &  
exquisitius explicasse, idque in compendium elegans redigi a *Job.  
Henrico Majo*, metuendum erat Bibliopolæ, ne, qui hæc nossent,  
in posterum spernerent ac abjicerent librum utilissimum. Siquidem  
utut quædam desint, quædam corrigi debeant, occurrunt nihilomi-  
nus in eo, quæ in aliis Auctoribus absunt, meditationes ex bestia-  
rum natura & indole factæ, ad vitæ institutionem saluberrimæ.  
De remedio ergo ex consilio virorum eruditorum sollicitus, Aucto-  
rem Continuationis compellavit, ut Historiam illam emendaret,  
augeret, perficeret. Suscepit etiam in se laborem, neque alienum  
a sua professione, quam in Academia exeret, philosophiæ Natura-  
lis, cujus pars non ultima est animalium historia, neque a studiis su-  
is cæteris sacris, in quibus & sibi & aliis discere volentibus Vir c'aris-  
simus operatur. Commentarium ipsum & supplementum sic expedi-  
vit: *primo* perperam relata annotavit, eosq; a quibus Franzius hausit,  
nominavit: *secundo* nomina Latina bestiarum, Græca, Hebræa,  
aliarumq; linguarum attulit, ubi utilitas ad rem præsentem affulge-  
bat: *tertio* naturam & proprietatem bestiarum descripsit, facta  
appendice peculiari de exoticis & vulgo ignoratis: *quarto* usus in  
sacrificiis, cibis, vestitu aliisque, ac eis contrarios abusus multi-  
plices recensuit. In quibus non profanos solum, tam veteres quam  
recen-

recentiores Zoographos, Anatomicos, Historicos qui itinera sua per exteras regiones confecta literis prodiderunt, & alios optimos autores consuluit, sed diligenter etiam adduxit, & explicavit in Sacris Scripturis de animalibus frequenter occurrentes sententias. Atque sic factum est, ut enuclearit integrum Bochartum, & in eum animadversiones tam *Maji* quam suas conjunxerit. Tandem capitibus singulis suæ annexæ sunt morales doctrinæ, in similitudinibus emblematicisque, ex *Piscinelli* Mundo Symbolico, aliisque præstantissimis in eo genere libris, meditationibus Patrum ac recentiorum scriptorum conquistæ, vel ab Auctore Continuationis excogitata, in usum oratoriarum tum civilis tum ecclesiasticæ. Utque omnia in hoc volumine comprehensa inveniantur facilius, accesserunt Indices Locorum Scripturæ explicatorum, Rerum Memorabilium, Moralium doctrinarum, Auctorum & Librorum citatorum, Hodego-Homileticus in Pericopas Dominicales & Festivales pro Ministris Verbi & Theologiæ Studiosis. Speraverat Auctor initio, additiones omnes posse ita breviter ac cito absolvi, ut cum Franzio mox impressæ uno volumine comprehenderentur; sed dum elaborando occupabatur, fatetur eam rerum copiam ac varietatem sibi obvenisse, quam nec tam arcte constringere, nec destinato primum tempore expedire potuerit. Unde aut indicanda solum errata veteris historiæ, & alia in bestiis recenter observata fuisse, nominatis scriptoribus, ex quibus peterentur plura; morales etiam doctrinas omnes omittendas: aut, ut opus magis integrum prodiret, in duas partes debuisse secari. Illud prius minus placuit ipsi facere, quod plerisque, in quorum usus augmentum fieret, libros illos comparandi aut evolvendi facultas non esset; aliis superfluo aliqua instructis, unum alterumve perlegendi, in aliorum negotiorum multitudine tempus non suppeteret; atque hi omnes vellent sine dubio tractationem paulo copiosorem; quam nimis abruptam, ac non valde sibi utilem. Istud ergo posterius institutum teneri, longe consultius visum fuit. Quare nunc prodit Continuationis Historiæ Animalium Franzianæ Tomus Prior, Dilucidationem Quadrupedum complexus. In cujus capitibus primis Isaacum Vossium perstringit, quod in libro de Poematum cantu & viribus rhythmi, turpi prædicaverit animalium brutorum meliorem longe quam homi-

num conditionem, utpote quæ promptius, & forsan felicius, sensus & cogitationes suas sine interprete significant, quam nos, præsertim peregrino sermone usi, queamus: tum optarit, ut homines laborem, quem in perdiscendo sermone aliquo adhibent, arti impendant pantomimicæ, juxta quam, pulsa tot linguarum peste & confusione, omnes mortales possent signis, nutibus, gestibusve quidvis clare explicare. Animæ sentientis naturam esse spiritus animales, in sanguine potissimum radicos, juxta ductum Scripturæ Sacræ asserit; ac de facultatibus ejus, inprimis generativa, ex variis hypothesibus, etiam recentissimis differit, phantasie vires expendit, ac Cartesianos, qui brutis sensum omnem & perceptionem negant, refutat. In progressu tractationis nulla fere bestia quadrupes consideratur, de qua non plurimæ erroneæ opiniones removeantur, & contra veræ & exploratæ proprietates stabiliantur. Præcipue industrius fuit in contemplatione *Alcis, Monocerosii, Rhinocerosii, Chamaleonsii*, ostendens quam sæpe etiam illi, qui bestias oculis suis propositas habuerunt, non satisfaciant suis descriptionibus. In moralibus haut raro negotium habet cum *Johanne Spencero* Theologo Anglo, quem quod is ad alia omnia, quam ad Christum, *Vaccam Rufam, Agnum Paschalem, Hircurum emissarium, aliosque Typos* Veteris Testamenti referat, refellit, ac suis ipsum verbis confundere nititur. Tomum posteriorem, quo historia Avium, Piscium, Serpentum, Insectorum exponitur, jam adfectum, pari industria se confecturum, ac benevolente DEO propediem editurum pollicetur.

**SENTIMENS D' ERASME DE ROTERDAM**  
*conformes à ceux de l' Eglise Catholique sur tous les points  
 controverses. i. e.*

**Sententia Desiderii Erasmi Roterodami conformis  
 sententiæ Ecclesiæ Catholicæ circa omnia illa, de quibus  
 hodie controvertitur.**

Coloniæ, 1688, in 12. -

**I**nter argumenta, quibus sententiam suam adversus Pontificios  
 tueri solent Protestantes, extremum fere locum occupant *testimo-*  
*nia* &

*nia & confessio Adversariorum.* Quamvis enim hæc κατ' ἀλήθειαν disputaturis nulli usui sint; sunt tamen iis, qui argumentatione κατ' ἀρθρον secus sentientium ora obturare volunt. Hac certe fini, opera & studio *Anthonii Reiseri τῷ μακαρίτῃ*, anno abhinc quarto, in arenam ductus fuit *Joannes Launojus Theologus Parisiensis, testis & confessor veritatis Evangelico-Catholica adversus Bellarminum & alios sedis Romanae defensores egregius & luculentus*; quo de dicta vide in Actis 1686 p. 341. Eadem ratione *Erasmus Roterodamus* a Nostratibus in controversiis Antipapisticis creberrime in partes vocatur. Licet enim nullus Protestantium facile dixerit, *Erasmum* *Luthero* per omnia consensisse; certè tamen certius tantum non omnibus videtur, haud raro illum in controversiis non exigui momenti a Romana, cui nomen palam dabat, ecclesia valde dissensisse. Quapropter & pessime illis vulgo audivit, qui Romanam sedem superstitiosius colebant. *Marianus* sane *Victorius* Episcopus Italus *hereticum*, imo *hereticorum omnium pessimum* vocitare amabat. Et *Sfortia Pallavicinus* Cardinalis l. i. Hist. Conc. Trident. c. XXIII §. 7: *tandem* (inquit) *obit malus quidem Catholicus, sed non Lutheranus.*

Romanæ igitur Ecclesiæ utilissimam operam se navaturum credidit libelli hujus autor *JOANNES RICHARDUS*, (*Prieur de Beaulieu Saint Avey*) si *Erasmi* cum ea consensum circa universa controversiarum Anti-Lutheranarum aut Anti-Calvinianarum capita, ex epistolis præsertim *Erasmi* probaret. Nihil enim aliud in causa esse, quod Protestantes in illius sinum reverti nolint, quam quod *Erasmi* autoritate fascinati, non nisi *Erasmi* fidei assensum præbere velint.

*Felix, qui potuit rerum cognoscere causas!*

Optandum nihilominus esset, ut suspitionis suæ fundamenta addidisset. Nam colunt quidem & mirantur omnigenam Viri eruditionem Protestantes, e quibus laudasse sufficiat Illustræm *Seckendorffium* Nostratem, lib. I. Hist. Lutheranismi §. 87. & *Londonensēs* epistolarum *Erasmi* editores. Attamen, an *Erasmi* autoritas multis e Protestantibus tanti visæ fuerit, ut illius iudicio standum cadendumve sit religioni Evangelicæ aut Reformatæ, de eo ipse viderit *Richardus*.

Is ea interim de re nullatenus ambigens, duabus partibus opus suum constare voluit, quam *posteroiri*, sententiarum *Erasmi* & Roma-

Romanæ ecclesiæ circa siagula dogmata controversa conformitatem sigillatim ostendere allaborabit. *Prior autem pars*, (quæ solis nunc edita) præter nonnulla ad Authoris scopum generatim facientia, nihil eorum fere complectitur, quæ libelli rubrica promittere videbatur. Non enim nisi *septem theses*, aut (ut Author vocare mavult) *veritates*, cum totuplici exegesi illic deprehendas, quas Erasmus compendio complexus esse dicitur, dum paucis ante mortem annis Aloysio Marliano Episcopo Tudenſi scripsit: *Christum agnosco, Lutherum non novi. Ecclesiam Romanam agnosco, quam opinor a Catholica non dissentire. Ab hac nec mors me divellet, nisi palam divellatur a Christo.*

Ordine enumerabimus veritates illas, quæ huc redeunt: 1) Erasmus doctissimus sui sæculi Vir fuit, ut ex ipſorummet Pontificum, Cardinalium & Episcoporum testimoniis apparet. 2) Indignum in modum calumniis eum proſeciderunt Doctorum ac mendicantium monachorum quidam, triplici potissimum de causa; nimirum eo, quod bonas literas orbi commendasset postliminioque quasi invehisset, quod scholasticorum tricas explosisset, quod denique dogmatibus heterodoxis, quæ nonnulli pro Romanæ ecclesiæ placitis venditaverant, ritibus item superstitiosis ac Inquisitorum in conscientias tyrannidi, mascule & ut decebat, contradixisset. 3) Si Erasmus Lutheri partibus favisset, tota Germania Viri tanta eruditione, autoritate ac comitate pollentis exemplum secuta fuisset. Verum 4) tantum abest, ut id fecerit Erasmus, ut potius capitali odio in Lutherum & Lutheranos flagrarit, eo præsertim ex tempore, ex quo Lutherus moderatiora sibi suaderi abs eo ferre noluerat. Hinc A. 1524 Georgio Duçi Saxonie scripsit; *Cum sensirem, me apud Brabantos agente Frobenium, instigantibus doctis, libellos aliquot Lutheri typis excudisse, literis illi denunciavi, fieri non posse, ut amicitia mea uteretur, si talibus libellis contaminare pergeret suam officinam.* Et A. 1625 Nicolao Montensi; *Est mihi bellum irreconciliabile cum universis Lutheranis.* 5) Nec magis Calvinii causa ab Erasmo patrocinium impetrasset, utpote de quo, licet juvene, spiritu quasi fatidico dixisse Sanderø memoratur: *Video magnam pestem oriri in ecclesia, contra ecclesiam.* 6.) Pœnituit Erasmus senem, quod in *Colloquiis olim & Moria* libere nimis abusus & superstitiones satyrico sale perfricasset, *haud quamquam scripturus, si secutorum temporum tem-*  
pesta-

*peſtatem exorituram præſciſiſſet. 7.)* Erasmus non monachos eorum-  
ve ſtatum odit, ſed rabulas illos ac indocta pecora campi, quæ mo-  
nachorum nomen ſibi perperam arrogabant.

**FLORENTII DE COCQ, ECCLESIAE S. MI-**  
*chaelis Antverpiæ Ordinis Præmonſtr. Canonici & S. Theologiae Lectoris,*  
*De Jure, Juſtitia & annexis Tractatu quatuor, theologo-*  
*canonice expoſiti.*

Bruxellis, typis Eug. Henrici Fricx, 1687, in 4.

**P**Otiorem Jurisprudentiæ legibus canonibusve definitæ partem,  
imprimis qua moralitatem quandam continet, compendio tra-  
dere hoc in libro ſibi Autor propoſuit. Ac tametiſi Theologus  
Theologiæ maxime principiis inſtiterit, id tamen ſimul operam de-  
dit, ut theologicæ dicta Jurisprudentiæ quoque, tam canonicæ, quam  
civilis autoritate ubivis confirmaret. Non diſſitetur, hæc mate-  
rias jam ante ſe a variis erudite ac operoſe diſcuſſas eſſe ac reſolutas;  
at hoc una, quod raro alios præſtitiffe ait, ſuo in opere agere ſtu-  
duit, ut aſſerta generaliora, e Theologiæ & juris communis princi-  
piis deducta, ſtatutis locorum particularibus, Belgii cumprimis, ac-  
commodaret, eorumque vel conſonantiam vel diſcrepantiam oſten-  
deret; quam in rem optimos quoſque JCoſ & Canoniſtas Belgicos  
nullibi non in conſilium adhibere & excerpere ſategit. Ad praxin  
quoque Gallicam alicubi oculus ſimul flexit, partim ob viciniam  
illius regni, partim quod obſervantia judiciorum Belgicorum ali-  
qua ex parte cum juribus Galliæ conſuetudinariis conſpiret. Sic  
probat, utut ſecundum Canones procedatur in Belgicis provinci-  
is, earum tamen Principes eaſdem cum Pontifice conventiones ha-  
bere, quas Galliæ Rex ſui regni intuitu cum eodem ſervat: indeque  
plurimis in capitibus, præſertim in materia beneficiorum, iisque  
quæ regalia, privilegia aut jurisdictionem concernant, jus canoni-  
cum recentius non ita exacte attendi, & ne ipſas quidem conciliæ  
Tridentini ſanctiones: nec diplomata a Pontifice promulga-  
ta aliter in Belgio validam obligandi vim habere, quam ſi prius

Mm

Regio



Regio placito approbata expresse fuerint. Cæterum librum in quatuor tractatus dividere Autori placuit: *primum* inscribit de jure & injuria, in quo simul doctrinam de dominio, delictis item criminibusque potioribus tractat; *secundum* de contractibus, cui materiam ultimarum voluntatum inseruit; *tertius* de judiciis, justitia distributiva & jurisdictione agit, & *quartus* denique materiam beneficiorum ecclesiasticorum latius persequitur. Ea fere usus est methodo, ut præstruatis breviter in quolibet capite juris principiis, quæstiones dein subnectat morales & conscientiam quadantenus concernentes: quatenus in re cum rarissime ex suo quid statuerit ingenio, sed pleraque omnia ex aliis bonis autoribus compilare saltem & congerere maluerit, non est cur plura de scripto hoc impræsentiarum verba faciamus; quin potius pauca hæc de Autoris instituto attulisse sufficiet.

**FRIDERICI SPANHEMII Fr. F. INTRODUCTIO**  
*ad Historiam & Antiquitates sacras, cum perpetuis castigatioribus Annalium Casaris Baronii ac recentiorum in Gallia Pontificia scriptorum. Tomus Secundus.*

Lugduni Batav. apud Dan. a Gaesbeek, 1687, in 4.

**Q**UI Ecclesiæ Historiis se illustrandis dederunt, bene operam suam collocasse, non semel a nobis, nec sine merita laude Autorum memoratum fuit. Horum numerum præclare auget Vir clarissimus *Fridericus Spanhemius*, Lugdunensis Professor, ut vel ex sola *introductione ad Historiam Sacram* luculentissime apparet. Prior ejus Tomus, qui in lucem A. M DC LXXXVIII prodierat, præter Chronologiam Sacram, perspicua & facillima methodo monstratam, præterque succinctas rationes Historiæ Veteris Testamenti, in ætas Epochas distributæ, *sex* priora *secula* Christianorum exponit, & tanto applausu ab eruditis exceptus fuit, ut horum desideria non sustineret Autor celeberrimus, nisi progressus in eodem cursu *secundum etiam Tomum* adjecisset, qui *quatuor seculorum* res, nempe *septimi, octavi, noni, atque decimi* copiosa & perutili expositione complecti-

plectitur. Singulis seculis hunc ordinem servat doctissimus Autor, ut distincte & seorsum exponat statum primo Christianæ Ecclesiæ, deinde propagationem ejusdem & conversiones gentium; postea doctrinam Catholicam, politiam Ecclesiasticam, ritus etiam & ceremonias singulorum temporum, præterea doctrinæ depravationem, hæreticos, persecutiones, & alia classe doctores scriptoresque Ecclesiæ, & tandem concilia tam generalia, quam certarum nationum, ac ubi opus fuit, id est in seculis prioribus, Judæorum quoque res & Gentilium tradit. Controversias etiam Historicorum dilucide declarat, v. g. de origine & progressu schismatis Græcorum, de Honorio Papa Monothelita, de Pipino Pontificibus regnum acceptum ferente, de Johanna Papissa, & innumeras alias, quas omnes ita disputat, ut ubique fere Baronium Annalium conditorem, & Allatum confutet, recentissimos etiam scriptores Maimburgium & Natalem Alexandrum castiget, interdum vero professioni suæ, id est communi Reformatorem serviat, in causa præsertim Sacramentali & Prædestinatiana. Cæterum egregie rem gerit, ex Patribus, Conciliis, & rerum coævis aut proximis Historicis omnia explanat & confirmat; ut minime dubitemus, seculorum, quæ restant, persimilem expositionem a clarissimo Autore exoptaturos esse, quibus verior notitiâ Ecclesiasticarum rerum curæ cordique est.

**CHRISTOPHORI CELLARII HISTORIA MEDIÆ ÆVÆ, a temporibus Constantini Magni ad Constantinopolim a Turcis captam deducta, cum Notis perpetuis & Tabulis Synopticis.**

Cizæ, apud Bielskium, 1688, in 12.

**A**nni MDC LXXXV mense Augusto pag. 357 recensuimus hujusdem Autoris *Historiam Antiquam*, ea methodo consignatam, ut non solum seriem rerum gestarum ab ortu imperiorum ad Constantinianum usque Magnum persequatur, sed Notis etiam singula ex probatissimo quoque scriptore, & sub finem Tabulis Synopticis illustret, quibus non modo ordo rerum magis perspicuus præponitur,

M m 2

tur,

tur, verum etiam quæ in serie historiarum comprehendi cuncta non poterant, copiosius suppleuntur. Nunc addidit clarissimus Autor eadem methodo conscriptam *Historiam Medii Aevi*, qua tum universam historiam Constantinopolitanam, a dedicatione urbis usque ad Turcorum in eadem dominationem exponit, tum quæ ubique terrarum illis seculis in Oriente & Occidente gesta sunt, singula suis temporibus distributa, breviter quidem, ita postulante brevitarii ratione, at dilucide ac ordinatim enarrat, Notisque perpetuis & perspicuis ac facile contemplandis Tabulis, perinde atque in Antiqua Historia, declarat. Nec solum Civilis ac Ecclesiasticæ rei, sed Literariæ etiam in quolibet seculo rationem habet, & eam in serie contextus, quam in Notis tractat, quæ in tam arcte concinnatis Historiarum compendiis non facile reperiantur. Limitem sibi, ut diximus, Constantinopolis expugnationem constituit, quem fere ad finem usque XV seculi propter connexiones rerum extendit, in Tabulis etiam quibusdam ad nostra usque tempora deducit, quia paucos Imperatores ac Reges seculi XVI & XVII abrumpere, cum cæteros enarrasset, inconueniens videbatur. Supplet in Tabulis illis, quæ breuitas styli excluderat, nec Imperatores solum tam Orientis quam Occidentis, ex aduerso sibi oppositos, verum etiam Dynastiam Persarum medio ævo, ut & Chalipharum, & Turcorum proponit, etiam Reges Vandalorum in Africa, Vefigothorum in Gallia & Hispania, Ostrogothorum & Longobardorum in Italia, ut & Francorum itidem in Gallia, & Hispanorum tam in citeriore regione, quam ulteriore enarrat, quibus Ungaricos tandem & Polonicos adjecit. Quæ vero in septentrionalibus regnis desiderantur, in *Nova Historia*, qua reliqua duo secula explicabit, additurus est.

**EPISTOLA Dn. CASSINI A EDITOREM TRANS-**  
*actionum Anglicanarum, exhibens ejusdem correctiones circa Theo-*  
*riam quinque Satellitum Saturni.*

Translata e dictis Trans. Philof. M. Jun. 1687, num. 187,  
 pag. 299.

**A** Deo parum est, quidquid hactenus literis mandavi de iis, quæ aliquo

quo abhinc tempore a me noviter in coelo detecta sunt, ut dignum haud reputaverim, quod Societati Regiæ offerretur.

Vix Ephemeridi commiseram detectionem novellorum duorum Saturni satellitum, quum viderem, nonnihil in ea declarandum restare circa eorundem distantiam & conjunctionum durationem.

Distantia Satellitis Primi (*detecti a Cassino anno 1686; aut uti nos antebac accepimus, mense Martio anni 1684; vid. Act. Er. a. 1686. pag. 169.*) a centro Saturni variabilis mihi apparuit, ejusque motus ad sensum inæqualis, velocior hoc quidem tempore in semicirculo occidentali, quam in orientali. Nuperrime determinavi mediam illius distantiam  $\frac{3}{8}$  partium diametri annuli Saturnini; motum vero ejus diurnum 6. sign. 10. 41. 37. Ita si motus ipsius foret æqualis, duratio conjunctionis ejus cum Saturno, id est, totius temporis, quod in percurrendo hujus annulo impendit, esset 7 h. 46. Major mihi eadem visa est ex observationibus immediatis: at notandum, quod hucusque Satellitem hunc propius Saturnum cernere non valuerim, quam quarta parte unius ansæ. Calculavi Epocham motus illius, pro ultimo Decembris 1685 meridie, ad Parisiensem Meridianum, in  $\text{h} 24 \text{ gr. } 50$ .

Distantia Satellitis Secundi (*isidem a Cassino adinventi anno 1686,*) a Saturni centro magis uniformis mihi apparuit: determinavi eam una annuli diametro &  $\frac{1}{4}$ . Motus quoque ipsius æquabilior videtur: supputavi hunc in diem 4 Sign. 11. 11. 30. Sic durationem ejus conjunctionis oporteret esse 8. h. 36. Neque hunc Satellitem in præsens usque propiorem annulo Saturnino conspiciere potui, quam ad quartam ansæ partem. Quemadmodum hicce Satelles plurimum temporis cernebatur in consaniis distantiz Primi, cui magnitudine æqualis & colore similis est; difficultas unum ab altero distinguendi summa fuit, ita ut absque peculiari in observationibus assiduitate & multiplici combinatione, nequaquam ad metam hac in re venturus fuisset. Epocham hujusce Satellitis determinavi pro 31 Decembris 1685 ad meridiem in  $\text{m} 9. 10$ .

Tertii (*ab eodem Cassino reperti anno 1683,*) distantia a Saturni centro videtur habere unam annuli diametrum cum  $\frac{3}{4}$ . Motus ejus in diem est 2 Sign. 18. 41. 50, ut ita ipsius conjunctio durare debeat 10. horas Epocham motus pro meridie ultimæ diei anni 1685 in  $\text{m} 9. 19$ .

Distantia Quarti Satellitis ( *ab Hagenio primum observati anno 1655* ) a Saturni centro, quater videtur annuli diametrum continere. Motus in dies singulos est  $22.34.38$ , conjunctionis duratio 15 h. 6 Epochæ ejus motus ad idem tempus eundemque locum supputata, ut in præcedentibus, in  $\chi 18.1$ . Quinti denique Satellitis ( *detecti a Caspino anno 1671* ) distantia a centro dicti sæpius Planetæ duodecies annuli diametrum emittitur. Motum diurnum habet  $4.32.17$ . Conjunctiones durant 24 horas. Epochæ motus, tempore & loco iisdem, incidit in  $\chi 16.19$ . Ex hisce principiis construi possunt Tabulæ & Ephemerides.

En, Domine, fructum longi satis ac perquam tædiosi laboris duabus paginis comprehensum, quem rogo communices Societati Regiæ, eandem obsecrans ut acceptum habeat, submissioque quem ipsi debeo cultui hanc meam tribuat cautionem, qua non nisi res probe digestas ei exhibere sustinui, &c.

\*  
\*   \*  
\*

*Subnexa sunt huic Epistola in memoratis Transactionibus, Tabula mediorum motuum pro unoquoque Satellitum Saturninorum, ad meridianum Londinensem & Julianum computum accommodata: quas consulere possunt, quibus calculum motus harum Stellarum experiri lubet.*

**CHRISTOPHORI FRANCKII, S. THEOL. D. ET**  
*in Academia Cbiloniensi Professoris Ordinarii, Exercitationes Anti-Wendeliniana, de præcipuis inter Ecclesias Lutheranas & Reformatas controversiis, Wendelini Theologia Christiana & Exercitationibus Theol. Vindicibus pro illa adversus Gerhardi Collegium Anti-Wendelianum scriptis opposita.*

Kilonii, apud Joach. Reumann. A. 1687 in 4.

**N**obile nomen non minus est *Jobannes Gerhardus* apud Nos, quam *Marcus Fridericus Wendelinus* apud Suos. Quid? quod *auspissais* scriptis nomina sua nobilitarunt ipsi, postquam B. Gerhardus contra *Wendelini Christianam Theologiam* quatuordecim  
in Colle-

in Collegium Anti-Wendelinianum redactas edidit disputationes. Egregie vero illarum omnes; tametsi Gerhardum non tam autorem quam moderatorem, ab iis nimirum, qui respondendi munere defuncti sunt, conscriptarum, agnoscere videantur. Hinc dignas eas censuit Wendelinus, quas aggredere & refutare tentaret ipse. Sed nescio quare morarum, quare remorarum intervenerint, ut Exercitationes ejus Vindices contra Gerhardum lucem publicam demum viderint, postquam ante XVII annos jam diem suum B. Gerhardus obiisset. Quanquam autem dolendum est, Theologum hunc, tot victoriis clarum, tot triumphis inclutum, per fatorum festinationem, ipsum cum hoste suo congredi denique non potuisse; gratulandum tamen ipsi, quid? toti Ecclesie est, quod in arenam tandem descenderit celeberrimus *Frankius*, Wendelino quidem pridem mortuo, sed non paucis adhuc superstitibus, qui ad has ejus Exercitationes, tanquam Panopliam quandam, confugiunt, suaque inde tela mutantur & adversus nos intorquent. Consecit autem totum hoc negotium Noster ille X. Exercitationibus, docta nimirum, quod non diffidetur, brevitate se non minus quam alios oblectans, resectisque, quae superflua videbantur atque suo loco relictis, quae Wendelinus vel impugnaverat vel adhibuerat, humanis testimoniis, sola vero Revelatione ac, post hanc, sana Ratione in subsidium vocata, solideque abusu utriusque in Adversarii argumentis demonstrato. Qui labor ejus accuratissimus non potest non utilissimus esse, praesertim postquam accesserunt Indices non tantum Exercitationum, sed & Locorum Scripturae ac Rerum praecipuarum, quarum in Libro non adeo magno maxima est copia.

D. Jacob Reicharts/ Sachsen-Hennebergischen Superintendentens / Beantwortung des so genannten Beweises Christiani Orthodoxi, daß in der Einsetzung des  
 D. Abendmahls/ Ist/ so viel sey als  
 Bedeutet.

Schleusingen/ bey Augusto Boëtio, A. 1688, in 4.  
 hoc est,

D. Jaco:

D. Jacobi Reicharti, Superintendentis Hennebergici,  
 Responsio ad *Ψευδανύμω*s Christiani Orthodoxi *Ψευδαπόδειξι*, τὸ  
*Ἔσ* in proposit. Sacrament, idem esse ac τὸ  
*σῶμα*  
*ἄψμα* significat.

Schleusingæ, apud Augustum Boëtium. A. 1688, in 4.

Quemadmodum sententiæ illorum, qui in art. de S. cœna a nobis  
 dissentiunt, statim a tempore reformationis variarunt valde,  
*Caroloſtadio* subiectum proposit. Sacrament. (τὸ το) primum, post  
*Zwvinglio* copulam (ἐστὶ,) tandem *Oecolampadio* prædicatum (σῶμα,  
 ἄψμα) contra mentem orthodoxarum Ecclesiarum exponente; ita  
 nemo ex iis ne domi quidem successores habuit ὁμοψήφως. De *Caro-*  
*lostadio* quidem non est, quod dicamus, cum τῆσις μως ejus cum ipso  
 fuerit sepultus; *Zwvinglius* tamen & *Oecolampadius* divisum quasi  
 habuerunt imperium, jam illo, jam hoc prædominante. Eo quo-  
 que postquam res pervenerat, ut *Oecolampadius* regnare solus vi-  
 deretur; nostro tempore *Zwvinglius* iterum applausum nonnullor-  
 um obtinuit; quos inter non postremus est *Anonymus* ille aut per-  
 sonatus *Christianus Orthodoxus*, quem *Plurimum* Reverendus Au-  
 tor refutare non gravatus est. Hunc enim scopum ille præfixit  
 sibi, ut voculam, *est*, ostendat idem esse, ac, *significat*; quo posito  
 tum *Transubstantiatio* in *Papatu*, tum *Unio Sacramentalis* in *No-*  
*stra* Ecclesia uno ictu corruat. Sed post Deum, laudatò Autori  
 sint gratiæ, quod orthodoxam sententiam mascule propugnet, &  
 τὸ esse in suo, quod vulgo dicitur, *Esse* feliciter tueatur. Nam post  
 rationes *Adversarii* suo ordine distincte adductas, subjeicit semper  
 responsiones suas docte ac perspicue, autoritatibus etiam præcipu-  
 orum e *Nostatibus* ut plurimum munitas, ut quid ulterius desidera-  
 ri queat, non videamus. Quid itaque mirum, quod *Veneranda*  
*Facultas Theologica Giessensis* suum adjecerit calculum, per una-  
 nimem *Approbationem*? quam tum e præfatione Autoris, tum e  
 Maxime *Rev. D. Christiani* symbola in fine adjecta, satis cognos-  
 cere licet.

D. Ca.

D. Samuel Schelwigs schriftmäßige Prüfung des  
 Pabstthums / hoc est,  
 Exploratio fidei Pontificiæ ad normam S. Scripturæ,  
 Antithesi orthodoxa semper subjecta, cum quatuor  
 utilissimis Indicibus.

Dantisci, cura Martini Hallerborn / A. 1687, in 8.

**T**Ritum est notumque illud bivium, quo hostes Ecclesiæ aggressi sunt eam olim hodieque, vi nimirum aut fraude usi, sic, ut si alterutra non sufficeret, mox jungerentur ambæ, unique illi opponerentur. In hunc finem Irenica & Hænotica hodie consilia in Papatu nonnullibi foveri, prudenter observat Autor hujus Scripti accuratissimus in præfatione; directa scilicet illa esse primum ad decipiendos simplices & minus cautos e Nobis, si audiant, parum differre Tridentinam & Augustanam fidei Confessionem; aut, si hæc decollet spes, ad irritandos Principes Pontificios, ut subditos nostræ Religionis addictos violenter persequantur, postquam persuasi fuerint, nos conciliari cum ipsis facile posse, sed præfracte nolle. Quo cum periculo utrumque fiat, in primis in Ecclesia pressa, aut non omnino libera & florente, facile perspexit vigilantissimus Gedanensium Gymnasiarcha & Theologus, maxime Reverendus Schelwigius. Hinc enim natum est præsens utilissimum scriptum, in quo per XLIII. capita Pontificiæ Nostræque fidei Articulos e diametro accurate opponit, ut de discrimine non possit non unicuique constare; quid? Pontificiorum dogmata ex ipso Concilio Tridentino, præcipuisque illius promachis aut asseclis clare ac bona fide deducit, nostra vero e S. Scriptura solide ac perspicue probat; ut de sensu illorum, nostroque aut ipsius Spiritus Sancti dissensu, nullum superfit dubium. Eadem etiam methodo agit de Ceremoniis cultus Papistici, e Bullariis, Pontificalibus, Ceremonialibus, Ritualibus, Missalibus, Breviariis, & similibus tanti apparatus Promptuarii singulas exquisite describens & accurate rejiciens; subjectis tandem quatuor Indicibus, una cum utilissima Manuductione ad usum horum omnium in studio homiletico, in primis ad Pericopas Evangelicas, tam diebus festis quam Dominicis salutariter explicandas, inque succum & sanguinem purioris doctrinæ prudenter vertendas.



*MEDICINA THEORICO - PRACTICA AD SANI-  
torem seculi mentem centenis & ultra consultationibus  
digesta, auctore Pompeo Sacco, Patritio  
Parmensi.*

Parmæ, sumpt. Joseph. de Rosettis, 1687, in fol.

Quemadmodum ars medica per collatos plurium morborum eventus, & confirmatam experientiam incepit, ita nusquam majora incrementa sumit, quam ubi novis morborum historiis suppeditatis illa plurimum augetur. Itaque optime de republica medica mereri sibi visus est Autor Clarissimus, si in praxi luculentissima & diuturna obvios sibi casus luci publicæ exponeret, rationesq; de illis & convenientia medicamenta adjiceret. In eo vero potissimum est, ut cujuscunque morbi (centum vero & quinque exhibuit) primum historiam enarret, lectoremque ad lectum velut ægroti perducet, atque symptomatum omnium ex recensione, qualis ille morbus sit doceat. Procedit vero a supremi ad medii, a medii ad imi ventris affectus. Perspectis iis omnibus, in causam inquirit, & quamvis in earundem expositione scholarum antiquarum, inprimis Peripateticarum, vestigia (quæ plurimi ex ejus popularibus adhuc dum premunt) se non legere profiteretur, antiquiorum tamen Chymicorum sententiæ suam adjicit calculum. Hinc acidi fermenti in ventriculo, bilis alcalicæ cum succo pancreatico acido ad excrementorum sequestrationem institutæ effervescentiæ, humorum adustorum, tartareorum &c. mentionem crebrius invenire est. Causis superfruit indicationes ex iis depromtas, & his satisfacit medicamentis, non tam numero quam inprimis simplicitate, at prudenti selectu commendatis; unde pro re nata nunc Galenicis, nunc etiam Chymicis utitur. Ut vero Lectori penitus Auctoris hujus & methodus & sententia constet, paradigmatis loco Consultationem XIII de Epilepsia hic sistere placuit. Illa exhibet juvenem annorum viginti, temperamenti calidi & humidi sanguinei, qui bilis dominio subjectus vitam sedentariam egit, vini potu crebrius usus est, ad iram facillime pronus, diætæ le-gibus minime obsecundans. Hic subito in terram cecidit, ore spumescente, & corpore mirum in modum concusso, torto & agitato. Sibi

Sibi redditus, quæ contigerant ignoravit, sæpius eodem modo afflictus. Causa hujus epilepsiæ censetur acidum sulphureum volatile, inflammabiles particulæ continens, quod a sanguinis parte serosa separatam copiosius admittatur a fibris cerebri laxioribus, & hinc spiritus sensus & motus ministros perturbet. Adeoque hac ratione eidem obviam eundem existimat, corrigendo acidum lymphæ, bilem minuendo & magis fixando, poros cerebri constringendo, atque spiritus refocillando. Primum efficere satagit post purgationem & sanguinis missionem, decocto ex lign. Guai. corylo, cornu cervi, additis antimonio & cinnabari nat. in petia ligatis, sub finem coctionis vero herbis cephalicis, parato & triginta diebus usurpato. Hinc bilis temperationem sero lactis cum pulveribus ex marg. Corall. ocul. cancr. antim. diaph. & sale prunell. exhibitio per X dies instituit. Ultimum per medicamenta quædam ex cinnab. antimon. item ex Vitriolo & sale ammon. confecta exsequitur, imperatis per integrum annum decocti assumptione, singulis mensibus purgatione, & accurato diætæ regimine.

### OBSERVATIONES RERUM QUARUNDAM

*præternaturalium, quæ occurrerunt in sectione Cadaveris cujusdam*

*Dr. Smith of Highbury, 8. Julii, 1687. communicata ab*

*Eduardo Tyson, Med. D. & Soc. Reg. Soc.*

Translatæ e Transact. Phil. Angl. M. August. 1687.

Num. 188. p. 332.

**D**issecto primum abdomine, immediate post incisionem in Peritonæo factam, deteximus vesicam perquam scirrhosam & crassam, ad quartam nempe partem pollicis; figuræ præternaturalis ac distentam ad eam magnitudinem, quam caput infantis habet. Ubi ureteres inseruntur, ab utroque latere duæ erant Protuberantiæ, quarum quælibet ovum gallinaceum mole adæquabat. Ureteres æqualis erant amplitudinis cum minoribus infantum intestinis, sic ut facile duos digitos intra sui cavitatem admitterent. Eorum uterque repletus erat urina seu materia quadam serosa, quæ facta

N n 2

pres-

pressione facile intra renes regurgitabat, ast in vesicam transmeare omnino recusabat. Renes naturalem quidem magnitudinem situmque servabant, ita tamen emaciati, ut verius sacculi largioris speciem præberent, quam carnosæ viderentur esse substantiæ, dum cavitas pelvis adeo ampla erat, ut plusquam tres aquæ uncias caperet. Sed ut revertamur ad vesicam, apertione facta inibi deprehendimus miram quandam speciem cystium seu loculorum, exactam ovorum figuram exhibentium, diversarum dimensionum: nonnulla ovis aserinis majora erant, alia gallinarum ova mole adæquabant, numero in universum duodecim; & octo circiter eorum integra seroque limpidio plena. E Tunicis harum vesicularum aliquæ notabiliter crassæ erant, aliæ perquam teneræ ac tenues; omnes autem separatæ ac liberæ absque ulla vel minima adhæsiōne seu inter se invicem, seu cum membrana vesicæ. Parum aut nihil urinae in vesica erat, nisi quantum in hisce loculis continebatur. Nec imaginari nobis potuimus, qua ratione miser hic ægrotus ullum verosimiliter lotium reddere valuerit, nisi forte id contigit ex ruptione quorundam de his aquosis tumoribus, cum vesica ultra modulum suum iisdem referta fuit: transitus enim per ureteres intra vesicam erat impervius, & quamvis ureteres sero pleni forent, nihil tamen ejus intra vesicæ cavitatem propelli valebat.

Liquorem in hisce loculis contentum conjecimus esse de succo corporis nutritio; ac tentata coctione in exigua ejus quantitate deprehendimus eum condensari & consistentiam nancisci spissæ ac glutinosæ gelatinæ. Vesiculæ hæc dubio procul formatæ fuerunt a tenacitate materiæ inter membranas vesicæ, in obliquo suo per eas transitu; ista enim dum ita glutinosa fuit, hic detenta est, donec ejus superficies in firmiorem tunicam condensata foret, & a superveniente dein ampliori materia intra vesicæ cavitatem compelleretur. Suppono hæc ex eo, quod reperimus duo hujusmodi ova, in distincto a reliquis sinu, inter tunicas vesicæ prope ingressum utriusque ureteris.

Epar invenimus latum valde & durum, colore & substantia jecinori cocto simile. Extima sui parte peritonæo cohærebat, vastaque sua mole adeo coarctaverat thoracem, ut parum valde spatii pro pulmonibus superesset.

Pulmo-

Pulmones offendimus coloris lividi, a dextro latere firmiter pleuræ adhærentes; facta incisione eos in totum plenos reperimus materia quadam purulenta, & in uno e lobis lapidem, crassitie nucleum cerasi referentem.

Diviso pericardio fungosam substantiam invenimus, cor undiquaque obtegentem; fibrasque inde ad pericardium magno numero procurrentes; sic ut mediantibus hisce fibris ab omni parte essent unita.

Cor admodum amplum erat; dextra auricula & ventriculus unam efficiebant cavitatem largam & indivisam, cui latus erat polypus, qui per ramum descendentem venæ cavæ ad ipsam jugularem sursum excurrerat, alia pars arteriæ pulmonari distribuebatur. Sinistro ventriculo alius inhærebat Polypus non ita latus, ut prior ille: duos habebat ramos, alterum in vena pulmonari, alterum in arteriâ magna sive aorta.

Vesicularum una aperta cum esset, continebat largum racemum e minoribus ovulis constantem, uvarum crassitie, quæ omnia sero repleta erant; reliquæ omnes nil nisi serum includebant.

**SAMVELIS REIHERI, ꝑ. V. D. ET PROFESSORIS**  
*Kiliensis, Bacilli sexagenales, & de meridianorum  
 differentiâ accurate & facile inventi-  
 endi, &c.*

Kiliæ, typis Joach. Reumanni, 1688, in 4.

**P**Aucarum pagellarum est libellus præsens, adeoque minimo temporis impendio pervolvi potest. Continet autem, præter Problemata quædam maximam partem astronomica, explicationem Logisticæ sexagenariæ, per baculos Canonem *ἑξακοντάδων* in forma Neperianorum exhibentes, exercendæ. Constructionem horum, & præcepta calculi facile intelligit, cui virgularum Neperianarum aliqua fuerit cognitio. In Problematibus etiam modus exponitur, quo mensuræ Romanæ omnes tam longitudinum, quam aridorum & liquidorum, ponderumque forte deperditæ, e rerum natura possint restitui; supposito (quod *Micciolus* demonstrat Almag. Novi part. 1. l. 2, cap. 20, pag. 87.) penduli, cujus una vibra-

Nn 3

tio firm-

tio simplex exacte respondet uni secundo primi mobilis, longitudinem æquare  $\frac{1927}{105}$  uncias pedis Romani: unde porro per ejusmodi pendulum, juxta conditiones a Ricciolo præscriptas constructum, inventa pedis Romani quantitate, cæteras mensuras indagare docet. Palmarium vero libelli argumentum merito habendum est, nova *Autoris* ratio inveniendæ meridianorum differentiæ; quam accuratissimam esse, nullisque difficultatibus, quibus cæteri modi hætenus prostantes, & a Cl. *Autore* recensiti, laborant, obnoxiam esse, atque a nautis mediocriter callidis usurpari posse, sancte asseverare non dubitat: ut optandum sit, gratam offerri occasionem Cl. *Autori* ab iis, quorum interest negotium hoc anceps tandem aliquando evolvi, ut inventum hoc perficiendæ Geographiæ & Nauticæ, publico dignetur impertiri.

**GENEALOGIA FAMILIARVM BELLOMANENSIS, Claromonsana de Gallerande, & Memmia, ex quibus illustris Oratorum Gallicorum Triga, nempe Marchio de Lavaradin, nec non Comitès de Chiverny & D' Avaux oriundi sunt.**

Norimbergæ, apud J. A. Endteri filios, 1688. fol.

**A**uctorem Opusculi hujus eundem esse, cujus diversos Genealogici argumenti libros in Actis nostris A. 1687 mense Junio, pag. 300 seqq. recensuimus, i. e. *Jacobum Guilbelmum im Hoff*, Patriicum Noribergensem, virum celeberrimum, non est cur dubitemus. Constituerat is, postquam Regum, nec non Ducum ac Parium Franciæ Genealogias composuisset, aliorum etiam seu sago seu toga illustrium in Gallia virorum stemmata pari studio pertexere: sed eum cognovisset, a Polyhistoro alio celeberrimo, eodemque summo nunc Theologo, præoccupatam esse hanc operam, ab eo quidem proposito destitit; ita tamen, ut Orbi curioso rem gratissimam se facturum existimarit, si dum majus illud Opus prælo paratur, trium saltim Francicarum Familiarum, quibus celeberrimi hoc tempore Galliarum Regis Oratores Triumviri, Marchio de *Lavaradin*, Comes de *Chiverny*, & Comes *d' Avaux* originem debent, succinctam Descriptionem luci publicæ exponeret.

Primum

Primum locum *Henrico Carolo Bellomanerio, Marchioni Lavardino* tribuit, qui multorum hodie ore calamoque celebratur, & Romæ pro legato Regis Christianissimi se gerit, hospitiiq; sui immunitatem, ringente quamvis & fulmina sua expediente Pontifice Maximo, strenue quo jure quave injuria (nosstrum enim non est tantas componere lites) tuetur. Natus hic Auctori memoratur ex perantiqua illustrique Bellomaneriorum (*De Baumanoir*) in Britannia Armorica gente, ante quatuor prope secula in tres ramos, *Bellomanerium* speciatim sic dictum, *Lavardinum*, & *Bessum* discreta: sed quorum primus in *Roberto jam A. 1407* exaruit; ultimus nostro seculo in *Panagio* (Toussaints) cujus gnata ac hæres Helena in *Cossæam* domum elocata est, defecit; medius *Lavardinus* adhuc hodie perennat. Hic ex Britannia in *Cenomanos* seculo decimo quarto, seu occasione belli, quo *Johannes Montfortius* cum *Carolo Blænsi* de *Britanniæ Ducatu* contendebat, seu quaecumque ob causam aliam translatus, in alieno licet solo magis magisque effloruit, non interrupta magnorum virorum serie memorabilis; insignium autem loco plinthidibus XI argenteis in seuto cæruleo usus. Ex hoc orto *Henrico Carolo* nostro, majorum famam singulari in Regem Galliarum fide tantum non supergredienti (tametsi & pater ejus *Henricus* in obsidione *Gravelingæ A. 1644*, & patri, quorum alter *Domini de Launac*, alter *Baronis de Millese* nomine inclaruere, aliis temporibus, ministerium bellicum agentes, mortem pro Regibus suis oppetierunt. illustria contigerunt conjugia, primum *A. 1667* cum *Francisca Carola d' Albert*, Ludovici Caroli Ducis de Luines filia, alterum cum *Aloisia Anna*, Annæ Ducis de Noailles filia, quam legationis Romanæ hoc tempore habet comitem.

Secundo loco Auctor *Ludovici Comitæ Chivernii*, qui superioribus annis in Aula Cæsarea Oratoris Gallici munere defunctus, idem nunc apud Daniæ Norvagiæque Regem potentissimum sustinet, Genealogiam expendit. A *Claromontis* vero genus ille ducit, qui ab insigni in Andibus vico (*Clermont*) nomen traxere, & ab aliis ejusdem appellationis, cognomento *de Gallerande* dignosci, professera vero gentilitia cantheriis tribus aureis in solo cæruleo uti consueverunt. *Comitæ Chivernii* titulus ad Ludovicum nostrum materno jure pervenit. genitum nempe ex *Elisabetta Huralsia*, *Henrici Comitæ de Chiverny* filia ac hærede.

Uki-

Ultimo loco *Johannus Antonii Comitum Avossii*, ex illustri *Memmiorum* (de Mesme) familia orti, majores recenset. Ea vero gens olim hodieque magnorum ingeniorum ferax adeo fuit, ut complures viros belli pacisque artibus claros ostentare omni tempore potuerit. Ut in recentioribus persistamus, vel unum nominare *Claudium Memmium* Comitem d' Avaux suffecerit, legationibus maximis præclare obitus inclutum, nobis vero Germanis vel eo nomine hodieque venerandum, quod in conventu Monasteriensi & Osnabrugensi, tanquam Regis Christianissimi Legatus, ut vocant, Plenipotentiarius, prudentia sua ac dexteritate plurimum contulerit ad sancendam pacem, quæ A. 1648 magno afflictissimæ per diuturnum bellum Germaniæ bono coaluit. Hujus vero Claudii ex fratre nepos est *Johannes* iste *Antonius*, Comes Avossius, qui Legatione apud Rempubliam Venetam, inde ad Tractatus Neomagenses prudentissime olim administrata, apud Batavos hodie Oratoris Galliçi dignitatem magna cum laude sustentat, acceptumque a Patribus & majoribus suis decus egregie tuetur. Unicum addidisse suffecerit, eminere Memmiam familiam non inter illustres tantum togatas Parisiorum stirpes, sed apud Aquitanos etiam, imo & Britannos dignationis esse non contemnendæ. Nam in Beryvicensi quoque agro, Scotiæ Angliæque confini, apprime Nobiles reperiri Auctor tradit, qui Memmium & nomen & scutum gerunt, cum illo quod Parisienses & Aquitani usurpant, plane congruens. Est vero illud quadripartitum, cujus prima area aurea Lunam falcatam nigram cornua sursum vertentem, secunda & tertia argentæ leopardos duos rubeos gradientes, quarta aurea stellam nigram cum capite scutario coccineo, nec non cuspidè undosa cyano tincta continet.

## LIBRI NOVI,

- Horti Malabarici Pars Septima de varii generis Fruticibus scandentibus; & Octava, de varii generis Herbis pomiferis & leguminosis. Amstel. 1688. fol.  
 Raymundi Vieussens Tract. duo I. de remotis & proximis mixti principiiis. II. de natura fermentationis. Lugduni 1688, in 4.  
 Servatii Gallæi Diss. de Sibyllis earumque oraculis. Amstel. 1688, in 4.  
 D. G. Morhofii Polyhistor. Lubezæ 1688, in 4.  
 Histoire des Indes Orientales par Mr. Souchii de Rennefort. A Paris 1688, in 4.  
 Histoire de St. Louis. A Paris 1688, in 4.



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ*

*Calendis Junii Anni M DC LXXXVIII.*

## RERVM GERMANICARVM TOMI TRES

*editi ab Henrico Meibomio, Jun.*

Helmstadii, typis & sumtibus Georgii Wolfgangi  
Hammii, 1688. in fol.

**S**ummam ex historiis voluptatem capi, quibus ingenitum nobis sciendi impletur desiderium, dum incognita ante cognoscimus, in aperto est. Nec minus constat, majorem præ cæteris et patriæ monumentis & utilitatem & jucunditatem nasci. Nulla proinde nos, qui Germaniæ originem debemus, æque afficit memoria ac earum rerum, quæ in ista omni tempore contigerunt; dum de gentis nostræ primordiis, de majorum a quibus ortum traximus, aut in quorum ditiones, domos, possessiones & munera successimus, priscis institutis, laboribus bello ac pace exantlatis, casibus denique prosperis ac adversis erudimur. Etsi autem res Germanicas a prima usque origine ita consignatas & traditas, ne quid historiæ legum in iis desideretur, non habeamus; extiterunt tamen in nostra gente semper, qui historias vel suo vel prisco ævo gestorum condiderunt, eorumque monumentis asservandis & e monasteriorum pulvere proferendis egregiam collocarunt operam viri insignes, non solum diffusos commentarios, sed exiguos etiam libellos, ad Germanicæ historiæ notitiam pertinentes, justis voluminibus complexi. Notum est a *Simone Scbardio, Job. Pistorio, Christiano Urstiso, Justo Reubero, Melchiore Goldasto ab Haiminsfeld, Marquardo Frebero, Erpoldo Lindembrogio, Henrico Canisq, Reinero Reineccio*, Rerum Germanicarum scriptoribus colligendis vulgan-

Oo

disque



disque adhibitum studium, cui præstantes multi debentur libri ab interitu vindicati. Idem etiam tenuit *Henricum Meibomium* Seniore, Academiæ Julix præclare meritum Professore, quam sub initium hujus seculi varia doctrina illustravit, plurimis eruditis editis scriptis famam nunquam intermorituram adeptus. Nempe cum peritia antiquitatis Germanicæ insigni valeret, & exquisitam copiam vetustorum Diplomatum & Tabularum Imperatorum, Regum, Principumque, ex Archivis publicis & Monasteriorum claustris suppeditatarum esset nactus, plurimam ætatis studiique partem in ejusmodi chartis, Chronicis, & vetustis libris aliis Germanicam, & quam maxime Saxoniam historiam illustrantibus, e caligine longa eruendis expoliendisque posuit, vera a suspectis, liquida a sublestitis secrevit, & selecta eruditus Notis illustravit publiceque emisit. Multa tamen insigni industria elaborata quæ ederentur dignissima scripta, in scriniis delitescencia reliquit, ob ætatem ingravescentem & quæ interveniebat, calamitatem temporum publicæ luci non exposita. Hæc ad Filium *Johannem Henricum Meibomium* multiplici doctrina & medendi arte præstantissimum virum, in Academîa Helmstadiensi Professore, dein Ducis Holsatiæ & Reipublicæ Lubecensis Medicum celeberrimum, & ab hoc ad Nepotem *Henricum Meibomium* Juniore, Academiam Juliam hodie Avi exemplo studiorum omni genere exornantem, pervenerunt. Is cum ad philosophiam & medicam artem, quam per universam Saxoniam inferiorem felicissime dexterrimeque exercet, eam omnium temporum omniumque gentium ex Græcis Latinisque scriptoribus collectam peritiam, cum primis autem ex antiquis monumentis haustam Saxonice historiæ notitiam accuratam adjecerit, ut nihil horum studiorum eum lateat, carminis etiam condendi eleganti facilitate polleat, avitamque gloriam superet: Avi memoriæ suæque existimationi & egregio publico rectissime consulturum se existimavit, si ab isto edita olim, sed jamdudum distracta, nec in tabernis librorum amplius extantia scripta recudi, inedita autem nunc primum typis exseribi faceret, cunctosque Germanicam & Saxoniam historiam illustrantes tractatus, Avi industria congestos proprioque studio collectos, Tribus Tomis includeret, vastoque volumine evulgaret.

In quo instituto hunc ordinem tenuit, ut primo Tomo eos  
Scripto-

Scriptores exhiberet, quos Avi cura jam pridem cum doctis Annotationibus emisérat, quorum nonnullos ipse etiam anno 1660 collectos recudi fecerat, sed qui in bibliopolarum officinis non reperiebantur. Istos hac serie recensuit: *Theodoricus de Niem* Historia de vita Johannis XXIII Pont. *Gobelini Persona* Cosmodromium, res ecclesiæ & reipublicæ ab orbe condito ad Annum Christi 1418 complexum; *Levoldi Norrbovii* Chronicon Comitum de Marca & Alteni; *Gerhardi Stederburgensis* historia Henrici Leonis Bojariæ & Saxonix Ducis, cum *Meibomii Sen.* oratione de isto Henrico Leone; *Andronici II* Imp. Constantinopolitani Aurea Bulla Henrico Duci Brunsvicensi data; *Hermannido Lerbeke* Chronicon Comitum Schaumburgensium; *Incerti auctoris* Chronicon Mindensè rhythmicum ab anno Christi 780 usque ad annum 1474; *Justini* poema de Comitatu Lippiensi & gestis Comitum; *Henrici Aquilonipolensis Adolpheis*, sive carmen historiam Comitum Schaumburgensium ac civitatis Hamburgensis exponens; aliud item ejusdem, primordia urbis Lubecensis describens; *Witticbindi* Monachi Corbeiensis Annales, cum *Hrosvitha* panegyrico carmine in laudem Ottonis Imp. *Erebio Magdeburgensis Ecclesia* in Archiepiscopalem per Johannem XI in Concilio Ravennateni facta, cum diplomatibus Ottonis; *Chronicon Corbeiense*, & de translatione sanctorum Viti ac Justini Martyrum, ac institutione Novæ Corbeix narratio; *Henrici Rosle* Herlingsberga, sive poema de bello inter Principes Saxonix confœderatos ac Henricum Mirabilem ob arcem Herlingsbergam anno 1187 gesto, & *Tiederici Langii* Saxonia carmine descripta: quæ duo opuscula Notis illustrata *Job. Henr. Meibomius* anno 1652 primus evulgarat.

Tomus secundus eos scriptores Germanicæ historiæ complectitur, quos ab avo Henrico Sen. & Patre Joh. Henrico manu exaratos nactus aut aliunde adeptus, nunc primum evulgat doctissimus Nepos, recensitosque & Præfationibus Notisque insignitos publico donat hoc ordine: *Levoldi Norrbovii* catalogus Archiepiscoporum Colonienfium, cum catalogo Ecclesiasticorum Colonienfium e *Gronbachii Insula* indicata deprompto; *Henrici Wolteri* Chronicon Archiepiscopatus Eremensis; *Amorzi* Chronicon Rastedense; *Job. Schiflufferi* Chronicon Archicomitum Oldenburgensium;

*Erdovini Erdmanni* Chronicon Episcoporum Osnabrugensium; *Anonymi* Chronicon Archiepiscopatus Magdeburgensis; *Anonymi* narratio de rebus gestis Alberti Ducis Brunsvicensis & Episcopi Halberstadtensis; *Alb. Crummedyckii* Chronicon Episcoporum Lubecensium; *Andr. Hoppenrodii* (sive *Poppenrodii*) Annales Gernrodenfes; *Henr. Bodonis* historia cœnobii Gandesiani sive Gandersheimensis; *Joannis de Poldæ* Chronicon Ecclesiæ Hamelensis; *Anonymi* Chronicon Monasterii S. Michaelis in Hildesheim; *Anonymi* Chronicon Monasterii in Lothen, diœcesis Mindensis, post in opidum Lemgo translati; *Anonymi* Chronicon Monasterii Huiesburgensis in diœcesi Halberstadtensi.

*Tertius* tomus libellos continet antiquitates historiæ Saxonicæ non ex vulgaribus Chronicis, sed ex certis indubitatisque monumentis, Pontificum Cæsariumque Bullis & Diplommatibus, illustrantes, plerosque ab Henr. Meibomio Sen. conscriptos & olim evulgatos, sed in tabernis bibliopolarum amplius non superstites, quosdam etiam ab Henr. Meibomio Jun. concinnatos. Meibomii Avicommentationes, hæ sunt: *Irminsula Saxonica*, sive descriptio Idoli seu tutularis Numinis apud antiquissimos Saxones paganos Eresbergi culti, & a Carolo M. per occasionem belli Saxonici destructi; *Vindicia Billingane*, quibus demonstratur, Hermannum Billingum primum ab Oitone Imp. Saxonix Borealis institutum Ducem, non obscuris natalibus sed ex illustri familia Saxonica fuisse oriundum; adjecta etiam Dissertatiuncula docetur, Saxoniam ante Hermannum istum Billingum suos habuisse inde usque a Carolo M. temporibus Duces; *Bardevicum*, sive historia urbis Bardevici, omnium Germanicarum antiquissimæ, in qua traditur, a quibus & quando condita, quas experta mutationes, quantis floruerit opibus, & qua demum occasione funditus deleta sit: quod postremum adjecto herœico carmine latius exponitur; *Depagis utriusque Saxonix* & vicinarum quarundam regionum commentariolus, Marquardo Frehero, qui superioris Germaniæ pagos recensuerat, inscriptus; *Apologia pro Ottone IV.* Saxone adversus falsas criminationes Conradi a Lichtenau Abbatis Vrspergensis, Jo. Cuspiniani, Seb. Munsteri & aliorum, qui audacem eum fuisse & temerarium, insolentis ac prætumidi ingenii, ex alto cæteros despezisse principes, ac propterea re-

de re-

&e regno dejectum cavillantur: quibus hanc commentationem  
 justam Auctor opposuit, injuriamque optimo Imperatori illatam  
 propulsavit, ejusque ad imperium evocationem, subsecutam in eo  
 confirmationem, administratæ reipublicæ modum, denique ab il-  
 la iniquissimam remotionem accurate exposuit, nec merito suo  
 adeo male apud posteros audire hunc Cæsarem demonstravit; Dis-  
 fertatio *de jure investitura Episcopalis* Imperatoribus Romanis a Pon-  
 tificibus per vim adempto: in qua ex priori ævo Imperatorum jura  
 asseruit; æque ac in sequenti, *jus*, quod *regalia* hodie vocant, Ger-  
 manicis Cæsaribus in decedentium majorum Prælatorum relictas  
 possessiones competiisse ostendit, Antistitumque vita decedentium  
 relictas bona, & Ecclesiarum vacantium reditus, quamdiu vacarent,  
 fisco seu Cameræ Imperiali cessisse, donec Otto IV isthoc jure cesse-  
 rit; *Nota in Thasfilonis Bojorum Ducis diploma*, quo Monasterium  
 Chrembsmunster abs se conditum dotavit; *Historia erectionis Duca-*  
*tus Brunsvicensis* anno 1235 factæ, *Diplomata* item e quibus cogno-  
 scitur erectio Principatus *Hennebergici* 1310., *Ducatus Lucensis* in Ita-  
 lia 1328, *Lucemburgensis* 1354. & *Holsaria* 1474. Orationes tres: de  
*Academia Julia* primordiis anno 1576 cœptis ejusque incrementis; de  
 oppido *Helmsladio*, in quo illa fundata est & hodie sedem suam ha-  
 bet; de origine, dignitate & officio *Cancellariorum academicorum*.  
 Sequuntur *Chronica* quædam *Monasteriorum Saxonix inferioris*,  
 in quibus non solum eorum fatum & Abbatum successio traditur,  
 sed totius simul vicinæ res memorabiles exponuntur, illustrium-  
 que familiarum origines ex antiquis tabulis deductæ explicantur.  
 Qua ratione concinnatum *Chronicon cœnobii Marienbalensis* a Cl.  
 Viro Christophoro Schradero anno 1649 evulgatum, *Chronicon*  
*monasterii Bergensis* ad Albim prope Magdeburgum anno 1669 ab  
 doctissimo Nepote Meibomio editum, & *Chronicon Monasterii*  
*Riddagsbusani* jam a. 1604 ab ipso auctore publico datum, exhibetur.  
 His Avi egregiis commentationibus Saxonicas antiquitates luce  
 perfundentibus binas attexuit *Dissertationes* dignissimum Avo  
 Nepos, celeberrimus avitorum ingenii monumentorum Editor.  
 Harum prior Fridericum Ducem Brunsvicensem & Luneburgen-  
 sem, Magni Torquati filium, Magni Pii nepotem, Alberti Pinguis  
 pronepotem, Henrici Leonis abnepotem, Imperatorum catalogo

re rerum Germanicarum scriptoribus contexto hactenus exclusum (quod & Lambecius in *addis. ad Diarium sacri itineris Cellesis* p. 256 improbat) eidem reddit, ipsumque rei militaris peritia ac animi magnitudine clarum, eotempore quo per Wenceslai focordiam omnia ruinae erant proxima, electum fuisse in Comitibus Francofurtensibus anno 1400 mense Majo Imperatorem, sed paulo post a conjuratis quibusdam hostibus in via publica prope Frizlarium in Hassia nefarie trucidatum, veris documentis probat. *Altera* Hugonem de S. Victore seculi duodecimi insignem monachum, Parisiis degentem ibique anno 1142 mortuum ac sepultum, Saxoniae originem debere, natalesque ex Comitum Blanckenburgensium ad Sylvam Hercyniam familia duxisse, adversus Joh. Mabillonium evincit, qui *Tomo I. Annales*, p. 326. Ipram Flandriae urbem eum patriam habuisse ex veteri Codice Aquicindensi & Roberto de Torinnejo tradiderat.

In hunc modum collectas Meibomii Avi & Nepotis, doctissimorum & de rebus Saxonis praedare meritorum Virorum commentationes, historiae ac antiquitatum Germanicarum thesaurum constituere, haud immerito existimandum est; qui tanto majori in pretio habendus, quanto patriae historiae cognitio, medii aevi confusae caligini & altissimis tenebris immersae, externarum gentium & longissime a memoria nostra remotorum temporum notitia praestantior censetur. Nam ut bene censet Joh. Caselius in *epistola ad Joh. Henr. Meibomium* operi huic praefixa, cum alia remotissimorum & seculorum & populorum nosse jucundum sit, tum domestica & patria in conspectu habere jucundissimum est, etiamsi fructus alius non accedat; qui in capiendis consiliis tamen eminent maximus, dum vicina cum vicinis comparamus, & proxima a proximis potius petimus, quam ex altero sive seculo sive orbe.

JOH. OTTONIS TABORIS, FACTI CLARISSIMI,  
*Tractatum Volumina duo, cura ac opera*  
*Andrae Mylii J. V. D. & Profess. Lips. in lucem*  
*editis.*

Lipsiae, apud J. F. Gleditschium, 1688. fol.

Quam

**Q**uam gratiam Historiæ patriæ cupidi *Meibomio* celeberrimo, quem Jurisprudentiæ cultores consultissimo *Mylio* nostro debent Ut enim ille, ceu memoravimus, monumenta non pauca, quæ ad Historiam Germanicam illustrandam spectant: ita hic JCti quondam gravissimi *Johannis Ottonis Taboris* opera Juridica in lucem publicam laudabili instituto revocavit. Fuisse Taborem inter summos sæculi nostri viros, quique ad excolendum perficiendumque Jurisprudentiæ studium, plurimum contulerunt ingenii ac industriæ, in confesso apud omnes est, nec adulationi adeo quicquam dedit *Job. Henricus Bæclerus*, quando in Elogio Gregorii Bicicii, *Jureconsultorum Papiensium* salutare Taborem non dubitavit. Utique deprædicant hodieque singularem ejus in explicando jure qua civili, qua publico, dexteritatem felicitatemque, Viri clarissimi haud pauci, per omnem dispersi Germaniam, muneribusque amplissimis hoc tempore fungentes, qui Taborem sibi quondam seu in Argentoratensi, seu in Giessena Academia doctorem contigisse, gloriæ ducunt, ac inter fortunæ numerant beneficia. Quo minus mirandum, præclarissima ingenii monumenta, quibus non contemnendam Jurisprudentiæ nostræ partem Vir celeberrimus illustravit, seræque posteritati nomen suum commendatum voluit, ~~ante~~ hæcenus conquesta ab omnibus, seu doctoribus civilis juris, seu studiosis fuisse, quotquot supellectilem librariam paulo selectiorem comparare instituerant. Tametsi multorum sane inanis labor iste fuit, quod operum illorum paucissima venum in officinis librariis præstarent, exemplis quæ exscripta typis quondam fuerant, dudum divenditis; ut adeo e re publica futurum existimariet quamplurimi, si omnia Taboris opera in unum alterumve volumen congesta typis denuo committerentur, idque ut fieret seriis exoptarint votis. Eorum itaque desideria expleturus Academiæ nostræ Antecessor nobilissimus, *Andreas Mylius*, pro eo quo ad promovendam exornandamque Jurisprudentiam fertur studio, magnorumque virorum suavis ac hortatu, id in se laboris suscepit, cunctosque Taboris tractatus diversis quondam temporibus locisque editos, recudi curavit, duobusque voluminibus comprehensos publici denuo juris fecit. Præmittitur his vitæ Taboris brevis Descriptio, seu Mausoleum memoriæ illius a genere, Viro amplissimo

nubs-

nobisque sæpius jure meritoque laudato, *Johanne Ludovico Praschbio* erectum: ex quo cognoscitur, Budissinæ in Lusatia cum A. 1604 natum; Philosophiæ ac bonarum Artium in Academia hac nostra Lipsiensi A. 1621, juris utriusque Doctorem in Argentoratensi A. 1631 creatum; cum Syndici dein munere functus aliquandiu in civitate patria fuisset, ad Professionem Juris in Academiam Argentoratensem in locum *Joschimi Clusenii* A. 1634 vocatum; cum vero cum per annos viginti duos summa cum laude ac cupidæ legum juventutis maximo cum fructu sustinuisset, Cancellariam in aula Gustroviensi, *Gustavi Adolphi* Megapolitani Ducis rogatu, regendam A. 1656 suscepisse; repetiisse tamen vitam litterariam, ac A. 1659 Giessensi seu Ludovicianæ se Academiæ addixisse, Professoris juris primarii & Academiæ Cancellarii splendidissimo munere admotum; denique morbis non unius generis fractum, A. 1667 ad filium Francofurti agentem, quasi ad tranquillum fessæ senectutis portum se recepisse, ibidemque A. 1674 beata morte extinctum. Subjicitur Operibus Taboris nostri, tum textuum juris in his explicatorum, tum rerum & verborum longe locupletissimus index, a viro juvene doctissimo *Matthæo Bleebio* singulari studio ac industria adornatus. Cæterum ut ex ipsis Tractatibus Excerpta demus, instituti nostri non permittit ratio, cum omnes epocham Actorum nostrorum anteverterint. Nec ingratum tamen Lectori Benevolo facturos nos arbitramur, si saltem indicem operum, quorum junctim nunc prodeuntium in universum triginta quatuor sunt, exhibeamus. Continentur ergo Tomo I: *Paratitla ad Tit. C. l. 10. de fide & jure hæstæ fiscalis & de adjæctionibus: Commentarius ad Tit. C. de Met. is & Epidemecicis: Tractatus de contractu & jure sociæ, sive Commentarius Synopticus ad L. si pascenda g. C. de pactis: Expositio Paratitlaris L. un. C. de suffragio: Tractatus de Obligatione successorum in officii, occasione analyseos L. 21. C. de Decurionibus delineans, ubi inter alia veraxissimum illud problema, an mutuum sit alienatio, diligenter examinatur: Consultatio Academica de Præfidiis debitorum infelicitum, & imprimis de Exceptione alterius tanti usurarii, ad L. 27. §. 1. C. de Usuris ac textus parallelos accommodata: Armamentarium Justiniani, b. c. universum jus armorum ex ipsis Jurisprudentiæ Justinianæ penetrabilibus depromptum & usui præsentis sæculi accommodatum: De Regimine*

*gimine Imperantium Ecclesiastico Dissertationes: De Testamento Principi aut Comiti oblato. Tractatio Analytico-Synthetica, L. 19. C. de Testament. theoriam & praxin ostendens: Commentatio de jure cerevisiaro: Διασχεσις de Admodatione ad L. si olei 21 C. de Locat. Diatriba de jure obsequii: Specimen jurisprudentia analytica ad intellectum L. 3. C. de hered. instit. directum: Περαγωγίω ματα de officio judicis: Collationis juris Romani & Hungarici prima juris principia: Specimen collationis juris Romani & Francofurtici: Paratiela ad Tit. Digestorum de pactis dotalibus: Commentatio de Substitutionibus, Responsis practicis illustrata: Dissertatio de pacto Retrovenditionis, L. 2. C. de Pact. int. empt. & vend. theoriam & praxin exhibens: Dissertatio de in litem jurando: Paratiela ad Tit. C. de Donationibus: Dissert. de Patria potestate: Comm. Synopt. de contractu & jure colonario provinciatii (von Landsiedel & Leihe/ und Landsiedel Recht) ad illustrationem Const. Solmens. part. 2. tit. 7. composita. Tomo secundo exhibentur: Criminalium Definitionum Racemationes: Racematio Extraordinaria ad Tit. D. & C. de crimine Bellionatus: Dissert. de Repetundarum Crimine: Diatriba juridica argumenti de Conatu: Tract. de Confrontatione: Tract. de Tortura & indicis delictorum: de Constitutione, Repetitione & Privilegio Dotis: Epitome Aurea Bulla methodica: De Refutatione Frudi: Ichnograpbia Doctrina Feudalis: Disputationes Wesenbeciana.*

**APOLOGIE POUR L' EGLISE ANGLICANE.**

id est,

**Apologia Ecclesiae Anglicanae, qua demonstratur, falso eam a Romana Schismatis accusari. Accessit Dissertatio de usu traditionum. Utraque ex Anglico Gallice versa.**

Amstelodami, apud Petr. Savouret, 1688, in 12.

**I**nterpres nomen suum literis S. N. P. S. designavit in dedicatoria, & se patria religionis causa pulsum esse queritur. Fatetur deinde in praefatione, se, utpote inter reformatos Gallos educatum, externum Ecclesiae Anglicanae ritum ab initio non sine conscientiae scrupulis

Pp

pulis



nobisque sæpius jure meritoque laudato, *Johanne Ludovico Praschio* erectum: ex quo cognoscitur, Budissinæ in Lusatia cum A. 1604 natum; Philosophiæ ac bonarum Artium in Academia hac nostra Lipsiensi A. 1621, juris utriusque Doctorem in Argentoratensi A. 1631 creatum; cum Syndici dein munere functus aliquandiu in civitate patria fuisset, ad Professionem Juris in Academiam Argentoratensem in locum *Jacobini Clutenii* A. 1634 vocatum; eam vero cum per annos viginti duos summa cum laude ac cupidæ legum juventutis maximo cum fructu sustinuisset, Cancellariam in aula Gustroviensi, *Gustavi Adolphi* Megapolitani Ducis rogatu, regendam A. 1656 suscepisse; repetiisse tamen vitam litterariam, ac A. 1659 Gieslensi seu Ludovicianæ se Academiæ addixisse, Professoris juris primarii & Academiæ Cancellarii splendidissimo muneri admotum; denique morbis non unius generis fractum, A. 1667 ad filium Francofurti agentem, quasi ad tranquillum fessæ senectutis portum se recepisse, ibidemque A. 1674 beata morte extinctum. Subjicitur Operibus Taboris nostri, tum textuum juris in his explicatorum, tum rerum & verborum longe locupletissimus index, a viro juvene doctissimo *Matthæo Blechio* singulari studio ac industria adornatus. Cæterum ut ex ipsis Tractatibus Excerpta demus, instituti nostri non permittit ratio, cum omnes epocham Actorum nostrorum anteverterint. Nec ingratum tamen Lectori Benevolo facturos nos arbitramur, si saltim indicem operum, quorum junctim nunc prodeuntium in universum triginta quatuor sunt, exhibeamus. Continentur ergo Tomo I: *Paratitla ad Tit. C. l. 10. de fide & jure hæstæ fiscalis & de adjæctionibus: Commentarius ad Tit. C. de Met. is & Epidemecis: Tractatus de contractu & jure sociæ, sive Commentarius Synopticus ad L. si pascenda g. C. de pæbis: Expositio Paratitlaris L. un. C. de suffragio: Tractatus de Obligatione successorum in officiis, occasione analyseos L. 21. C. de Decurionibus delineatus, ubi inter alia veraxissimum illud problema, an mutuum sit alienatio; diligenter examinatur: Consultatio Academica de Præfidiis debitorum infelicium, & imprimis de Exceptione alterius tanti usurarii, ad L. 27. S. 1. C. de Usuris ac textus parallelos accommodata: Armamentarium Justiniani, b. c. universum jus armorum ex ipsis Jurisprudencia Justinianæ penetrabilibus depromptum & usui præsentis sæculi accommodatum: De Regimine*

*gimine Imperantium Ecclesiastico Dissertationes: De Testamento Principi aut Comiti oblato. Tractatio Analytico-Synthetica, L. 19. C. de Testament. theoriam & praxin ostendens: Commentatio de jure cerevisiaro: Διακρισις de Admodiatione ad L. si olei 21 C. de Locat. Diatriba de jure obsequii: Specimen jurisprudentia analytica ad intellectum L. 3. C. de hered. instit. directum: Περαγωγὴ πρὸς τὰ de officio judicis: Collationis juris Romani & Hungarici prima juris principia: Specimen collationis juris Romani & Francofurdici: Paratitla ad Tit. Digestorum de pactis dotalibus: Commentatio de Substitutionibus, Responsis practicis illustrata: Dissertatio de pacto Retrovenditionis, L. 2. C. de Pact. int. empt. & vend. theoriam & praxin exhibens: Dissertatio de in litem jurando: Paratitla ad Tit. C. de Donationibus: Dissert. de Patria potestate: Comm. Synopt. de contractu & jure colonario provinciali (von Landsiedel, Leibe/ und Landsiedel Recht) ad illustrationem Const. Solmens. part. 2. tit. 7. composita. Tomo secundo exhibentur: Criminalium Definitionum Racemationes: Racematio Extraordinaria ad Tit. D. & C. de crimine Rebellionatus: Dissert. de Repetendarum Crimine: Diatriba juridica argumenti de Comatu: Tract. de Confrontatione: Tract. de Tortura & indicis delictorum: de Constitutione, Repetitione & Privilegio Ducis: Epitome Aurea Bulla methodica: De Refutatione Feudi: Ichnographia Doctrina Feudalis: Disputationes Wessembeciana.*

**APOLOGIE POUR L' EGLISE ANGLICANE.**

id est,

**Apologia Ecclesiae Anglicanae, qua demonstratur, falso eam a Romana Schismatis accusari. Accessit Dissertatio de usu traditionum. Utraque ex Anglico Gallice versa.**

Amstelodami, apud Petr. Savouret, 1688, in 12.

**I**nterpres nomen suum literis S. N. P. S. designavit in dedicatoria, & se patria religionis causa pulsum esse queritur. Fatetur deinde in praefatione, se, utpote inter reformatos Gallos educatum, externum Ecclesiae Anglicanae ritum ab initio non sine conscientiae ser-

Pp

pulis

pulis spectasse; agnovisse tamen lectis libris Anglorum liturgiis, articulis fidei & canonibus, tum Theologorum scriptis, non solum consensum integerrimum in doctrina cum reformatis Gallorum ecclesiis, sed & quod ritus illi externi plane congruant cum ordine a D. Paulo commendato, & primis Ecclesiæ seculis usitato, ita ut nihil retentum fuerit, quo mentes ad superstitionem & falsum cultum allici possint; confirmatum autem se in hac sententia fuisse lectione duorum horum tractatum, illorumque versionem aggressum esse in gratiam popularium suorum, qui in Angliam profugi iisdem dubitationibus tentari possint. Docere itaque in primis vult Gallos suos, quantum Anglicanus ritus a Romanis superstitionibus differat. Laudat Episcoporum Anglorum electionem, officium & dotes, & quanquam a quæstione de regimine Episcopali, an Presbyteriano præferendum sit, abstinere se velle dicat, agnoscit tamen, Ecclesiam in primis & purioribus seculis suis per Episcopos gubernatam fuisse. Putat etiam, quod Reformatores in Gallia, si auctoritatem sufficientem habuissent, idem regimen constituturi & meliori forte cum successu fuissent, quam qui ex Presbyteriano, enatis tot divisionibus & mutuis persecutionibus inter ejusdem religionis confor-tes, secutus sit, quæ Episcopali auctoritate præveniri aut corrigi potuissent. Excusat tamen eosdem Reformatores, quod coetus suos in medio Papatu erigentes, offendicula ab externis ritibus tanto diligentius sibi cavenda esse existimaverint; aliam autem Anglicæ reformationis methodum fuisse, de qua in libello pluribus agitur.

Cap. 1.

In hoc præmissa querela de damnis, quæ Ecclesiæ per schismata inferuntur, & distributione operis, principia quædam de Ecclesia generalia proponit Autor Anglus. Nempe (a) Christum semper habuisse & habiturum esse Ecclesiam. (b) Huic Ecclesiæ auctoritatem ad formandam societatem suam competere, salvis legibus & institutis Jeshu Christi; contra hæc enim nullam potestatem ulli mortalium concessam esse. (c) Ecclesiam hanc visibilem esse debere ex prædicatione verbi & usu sacramentorum, minus tamen aut magis pro diverso societatum statu. (d) Ordinarie neminem salvari extra Ecclesiam, & denique (e) unicam illam esse. Recensentur postea vincula unionis: (a) unitas fidei etiam in professione externa, quo pertinent symbola & confessiones publicæ: (b) cha-  
ritas

Cap. 2.

ritas mutua inter omnia Ecclesiæ membra: (c) idem cultus: (d) eadem disciplina. Notat tamen, in cultu substantialia respici talesque formæ servari debere, in quibus consentire possint etiam ii, qui circa quædam dissentiant. In disciplina autem & regimine optat, ut ad eundem morem & exemplum pristinæ Ecclesiæ omnes coctus gubernentur; id quod de Episcopali regimine, ex gentis suæ instituto, intelligit. Monstrat porro, quomodo Ecclesia Romana vincula ista ruperit, & præcipuum unionis nexum perperam in obsequio Pontifici Romano præstando, constituerit. Contra illam prætensionem adducit. (1) silentium Scripturæ, quæ tale vinculum non revelaverit, neque præceperit. (2) silentium antiquissimorum doctorum, eorumque contraria testimonia. (3) indicat, quomodo Episcopi Romani pedetentim illud jus sibi arrogaverint, oppressione aliarum Ecclesiarum & infallibilitatis affectatione, item imminutione potestatum politicarum, cujus exempla ex dissidiis inter Pontifices & Imperatores Germanicos affert, tum inventione novorum dogmatum ad parandam Clero auctoritatem & opes, e. g. de transubstantiatione, de purgatorio, de merito operum. Addit quam necessaria & inevitabilis, sed & quam difficilis fuerit reformatio, & ideo defectibus subjecta. Inde ad primarium scripti sui scopum accedit, reformationis Anglicanæ justitiam defensus. Initium ejus sub *Henrici VIII* regno constituit, cum consentiente Parlamento & Clero, Biblia in linguam popularem transferrentur, & Pontificius dominatus excuteretur: progressum sub *Edwardo VI*: perfectionem sub *Elisabetha*. Ordine autem & legitime omnia acta esse asserit, unde & ab adversa parte religio *Parlamentaria* vocari consueverit. Sed inprimis laudat Cleri egregium cum magistratu ad tantum negotium consensum & concursum. Dein, quod antiquitatis magna ratio habita sit: retenta enim esse pro fundamentis doctrinæ Sacram Scripturam & quatuor Concilia Oecumenica, non exclusis Patribus orthodoxis. Adducit canonem ex Synodo *Londinensi* A. 1571 tit: *de concione*, his verbis: *Inprimis videbunt ne quid unquam doceant, quod a populo religioso teneri & credi velint, nisi quod consentaneum sit doctrinæ Veteris & Novi Testamenti, quodque ex illa ipsa doctrina Catholici Patres, & Veteres Episcopi collegerint.* Moderationem extollit, qua sibi a

Cap. 3.

Cap. 4.

definiendis omnibus temperaverint, quæ incertæ & problematica sunt, & quod non nisi indubitata & necessaria præscriperint, evitatis hoc modo multis disputationibus, quas incurrisse ait illos, qui nimis positivi etiam in rudimentis doctrinæ sive catechesibus esse vulerint. Eadem antiquitatis veneratione retentum esse regimen vetus Episcopale cum annexis: idem in cultu & Liturgia, quantum fieri potuerit, observatum esse, ut scandali occasiones caverentur, & dissentientes ad societatem Ecclesiasticam invitarentur; unde & ab initio, sub regno Elisabethæ, Romano-Catholici quoque Reformatorum cœtum frequentaverint, etiam Sacramento S. Cœnæ usi, donec Pontificis decretis prohiberentur. Recte itaque in Liturgia retenta fuisse plurima ex Officio, quod vocant, Romano; quicquid nempe ex primitiva Ecclesia deductum erat, rejectis additionibus superstitiosis & barbaris. Eodem fine ex ceremoniis quasdam conservatas esse, sublato nimio earum onere. Tantum igitur abesse ut Anglicana Ecclesia ab antiqua & catholica defecerit, ut potius Autor nullam statuatur Ecclesiam esse, quæ majori cautela egerit, aut quæ in decidendo parcior, magis canonica & regularis in statutis & successione, aut lenior in censura fuerit. Quod exemplum, ait, si aliæ secutæ essent, universalis consensus sperari potuisset. Denique si quis dubitet, & interroget, ubi sit Ecclesia Catholica, illum ad Anglicanam ablegari debere contendit. Responderi tamen ad ridiculam illam quæstionem in universum non aliter putat debere, quam Ecclesiam fuisse eodem loco, quo nunc est. Neque enim id actum esse, ut nova fieret Ecclesia (quod sine nova auctoritate a cœlo delata, & sine miraculis fieri nequeat) sed ut vitia Ecclesiæ purgarentur, quod ordinariis viribus fieri possit. Igitur, ait, si antea fuimus in Ecclesia Catholica, etiam nunc in ea sumus, & meliori titulo quam qui a particulari Ecclesia Romana tolli possit, sicut nec Anglicana Romanam ex Catholice Ecclesiæ complexu excludat. Non est, pergit, necessarium, nec magno caret periculo, imo fieri impossibile est, ut examinetur qui gradus corruptionis cum existentia Ecclesiæ consistere possint. Optimum est, ut reformemus mala quæ cognoscimus, & sinamus cætera in arbitrio Dei, per quæ nec stat nec cadit Ecclesia. Notat, titulum Ecclesiæ Catholice, quo Romæ superbiant, idem esse quod universalis, & significare

gnificare Christianorum corpus generale per totum mundum dispersum, ad distinctionem partis alicujus aut cœtus separati. Probat id ex Augustino, qui contrariam sententiam Donatistis tribuit. Laudat Anglicanam, quæ vinculi charitatis semper retinens, nullas alias Ecclesias condemnaverit, neque quicquam a Christianis eximat, quam quod per omnia secula, ubique & fere apud omnes receptum est. Majori itaque jure illi vindicari posse catholicæ titulum, quæ pars catholicæ esse vult, quam Romanæ, quæ id sola vult esse, & omnes a se crudeliter abigit. Si autem catholicum sumatur pro orthodoxo, etiam hoc sensu Anglicanam asseverat catholicam esse, quæ omnes articulos recipit, qui prioribus quinque primitivæ Ecclesiæ seculis recepti fuerunt, ea vero de quibus etiam tum doctores dissenserunt, pro necessariis non habet. E contrario titulum Catholicum male convenire scribit Romanis, quia tot articulos præter regulam sacram literarum, imo & præter priorum seculorum observantiam excogitaverint & accumulaverint, ob quæ additamenta illiquida & controversa vel maxime vitari debeant. His ita constitutis, ad objectiones solitas respondet. (1) Autoritati conciliorum quorundam, & usui seculorum opponit Scripturam, perpetuam & nunquam, nisi postremis his seculis, in dubium vocatam regulam; puriorum temporum observantiam; prædictiones corruptelarum ab Apostolis factas; exemplum Synagogæ; propensionem hominum naturalem ad errores; barbariem posteriorum seculorum, & malitiosa signa; suppositiones etiam librorum, quorum falsitatem optimi & doctissimi quique e Romana Ecclesia ipsi detexerint. (2) Ad id quod dicitur, non debuisse reformationem proprio ausu suscipi, sed concilii definitionem expectari, regerit difficultates habendi concilii & inveniendæ infallibilitatis in decisis hominum, & quod quælibet Ecclesia particularis aut nationalis possit & debeat abusus suos emendare, vitato quantum fieri potest scandalo & servata charitate. (3) Objectionem de malis quorundam, qui reformationem susceperunt moribus, pro nulla habet; ad rem enim, non ad personas respiciendum esse, alias nullum dubitandi finem fore. (4) Defectum disciplinæ, qui objici solet, excusat corruptione seculi & aliis difficultatibus. Retorquet in adversarios eandem accusationem: speciatim de confessione particulari scribit, commendari

Cap. 5.

eam in Ecclesia Anglicana ob consolationis & dilectionis utilitatem, sed absolute imperari non posse contra Scripturam & antiquum Ecclesie morem. Addit alia, quibus ostendat, quam facilis sit abusus in materia disciplinae, & quod non omnia tam exacte, uti deberent, institui possint; interim formam & substantiam Ecclesie nihilominus subsistere. (5). Multitudinem mortuorum hæresium, quæ obijcitur, negat reformationi imputari debere. Non pauciores nec leviores primis Ecclesie seculis fuisse, neque tamen ad iudicium Romanæ sedis confugisse Ecclesiam, neque tribunali illo, postea introducto, schismata & dissensiones impediri potuisse, id quod experientia probari posse contendit: monet etiam, plerasque hæreses & schismata post reformationem extitisse, dum Ecclesia Evangelica persecutionibus premeretur. Speciatim objicit, quod sectariis Anglii capita & instigatores ex Clero Romano accesserint, aut quod is tyrannide sua in desperationem & inde usurpatam licentiam plebem præcipitaverit. Concludit excusando rigorem, qui adversus hæreticos & schismaticos in Anglia exerceri videtur; monstrat pericula & damna ex prætenso Independentismo; defendit Liturgiam Anglicanam; invitat Romano-Catholicos ad communionem cum Ecclesia Anglicana, cujus elogia repetit, illosque ab erroribus ac superstitionibus suis dehortatur.

Cap. 6.

Parte altera opusculi de Traditionibus agitur. Per traditionem vero (licet hæc vox etiam Scripturæ, sive doctrinæ quæ in Sacra Scriptura traditur, competat,) intelligitur tamen hic illa, quæ ore fit aut scriptis humanis. De hac primo generaliter expenditur, quis fit ejus autor, quæ materia, quæ autoritas & certitudo, & ex his quatuor capitibus nervose ostenditur, minime obsequendum esse Romanæ Ecclesie, quæ sub traditionum Apostolicarum nomine credenda quædam obrudere velit, absque omni Scripturæ Sacræ autoritate, sed solum sua aut particularium quorundam doctorum. Inde in duo capita sive partes libellum distribuit Autor: In prima agit de traditionibus, quas recipit Ecclesia Anglicana; in secunda de iis, quas non recipit.

Cap. I.  
art. 1.

Recipit igitur, ut Autor deducit, traditionem, quatenus complectitur contenta Novi Testamenti, quæ ab initio viva voce proposita fuerunt, eaque intelligi statuit ab Apostolo 2. Thess. II, 15, urgens

gens particulam *iraque*, quæ respicit ad ea, quæ antea de mysteriis fidei docuerat, quæque postmodum scriptis consignata, & ab iisdem suscepta & lecta fuerunt, qui conciones ex ore Apostolorum ab initio audiverant. Per traditionem vero, quam idem Apostolus commendat cap. III, 6, exemplum vitæ & conversationis intelligi statuit, id quod collato 1. Theff. IV, 1 planum fieri dicit. Eam vero traditionem, ob cujus observationem Paulus Corinthios laudavit 1. Cor. XII 2, nihil aliud esse monet, quam quod ipse a Domino acceperat illisque tradiderat v. 23, i. e. communionem corporis & sanguinis Christi sub pane & vino, & ab hoc ipso exemplo periculum traditionum, quæ extra Scripturam jactantur, demonstrat, quia nec hanc integram servaverit Romana Ecclesia, & sub recentioris traditionis prætextu Sacramentum mutilaverit. Hoc supposito docet, Scripturam Sacram primum ore traditam, vere esse traditionem, scripto scilicet postea consignatam. Quod si dicant, ex traditione constare debere, quæ sit sacra Scriptura; id nihil ait ad rem facere. Hac enim traditione nullam exhiberi doctrinam, sed tantum testimonium reddi de doctrina in traditione scripta comprehensa: ita ut illa traditio de libris sacris sit veluti instrumentum, per quod ad nos pervenerint; sicut publicatio codicis legum non est lex aut sententia, nec proponit quicquam quod non inveniatur in codice. Neque tamen inde sequi, ac si autoritas Scripturæ a traditione Ecclesiæ dependeat; nam non ideo divinam esse Scripturam, quia eam pro tali tradidit Ecclesia, sed tradi ab Ecclesia, quia est divina. Concedit autem traditiones vocari & recipi posse, *formulam voti baptismatis, & Symbolum Apostolorum, precesque & hymnos Ecclesiæ*, sed ideo, quia sunt compendia sive excerpta ex Scripturis. Illas etiam admittit, quæ Scripturam ex Scriptura explicarunt, veluti canon Nicenus de æterna Christi generatione: is enim Canon ideo creditus receptusque est, quia ex oraculis Scripturæ fuit probatus. Allegat Constantini dictum ex Theodoro Lib. 1. c. 6, dein Hilarium & Hegesippum ex Eusebio & ex recentioribus Scriptorem Anglum Jacksonum, qui per traditiones in primitiva Ecclesia celebratas intelligit confessiones, quas edere & communicare inter se solebant Ecclesiæ particulares, quarum neutra ab altera dependebat, quæve uni subditæ non erant capiti, singulæ tamen idem, v. g. divinitatem Christi etiam ante

art. 2.

art. 3.

art. 4.



- ante Concilium Nicenum profitebantur; unde convinci potuit Arius, quod novi dogmatis autor esset. Idem applicat ad reliqua concilia oecumenica, negat autem tale aliquid a Romana Ecclesia sub traditionum nomine expectari posse, sed contradictorias potius & mire varias Doctorum particularium explanationes, nullo
- art. 5. universali veterum consensu probandas. His itaque rejectis, veras & genuinas traditiones commendat, qualem esse docet sententiam de baptismo infantum, quem Patres ipsi traditionem vocant Apostolicam, sed stabiliunt per dicta Scripturæ, ex quibus non quidem apertis verbis, sed argumentis validis deduci potest. In eodem
- art. 6. censu habet ordinationem Episcoporum. Aliud exemplum traditionis, quæ pro pia haberi debeat, præfert *de virginitate perpetua beata Virginis*.
- art. 7. Denique veterum rituum & ceremoniarum traditiones non improbat, modo non habeantur pro parte necessaria cultus divini, & Ecclesiæ salvum sit jus mutandi, sicut fuit recipiendi
- art. 8. aut ordinandi. Reliquas omnes, quæ particulares Doctores pro autoribus habent, quales venditant Romani, particularis esse autoritatis, ad quam accipiendam & verbi divini præceptis æquiparandam nemo obligetur. Ante omnia negat, esse aliud verbum Dei
- Cap. II. quam scriptum, *Scriptura enim est perfecta* 2. Tim. III, 15. 16. 17: allegat etiam dictum I. Cor. IV, 6, ut nemo supra quam scriptum est sapiat, *μη ὑπὲρ τῆς γραφῆς φρονεῖν*, & locum Tertulliani adversus Hermogenem. Quærit, si verum esset, dari verbum non scriptum, cur nemo ostenderit, ubi id inquiri & inveniri possit. Notat etiam ex Hegesippo, quod statim post obitum eorum, qui primi scripserunt aut acceperunt libros sacros N. T. novæ doctrinæ ab impiis & atheis fraudulenter productæ fuerint. Imò id animadvertisse jam suo tempore Paulum I. Cor. XI, 33; tanto magis nobis metuendum esse, qui tam longe a primis illis temporibus absumus. Quod autem patres sæpe ad traditiones provocent, ea de causa fieri, quod Sacræ Scripturæ tunc non tam familiariter inter Barbaros cognitæ essent; nihil tamen aliud per traditiones illas, quam sensum & contenta Scripturæ intellexisse; nullam denique auctoritatem parem esse posse ei, quam Scriptura habet. Hanc enim, ait, authenticam primitiva Ecclesia accepit & ejus exempla ad nos usque transtulit, quam neque Pagani, maximi Christianismi hostes, Celsus, Porphyriu

phyrius, Julianus, ausi sunt ut supposita diffamare. Tale quid de traditione afferri non potest, siue quod certitudinem ejus stabiliat, siue internam sanctimoniam, cum pleræque non nisi commoda eorum respiciant, qui eas allegant. Posthæc alias rationes adducit, cur fidi non possit Romanæ Ecclesiæ traditiones venditanti: tum quod sit particularis Ecclesia & universaliter testari non possit, tum ob negligentiam qua in præcipuis traditionibus servandis versata sit, & ob falsas quas substituerit. Arguit itaque eam ob latinam Bibliorum versionem, tot corruptionibus obnoxiam, & contradicentes sibi Bullas Sixti V & Clementis VIII, quorum uterque editionem a se comprobata, sub maledictionis poena unice sequendam præcepit, quæ tamen sunt diversissimæ. Eidem Ecclesiæ culpam imputat, quod, cum magistra omnium esse vellet, traditiones vetustissimas, v.g. explicationes Scripturæ ab Apostolis factas, non conservaverit; & quod ad alias suæ utilitatis causa stabilendas, libros supposuerit. Ad falsificationem illam demonstrandam affert exempla epistolarum decretalium, item historiæ de baptismo & donatione Constantini, canonic concilii Niceni pro primatu Pontificis, aliæque etiam *Breviario Ecclesiastico* inserta. Eidem objicit, quod traditiones antiquissimas pro lubitu suppresserit aut corruperit, v.g. *triam immersionem in Baptismo, statâ Baptismi tempora in Paschate & Pentecoste, Eucharistiam infantibus porrectam, Purgatorium*, (quod omnes animas, ne B. quidem Virgine excepta, in die judicii subituras veteres credebant, ex quo plane aliud confictum est) *Canonem librorum Scriptura*, quem Tridentini Patres extendere ad libros apocryphos ausi sunt. Præterea particulares doctrinas Ecclesiæ Romanæ simpliciter rejicit, cum neque Scripturis neque traditione, sed sola autoritate nitantur, v.g. *primatum & dominatum Romanum, septem Sacramenta, sacrificium Missæ, privationem calicis & reliquas in confessione Pii IV. enumeratas*. Ad hanc enim absurditatem tandem eos devenisse censet, cum traditionum veritatem probare non possent, ut omnia ex autoritate sua definirent, atque sic laborem inquirendi in Scripturam & traditiones lucrifacerent, quo fiat ut nullus articulorum fidei statuendorum finis esse possit. Imo esse ait, qui hanc autoritatem soli Pontifici assignent, adducens verba Cornelii Mussi in cap. XIV Ep. ad Rom. qui dicit, se unius Papæ

art.2.

art.3.

decisioni magis credere, quam mille Hieronymis, Augustinis, Gregoriis, nedum Richardis, Scotis, aliisque, quia sciat credatque, Papam non posse errare in materiis fidei. Addit Joh. Fischeri Roffensis testimonium aperte fatentis, articulos de indulgentiis & purgatorio noviter ab Ecclesia receptos esse, veteribus non aequè cognitos. Itaque ut Romanæ, ita etiam aliis omnibus Ecclesiis jus, sub traditionum prætextu, condendi articulos fidei abjudicat: ad regulam Vincentii Lirinensis provocans. Ex eodem differentiam traditionum, quæ ante concilium Nicenum ex confessionibus supra dictis Episcoporum & Ecclesiarum probari poterant, & posteriorum ostendit, ita ut jam contra Hæreses ne veterum quidem traditionum allegatio sufficiat, quia de earum antiquitate certi non sumus, sed corruptiones & falsificationes metuendæ sunt. Itaque eodem Vincentio teste, solæ Scripturæ ad hæresium examen & condemnationem adhiberi debent. Dein traditionis oralis etiam antiquissimæ lubricitatem exemplis confirmat: *Papæ* nempe, de regno mille annorum; traditionum contradictoriarum de tempore Paschæ, *Irenæi* de ætate Christi. Concludit ad Scripturam recurrendum esse, dein suo modo ad traditiones ei conformes ac subalternas, aut universales Ecclesiæ & omnium seculorum testimonio probatas, non vero ad particulares, quas Romana obrudit. Subjungit Epilogum sive parænesin de studio & praxi veræ religionis & pietatis, ex dicto Pauli ad Rom. VI, 17, illamque formam doctrinæ (quam sequendam laudat Apostolus, & quæ est *secundum pietatem*, & ad sanctam vitam ducit,) sufficientissime in Scripturis tradi asseverat; cum ea quæ ex additamentis constat, licet facilior videatur, nempe per missas, indulgentias, satisfactiones, merita Sanctorum aliaque ejus generis inventa, Scripturæ tamen ignota sit.

## ISAACI NEWTON, MATHESIOS

*Professoris Cantabrigiæ, & Regiæ Societatis Anglicanæ  
 Socii, Philosophiæ Naturalis Principia  
 Mathematica.*

Londini, jussu Soc. Regiæ. 1687, in 4.

Viduum

**V**isum est *Clarissimo Auctori*, eximio nostri temporis mathematico, Veterum Recentiorumque studium & industriam in provehenda scientia naturali junctim persequi, bonoque publico insignis ejus specimen in hoc reconditissimæ doctrinæ Opere exhibere. Nam & Veteres in rerum naturalium investigatione Mechanicam, non ignobilem mathecos prolem, maximi fecisse autor nobis est *Pappus*; & Recentiores, missis infelicibus illis formarum substantialium & qualitatuum occultarum umbris, phænomena naturæ ad lucem & leges mathematicas revocare hætenus annisos, tot egregia Philosophiæ hodiernæ monumenta plus satis loquuntur. Cum autem *Auctori* nostro omnis in eo Philosophiæ versetur difficultas, ut a phænomenis motuum investigentur vires naturæ; ab his deinde reliqua phænomena deducantur: *Idem* de potentiis naturalibus sollicitus, Mechanicæ rationalis (scientiæ motuum viribus, & virium motibus quibusque debitorum) auspiciis, ea in tribus Operis hujus libris tractare suscepit, quæ ad gravitatem & levitatem, vim elasticam, resistantiam fluidorum, & ejusmodi vires, seu attractivas seu impulsivas alias, adeoque motum corporum spectant. Quæ singula propositionibus generalibus, continua demonstra-  
 Lib. II.  
 tione nexis, adstruit: illustri postea mundani systematis exemplo Lib. I. II. proposito, quibus gravitatis viribus corpora ad Solem cæterosque Planetas, juxta phænomena cœlestia tendant, & quomodo inde motus Planetarum, Lunæ, Cometarum, Maris consequantur. Optat vero *Auctor*, ut cætera naturæ phænomena eodem argumentandi genere derivare liceat ex principiis mechanicis: suspicatur enim, ea omnia ex viribus quibusdam pendere posse, quibus corporum particulæ, per causas nondum cognitæ, vel in se mutuo impellantur, & secundum figuras regulares cohæreant; vel ab invicem fugentur & recedant: quibus viribus ignotis, Philosophos hætenus frustra naturam tentasse necessum fuerit. Cum autem defectus in materia tam difficili forte sibi subnatos, non tam reprehendi, quam novis lectorum conatibus investigari, & benigne suppleri non inique *Auctor* cupiat: ansam habebunt, quibus placita veterum mathe-  
 Lib. I.  
 maticorum, pro demonstratis hucusque habita, & ab *Auctore* no-  
 Sect. I.  
 stro suis propositionibus substructa, lima indigere (consule *Astro-  
 rum superioris anni mens. Oct.* p. 586) aliqua videntur, meditata sua plurimum desiderata in lucem proferendi publicam,

Præmittuntur tractationi principiorum loco *Definitiones & Axiomata*. In illis, quid per materiæ & motus quantitatem: illius vim insitam, impressam, centripetam; hujus quantitatem absolutam, acceleratricem & motricem, tanquam nomina minus frequentata, *Autor* intellectum velit, determinat. Tempus, spatium, locum, motum & quietem porro annotat a vulgo non aliter quam ex relatione ad sensibilia concipi, indeque oriri præjudicia, quibus tollendis quantitates has in absolutas & relativas distinguit, singularumque varietates explicat: in specie, locum non esse superficiem ambientem, nec situm corporis; motum perperam per translationem e vicinia corporum, quæ tanquam quiescentia spectantur, definiti ostendens. Unde deinceps concludit, quantitates illas relativas non esse eas ipsas quantitates, quarum nomina præ se ferunt, sed earum sensibiles mensuras illas (veras an errantes) quibus vulgus loco mensurarum utitur; vimque inferre sacris literis, qui voces hæc de quantitibus mensuratis interpretentur: neque minus contaminare mathesin & philosophiam, qui quantitates veras cum ipsarum relationibus & vulgaribus mensuris confundant.

*Axiomata* has leges motus continent: corpus omne perseverare in statu suo quiescendi vel movendi uniformiter in directum, nisi quatenus a viribus impressis cogitur statum illum mutare: mutationem motus proportionalem esse vi motrici impressæ, fierique secundum lineam rectam, qua vis illa imprimitur: actioni contrariam semper & æqualem esse reactionem; sive corporum duorum actiones in se mutuo semper esse æquales, & in partes contrarias dirigi. Equibus *Autori* consequuntur *corollaria*: corpus viribus conjunctis diagonalem parallelogrammi describere, quo latera separatim: indeque patere, quomodo vis directe ex viribus quibusvis obliquis componatur, & vicissim in obliquis quascunque, *Mechanica* id abunde confirmante, resolvatur (esseque adeo corollarium hoc usus amplissimi, atque ab eo totam mechanicam, diversimode ab autoribus demonstratam pendere; facileque inde derivari vires machinarum quarumcunque, & nervorum ad animalium ossa movenda:) quantitatem motus, quæ colligitur capiendo summam motuum factorum ad eandem partem, & differentiam factorum ad contrarias, non mutari ab actione corporum inter se; commune  
gravi-

gravitatis centrum ab actionibus corporum inter se non mutare statum suum vel motus vel quietis, & propterea corporum omnium in se mutuo agentium (exclusis actionibus & impedimentis externis) commune centrum gravitatis vel quiescere vel moveri uniformiter in directum: corporum dato spatio inclusorum eosdem esse motus inter se, sive spatium illud quiescat, sive moveatur uniformiter in directum absque motu circulari: si corpora moveantur quomocunque inter se, & a viribus acceleratricibus secundum lineas parallelas urgeantur, omnia eodem modo pergere inter se moveri, ac si viribus illis non essent incitata. Per duas primas le-  
ges & Corollaria duo priora, *Autor* contendit *Galileum* adinvenisse, descensum gravium esse in duplicata ratione temporis, motumque projectilem fieri in parabola; & ab his pendere demonstrata de temporibus oscillantium pendulorum; ex his & lege tertia, *Wallisium*, *Wrennum* & *Hugenium* regulas congressuum & reflexionum duorum corporum constituisse; *Wrennum* etiam coram Regia Societate per experimentum pendulorum exposuisse: quod *Mariottus* integro mox libro publice persequi dignatus est, ipseque *Autor* theoriis ad amissum conformare cautionibus hoc loco adjectis laboravit. Sequuntur hæc principia *Lemmata* quædam, peculiarem *Autoris* methodum primarum & ultimarum rationum exhibentia, qua toto Opere demonstrandis propositionibus suis inprimis utitur. Nimirum cum a tædiosis & perplexis Veterum Geometrarum demonstrationibus, ad absurdum deducentibus, abhorreret; nec tamen methodum indivisibilem, tanquam duram & minus geometricam habitam (utut contractioni demonstrationum inservientem) adhibere consultum duceret: demonstrationes suas ad primas nascentium & ultimas evanescentium quantitatum summas & rationes, hoc est ad limites summarum & rationum revocavit, idem omnino suo judicio, quod hypothesis indivisibilem præstantes. Hujus methodi præcipua sunt: quantitates, ut & quantitatum ratios, quæ ad æqualitatem dato tempore constanter tendunt, & eo pacto propius ad invicem accedere possunt, quam pro data quavis differentia, fieri ultimo æquales; figuræ rectis perpendicularibus & curva contentæ ultimas rationes cum inscripta, ex parallelogrammis in infinitum minoribus atque minoribus super basis partibus in

pag. 26.

pag. 27.

pag. 30. infinitum diminutis constituta; ambarumque cum circumscripta,  
 residua a parallelogrammis illis triangula in parallelogramma alia  
 eomplente, esse æqualitatis, ipsasque adeo has figuras esse æquales;  
 eandemque rationem esse arcus, chordæ & tangentis, & lineas has  
 in omni de ultimis lineis argumentatione pro se invicem usurpari  
 pag. 32. posse; spatia quæ corpus urgente quacunq; vi regulari describit,  
 esse ipso motus initio in temporum; & subtensam evanescentem  
 anguli contactus, esse ultimo in subtensæ arcus contermini ratione  
 duplicata, &c. Atque juxta hæc, ubi in sequentibus quantitates  
 tanquam ex particulis constantes considerat, aut pro rectis lineolas  
 curvas usurpat, non indivisibilia, sed evanescentia divisibilia, nec  
 summas & rationes partium determinatarum, sed summarum & ra-  
 tionum limites ubique vult intelligi; quos diluendis objectionibus,  
 pag. 35. quæ methodum hanc impetere possent, dilucide explicat.

Quod argumenta porro attinet duorum priorum Operis libro-  
 rum, constitueramus eã quidem in ordinem digesta, quanta fieri  
 contractione posset, lectori exhibere: at vero diffusam hanc per  
 varia corporum motuumque, variis modis inter se collatorum ge-  
 nera & vices, materiam in synopsis colligentibus, eam in molem  
 excrevit scriptio, ut mensuram instituti nostri longe excederet. Ve-  
 rendumque adeo nobis erat, ne majori lectoribus esset molestia,  
 tam variarum propositionum generalium, nec rebus sensibilibus  
 accomodatarum adeo proluxa descriptio, luce sua præcipua, hoc  
 est demonstrationum diagrammatumque exegefi destituta; quam  
 damno, abruptus & per summa tantum capita decurrens recen-  
 sus. Suffecerit ergo B. Lectori saltem indicasse, totis duobus li-  
 bris, in complures sectiones pro varietate materiæ divisis, motus  
 eorum omnis generis, sphericorum & non sphericorum, ascen-  
 dentium descendentiumque, projectorum, pendulorum, fluidorum,  
 viribusque quibuscunq; agitatorum, resilineos, curvilineos: cir-  
 culares, spirales, in conicis sectionibus, centro virium concentricis  
 & eccentricis, orbibus mobilibus immobilibusve; progressivos; per  
 fluida propagatos; motuum item vires centripetas, absolutas, ac-  
 celeratrices; tempora, velocitates, harumque incrementa &  
 decrementa; centra, areas, loca, apsides, spatia, media, medio-  
 rumque densitates & resistentias tractari, & indagare tanto Ma-  
 thema.

thematico digna evolvi. Insuper sunt propositionibus hinc inde Lemmata, Geometriam, conicorum præcipue, non parum perfectientia; adjectaque passim Corollaria amplitudinem demonstratorum ostendentia; & ne sterili doctrina videri possit, Scholia philosophiam illustrantia.

Ad hæc illave pertinent, a nobis merito commemoranda: Lib. I, descriptiones trajectoriarum, ellipticarum, parabolicarum & hyperbolicarum, juxta varia data: compositio geometrica problema V, p. 6. tis veterum de quatuor lineis, ab *Euclide* inchoati, & ab *Apollonio* seqq. continuati: lemmata, de figuris quibusque in alias ejusdem generis transmutandis, solutioni difficiliorem problematum, figuris nempe propositis in simpliciores transmutatis, interserviens; de impossibilitate generaliter exprimiendi aream figuræ ovalis, rectis pro lubitu abscissam, per æquationes numero terminorum ac dimensionum finitas: de longitudine cycloidis, descriptæ a puncto rotæ extrinsecus aut intrinsecus globo ad angulos rectos insistentis, & in circulo maximo revolutæ (quales cycloides *Autor* constitutioni terræ accommodat, & ex demonstratis suis consequi vult, a *Wreno* & *Hugenio* de cycloide vulgari adinventæ) de oscillationibus horologiorum isochronis constituendis: de systematibus corporum plurium mutuo se trahentium, eorumque motibus, distantis, apsidibus, apsidum & nodorum motu, ad demonstrandos motus cœlestes & maris: de seriebus *Autoris* convergentibus, ordinatim applicatarum loco substituendis, quarum usum in curvis lineis earumque tangentibus determinandis, uno alterove exemplo declarat: de successiva lucis propagatione, quam spatio quasi 16 a Sole ad Terram pervenire, ex phænomenis satellitum Jovis, per diversos Astronomos observatis, constare pronunciat: de radiorum in aere existentium (quæ *Grimaldo* etiam observata est) in transitu suo prope corporum, opacorum perspicuorumque, angulos circum corpora quasi attractorum incurvatione; ex qua refractionem non in puncto incidentiæ, sed paulatim per continuam radiorum incurvationem, partim in aere ante vitri contactum, partim post ingressum in vitrum; fieri concludit: de determinatione superficiæ, unius pluriumve corporum, quæ corpuscula omnia, de loco dato successive manantia, convergere faciant ad alium locum datum; quorum beneficio omnes figuræ inveni-



- inveniri possunt, quas *Cartesius* in Geometria & Optica ad refractiones exposuit, quarumque inventionem maximi fecit, & studiose celavit: de vitris perspicillorum objectivis, ex duobus sphaerice figuratis & aquam inter se claudentibus conflatis, quibus corrigi posse censet errores refractionum, in extremis superficiebus vitrorum contingentium, quæque proinde præfert ellipticis & hyperbolicis: de momentis (principiis jam jam nascentibus finitarum magnitudinum) genitarum quantitatum, æqualibus ipsis momentis terminorum singulorum generantium, in eorundem laterum indices dignitatum & coefficientia continue ductis; ubi & de sua (cui geminam *Cl. Leibnizio* esse affirmat) methodo determinandi maximas & minimas, ducendi tangentes &c. in terminis surdis æque ac in rationalibus procedente, cujus utriusque fundamentum peculiari propositione exponit: de resistentiis corporum in medio raro & elastico, & per eas inveniendis figuris ad continuandos motus in mediis resistentibus aptioribus, adeoque navium figuris construendis: experimenta pendulis facta, explorando oscillationum numero, quo eadem motus sui partem certam (quartam, octavam, &c.) amittant, inveniendæ fluidorum resistentiæ (optat vero *Autor*, ut quoniam vacui demonstratio ab experimentis his dependeat, ut eadem cum globis, diametrorum geometricè proportionalium, & pluribus & majoribus & magis accuratis, quam a se adhibitos confitetur, instituantur) quam corporum celerrime motorum, per pendula in aere, aqua, & mercurio vibrata, quam proxime proportionalem ubique reperit densitati fluidorum; confirmata etiam hæc proportionalitate, experimentis pendulorum ingyrum actorum: tentamen *Autoris* in gratiam hypotheseos hodiernæ, de medio quodam æthereo & longe subtilissimo, quod omnes omnium corporum poros permeet, & a quali per corporum poros fluente resistentia oritur, susceptum; quo deprehensum sibi affirmat, corporum motorum resistentiam totam esse in externa eorum superficie, nec partes eorum internas aliquam in superficiebus propriis resistentiam pati, aut saltem non sensibilem: de pressione per fluidum propagata, undarum & pulsuum in fluido elastico velocitate & distantis; ex quibus infert, lucem cum secundum lineas rectas propagetur, in actione sola non consistere, sonosque nihil aliud esse quam aeris pulsus propagatos; quod

quod ulterius confirmat, tum ex tremoribus in corporibus objectis excitatis, tum ex velocitate sonorum, quam calculo geometrico tempore unius secundi pedes Anglicos 968 conficere colligit; velocitate hac experimentis a se habitis (quas inter *Robervalli* & *Mersenni*, nimium ab invicem dissidentes, medias esse affirmat) confirmata; cum autem motus iste sonorum ab aeris densitate pendeat, consequi putat, sonum non in motu ætheris, aut aeris alicujus subtilioris, sed in aeris totius agitatione consistere; ex supra memoratis porro deducit cessationem sonorum, cessante motu corporis sonori, interfronemque eorum in tubis stentorophonicis: de proprietatibus vorticum, quas cum phenomenis corporum cœlestium confert. Cum autem de satellitum Jovialium & circum-Solarium Planetarum revolutionibus per observationes astronomicas hodie constet, tempora eorum periodica, exacte esse in ratione sesquialtera distantiarum a centro orbis sui; partium vero vorticis tempora *Autori* in ratione duplicata distantiarum a centro motus prodeant; neque hypotheses, quibus conciliari vorticibus ratio sesquialtera possit, vero consentanea *Bidem* videantur: in hypothesi porro Copernicæ Planetæ in Ellipsi circa Solem, in umbilico ejus uao constitutum, revolvantur; areasque describant temporibus proportionales, partes vero vorticis tali motu revolvî nequeant; cum Planetæ tardius in Aphelio, velocius in Perihelio moveantur secundum leges astronomicas, cujus contrarium lege vorticum mechanica evenire debeat, ob spatia illic contractiora, hic latiora: *hypothesin vorticum incepte Cartesianis decantatam cum phenomenis cœlestibus e diametro pugnare, & non tam ad explicandos, quam perturbandos motus cœlestes conducere, tandem pronunciat. Quomodo vero motus dicti in spatiis liberis absque vorticibus peragantur, Libro III, sistematè mundi exposito, Autor pluribus demonstrat.*

pag. 327.

Lib. III.

pag. 401.

Et hunc quidem *Autor* initio profitetur voluisse se tradere methode populari, ut a pluribus legeretur: sed ne res in disputatione trahatur ab iis, quibus principia posita satis intellecta non fuerint, nec inde consequentiarum vis percepta, aut præjudicia doctrinarum veterum deposita, summam libri transfuisse in propositiones, more mathematico, ut ab iis solis legeretur, qui principia (sectionibus præcipue tribus Libri I explicata) prius evolverint. Præstruit autem libro hypothesés sequentes, partim physicas, partim observationibus

- nibus astronomicis intixas: causas rerum naturalium non plures admitti debere, quam quæ & veræ sint, & earum phænomenis explicandis sufficient; ideoque effectuum naturalium ejusdem generis easdem esse causas: corpus omne in alterius cuiuseunque generis corpus transformari posse, & qualitatum omnes gradus intermedios successive induere: centrum systematis mundani quiescere: Planetas circum-Joviales radiis ad centrum Jovis ductis areas describere temporibus proportionales, eorumque tempora periodica esse in ratione sesquialtera distantiarum a centro Jovis: Planetas quinque primarios orbibus suis Solem cingere, eorumque (& vel Solis circa Terram, vel Terræ circa Solem) tempora periodica esse in ratione sesquialtera medioerium distantiarum a Sole: solam ex Planetis Lunam radiis ad Terram ductis areas describere temporibus proportionales; cæteros idem efficere radiis ad Solem ductis.
- pag. 405. Ex his, & enunciatis librorum præcedentium demonstrat: vires quibus circum-Joviales, Planete primarij, Luna perpetuo a motibus rectilineis retracti in orbibus suis retinentur, esse a gravitatione eorum in Jovem, Solem, Terram, & esse reciproce ut quadrata distantiarum a centro Jovis, Solis, Terræ: corpora omnia in Planetas singulos gravitare, & pondera eorum in eundem quemvis Planetam, paribus distantis a centro Planetæ, proportionalia esse
- pag. 410. quantitati materiæ in singulis (unde porro infero: pondera corporum non pendere ab eorum formis & texturis: vacuum necessario dari; positis enim spatij omnibus plenis, gravitatem fluidi, quo regio aeris impletur, nil cessuram gravitati specificæ argenti vivi, vel auri, vel corporis utcunque densissimi: gravitatem esse diversi generis a vi magnetica) gravitatem in corpora universa fieri, proportionalemque esse quantitati materiæ in singulis: posita globorum duorum in se mutuo gravantium materia, undique in regionibus a centro æquidistantibus homogenea, pondus globi alterutrius in alterum esse reciproce, ut quadratum distantie inter centra unde
- pag. 412. innotescere Autor vult: pondera corporum, in diversos Planetas, & æqualium in superficiebus Terræ & Planetarum, fere esse in ratione dimidiata diametrorum apparentium a Sole visarum; quantitatem materiæ in Planetis singulis, in Sole, Jove, Saturno, Terra, sumpta nempe Solis parallaxi 26, & calculo deductis eorum veris semidiametris.

ut 10000, 1063, 889, 208, esse ut 1,  $\sqrt[3]{100}$ ,  $\sqrt[3]{387}$ ,  $\sqrt[3]{700}$ ; densitates Planeta-  
 tarum eorundem, ut 100. 60, 76, 387, Lunæ 700: Ex quo Deum pag. 416.  
 concludit collocasse Planetas in diversis a Sole distantis, ut pro ra-  
 tione densitatum suarum a Sole calorem reciperent; aquam enim  
 nostram in orbe Saturni statim in glaciem concreturam; in orbe  
 Mercurii in vapores abituram, cum calor æstivo Solis septuplo  
 major, Thermometro mensuratus aquam ebullire faciat) gravi- pag. 416.  
 tatem pergendo a superficiebus Planetarum deorsum, decrescere  
 in ratione distantiarum a centro quam proxime: motus Planetarum  
 in caelis diutissime conservari posse: commune centrum gravitatis pag. 417.  
 Terræ, Solis & Planetarum omnium quiescere: Solem motu per pag. 418.  
 petuo agitari, sed nunquam longe recedere a communi gravitatis  
 centro Planetarum omnium, quod proinde pro centro mundi ha-  
 bendam esse contendit: Planetas moveri in Ellipsis, umbilicum pag. 419.  
 habentibus in centro Solis, & radiis ad centrum illud ductis areas  
 describere temporibus proportionales (ubi de perturbationibus  
 motuum, a gravitate mutua Planetarum) orbium aphelia & nodos pag. 420.  
 quiescere (ubi ex Fixarum insensibili Parallaxi eas sensibiles effectus  
 circum nos edere non posse asserit) Planetarum motus diurnos uni- pag. 421.  
 formes esse, & librationem Lunæ ex ejus motu diurno oriri: axes  
 Planetarum diametris ad eodem normaliter ductis minores esse:  
 (unde diametrum Terræ per polos, ad eandem secundum æqua-  
 torem, colligit esse ut 689 ad 692, adeoque juxta nuperam Gallorum  
 mensuram sumta semidiametro Terræ medioeri pedum Parisien-  
 sam 19615800, Terram hic altiorem esse 85200 pedes seu milliaris  
 17; & hoc ipso eantum esse existimat, ne ob motum diurnum circula-  
 rem partibus ab axe versus æquatorem recedere conantibus, maria  
 versus polos subsidant, juxta æquatorem vero ascendendo omnia  
 inundent. Dependet autem juxta *Aurorem* ab hoc, inveniri que pot-  
 est, diversitas ponderum ejusdem corporis in diversis regionibus,  
 cum gravitas sub polo sit ad gravitatem sub æquatore ut 692 ad 689;  
 diversitas etiam longitudinis pendulorum *ισοχρονο* oscillanti-  
 um; ex cujus observationibus a Gallis, Parisiis, in Insula Goree &  
 Cayennæ institutis, Terram centrum versus densiorem quam in fo-  
 dinis prope superficiem, adeoque altiorem adhuc versus æquatorem  
 æ modo subduxerat, esse pronunciat) puncta æquinocetialia regredi,

pag. 427. & axem Terræ singulis revolutionibus nutando bis inclinari in Ecli-  
 pag. 429. pticam, & bis positioni priori restitui: motus omnes Lunares, o-  
 mnesque motuum inæqualitates ex allatis principiis consequi; flu-  
 xum & refluxum maris ab actionibus Solis & Lunæ oriri, actioni-  
 bus luminarium in  $\alpha$  &  $\beta$  ad effectum motus maximum conspi-  
 rantibus; in  $\square$  se impredientibus, æstumque minimum efficientibus;  
 utrobique limitatis his effectibus, cum a variis eorum distantis a Ter-  
 ra, & ab æquatore declinationibus, tum a locorum latitudine, æ-  
 stuum etiam perseverantia, & fretorum per quæ labuntur di-  
 versitate.

pag. 474.

pag. 476;  
478.pag. 508.  
seqq.  
pag. 490.

De Cometis: esse eos (indice defectu parallaxeos diurnæ) Lu-  
 na superiores, & in regione Planetarum (parallaxi annua evan-  
 cente) versari; idque etiam & distantiam eorundem colligit ex ac-  
 celeratione, retardatione, & retrogradatione motus, curvatura viz,  
 luce capitum, ejusque incremento in recessu Cometarum a Terra So-  
 lem versus, ac decremento in eorum recessu a Sole versus Terram,  
 quod exemplis confirmat Cometarum anni 1665 & 1683, 1618 & 1680:  
 unde porro infert Cometæ luce a Sole reflecta splendere, & in cir-  
 cum-Solari regione longe plures conspici, quam in Sôli opposita.  
 Ex motu porro eorum omnifariam liberrimo, etiam contra cursus  
 Planetarum diutissime conservato, ætheri resistentiam omnem abju-  
 dicat, eosque genus esse Planetarum conjicit, motu perpetuo in  
 orbem redeuntium; moverique in sectionibus conicis (ellipsibus,  
 sed parabolæ adeo affinibus, ut illarum vice citra sensibilem er-  
 rorem hæ usurpari possint) umbilicum in centro Solis habentibus,  
 & radiis ad Solem ductis areas describere temporibus proportiona-  
 les: & ex analogia cum Planetis, minores esse, qui in orbibus mino-  
 ribus & Sôli propioribus revolvuntur. Ex observationibus vero  
 Cometæ anni 1680, hinc inde a variis Autoribus habitis, & ab *Autore*  
 nostro inter se collatis, facile hic constare putat, Corpora Cometa-  
 rum esse solida, compacta, fixa ac durabilia instar Planetarum:  
 alioqui Cometam hunc in transitu suo per viciniam Solis (ejus  
 enim perihelii d. 8 Dec. distantiam ad distantiam Terræ a Sole de-  
 ducit ut 6 ad 1000; calorem vero tunc Solis apud Cometam, ad  
 calorem Solis æstivi apud nos, ut 28000 ad 1.) dissipari statim debuisset  
 cum enim calor aquæ ebullientis juxta ipsum sit quasi triplus caloris  
 æstivi

activi apud nos, & calor ferri candentis triplus vel quadruplus aquæ  
 ebullientis; calorem quem terra arida in perihelio Cometæ percep-  
 tura esset, plus 2000 vicibus intensiorem quam est ferri candentis,  
 omnes vapores & materiam volatilem extemplo disjecturam fuisse.  
 Tantam autem Cometarum calefactionem conducere ad magnitu- pag. 499.  
 dinem caudæ, quæ universaliter maximæ & fulgentissimæ statim  
 post transitum Cometarum per regionem Solis orientur; unde, &  
 ex legibus quas servant, eandem nihil aliud esse concludit, quam va-  
 porem longe tenuissimum, quem caput seu nucleus Cometæ per ca-  
 lorem suum emittat; non vero referri debere, vel ad jubæ Solis per  
 translucida Cometarum capita propagatam, vel ad refractionem  
 lucis, in progressu ipsius a capite Cometæ ad Terram. Posse vero pag. 501.  
 vapores ex Cometarum atmospheris egressos spatii tam immensis,  
 ac caudarum phenomena postulant, implendis sufficere, *Autor ex*  
*raritate aeris nostri, cujus per exigua quantitas omnibus his cauda-*  
*rum cometarum phenomenon sufficiat, eleganter deducit.* pag. 504.  
 Caudarum porro ex atmospheris Cometarum ascensum, & progres-  
 sum in partes a Sole averfas tribuit rarefactioni materię, ex qua  
 constant; hujus particulas Solis radiis reflectentes, eaque actione  
 calcificatas, existimat auram ætheream, cui implicantur, calefacere,  
 que hoc ipso rarefiat, & imminuta gravitate sua specifica, prius in  
 Solem tendente, ascendat, secumque rapiat particulas caudam  
 componentes, cujus rei geminum exemplum fumus culinaris noster  
 præbeat. Caudas ergo in Cometarum periheliis natas, in regiones  
 longinquas cum capitibus abire, & vel inde post longam annorum  
 feriem ad nos reverti, vel potius ibidem paulatim rarefactas evane-  
 scere, novasque alias repetito capitum ad Solem descensu excitari  
 rarefactione autem hac vapores perpetuo dilatatos diffundi tandem  
 & spargi per coelos universos, ibidemque paulatim in Planetas per  
 gravitatem suam attrahi, & eorum atmospheris misceri rationi con-  
 sentaneum arbitratur; viderique eosdem ibi condensatos ad conser-  
 vationem marium & humorum in Planetis requiri; ne perpetuo de-  
 crescentes liquores, defectu supplementi novi tandem deficiant.  
 Suspiciatur præterea, spiritum illum, qui aeris nostri pars minima  
 est sed subtilissima & optima, & ad rerum omnium vitam necessa-  
 ria, ex Cometis præcipue venire. Atmosphasas denique in descen- pag. 506.

pag. 427. & axem Terræ singulis revolutionibus nutando bis inclinari in Poli-  
 pag. 429. pticam, & bis positioni priori restitui: motus omnes Lunares, o-  
 mnesque motuum inæqualitates ex allatis principiis consequi: flu-  
 xum & refluxum maris ab actionibus Solis & Lunæ oriri, actioni-  
 bus luminarium in  $\alpha$  &  $\beta$  ad effectum motus maximum conspi-  
 rantibus; in  $\square$  se impredientibus, æstumque minimum efficientibus;  
 utrobique limitatis his effectibus, cum a variis eorum distantis a Ter-  
 ra, & ab æquatore declinationibus, tum a locorum latitudine, æ-  
 stuum etiam perseverantia, & fretorum per quæ labuntur de-  
 versitate.

pag. 474.

pag. 476;  
478.

pag. 508.

seqq.

pag. 490.

De Cometis: esse eos (indico defectu parallaxeos diurnæ) Lu-  
 na superiores, & in regione Planetarum (parallaxi annua evin-  
 cente) versari; idque etiam & distantiam eorundem colligit ex ac-  
 celeratione, retardatione, & retrogradatione motus, curvatura viæ,  
 luce capitum, ejusque incremento in recessu Cometarum a Terra So-  
 lem versus, ac decremento in eorum recessu a Sole versus Terram,  
 quod exemplis confirmat Cometarum anni 1667 & 1683, 1618 & 1680;  
 unde porro infert Cometas luce a Sole reflexa splendere, & in cir-  
 cum-Solariregione longe plures conspici, quam in Soli opposita.  
 Ex motu porro eorum omnifariam liberrimo, etiam contra eursus  
 Planetarum diutissime conservato, ætheri resistentiam omnem abju-  
 dicat, eosque genus esse Planetarum conjicit, motu perpetuo in  
 orbem redeuntium; moverique in sectionibus conicis (elliphibus,  
 sed parabolæ adeo affinibus, ut illarum vice citra sensibilem er-  
 rorem hæ usurpari possint) umbilicum in centro Solis habentibus,  
 & radiis ad Solem ductis areas describere temporibus proportiona-  
 les: & ex analogia cum Planetis, minores esse, qui in orbibus mino-  
 ribus & Soli propioribus revolvuntur. Ex observationibus vero  
 Comete anni 1680, hinc inde a variis Autoribus habitis, & ab *Auctore*  
 nostro inter se collatis, facile hic constare putat, Corpora Cometa-  
 rum esse solida, compacta, fixa ac durabilia instar Planetarum:  
 alioqui Cometam hunc in transitu suo per viciniam Solis (ejus  
 enim perihelii d. 8 Dec. distantiam ad distantiam Terræ a Sole de-  
 ducit ut 6 ad 1000; calorem vero tunc Solis apud Cometam, ad  
 calorem Solis æstivi apud nos, ut 28000 ad 1, dissipari statim debuisset  
 cum enim calor aquæ ebullientis juxta ipsum sit quasi triplus caloris  
 æstivi

astivi apud nos, & calor ferri candentis triplus vel quadruplus aqua  
 ebullientis; calorem quem terra arida in perihelio Cometæ percep-  
 tura esset, plus 2000 vicibus intensiorem quam est ferri candentis,  
 omnes vapores & materiam volatilem extemplo disjecturam fuisse.  
 Tantam autem Cometarum calefactionem conducere ad magnitudinem  
 caudæ, quæ universaliter maximæ & fulgentissimæ statim  
 post transitum Cometarum per regionem Solis orientur; unde, &  
 ex legibus quas servant, easdem nihil aliud esse concludit, quam va-  
 porem longe tenuissimum, quem caput seu nucleus Cometæ per ca-  
 lorem suum emittat; non vero referri debere, vel ad jubar Solis per  
 translucentia Cometarum capita propagatum, vel ad refractionem  
 lateris, in progressu ipsius a capite Cometæ ad Terram. Posse vero  
 vapores ex Cometarum atmospheris egressos spatii tam immensis,  
 ac caudarum phenomena postulant, implendis sufficere, *Autor ex*  
*raritate aeris nostri, cujus per exigua quantitas omnibus his cauda-*  
*rum cometæarum phenomènis sufficiat, eleganter deducit. Cau-*  
*darum porro ex atmospheris Cometarum ascensum, & progres-*  
*sus in partes a Sole averlas tribuit rarefactioni materiæ, ex qua*  
*constant: hujus particulas Solis radiis reflectentes, eaque actione*  
*calcfactas, existimat auram ætheream, cui implicantur, calefacere,*  
*que hoc ipso rarefiat, & imminuta gravitate sua specifica, prius in*  
*Solem tendente, ascendat, secumque rapiat particulas caudam*  
*componentes, cujus rei geminum exemplum fumus culinatis noster*  
*præbeat. Caudas ergo in Cometarum periheliis natas, in regiones*  
*longinquas cum capitibus abire, & vel inde post longam annorum*  
*seriem ad nos reverti, vel potius ibidem paulatim rarefactas evane-*  
*scere, novasque alias repetito capitum ad Solem descensu excitari:*  
*rarefactione autem hac vapores perpetuo dilatatos diffundi tandem*  
*& spargi per coelos universos, ibidemque paulatim in Planetas per*  
*gravitatem suam attrahi, & eorum atmospheris misceri rationi con-*  
*sentaneum arbitratur; viderique eosdem ibi condensatos ad conser-*  
*vationem marium & humorum in Planetis requiri; ne perpetuo de-*  
*crefcentes liquores, defectu supplementi novi tandem deficient.*  
*Suspiciatur præterea, spiritum illum, qui aeris nostri pars minima*  
*est sed subtilissima & optima, & ad rerum omnium vitam necessa-*  
*ria, ex Cometis præcipue venire. Atmosphasas denique in descen-*

pag. 499.

pag. 501.

pag. 504.

pag. 506.



su eorum ad Solem excursu suo in caudas diminui; in recessu vero  
 a Sole ampliari, minimas vero apparere, ubi capita ad Solem cale-  
 facta in caudas fulgentissimas & maximas abiere, & nuclei fumo  
 crassiore & nigriore (qualis calore ingenti excitari solet) in parti-  
 bus atmospheræ infimis circumdantur; indeque esse quod Cometa  
 anni 1680 post perihelium suum (obscurior minorque apparuerit,  
 quam ante, in æquali utrobique a Terra distantia; eodemque spe-  
 pag. 420. stare, quod capita Cometarum caudis ingentibus præfulgentissima,  
 pag. 421. observatoribus describantur subobscura & exigua.  
 pag. 422. Huic corporum mundanorum theoriæ Autor suo ubique loco  
 pag. 428. Problemata inspergit, calculo motuum Tabulisque condendis pro-  
 pag. 434. futura: de inveniendis orbium Planetariorum diametris transver-  
 pag. 435. sis, excentricitatibus, Apheliis; proportione axis Planetæ ad dia-  
 438. metros eidem perpendiculares: motibus inæqualibus satellitum  
 pag. 439. Jovis & Saturni ex motibus Lunaribus: viribus Solaribus, ad per-  
 pag. 442. turbandos motus Lunæ: incremento areæ, quam Luna radiis ad  
 443. Terram ducto describit; distantia ejusdem a terra ex motu horario,  
 pag. 448, & inde diametro apparente; Diametris orbis Lunaris, in quo absque  
 452, 455, excentricitate moveri deberet; variationi; motibus Nodorum Lu-  
 457, 460. næ, horario in circulo & ellipsi, medio & vero; variationi horariz  
 pag. 467. inclinationis orbis Lunaris ad planum eclipticæ: figuræ corporis  
 pag. 470. Lunaris, a qua spheroides derivat ejusdem faciei constantem ad Ter-  
 pag. 463. ram obversionem, cum oscillatione: viribus Solis & Lunæ ad ma-  
 seqq. re movendum; præcessioni æquinotiorum, quæ Autori annuatim  
 pag. 483. est 49, 58: Cometæ loco, ad quodvis tempus intermedium, datis  
 pag. 487. aliquot ejusdem locis; trajectoriæ parabolicæ, ex datis tribus Come-  
 pag. 509. tæ observationibus, ejusque graphice inventæ correctioni.

**FRIDERICI SCHRAGII J. U. D. ET ANTE-**  
*cessoris Argentiniensis Introductio in Pandectas.*

Argentorati, apud Johan. Frid. Spoor, 1688, in 8.

**N**ON exiguus hodie numerus eorum extat interpretum, qui com-  
 pendiarie tractatione universa Pandectarum contenta comple-  
 cti, nucleumque adeo sine cortice proponere sategerunt: certe non  
 potest non dubius sæpe hærens jura solide discere cupientis animus,  
 quem-

quemnam ex tanto cumulo præ ceteris tanquam usibus suis aptiorem seligat. Ac tamen istorum pluribus verendum fuisse videatur, ne a lectoribus insulparentur, nihil sese ab illis proferri, quod non ab aliis jam multoties prius scriptum inculcatumque fuisset: nihilominus dum alius alium hæc in re aut ingenio, aut docendi brevitate, aut majori perspicuitate, aut methodica accurratione vincere se posse sperat, aliisve ex rationibus ad laborem talem suscipiendum movetur, nondum hæcenus defuere, qui huius scriptiois generi de novo semet impenderent; nec in posterum defuturos fore certum est. Quænam præsentis operis Autorem ad concinnandam hæc interpretationem Digestorum paratitlarem causæ impulerint, ipse in præfatione edisserit. Aut nimirum, semper semet averfatum esse, nullamque unquam prætermittere occasionem posse corripiendi licentiam eam, qua inde a temporibus Aeronis multi doctorum (post habitam Justiniani prohibitionem, id sub pœna falsi fieri vetantis) leges per *Commentarios* interpretari, iisque adeo pro arbitrio dominari ausi sint. Horum nempe plerosque ambitioso commentandi genere non mentem Legislatoris explicare, sed sensus suos in Leges infere, ac postquam omnia injusta & voluntati Legislatoris contraria arbitrentur, quæ ipsi cum regulis suis cerebrinis, quas tamen nomine juris naturæ, certi ac indubitati, venditare non erubescant, conciliare non possint, omne etiam initium interpretationis inde capiendum existimare; quamvis confuso Divino revelato naturalique jure, in ipsam juris naturæ definitionem impingere deprehendantur. Inter causas itaque Introductionem hæc in Pandectas, ante hoc quinquennium in gratiam auditorum suscipiendi præcipuam hæc fuisse, ut cupidam Legum Juventutem a periculosa illa jura tractandi ratione detortaretur, ostenderetque qua religione Interpretem in exponendo jure civili versari oporteat: ita scilicet hoc in negotio se processisse, ut conquistis collatisque iis, quæ sub eodem vel diversis posita sunt titulis, vera & genuina Jurisprudentiæ Justinianæ principia atque analogia investigarentur, investigata inter media & argumenta justæ interpretationis adhiberentur, adhibitaque voluntatem seu mentem Legislatoris manifestarent. Hæcenus de Autoris nostri proposito, ipsius plerumque verbis. De opere ipso, cum nota jurisprudentiæ fundamenta tradat, non multis opus

- suorum ad Solem excursu suo in caudas diminui; in recessu vero a Sole ampliari, minimas vero apparere, ubi capita ad Solem calefacta in caudas fulgentissimas & maximas abiere, & nuclei fumo crassiore & nigriore (qualis calore ingenti excitari solet) in partibus atmosphæ infimis circumdantur; indeque esse quod Cometa anni 1680 post perihelium suum obscurior minoque apparuerit, quam ante, in æquali utrobique a Terra distantia; eodemque spectare, quod capita Cometarum caudis ingentibus præfulgentium, observatoribus describantur subobscura & exigua.
- pag. 421. observatoribus describantur subobscura & exigua.
- pag. 422. Huic corporum mundanorum theoriæ Autor suo ubique loco
- pag. 428. Problemata inspergit, calculo motuum Tabulisque condendis profutura: de inveniendis orbium Planetariorum diametris transversis, excentricitatibus, Apheliis; proportionem axis Planetæ ad diametros eidem perpendiculares: motibus inæqualibus satellitum
- pag. 439. Jovis & Saturni ex motibus Lunaribus: viribus Solaribus, ad perturbandos motus Lunæ: incremento areæ, quam Luna radiis ad Terram ducto describit; distantie ejusdem a terra ex motu horario, & inde diametro apparente; Diametris orbis Lunaris, in quo absque excentricitate moveri deberet; variationi; motibus Nodorum Lunæ, horario in circulo & ellipti, medio & vero; variationi horariæ inclinationis orbis Lunaris ad planum eclipticæ: figuræ corporis Lunaribus, a qua Sphæroide derivat ejusdem faciei constantem ad Terram obversionem, cum oscillatione: viribus Solis & Lunæ ad mare movendum; præcessionem æquinoctiorum, quæ Autori annuatim est 49, 58: Cometæ loco, ad quodvis tempus intermedium, datis aliquot ejusdem locis; trajectoriæ parabolice, ex datis tribus Cometæ observationibus, ejusque graphice inventæ correctioni.

**FRIDERICI SCHRAGII J. U. D. ET ANTECESSORIS ARGENTINENSIS INTRODUCTIO IN PANDECTAS.**

Argentorati, apud Johan. Frid. Spoor, 1688, in 8.

**N**ON exiguus hodie numerus eorum extat interpretum, qui compendiaria tractatione universa Pandectarum contenta completi, nucleumque adeo sine cortice proponere sategerunt: certe non potest non dubius sæpe hærens jura solide discere cupientis animus, quem-

quemnam ex tanto cumulo præ exteris tanquam usibus suis aptiorem seligat. Ac tamen istorum pluribus verendum fuisse videatur, ne a lectoribus inculpantur, nihil sese ab illis proferrî, quod non ab aliis jam multoties prius scriptum inculcatumque fuisset: nihilominus dum alius alium hæc in re aut ingenio, aut docendi brevitate, aut majori perspicuitate, aut methodica accuracione vincere se posse sperat, aliisve ex rationibus ad laborem talem suscipiendum movetur, nondum hæcenus defuere, qui huius scriptonis generi de novo semet impenderent; nec in posterum defuturos fore certum est. Quænam præsentis operis Autorem ad concinnandam hæc interpretationem Digestorum prætitlarem causæ impulerint, ipse in præfatione edisserit. At nimirum, semper semet averfatum esse, nullamque unquam prætermittere occasionem posse corripiendi licentiam eam, qua inde a temporibus Azonis multi doctorum (post habitam Justiniani prohibitionem, id sub pœna falsi fieri vetantis) leges per *Commentarios* interpretari, iisque adeo pro arbitrio dominari ausi sint. Horum nempe plerosque ambitioso commentandi genere non mentem Legislatoris explicare, sed sensus suos in Leges infere; ac postquam omnia injusta & voluntati Legislatoris contraria arbitrentur, quæ ipsi cum regulis suis cerebrinæ, quas tamen nomine juris naturæ, certi ac indubitati, venditare non erubescant, conciliare non possint, omne etiam initium interpretationis inde capiendum existimare; quamvis confuso Divino revelato naturalique jure, in ipsam juris naturæ definitionem impingere deprehendantur. Inter causas itaque Introductionem hæc in Pandectas, ante hoc quinquennium in gratiam auditorum suscipiendi præcipuam hæc fuisse, ut cupidam Legum Juventutem a periculosa illa jura tractandi ratione dehortaretur, ostenderetque qua religione Interpretem in exponendo jure civili versari oporteat: ita scilicet hoc in negotio se processisse, ut conquistis collatisque iis, quæ sub eodem vel diversis posita sunt titulis, vera & genuina Jurisprudentiæ Justinianæ principia atque analogia investigarentur, investigata inter media & argumenta justæ interpretationis adhiberentur, adhibitaque voluntatem seu mentem Legislatoris manifestarent. Hactenus de Autoris nostri proposito, ipsius plerumque verbis. De opere ipso, cum nota jurisprudentiæ fundamenta tradat, non multis opus

tis opus erit ambagibus? sane promissi sui in eodem Auctor nequaquam fuit immemor, quin potius cuncta concinno satis ordine, perspicue ac solide exponere allaboravit. Placuit ipsi, methodo nunc communissima, mirumque apud scriptores hodiernos applausum merita, per causas singula materiarum capita pertractare; cuilibet etiam titulo fere ejusdem cum antecedentibus & subsequen- tibus connexionem præmittit. Affectatam aliis anfinomiarum venationem penitus omisit, tanquam a proposito alienam; nec quæstiones moveri solitas aliter quam per nudas allegationes definit: nisi quæ forte ad demonstrandam juris analogiam spectare visæ sunt. Decisiones etenim controversiarum quæstionumque illustrium, peculiari a se tractatui destinatas dicit. Cæterum ut liber lectorum usui magis esset accommodus, quadruplex eidem index, verborum puta, Regularum juris, titulorum & rerum subnectitur,

## TRAITE' DU CHOIX ET DE LA

*Methode des études, par M. Claude Fleury. i.e.*

Claudii Fleury, Presbyteri & Abbatis, olim Præ-  
ceptoris Principum de Conty, Tractatus de sele-  
ctu & methodo studiorum,

Bruxellis, A. 1687, in 12.

Pietatis & eruditionis non vulgaris characterem ex libris Auto-  
ris hujus, in Acta nostra anno 1683. p. 173, 174. relatis, haut dif-  
ficulter cognosci potuisse existimamus. Ultramque etiam in hoc li-  
bello lectores, ut confidimus, deprehendent. In ejus parte prima  
commentaturus Auctor de informatione & educatione liberorum  
domestica, Dissertationem præmittit de informationibus seu scho-  
lis publicis. Agit itaque de studiis *Græcorum* ex Aristotele Lib. VIII.  
Posit. & Platone Lib. VII. de Legibus; postea *Romanorum*, ex Cice-  
rone aliisque autoribus; denique *Christianorum*. De his monstrat,  
quomodo ab initio Christianismi Philosophia gentilis, ut vana; Poe-  
tarum Theologia, ut diabolica; Oratoria, ut mendax & adulatoria,  
in odium & contemptum venerit, & ut Christianis pro scholis fue-  
rint templa, in quibus Sacra Scriptura assidue docebatur ab Episco-  
pis, qui

§. 1.

§. 2.

§. 3.

§. 4.

pis, qui discipulos sibi ex clericis minoribus adsciscabant. Non negat tamen, conversos ex paganismo Philosophos pristina studia eatenus retinuisse, ut optima quæque morum præcepta ex autoribus veteribus, veluti ad præparationem Ethicæ Christianæ afferrent; ex fabulis vero atque historiis eorum superstitiones antiquas irridendas & detestandas proponerent, & ita suis veluti armis errores pristinos oppugnarent; unde factum, ut a Juliano illorum librorum læctione prohiberentur. In locum autem Philosophorum successisse Monachos, probitate morum venerabiles, ita ut deinceps monasteria pro scholis haberentur, in quibus non literatura humana & curiosa, sed perfectio Christiana, neque tam læctione quam praxi disceretur. Hanc disciplinam in Clerum translata esse, cum seculo quinto Episcopi & Pastores fere ex monasteriis fumerentur. Neque tamen defuisse illo tempore scholas populares, in quibus Grammatica, Rhetorica, Mathesis, itemque Historiæ & Legum præcepta traderentur; sed has artes, destructo per Septentrionalium nationum incurfus Imperio Occidentis, suppressas fere esse, solique Clero, & potissimum Monachis studia sua superfuisset. Transit hinc ad Caroli M. conatus de promovendis in Francorum gente studiis, eosque ita laudat, ut barbariem pelli, & tam sacras quam profanas literas conservari potuisse existimet, si magni illius Imperatoris institutis obtemperatum constanter fuisset. Corruptionem autem multiplicem ex curiositate aliisque vitiis mox invaluisse, non sine ipsorum monachorum culpa, in aulis sub Ludovici Pii regno maxime irrepentium. At debilitata postea & deficiente denique familia Carolina, non populum solum & nobilitatem, literas plane aversantem, sed & Clerum barbarie summa laborasse, paucissimis exceptis, qui aliquam Dialecticæ aut Astronomiæ, minoremque adhuc Scripturæ S. & canonum notitiam habuerint. Seculo tamen undecimo & duodecimo, aliquo modo restaurata fuisse studia, ut ex *Yvoniæ Carnutensis*, *Petri Lombardi*, *Gratiani*, *Bernhardi* & aliorum scriptis apparet. Successisse *Scholasticam* quam vocamus doctrinam, ab Arabibus acceptam, quorum libros Judæi verterint. De Arabum autem studiis, ex speculatione in *Alcoranum*, ad Græcam literaturam traductis, haud contemnenda affert; monet tamen eos solum in Mathesi, Medici-

S. 5.

S. 6.

na & Metaphysica, neglectis reliquis Græcorum artibus & doctrinis hæsisse, suasque admiscuisse opiniones, vanas & superstitiosas, imo & magicas; iisdem etiam chymix, si non inventionem, culturam tamen deberi. His magistris fatetur Gallorum aliarumque nationum literatos ad Philosophiam Aristotelicam, itemque Medicinæ & Mathematicum studia pervenisse, neglecta linguarum notitia, ita ut Latinam ægre intelligerent & perperam scriberent. Ignorantia itaque linguæ & historix, non potuisse veteres autores, ne Ecclesiasticos quidem, cum fructu sufficienti legi aut explicari, sed plerosque omne studium in ratiocinatione & Dialectica posuisse, ad quam literatura eleganti & accurata opus non erat. Talem fuisse *Johannem Sopsistam*, Nominalium primum magistrum, aliosque. Ceteros Aristotelis dogmata Religionis articulis applicasse, *Albertum* puta *Magnum*, *Alexandrum de Hales*, *Thomam Aquinatam* & tot alios. Hanc itaque tertiam veluti methodum Theologici studii facit, cum prima Patrum fuisset, Scripturas immediate explicantium: secunda Bedæ, Rabani & similium, qui cum non haberent, quod Patrum laboribus adderent, describere atque excerpere eorum scripta solebant. Subjungit alia de studiis Jurisprudentiæ itemque Medicinæ; de canonibus autem aliquid addens, non dissimulat suppositionem epistoliarum quarundam decretalium, postea detectam, & monet, quam necessarium sit ad traditionis puritatem conservandam, ut semper sint in Ecclesia Viri linguarum, Historiarum & Philologiæ seu Criticæ periti. Persequitur ista, & quomodo institutis, quas vocamus, *Universitatibus*, Parisiensi maxime, & *Facultatibus*, literaturæ partes tractatæ fuerint, commemorat, neque defectus & abusus tacet. Notat quædam de Theologia illa Scholastica sive quæstionaria, quæ ex conjunctione Philosophiæ & Dialecticæ Aristotelicæ introducta fuit. Pergit dein ad tempus restauratæ elegantioris literaturæ, in Italia & aliis Christianorum provinciis, post ruinam Imperii Constantinopolitani, restituta antiquorum autorum lectione, cui inventa ars typographica magnos progressus dedit. Animadvertit etiam vitia, quibus illa studia contaminata fuerunt. Errat tamen, cum p. 63. *Luthero* tribuit, quæ fanaticis imputare debuisset, propositum nempe abolendi in univèrsum humaniores literas. Notorium enim & sufficienter probatum a nostratibus est, quanto

§. 9. 10.

II.

§. 12.

§. 13.

quanto zelo Lutherus studia ista, ab abusibus purganda, & ad Ecclesiæ utilitatem accommodanda commendaverit. Agnoscit ipse Autor paulo post, sectatores ejus eruditionis singularis studium adhibuisse, eoque nomine claros fuisse & discipulos magno numero attraxisse. Inde factum, ut iisdem armis Romano-Catholici sese instruerent, & linguarum originalium, ut & historiæ Ecclesiasticæ notitiam sibi pararent; quanquam superfluerint, qui vanam curiositatem sectari & veteri Scholasticorum methodo adhærere maluerint.

Altera opusculi parte de selectu studiorum a singulis faciendo disquirit, & ante omnia scopum proponit, quem non in delectatione sed utilitate querendum esse docet: ut nempe actiones vitæ tam communis, quam particularis, per studia literarum regantur, & tandem animæ voluptas & quies paretur. Ostendit autem, quomodo & qua ratione pueritia & juventa studiis aptissima sit; & quantum intersit, ut ea seligantur studia, quæ euique maxime necessaria & proficua sunt. Notat multos adversus hæc monita defectus, & methodum proponit, quæ pueri ad attentionem, quæ ipsis maxime deest, excitari possint. Distinctione inde studiorum proposita, speciatim tractat de religione & pietate, sive morali disciplina pueritæ a teneris annis tradenda & imprimenda; id enim nisi domi fiat, publicas informationes in templis parum prodesse. Ethicam autem exigit non philosophicam, quæ genium & prudentiam seculi sapiat, sed quæ cum præceptis Evangelicis ex se conveniat. Sequuntur Autoris consilia & monita de urbanitate, & de studio Logicæ & Metaphysicæ utiliter & pro captu adhibendo. Absolutis his, quæ ad animi & morum culturam pertinent, de corporis cura & conservanda sanitate, prætiolosissimo hujus vitæ bono, egregie commentatur. Post has considerationes, quæ ad omnis conditionis & utriusque sexus homines pertinent, quia omnes religione, morum probitate, iudicii rectitudine & sanitate corporis opus habent; differit adversus promiscuum plebeiorum & tenuiorum ad literarum studia concursum, per quæ victus solum media queruntur; cum non hujus, sed nobilioris scopi causa iis inestudendum sit; ita ut quisque pro fortuna & conditione sua, quantum potest & valet, ad animi & corporis curam & culturam conferre discat. Progreditur hinc ad artes quibus ii, qui honesto loco nati sunt, ad negotia majora excoli de-

§. 14.

§. 15.

§. 16. 17.

§. 18.

§. 19.

§. 20.

§. 21.



- bent. Agit igitur de Grammatica, & ante omnia quidem de populari, sive præceptis patriam linguam recte loquendi & scribendi, & hanc a sexto ætatis anno, nec nimis festinanter aut cum fastidio tractandam esse suadet. De Arithmetica brevis est; sed prolixior in tradendis regulis Oeconomiz, quas magno cum damno negligitur, neque tamèn eas per modum artis aut disciplinæ, sed conversatione & usu inculcari vult. Eodem modo notitia legum & iudiciorum imbui posse juventam statuit, longe majori utilitate, quam quæ ex Philosophia capitur. Istis quatuor, nempe Grammaticæ, Arithmeticæ, Oeconomicæ & Legum notitiæ, quarum quædam rudimenta mediocribus etiam utilia sunt, subjungit studium politicum nobilioribus necessarium, illud nempe, quo statum & jus patrium, finitimarumque regionum cognoscunt. Suadet tamen, ut veræ & legitimæ Politicæ præcepta a falsis, quæ neglecta justitia & humanitate solum ad utilitatem & potentiam Principum aut Reip. augendam tendunt, sedulo distinguantur. Commendat Aristotelis & Platonis dogmata, & rejicit Machiavelli & Hobbesii commenta, imò ad fontes ascendere jubet, & ex Moÿse, Davide, Salomone, Prophetis & Apostolis salutares regulas discere, quæ Deum ipsum autorem habent. Sequitur studium Latinæ Linguæ, quam omnibus Christianis notam esse optat, ob insignem utilitatem ex lectione librorum sacrorum; monet tamen, modum tenendum esse. Idem docet de studio Historico, ad utilitatem potius quam ad ostentationem & curiositatem, & cum delectu instituendo, & speciatim de historia naturali & Cosmographia. Pergit ad Geometriam, sed prolixius tractat de Rhetorica, ea nempe, quæ usum habet in vita civili, & nostro tempore, v. g. qua opus est Advocato, Concionatori, Viro in magistratu aut munere publico constituto. Notat quo fructu a senioribus, & in negotiis Reip. exercitatis, Autores veteres, Cicero puta aut Demosthenes legi possint, qui nunc pueris aut hominibus de schola inutiliter proponuntur. Poeticæ studium etsi inter utilia non ponat, laudat tamen, & inter curiosa primum ei locum assignat. Subjungit illi Musicæ, Picturam & quæ ad eam pertinent, item antiquitatis & numismatum cognitionem, exquisitiorem Astronomiæ Theoricæ, Chronologiæ & aliarum istiusmodi artium scientiam, studium item linguæ Græcæ & exoticarum;

rum. Orientalium linguarum peritiam paucis quærendam esse existimat, Hebraicam tamen Ecclesiasticis utilem esse agnoscit, ad refutandos Hæreticos, ( quos ea superbire dicit ) & ad convertendos Judæos. Rabinicæ literaturæ exiguam habet rationem, minorem etiam curiositatum aliarum, & cavere jubet, ne per has ab ordinario vitæ officio deflectamus. Succedit examen quoddam artium inutilium, veluti est inquisitio lapidis Philosophici, ars Lulliana, Astrologia judiciaria, Magia, non vetita saltem & scelerata, sed & ea quam vocant naturalem. Rejicit tandem artes præstigiatorias & ludieras, imo omne ludorum sedentiorum genus, ut ineptas nugas, & quas Romani spreverint, delectationem in conversatione & lectione longe majorem quærentes. Ultimis Libelli capitibus ostendit, quæ pro differentia ætatis & conditionis tractari ante alia debeant: monet autem haud abs re, pueris etiam in tenera ætate, non ut vulgo fieri solet, solum ea quæ memoriæ, sed & quæ judicium, phantasiæ & voluntatem exerceant, proponenda esse. Fœminarum institutionem negligi non sine gravi ratione queritur, neque tamen exigit, ut artes & disciplinas, quas recensuit, ad ostentationem & curiositatem, ex qua nihil boni oriatur, & scholastica methodo discant; sed ut ad vitandam, cui deditæ sunt, superstitionem, solide cognoscant religionis fundamenta, moralia potissimum; deinde judicium exerceant ex primariis Logicæ dogmatibus, præteritis tamen grandisonis illis artium vocabulis. Commendat illis etiam Arithmeticam & Oeconomicam scientiam, tum corporis curam ad servandam valetudinem. Ad ordines inde præcipuos hominum progressus, Ecclesiasticis speciatim inculcat continuam lectionem S. literarum, ita ut eas, quod primitivæ Ecclesiæ tempore familiare Clero fuit, memoria pene teneant. Hanc lectionem, si sensui literali ante omnia insistatur, optimi commentarii loco esse, & sufficere posse mediocribus aut pauperioribus, qui adjuncto Catechismo, & libris ritualibus aut aliquibus sermonibus S. Augustini, ad officium suum satis idonei sint futuri. Hominibus dein militaribus autor est, ut linguarum studia tractent, inter quas & Germanicam proponit; ad historias eos invitat, & ad necessarias Mathematicas partes, ad legum etiam publicarum & bellicarum notitiam; ipsam vero artem belli, usu discendam esse agnoscit. Denique etiam

§. 34.

§. 35.  
§. 36.

§. 37.

§. 38.

§. 39.

iam iis, qui Magistratum munia ambiunt, consulit, ut mediam inter Scholasticæ jurisprudentiæ subtilitatem & ruditatem practicum viam teneant; nec utriusque extremi incommoda taetet. Hæc, cum pleraque manifestæ sint utilitatis, prolixiori enarratione digna esse censuimus, imo integri libelli versionem, iis quibus vacat commendamus. *Dissertationem de Platone* quæ huic tractatui annexa est, & nihil cum eo commune habet, seorsim referemus.

**7. BERNOULLI ANIMADVERSIO IN GEOMETRIAM Cartesianam, & Constructio quorundam Problematum Hyper-solidorum.**

**Q**uanquam subinde extiterint, qui Cartesium in Physicis aliisque humani quippiam passum fuisse ostenderent, nemo tamen quod sciam hætenus in ejus Geometria quicquam, quod alicujus momenti esset, censura dignum adnotavit; quale quiddam in sequentibus aperire constitui, postquam de primario Authoris in illa scopo pauca nonnulla prælibavero, quæ errorem ejus magis conspicuum minusque excusabilem reddere possunt.

Cartesius in tribus Geometriæ suæ libris præcipue versatur in eo, ut ostendat, ad Problematis cujusque constructionem semper eligendam esse lineam simplicissimam, cujus ope id ipsum solvi queat, hoc est, (prout se explicat) non tam talem, quæ Problematis constructionem aut demonstrationem faciliorem reddat, quam quæ simplicissimi sit generis. Hoc enim posito docet deinceps, solius lineæ rectæ & circuli ope non posse construi nisi Problemata simpli-cta & plana, id est, Æquationes unius duarumve dimensionum; & ope Sectionis alicujus Conicæ non nisi Problemata solida, hoc est, Æquationestrium quatuorve dimensionum; & ope Parabolæ, ut vocat, secundi generis, Æquationes duntaxat; vel 6 dimensionum, cæterasque altiorum graduum Æquationes requirere itidem curvas gradatim in infinitum magis magisque compositas. Quod tantum est; ac si generaliter dixisset, *per curvas cujusque generis construi solummodo posse Æquationes duplo plurium dimensionum, quam sint illæ, quibus earundem curvarum natura exprimitur.* Quæ  
Regu-

Regula a nemine hucusque in dubium vocata fuit, licet ejus falsitas facile potuisset detegi a Schootenio, Huddenio, aliisque qui perspectam habebant methodum adveniendi Equationum constructiones, nisi Magistri sui auctoritate præventi, veritatem dictorum ejus supponere quandoque, quam examinare maluissent.

Existimo namque, demonstratu haud difficile esse, quod cujuslibet generis curva apta sint ad construendas Equationes tot dimensionum, quot indigitat quadratum numeri dimensionum, ad quas ascendunt Equationes, curvarum illarum naturam exprimentes. Sic ope curvarum, quarum natura exprimitur per Equationem cubicam, construi possunt non solum Equationes bis trium seu sex, sed ter trium seu novem dimensionum; & quarum natura exprimitur per Equationem biquadraticam, earum auxilio non modo Equationes bis quatuor seu 8, sed quater quatuor seu 16 dimensionum resolvuntur, &c: plane ut hinc appareat, Cartesium ejusdem, quod ipse perstringit, vitii reum esse, dum ad constructionem Problematum superiorum graduum præter necessitatem adhibere docet curvas magis compositas, quam eorundem natura deposcit. Quod enim circa Sectiones Conicas recte sentiat, earum nempe ope non posse construi altiores Equationes quam Cubicas & Biquadraticas, videtur potius ex accidenti illi contigisse, ex eo quia coincidunt duplum & quadratum binarii, qui est numerus dimensionum, quibus constant Equationes naturam Conicarum Sectionum exprimentes.

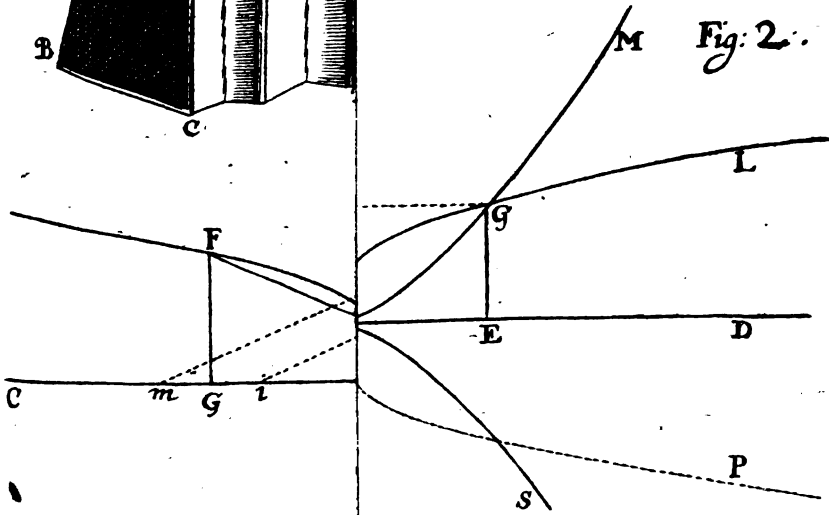
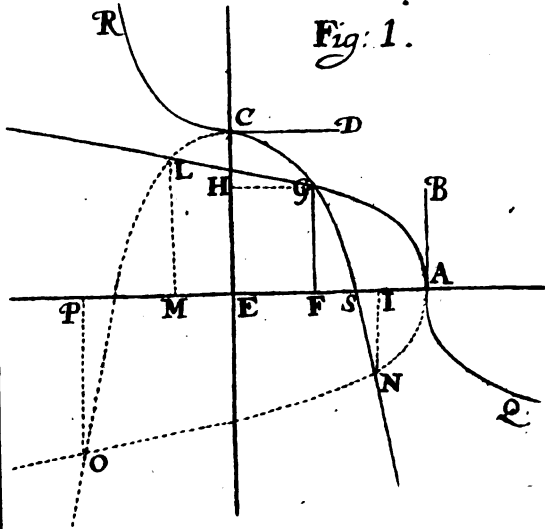
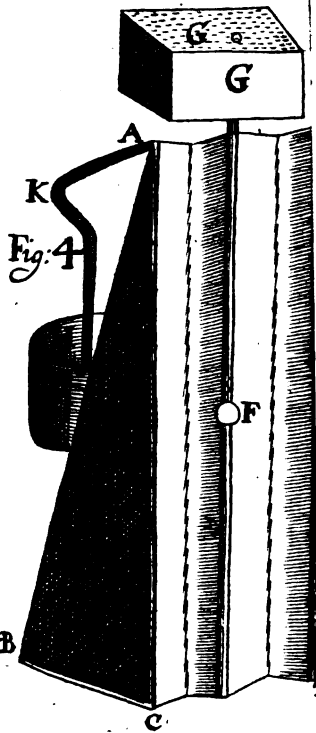
Sed ne quicquam gratis asseruisse videar, proponamus construendam hanc Equationem 9 dimensionum:  $y^{9**} - 3py^{6**} + 3ppy^{3*} - qy - r = 0$ , quæ quamvis incompleta sit, determinationemque includat, quatenus requirit quantitatem cognitam septimi termini æqualem trienti quadrati quantitatis cognitæ quarti; attamen non reducibilis est ad pauciores dimensiones; æ proinde, si credendum Cartesio, aliter construi non poterit, nisi adhibendo curvam duobus tribusve gradibus altiore, quam sunt Sectiones Conicæ. Dico, duobus vel tribus gradibus; quoniam animadverto, ipsum Cartesium sibi non constare in distinguendis per certa genera curvis; quemadmodum sub finem libri primi ex resolutione quæstionis Pappi colligere est; ubi ad quæstorum punctorum inventionem adhibendam esse dicit curvam Sectionibus Conicis

uno gradu altiore, cum quæstio proposita est in 10, 11, 12, aut 13 lineis: & cum in 14, 15, 16 vel 17 lineis, requiri tum aliam curvam, quæ uno adhuc gradu supra præcedentem sit composita. Atqui vero cum quæstio proponitur in 10, 11, 12 aut 13 lineis, effici potest (ipso monente Cartesio) ut Æquatio Problemati respondens non ultra Quadrato — cubum assurgat: & cum in 14, 15, 16, 17 proponitur, fieri etiam potest, ut Æquatio Biquadrato — quadratum non excedat; quarum quidem Æquationum illa juxta Auctoris methodum resolvitur ope curvæ, cujus natura exprimitur per Æquationem Cubicam, hæc vero per aliam curvam, cujus natura exprimitur per Æquationem Biquadraticam: Unde omnino colligi deberet, Auctori propositum fuisse, curvas istas ad duo diversa genera vel duos differentes gradus referre; & tamen ipsemet in paragrapho statim subsequenti non obscure, imo libro secundo passim disertis verbis ambas sub eodem constituit gradu; sicut etiam illas curvas, quarum æquationes vel ad surdesolidum, vel ad quadrato — cubum adscendunt, promiscue sub eodem curvarum genere complectitur.

Quicquid igitur sit de distinctione hac curvarum, certum est, Æquationem supra allatam ex sententia Cartesii construi non posse, nisi ope curvæ, quæ sectiones conicas ad minimum duobus gradibus excedit: cum tamen eandem construam facile adminiculo solius curvæ Paraboloidicæ cubicalis, quæ sectiones conicas uno dun-

**TAB. VI.** taxat gradu superat. Constructio talis: Descripto fig. I vulgari **Fig. I.** Paraboloidæ cubicali AG, cujus latus rectum AB seu I, vertex A, & axis AF, sumatur in hoc axe AE = p, & ex puncto E excitetur perpendicularis EC =  $\frac{p^3 - r}{q}$ , circa quam ut axem, vertice C, & latere recto

$\frac{q}{CD} = \sqrt{q}$ , describatur aliud Paraboloides cubicale CG, interfecans alterum in puncto G, e quo si demittatur in axem AE perpendicularis GF, erit hæc radix Æquationis propositæ. *Demonstr.* Etenim si linea GF sic inventa vocetur y, erit ex natura Paraboloidæ, AF = y<sup>3</sup>, ac proinde HG = EF = AE - AF = p - y<sup>3</sup>, & HGc = p<sup>3</sup> - 3ppy<sup>3</sup> + 3py<sup>6</sup> - y<sup>9</sup> = (propter Paraboloides CG) DCq: in CH = DCq: in CE - CF = (per constr.) q in  $\frac{p^3 - r}{q} - y = p^3 - r - qy$ ; hoc est, Æquatione



1787

*[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]*

tionē ordinata,  $y^{2**} - 3py^{6**} + 3ppy^{3*} - qy - r = 0$ ; quæ eadem est cum propōita: unde liquet, inventam lineam GF, quæ nominata fuit y, Æquationis hujus esse radicem. Q. E. D.

Potest vero etiā ipsa hæc æquatio adhuc aliter construi, ope unius ejusdemque Paraboloides cubicalis, id est, duorum eandem parametrum habentium, hæc modo: Ductis (ead. fig. I) EA,

EC perpendicularibus indefinitis, abscissaque  $EC = \frac{p^3 - r}{q}$  ut antea,

fiat  $EA = \frac{p}{\sqrt{q}}$ , & describantur circa axes AE, CE, sumtis verticibus A & C, ac communi Parametro AB vel CD =  $\sqrt{p} \sqrt{q}$ , duæ

Paraboloidea cubicalia AG, CG, sese interfecantia in puncto G; demissa enim in AE perpendicularis GF iterum Æquationis propōitæ

radicem designabit. Dem:  $\frac{p^3 - 3ppy^3 + 3py^6 - y}{\sqrt{q}} = \text{Cub: } \frac{p - y^3}{\sqrt{q}}$

-- Cub: EA  $\frac{GF}{q}$  = Cub: EA - FA = HGc = DCq; in CH = DCq; in

$$ABq: \frac{p^3 - r}{p^3 - r - qy}$$

CE - GF =  $\sqrt{q}$  in  $\frac{p^3 - r}{p^3 - r - qy} - y = \frac{p^3 - r - qy}{p^3 - r - qy} \sqrt{q}$ ; factaque mul-

tiplicatione per  $\sqrt{q}$ , habetur ut supra,  $p^3 - 3ppy^3 + 3py^6 - y^9 = p^3 - r - qy$ , sive,  $y^{9**} - 3py^{6**} + 3ppy^{3*} - qy - r = 0$ ; quare constat rursus, GF Æquationis hujus radicem fore. Q. E. D.

Dixi, solam GF fore Æquationis radicem, non LM, vel IN, vel OP, utpote quæ radices sunt differentium Æquationum: nam LM est radix vera hujus Æquationis,  $y^{9**} - 3py^{6**} + 3ppy^{3*} + qy - 2p^3 + r = 0$ ; IN radix falsa istius,  $y^{9**} + 3py^{6**} + 3ppy^{3*} + qy + r = 0$ ; & OP falsa hujus,  $y^{9**} + 3py^{6**} + 3ppy^{3*} - qy + 2p^3 - r = 0$ : quod cum primo animadvertissem, suspicari simul cœpi, curvas AN & CL non easdem esse cum AG & CG, neque ulterius perpenſa mox verum deprehendi, quod curva AG infra axem AE non continetur sinistrorsum per AN, sed potius dextrorsum per AQ, & similiter curva CG ultra axem CE non inflectatur deorsum versus L, sed sursum versus R: meminique postea, id ipsum etiā jam olim a Wallisio, sed alia occasione observatum esse, in Præfatione ejus ad



Tractatum contra Meibomium. Etenim intersectiones harum curvarum RCGN & LGAQ, dicta ratione inflexarum supra axem AP, determinabunt omnes radices veras Æquationis nostræ, & reliquæ infra axem omnes falsas: possunt autem se interfecare supra axem . . P ad summum in tribus punctis, & infra in duobus, si ultimus Æquationis terminus habeat signum —, quod fit, si ES < EA; at si habeat signum +, id est, si ES > EA, possunt se interfecare supra axem in 4 punctis, & infra in uno solo; sic ut illo casu Æquatio tres admittere possit veras radices, & duas falsas; hoc vero 4 veras, & unam duntaxat falsam: reliquæ enim quatuor semper hic imaginariæ sunt.

Quemadmodum vero Æquatio ista incompleta novem dimensionum constructa est adminiculo curvæ, quæ uno tantum gradu supra sectiones conicas est composita; ita ex eodem curvarum genere seligi omnino posse puto tales, per quas omnes etiam completæ Æquationes totidem dimensionum generaliter resolvi ac constructui queant. Sed ut veritatem usumque eorum, quæ dixi, etiam in speciali aliquo Problemate eoque celebri admodum, circa inventionem nimirum mediarum quarundam proportionalium, palam faciam, proponantur inveniendæ sex mediæ proportionales inter duas datas a & q: ubi constat, quod si pro prima earum ponatur x, perveniatur ad Æquationem bissursolidam,  $x^7 - a^6 q = 0$ ; quæ, si Cartesio fides habenda, aliter constructui nequit, nisi adhibendo curvam, cujus natura exprimitur per æquationem, in qua alterutra indeterminatarum ad Biquadratum assurgit: At ego illam constructo facillime ope duarum curvarum, quarum natura intra limites Æquationis Cubicæ coeretur. Ductis enim (fig. II) normalibus rectis AD, AC, si circa illas ut axes, communi vertice A, parametris AB = a, & AF = q, describantur duæ Paraboliformes curvæ AGL & AGM, sese interfecantes in puncto G, quarumque illa sit vulgaris Paraboloidica cubicalis, hæc vero alia Paraboloidica ejus naturæ, ut solidum ex ductu lateris recti in quadratum segmenti axis sit æquale cubo ordinatim — applicatæ; erit perpendicularis GE, ex puncto intersectionis G in axem AE demissa, radix æquationis inventæ, id est, prima sex mediarum proportionalium, quarum tertia est AE. Dem:  $aa y = ABq$ : in AE = (ex natura Paraboloidis AGL) EGc: =  $x^3$ , hinc  $y = \frac{x^3}{aa}$ , &  $y^3 = \frac{x^3}{aa^3}$ : Rursus  $qxx = AF$  in AHq: = (ex natura Parab. AGM)

TAB. VI.  
Fig. 2.

AGM)HGc:  $\frac{x^9}{a^6} = y^3$ , unde  $x^9 = a^6 qxx$ , factaque divisione per  $xx$ ,

$x^7 - a^6 q = 0$ , quæ quia cum superiore convenit, patet propositum. Notandum hæc occasione: Quia Aequatio, ad quam primo pervenitur, dividi potest per  $xx$ , sequitur illam præter rectam GE adhuc duas alias habere æquales radices, quarum singulæ sint æquales nihilo, adeoque duas curvas in communi vertice A sese tangere debere: quo indicio denuo cognovi, ad quas partes inflectantur curvæ ultra verticem, deprehendique non continuari per AP & AO, cum absurdum foret, curvas LAP, MAO sic inflexas se in A contingere: sed priorem (quod cum Wallisio jam annotavi) continuari per AQ, posteriorem vero (quod a nemine hucusque observatum legi) per AS: hæc enim ratione contactus utriusque curvæ manifestus est.

Haud absimili operatione inveniuntur 10, 12, 16, pluresque mediæ proportionales: nam si curva AGL sit Paraboliformis Biquadratica expressa per  $a^3 y = x^4$ ; & curva AGM Paraboliformis Cubica denotata per  $sqx = y^3$ , erit GE prima decem proportionalium inter  $a$  &  $q$ , & AE quarta: sin & hæc sit Biquadratica indicata per  $qx^3 = y^4$ , erit GE prima duodecim proportionalium, & AE quarta, &c. Quales quidem juxta Cartesium inveniri non possent, nisi ope curvarum multis adhuc gradibus supra Paraboliformes istas compositarum.

Præterea sciendum, etiam quatuor mediæ proportionales inveniri posse ope Parabolæ & vulgaris Paraboloidicæ cubicalis, quæ tametsi sit generis ejusdem cum illa, qua utitur Cartesius, tamen & constructionem multoties expeditiorem & demonstrationem planiorem efficit. Si enim in eadem fig. AGL fingatur esse vulgare Paraboloides cubicale, cujus latus rectum  $AB = a$ , & AGM Parabola, ejus latus rectum  $AF = q$ , erit GE prima 4 proportionalium inter  $a$  &  $q$ , & AE tertia. Quæ constructio conferri potest cum prolixissima illa Cartesiana, quæ habetur sub finem libri tertii.

Quibus omnibus rite perpensis, nihil prorsus video, quid Cartesium hoc in passu ab ἀγνοῦσθαι vitio, quod ipsemet perstrinxit sæpius, liberare queat; præterquam quod dici forte possit, ea propter Geometram hunc coactum fuisse, in construendis Aequationibus

tionibus Quadrato cubum excedentibus adhibere curvam nostra altiore, quia alteram curvarum, quarum interfectione determinari debent radices, perpetuo in omnibus suis constructionibus voluerit esse Circularem, quæ simplicitate sua vicissim compenset, quicquid altera nimium habet compositi. At scilicet hoc esse præsidium, ipse si revivisceret, Cartesius haud gravate agnosceret: quippe nemini, puto, condonaret, qui Problemata Plana, quæ duorum circulorum interfectione resolvi possunt, construere mallet operationis alicujus conicæ & lineæ rectæ, sub prætextu, quod sicut Sectio Conica circulo magis est composita, ita linea recta vicissim eodem sit simplicior: neque etiam magis ab eo veniam impetraret, qui in constructionibus Æquationum Cubicarum Circulo & Parabola præferret lineam rectam & Paraboloidicam cubicalem, quarum una magis, altera minus illis est composita, ut maxime omnes Æquationes Cubicæ lineæ rectæ & unius ejusdemque Paraboloidis operatione non minus ac circuli & Parabolæ adminiculo, scite & expedite constructui possint hoc modo: Descripto (fig. III) vulgari Paraboloidæ cubicali FEA, continuato, ut supra monui, per AH, cujus axis sit CAL, vertex A, & latus rectum  $AB = 1$ , abscindatur in axe (sinistrorsum, si sit  $z^3 = * - pz \mp q$ ; dextrorsum vero, si habeatur  $z^3 = * \mp pz \mp q$ , aut,  $z^3 = * \mp pz - q$ )  $AM = p$ , &  $AI = q$ , junctaque BM ducatur per I huic parallela IE, tangens vel secans curvam in puncto vel punctis, a quibus demissæ ad axem perpendiculares denotabunt omnes Æquationis radices; nempe ED radicem veram primæ formulæ: LH veram, & FG, ED falsas secundæ: sicut illa falsam, hæc veras tertiæ. Cum itaque Constructiones istæ tam elegantes tamque faciles nihilominus e Geometria eliminantur a Cartesio, perspicuum utique est, etiam modum, quem præscribit pro construendis Æquationibus Quadrato cubum excedentibus, repudiandum potius esse hoc nomine, quia curvam adhibere docet, utraq; nostra magis compositam; quam excusandum, quod pro altera assumat circulum, qui iisdem simplicior existit.

Ut taceam de eo, quod ne quidem semper opus sit, in nostra methodo querere radices per interfectionem duarum diversarum curvarum, sed quod sæpe una sola sufficiat, prout ostendi in constructione posteriore Æquationis supra allatæ novem dimensionum, quam

TAB. VI.  
Fig. 3.

quam absolvi ope unius ejusdemque Paraboloïdis, diversimode tantum positi: cum secundum Cartesium semper describendæ sint duæ diversæ curvæ, quarum intersectionibus radices optatæ Aequationum inveniantur.

**EXCERPTA E LITERIS Dn. BOISOTTI, ABBATIS**

*S. Vincentiis, scriptis ad Dn. Nicasium Abbatem &*

*Canonicum S. Capelle Divionensis: de virgine quadam  
sine omni alimento vitam ducente,*

Translata ex Ephem. Erud. Parisiens. d. 15 Martii,

1688.

**A**Micorum meorum quidam Medicus his diebus rem valde extraordinariam ad me perscripsit. Narrat, ante quatuor circiter annos *Pallesi*, quæ villa exigua est prope *Pontarlerium*, virginem quandam viginti sex aut triginta circiter annos natam, cui nomen *Jacqueline Nicolet*, ab equis currum feno onctum trahentibus prostratam fuisse. Et equi quidem per caput & collum ejus sine noxa transferunt. At currus super dorsum transvectus livorem infixit ei regioni, quæ undecimæ vertebæ respondet. Puella mox multum cruoris vomit, idque per plures dies facere continuavit, modo tamen diverso. Quandoque vomitu sanguinem ejecit purum, alia vice coagulatum, ac semel iterumque materiam quandam carni minutim concisa similem. Tempore lapsam proximo infecit: aliquandiu in extremis fuit. Posthæc febrî correpta est insignibus comitata doloribus, quippe nihil ferè leviores abhinc facti sunt, & quos hodiernum per totum corpus sentit, speciatim tamen circa stomachum, dorsum & verticem capitis, adeo ut nequeant ipsam locum movere, aut in cubiculo strepitum eiere gressibusve rudioribus incedere, quin dolor summus in omnibus illis partibus renovetur. Sinistrum ejus brachium imperfecta paralyfi affectum semper, ex quo casus iste contigit, permansit. Appetitu ciborum omnino destituitur, & si maximo ejus quid haberet, vix possibile ei foret quidquam deglutire, dum ingens obstaculum sentit in orificio celophagi. Quis & pater ejus refert, quod primis illius invalitudinis diebus ipse exevulserit ac reseverit e faucibus partem quandam carnis mollioris,

unius pedis longitudine. Cumque hæc caro noviter recrevisset, inde iterum post hæc abscidit. Præter hæc incommoda & illud habet, quod nunquam fere dormit. Majori admiratione dignum est, quod inde a quatuor annis non comederit ad summum plusquam sesquilibram panis aliusve cibi, cum pauxillo sacchari, quo obducta fuerant 15 aut 20 grana anisi, magnitudine nucis conditæ; quodque non biberit nisi duos circiter aquæ cyathos. Id vero quod omnem superat fidem, hoc est, quod perhibentibus domesticis, quorum testimonium nequaquam videtur suspectum, a 35 abhinc septimanis omnino nil quidquam nec bibit, nec manducavit. Cujus rei rumor cum in vicinia percrevissent, medicus ille, qui ad me scripsit, curiositate ductus est eam invisendi. Offendit in ipsa febriculæ aliquid, pulsus inæqualem, debilem & frequentem, colorem sat bonum & naturalem, linguam nec siccam, nec humidam, carnes satis solidas, molles ac pingues; inquirens in alias circumstantias eomperit, eam nulla omnino excrementa ejicere, nec per alvum, nec per viam urinæ; cæterum sæpius leves sudores experiri, ac denique ab initio ægritudinis in hunc usque diem cursum ordinatum menstruarum purgationum nec per inædiam, nec per somni defectum, nec per febrem fuisse interruptum. En ea, quæ ab oculato teste ad me scripta sunt. Multum hæc res negotii facessere poterit Philosophis atque Medicis. Non deerunt, qui de facti veritate ambigent; at si quis de ea dubitabit, ipsimet hæc de re certiores se facere poterunt. Puella enim in vivis est, nec ita prope adhuc videtur moritura. Haud ignoro, sæpius relationes esse factas de certis personis, sine assumptione cibo vivere creditis, ac inquisitione profundiori a peritis instituta non nisi fraudes & mendacia plerumque detecta fuisse. Nil vero horum hic suspicari datur. Misera illa puella per dolores quos patitur continuos, tam parum vitæ commodis fruitur, ut indifferens admodum ei sit, credaturne quid comedere nec ne. Nil etiam ad patrem ejus redundat ex fama invalitudinis hujusce, nec apparet, quid mentiri hic domesticos juvaret. Superest itaque conjicere, quo pacto virgo hæc subsistere queat sine assumptione ullius alimentii. Credo vel peritissimos hoc in negotio hæsituros mortemque ægroty expectandam fore, ad investigandum dissectione mediante, quamnam stupendis adeo effectibus causa esse potuerit. Res tam insolita

solita est, ut viri curiosioris in ipso loco presentis observatione forte non indigna sit, &c.

**JOH. BURCHARDI ROSLERI, CONSILIARI**  
*Aul. & Regim. Saxo-Coburgici Praefecti, Dia-*  
*tribe Juris Publici De Protectoris Caesareis.*

Francofurti ad Moenum, impensis Joh. Dav. Zunneri,  
 1688, in 4.

**D**Octrinam de Protectoriis Caesareis, inter materias Juris Publici Germaniae haud postremam, peculiari hac Tractatione proponere vel ideo placuit Nobilissimo Autori, quod a nemine hactenus ex professo discussam reperiret; perhibetque se ad id suscipiendum imprimis inductum ante hoc triennium fuisse amicis precibus Domini *Joh. Jac. Aviani*, Consilarii antehac intimi Coburgici, nunc Assessoris Camerae Spirensis, qui & ipse inter plures Juris nostri materias adhucdum indiscussas hanc etiam recensere fuerit solitus. Ab ovo itaque rem repetiturus noster, Literas illas Protectorias, (sive privilegia, vi quorum impetrans in peculiarem Caesaris & Imperii tutelam recipitur contra omnem violentiam, indicta ludentibus certa & gravi poena,) quoad originem ad antiquam magis consuetudinem, quam jus scriptum refert, dum in nulla fere publica Imperii nostri lege, excepto §. 8. *Novissima Capitulationis*, earum mentio injiciatur. Ortas autem tum maxime putat, cum dissidationes, nondum sancita Pace publica passim per Germaniam grassarentur. Porro jus Protectoria talia, quorum a mandatis de non offendendo differentiam pluribus ostendit *p. 106. seq.* per Imperium concedendi, reservatis Caesaris accenset: utut non inficietur, Statibus simile quid intra cujusque territorii ambitum competere. Literas vero tales omnibus promiscue dari posse probat, quotquot iisdem indigeant esse ex justa causa expectant, sive seculares sint, sive ecclesiastici, nobiles, ignobiles, integræ etiam familiae & universitates. Domui tamen Austriae vi privilegii indultum esse, ne ejus subditi Protectoria ab Imperatore impetrare valeant: quamvis hoc non ita indistincte intellectum velit Autor. Cæterum nec extraneis beneficium literarum talium denegari docet, ipsisque

Judzis

Judæis plus vice simpli indulgentiam : qua occasione narrant ex Fran-  
cisco Marinio, quod Cracoviæ circa festum Ascensionis Christi,  
Judæi a Studiosis, vi jactati cujusdam veteris privilegii, & impune  
trucidati & bonis exuti fuerint quandoque. Ulterius edocet, Pro-  
tectoria vel in genere saltem concipi contra omnes, a quibus vis aut  
molestia inferri ullo modo posset : vel in specie nonnunquam ad-  
versus Personam nominatim expressam, a cujus violentia impetrans  
peculiariter sibi metuit ; itemque alia protectoria non nisi Imperi-  
alem protectionem spondere ; alia vicissim curam talismodi prote-  
ctionis speciatim demandare uni alterive Statui, addito hunc in fi-  
nem separato Diplomate, quod Conservatoris nomine venire solet.  
Qualia diplomata cum antehac ad exteros quoque magnates non  
raro directa fuerint, ad protegendos ita nonnullos subditos Impe-  
rii immediatos aut mediatos, Civitates inprimis : cautum in *Capit.*  
*Loop.* §. 8 fuit, ne quid ejusmodi posthac fieret, aut exteris ea ra-  
tione occasio suppeditaretur membra Imperii ad se rapiendi. De-  
nique ostendit noster, quemodo si coerceantur, qui Literis Prote-  
ctoriis contravenire ausi fuerint : & quidem si absque malo propo-  
sito quid contra eas admissum sit, interdictum saltem retinendæ pos-  
sessionis locum habere ; si dolosa fuerit violatio, non criminali tan-  
tum pœnæ, per processum accusatorium vel inquisitorium, prout  
Cæsari placuerit, irrogandæ locum dari ; sed vel maxime agi ad pœ-  
nam civilem diplomati insertam, tot nempe marcas suri puri (qua-  
rum singulæ 96 Imperiales efficiunt) quot ibi expressæ sint : cujus  
multæ dimidium sisco Cæsareo competat ; quo nomine Fiscalis ex  
officio pendente inter lædentem & læsum processu, intervenire so-  
leat. Instituitur vero ad pœnam hanc exigendam actio violati prote-  
ctorii, seu, ut frequentius audit, Processus citationis ad vi-  
dendum se incidisse in pœnam Protectorio insertam, idque vel co-  
ram Cæsaris Judicio Aulico, vel coram Camera Spirensi : cujus acti-  
onis naturam & requisita Autor pluribus persequitur ; integrum  
etiam Protocollum actitati ejusmodi Processus simul in adjunctis  
communicans. Nimirum non contentus in tractatu ipso theore-  
tice hanc Protectoriorum doctrinam exposuisse, ad majorem lu-  
cem dandam subjunxit varii generis scripturas atque diplomata ad  
materiam hanc spectantia, prout re ipsa in summis illis Imperii di-  
casteriis

caeteris concepta fuere. Videre ibi est plufcula Protectoriorum exempla non ſakem recentiora , uti v.g. Literas Academiz Jenenſi anno 1674, itemque Ducis Holfatiz Chriſtiano Alberto anno 1684 concefſas : ſed & antiquiora, quorum nonnulla Latino, nonnulla Teutonico, valde tamen obſoleto ſtylo concepta comparent: e quibus obſervare licet, Diplomata talia Protectoria priſcorum temporum generalibus fere terminis conſtare, neq̄ multam determinatam, ut quidem hodie fit, in illis exprimi. Alia quoque ſcripta ad hoc negotium facientia, præſertim proceſſum concernentia, inſuper adjiciuntur, inter quæ etiam reperitur Protectorium Mahometis IV, anno 1665 menſe Decembri Jeſuitis aliisque clericis Latinis concefſum per ditiones Turcicas, vi cujus ſimul iisdem immunitas a veſtigalibus aliisque exactionibus tribuitur. De cætero in Tractatione hujus thematis ita verſatus eſt Autor, ut univerſam materiam antiquaque ſtudioſe conquiſitam & in decem capita diviſam ſuccinctis theſibus includeret, eaſdem ſubjectis notis, prolixiusculis aliquando, illuſtraret aut potius amplificaret, facta in affinis Juris publici privatique materias excuſſione; cum alioquin ob thematis ipſius ſterilitatem intra paucarum forte paginarum cancellos ſubſtitendum fuiſſet.

### TOBIÆ PFANNERI DE CATECHVMENIS

*antiquæ Eccleſiæ liber.*

Francof. & Gothæ, apud Aug. Boetium in 12.

**I**N proœmio celeberrimus Auctor de ritibus priſcæ Eccleſiæ in genere agit, eorumque paucitatem & ſimplicitatem laudat, exquirique rationem traditionis Apoſtolicæ, ex qua Tertullianus, Auguſtinus aliique eorum originem derivare conſueverunt. Ipſum opuſculum quinque capitibus abſolvit, quorum I<sup>o</sup>. denominationem Catechumenorum exponit, ac an Fidelium, Chriſtianorum, Fratrumve nomine venerint, diſputat, & quæ ab Albaſpinæo, Arndioque hæc de re tradita ſint, ediſſerit. II<sup>o</sup>. & loco & jure diſcretos a Fidelibus Catechumenos egiſſe obſervat. In porticum enim conjiciebantur, cui inde Catechumenii nomen erat. Nec ad aſpectum Euchariſtiæ (cui tamen analogum quoddam Sacramentum habebant)

Uu

atque



atque Baptismi, recitationemve Orationis Dominicæ, benedictionum aut commemorationem post mortem admittebantur. III<sup>o</sup> distinctas Catechumenorum classes pertractat, quarum quatuor secundum Albaspinzi ductum constituit, primam eorum, qui a Gentilismo adhuc rudes privatim instituebantur: secundam audientium, tertiam orantium & genuflectentium, quartam denique Competentium; & eos informandi, suscipiendi, Baptismumque petendi modum explanat. IV<sup>o</sup>. varias Catechumenorum in suscipiendo Baptismo tergiversationes & excusationes, & Doctorum Ecclesiæ ad eas diluendas argumenta recenset. Alii enim bono animo Baptismum distulerunt, alii malo, una plerumque causa, licentius agendi proposito, moti: quibus Patres obviam ibant, baptismi præstantiam & utilitatem, mortis incertitudinem, diaboli fraudes & similia inculcantes. Dilaudat tamen Ecclesiæ benignitatem, in Baptismo casu necessitatis etiam ante expletum Catechumenatum, aut alias ejus hactenus incuriosis, dando, & de Clinicis, Baptismo moreuorum apud Paulum, exclusione a baptismo eorum, qui in Catechumenatu gravius deliquerant, donec vitæ prorogandæ spes decessisset, nonnulla subjicit. V<sup>o</sup>. Præparationem Competentium ad accipiendum baptismum persequitur, ostenditque eorum pœnitentiam, abstinentiam ab uxoribus, traditionem Symboli, scrutinia, exorcismos & similia, diversique spatii ad peragendum Catechumenatum dati commemoratione librum claudit. Duplices autem Additiones jungit; unam pag. 459. qua Guilielmi Cave opinionem de Sacramento Catechumenorum examinat, e recensione libri ejus de primitivo Christianismo in Actis nostris mense Martio anni 1686 exhibita petitam; reliquas post indicem, in quibus varia notatu digna occurrunt.

**DIONYSII PAPINI, MATHEMATVM IN**

*Academia Marpurgensi hoc tempore Professoris, Meletemata ad geminam Appendicem de Perpetuo Mobili Actis Eruditorum Lipsiensibus A. 1687 M. Jun.*

*pag. 315 seqq. insertam.*

**P**ervolvi paucis abhinc diebus Acta Eruditorum Mensis Junii A. 1687, ibique a pag. 315 usque ad pag. 324 observavi clarissimum virum

virum D. Bernoulli Mobile quoddam Perpetuum acriter quidem at frustra impugnare, quia circumstantia, ex qua Machinæ defectum deducit, nequaquam est essentialis, sed facillimo negotio potest immutari, sicque ipsius objectio tota subito corruet, salva interim remanente Machina, prout jamjam videbitur. Ibidem præterea perspicacissimum illum virum video etiamnum ambigere, utrum mea contra idem inventum exceptio sufficiens nec ne habenda sit: verisimile est itaque, quamplures alios itidem ea de re addubituros, metuentumque esse, ne Publicum spe successus Perpetui Mobilis in posterum deludatur: operæ igitur pretium fore existimo, si ostenderim, objectionem meam admodum esse peremptoriam, ipsumque contrariæ jugulum recta impetere.

Figura I Machinam exhibet inversam, ampliori nimirum parte deorsum, acumine vero sursum spectante, contra quam in priori Descriptione fuerat supposita: ut jam disquirere liceat, an nova hæc dispositio felicior contra me successum fortitura sit; præterea, ut ipsam tuear a Bernoullianis telis, quæ sane in priori Descriptione metuenda erant, suppono jam follem ABCDE 40 digitos altum, Prismaticum potius quam Pyramidalem, esse ex illorum genere, quorum alæ non circa Axem quandam moventur, sed in dilata-tione & contractione semper parallelæ remanent: e. g. quum ala ABC accedet ad DE, distantia AE, CD pariter decre-scent sibi-que invicem persistant æquales: sic nulla amplius vectis ratio haberi poterit, ex qua tamen Machinæ defectum deducit Bernoullius. Supponendum est insuper follem Mercurio plenum esse, & vas H Mercurium etiam continens collocatum altius Axe motus F. qui medio Machinæ affixus supponitur. Sic sperat Inventor fore ut follis gravitate Aeris comprimatur, Mercuriumque suum per tubum AKH in vas H effundat, unde inferior pars BCD levior facta molem G superiori parti affixam æquiponderare amplius non valeat, deprimaturque pars superior AE: hæc autem, dum ad altitudinem Axis F devenit (fig. 2) artificio aliquo poterit detineri, ne ulterius descendat, atque ita follis in situ horizontali remaneat. Jam quoniam vas H supra Axem positum est, poterit Mercurius ex dicto vase per tubum KA in follem defluere, donec pars latior BCD ad-misso Mercurio tantum pondus acquisierit, ut alteri parti AE molique

TAB. VI.  
Fig. 4.

TAB. VI.  
Fig. 5.

ipſi affixæ præponderet, proindeque depreſſa Machinam in priſtinum ſtatum reſtituat: hoc factò, ab externo Aere iterum comprimetur follis, motusque ſucceſſione jam deſcripta, ſemper continuabitur. Sic, inquam, ſperat Auctor; an merito? Jam diſpiciam.

Supponamus vas H duobus digitis, v.g. ſupra axem F poſitum eſſe, ſicut & in priori Deſcriptione illud duobus digitis inferius axe collocaverat Author: Sequitur jam (quum follis ſit 40 digitos altus) perpendicularem altitudinem tubi HA (fig. 1) eſſe 18 digitorum, Mercuriumque in dicto tubo contentum ea altitudine Aeri externo contraniti: adeoque Atmosphæræ gravitas (quæ 27 Mercurii digitos æquare ſupponitur) debet, per dictum tubum HA exere in interiora follis preſſionem 9 Mercurii digitis æqualem: quia ſcilicet Mercurius HA 18 ex 27 detrahit. Jam ut preſſionem a Mercurio in folle incluſo factam indagemus, eadem methodo procedendum eſt, quam in Novellis Batavis Menſis Sept. A. 1686 ex Transact. Phil. Londinenſibus deſumptam legere eſt: obſervandum ſcilicet partes omnes alarum follis a dicto Mercurio inæqualiter premi, prout magis vel minus a ſummitate diſtant: ſic enim partes infimæ a 40 Mercurii digitis comprimuntur: ſupremæ vero, quum nullum Mercurium ſupra ſe habeant, nullam poſſunt ab ipſius gravitate preſſionem pati: partes in medio ad Axem ſitæ 20 digitos in ſuperiori parte ſtagnantes ſuſtinent: ac ſic de cæteris, preſſio ſemper proportionaliter, cum diſtantiâ a vertice minuitur vel augetur: quum autem iſtud preſſionis augmentum progreſſionem Arithmeticam ſequatur, patet quod omnes illæ variæ preſſiones ſimul ſumptæ efficiunt idem quod preſſio uniformis, quæ ubique 20 Mercurii digitos æquaret: addendo igitur 20 hos digitos 9 illis per tubum HA prementibus, de quibus ſupra: ſient omnino 29 digiti, qui in interiora follis preſſionem exerant: extus vero Atmosphæræ preſſio 27 digitos ubique æquare ſupponitur: ergo prævalebit interior preſſio follisque dilatabitur; quum tamen ex Auctoris ſententiâ comprimi debuiffet; atque ita nova hæc diſpoſitio felicior ſuperiori ſucceſſum non ſortietur.

Notandum hic, quod, quemadmodum in Novellis Batavis ſupra citatis, nullam ad motum alarum circularem, neque ad ipſarum inæqualem latitudinem attentionem feceram; ſic iterum dictam alarum

alarum inæqualitatem negligendam hic arbitror: dum enim circumstantiæ ejusmodi mihi favent, non metuendum est, ne Adversarius objectionem illam moveat, sic enim se ipsum jugulandum exponeret: mihi autem, quum istis minus essentialibus subsidiis non opus sit, multo satius est brevitati studere, atque ex sola liquorum altitudine (quæ genuina est gravitationis ipsorum mensura) argumentum desumere: quam fusiori discursu superfluas vocando suppetias, aliquam Antagonistæ excipiendi ansam præbere; unde fiat ut controversia multo difficilior ad finem perducatur.

Jam si quis quærat rationem, cur follis aperiri hic debeat, quum tamen in superioris descriptionis examinibus ipsum claudere debere demonstraretur. Respondeo vas H, prout infra vel supra axem collocatur, in causa esse, cur follis erectus aliquando compri-mi debeat; aliquando etiam dilatari: in priori enim descriptione, quum vas H esset duobus digitis depressius quam axis machinæ, tubus HA æquabat 22 digitos, atque ita Mercurius in eo contentus Aeri externo eo usque resistebat, ut totalis in folle pressio esset solummodo 25 digitorum, unde sequebatur follis ab exteriori Aere restrictio: in posteriori autem descriptione, quam hic exhibuimus, idem vas H supra axem collocandum est, unde tubus HA brevior factus permittit, ut Atmosphæra fortiorem in interiora follis pressionem exerat follemque aperiat, prout ex computo supra ostensum est. Si quæratulterius, cur vas H positio sic immutanda sit? In promptu iterum respon-sio est: in priori scilicet Machinæ descriptione follis ad horizontalem situm adductus Mercurium suum effundere debuit in vas H, quod proinde infra axem collocari oportuit; in posteriori autem descri-ptione idem follis, dum horizontalem positionem obtinet, Mercurio ex vase H defluente debet repleri: ac proinde dictum vas altius ponatur necesse est: res nimium facilis est, quid plura? Quoniam tamen (in secunda appendice pag. 323.) Cl. Bernoullius supponit, axem motus affigendum esse Machinæ e regione centri gravitatis; quum nos dictum axem in media inter utrumque extremum distan-tia collocemus, metuendum est, ne quid negotii ejusmodi discrepan-tia Lectoribus faceflat: proindeque illos hic monitos velim, Cl. Ber-noullium præproperum hic etiam tulisse judicium, infidamque ite-rum Hypothesin assumpsisse: rem enim paulo attentius inspectan-ti faci-

ti facile patuisset, in Machina, de qua tractabat, axem motus & centrum gravitatis in eadem altitudine non posse collocari: posita namque illa æqualitate altitudinis, quantumcunque follis Mercurio repleretur, nunquam tamen basis præponderare posset: ac proinde optata rotationis vicissitudo frustra expectaretur: fatendum igitur axem motus ab inventore Machinæ recte fuisse medio infixum, meamque contra dictum Automæ objectionem Bernoullianis esse anteponendam.

Manum jam de tabula fumerem, quodque Cl. Bernoullius crasse me in Geometricis inscitæ insimulat ( pag. 324.) quasi Pyramidis ad Prisma ejusdem basis atque altitudinis rationem subtriplam esse ignoraverim, omitterem libentissime: at Cl. Viri verba ea ratione hoc in loco conscripta sunt, ut plurimos lectores in errorem facile inducant: ille enim me culpatur, quod vasis Pyramidalis capacitatem juste non æstimaverim, dum Mercurii in folle pressionem computavi, quasi nimirum liquidorum pressiones ab ipsorum quantitibus aut vasorum capacitatibus penderent: necessarium igitur duxi tyrones hic monere, in computationibus ejusmodi nullam prorsus figuræ aut capacitatis vasorum rationem habendam: in ipso enim Hydrostatices principio demonstratur, liquidorum pressionem petendam esse solummodo ex extensione partis compressæ & perpendiculari altitudine comprimentis liquoris; nequaquam vero ex ipsius quantitate: ideoque in omnibus a me circa hoc argumentum scriptis, apprime cavi, ne ullam aut capacitatis follis aut modis Hydrargyri rationem haberem: quodque contrarium astruere videatur Cl. Bernoullius, festinationi potius quam ignorantie adscribendum est.

*PROPOSITIONES HYDROSTATICÆ AD IL-  
lustrandum Aristarchi Samii Systema destinata, & qua-  
dam Phænomena natura generalia. Auctore Fran-  
cisco Jessop, Armigero.*

Londini, apud Sam. Smith & Henr. Faithorn, 1687. in 4.

**M**Agnum inter Philosophos antiquos nomen est *Aristarchus Sa-  
mii*, qui auctor perhibetur illius systematis corporum man-  
danorum

danorum, quod Cæpënicarum vulgo dici consuevit. Ex hujus fonte cum emanasse videret nobilissimus Auctor, quicquid pulchri, sani & sinceri admiramur in Philosophia hodierna, indignatus neminem, excepto Robervallo & Merfeno, repertum, qui gratias illi rependerit, cui *revera* debeantur omnia, constituit methodice digerere principia illa, quibus nititur Systema Aristarchicum, ut nempe pulcherrimum hoc corpus purgaret a nævis illis, quibus inquinari visum est a crebro illo recurfu ad superfluum quoddam refugium attractionis ejusdem non intelligibilis. Hinc natæ illi præsentès propositiones hydrostaticæ, quas ita generales judicat, ut non solum hypothèsibus inventis, sed etiam forsan olim inveniendis, inservire possint. Uti ergo maximam corporum naturalium partem ex globulis componi asseruerunt perspicacissimi viri Hooekius & Levenhœock, & jam pridem anno 1671 Hypothèsim physicam novam illustri Britannicæ Regiæ Societati obtulit Vir quidam celeberrimus G. G. L. L. in qua ex globi Solaris actione in ætherem circumstantem, & mediante hoc in globum terræ bullas quasdam ortas concepit, quas semina rerum, corporum bases & consistentiæ causam vocat, & ex quibus deinde corporum phænomena declarat: ita præsens schediasma *bullas* quoque & *guttas* (quarum differentia ex fluidi diversitate, in quo hærent, desumitur) tanquam corpuscula illa, in quæ materia, in partes diversæ densitatis divisa, primo omnium coaluit, contemplatur. Nam in *six* prioribus propositionibus ortus bullarum a pressione fluidi circumstantis heterogenei derivatur; in *septima* & *octava* guttæ compressæ restitutio seu Elaterium ostenditur: in *nona* & *decima* ejusdem gravitas, pariter ac in *undecima* & *duodecima* ortus terrellæ, seu bullæ atmosphæra vestitæ, ex bulla turbida, ejusque locus in fluido declaratur: in *decima tertia* vero proponitur, quomodo ex congerie terrellarum Terra seu Planeta componatur. In *tribus sequentibus* origo soliditatis ex minimis bullis versus se invicem compressis deducitur. Tandem vero Nob. Auctor *quatuor lemmatibus* agit de iis, quæ locum Solis in suo fluido spheroidè, originem Vorticis circa Solem, & ab hoc dependentem rotationem Solis circa axem concernunt; quæ etiam in epistola ad Franciscum Astonum prolixius explicantur, confutatis objectionibus, quæ contra Auctoris placita urgeri possent.

LIBRI

## LIBRI NOVI.

Les Trophées de Port Royal renverrez, ou Defense de la Foi des six premiers siecles de l'Eglise, touchant la sainte Eucharistie, contre les Sophismes de Monsieur Arnaud contenus dans le premier Tome de la Discussion. A Amsterdam 1688, in 12.

Voyage en Moscovie d'un Ambassadeur, envoyé par l'Empereur Leopold au Czar Alexis Michalovvics Grand Duc de Moscovie. A Leide 1688, in 12.

Johannis Braunii Doctrina Fœderum, sive Systema Theologiæ Didacticæ & Elencticæ. Amstel. 1688. in 4.

Matthæi Larroquani Adversariorum Sacrorum libri tres. Opus posthumum. Accessit Diatriba de Legione Fulminatrice, auctore Daniele Larroquano M. Filio. Lugd. Bat. 1688. in 8.

Joh. Casp. Groenefeld Practica Medica. Francof. 1688. in 8.

Martinii Themidis Exercitationes Miscellaneæ Sacræ & Profanæ. Amstel. 1688, in 4.

Institution au Droit Ecclesiastique par Mr. Claude Fleury. A Paris 1688, in 12.  
Naukeurige Beschryvinge der Eylanden in de Archipel der Middellantsche Zee, en omtrent dezelve gelegen: door O. Dapper. Amsterdam 1688. fol.

Remarques d'un Theologien sur le Traité Historique de l'Etablissement & prerogatives de l'Eglise de Rome & de ses Evêques, composé par Mr. Maimbourg. A Cologne 1688. in 12.

La vie du Pere Pierre Cotton de la Comp. de Jesus, Confesseur des Rois Henry IV & Louis XIII: par le P. Fierre Joseph d'Orleans de la même Compagnie. A Paris 1688, in 4.

De pace inter Protestantas ineunda Consultatio. Ultrajecti 1688, in 8.

Histoire d'une Dame Chrétienne de la Chine, ou par occasion les usages de ces peuples & les exercices de piété des nouveaux Chrétiens sont expliquez. A Paris 1688, in 12.

Schediasmata Sacra seu Exercitationum singularium Liber, auctore Johanne Fechtio. Francofurti & Spira 1688, in 8.

Joh. Schotani Analysis Exegetica in sex Meditationes D. R. Cartesii de Prima Philosophia. Franeckeræ 1688, in 4.

Johannis Mayeri Uxor Christiana, sive de Conjugio inter duos, deq; Incessu & divortii Dissertationes tres. Amstelod. 1688, in 4.

Dissertatio Physico-Medicæ de Febribus. Lugd. Bat. 1688, in 12.

Les Operations de Chirurgie avec deux Traitez &c. A Paris 1688.

Georgii VVolfgangi VVedelii Physiologia Reformata. Jenæ 1688, in 4.

Connoissance & Culture parfaite des Tulipes, des Oeillets &c. A Paris 1688, in 12.

Cornelii Bontekoe Fundamenta Medica, sive de alcali & acidi effectibus &c. Amstelod. 1688. in 8.

Guilielmi Saldeni de libris varioque eorum usu & abusu Libri duo. Amstel. 1688.

P. ab Eyndhoven De Inani Actione propter inopiam Dissertatio ad L. VI. Paræ d. d. Dolo Malo. Trajecti ad Rhenum 1688, in 8.



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsia*

*Calendis Julii Anni M DC LXXXVII.*

**JOHANNIS PEARSONII S. T. P. CESTRIENSIS NVPER**  
*Episcopi posthuma. Edenda curavit, & Dissertationes novis Ad-*  
*ditionibus auct. H. Dodwellus A.M. Dubliniensis, cujus etiam accessit*  
*de successione primorum Romæ Episcoporum usque ad annales Cl.*  
*Cestriensis Cyprianicos' dissertatio singularis.*

Londini, typis S. Roycroft LL. orientalium Typographi  
 Regis, impensis R. Clavell in cœmeterio D. Pauli,  
 1688 in 4.

**L**ucubrationes hoc volumine contentas duobus Autoribus de-  
 bebimus, quorum alterum vivis non amplius interesse omnes  
 merito dolent, quotquot antiquitatis ecclesiasticæ studio te-  
 nentur. Est is *Johannes Pearson* Cestriensis episcopus, vindi-  
 cciis Ignatianis, annalibus Cyprianicis aliisque egregiis monumentis,  
 immortalæ nominis sui famam consecutus.

In posthumis Viri celeberrimi, quæ nunc prodierunt, opuscu-  
 lis primo loco occurrunt *annales Paulini* ab anno æræ vulgaris 34,  
 quo Paulus nondum Christi apostolus, sed acerrimus Christiani no-  
 minis persecutor, Stephani lapidatione gavisus est, usque ad annum  
 68, quo juxta *Sylvii* calendarium VIII. Kal. Mart. cursum suum con-  
 summavit, perspicuo ordine sic digesti, ut non solum Pauli gesta &  
 scripta, sed alia quoque, quæ intra hoc temporis intervallum con-  
 tingerunt, memorabilia ad certos æræ vulgaris & Imperatorum annos  
 referantur.

*Succedunt lectiones quinque in priora quadam actorum aposto-*  
 Xx *licorum*



*licorum capita*, in quibus Autor a Pentecostes epocha exorsus, indeque ad Pauli usque conversionem progressus, primas ecclesie Christianae origines explicat. Et in prima quidem lectione occasione τῆ ὑπερώου, in quo Apostoli post Domini ascensionem commorati sunt, Cyrilli Hierosolymitani, Bedae, Epiphanii & Nicephori traditiones de templo ibi exstructo memorat, & privata Judaeorum ὑπερώα semper sacris usibus destinata fuisse, Danielis & Sarae ἐν τῆς ὑπερώου orationum exemplo comprobat, & quod eam ipsam ob causam Judaei Sapientes suos בני ערלה seu filios coenaculi appellaverint, observat. Postea qualis forma & imago primitivae ecclesiae ab Apostolis congregatae fuerit, exponit, & Hierosolymitanam reliquarum omnium matrem fuisse, nonnullis veterum testimoniis confirmat.

In secunda lectione inter alia nonam orationis horam, circa quam Petrus & Johannes se in templum contulerunt, ad horas canonicas nihil facere demonstrat, asserens Petrum & Johannem hora nona templum petiisse, cum eo tempore Judaei sacrificio jugi vespertino preces adungere solerent; eam autem traditionem, quae tres orationis horas ab Apostolis observatas & ecclesiae commendatas statuit, nullo fundamento niti, nec usquam legi, quod illae horae a primis Christianis observatae fuerint. Primum certarum horarum meminisse *Tertullianum* ad ultimum jam Montanistam, post *Tertullianum* *Cyprianum* quidem horae tertiae, sextae & nonae mentionem facere, sed a Daniele hoc arcescere, non ab Apostolis hoc mandatum tradere; postea *Basilium* M. *Hieronymum*, *Cassianum* aliosque Patres monasticae vitae addictos, omnia Scripturae loca collegisse, ut quamplurimas orationis horas constituerent. In *Barnaba epistola* nihil apparere affirmat, quod eam aetatem non ferat, etsi neque Graeca neque Latina integra esse agnoscat. Notat insuper *Baronium*, qui ex agris Petri umbra sanatis, & imaginum cultum & potestatem Romani Pontificis deducit, & duplici in primis artificio famosum illum annalium conditorem uti animadvertit, cum rebus novitiis & ultima aetate in ecclesiam introductis antiquitatis speciem conciliare satagit: uno quidem, cum ad eos Autores confugit, qui praeter pseudepigraphos titulos nihil antiquitatis continent; altero vero, cum novitia dogmata, quae ne impostoribus quidem illis cognita fuerunt, e Sacra Scriptura eruere conatur.

In

In tertia lectione Gamalielelem, qui Apostolos dimittendos fuisset, animo Christianum fuisse negat, quod veteres quidam tradiderunt, & *Baronius* perperam credidit. Circa controversiam chronologicam de Theuda, ejus in oratione sua Gamaliel meminit, varias eruditorum, Josephum cum Luca conciliantium, sententias breviter exponit. Agit præterea de actis Pilati genuinis pariter & confictis, nec non de Hellenistis & Diaconatus officio ab Apostolis instituto, quo nulla inferiora ministeria illis temporibus fuisse, contra *Baroniam* evincit.

In quarta lectione Jacobum episcopum Hierosolymitanum, qui vulgo Justus & Frater Domini cognominatur, non alium a Jacobo Apostolo, qui ad Apostoli cognominis differentiam Jacobus Alphai appellari solet, fuisse statuit. Nugas de corpore Stephani, quod vehiculo Gamalielis in Caphargamalam, 20 miliaribus ab Hierosolyma distitam, deportatum & planctu 70 dierum celebratum *Lucianus* quidam retulit, falsi arguit, & miratur *Baronium* ex ficta hac traditione pompas funebres, preces pro defunctis & purgatorium elieere. Rationem, cur discipulis sæviente persecutione dispersis, soli Apostoli Hierosolymis permanserint, ex antiqua traditione accersit, siquidem *Apollonius*, qui secundo seculo contra Montanum scripsit, apud *Eusebium* memorat, Apostolis a Christo mandatum fuisse, ne ante annos duodecim Hierosolymis discederent. Aggreditur deinde *Tanaquillum Fabrum*, qui in epistolis suis historiam de Christi apotheosi a Tiberio ad Senatum relata dubiam, & Tertulliani, qui primus eam narravit, fidem suspectam reddidit.

In quinta vero & ultima lectione, ex historia Samaritanorum, qui ministerio *χρησθεως* apostolicæ Spiritum Sanctum acceperunt, ritum confirmationis in Anglicana ecclesia retentum, & in vitis Presbyterianis soli Apostolorum functioni reservatum emanasse censet; ut cæteras lectionis hujus observationes silentio involvamus.

In primis vero hie memoranda venit *gemina Auctoris dissertatio de serie & successione primorum Romæ episcoporum*, quarum prior de origine, veritate & utilitate hujus successionis, & de incertitudine temporum, quæ prioribus Romæ episcopis, vel a Græcis vel a Latinis assignata sunt; posterior de annis eorundem episcoporum ex vetustis historiarum ecclesiasticarum monumentis & recepta Arabum chrono-

nologia rectius disponendis sigillatim agit. In utraque hunc præcipue scopum sibi præfixum habuit, ut Vindicias suas Ignatianas tueretur. Nimirum adversus *γνησίτητα* epistolarum Ignatii objectum fuerat, quod hæreticorum aliquot vel expresse vel tacite meminissent, qui post Ignatii decessum tempora sint exorti. Ad quod argumentum et si in Vindiciis suis Ignatianis prolixè responderit, ut tamen eo feliciter sententiam suam propugnare possit, Pontifices Romanos, quorum annis hæreticorum illorum tempora respondent, in vulgaribus chronologiis justo serius collocari, probandum suscipit. Quod dum aggreditur, chronologiam Pontificum Romanorum hæcenus valde perturbatam fuisse ait, neque huic malo *Scaligerum & Calvisium* temporum emendatores remedium adhibuisse, tantoque magis *Bucherium, Petavium, Labbeum, Acciolium* aliosque e Pontificiis chronologos, ab hoc ulcere manum abstinuisse, ne forte, si anni Romanorum Pontificum emendarentur, autoritas omnium fere tabularum ecclesiasticarum & martyrologiorum periclitari videretur. Addit, *Heinschenium* quidem in diatriba præliminari ad catalogos veteres Romanorum Pontificum, quæ Actis Sanctorum Aprilis præfixa legitur, hanc chronologiæ partem satis copiose explicasse, & Baronii errores haud raro castigasse, sed Romanistabulis, etiam ubi vitiosissimæ sunt, defendendis intentum, aut parum aut nihil ad eruendam veritatem peregisse; quamobrem aliam sibi viam tentandam statuit.

Dum autem receptas Pontificum Romanorum chronologias emendare satagit, ut ipsa, quibus nituntur, fundamenta convellat, veteres Pontificum Romanorum catalogos, Græcos pariter & Latinos, variis erroribus obnoxios ostendit. Initium facit ab *Eusebio*, & cum *Valesius* ex libr. 5. c. 12. hist. eccles. Eusebianæ probare conatur, nobiles ecclesias præsertim ab Apostolis constitutas, episcoporum suorum successiones in archivis reconditas diligentissime servasse, eorum nomina & diem obitus ex diptychis perscribentes, eoque libros Eusebium accurate excussisse, & præcipuarum sedium episcopos non aliunde, quam ex hujusmodi tabulis digessisse, hæc omnia Autor noster gratis dicit, & neque ex Eusebio nec aliunde probari posse putat. Non negat, successiones episcoporum in ecclesiis apostolicis a veteribus observatas, & subinde hæreticorum no-

vitati

vitati oppositas fuisse, quod *Irenæi* aliorumque Patrum exemplo confirmat; at catalogos illos nullam temporis mentionem facere, & præter nomina ac ordinem nihil amplius continere observat. Quod de die obitus episcoporum consignato suspicatus est *Valesius*, eo nomine veritati minus congruum esse censet, quod ante *Fabiani* tempora, nulla talium rerum publica & constans consignatio facta, & depositio martyrum, quam *Bucherius* edidit, non ante annum 360 scripta, & sententia de prioribus Romanis episcopis, quod plerique martyres fuerint, erronea videatur. Neque *Valesio* concedit, ecclesias præcipuas statim ab initio de ejusmodi archivis & reconditoriis, in quibus episcoporum suorum successiones conservaverint, cogitasse. Verisimilius ipsi videtur, secundo demum seculo, cum hæretici nonnulli traditionis apostolicæ successionem jactarent, & *Basilides* ac *Valentinus*, ille *Glauciam* Petri interpretem, hic *Theodadem* Pauli discipulum pro magistris suis venditarent, occasionem tabulis hujusmodi conficiendis subministratam fuisse. *Hegesippum* vero vel primum, vel inter primos ejusmodi tabulas collegisse, ex his *Hegesippi* verbis probat: γενόμενος δὲ ἐν Ῥώμῃ, διαδοχὴν ἐποίησά μιν μέχρις Ἀνικητῆ &c. quæ quidem *Valesius* apud *Euseb.* lib. 4. c. 22 ita reddidit: *Roma vero cum essem, mansi ibi apud Anicetum.* At noster verba *Hegesippi* ita vertenda censet: *Roma vero cum essem, successionem composui usque ad Anicetum &c.*

Hac quæstione de prima origine tabularum episcopalium finita, in ipsam successionis Romanæ originem inquirat, & observat, Græcos *Irenæum*, *Eusebium* & *Epiphanium* primam successionis Romanæ radicem in *Petro* & *Paulo* constituere; ubi iterum *Valesium* notat falso asserentem, quod *Eusebius* & *Epiphanius* *Paulum* quidem cum *Petro* Romanæ ecclesiæ fundatorem, non autem æque episcopum agnoscant. Cum autem Latini, & *Cajus* Græcus quidem Scriptor, sed ecclesiæ tamen Romanæ Presbyter, a solius *Petri* ordinatione successionis originem arcessant, nec desint viri docti, qui *Petrum* unquam Romæ fuisse, nedum cathedram aliquam episcopalem ibi fundasse negent, hanc controversiam non prætermittendam existimavit. Et e Scriptura quidem, quod *Petrus* aliquando Romæ fuerit, probari non posse largitur, cum *Babylonis* nomine, cujus *Petrus* I. Pet. V, 13 mentionem facit, non Romam, sed veram *Ba-*

nologia rectius disponendis sigillatim agit. In utraque hunc præcipue scopum sibi præfixum habuit, ut Vindicias suas Ignatianas tueretur. Nimirum adversus *γνησίγγρα* epistolarum Ignatii objectum fuerat, quod hæreticorum aliquot vel expresse vel tacite meminerint, qui post Ignatii deamum tempora sint exorti. Ad quod argumentum et si in Vindiciis suis Ignatianis prolixè responderit, ut tamen eo felicius sententiam suam propugnare possit, Pontifices Romanos, quorum annis hæreticorum illorum tempora respondent, in vulgaribus chronologiis justo ferius collocari, probandum suscipit. Quod dum aggreditur, chronologiam Pontificum Romanorum hæctenus valde perturbatam fuisse ait, neque huic malo *Scaligerum* & *Calvisium* temporum emendatores remedium adhibuisse, tantoque magis *Bucherium*, *Petavium*, *Labbeum*, *Acciolium* aliosque e Pontificiis chronologos, ab hoc ulcere manum abstinuisse, ne forte, si anni Romanorum Pontificum emendarentur, autoritas omnium fere tabularum ecclesiasticarum & martyrologiorum periclitari videretur. Addit, *Heimschenium* quidem in diatriba præliminari ad catalogos veteres Romanorum Pontificum, quæ Actis Sanctorum Aprilis præfixa legitur, hanc chronologiæ partem satis copiose explicasse, & Baronii errores haud raro castigasse, sed Romanistabulis, etiam ubi vitiosissimæ sunt, defendendis intentum, aut parum aut nihil ad eruendam veritatem peregrisse; quamobrem aliam sibi viam tentandam statuit.

Dum autem receptas Pontificum Romanorum chronologias emendare satagit, ut ipsa, quibus nituntur, fundamenta convellat, veteres Pontificum Romanorum catalogos, Græcos pariter & Latinos, variis erroribus obnoxios ostendit. Initium facit ab *Eusebio*, & cum *Valesius* ex libr. 5. c. 12. hist. eccles. Eusebianæ probare conatur, nobiles ecclesias præsertim ab Apostolis constitutas, episcoporum suorum successiones in archivis reconditas diligentissime servasse, eorum nomina & diem obitus ex diptychis perscribentes, eosque libros Eusebium accurate excussisse, & præcipuarum sedium episcopos non aliunde, quam ex hujusmodi tabulis digessisse, hæc omnia Autor noster gratis dici, & neque ex Eusebio nec aliunde probari posse putat. Non negat, successiones episcoporum in ecclesiis apostolicis a veteribus observatas, & subinde hæreticorum no-

vitati

vitati oppositas fuisse, quod *Irenai* aliorumque Patrum exemplo confirmat; at catalogos illos nullam temporis mentionem facere, & præter nomina ac ordinem nihil amplius continere observat. Quod de die obitus episcoporum consignato suspicatus est *Valesius*, eo nomine veritati minus congruum esse censet, quod ante *Fabiani* tempora, nulla talium rerum publica & constans consignatio facta, & depositio martyrum, quam *Bucherius* edidit, non ante annum 360 scripta, & sententia de prioribus Romanis episcopis, quod plerique martyres fuerint, erronea videatur. Neque *Valesio* concedit, ecclesias præcipuas statim ab initio de ejusmodi archivis & reconditoriis, in quibus episcoporum suorum successiones conservaverint, cogitasse. Verisimilius ipsi videtur, secundo demum seculo, cum hæretici nonnulli traditionis apostolicæ successionem jactarent, & *Basilides* ac *Valentinus*, ille *Glauciam* Petri interpretem, hic *Theodadem* Pauli discipulum pro magistris suis venditarent, occasionem tabulis hujusmodi conficiendis subministratam fuisse. *Hegesippum* vero vel primum, vel inter primos ejusmodi tabulas collegisse, ex his *Hegesippi* verbis probat: *γεγόμενόν τε δὲ ἐν Ρώμῃ, διαδοχὴν ἐποίησάν μιν μέχρις Ἀνικητῆος* &c. quæ quidem *Valesius* apud *Euseb.* lib. 4. c. 22 ita reddidit: *Roma vero cum essem, mansi ibi apud Anicetum*. At noster verba *Hegesippi* ita vertenda censet: *Roma vero cum essem, successionem composui usque ad Anicetum* &c.

Hac quæstione de prima origine tabularum episcopalium finita, in ipsam successionis Romanæ originem inquirat, & observat, Græcos *Irenæum*, *Eusebium* & *Epiphanium* primam successionis Romanæ radicem in *Petro* & *Paulo* constituere; ubi iterum *Valesium* notat falso asserentem, quod *Eusebius* & *Epiphanius* *Paulum* quidem cum *Petro* Romanæ ecclesiæ fundatorem, non autem æque episcopum agnoscant. Cum autem Latini, & *Cajus* Græcus quidem Scriptor, sed ecclesiæ tamen Romanæ Presbyter, a solius *Petri* ordinatione successionis originem arcessant, nec desint viri docti, qui *Petrum* unquam Romæ fuisse, nedum cathedram aliquam episcopalem ibi fundasse negent, hanc controversiam non prætermittendam existimavit. Et e *Scriptura* quidem, quod *Petrus* aliquando Romæ fuerit, probari non posse largitur, cum *Babyloniis* nomine, cujus *Petrus* 1. Pet. V, 13 mentionem facit, non Romam, sed veram *Ba-*

bylonem, eamque non Assyriacam, sed Ægyptiacam intelligendam censeat; at contra etiam negat, quod ex Scriptura probari possit, Petrum Romæ non fuisse; & cum ab ipsis ferme ecclesiæ primordiis traditum sit, Petrum Romæ evangelium prædicasse ibique passum fuisse, quod Ignatii, Papiæ aliorumque veterum testimoniis demonstrat, de eo minime dubitandum iudicat, & *Salmasii* objectionibus respondet.

Postea & hanc *Salmasii* sententiam refellere conatur, quæ nullos apostolorum successores in ecclesiis concedit. Ubi magnam quidem differentiam inter orbem & urbem, inter Apostolos & Episcopos agnoscit, eatenus tamen Episcopos Apostolorum successores dici posse arbitratur, quatenus illis certarum ecclesiarum in urbibus constitutarum regimen, cum autoritate & potestate super omnes Presbyteros, ab ipsis Apostolis demandatum fuerit. Apostolos enim cum ecclesias fundarent, in eaque Presbyteros constituerent, summam ecclesiarum curam & regimen sibi, quamdiu visum est, reservasse, postea vero vel ob absentiam diuturnam, vel ob mortem appropinquantem, singulares episcopos ecclesiis a se fundatis cum jurisdictione supra Presbyteros præposuisse ait. Quod ut eo facilius e Pauli ad Titum & priore ad Timotheum epistola probare possit, eas longe serius, quam *Salmasius* existimavit, scriptas esse contendit.

His ita constitutis redit ad *Eusebium*, eumque temporum intervalla, quæ Romanis episcopis assignavit, e Romanæ ecclesiæ archivis aliisque indubitatis monumentis hausisse negat, hac ratione utens, quod sæpe Episcopis Romanis alios in chronico, alios in historia ecclesiastica annos tribuat, & ne posteriorum quidem & suæ ætati proximorum Pontificum ætatem accurate perspectam haberit, sed in Xysti & sequentium Pontificum annis graviter errasse deprehendatur.

Ab *Eusebio* transit ad libellum de Romanis Pontificibus, quem nonnulli quoad priorem partem *Damaso*, quoad posteriorem *Anastasio*, alii integrum *Anastasio* tribuerunt. Cestriensis noster autorem ejus libri *Damasum* esse negat, cum tanta sit styli barbaries & rerum in hoc pontificali novitas, ut nulli quarti seculi Scriptori, quamvis rudi & inerudito, nedum *Damaso*, qui ingenii elegantia

gantia claruit, sine magna injuria tribui possit. Æque minus librum istum Anastasio assignari posse censet, cum ante Anastasium *Walafridus Strabo, Amalarius, Rabanus Maurus, Beda* alique sub gestorum Pontificalium nomine opus hoc laudaverint, & ante hos *Pseudo-Isidorus* ad gesta illa Pontificalia decretales suas efformaverit, & ex iisdem epistolarum suarum materiam excogitaverit, & ex eodem fonte consulum notas hauserit, quibus fictitias illas Pontificum Romanorum epistolas obsignavit. Verisimillimum igitur Autori nostro videtur, librum hunc Pontificalem origines suas debere scripto de vitis Pontificum, quod e bibliotheca Reginae Sueciae exhibuit *Heinschenius*, & secundum catalogum appellat. Secundum hunc Heinschenii catalogum usque ad Felicem IV & Justiniani tempora deductum, Pearsonius sub finem seculi sexti scriptum, posteaque ab aliis continuatum & interpolatum opinatur, tandemque concludit, libro Pontificali fœdis erroribus scatenti fictisque narrationibus pleno, & quoad chronologiam Pontificum Romanorum admodum confuso & perturbato, nullam fidem adhibendam esse; quicquid autem boni de priorum Pontificum annis habeat, id ex vetustiori quodam Scriptore haustum, & vetustiore illum Autorem non alium videri, quam autorem veteris catalogi a Cuspiniano primum commentariis suis sparsim inserti, & postea ex integriore codice a Bucherio in commentario ad Victorii Canonem Paschalem, & tandem ab Heinschenio in Actis sanctorum Aprilis editi, quem etsi magni pretii esse fateatur, & si integer aliquando & incorruptus prodeat, majoris faciendum, non temere tamen sequendum arbitratur, cum anni Pontificum, sub quibus Cyprianus floruit, male digesti, & ante Callisti Pontificatum codex mutilus appareat, nec si vel maxime suppleatur, ulla certitudo sperari inde queat. Cum vero, Heinschenius priorem primi hujus catalogi partem ab *Angero* scriptam suspicetur, sententiam hanc examini subjecit, & rationes ab Heinschenio adductas nullius esse ponderis evincit.

Cum igitur ex Græcis & Latinis Pontificum Romanorum catalogis, certam eorundem chronologiam constitui non posse animadverteret, & observationibus suis, quas ex historiae monumentis magno labore deduxerat, *Eutybium Alexandrinum* conspirantem in plerisque deprehenderet, ejus vestigia in reformatione pontifi-



ciz chronologia premenda censuit. Quamvis enim Euty chius de-  
cimi seculi scriptor, cum Eusebio aliisque priorum seculorum Scri-  
ptoribus non conferendus videatur, non dubitat tamen, quin ia  
chronologia vetustiore aliquem autorem secutus fuerit.

Hoc fundamento constituto, tres primorum Pontificum Ro-  
manorum quaterniones sigillatim recenset, & quot cuique anni  
assignari debeant, inquirat. Primus Pontificum Romanorum a  
Petro quaternio juxta *Baronium, Petavium, Labbeum* & alios, Linum,  
Cletum, Clementem & Anacletum complectitur, quorum tempo-  
ra vulgo ad annum usque 110 vel 111 extendi solent, at juxta Pear-  
sonum non ultra annum primi seculi 83 procedunt. Unam erro-  
ris causam inde emanasse asserit, quod Cletus intruderetur, quem  
ex Pontificum Romanorum numero expungit, nec ab Anacleto  
vel Anacleto diversum agnoscit, *Irenai* potius & aliorum proba-  
torum autorum, quam *Pseudo-Damasi, Pseudo-Tertulliani* & mar-  
tyrologiorum fidem sequendam ratus: alteram vero, quod initium  
Pontificatus Lini eo anno constituatur, quo finis constitui debuerat,  
cum Linus vivente Petro cathedram Romanam rexerit, & ante Pe-  
trum vivis excesserit, unde etiam Lini de passione Petri & Pauli li-  
brum fictitium arguit. Ex quaternione igitur ternionem facit, cu-  
jus annos ita numerat, ut Linum ab anno 55 ad 67, Anacletum ab  
anno 67 ad 69, & Clementem, cujus diuturnum exilium & marty-  
rium sub Trajano pro putida fabula agnoscit, ab anno 69 usque ad  
annum 83 Romanæ ecclesiæ præfuisse dicat. Quod autem Linus  
& Cletus, vel etiam Linus, Cletus & Clemens simul Romanam ec-  
clesiam rexerint, id ex fictitia Clementis ad Jacobum epistola a recen-  
tioribus Latinis excogitatum, episcopalis regiminis unitati nihil præ-  
judicare statuit.

Secundum quaternionem Romanorum Pontificum faciunt  
Evaristus, Alexander, Xystus & Telesphorus, quorum primum A.  
91, alterum A. 101, tertium A. 111, & quartum A. 122 obiisse tradit. Ad  
confirmandam hanc chronotaxin, actis Alexandri tantam neque sin-  
ceritatem, neque antiquitatem competere demonstrat, quanta illis  
ab *Heinschenio* tributa fuerat. Refutat insuper *Baluzium*, qui in no-  
va conciliorum collectione anno 125 concilium aliquod Siculum, sub  
Alexandri Pontificatu contra Heracleonem habitum, ex Autore  
Præde-

Prædestinati memorat. *Labbæum* autem cæterosque chronologos, qui Telesphorum anno 152 mortuum referunt, ex eo falsi arguit, quod ex indubitatis historiarum monumentis constat, sub Hygino Telesphori successore, Valentinum & postea Gerdonem Romam venisse, & post Hygini obitum Marcionem nondum hæreticum se in eandem urbem contulisse. Ex quo concludit, necesse esse, ut Valentinus, si ante annum 153 Romæ non fuit, ab inferis excitatus eo venerit, cum jamdiu ante istum annum *Justinus* contra Valentinianos Valentini jam mortui discipulos scripserit, multoque magis pro monstro habendum, Marcionem tam sero hæresi infectum fuisse, quem Polycarpus ut hæresiarcham viderat, & contra quem Justinus tot libros scripserat. Justinum autem non sub Marco Antonino, sed sub Antonino Pio martyrii palmam adeptum, Autor noster se in vita Justini prolixius probasse meminit. Postea antequam ad tertium quaternionem progrediatur, cum *Petavio* de ortu Cataphrygum disputat, & *Blondelli* sententiam ad examen vocat, qui seniorum primatum sub Hygino in electitios Præpositos translatum dixerat.

In tertio quaternione occurrunt Hyginus, Pius, Anicetus & Soter. Quamvis enim Pio Anicetum Latini præponere soleant, Græcorum tamen ordinem se rectius habere demonstrat, & ex eodem fonte duas Pii ad Justum Viennensem epistolas, in quibus se Aniceti successorem fingit, non cum *Baronio* aureas, sed plumbeas esse censet. Et Hyginus quidem juxta Autoris nostri calculum, ab A. 122 ad 126 Romanam cathedram tenuit, cujus post vacationem annuam successor Pius ad annum usque 142 Romanam ecclesiam gubernavit. Nam quæ de Hygino sub Antonini persecutione mortem passo, martyrologium Romanum d. II Januarii retulit, æque fabulosa esse putat, ac quadriennem Hygini carcerem, & duplicem Pii vicariatam ab *Heinschenio* confictam, aut vacationis quadriennium, quod inter Hygini & Pii Pontificatum intercessisse *Blondellus* asserit. Anicetum autem, quem *Baronius* anno 167, & *Labbæus* anno 165 Pontificalem dignitatem adeptum statuunt, Pearsonius pluribus quam viginti annis maturius, nempe anno 142 cathedram Romanam occupasse, cum Eutychio suo scribit. Et cum Aniceti chronologia ex ætate Polycarpi, qui juxta Irenæum

sub Aniceto Romam venit, optime dijudicari possit, de Polycarpi tempore prolixè disputat, & statuit Polycarpum non solum sub Antonino Pio Romam venisse, verum etiam sub ejusdem imperio martyrii agonem consummasse. Adducit pro hac sententia Chronographum veterem MS. a Cl. Vossio mutuo acceptum, & annos 86, quibus se Christo servasse Polycarpus testatus est, non de annis Christianæ professionis, cum Polycarpum antea gentilem fuisse probari non possit, aut ministerii ecclesiastici, sed de universis vitæ annis intelligit; cumque Polycarpus in actis martyrii animam suam Christo reddidisse referatur sub Proconsulatu Statii Quadrati mensis Xanthici (qui tunc a 25 Martii inceptit) die secundo, VII Cal. Aprilis (ita enim cum chronico Alexandrino, non Maji aut Martii legendum esse censet) sabbatho magno, ex his characteribus colligit, Polycarpi martyrium in annum 147 incidisse. Quamvis autem circa initium Pontificatus Aniceti cum Eutychio consentiat, finem tamen longius extendit. Eutychius enim Aniceto undecim tantum annos, Cestriensis autem octodecim tribuit, unde etiam circa auspicia Pontificatus Soteris ab Eutychio non dissentire non potest, existimans Soterem ab a. 161, quo Anicetum mortuum statuit, usque ad annum 170 Romanum episcopum fuisse, & Baronium refellens, qui quatuor tantum annos Soteri tribuit; ubi simul observat, in gratiam Cardinalis Romana brevilaria correctæ, seu potius corrupta fuisse. Nam cum Pius V ex Tridentini concilii decreto Romanum breviarium restitui curaret, omnes libri anno 1569 editi teste Halloixio, d. 22 Aprilis hæc de Sotere verba habuerunt: *sedit in Pontificatu annos 9, menses 3*; quæ verba etiam in editionibus, Parisiensi 1583, Antverpiensi 1588, Salmanticensi 1589 & aliis leguntur. Verum post annales Baronii ita nunc in breviario legitur: *sedit in Pontificatu annos tres, menses undecim*.

Hæc summa est dissertationum Pearsonii. Magnæ autem gratiæ debentur H. Dodovello, qui lucubrationes illas non solum publicæ luci exposuit, verum etiam nonnullis additionibus hinc inde supplevit & illustravit, & dissertationem singularem de Pontificum Romanorum primæva successione insuper adjecit. Additio prima, quæ p. 11 legitur, ætatem Theophili Autoris librorum ad Autolycum spectat, quem a Theophilo sexto Antiochenæ ecclesiæ episcopo distinguendum censet, secus ac Cestri-

Cestriensi visum fuerat. P. 86 ubi altera additio legitur, locum *Hieronymi de ierosolima* Presbyterorum & Episcoporum explicat, aliaque a Salmasio pro Presbyterianis objecta examini subiecit. Additio tertia, quæ p. 110 habetur, *Eusebium* tangit, quem res occidentalis imperii parum cognitas, nec in historia majora quam in chronico subsidia habuisse probat. Quarta agit de anno obitus Agrippæ junioris & Johannis Evangelistæ. Quinta fabulosam esse demonstrat narrationem de virgine Domitilla a Clemente Romano velata; ubi simul observat, matrimonium a primis Christianis magno in honore habitum, ac etsi illis temporibus etiam virginitas in honore esse coeperit, Clementis tamen ætate nondum fuisse virgines virginitatem publice professas, sed Trajano demum imperante virgines, quæ sexagenariis non minores essent, absque ulla voti obligatione, in viduarum collegio ad virginitatis professionem admittas fuisse. In eadem additione Clementem R. martyrem fuisse negat, ejusque epistolam ad Corinthios non sub Domitiano, sed sub Nerone scriptam esse probat. Quinta additio locum Tertulliani ex libr. 1. adv. Marc. c. 19 alio sensu explicat, quam a Cestriensi explicatus fuerat.

In dissertatione singulari primum quid de Eusebio & catalogo Latinorum & Eutychio sentiat, exponit, postea vero primorum Romæ Pontificum annos ita disponit, ut Petro nullum inter Romanos Pontifices locum concedat, cum Apostoli certis ecclesiis affixi non fuerint, & episcopi Apostolorum successores eam tantum obligationem dicantur, quod potestatem regendæ ecclesiæ apostolis acceptam referrent, & doctrinam apostolicam illibatam custodirent. Lini Pontificatus initium anno 64 collocat, eique & successori Anencleto brevissimum tempus assignat. Clementem ab anno 64 vel 65 ad 81, Evaristum ab anno 81 ad 90, Alexandrum ab anno 90 ad 102, Xistum ab 102 ad 112, Telesphorum ab 112 ad 123, Hyginum ab anno 123 ad 127, Pium ab anno 127 ad 142, Anicetum ab anno 142 ad 153, Soterem ab a. 153 ad 162, Romanam cathedram tenuisse putat. Ex quo apparet, nullibi in primorum istorum Pontificum chronologia Dodwellum cum Pearsonio consentire, unde haud mirum, quod etiam in aliis, quas attingit, controversiis chronologicis aliter sentiat. Dixerat Pearsonius, unicam Synodum, non duas, adversus Paulum

Samosatenum habitam fuisse; at Dodvrellus non duas modo, sed tres agnoscendas existimat, unam, cui interfuere Firmilianus & Gregorius Thaumaturgus cum fratre Athenodoro, alteram, cui iterum Firmilianus adfuit, quem bis Antiochiam venisse, tertiz Synodi Antiochenæ Patres testantur, cui Firmilianus morte impeditus adesse non potuit. Dixerat Pearsonius, Pontificem Romanum, quem Tertullianus a Præxia contra Montanistas excitatum refert, fuisse Eleutherum; at Dodvrellus hæc Tertulliani verba non Eleuthero, sed Zephyrino competere arbitratur. Verum hæc sufficient, ne a præfixo nobis brevitatis scopo nimis aberrare videamur.

### *IDEA FEBRIS PETECHIALIS.*

seu.

Tractatus de morbo punctulari, auctore Laur. Donckers,  
Med. D. Pract. Coløn.

Lugduni Batavorum, apud Petr. van der Aa, 1686, in 8.

**I**N aprico est, quod oppido multis hac tempestate perpleceat illa philosophandi ratio, quam a coryphæo suo, Renato des Cartes, Cartesianæ nomine celebrant. Et sane amatores illa in Medicorum scholis haud paucos reperit, qui stabili ipsam connubio sibi jungere, nec artem suam nisi cum ipsa profiteri vel facere volunt. Hos inter merito referendus est præsentis libri clarissimus Auctor, qui tantam inde scientiæ perfectionem se indeptum fatetur, ut præxin Medicam exercens vel semper sanaverit ægros, vel si ipsemet hoc præstare apud aliquos nequiverit, ab alio seu medico, seu chymico, aut alio quantumvis famoso empirico præstitum non viderit. Hinc jactantiam quidem deprecans, methodi tamen suæ (principiis a solo rationis lumine desumptis innixæ) claritatem probaturus, allegat permulta ac honoranda nomina eorum, qui medicæ suæ commissi sanitatem feliciter recuperarint omnes. Quo autem intelligi facilius scribentis animus, inprimis a tyronibus queat, principia sua in præfatione evidenter declarare annititur. Et primo damnat, quæ a Philosophorum vulgo proponuntur, rerum omnium primordia, utpote instabilibus sensuum perceptionibus superstructa.

Ipse

Ipse autem solo rationis ductu, ad mentem Cartesii in originem mundi probabilem fusius inquirat. Hinc duo particularum ad rerum omnium constitutionem concurrentium summa genera, ipsi pro primis mundi hujus elementis habita, curate tradere allaborat. Denique tertium quoque, peculiari ratione ex primi elementi minutiis oriundum adducens, omnia in universum corpora ex his tribus constare asserit. Sicque unum post aliud deducendo, de cœlorum stellarumque forma & natura: de generali orbis terrestris compositione: de materia cœlestis in hunc perpetua actione summatim agit. Mox omnium in aere, aquis & terris effectuum, generationum omnium & corruptionum, vicissitudinum ac diversitatum, omniumque quæ circa nos occurrunt, phænomenorum causam remotam ponit in mundi hujus visibilis constructione: antecedentem vero in ipsius corporis Solaris circa proprium axem concitatissima gyratione: proximam denique in cœlesti materia, quæ poros cunctos angulosque in particulis, ex quibus aer, aqua & terra, cunctaque in ipsis contenta mixta componuntur, observabiles impleat, assidueque percurrat agitetque. Hinc rationem subdit, cur motum, magnitudinem, figuram, quietem & situm pro primis rerum omnium materialium principiis habeat. Nam Chymiam, ad cognoscendas rerum causas veraque principia, ineptam æque artem ac quamvis aliam existimat. Ab illa enim corpora tantum dissolvi in particulas sensibiles, spirituosas, sulphureas, salinas &c: sed vero harum nullum genus esse principium primo activum, seu quod in motu & actione consistat. Neque ullam ab ipsis operationem proficisci, nisi vel Solis, vel ignis, vel fermenti cujusdam beneficio in motum concitentur. Itaque cultores Chymiz, si diversos effectus naturales & phænomena, secundum causas primas a sensibus nostris remotas debeant explicare, recurrere semper ad principia isthæc, motum scilicet, figuras & magnitudines. Hisce expositis demonstrat variis argumentis, dari revera ejusmodi materiam subtilem, quæ sensu non percipiatur, effectu tamen se prodat, quæque ipsa principia Spagyrica omnis actionis per se experta, ad agendum disponat ac vehuti vivificet. Refutat postmodum illos fusius, qui conceptus hæc Physicos ideo minus reales & veros judicent, quod multum sint occupati circa corpuscula sensu nullo percipienda. Illud au-

tem in peculiari procœmio indubitate asserit fore, ut ope horum principiorum clarior in morborum per primas suas causas cognitione, lux ac infallibilis veritas posthac oriatur; unde per remedia antiquis jam probata & facile ubivis comparabilia, cura proveniat felicissima. Neque enim credendum esse, quod DEUS T. O. M. in veteri jam Testamento Medicum honorandum esse præcipiens, remediis eum, quorum ope se isthoc honore dignum faceret, destituerit, eaque pro hodiernis Spagyricis tamdiu reservavit abscondita. De cætero Tractatum ipsum in 13 capita sectum, horumque aliqua in quædam adhuc membra subdivisa deprehendimus. Primo omnium historia morbi eum invadendi modo, progressu, symptomatibus cum communibus, tum singularibus, varia itidem solutione traditur. Hinc cap. II affectus ipse describitur, quod scilicet fuerit febris petechialis. sive maligna, contagiosa & epidemica in sanguine fermentatio, quæ præter insolitam effervescentiam, magnam quoque ipsius induxerit perturbationem, quam insculta fuerit inexplebilis sitis, subitanea virium prostratio, capitis dolor, delirium aliaque symptomata. Cap. autem III clarius hæc explicaturus, partim veram sanguinis compositionem, partim illius juxta leges naturæ fermentantis & effervescentis ideam ob oculos ponit. Quoad prius probat, sanguinem componi ex particulis insensibilibus in figura, quantitate & motus sui determinationibus indefinite diversis & inæqualibus. Has spirituum, sulphuris, aquæ, salis, acidi, pituitæ & terrestrium nomine posse indigitari. Sed vero ad unicum tantum summumque genus terrestre, tertium videlicet elementum, eas esse referendas. Varias quoque ipsarum dari species, & in hisce indefinitam subdivisionem & inæqualitatem. Nec esse tamen sponte naturæ activas, sed in motum concitari omnes a materia cœlesti, intercurrentibus particulis pure æthereis. Certum quoque in motu ordinem observari, ita ut secundum tenuitatis gradus, una post alteram moveatur. Sic primo spirituosas, hinc sulphureas sive oleosas, inde aqueas, post salinas, mox acidas, porro pituitosas, ac denique terrestres veluti in choream a subtili materia duci. Quoad posterius, cum sanguis ex stomachi penuario accipere alimentum, & sic conservari debeat, præmittit fermentationis in ventriculo descriptionem, quam esse resolutionem dicit particularum insensibilium in

um in alimentis a materia subtili excitatam. Hanc exemplo fœni, antequam siccum sit, inclusi sponte sua incalescentis, declarare aunitur, notata tamen differentia inter utrumque observabili. Necessario autem probat fieri oportere, ut alimentorum particulæ ad simplicitatis ac parvitatæ cum gradum resolvantur, in quo ad sanguinis œconomiam ingrediendum, novumque mixtum constituendum aptæ existant. Sicut vero in ventriculo motus iste resolutivus ( ut loquitur ) contingat in massa crassiori, impura, cruda, tota fermentanda: ita illum, qui in cordis ventriculis arteriisque peragitur, & fermentationis in sanguine nomen sortitur, accidere in particulis omnino multum defecatis, ac liquido, raro, & effervescenti subjecto ( sanguini sc. ) inspersis. Modum fermentationis hunc tradit: chymum & sanguinem crudiores ad cor delatos consistere ex particulis, quæ vel in originali aut formali sui compositione, vel inter mutuos implexus tales habeant meatus, quos spiritus vel particulæ fermentantes sanguini insitæ subire nequeant, nisi sola cinctæ materia subtili. Hinc fieri, ut hæc subtili materiæ totæ innatantes, fluxumque ejus per meatus istos celerissimum sequentes, passim in horum parietes irruant, particulasque a se mutuo disjungant seu resolvant. Hoc ipso simul eas invehi in vicinas & circumfluas, quas fortius concutiendo & impellendo motum illum seu agitationem sanguinis intestinam resolutivam, ut vocant, sive effervescentiam excitent, atque eandem per novum ex ventriculi penuario acceptum alimentum perpetim conservent. Hinc de usu & necessitate ejus, de materiæ subtilis perpetuo per corpus nostrum transfluxu, quo particularum sanguinis ordinationem & temperiem producat, cruorem vivificet, ventilet, sensibilemque in eo calorem excitet, munus alituræ peragat, fusius discurrit. Inprimis vero id memoria tenendum jubet, in quo temperamentum sanguinis genericum, sive universalis & legitima ipsius particularum mixtio & temperatio posita sit. Scilicet omnes ejus particulas, unamquamque secundum particulares suas mensuras & figuras, tali disponi ordine, ut earundem subtilior series gradatim semper crassiorem ( hanc scilicet præterlabendo, vel ramulorum in ipsius particulis interstitia & meatus percurrendo ) antevertat. Atque hoc inprimis ita fieri, ut materia subtilis cum particulis æthereis & spiritibus, quos secum

deve-



devehit, cujusvis particularum seriei poros irradiare possit fluxu uniformi, moderato, continuo. In hoc cardine omnem sanitatis rationem verti: in eo etiam a contagio preservationem, imo ipsius, si invaserit, expulsionem, sive curationem consistere. Jam sicut ex dictis supponitur, quod in fermentatione sive effervescentia naturali, particulæ sanguinis per motum intestinum minutiarum fermentantium non resolvantur ultra terminum illum, qui alimento ultimo conveniens est: ita in fermentatione præternaturali dicta, & quidem contagiosa, adeo dissolvi illas asseritur, ut nullius amplius corporis partis, sive fluidæ sive solidæ, formam induere, h. e. ipsi formaliter uniri, aliquandiu inhærere, atque ita corpus firmiter nutrire vitamque conservare queant. Econtrario potius propter animam sui resolutionem, rapiditatem ac volatilisationem, ut vocat, illas multo quam alitura requirit, altius & concitatus, & longe alia motus determinatione in poros partium nutriendarum invehit. Atque sic fieri, ut hællarum inimico impulsu penitissime dissolvantur, funditusque a se invicem disjungantur, earundem compages destruat, vitæque pessundet. Jam quo illæ particulæ magis vel minus sint subtiles, per humorem magis vel minus fluidum & resolvi aptum, & magis vel minus late extensum celerius vel tardius rapiantur, eo etiam morbum generari magis vel minus malignum, citiusque inde vel tardius animalia enecari. Hæc autem omnia exactissima explicatione stabilire Auctor contendit, ubi simul prolixè de contagio & peste ipsa agens, per multas quæstiones eo spectantes curate dilucidat. Inde cap. IV progreditur ad differentiam, ostenditque febrem hæc petechialem ab aliis epidemiis non specie & formaliter, materialiter tamen & gradibus notabiliter discrepasse. Mox cap. V causas & processum generationis profecuturus, variis positionibus evincit, pestem ipsam neque immediate a DEO immitteri, neque semina illius ab astris auræ inspirari, quin potius merum hoc & falsum esse infantis sensuumque præjudicium. Porro cap. VI rationes juxta principia tradita subdit, cur hæc vel illa symptomata, & cur citius vel tardius affectui supervenerint. Sic cur morbi seminum delitescere aliquandiu inter crassiores sanguinis particulas potuerit? cur paulo post obscurum febris indicium ediderit? cur pedetentim interescens appetitus dejectionem, capitis vertiginem, artuum lassitudinem,

tudinem; tandem magnam pulsus alterationem, præcordiorum anxietates &c. induxerit? cur frigus & horror insequenti febrili calore accesserint? fuscè satis perquirat, hunc ultimum inprimis insolitæ & auxiliari spirituum animalium a glandula pineali missioni attribuens. Reliqua de pulsu parvo, celeri, debili, de siti inextinguibili, de diarrhoea, flatibus, alvæ adstricta, dolore hypochondriorum, capitis, oculorum, de visus caligine, aurium tinnitu, gravitate auditus, vigiliis &c. omnia juxta hypothésin suam explicata sic copè præterimus, ne ultra compendii mensuram excrecat relatio. Duo autem præ reliquis omnibus symptomata, delirium & maculas, accuratiori examini subjiciens, de glandulæ pinealis, in qua præcipue resideat mens humana, nobilitate, usu & officio prolixè discurret. Mox de excussione materiæ morbificæ non tantum per maculas, sed & per urinas & sudores, idque ordinarie circa septimum diem, nec non de varia crifeos ratione ita disseritur, ut asseverare Cl. Auctor non vereatur, se nullum omisisse phænomenon, quod ex traditorum speculatione non sit facile intellectu. Cæterum quamvis natura ordinis jam requirat, ut tam de præservatione quam curatione affectus agatur, necessario tamen præsciendum esse arbitratur, ecquod sit ingenium alexipharmacorum? quis operandi modus? cum utrumque horum hæctenus in occulto latuisse constet. Itaque caput VII de antidotorum natura intima operandique ratione subnectit. Existimat autem illorum præcipuam, imo unicam fere virtutem esse fermentandi & calefaciendi. Nam ab illorum usu effervescentiam sanguinis & totius corporis calorem adeo augeri, ut etiam sudor expellatur. Et hanc illorum vim abunde sufficere ad præcavendos & depellendos morbos contagiosos, ut opus non sit aliam in alexiteriis virtutem supponere. Quo vero processu id operentur, satis describitur, annexa demonstratione, quod vulgatissima antidota, etiam incomptè composita, aliis non sint inferiora. Hinc theriacam, mithridatium, diascordium & similia, omnibus arcanis & mysteriis Chymicorum multis parasangis præcellere. Illa enim omnibus naturis, temperamentis, ac variis eorundem accidentibus se accommodare. Cur vero in certis quibusdam casibus non juvent, triplex redditur ratio. Et alleget tandem propriam Noster fidem, ab usitatissimis alexipharmacis

se exoptatos vidisse effectus, & edoctum simul esse, certissimum in cura arcanum esse, morbos eorumque remedia exacte cognoscere, nec ignorare, quomodo notis antidotis utendum sit. His ita præmissis, VIII capite præservationem exponit, quam in solius effervescentiæ & caloris naturalis corroboratiõne consistere putat. Hanc duplici ratione ait fieri: (1) frequenti novi alimenti ingestione, quo pertineant ordinarie cibi, extraordinarie omnia medicamenta confortantia sive cardiaca dicta; (2) remotiõne istius, quod liberam effervescentiam & expansionem radiorum spirituum per omnes corporis partes impedire possit; quo spectet sanguinis emissio, & primæ regionis debita expurgatio. Ad utramque requiri exactam diætã, quam proinde fusius describit, animum metu vacuum simul extollens. Imo totam Præservatiõnis institutionem tandem asserit quatuor regulis absolvi: (1) bona diætã, (2) blanda frequentique primæ regionis expurgatiõne, (3) sanguinis rarefactiõne, crassum & densum diminuendo, (4) effervescentiæ & caloris naturalis per legitimum alexipharmacorum usum confirmatiõne & corroboratiõne. Triplicem vero horum classẽ constituit, quarum *prima* contineat medicamenta particulis fermentativis omnis generis subtilioribus, cum primis spirituosiss & salinis volatilibus valde turgentia. Eo refert theriacem, mithridatium, discordium, antidotum Matthioli, quæ tanquam basis sint reliquorum omnium, & in quibus extrema posita sit cum præservatiõnis tum curatiõnis anchora. *Secunda* complectatur crassiora & acida vel acido-salina: *Tertia* cordialia frigida, qualia sint sirupus, conserva vel aqua rosarum, violarum, borraginis aut prunellæ, sirupus papaveris erratici, julapium rosatum &c. Ex his pro temperamentorum varietate varia componi medicamenta posse, quorum aliquot exempla exhibentur. Quod si vero eadem aliquis neglexerit, mature dispiciendum, an morbo isthoc jam contaminatus sit; id quod capite IX de diagnosi traditur, & evincitur, urinam naturali similem tempore epidemiæ, si pulsus concitior, minor & debilior, capitis itidem dolor, præcordiorum anxietas, appetitus dejectio, sitisque intensior accedat, præsentissimi contagi suspiciõnem ingerere, & in petechiali febre Coloniensi indubitatum fuisse argumentum. Quis autem exitus ejus forte sperandus, X capite pro-

proponitur, ubi semper quidem in dubio & periculo ægros esse ver-  
 fatos ostenditur, magis tamen, si vel angina, vel pleuritis, vel ali-  
 cuius visceris inflammatio supervenerit, vel ægrotans fuerit caco-  
 chymicus, valde obesus, plethoricus, aut athletici habitus. Hinc  
 quoque error perstringitur eorum, qui cum increfcente pulsus cele-  
 ritate sanguinis totius calorem augeri arbitrantur. Porro de ma-  
 culis parvis & nigris, de signis interitum vel tardam crisin indican-  
 tibus, de sanguinis per phlebotomiam emissi nigredine, de præsa-  
 giis mortis instantis, ut & bonæ criseos pluribus agitur. Hinc cap.  
 XI Therapeiam aggreditur, eamque a primæ regionis expurgatio-  
 ne semper inchoandam esse edocet. Quod si tamen partis cujusdam  
 aut visceris inflammatio cum sanguinis sputo, acutissimo dolore, aut  
 metu præfocationis, ut in pleuritide vel angina, adfuerit, tunc  
 præmissio clystere venæsectionem instituendam, imo pro re nata  
 utrumque repetendum, vel purgationem interponendam, & effer-  
 vescentiam naturalem convenienti medicamento ad defensionem  
 sui hortandam esse. E tribus, quas subnectit, formulis, unicam  
 apponemus:

R. rasur. dent. apr.  
 C. C. Philosoph. pp.  
 oculi cancr. pp.  
 salis prunell. a. gr. xxv.  
 diascord. Fracastor. ʒj.  
 sir. papav. errat.  
 alb. a. ʒʒ.  
 ▽ verben. hyssop.  
 veron. prunella. . ʒʒ.  
 sp. ☉ gt. vj.  
 M.

Hanc æger eo tempore, quod intercedit inter duas venæsectiones,  
 vel inter venæsectionem & purgationem, debet assumere. Si vero  
 eodem die, quo vena aperta est, nullum purgationi tempus superfit,  
 jubeatur tertia pars immediate a venæsectione assumi, altera qua-  
 tuor aut quinque horis post, & tertia vesperi. Sequenti autem ma-  
 ne tunc demum purgans primum exhibetur. Alias si multo ma-  
 ne venæsectio celebrata fuerit, expedit sub vespera, vel etiam int-

stante nocte cum bono regimine id ipsum dare. Si vero ab initio ordinaria methodo, sicut supra dictum, progredi statim liceat, tunc tale medicamentum propinandum Auctor suadet, quod præter lenem cruditatum impuritatumque educationem ægro vires addat, simulque malignæ fermentationi plurimum resistat. In hunc censum refert pulpam tamarindorum, extractum cassiæ, cremorem tartari, hujusque salem vitriolatum, diagrydium, electuarium diaprurnum solutivum, sirupum rosarum laxativum, sirupum diacnicu, de cichor. c. rhabarb. &c. adjectis oculis cancr. C. C. præp. sale prunellæ, cardui benedicti, absynthii, scordii, centaur. minor., acetosellæ, cum sp. vitrioli, sulphuris, salis, nitri aut tartari, addito, pro scopo confortationis, saccharo perlato, confectioe alkermes, cinamomo, &c. De calidioribus autem catharticis monet, quod vitanda sint omnia: in naturis saltem frigidis admiscenda prædictis esse carminativa; e. g. sem. anis. fœnic. carvi, ierocrocum, electuarium caryocostinum, diaphœnicon, cum tartaro crudo, ejus cremore aut sale. Formulas hic iterum varias pro varietate sexus, temperamenti & morbo constitutionis proponit. Unicam tamen electuarii compositionem sibi in calidis biliosisque temperamentis, imo in omni ætate & sexu familiarissimam probatissimi usus extollit, quam e reliquis huc transferre libet: Rp. diagryd. gr. xiiij. crem. tartari, pulpæ tamarindorum, cassiæ rec. extractæ, confectiois alkermes a. ʒʒ. sir. rosar. solut., de cichor. c. rhabarb. vel diacnicu ʒj. sp. salis, sulphuris, vel vitrioli gt. iv. vel vj. M. F. Electuar. assuendum cum pauculo vini, vel cum jusculo aut alio conveniente liquore. Addit vero monitum, præstare purgans partitis vicibus, quam integra dosi exhibere, cum in principio hujus febris ægri interdum in diarrhocam proclives sint. Sicut vero purgationem methodo ordinaria præmittendam asserit: ita venæsectionem immediate post instituere jubet, in plethoricis scilicet, anginosi, pleuriticis, ut & sub certa lege cacochymicis inveteratis, scorbuticis, hypochondriacis, summatim in omnibus, in quibus sanguinis perspiratio impeditur. In extenuatis vero & exanguibus, nec non valde tenuem, & serosum, ac pituitosum, frigidumque sanguinem habentibus nocivam esse. Quantum vero sanguinis, & in qua corporis parte, ex quibus venis, juxta duplicem sanguinis vorticem sive circum

circumvolutionem, superiorem alteram, alteram inferiorem, educi expediat, pluribus tradit, methodo utendi postea alexipharmacis statim subjuncta. Ubrius terum vulgatissima antidota, mithridatium, the-riacam, diascordium idque genus similia reliquis omnibus præfert, chymicis, eorumque arcanis, ut passim in Tractatu, ita & hic in-fensus. Propinandi autem formam mixturæ commodissimam judi-cat, partim quia citius hoc modo per universum sanguinem omnia-que corporis vasa diffundantur, partim quia ægris sic commodius ex-hibeantur. Addit autem varia pro vehiculo, correctione, decum-bentis sexu, temperamento, ætate, consuetudine vitæ, & ad grati-am palati. Transcribere hic formulas tali modo ad exemplum compositas, non patiuntur propositi compendii limites. Ne tamen plane asymboli abeamus, duas tantummodo referre liceat. Sic pro illis, qui temperamento sunt frigidi, pituitosi & obesi, sangui-nemque habent crassum & perspirationi ineptum, hac ratione præ-scribitur :

R. diascord. Fracast. ʒj.

fir. cort. ʘ.

papav. errat.

d. menth. ʒʒ.

El. ppr. gt. xv.

∇ prophyl. Sylv. ʒʒ

fl. cordial.

card. bened. a. ʒiʒ.

F. ♀. Ji.

M.

Pro sanguineis autem & simpliciter calidis ita :

R. ocul. cancr. Sal. card. bened. a. gr. xv.

diascord. Fracast. ʒj. fir. papav. err. ʒj.

laud. op. gr. j. ∇ verben. card. ben. a. ʒvj.

sp. sulphur. q. s.

M

Nec possumus denique medicamentum sicco præterire pede, quo cum pauperes plurimos, tum alios se, favente Deo, curavisse Auctor perhibet. Ita autem se habet :

R. ∇ card. ben. ʒiij. diascord. ʒij.

Zz 3

fir.



Traditio Ecclesiæ Romanæ de Prædestinatione & Gratia  
efficaci. Tom. I. & II. Autore Dn. Germano  
Theologiæ Doctore.

Coloniæ, Anno 1687. in 12.

**D**E Autore, quis sit, ubi vivat & scribat, cum neque ipse aliquid commemoret, neque aliunde certa nobis innotuerint, (præterquam quod approbatio *Johannis le Beau* Theologi Leodiensis Tomo I præfixa est) malumus ex ipso ejus opere judicium Lectoribus deferre, quam illos nostro prævenire. Proponitur in eo sententia D. Augustino tributa, & a viris magni nominis cum periculoso eventu propugnata; inter quos sibi facile primas vindicare potest D. Antonius Arnaldus, cujus haud paucos libros in Acta nostra retulimus. Ejus stylum & copiam haud infeliciter repræsentat, quisquis est hic scriptor. Dedicavit *Tomum primum* Ecclesiæ Romanæ, cujus auctoritatem magnifice in traditione dogmatum fidei extollit, maxime vero circa quæstiones de prædestinatione & gratia, quas triginta Pontifices & multa Concilia ad mentem D. Pauli & Augustini (cujus maxima refert elogia) decidisse statuit. Cum vero duobus his Tomis septem partes contineantur, & prima analysin Epistolæ ad Romanos exhibeat, in præsens non nisi hanc referemus, dilatis cæteris ad sequentes menses, tanto quidem brevius enarrandis, quia ex Arnaldi libris pleraque intelligi possunt.

Propositum D. Pauli in Epistola ad Romanos summam ita concipit & explicat Autor, ut Apostolum id egisse dicat, ut dissensiones, quæ Romæ inter Judæos & gentiles, utrosque nempe Christianismum profitentes, versabantur, sopiret. Judæi enim despiciebant conversos ex paganismo, & Evangelii doctrinam jure quodam suo, ob generis sui & legis a Deo acceptæ prærogativam, sibi arrogabant. Hunc fastum, ut & perversum zelum, quo gentiles per Judæismi ritus ad Christianismum traducere volebant, ita judicante Autore, tribus Epistolis Paulus aggressus est, & ad Galatas quidem id potissimum egit, ut præposteram illam rituum veterum inculcationem destrueret: ad Hebræos, ut gloriam quam ex sacrificiis Judæi adhuc quærebant, exinaniret: ad Romanos vero, ut omne,  
propter



propter quod electos se & gentibus praelatos credebant Judæi, ex fundamento subrueret. Doet enim, omnes homines peccatores esse, & ex pura & mera misericordia Dei ad salutem vocari & eligi, nullo nec generis nec meriti habito respectu. Deprædicat autem Autor providentiam Dei, quod nato jam tum in ortu Ecclesiæ errori, de virium humanarum & meriti jactantia, quem post aliquot secula Pelagius & alii renovarunt, tanti Apostoli doctrina perpetuum antidotum pararetur, quo veritas Evangelica omni tempore conservari potuerit. His & similibus generatim præmissis, singulorum capitum exegesis magna cum diligentia & perspicuitate proponit, ex qua tamen non nisi specimina quædam exhibemus. Ad Cap. I. v. 17. ubi dicitur, *justitiam Dei revelari ex fide in fidem*, scribit: , a fide primorum fidelium usque ad ultimorum, a fide Vet. Test. usque , ad fidem Nov. Test. nemo unquam justificatus est, nisi per fidem in Jesum Christum. Testatur hoc ipse Deus per Prophetam Habac. II, 3. 4. 5. , per fidem enim ex qua justus vivit, non aliam intelligit, quam fidem , ad quam Jesus Christus in carnem adveniens omnes nationes vocaturus erat. Ex Cap. III quatuordecim observationes breviter quidem sed nervose conceipit, quarum ultima ad v. 26 hæc est: Justificatio fit per sanguinem & merita Jesu Christi, & per fidem atque fiduciam in eum, unde patet quod justitia fidei tota veniat a Deo, & simul , magna Dei justitia & sanctitas apparet, tum odium adversus peccatum, quo factum est, ut Deus non potuerit illud remittere absque poena, & quod ex immensa charitate poenam hanc filio suo imposuerit. Ad Cap. IV, 4. 5. observat: Apostolum semper tria conjungere, promissionem, fidem, & gratiam, & hæc tribus aliis opponere, nempe legi, operibus & merito hominum. Si enim justitia veniret ex Lege (quod Judæi sibi persuadebant) tunc non esset ex promissione; si esset ex operibus, non esset ex fide; si esset ex meritis, non esset ex gratia. Ad v. 16 fidem sive justitiam fidei ideo dicit esse justitiam Dei, quia homo cognoscens impotentiam & indignitatem suam, & in se nihil quam mortem & sterilitatem deprehendens, omnem fiduciam, in Deum ponit, in eo quaerit vires, quas in se ipso non habet, & acquiescit & nititur meritis Christi, pro se mortui & resuscitati; atque sic non habet quod gloriatur, quam in potentia Dei & meritis Jesu Christi. Et postea: Deus non promittit ea, quæ homines facuri sunt,

ſunt, ſed quæ ipſe facturus eſt. Eſt enim homines faciant bona o-  
 pera a Deo mandata, ipſe tamen efficit, ut ea faciant: ipſi vero effi-  
 cere non poſſunt, ut Deus promiſſa ſua impleat; alias implementum,  
 ab hominibus, non vero a Deo penderet. Ad Cap. VI notari ju-  
 bet quadruplicem ſtatum hominis a Paulo conſiderati, nempe *ante*  
*legem, ſub lege, ſub gratia & ſub pace.* In primo (ait) vivunt homi-  
 nes in tenebris ignorantix & ſecundum carnem. In ſecundo (*ſub*  
*lege*) peccata quidem agnoſcunt, ſed nihilominus ab iis vineuntur,  
 & captivi tenentur. In tertio *ſub gratia*, cum Deus radios miſeri-  
 cordix ſux in eos ſpargit, agnoſcunt per fidem, ſe absque auxilio di-  
 vino implere mandata non poſſe: incipiunt inde animari a Sancto,  
 Spiritu, & viribus amoris divini ſibi inditis ſupra carnem eluctan-  
 tur: verum reſtat in iis aliquid quod reſiſtit, neque poſſunt ab in-  
 firmitate totaliberari; reguntur tamen fide, vivunt juſte, & prava  
 ſua deſideria amore boni ſuperant. Succedit perfeverantia, per  
 quam in quartum ſtatum, *pacis nempe & quietis* in Spiritu Sancto,  
 transferuntur, quæ hic inchoatur, ſed in altera vita perficitur. Ad  
*diſt. cap. VI. v. ult.* Apoſtolus (ait) ſciens quam facile juſti ſuperbi-  
 ant, & quam aeri medio 2. Cor. XII, 7. ipſe ab illo vitio retrahi de-  
 buerit, dignam ſua vigilantia cantelam adhibuit. Cum ergo dixiſſet,  
*ſtipendium peccati mors* (de quo dubitari nequit, debetur enim ei ex  
 merito) jam non, ut naturali modo ſequi videbatur, ſubjungit, ſti-  
 pendium juſtitix *vita æterna, ſed divina eſt gratia*: ne ſcilicet homo,  
 credat, ſe bona opera, quibus vitam æternam mereatur, ex ſuo habere,  
 peculio, & ne aliud medium ad vitam iſtam ſibi fingat; addit igitur,  
 Apoſtolus: *in Chriſto Jeſu Domino noſtro.* Licet vero ea, quæ de ope-  
 ribus ſcribit Autor, ita capi poſſint, ut prævia gratia juſti per opera  
 vitam æternam mereantur; ſenſum tamen orthodoxum ex aliis ver-  
 bis accipere poſſe videntur: sæpe enim theſin fundamentalem ſtabi-  
 lit, quod ſalus noſtra unice Jeſu Chriſti meritis tribui debeat. Ad-  
 denda ſunt, quæ §. 30. ad cap. IX commentatur, ubi ſcribit: *meri-*  
*tum fidei noſtræ non impedit, quo minus donum gloria ſit gratuitum.*  
*Ideo enim cum merito hujus generis gratiam ſuam Deus conneſtere vo-*  
*luit, ut ſit gratia, & quidem infallibilis, fundata in omnipotentia Dei*  
*& merito Jeſu Chriſti atque ex fide, ut ſic ad ſervandam gratiam firma*  
*ſit promiſſio ſeminiſ Rom. IV, 16. itaque non ut præmium debitum, ſed ex*

*pura misericordia, salutem accipiunt fideles.* Addit, hoc ad solos electos pertinere; multos enim gratiam accipere, sed perseverantia carentes, nihilominus ad exemplum Israelitarum perire, qui in fœdus recepti, cadebant tamen in deserto. Ad *cap. VII, 17.* a multis suæ sectæ Doctoribus dissentit, & Augustini posteriori & constanti, ut refert, sententiæ (diversimode enim locum illum explicasse fateatur) adhæret, quod Apostolus, qui dicit, *peccatum in se habitare & operari*, non loquatur de statu suo *sub lege*, sed de statu *sub gratia*, idque evidentissime demonstrari ex verbis d. v. 17: *nunc autem &c.* Dein verba v. 24 cum dicit: *infelix ego &c.* ita explicat, ut sensus sit, infelicem esse ob luctam illam perpetuam cum inhabitante peccato, sed minime damnatam aut damnabilem; ideo enim Deo gratias agit v. 25. & cap. VIII. v. 1. concludit, non obstante illo malo (quod Paulus diserte peccatum, Romana Ecclesia fomitem vocat) propter gratiam tamen *nihil damnabile esse in iis, qui sunt in Christo Jesu.* Est igitur hæc apertissima veritas, nostris Theologis ab initio reformationis ad hæc usque tempora asserta. Videatur novissime *Summe Reverendus D. Spenerus* in paraphrasi hujus loci, concionibus anno 1677 Francofurti habitis inserta, & in opere excellentissimo adversus *Brevingium* Cap. III §. 26. 34. 35. Consentit Idem optime cum Autore in explicatione ejusdem versiculi, cum Paulus dicit, *se facere quod nolit.* Autor enim scribit: *vocabulum facere non significat voluntarie consentire peccato, sed motum concupiscentia involuntarium sentire.* Idem tradit D. Spenerus, allegans Lutherum in glossa marginali: *facere non significat mala perpetrare, sed concupiscentia motus sentire.* Taxat autem Autor quosdam e Reformatis, qui tertium quendam sensum verbis Pauli tribuunt, & ita ea expli- eant, ac si de peccatis a renatis & electis commissis Paulus loquatur, quæ putant cum fide consistere posse; quam interpretationem ut horrendam rejicit. Ad Cap. VIII, 28, ubi *πρόθεοις* sive propositum ab Apostolo allegatur, rejecta explicatione, qua quidam ad hominis convertendi intentionem vocabulum trahunt, electionem gratuitam & absolutam adstruit, adductis locis parallelis, quibus etiam accenset dictum Rom. IV, 5, ubi in vulgata adduntur verba: *secundum propositum gratia Dei.* Hic memor suæ professionis, vulgatam authenticam facit, sed addita ratione, quia a primis Ecclesiæ seculis in  
exem.

exemplaribus Latinis illa verba reperta fuerint, & in Græcis quibusdam MS. etiam hodie legantur. *Elegit nos Deus, ait, non quia sancti eramus, aut quod tales futuros nos esse prævidisset, sed ut tales fieremus, & quidem in Christo, ut membra ejus, aut adoptati in & cum Christo.* Item adducto loco Pauli Eph. I. ait: *sicut primum propositum Dei fuit, ut in Adamo monstraret, quid possit voluntas creaturae cum gratia, ei veluti subdita: ita in secundo proposito sive opere suo, reparationis nempe, monstravit, quid possit gratia in voluntatem creaturae, ut naturam hujus mutet, & divinæ voluntati absque læsione libertatis humanæ submittat.* Ad v. 29 dicti Cap. VIII, vocabulum *præscivit* explicat, ut propositum includat, & prædestinationi, quæ mox jungitur, æquipolleat. Ad v. 36, quem electis applicat, de perseverantia agit, id est de dono illo Dei, absque quo cœlesti hæreditate nemo fruitur. Defendit autem *Tridentinum* decretum, quo anathema dicitur iis, qui aliter statuunt, & certitudinem salutis sibi promittunt, cum tamen certi non sint de dono perseverantiæ. Difficultates Capituli IX ita explicat, ut dicat, scopum Pauli esse, non ut agat de electione gentilium, aut reprobatione Judæorum, sed ut ostendat, neque Judæos neque Gentiles qua tales, electos aut reprobatos esse, sed eligi solum, ut credentes in Christum, i. e. spirituales Abrahami filios & fidei ejus imitatores. Hos vocat filios promissionis, & ab eorum electione omnia merita eorumque respectum excludit, & omnia Pauli in hoc capite allegata exempla & dicta eo applicat. De induratione Pharaonis agit §. 33, & Deum ab omni imputatione duritiei defendit, quod peccatorem illum pertinacem in sua malitia reliquerit, ejusque pœna ostenderit, nullam hostium potentiam & sævitiam electis suis ad adipiscendum finem obstare posse. Exemplum tamen illud neque ad electionem gentilium, neque ad reprobationem Judæorum trahi vult. Ad vers. ult. ubi dicitur: *omnis qui credit in eum &c.* vocem *omnis* explicat ex capite sequenti, ut intelligantur eligi tam ex Gentilibus, quam ex Judæis, & ita nullus sit nationum respectus. Eodem modo Cap. XI, 32 explicat verba: *ut omnium misereatur*, i. e. omnis generis hominum. Ad cap. X hæc habet §. 35: *concludit Paulus Deum non esse causam perditionis reproborum, neque Judæorum neque Gentilium, & injuste a peccatoribus accusari: sibi enim ipsis imputare debere interitum suum, quia Evangelio Jesu Christi obedire noluerint, & inde ex dictis Esaiæ*

evidenter probatum a Paulo dicit, quod salus electorum tam Judæorum quam Gentilium a Deo veniat, perditio reproborum nullam aliam causam habeat, quam proprii cordis corruptionem & contemtum verbi & donorum Dei. Hæc ut verissima sunt, ita cum absoluto illo, quod Autor defendit, decreto reprobationis, sive particulari gratiæ oblatione, difficillime conciliari possunt. Ad Cap. XI prolixè refellit eos, qui ex hoc non nisi reprobationē Judæorum & vocationē Gentilium assèrunt; cum dicta Apostoli ad electionem omnium prædestinatorum & derelictionem reliquorum, ut putat, pertineant, Scopum enim Pauli in capitibus IX. X. & XI ( uti ad initium cap. IX §. 26 monuerat, ) hunc format, ut opinionem meriti & prærogativæ Judæis quomodocunque consideratis, eximere voluerit. Sive enim (1) considerentur respectu Dei & in massa omnium hominum, nullam inter eos & reliquas nationes esse differentiam, sed a mera voluntate divina electionem eorum dependere. Si (2) considerentur ut Israelitæ, sive hæredes Isaaci & Jacobi, iterum apparere, gratuito electos esse; cum uterque Patriarcha, mero Dei beneplacito electus, & ille fratri Ismaeli, hic Esavo prælatus fuerit. Si (3) comparentur cum gentilibus, & ob Legem Moysis sibi concreditam superbiant, ne sic quidem habere, de quo glorientur, cum Lex ipsis occasio fuerit majoris peccati & incredulitatis, & secuti vocationis gentium dudum eam ob causam prædictæ. Denique (4) si inter se comparentur, conversi nempe ex Judæis cum non conversis, hanc quoque differentiam ex gratia & misericordia Dei pendere, non ex operibus legis. In fine hæc habet: *Prædestinatio gratuita elucet ex tota Epistola, & in ea immotis fundamentis stabilitur. Inveniet illam ibi, quicumque in humilitate querit, & sue præsumptionis genio renunciat. Si quis autem supra mensuram fidei sese elevet, & conetur ad inaccessible Lumen secretorum Dei appropinquare, is timeat, ne dum in altum eniti audet, præceps ruat, & in profunditate scientiæ divinæ & abyssu judiciorum ejus pereat. Hic est scopulus humani intellectus, quem Paulus sub finem dissertationis suæ de prædestinatione ostendit, & cauteri jubet: O altitudo divitiarum &c. Cap. XI, 33. Sicutur est vorago profunda, claudamus oculos curiositatis nostræ, & recedamus humiliter, ne in vertiginem rapiatur caput nostrum, si propius accesserimus. Caveat intellectus noster, ne capacem se credat divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei; caveat*

incom-

*incomprehensibilia iudicia ejus, quæ æternam electorum, & reprobatorum sortem constituunt: absit longe a nobis Theologia illa humana, quæ eorum comprehensionem tam facilem reddere & ad modulum rationis vult conformare. Si investigabiles sunt via ejus, per quas Deus electos ad salutem æternam ducit, & ad illum scopum etiam voluntate corrupta reprobatorum uti novit, non restringamus eas ad gratiam, de qua voluntas hominis pro arbitrio suo disponat, & quæ alium usum & motum non habeat, quam qualem liberum arbitrium illi assignare velit, & quæ patiatur a creatura se determinari, cum ipsa debeat creaturam obligare, ut sequatur voluntatem Dei sui, & gubernari se sinat manu ejus suprema & omnipotenti. Recte utique omnia, quatenus Pelagianizantibus & curiosis frenum injiciunt, dummodo Autor doctissimus & facundissimus horridum absolutæ reprobationis decretum, & particularissimum in offerendis mediis salutis inter arcana Dei non referret, cum aperte satis Sacra Scripturæ propensionem ad media illa omnibus serio exhibenda declaraverit, & illam ipsam justitiæ in vasa iræ seu reprobos demonstrationem, de qua Apostolus loquitur, non absolutæ determinationi Dei, sed hominum affectatæ renitentia imputet. Sed de hoc & de altero illo scrupulo, quomodo gratia non cogat, & tamen invincibiliter agat, disputandi hic non est locus. Resiqua Epistolæ capita, quibus cohortationes & consolationes potissimum continentur, brevius percurrit, & de fide salvifica egregie commentatur, ut de medio, quod Deus elegit, per quod nos membra corporis Christi faciat, in quo sanctificemur, & inter nos quoque mutuo nexu membra fiamus. Hoc est, ait, sacrificium corporum nostrorum, ut hostiæ viventis sanctæ & Deo placentis, quæ unienda est sacrificio corporis Jesu Christi, & in quod consistit cultus spiritualis & obsequium rationale, quo separamur a corruptione universali, cui mundus immerfus est, & vitam moresque nostros reformamus, renovatione sensus nostri probantes, quæ sit voluntas Dei bona & bene placens & perfecta, Rom. XII, 2.*

**DISSERTATIO DE PLATONE, Dn. FLEVRY TRACTATVI**

*Gallico de selectu & methodo studiorum, qui precedente mense*

*pag. 317 sequq. enarratus fuit, annexa.*

Aaa 3

Cor

COnstat ex præfatione, hunc discursum de Platone jam anno  
 1670 compositum, & Parlamenti Regii Parisiensis Præsi-  
 dis Primarii *Lamoignonii* filio inscriptum fuisse. Magnificis  
 encomiis Platonem vulgo ornari & *divinum* vocari, satis notum esse  
 ait Autor; miratur autem cur a paucis legatur, & a multis inutilis  
 ejus lectio habeatur, causantibus, nil nisi allegorias & mysteria ab  
 eo tradi, præterea & methodum negligi, dein ideas ejus & figmen-  
 tum civitatis rideri potius, quam admirationi esse posse. Vix igitur  
 aliquid nisi mysteria numerorum & intelligentiarum, aut har-  
 moniam corporum cœlestium ex eo citari solere. Se vero, licet  
 ab initio haut meliori opinione de illo imbutus fuisset, lectis ejus li-  
 bris, solidissimum & inprimis in doctrina morum excellentissimum  
 deprehendisse asseverat. Nocuisse autem putat Platoni nomen  
 Philosophi, quod plerique contemnant, & interpretes sensum ejus  
 non assecutos. Fatetur se veteres *Plotinum*, *Porphyrium*, *Jamblichum*  
 & *Proclum* non legisse, notos autem sibi esse *Marsilium Ficinum* Ita-  
 lum, & *Johannem Serranum* Gallum; Versionem vero hujus, licet  
 magis Latinam, minus putat fidelem esse, & ordinem librorum  
 conturbatum ab eo tradit. Vitæ Platonis historiam ex *Diogene Laer-  
 tio* & *Ficino* peti jubet, ipse tamen elegans ejus compendium ex-  
 hibet. Doctrinam ad quatuor disciplinas reducit, *Logicam*,  
*Ethicam*, *Physicam* & *Metaphysicam*, & duas priores melius tractat-  
 se eum censet, Socratem magistrum feliciter secutum, qui teste  
*Cicerone* Lib. I. Quæstion. Academ. primus *Philosophiam a rebus oc-  
 cultis & ab ipsa natura involutis avocavit, & ad vitam communem  
 adduxit.* Notat se lectis Platonis libris intellexisse, cur *Dialecticæ*  
 nomen disciplinæ illi tribuatur, quæ veritatem per conversatio-  
 nes & colloquia familiaria indagandam docet; alia ratione quam  
 in orationibus & declamationibus fieri solet, per quas mentibus  
 & affectibus vincula quasi injiciantur. *Logicam* autem maxime  
 disci posse ex dialogis Platonis qui *Theateti*, *Sophista* & *Politici* epi-  
 graphen habent, dein & in *Euthydemo*, *Protagora*, *Hippia utroque*,  
 quanquam & insiis qui *Menon*, *Laches*, & *Lysis* inscribuntur, & in  
 aliis sparsim artis illius exercitia occurrant. Si vero cuidam ni-  
 mius in his esse Plato videatur, cum cogitare debere, novam tum  
*Logicæ disciplinam fuisse, & multa eguisse explicatione.* Non negat  
 tamen

tamen, videri posse, quod aliquando nugatus sit, & rebus inutilibus tradendis plus justo indulserit. Verum dubitat, an alii post eum, & nominatim Aristoteles, plus præstiterint; existimat potius Logicam Platonis efficaciorē & magis naturalem esse. Excelluisse autem eum tradit in morum doctrina. Neminem putat altius & solidius aut purius de integritate mentis, de contemptu opum, de amore erga alios & bonum publicum, docuisse; neminem constantius ad fugam voluptatum, ad contemnendos dolores & opiniones vulgi, & ex opposito, ad amorem veræ delectationis & supremæ pulchritudinis cohortari. Novisse se, ait, quendam, qui lecto *Philebo* Platonis raptus veluti extra se fuerit, & tantummodo questus sit, quod hominum vires excedant quæ legerit, interim solidissimam esse ejus doctrinam confessus. Nullum juvenem tam ambitiosum & sui amantem esse posse, qui lecto primo dialogo, qui *Alcibiadis* nomen habet, non in se descendat; nec Poetam, qui viso tractatu de *Republ.* non multum sibi deesse deprehendat; neque Autorem, qui *Phædro* perlecto superbiam non deponat. Cæterum veram humilitatem, quatenus Christiana virtus est, illum latuisse, & quicquid summa cum eruditione & industria ipse & alii gentilium Sapientes proponunt, longe infra Evangelii doctrinam esse, recte monet: accedere infamium amorum turpitudinem, cujus impudenti commemoratione iusto Dei iudicio in reprobum sensum dati, libros etiam optimos contaminaverunt. Excusat postea quædam Platonis paradoxa, v. g. de foeminarum communi, sed ad certum tempus & leges restricto usu; cætera moribus populorum Lacedæmoniorum imprimis accommodata, defendi posse putat. Moralia autem tractata ab eo esse notat in X Libris de *Repub.* XII de *Legibus*, in *Philebo*, in *Apologia Socratis*, in *Critone* & *Phædone*, duobus dialogis qui *Alcibiadis* nomen gerunt, item in *Gorgia* & in *Cominio*, aliisque quibusdam. *Menedemum* & *Phædrum* ab hac classe segregat, cum in illo nil nisi exagitatio parentationum reperitur, in hoc vero de eloquentia agatur; ad Metaphysicam autem, quo eum Serranus retulit, minime pertinere. Ad Physicam refert *Timæum*, qui veluti appendix est librorum de *Republ.* & moralia principia ex cognitione naturæ adstruit, maxime ex doctrina de structura & sensatione corporis humani, item *Critiam*; censet tamen inter Platonis scripta minoris omnibus aliis æstimandam



mandam esse Physicam, quam nec a magistro suo Socrate didicerit (hic enim eam neglexerat) sed Pythagoram secutus, mixtisque Socraticis ratiocinationibus ad moralium exemplum & convenientiam omnia reducere cupiens, magistri errorem incurrit; ad causam supremam & Spiritum omnia gubernantem investigandum, supra captum humanum inani curiositate frustra enitens. Aristotelem tamen ob simile vitium reprehendi posse existimat. Interim præpostera hominum studia & judicia notat, qui Platonem, quem in moralibus sequi debuissent, in ea parte, qua minimum præstitit, in Physicis nempe sequi maluerint; id quod ex Philosophorum qui Platonicæ vocantur, opinionibus apparere contendit, qui Platoni, ut infallibili, sine judicio crediderint. Pessimos autem ex eo genere fuisse notat, qui in primis Christianismi seculis Platonicorum & Socraticorum nomen affectaverint. Ad Metaphysica progrediens, tradi illa a Platone memorat simul eum Logicis, maxime vero in Parmenide, quem tractatum minus utilem habet Autor, neque tamen deprehendisse se in eo aut ullo alio dicit *Ideas separatas a Deo*; putat autem illum ad originale illud, æternum & immateriale, a quo omnia producta sunt, respicere voluisse. Eloquentiam ad summum gradum ab eo perductam esse censet. De duabus methodis, *Geometrica*, quæ per propositiones & conclusiones nudam veritatem elicit, Aristoteli observata; & *Oratoria*, quæ persuadere vult, & huic affini *dialogistica* pulchre differit. Postremam a Platone electam esse notat, ideoque fere semper Soeratem introduci viva voce docentem (nihil enim scribere solebat) ita ut Platonis prope nulla fiat mentio, nec nisi ex traditione constet, libros hos ei deberi. Animadvertit etiam, non omnia ficta esse in dialogis, sed plurima revera ita dicta, quanquam libertate digressionum & verisimilitudinum aliquando utatur; qua tamen semper lectores vel instruat, vel delectet aut excitet. Interim Geometricam methodum exacte definiendi & probe dividendi, ipsi satis cognitam fuisse non dubitat, licet eam stylo oratorio sive dialogistico & dialectico involverit, & ornaverit. Observat postea, singulos tractatus sive dialogos per se absolvi, neque cum aliis connecti aut in unum corpus coalescere, quod Serranus frustra quæsierit. *Timaum* tamen & *Critiam* cum libris de *Justitia* sive de *Republica* coherere non negat; differre autem ab illis

illis, qui ideas civitatis, quæ nunquam fuit nec futura est, repræsentant, monet Libros de legibus, in quibus trium celeberrimarum urbium in Græcia cives colloquuntur; iisque accenseri posse eum qui dicitur Epinomis. *Theateto, Sophista & Politico*, qui magnum tractatum Logicum constituere possunt, quartum aliquem accedere debuisse arbitratur, in quo Philosophus definiretur, sicut in prioribus *Sophista & Politicus*. Discursuum Platonicorum differentiam jam alii notarunt, quod alius sit *μαιωτικός*, in quo eliciantur auditorum sententiæ, quod obstetricari vocavit Socrates, ad matris suæ, quæ obstetrix fuit, artem alludens: alius *παρασκευικός*, *examinatorius*, quem tamen parum a priori differre judicat Autor: alius *ἐνδεικτικός*, *demonstrativus*, ad exagitandos alios, & *ἀνατρεπτικός* seu *destructivus*, ad errores subvertendos. De stylo tandem Platonis paucis agit, eumque & elegantiam Isocratis, & vim Demosthenis, & decorem Poëtarum continere ait, adeoque Græcis omnibus, licet styli magistris, præferendum esse. Addit quædam ad excusationem Platonis adversus censuras Patrum Ecclesiasticorum, v.g. Chrysostrami, qui eum in præfatione in Matthæum acriter taxat; sed *Florius* argumenta illa (utique non spernenda) non solum Platoni, sed omnibus Philosophis opponi posse observat, maxime etiam Aristoteli, qui melioribus principiis non utatur, nec in physicis, nec in moralibus; & de Deo minus bene, quam Plato sentiat: unde & illo relicto, quidam ex vetustioribus Ecclesiæ doctoribus Philosophiæ adhuc dediti, maluerint Platonem quam Aristotelem sequi. Cum vero pagani ejusdem Platonis sectatores, Christianos extreme odissent & infestarent, primis tribus aut quatuor Ecclesiæ seculis; mirandum non esse, quod Patres Ecclesiastici, ad refutandos illos, ipsum Platonem, veluti eorum principem aggressi fuerint. Nullum igitur defectum a Christianis doctoribus illi objectum a se defendi, eum communes sint cum omnibus profanis scriptoribus; interim autem insignes ejus dotes non esse dissimulandas, respectu tamen semper ad excellentiorum Christianorum Philosophiam sive Ethicam habito. Subjungit igitur per modum epilogi, quæ utilitas ex lætione Platonis percipi possit, in Eloquentiæ, itemque in Logicæ & Poeseos studio, & in doctrina morum maxime, ad commoda civium & Reip. formandorum. Physica ve-

Bbb

ro &amp;

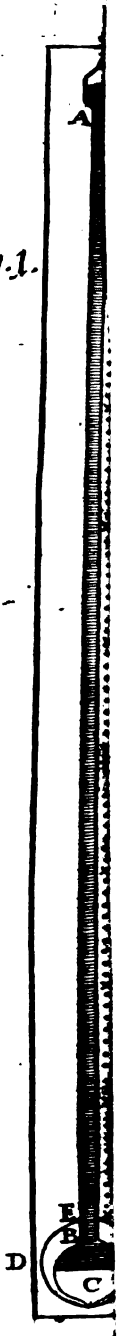
ro & Astronomica saltem historię causa evolvi posse, ut de veterum opinionibus constet. Reperiri etiam aliqua valde notabilia ex antiquitate Græca, præsertim de religione & Theologia gentilium fabulosa, quæ aliquam umbram sacrarum historiarum referant, superstitione & errore populari corruptarum; ex quibus tamen aliquid ad intellectum historię sacræ sive Moysaicæ colligi posse existimat, sed explicationem hujus suæ observationis ad colloquia differt. Hæc sunt præcipua hujus dissertationis contenta, quæ lectoribus non ingrata futura esse speramus. Specimen, quod annectit, paucis pagellis constat, versio nempe alicujus partis ex Dialogo, qui *Theætetus* inscribitur, & colloquentes sistit *Socratem* Philosophum, & *Theodorum* hominem ex populo. Tractatur autem in particula excerpta de magna differentia morum Philosophi & hominis forensis.

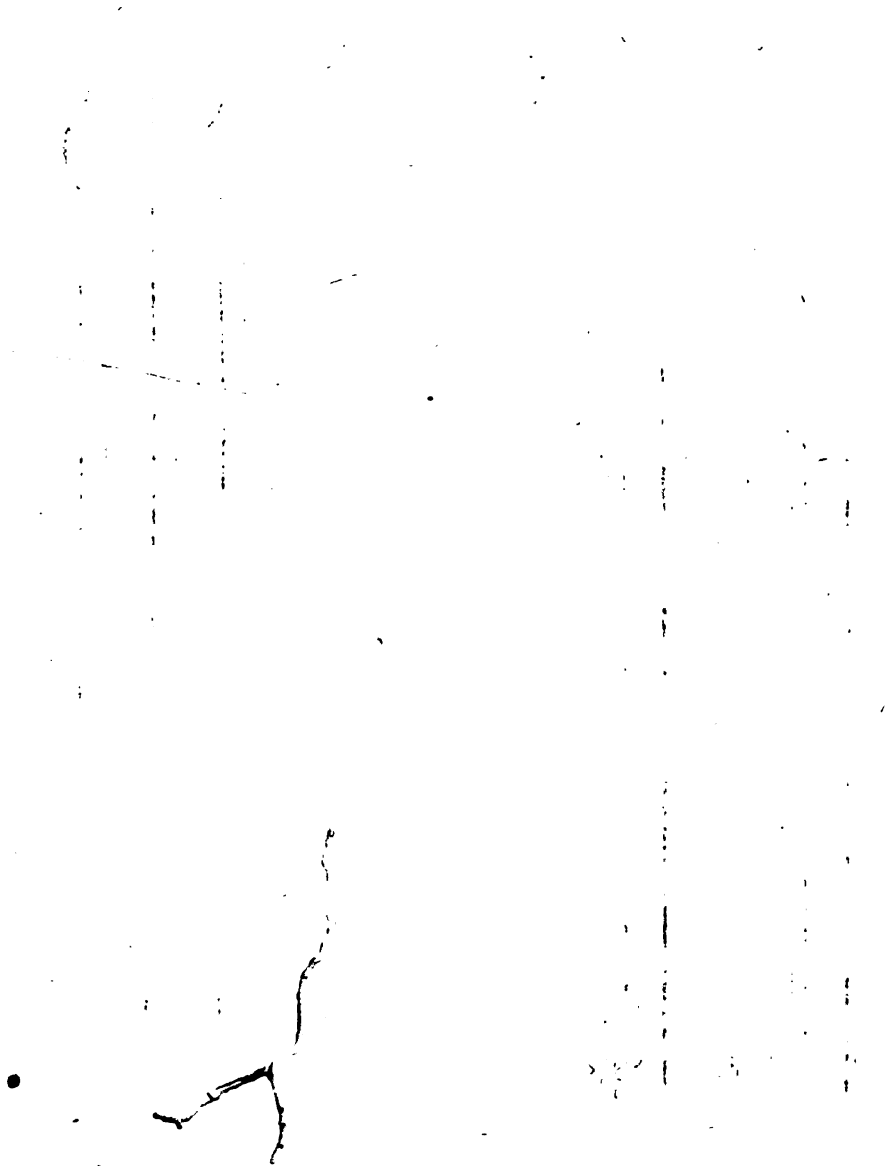
EPITOME LITERARUM Dn. AMONTONS AD  
Dn. Regis scriptarum, de invento noviter Hygrometro quodam.

Translata ex Ephem. Erud. Parisiens. die 8 Martii  
1688, pag. 245.

**E**Cce novam methodum Hygrometrum construendi, quam anno proximo adveni, quamque mense Augusto exhibui Academię scientiarum Regiæ membris, a quibus comiter admodum suscepta est. Eandem Tibi communico rogans, ut vestris inferatur ephemeridibus. *Figura* I repræsentat Hygrometrum conformatum ad illius similitudinem, quod Academię transmissi: Il idem sistit in statu, ad quem postmodum illud reduxi, & in quo permanebit, quantum hactenus apparet. *AB* in *Fig. 1.* designat canalem vitreum, crassitiem duodecimæ pollicis partis intus habentem, & 34 prope pollices longum. Ab una ejus extremitate pyxis est vitrea *AG*, unum pollicem crassa, iis non absimilis, quales in barometris fieri solent. Ab altera parte sphaera est itidem ex vitro *B*, diametro 1 pollicis eujus autem, conveniens cum illis, quas Thermometra habent, nisi quod perforata sit in *C*. Hæc ipsa sphaera inclusa est alii largiori *CDEF*, quæ ope mastiches firmiter adglutinata est ad canalem *AB*  
circa

Fig. 1.





circa *E*. Fieri hæc posterior sphaera potest ex ligno fagino, ex cornu item aut corio. Cognovimus tamen experimentis mediantibus, quæ hac de re instituit *Dn. Hubinus*, operis encaustici artifex Regius, in univèrsum ex corio eas commodius confici, quam ulla alia materia. Et corium quidem, quod huic fini aptissimum judicavi, sunt pelles vervecinæ, solito coriariis modo maceratæ & subactæ (*de la basane, qui a été mise au tan*) eo quod hæ & moduli figuram facile assument, & congruam habent densitatem, humiditati quoque siccitatisque suscipiendæ perquam accommodæ sunt, prout experientia nos edocuit. Tota hæc sphaera coriacea *CDEF* mercurio plena est, perinde ac pars alterius bullæ *B*. Reliquum hujus dimidium, ut & aliqua pars canalis *AB*, impletur liquore quodam macro & congelari nescio. Residuum canalis & dimidia pyxis *A*, plena sunt liquore pingui & leviori, quam prior ille. Spacium pyxididis reliquum non nisi simplicem continet aerem, cui communicatio cum aere extrinseco patet per foramen *G*, quod ad præcavendam nimiam evaporationem arctum satis fieri debet.

Hygrometrum hæc perinde ac sequens aptatur limbo ligneo, in gradus divisio, quales Thermometris applicari solent. Operatio ejus hæc est, ut indicet eo loco, ubi liquorum canalem *AB* replentium unus ab altero se jungitur, gradus siccitatis & humiditatis in aere obvios. Hæc ipsa enim separatio multo altius in tubulo contingit tempestate sicca, quam humida; & e diverso eo humilior in loco fit, quo major est humiditas; id quod inde accidit, quia durante humiditate capacitas sphaeræ *CDEF* grandior est, quam tempore sicco, eo quod corium illic semet expandit, hic autem constringit, quodque posteriori casu pars liquoris in bulla *B* contenti inde exprimitur, ac rursus illuc subintrat, quando humiditas capacitatem sphaeræ *CDEF* dilatari facit.

Quantum ad *Fig. 2*, *AB* exhibet canalem vitreum 35 aut 36 pollices longum, ejusdem crassitiei, qualis erat in figura prima. *A* pertus est in *A* & in *B*. Desinit in bullam vitream non exacte rotundam, sed quadantenus velut compressam, (*boule de verre écrasée*) duobus foraminibus introrsum porrectis *CD*, quæque nonnullam similitudinem habent cum atramentariis istis vitreis figura cylindrica, quorum bases versus interiora depressæ sunt. Diamet. hujus bul-

Bbb 2

æ est

TAB. VII.  
Fig. 2.

læ est duorum circiter pollicum. Includitur hæc alii coriaceæ, quæ similis ei est, quam figura prima descripsit. Utraque harum bullarum plena est mercurio, nisi quod vitrea tantam una continet quantitatem liquoris ex aqua forti & aqua simplici cõpositi (*d' eau seconde,*) quanta opus est ad materiam canali suppeditandam tempore summæ siccitatis, ne alias mercurius istuc subintret.

Posterior hæc methodus suis gaudet commodis, quorum potissimum est, quod hygrometra sic fiunt portatilia, ita ut facile transmitti peregre valeant. Cæterum adeo sensibilia sunt talismodi hygrometra, ut vel sola halitus manusve humiditas notabiliter descendere faciat liquorem ad 1, 2, aut 3 pollices circiter, prout aer tunc magis minusve humidus est. Curiosi talia ad utrumque modum elaborata reperient apud celebrem *Dn. Hubinum*, qui omnem impendit operam recentioribus inventis secundandis.

*CONTENTA EPISTOLÆ CVJVS DAM DOMINI Amontons, de constructione novi Tubi ad faciendum Vacuum in altitudine perpendiculari tam exigua, quam placuerit.*

Translata ex *Ephem. Erud. Paris. d. 10. Maji 1688.*  
pag. 394. seqq.

**D**ominus *Amontons* non ita pridem nobis largitus est novum hygrometrum, de quo dictum est in ephemeride diei 8 Martii præsentis anni; ulterius inde provecta ejusdem curiositate, constructionem adinvenit novi alicujus Tubi pro Vacuo produciendo in altitudine perpendiculari quantulacunque, ope solius gravitatis Mercurii aliusve cujuscunque liquoris.

Videtur hæc propositio primo intuitu nonnihil paradoxa, & credet forte quispiam, ipsum in speculatione sua falli, aut destruere systema de pondere aeris. At vero neutrum facit. Experimentum quippe rei, quam proponit, exhibuit in præsentia Academiz Scientiarum Regiæ; actantum abest, ut illud ipsum evertat systema ponderositatis atmosphæræ, ut potius isti systemati superstructum sit, prout ex progressu hujus discursus apparebit.

Dum

Dum Tubi illius figura variat pro diversitate liquoris & altitudinis datæ; ad faciendum ita Vacuum dividitur altitudo liquoris dati, cujus pondus æquale est gravitati totius atmosphæræ, per altitudinem perpendicularem datam ad producendum vacuum. Postea tot assumentur canalis rami, uti *CB*, quot unitates proveniunt in quotiente post factam divisionem, qui inter se conjunguntur ope aliorum ramorum, qualis *CD*. Et priores quidem illi rami liquore dato replentur, alteri vero aere taliter rarefacto, ut elaster aeris in his ramis contenti & pondus columnarum liquoris præcedentium simul juncta, æquipolleant gravitati totius atmosphæræ.

TAB. VII.  
Fig. 3.

Exempli causa, si altitudo proposita ad faciendum vacuum sit 14 pollicum, liquor vero datus mercurius; noster dum per experientiam novit, 28 mercurii pollices æquilibrium atmosphæræ facere, dividit 28 per 14. Quotiens emergit 2. Sumit itaque duos ramos, uti *BC*, nempe *BC*, *DE*, quorum uterque non nisi datam altitudinem 14 pollicum habet. Horum unum alteri connectit per alium ramum, velut *CD*. Hinc tubum hunc implet sic, ut extremitate *F* hermetice sigillata & extremitate *A* aperta, elaster aeris inclusi in ramo *CD*, computata simul gravitate columnæ mercurii *BC*, æquivalet ponderi atmosphæræ.

Hoc supposito, Dominus *Amontons* ait, si altitudo perpendicularis sit 14 pollicum, extremitas *F* hermetice sigillata & extremitas *A* aperta, vacuum fieri debere in *FE*. Tum enim solum pondus duarum columnarum mercurialium *BC*, *DE* sufficit ad æquilibrium cum atmosphæra, quam repellunt in *A*, perinde ac si una super alteram staret; quo casu unicam formarent columnam mercurii 28 pollices altam; id quod satis est, teste experientia, ad vacuum efficiendum in tubis ordinariis, & per consequens in hoc etiam.

Si altitudo data foret 7 modo pollicum, quatuor rami caperentur, qualis *BC*, qui conjungendi essent invicem per tres alios, qualis *CD*. Quod si altitudo data non posset dividere altitudinem liquoris dati gravitati atmosphæræ æquivalentem, quia residuum quid maneret, tunc oporteret residuo huic æqualem facere primum ramum *BC*, reliquos vero ramos secundum altitudinem requisitam. Exempli loco, si proponatur, vacuum facere ope mercurii 8 pollices alti, noster dividit 28 per 8; quotiens erit 3, & residuum 4. Ra-

Bbb 3

mum



mum ergo *BC* 4 modo pollices altum efficit, cæteros vero ramos, uti *DE*, 8 pollicum. Tubos hos commoditatis gratia vitreos esse oportet.

Dominus *Amontons* ex uno talismodi tuborum Barometrum construxit, quod non nisi 14 pollices in altitudine habet, implendo partem *DG* oleo tartari colorato, & partem *CG* oleo petrolei, uno alteroque horum prius purgato ab omni aere in Vacuo. Separatio utriusque horum liquorum ipsi indicat in tubo *CD* varias aeris mutationes, quoad ejus gravitatem.

*EPISTOLÆ SAMARITANÆ SICHEMITARUM AD Jobum Ludolfum, S. Cæs. Majest. & Sereniss. Ducum Saxon. Consiliarium, cum ejusdem Latina Versione & Annotationibus. Accedit Versio Latina per similitum literarum, a Sichemitis hanc ita priorem ad Anglos datarum.*

Cizæ, apud Bielckium, 1688, in 4.

**S**amaritanam gentem Judæis exosam, Christo æque caram ac eosignatos Judæos fuisse, ex colloquio cum muliercula Samaritana, Evangelista autore, manifestum est. Exemplum Christi imitati omnibus sæculis Christiani sunt, & Samaritanos adeo non contemserunt, ut privilegiis etiam aliquando, quod ex Codice Theodosiano constat, non indignos habuerint. Hoc Christi & veterum Christianorum institutum movit etiam nostra & patrum memoria cordatissimos viros, ut de literario cum Samaritanis commercio cogitarent, quo non modo cetera gentis, sed cum primis etiam religio & sacra accuratius, quam vulgo novimus, ex illorum confessione cognoscerentur. Josephus Scaliger primus inter Europæos fuit, qui literis hoc hominum genus salutavit, eosque ita permovit, ut gemina eidem epistola responderent; quamvis in eo infelix fuit senex optimus, quod nunquam in ipsius manus hæc epistolæ venerunt, quas diu, nescimus quo fato, detentas longo tandem post obitum Scaligeri inter Gallo Aquensis Senator Peyrescius invenit, a quo illas Morinus, Congregationis Oratorii apud Parisienses Presbyter, accepit Latineque vertit, sed itidem iniquius fatum subituras. Authentici-

thenticæ enim epistolæ in Regiam Bibliothecam delatæ, aut potius occultatæ dicuntur, unde identidem ad describendum requisitæ impetrari non potuerunt: Versio Latina mortuo Morino in scriniis Collegij, in quo vixerat, diu latuit, donec a studioso harum deliciarum reperta, una cum aliis quibusdam doctorum virorum de re Samaritana epistolis, quas idem Morinus reliquerat, in Anglia A. MDCLXXXII publicaretur, quem librum in Actis ejusdem anni mense Junio pag. 176 recensuimus. Verbosiores epistolam a Sichemitis Angli non ita pridem impetrarunt, curante Roberto Huntingtonio, qui in Orientem profectus persuasit Samaritanis, ejusdem sectæ & religionis homines in Anglia versari: quod eo facilius homines ignari rerum Occidentis crediderunt, quo majori admiratione illum & scribere Samaritice & intelligere cognoverunt. Tertium commercium instituerunt iidem Samaritani cum summo viro Jobo Ludolfo, humaniter ab ipso ad hoc præstandum invitati. Cum enim Judæus Hebronenfis, genere Lusitanus, anno Christi MDC LXXXIV in Germaniam venisset, stipem pro pauperibus suæ gentis Amstelodami & alibi petiturus; hic Polyhistor statum Orientalium & Samaritarum Sichemii degentium percontatus, non potuit ingenio suo, rerum harum cupidissimo, temperare, quin schedulam Hebraica lingua, sed charactere Samaritano ad Sichemitas huic Judæo daret, quæ ea perquireret, ad quæ binis literis eodem argumento, post triennium in Germaniam allatis, ex parte responsum fuit. Bis scripsisse eandem rem videntur, ut si forte una epistola in viâ periret, altera servata ad eum perferretur, cui utramque destinaverant. Earum non aliud fere argumentum est, quam quo usi sunt ad Scaligerum, & ex longo intervallo ad fratres suos, ut credebant, in Anglia commorantes. Profitentur se veros Israelitas esse ex posteris Josephi patriarchæ, ex tribubus Menasse & Ephraim, uti etiam ex filiis Levi: habere Pontificem ex posteris Aaronis, & quidem a Pinehaso nepote illius continua successione oriundum: Legem Mosaicam majori cura, quam Judæos, in sabbatis & festis diebus, in circumcissione, in lotionibus & aliis partibus observare: nomen quoque Tetragrammaton aliter ac illos enunciare. Ceterum solam Legem Moïsi agnoscere, rejectis ceteris libris, quos sacros habeant Judæi: montem Garizim ex prisca traditione venerari, ibi-

ri, ibidem sacra solenniora peragere, nec aliis locis precari, nisi facie ad hunc montem obversa. Gloriantur Patriarcharum, quæ possideant, sepulcris, & antiquissimo quodam Legis codice, quem ab Aaronis pronepote, anno tertio decimo ab Israelitarum in Palaestinam reversione conscriptum credunt. De Anglis queruntur, quod eleemosynam rogati nihil responderint, eandemque impensius in his ipsis epistolis rogant, modumque declarant, quo tuto ad se deferrî possit. Has nactus epistolas vir de Orientis literatura meritissimus, typis Samaritanis cum Latina versione exscribendas dedit Christophoro Cellario, quem cum primis in hoc literarum genere versatum esse, ex Horis ejus Samaritanis, A.M.D.C. LXXXII publicatis intellexerat, quibus non modo Excerpta Pentateuchi Samariticæ Versionis cum utilissimis Notis ac Glossario, sed novam etiam & longe uberiores, quam vel Morini vel Castellî est, hujus linguæ Grammaticam dedit. Adjecit Epistolis ipse Ludolfus præter Versionem Latinam breves, sed eruditas Annotationes, quibus paucas quoque Cellarius, illo jubente, ita inseruit, ut tam character, quam addito nomine suo a Ludolfianis distinguat. Accedit Latina Versio Epistolæ ad Anglos Samariticæ adhuc inedita, cujus authenticam frustra Ludolfus requisivit, ut ex clarissimi Bernardi literis, præfationi subjunctis, manifestum est. Cum vero officinarum typi a manu scriptis literis non uno modo differant; inscriptiones Epistolarum eadem forma, qua in autographis visuntur, æri incisæ exhibentur, ut vera & genuina hodiernorum Samaritarum scriptura a quolibet dignosci, & cum aliis varie vulgatis conferri possit, Stylus Epistolarum ut plurimum Hebraicus est, sed ita, ut Chaldaïsmi & Arabismi immisceantur. Respondit his literis celeberrimus Ludolfus, cui eam felicitatem aprecamur, ut mutuas & longiores & totum statum ac religionem gentis explicantes, quemadmodum singula perquisivit, propediem recipiat, & cum Eruditis sua Versio ne ac Notis illustratas communicet.

**CHRISTOPHORI CELLARII COLLECTANEA**

*Historiæ Samaritanæ, quibus præter res Geographicas  
etiam Politicæ hujus gentis, quam Religio & res literaria  
explicantur.*

Cizæ, sumtu Bielckii, 1688. in 4.

Cum

Cum Horas suas Samaritanas Autor clarissimus evulgaret, constituerat brevem quoque historiam gentis Samariticæ adjuungere, a quo illum proposito cum alia adhuc negotia, tum inprimis rerum Samariticarum difficultas, utpote fere intactarum ab Historicis, revocaverunt. Posteaquam vero amplissimus Ludolfus tam insignes ab Sicheimitis epistolas accepit, de novo Autor excitatus fuit ad persequendum illud, quod antea animo suo molitus fuerat. Sed nec tum expedite in hoc stadio decursum fuit, cum ubique hiatus invenirentur satis magni, & sterilitas Historiarum in rebus Samariticis negaret spem continuandi ordinis & narrationis nunquam interrumpendæ. Quæ causa fuit, ut sententiam mutaret Autor, nec amplius historiam connexa serie conscribere, sed Collectanea tantum sua Samaritanæ Historiæ in lucem edere apud animam constitueret, eo fine, ut & alii conferant, quæ hujus argumenti invenissent, & plenior vel tandem componi possit historia Samaritanorum. Hæc vero Collectanea sua in *quatuor capita* distribuit, quorum *primo* pertractat, quæ ad Geographicam hujus gentis notitiam pertinent, id est nomina, originem, ornamenta & incrementa, nec non duriora fata præcipuarum urbium Samaritanæ regionis, etiam originem Cuthæorum, & varias Samaritarum colonias. *Secundo* statum illorum Politicum recenset, qualis sub Assyriis, Persis, Græcis, Ægyptiis & Syriacis regibus, etiam sub Hæmonæis & Romanis fuerit, maxime sub Christianis Imperatoribus, quorum leges quoque de Samaritis latæ explanantur. *Tertio* agit de religione & sacris illorum, de Messia Ephraimi filio, quem ex Rabbinorum quoque testimoniis declarat; de idolis Cuthæorum, Succot Benot, Asima & ceteris: de templo montis Garizim, de schismate ipsorum Samaritarum & Dositheana secta, de odio Judæorum adversus Samaritanos, de hodierno illorum in monte Garizim cultu, & quæ similis his argumenti plura sunt. *Quarta* denique enarrantur, quæ de illorum re literaria, hæc est de literarum tum figurarum antiquitate, etiam de Lingue genio & mixtura, uti etiam de libris, quos possident, vel ab ipsis tradita, vel aliunde ab eruditis observata diligentissimus Autor conquirit, quo ipso non ingratanam operam iis locatam esse confidimus, qui curiosius Epistolas Sicheimitarum, modo recensitas & laudatas, intuebuntur atque perlegent.

HISTOIRE DES DEUX CONQUÉRANS TARTARES, QUI ONT  
 subjugué la Chine : par le R. P. Pierre Joseph d'Orleans de la  
 Compagnie de Jesus.

id est,

Petri Josephi Aurelianensis, Soc. Jesu, Historia duorum vi-  
 ctorioforum Tartarorum, qui Chinam subjugarunt.

Parisii apud Claud. Barbin, 1688, in 8.

Cum ex relationibus *Missionariorum*, quos vocant, duo potissi-  
 mum cognoscantur, nempe vel res religionem concernen-  
 tes, vel ad situm & naturam gestaque nationum spectantes; pri-  
 ores ab illustri quodam Viro Ecclesiastico in Gallia, non sine auspi-  
 ciis regii curari indicat Autor; alteram vero rerum partem sibi  
 tractandam sumsit, ejusque laboris sui specimen haud spernendum  
 hoc tractatu exhibet, quem in duas partes divisit. In *prima*, ex re-  
 lationibus Jesuitarum *Martini*, *Rougemontii*, *Greslonii*, maxime ve-  
 ro *Adami Schallii* (posthabitis quæ *Palafoxius* Hispanus scripsit,) *historiam*  
*Tartaricæ expeditionis in Chinam sive Sinam præmittit*,  
 qua oppressa regum indigenarum familia, quæ *Taimmingensis* voca-  
 batur, imperium Sinæ ad Tartaros pervenit. Aulus id est Tartaro-  
 rum rex *Sunté*, a Sinensibus quidem ipsis, inter se digladiantibus,  
 in auxilium vocatus, sed vix ingressus regnum obiit, relicto filio *Chun-*  
*chi* sex annorum puero. Altius hæc repetit Scriptor, & antiquam  
 Tartarorum irruptionem, quæ anno 1281 accidit, & annos sexaginta  
 duravit, breviter exponit; sed præcipua primæ partis materia est  
 regnum illius *Chunchi*, quem A. 1644 *Amavanus* patruus & tutor  
 in thronum Sinensium evexit. Is defuncto patruo anno 1651, quæ  
 tuordecim licet annos tantum natus, sed jam maritus, vastissimi re-  
 gni habenas magna virtute & sapientia, quam vix satis laudare pos-  
 sunt scriptores, regendas accepit. Erat tunc in regia Sinarum Pe-  
 quinensi, is quem dixi *Schallius*, Jesuita Germanus, Colonienfis, re-  
 gibus indigenis jam ante ob Astronomiæ, quam gentes illæ magni  
 faciunt, scientiam charus & honoratus: sed a novo rege Tartaro au-  
 gmentum

gmentum honoris renitens licet accepit, præses mathematicorum constitutus. Illa dignitate, quæ inter primarias regni habetur, ad singulare Imperatoris juvenis commodum egregie usus esse dicitur, salutaribus monitis eum instruens, & simul Christianissimum in provinciis illis promovens. Refertur insigne Imperatoris cum *Schallio* de religione colloquium, ex quo haud levis spes concipi p. 118. sqq. posse videbatur, convertendi aliquando ad fidem Christi Imperatoris. Verum non multo post subversa illa fuit, foeminae cujusdam, quam is deperibat, occasione, tum ipsius paulo post secuto obitu ætatis anno 24, i. e. anno Christi 1661. Mortuo attem illo, Jesuitæ & sacerdotes atque missionarii omnes aut regno pulsi, aut in vincula conjecti fuerunt, in quibus etiam *Schallius* vitam finiit. Sequitur *Parte II* historia *Cambis*, quem pater *Chunchius* filium & successorem reliquit octo annorum puerum. Hic quoque a magnis virtutibus & maxime ab humanitate & justitia laudatur, & utriusque memorabilia exempla afferuntur. Omnia vero Jesuitarum elogia meruit, cum ad constituendum temporum calculum astronomicum (cujus magna cura in illis regionibus habetur) tres ex Societate, nempe *Ferdinandum Verbieft* Flandrum, *Ludovicum Brusium* Siculum, & *Gabrielem Magellanum*, Lusitanum, in aulam accerseret. Ex his *Verbieftum* tanto affectu complexus est, ut ab eo rogatus Christianorum sacra restitueret, sacerdotes ejectos revocaret, persecutores puniret, & *Schallii* memoriam publico diplomate honoraret. Addiderat quidem edictum, quo prohibebat, ne quis posthac Christianus fieret, sed id potius ad placandos idolorum sacerdotes, & quæ illis ad stipulabantur foeminas regias, fecisse visus est, nec executio edicti sequuta fuit, licet statim eo quo publicatum fuit an. 1611, viginti hominum millia Christo nomen dedisse perhibeantur. Narratur inde bellum a magnate quodam Sinensi *Isfangueyo*, qui primus Tartaros in Sinam evocaverat, Imperatori anno 1672 illatum, & quomodo in maximis licet turbis & desolationibus, nihilominus res Jesuitarum *Verbiefti* intercessione servatæ aut restitutæ fuerint; Imperator etiam omnium hostium victor denique evaserit. Subjungitur relatio itineris sumtuosissimi & molestissimi, ab Imperatore in Tartariam Orientalem, avitum regnum, anno 1682 suscepti, assumpto in comitatum, qui 70 millia hominum continebat, & benignissi-

gnissime tractato *Verbieſto* & ſocio ejus *Grimaldo*. Iter hoc era  
*milliarium mille & centum*, ad Tartariæ urbes *Kirin & Ullam*, quæ  
olim regni ſedes fuerat. Venationis, qua Imperator toto itinere  
pag. 217. utebatur, ſuetum regibus iſtis genus deſcribitur, quo abſque retibus  
& plagis, aliquot hominum millibus circuitum facientibus, feræ in  
arctum compulſæ tandem capiuntur. Succellit aliud iter in Tarta-  
pag. 246. riam occidentalem anno 1683 ab eodem Imperatore, & comite *Ver-*  
*bieſto* inſtitutum. Conferantur, quæ de utroque illo itinere ex  
*Verbieſti* literis in Actis noſtris A. 1686, menſe Majo, pag. 259 me-  
moravimus. Vaſtiſſima illa Tartariæ regio in 48 provincias diſtri-  
buita, & aliis Tartarorum gentibus & Moſcovitis contermina eſſe  
memoratur, nullis urbibus aut vicis habitata. Incolæ enim licet  
numerofiſſimi, nonniſi tentoriis utuntur, & neglecta agricultura,  
ex lacticiiniis & carne animalium, quæ alunt aut venantur, vivere ſo-  
lent, multaque cum prudentia in obſequio continentur. Muka  
notat Autor de ſacerdotibus Tartarorum, quos *Lamas* vocant, aliis  
a *Bonziis* Sinenſium, & de eorum ſummo quodam Pontifice, qui in  
regno *Tibetano* habitat, ex relatione *Gruberi* Jeſuitæ, qui diu in illis  
Aſiæ partibus verſatus eſt. Illum Pontificem Autor putat *Preſby-*  
*terum Johannem* eſſe, quem olim ſcriptores imperiti in *Æthiopia*  
collocaverint. Ex *Lamarum* vero cœlibatu, jejuniiis & ritibus mo-  
naſticis colligit, Chriſtianam quondam religionem in nationibus  
iſtis vigiſſe, ſive primis Eccleſiæ ſeculis, ſive a Neſtorianis, ut *Theve-*  
*notus* conjicit, introductam: Diſſerit inde de celebri illo muro, qui  
Tartaros & Sinenſes diſterminat, eumque ſeptem illa decemata  
mundi miracula longe ſuperare exiſtimat. *Verbieſtus* teſtis ocula-  
tus alicubi eum menſus, mille & triginta ſeptem pedibus geometricis  
pag. 256. ſupra horizontem exaltatum eſſe deprehendit, quod & per ſe admir-  
randum eſt, & prodigii loco vel ideo haberi poteſt, quod aqua, la-  
teres, calx, & omnis alia materia in regiones plane aridas & mon-  
toſas incredibili labore ſubvehi debuerit. Tot præterea flexus pro  
ſitu montium habere dicitur, ut triplo longior ſit, quam ſi recta li-  
nea duci potuiſſet. Montes etiam innumeros eoſque altiſſimos in  
illo terrarum tractu invenit *Verbieſtus*, & quendam ex iis emenſus,  
akitudinem cum mari, qua Pequino Sinarum regiæ proximum eſt,  
collatam, trium millium paſſuum Geometricorum reperit. Non

pauca

pauca inde adduntur de propensione *Cambi*, Imperatoris hodie adhuc imperantis, ad Christianismum sive ad Jesuitas. Neque tamen sperari posse putat Autor, ut alio modo quam connivendo Christiana sacra stabiliat, aut edictum illud prohibitorium aboleat. Interim magna indulgentia Christianas ceremonias tolerari narrat, in exequiis potissimum, quæ prælata cruce & comitantibus aliquando bis mille hominibus cæteros gerentibus celebrari soleant, & quod Imperator ex more gentis elogiis (quæ duobus tribusve verbis constant) defunctos Jesuitas honoret. Omni vero studio hi favorem regium ambiunt, non saltem operam in scientia mathematica præstantes, sed & aliis quibus possunt modis, v. g. cum tonsuram capillorum, quam Sinenses ut summam servitutis notam abominantur, jubentibus Tartaris lubentes admittunt, & adorationes, etiam in pompis Tartarorum funebribus aliisque non recusant, & si quid aliud ad demerendos barbaros conducere arbitrantur. Additur libello appendix de *obsidione & liberatione* celeberrimæ urbis *Goa*, Lusitanorum in insula Indici littoris coloniz. Novum enim dominatum in finibus regni Mogolitani *Sevagus* quidam, a Rege *Visapuritano* deficiens, constituerat, qui *Suratam*, notissimum Europæorum commercio emporium, haut ita pridem invasit & diripuit. Hujus filius non minoris audaciæ *Sambagius* A. 1683 Goam obsidione cinxit, & cepisset, nisi exercitus *Aurangzebi* Mogolorum Monarchæ, adversus *Sambagium* missus, urbi salutem peperisset. Refert ista Autor ex literis mense Januario 1685 *Goa* scriptis, & liberationem, ita judicante Gubernatore urbis, intercessionem *Francisci Xaverii*, qui ibi sepultus est, adscribendam censet.

HISTOIRE D'UNE DAME CHRETIENNE DE LA  
Chine. i. e.

Historia foeminae cujusdam Chinensis Christianæ; cujus occasione etiam de moribus gentis, de stabilimento religionis, de institutis Missionariorum, & de exercitiis pietatis novitiorum ejus regionis Christianorum tractatur.

Parisii, apud St. Michallet, 1688. in 12.



**L**ibelli hujus, qui Historiam Tartarico-Sinensem haud incommode sequi posse videtur, auctorem *Philippum Couplet e Soc. Jesu* esse, cui inter alios Confucii Sinarum Philosophi editionem, in Actis nostris mense nupero Majo pag. 254. seqq. recensam debemus, verosimile est, & intrepide a clarissimo Basnagio in novis Eruditorum Ephemeridibus (*Histoire des Ouvrages des Sçavans*) quæ Rotterodami ab aliquo tempore divulgantur, mense Febr. 1688. pag. 127 affirmatur. Fœmina cujus in eo vita describitur, avum habuit *Paulum Siu* Christianum, qui sub initium hujus seculi in aula *Vanliei*, Sinici Imperatoris, primariæ dignitatis minister sive *Colaus* fuit, magnus Jesuitarum & propagatæ ab iis religionis patronus. Hujus filio Jacobo genita *Candidæ* nomen in baptismo accepit, & a. ætatis XIV viro nobili & opulento nomine *Hui* sed pagano nupsit, octo liberorum mater ex eo facta. Illo post annos XVI mortuo, prius tamen ab uxore ad Christi fidem converso, vidua mansit & septuagenaria major A. M DC LXXX decessit. Magnifice deprædicatur pietas, zelus & liberalitas ejus in Jesuitas & Christianos. Inter alia obstrictibus præmia constituit, ut foeminarum paganarum infantes, qui morituri esse putarentur, secrete baptizarent, & cœcis, qui magno numero vagantes divinationibus vanis victum quæritant, ut Christiana dogmata populo insinuarent. Eadem vero, quod Autor ex sua secta vehementer laudat, cultui Deiparæ, Angelorum & Sanctorum, quorum multos, interque eos *S. Ursulam* cum sociis nominat, addictissima, & ab iis vicissim, ut refert, apparitionibus & visionibus honorata fuit. Magna munificentia ad pingendas, coemendas & distribuendas imagines sacras sumtus suppeditavit. Moris enim est, ut singulis mensibus tales fiant distributiones, speciatim imaginum sancti, quem mensi Patronum præficiunt. Cum Jesuita confessionarius ejus Romam iret, nummos illi dedit, quibus plusquam quadringentos libros Sinicos compararet, qui Bibliothecæ Vaticanæ illati sunt. Pauca hæc speciminis loco afferimus, cætera ex ipso libello satis brevi peti possunt. Lubet tamen alia quædam memoratu, ut videtur, haud indigna, quæ Autor occasione *Candidæ* hujus tradidit, recensere. Difficillimam esse ait foeminarum Chinesium ad Christianismum conversionem, quia secretæ a maribus habentur, adeoque non nisi maritorum opera aut per liberos instrui

iastrai possunt. Etiam conversæ morem servant, raro in templa nec alio modo venientes, quam ut solum in iis sacerdotem uno puero comitatum inveniant. In confessione obducto velo a Presbytero separantur; alicubi nec concionatorem audiunt, nisi solæ & a tergo assidentes, illo faciem ad altare versam habente. Memorat Autor, primos qui Chinam ingressi sunt missionarios, Bonziorum (qui Sinensium sacerdotes sunt & ad foeminas accessum habent) habitum induisse, sed satius postmodum putasse, ut doctorum & litteratorum nomen & insignia adsciscerent, ad accessum in aula & apud proceres parandum. Non negat Autor, quod alii tradiderunt, gratiam Regis & magnatum aucupandam fuisse Musicæ, Astronomiæ, Picturæ, aliarumque artium professione. Usus illa est *Adamus Schallius*, eoque adminiculo ad Mandarini dignitatem, permittentibus id Pontificibus Romanis adscendit. His artibus non spernenda populi pars Jesuitarum doctrinam suscepit, & plurima templa & facella erecta sunt, auctusque Christianorum numerus, ut nunc singulis annis ad quindecim millia infantum in regno illo baptizentur. Curæ tamen fuit Missionariis, ne quid ex placitis ritibusque Romanis facile negligenter. Introduxerunt ergo in populo superstitioso Sanctorum cultum frequentissimum, & operosum ceremoniarum apparatus. Instituerunt sodalitia ad colendam B. Virginem, & præfectos ex plebe delegerunt, quibus præeuntibus Litaniam de Sanctis post Missas recitantur. Inventa etiam fuit a *Francisco Rougemontio* Jesuita Gallo, qui anno 1659 in Chinam venit, & anno 1676 decessit, quina inclinatio, qua ex more Sinensi caput terræ affligitur. Prioribus tribus fidem, spem & amorem in Deum populus profitetur, quarta peccata detestatur & deprecatur, quinta B. Virginis intercessionem implorat. Aliæ congregationes ad juvenes in arte concionandi & catechizandi instruendos ordinatæ sunt, *Lojole* & *Xaverio* dedicatæ. Translati sunt in linguam Chinesem libri non solum Evangelici, & Missales ac rituales, sed & triginta quinque *Thome Aquinatis* volumina, item vitæ Sanctorum & alia ejusmodi, imo & Officia Ciceronis & quædam Senecæ aliorumque Philosophorum. Accommodant itaque (ut Autor non dissimulat,) & proxime a nobis memoratus *Petrus Josephus* item fatetur, sese moribus gentis, idque haud gravatim indulgentibus

tibus Pontificibus. Permittuntur non solum matrimonia inter Christianos & paganos, sed & solennitas, quam Tridentinum Concilium exigit, præsentia nempe sacerdotis & testium, omittitur. In Litanis, ubi preces pro Magistratibus fiunt, Imperator Siniens Pontifici Romano præponitur. In extrema unctione fœminarum pectora & pedes non ungentur, & Autor exempla narrat periculi, quod rei Christianæ in regionibus illis obortum est ex intempestivo zelo, ritus omnes rigide observantium. In cultu, qui certo tempore imaginibus *Confucii* aliorumque doctorum gentis præstatur, Missionarii æque ut pagani indigenæ se prosternunt, eivili ut putant adoratione. In sacrificiis quibus natales Principum & procerum celebrantur, assistunt, idque excusat Autor exemplo moris in coronatione Imperatoris Romani usurpati, cum Francofurti bos affari solet. Plura afferri possent, maxime de Jesuitarum celebriorum gestis, inprimis de Schallio & Verbieste. Hunc jussu Imperatoris Tartaricam linguam didicisse refert Autor, & Grammaticam ejus Parisiis editam esse; producit etiam literas ab eum Pontificis d. 3. Decembr. 1681 datas, plenas elogiis & gratiarum actionibus. Sed pleraque ex aliis scriptoribus innotuerunt. Unum subjungimus de tabula lapidea anno 1625 in China ex ruderibus eruta, in qua septuaginta præconum Evangelicorum nomina incisa leguntur, qui anno Christi 636 ex Palæstina in Chinam venerint, Hujus figuram anno 1642 in Europam allatam *Kircherus* operi suo Sinenfi inseruit, & descripsit, nec non ipse Jesuita *Semedo*, qui eam attulerat. Autor autem illam a suspitione suppositionis liberare vult, autoritate Abbatis *Renaudoti*, & *Thevenotii* Bibliothecarii regii, qui ex MSS. orientalibus & Arabicis reperisse dicuntur, quæ fidem tabulæ adstruant.

**D. PAVLI FREHERI MED. NOR. THEATRVM VIRORUM**  
*eruditione clarorum.*

Noribergæ, impensis Joh. Hofmanni, 1688. fol.

**Q**ui doctorum virorum & de bonis litteris præclare meritum  
 Memoriam ad posteros propagare niterentur, nullo non fuerunt  
 tempo-

tempore. Et æquum utique erat, id studii ac laboris honori illorum gloriæque impendi; Reipublicæ vero litterariæ optime consultum videbatur, si illustria subinde præstantissimorum virorum exempla, excitandæ aliorum industriæ & æmulationi, ob oculos ponerentur. Ast dissimulari nequit, plerosque vel certæ tantum gentis, aut seculi, aut professionis etiam certæ viros doctos elogiis suis ornatos voluisse: paucos vero universalem eruditorum virorum Historiam fuisse molitos. Ac inter hos quidem commendandus merito est vasti hujus operis autor diligentissimus *D. Paulus Freherus*, Medicus dum viveret Noribergensis, collegiique Senior, qui duodecim annorum indefesso studio, virorum doctorum cujuscunque generis ac ordinis, Theologorum, Ictorum, Medicorum & Philosophorum, cujuscunque nationis item, Germanorum, Græcorum, Hispanorum, Itatorum, Gallorum, Anglorum, Polonorum, Hungarorum, Bohemorum, Danorum, Suecorum &c. qui ab aliquot seculis ad hæc usque tempora floruerunt, vitas ex auctoribus quotquot comparare potuit, orationibus item & programmatis funebribus, ac aliis quibuscunque etiam manuscriptis monumentis congessit, unoque sed spisso volumine complexus est. Tametsi ultimam operi manum adhibere vir integerrimus non potuit, anno 1682 vivis ereptus; sed absolvendum illud suo ex fratre nepoti *Carolo Joachimo Frehero*, Medico item Practico Noribergensi felicissimo, reliquit. Quin vero gratum opus quamplurimis futurum sit, quo tot clarorum virorum (supra 2800, inter quos 1312 sunt, quorum effigies æri incisæ exhibentur) gesta & scripta simul & succincte enarrantur, quorum notitia colligenda alioquin sparsim ex libris bene multis & ægre comparandis foret, non videtur dubitandum. Cæterum in quatuor partes divisum illud est, quarum *prima* Theologos varios, Papas, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Doctores &c. *secunda* Magnates, Jurisconsultos & Politicos: *tertia* Medicos, Chymicos, Botánicos, Anatomicos &c. *quarta* Philosophos, Philologos, Historicos, Mathematicos, Poetas &c. & secundum annorum quidem emortualium seriem quosque dispositos, exhibet.

Ddd

NOU-

tibus Pontificibus. Permittuntur non solum matrimonia inter Christianos & paganos, sed & solennitas, quam Tridentinum Concilium exigit, præsentia nempe sacerdotis & testium, omittitur. In Litanis, ubi preces pro Magistratibus fiunt, Imperator Siniæ Pontifici Romano præponitur. In extrema unctione foeminarum pectora & pedes non unguuntur, & Autor exempla narrat periculi, quod rei Christianæ in regionibus illis obortum est ex intempestivo zelo, ritus omnes rigide observantium. In cultu, qui certo tempore imaginibus *Confucii* aliorumque doctorum gentis præstatur, Missionarii æque ut pagani indigenæ se prosternunt, eivili ut putant adoratione. In sacrificiis quibus natales Principum & procerum celebrantur, assistunt, idque excusat Autor exemplo moris in coronatione Imperatoris Romani usurpati, cum *Francofurti* bos asfari solet. Plura afferri possent, maxime de Jesuitarum celebriorum gestis, inprimis de *Schallio* & *Verbieste*. Hunc jussu Imperatoris Tartaricam linguam didicisse refert Autor, & Grammaticam ejus Parisiis editam esse; producit etiam literas ad eum Pontificis d. 3. Decembr. 1681 datas, plenas elogiis & gratiarum actionibus. Sed pleraque ex aliis scriptoribus innotuerunt. Unum subjungimus de tabula lapidea anno 1625 in China ex ruderibus eruta, in qua septuaginta præconum Evangelicorum nomina incisa leguntur, qui anno Christi 636 ex Palæstina in Chinam venerint, Hujus figuram anno 1642 in Europam allatam *Kircherus* operi suo Sinensi inseruit, & descripsit, nec non ipse Jesuita *Semedo*, qui eam attulerat. Autor autem illam a suspitione suppositionis liberare vult, autoritate Abbatis *Renaudoti*, & *Thevenotii* Bibliothecarii regii, qui ex MSS. orientalibus & Arabicis reperisse dicuntur, quæ fidem tabulæ adstruant.

D. PAVLI FREHERI MED. NOR. THEATRVM VIRORUM eruditione clarorum.

Noribergæ, impensis Joh. Hofmanni, 1688. fol.

Qui doctorum virorum & de bonis litteris præclare meritorum memoriam ad posteros propagare niterentur, nullo non fuerunt tempore

tempore. Et æquum utique erat, id studii ac laboris honori illorum gloriæque impendi; Reipublicæ vero litterariæ optime consultum videbatur, si illustria subinde præstantissimorum virorum exempla, excitandæ aliorum industriæ & æmulationi, ob oculos ponerentur. Ast dissimulari nequit, plerosque vel certæ tantum gentis, aut seculi, aut professionis etiam certæ viros doctos elogiis suis ornatos voluisse: paucos vero universalem eruditorum virorum Historiam fuisse molitos. Ac inter hos quidem commendandus merito est vasti hujus operis autor diligentissimus *D. Paulus Freherus*, Medicus dum viveret Noribergensis, collegiique Senior, qui duodecim annorum indefesso studio, virorum doctorum cujuscunque generis ac ordinis, Theologorum, Ictorum, Medicorum & Philosophorum, cujuscunque nationis item, Germanorum, Græcorum, Hispanorum, Italicorum, Gallorum, Anglorum, Polonorum, Hungarorum, Bohemorum, Danorum, Suecorum &c. qui ab aliquot seculis ad hæc usque tempora floruerunt, vitas ex auctoribus quotquot comparare potuit, orationibus item & programmatis funebribus, ac aliis quibuscunque etiam manuscriptis monumentis congestis, unæque sed spisso volumine complexus est. Tametsi ultimam operi manum adhibere vir integerrimus non potuit, anno 1682 vivis ereptus; sed absolvendum illud suo ex fratre nepoti *Carolo Joachimo Frehero*, Medico item Practico Noribergensi felicissimo, reliquit. Quin vero gratum opus quamplurimis futurum sit, quo tot clarorum virorum (supra 2800, inter quos 1312 sunt, quorum effigies æri incisæ exhibentur) gesta & scripta simul & succincte enarrantur, quorum notitia colligenda alioquin sparsim ex libris bene multis & ægre comparandis foret, non videtur dubitandum. Cæterum in quatuor partes divisum illud est, quarum *prima* Theologos varios, Papas, Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Doctores &c. *secunda* Magnates, Jurisconsultos & Politicos: *tertia* Medicos, Chymicos, Botanicos, Anatomicos &c. *quarta* Philosophos, Philologos, Historicos, Mathematicos, Poetas &c. & secundum annorum quidem æmortalium seriem quosque dispositos, exhibet.

Ddd

NOU-

*NOUVELLE MANIERE DE DEMONSTRER LES  
principaux Theoremes des Elemens des Mechaniques &c. h.e.*

Nova Methodus principalia Theoremata Elementorum  
mechanicorum demonstrandi, ut sit vice appendicis ad Tracta-  
tum mechanicum R.P. Lamy, Presbyt. Oratorii.

Parisi ap. Andr. Pralard. 1687, in 12.

**Q**uamvis doctissimus Auctor jam anno 1679 ediderit tractatum, in quo potissimæ Propositiones Mechanicæ non ingrata brevitate traduntur, addito in fine libelli Problemate motum perpetuum concernente, cujus impossibilitatem nondum evictam autumat: non cessavit tamen ipsius diligentia in hac matheseos parte ulterius excolenda, atque hinc factum, ut in has incidere cogitationes, quas nunc publici juris facit, ut sint appendicis instar ad librum modo commemoratum. Neque id immerito. Cum enim ibidem de corporibus super plana inclinata motis agens recesserit a communi sententiâ, refellendo etiam Stevini argumentum, quod Dechales cum aliis ut ingeniosissimum laudat; hac ipsa appendice in viam redire videtur, dum ex novis principiis, quibus simpliciora ne quidem expectanda censet, stabilit sententiam vulgatam: Pondera in planis inclinatis æquipollere, quando sunt ut plana, super quæ existunt. Supponit autem primo, corpus a duabus potentiis tractum moveri per neutrius directionis lineam, sed percurrere diagonalem parallelogrammi, cujus latera vires potentiarum exprimunt. Porro demonstrat, quod perpendiculares ex quocunque puncto lineæ, quæ corporis movendi viam designat, ductæ ad lineas directionis potentiarum, semper sint inter se reciproce ut potentie; & conversim, si perpendiculares sint in ea ratione, quod punctum ex quo ducuntur sit in linea directionis seu via corporis movendi. Quod si ergo contingat, ut via illa ita sit impedita, ut corpus per illam descendere nequeat, manifestum esse dicit, corpus necessario mansurum in quiete, adeoque ad duas potentias ad æquilibrium deducendas nihil aliud opus esse, quam ut corpus, quod illæ trahunt, ita collocetur, ut via per quam

quam ferri debet, occlusa sit. Subjicit hisce principiorum horum adplicationem ad machinas usitatas, atque ut specimen tantum unicum demonstrationis exhibeamus, ita ostendit æquilibrium corporum in planis inclinatis. In Schemate Corpus X est ad Z, ut MN ad MP; Directio corporis X est AD, corporis Z, linea EA. Ex puncto C ducit perpendiculares CA, CD, easque ostendit ob triangula similia ACD, MNP esse ut MN ad MP, adeoque ut X ad Z, sicque punctum C esse in linea, per quam moveri debet corpus X. Sed cum per AC descendere non possit, quia in C plano incumbit, erit cum corpore Z in æquilibrio. Q. E. D. In fine hujus appendicis promittit auctor opus de templo Hierosolymitano, in quo præter Architectonicam ejus delineationem in multis accuratiosem quam est Villalpandi, omnia Scripturæ loca, quæ templum illud, quacunque etiam ratione respiciunt, explicabuntur, speratque id prope diem in lucem proditurum, si modo sumtus tanto molimini sufficientes suppeditentur.

TAB. VII.  
Fig. 6.

**TRAITEZ DES LIGNES DU PREMIER GENRE:**  
*des Lieux Geometriques: de la Construction des Equations: par M.*  
*Ozanam Professeur en Mathematique.*

h. e.

**Tractatus de lineis primi generis: de locis Geometricis:**  
**de constructione æquationum: per Dn. Ozanam, Matheseos**  
**Professorem.**

Parisiis, apud Stephan. Michallet, 1687, in 4.

**D**UO Problematum mathematicorum summa esse genera, notissimum est vel iis, qui leviter tincti sunt recentiorum Analyfi speciosa, Nonnulla enim perfecte *determinata* sunt, ita ut tot semper reperiri possint Æquationes, quot litteræ incognitæ assumptæ sunt: quædam vero non exhibent omnes conditiones, sed unam aut plures quantitates incognitas *indeterminatas* relinquunt, ut sic infinitæ quoque solutiones ejusdem Problematis haberi possint, Quando ergo Effectio Geometrica danda est problematum indeterminatorum, lineæ, superficies & solida, quæ infinitas solutiones eorundem

Ddd 2

dem



dem exhibent, *Loci* a Geometris vocantur, ex quibus illi frequentius solent occurrere, qui vel sunt lineæ rectæ, vel *sectiones conicæ*, quæ & curvæ primi generis dicuntur: reliqua vero Problemata determinata pro variis dimensionum, ad quas ascendunt, gradibus, varias quoque *Construções* sortiuntur. De utroque Problematum genere in doctissimo suo Geometrico tractatu egit Nobilissimus *Cartesius*; sed ita tamen, ut in doctrina de *Locis* nec ipse sibi, quod alicubi fatetur, nec aliis satisfecerit: ac proinde *Johannes de Witt*, vir mitioribus fatis dignus, non parvam ab harum literarum cultoribus iniverit gratiam, ob luculentiorum *Locorum* explicationem, quam Elementis curvarum a se conscriptis adjecit. Nec defuerunt etiam qui aliqua desiderarent in constructione Problematum determinatorum, prout eam *Cartesius* tradiderat. Nam non *Fermatius* solum *Cartesio* coævus, & scriptis quamplurimis celebris, in dissertatione quadam, de solutione Problematum Geometricorum, simpliciorum dedit methodum construendi *Æquationes* sex dimensiones excedentes; sed etiam *Dominus de la Hire*, cujus doctissimum opus Conicum memoratum in Actis nostris A. 1685, p. 399, in libello de Sectionibus Conicis, *Locis* Geometricis, & *Æquationum* constructione, A. 1679 Parisiis edito, ostendit viam & *Fermatiana* & *Cartesiana* longe minus anfractuosa, utpote qua v. g. *Æquationes*, quas *Cartesius* per intersectionem Curvarum noni & primi generis construeret, resolvi possunt per Curvam quinti & primi generis. Consistit vero Methodus *Dn. de la Hire*, quam ex inquisitione earum constructionum, quas cum Mesolabo suo proposuerat *Renatus Slusius*, sibi innotuisse scribit, in eo, ut *Æquatio* Problematis constitutiva resolvatur in locos, quorum simplicissima deinde fieri debet combinatio, ut ex eorum intersectione radices *Æquationis* patefiant. Eandem viam nunc insistit *Dominus Ozanam* Vir analyticos speciosa peritissimus, & cujus *Diophantum* ab aliquot jam annis expectamus, in tribus, quorum titulum exhibuimus, tractatibus. *Primus* Elementa sectionum conicarum concinna methodo explicat, ut iis rite perceptis doctrina de locis Geometricis planis & solidis, quæ in secundo exponitur, probe possit intelligi, atque sic Problematum indeterminatorum dari Effectio. *Tertius* vero Constructionem Problematum determinatorum docet per resolutionem

*Æqua-*

Æquationum in locos suos, eorumque decentem combinationem. In quibus omnibus ita versatus est, ut doctrinæ subtilitatem cum perspicuitate ubique conjunxerit, convenientibus etiam exemplis in secundi & tertii tractatus initio adhibitis, ex quorum resolutione & constructione propositionibus sequentibus lux accenderetur. Atque ut Methodi laudatæ amplitudo & fertilitas patesceret, quatuor novos exhibuit modos Æquationes quadraticas affectas construendi, ex quibus cum simplicissimum laudet sequentem, eundem huc afferre non gravabimur. Scilicet ostendit tribus Lemmatibus, omnes possibiles Æquationes Quadraticas ad sequentes formulas posse reduci:

$$\begin{array}{ccc}
 bb - aa & bb - aa & bb - aa \\
 xx + ax = \frac{\quad}{2} & xx - ax = \frac{\quad}{2} & xx - ax = \frac{\quad}{2}
 \end{array}$$

ponendo in duabus prioribus *b* majus quam *a*, in tertia vero minus. Unamquamque harum Æquationum resolvit in tres locos, quorum primus est ad lineam rectam, secundus ad circulum cujus radius *b*, tertius ad Hyperbolam inter asymptotas.

$$\begin{array}{ccc}
 x + a = y & x - a = y & a - x = y \\
 bb - xx = yy & bb - xx = yy & bb - xx = yy \\
 bb - aa & bb - aa & -bb + aa \\
 \hline
 \quad = xy & \quad = xy & \quad = xy
 \end{array}$$

Has vero ut construat, assumit duos priores locos & (fig. 4 & 5) describit circulum radio *b* ex centro A, & sumta AB=*a*, ducit lineam CE per punctum B ad angulos semirectos, & ex punctis C & E perpendiculares ad diametrum: ita enim (fig. 5.) CD veram, EF falsam radicem exhibet in prima formula; in secunda EF veram & CD falsam denotat; in tertia (figura 6.) utraque vera radix per lineas EF & CD ostenditur. Ab his procedit ad Æquationum Cubicarum effectationem, non illarum solum, ex quibus terminus aliquis sublatus; sed etiam, quæ nullo carent termino: & peculiari tandem problemate monstrat, qua ratione quinque & sex dimensionum Æquationes non absimili ratione varie possint construi, propositis exemplis, quorum alia mediante Parabola solida & plana, alia ope Parabolæ solidæ & Hyperbolæ solidæ inter asymptotas, alia per hyperbolam inter asymptotas & Cissoïdem, alia tandem intersectione Parabolæ solidæ & circuli resolvuntur.

TAB. VII.  
Fig. 5.  
Fig. 6.

Cæterum neque illud prætereundum nobis est, Doctissimum Auctorem primo tractatui appendicis instar adtexuisse aliquot Problemata, quorum tertium aperit, quomodo casus infiniti, quibus Problema solidum potest esse planum, cognosci possint; secundum novam methodum inveniendi maxima & minima innuit, uberius explicandæ in peculiari opusculo, quod una cum lucubrationibus suis aliis, nempe de *Tangentibus*, de *Inventione Theorematum & demonstrationum*, nec non magno suo tractatu *Algebraico*, litterario pollicetur orbi auctor Clarissimus. Primum novam indicat rationem calculo reperiendi radices Æquationum duarum & trium dimensionum: quæ quidem in eo consistit, ut Æquationes, in quibus termini quantitate incognita affecti ex una regione & comparationis homogeneum ex altera consistunt, dividantur per quan-

titatem incognitam, ut v. g. pro  $xx + ax = bb$  scribatur  $x + a = \frac{bb}{x}$ , &

pro comparationis homogeneo ponatur differentia duorum quadratorum indeterminatorum, pro quantitate vero incognita differentia laterum. Sic enim loco Æquationis superius allatæ erit:

$$y + z + a = \frac{yy - zz}{y - z} \text{ hoc est, divisione \& reductione peracta } z = \frac{a}{2}, \text{ ex}$$

cujus valore cognito facile deinde valor quantitatum  $y$  &  $x$  invenitur.

*L'USAGE DE COMPAS DE PROPORTION, EXPLIQUÉ & démontré par Mr. Ozanam, h. e.*

Dn. Ozanam, Mathematicum Professoris, usus circini proportionum, brevi facilique methodo demonstratus &c.

Parisiis, apud Stephanum Michallet, an. 1688, in 8.

**I**n signis circini sive regulæ proportionum in resolvendis variorum generum problematibus geometricis utilitas, quemadmodum inde a primo inventore suo, celeberrimo *Galileo a Galileis*, multorum mathematicorum excitavit ingenia, ut proferendis exempli hujus instrumenti usibus animum adjicerent, idque publico commodo ornatus limatusque darent; ita Clarissimo Autori sæpius jam in Actis nobis memorato, digna materies est visa, cui

eui præsentem scriptionem impenderet. In ea autem post explicatam constructionem ipsius circini, cujus unum latus, *partium aquarum*, *planorum & polygonorum*; alterum, *chordarum & solidorum linearum* (ceteras *tangentium, metallorum &c.* facile & pro lubitu eujusque adjungendas, Autor hic omisit) exhibet, singularum linearum munia distincte per problemata & generalioris, & maxime necessarii usus, facillime brevissimeque demonstrata ita exponit, ut ad complurium aliorum solutionem lector sua sponte se parare possit, modo dictorum ab Autore accuratam teneat cognitionem.

Annexus est huic Libello tractatus de *divisione agrorum*, in qua Autor plana, triangula, quadrangula, polygona, in varias partes varie, quam commodissima ratione dividere docet; & præ eos fundamenta succincta demonstratione firmat. Promittit autem denuo propediem prolixum de Algebra tractatum, quem cum in hoc scientiæ genere versatissimus sit autor noster, famæ ejusdem expectationique *Φιλομαθέων* parem fore persuasum omnino habemus.

**MARTINII THEMIDIS EXERCITATIONES MISCELLANEA SACRA & PROFANA.**

Amstelodami, apud Joh. Welters, 1688, in 4.

**O** Biter inspexeramus librum hunc, quando inter novos illum sub finem mensis præcedentis retulimus. Postquam vero licuit pervolvere eum curatius, deprehendimus facile, librum esse veterem, anteq̃ jam annos excusum. Nimirum exhibentur eo non alia, quam *Martini Schoockii Exercitationes varia de diversis materiis*, Trajecti ad Rhenum ex officina Gisberti, a Zyll A. 1663 editæ: quarum cum superessent forte exempla complurcula, nec divendi possent, is adhibitus dolus est, ut pro novis non Martini quidem Schoockii, sed *Martini Themidis* Exercitationibus venditarentur; dempta insuper, ne fraus detegi statim possit, utraque Schoockii præfatione. Adeo non vetus tantum pro novo, sed & pro integro mutilus emptori liber obtruditur; de quo admonendum Lectorem benevolum, ne imponi sibi patiat, existimavimus. De ipso opere, quia tempus Actorum nostrorum longe antevertit, dudumque in manibus doctorum virorum versatur, non attinet quicquam memorari.

Memi-

\* \* \*

Meminerit Benevolus Lector Actorum anno 1686 m. Nov. p. 565 Cometæ cujusdam mense Sept. proxime prægresso hic Lipsiæ observati phænomena nos exhibuisse. Cum vero ex *Diariis Eruditorum Parmensibus* anni 1687, sub num. 6, p. 98. nuper animadverterimus, mense Augusto anni 1686 in Brasilia prope civitatem Param, sub lat. austr. 38, longitudine 336. 54, Cometam apparuisse, per caput dorsumque Leporis, orbitam suam utrique Cani mediam, ad Leonem & vestigia nostro instita continuato cursu describentem: Astrophilis id indicandum rati sumus, ulteriori eorundem disquisitioni relinquentes, idemne cum nostro reputandus, an diversus. Nobis enim uti viarum observata confinia aliquod unius ejusdemque Cometæ argumentum præbent; sic diversos fuisse diversa utrobique ad eclipticam inclinatio conjecturam præbet; noster enim a Borea ad Eclipticam Austrum versus tendere deprehensus est, Brasiliani vero orbita continuata, eundem ab Ecliptica in Boream extollit.

### LIBRI NOVI.

Acta Sanctorum Maji, collecta, digesta & illustrata a Godefrido Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertio & Conrado Janningo, Societatis Jesu Presbyteris. Tomus VI & VII, Antverpiæ, 1688. fol.

L' Egeø Redivivo, ò sia Chorographia dell' Arcipelago, della Grecia, Morea, di Candia e Cipri &c. di Francesco Piacenza. In Modona, 1688, in 4.

Isola di Rodi Geografica - storica, Antica e Moderna, coll' altre adiacenti. Opera de Padri Maestri Coronelli e Parisotti. In Venezia, 1688, in 8.

Rerum Anglicarum Scriptores veteres, ex vetustissimis MSS. plerique nunc primum in lucem ediri. Volumen II. Oxoniæ 1688. in fol.

Controversiarum adversus Judæos Ternio, in specimen operis jam affecti, quo R. Isaaci Chizzuk Emouna confutatur. Auth. Jac. Goussset. Dordraci, 1688, in 8.

Johannis Raji Historia Plantarum. Tomus II. Londini 1688, in fol.

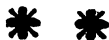
Opuscula Mythologica, Physica & Ethica, Græce & Latine. Amstelodami, apud Henr. VVestfeningium, 1688. in 8.

Les Oeuvres posthumes de Mr. Claude. A Amsterdam, 1688. in 8.

Veritas Evangelii triumphans de erroribus quorumvis secularium. Opus Historico-Theologicum in II Tomos distributum. Opera & studio Melchioris Leydeckeri S.S. Theol. D. & Prof. Trajecti ad Rhenum, 1688. in 4.

Traité de l' Unité de l' Eglise, & des points fondamentaux, contre Mr. Nicole par Mr. Jurieu. A Rotterdam, 1688, in 8.

Lettres choisies de S. Cyprien aux Confesseurs & aux Martyrs; avec des Remarques Historiques & Morales. A Amsterdam, 1688, in 12.



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ*

*Calendis Augusti Anni M DC LXXXVIII.*

## SEBASTIANI SCHMIDII RESOLUTIO BREVIS

*cum paraphrasi verborum ac notis Psalmorum*

*Propheticorum de Christo.*

Argentorati impressa, prostat Francofurti apud Joh.

Davidem Zunnerum, 1688, in 4.

**Q**uam bene Venerandum Argentoratensium Præsulem de Ecclesia Christi, editis suis in aliquot Scripturæ Sacræ libros commentariis, meritum esse arbitremur, aliquoties in his, quæ colligimus, Eruditorum Actis inuimus. Videantur modo, quæ anno superiori, ipso mense *Augusto*, dixisse nos meminimus, cum commentarios in *Priorem Librum Samuelis, Hoseam & Priorem Johannis Epistolam* recenseremus. Dignus erat totus Psalmorum liber, cui eadem opera ab Exegeta hoc felicissimo impenderetur. Maluit tamen hac vice psalmos Propheticos seligere, in quibus fidelibus V. T. Christologiam universam solide exposuerat Hieropsaltes.

Opus autem hoc bipertitum priori parte *disputationes* sedecim complectitur, quibus Psalmi 2, 8, 19, 23, 29, 31, 35, 40, 41, 45, 47, 48, 50, 67, 68, 69, 70, 72, 78, 87, 88, 89, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 109, 110, 117, 118, 126 explicantur; posteriori parte, qua *Appendicis* nomine, a disputationibus distinguitur, decem omnino Psalmi elucidantur, decimus tertius nempe, 14, 53, 16, 18, 20, 21, 22, 24, 132. Universi hi Psalmi eadem methodo eodemque studio pertractantur. Ubi vis enim deprehendas primo *Textum* Hebræum cum *versione* literali; dein accuratam *Analysin*; hinc *Paraphrasin* perspicuam; denique, (qui-

Ecc

(quibus Paraphrasis superinfruitur,) *Annotationes*, in quibus difficiliora Psalmi loca curatius expenduntur, Interpretum opinionibus recensitis, & pro re nata aut rejectis, aut probatis, aut correctis. Obiter in proemii disputationum quarundam de Psalmorum aliorum, (quos itidem in Prophetarum classem nonnulli retulerant,) vero scopo & sensu disquiritur. Sic enim de Psalmo XLVI & XCIV agitur, antequam ad Ps. XLVII & XCV procedat Autor.

Nobis non est integrum, totas *Analyfes* aut *Paraphrases* describere, quas suo loco evolvere ac reperire, cuius facile erit. Neque opus est, ex *annotationibus* illas huc referre, in quibus Brentius, Calovius, aliique faciem Schmidio prætulere. Observationes potius aliquot conjecturasque excerpemus, quas primus omnium in medium protulisse videtur Commentator noster.

Ad Psal. XIX. 5. (ubi dicitur: ככל החרץ יצא קוים *In universum orbem exiit Linea eorum*.) contendit ille, per *Lineam* intelligendum esse funem mensurarium Geometrarum, quo unicuique portio terræ assignatur, uti accipitur *Jes. XXXIV, 17*. Sensum igitur esse: Ecclesiæ huiusque doctoribus non ad mensuram ac assignatam esse angustam Partem portionem, sed totum orbem, ut ecclesia in eo habitaret, doctoresque Evangelium prædicarent. Congruere vocem *יצא* exiit, quæ de divisione portionum terræ per sortem usurpatur *Jos. XV, 3. 4.* &c. itemque, quod partem orbis, in qua prædicare debebat Evangelium, τὸ μέρος τοῦ κόσμου datam sibi Apostolus asserat *2. Cor. X, 13*. Quin & sibi favere ejusdem interpretationem *Rom. X, 18*: *In omnem terram exiit SONUS eorum*. Hac enim *linea* definitum esse, quousque *sonus* eorum exire debebat; Complementum igitur heic haberi promissionis: *Pete a me & dabo gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam fines terra*, Psal. II, 7.

Cum Psalmo XXXV, 13. preces Christi *super finem* ejus reverfa dicantur, id factum esse putat Noster, dum, (præsertim in oliveti monte,) lachrymarum sudorque sanguineus inter precandum in finem ejus ipsamque in terram defluerunt. Duriusculum videtur, quod Christus Psal. XLI, 10: in Juda Ischariote *confissum se* fatetur, cum tamen se ab ipso proditum iri, ab initio præsciverit, *Job. VI, 64*. Schmidius distinguit inter id, quod ex prævisione & præscientia prudenter fit, & inter id, ad quod faciendum lex ordinaria obligat.

Illuc

Illuc refert, quod Jesus hac fini Judam inter Apostolos adlegit, ut im-  
pleretur hæc scriptura. Huc, quod ei confisus est, quamdiu fraus  
illius nondum omnibus patuit, quemadmodum Petrus aliusve Apo-  
stolus juxta legem divinam ordinariam ei fidere tenebatur; unde  
& cœnæ ultimæ admoveere eum non dubitarit.

*Psalms XLV.* inscribitur מַשְׁכִּיל (Maskil) hoc est, Schmidio  
interprete, *carmen didascalicum.* Eodemque modo verti hanc vo-  
cem cupit *Pf. XLVII, 8. Psallite Maskil.* Multum negotii interpre-  
tibus facessit vox מַשְׁכִּיל *Psalms XLVIII, 5.* Cum autem  
עַל־מִנְחָה & עַל־מִנְחָה alias notet instrumentum musicum, quod læ-  
tum esse videtur, quia a *Juvenibus* nomen habet, reddi locum ma-  
vult Schmidius: *Ille duces nos cum Almuth, gaudio & tripudio, gra-  
tias ipsi agentes. Pf. LXIX, 5.* dicitur: אֲנִי לֹא גִדַּלְתִּי מִן־אֲשֵׁר  
*Quod non rapui, tunc restituiam.* Schmidius intelligit gloriam DEI,  
quam rapuerant homines, suæ gloriæ cupidi; quæsitivæ autem & re-  
stituit Christus, dum voluntatem patris fecit eaque peregit, quæ ho-  
mines debuerant, quo pacto effecit, *ut Deus sit justus, &c. Rom. III,*  
*26.* Confer phrasin *Joh. VII, 18.*

*Psalmo* eodem, versu 27. duas interpretationes habet, qua-  
rum prior, a Tarnovio suppeditata, in versione retinetur:  
מִי אֲנִי כִי אָתָּה אֲשֵׁר הִכִּיתָ רַדְפוֹ וְאֵל מִכְאוֹב חַלְלִיד יִסְסֵר *Quia,*  
*quem tu percussisti, illi persecuti sunt; & super dolore confessorum tuo-*  
*rum* (h. e. martyrurum) [confabulantur, seu] *nugantur.* In annota-  
tionibus autem hæc habet: *Si verum fatendum sit, aliud est, quod*  
*magis placeret, si sanis judicii probaretur. Verbum סָר in Piel*  
*non tantum narrare, enarrare, sed numerare etiam significat. Unde*  
*si in persona Christi, quod videtur optimum, manserimus, hic poterit*  
*totius versus nexus & sensus esse: Nam quem tu percussisti (me scili-*  
*cet,) persecuntur (sine omni causa, ex mero & injustissimo odio): &*  
*(hanc persecutionem mei) ad dolorem (plagam) confessorum tuo-*  
*rum, (quos tu justissimo tuo judicio confessioni & morti tradis,) connu-*  
*merant (seu referunt, quasi nimirum ego etiam ejusmodi sim, quem tu*  
*velis ab ipsis e medio & vita sublatum). Ita res convenit cum eo, quod*  
*Jc. LIII, 4. prædictum est: Et nos reputavimus eum percussum a Deo*  
*& afflictum. Et ibid. v. ult: Inter prævaricatores numeratus est.*

*Psal. LXXXVIII, 10.* respici censet ad *Jud. XII, 2.* unde constat,



Ephraimitas, (utut arcu alias potentes,) Jephthæ auxilia sua negasse tempore belli cum Ammonitis gesti, quin ipsi Jephthæ postea bellum movisse, quapropter Deus strage eos ingenti multaverit. Non minus singulare est, quod Psalmo toto LXXXIX Christum loquentem fisti, & duabus quidem partibus psalmm hunc absolvi aumat. Prior continet *Precum Messia fundamentum*, quod est Promissio DEI Davidi facta, ubi observetur  $\aleph$ ) *Exordium*, in quo habetur  $\alpha$ ) *Propositio* Christi, quid acturus sit, v. 1, 2.  $\beta$ ) *propositionis ratio*, quæ est fides in promissionem divinam v. 3. 4. 5.  $\gamma$ ) *finis & effectus*, celebratio gloriæ divinæ v. 6—19.  $\delta$ ) *Promissionis Davidi factæ expositio* v. 20—38. Altera pars complectitur ipsas Christi in passione preces, in quibus ( $\alpha$ ) *conqueritur* v. 39—46. ( $\beta$ ) *deprecatur* v. 47—52. ( $\gamma$ ) *pro exauditione indubitata gratias agit* v. 53. Hæc summa est Analyse Schmidianæ. Posito igitur Christum loqui vers. 51, [quod ante Schmidium nemo forsitan dixit,] queritur, quis verborum sensus sit: *Memento, Domine, opprobrii servorum tuorum; portare me in sinu meo omnes magnos populos.* Schmidius isthæc ita  $\pi\alpha\rho\sigma\Phi\epsilon\gamma\zeta\epsilon\tau$  *Memento insuper, o Domine, ignominia & opprobrii omnium piorum servorum tuorum, Patriarcharum, Davidis & omnium reliquorum fidelium, in quos omnes mea ignominia & opprobrium recidis: si namque ego in ignominia & opprobrio vincar ab hostibus meis, & auxilio tuo destitutus periero; certe illi omnes, qui in me crediderunt, mecum cum opprobrio perituri sunt. Nonne enim ego omnes populos, qui adeo multi & magni sunt, in sinu meo porto, ut pro illis omnibus stem ego satifaciamq; ut mecum vel vincant & vivant, vel moriantur & pereant?* Psal. CII, 2. queritur *populus DEI ימי כצל נסוי* *Dies mei (sunt) sicut umbra inclinata*; Schmidio *inclinata umbra* est ea, quæ in solaris ocyfime *inclinatur* & nullo momento in eodem loco consistit.

*Psalmo CIX.* diræ in Judam Ischariotem effunduntur. Hoc a Christo fieri potuisse, mirantur multi, & tantum non negant, qui eum pro hostibus suis deprecationes, non imprecationes in cruce protulisse norunt. At Schmidius observat, Christum h. l. non loqui, ut mediatorem, sed ut judicem, cui *Pater dedit potestatem judicium faciendi, quia filius hominis est*, Joh. V, 27. At judex etiam benedicendo & maledicendo judicat, unde olim judicandis dicit: *Venite*

*mise benedicti, &c. Abite maledicti, &c.* Scilicet Christus exinanitus potestatem judicandi sibi factam nondum plene exercebat; hinc tantum imprecando invocat Patrem, ut ipse exerceat, quamvis non nisi per ipsummet Christum exaltatum. Nec diras has atrocius quicquam continere urget Noster, quod non in eo *VÆ* lateat a Servatore prolato: *Va homini, per quem filius hominis proditur. Melius ei esset, nunquam natum esse*, Matth. XXVI, 24. Ad minimum preces has injustas esse non potuisse, cum a Patre exaudita & impleta fuerint.

Conjectura denique Schmidii, unde Psalmi Graduum, (e quibus etiam est Ps. CXXVI,) nomen suum traxerint, observatu digna videtur. *Dixerim*, (inquit,) *Psalmos hos quindecim cantatos in deportatione Arca fœderis in urbem Davidis, juxta quindecim stationes portantium illam; sicut dicitur: Et factum est, quando incesserunt portantes arcam Jehovæ sex gradus, sacrificavit bovem & ovem. Nam dum sacrificia hæc oblata sunt, procul dubio psalmos cecinerunt Musici breves.*

Hæc ex Disputationibus. In *Appendice* primum locum obtinet *Psalmus XIII*, quem inter propheticos de Christo *sensu literalis* agentes nemo ante Nostrium retulit, *Psalmoque XXII* plane parallelum esse asseruit. Phrasin *ponere aliquem humerum*, Psal. XXI, ult. existimat e re bellica sumptam, *ubi sagittarii, qui fugientes hostes persequuntur, eos inter humeros feriunt, ut per cor tela penetrent, moribundique concidunt.*

Jehovam *initio* Psal. XXIV, 1. laudatum, esse Deum filium Messiam, probat Autor summe reverendus ex 1. Cor. X, 25. 26. *Omne, quod in macello venditur, comedite, nihil disjudicantes propter conscientiam: Domini enim est terra & plenitudo ejus.* Et v. 28. *Si quis vero vobis dixerit: Hoc Idolothysum est; ne comedite propter eum, qui indicavit, & conscientiam. Domini quippe est terra & plenitudo ejus.* Si enim locum Psalmi de universali Dei in res creatas dominio, (ut ab Interpretibus fieri solet,) exponeres, Judæus vero exciperet, Domini Dei equidem esse terram, at prohibuisse illum ipsum per Moſen, ne omnia indiscriminatim comedamus: nihil tunc fore putat Noster, quod regeratur. Quod si contra Christum Dominum intelligas, cui omnis potestas data in cœlis & in terra; excipi poterit contra Judæum, Christum in N. T. ex jure suo in universum orbem

abrogasse discrimen illud ciborum, in V. T. observatu necessarium. Libere igitur illis nos uti posse, modo sine scandalo proximi infirmi fiat; hoc enim casu propter ipsum Christum, cujus omnia sunt, ne perdatur, pro quo ipse mortuus est, ab adiaphoribus abstinendum esse.

**TRADITION DE L' EGLISE ROMAINE SUR  
la Predestination des Saints &c. h. e.**

**Traditio Ecclesiæ Romanæ de Prædestinatione &  
Gratia. Tomi I. Pars II & III. & Tomi II.  
Partes IV.**

Coloniæ, 1687, in 8.

**R**ecensuimus primam operis hujus partem proximo mense Julio pag. 363. Nunc promissi memores, reliqua quam brevissime enarrabimus. Proponit vero Autor *Parte II Tomi I* doctrinam de Prædestinatione & Gratia, qualem ab Apostolis traditam ad Augustini & Pelagii tempora usque viguisse, contendit, refellitque eos, qui Augustinum a traditione veteri recessisse opinantur. Differentiam autem sibi prius de traditionibus esse existimavit. Harum aliquas *divinas* dici posse scribit, ab ipso Christo profectas, licet in scripturam non relatas. Tales esse statuit, quæ ad essentiam Sacramentorum pertinent, (Missæ fortasse:) alias *Apostolicas*, ad quas refert baptismum infantum; tertiam denique speciem constituit *Ecclesiasticarum*, de quibus Ecclesia & imprimis Romana testetur, ab Apostolis propagatas esse; v. g. canonem librorum Scripturæ. Regulas deinde ad dignoscendas genuinas traditiones format, ad ductum Vincentii Lirinensis, licet eum Pelagianum fuisse non ignoret. Judicari jubet de dogmatibus ex ritibus antiquis, e. g. ex precibus pro defunctis de purgatorio, & sic ex iisdem de prædestinatione gratuita & de præsentia reali corporis Christi in Sacramento. Sed regulas has magna ex parte a judicio populi, qui per multa secula in summa ignorantia religionis, etiam linguæ, qua sacra celebrantur, detentus est, pendentes Theologorum examini relinquimus. Probabilior est observatio, quod traditio Ecclesiæ in controversiis fidei quærenda non sit facile in libris ante ortum disputationum scriptis,

scriptis, sed iis potius, qui postea compositi sunt, postquam doctores ad evitandas hæreticorum cavillationes accuratius omnia expendere & enunciare didicerint. Hinc facilius responderi posse visum est, ad objecta ex Origene, Chrysoſtomo, Hilario & aliis.

*Parte III* præmittitur argumentum de prædestinatione gratuita, ab humana natura in Christo desumptum, quam divinæ unitam absque prævio merito fuisse non dubitat. Affert etiam quædam de origine Pelagianismi ex Arii, Theodori Mopsuesteni & Nestorii hæresi & negata corruptione hominis per lapsum. Tria inde systemata de gratia & prædestinatione proponit: unum *Augustini*, sive, quod idem esse putat, Ecclesiæ orthodoxæ, quod omnia Deo tribuit; alterum *Pelagii*, quod omnia homini; tertium *Semi-Pelagianorum*, quod partitionem inter Deum & hominem facit, ita tamen, ut huic plus quam Deo assignet, cum principium conversionis in homine ponit. Ab his difficulter separari posse putat Jesuitas, & si qui alii Molinæ dogma sequuntur. Ut vero quod sibi in *parte* hac III proposuit, demonstret, videlicet, quod Augustini & Ecclesiæ sententia ad concilii Tridentini tempora usque continuata fuerit, historiam actorum inter Augustinum & Pelagium breviter exponit, deinde Pontificum & doctorum Ecclesiasticorum testimonia per omnia secula diligenter conquisita adducit. In seculo tamen XV, quia infinitum assentientium numerum esse putat, paucitatem dissentientium observat, inter quos nominat *Petrum de Riva* Lovaniensem, a Sixto IV damnatum; laudat Parisiensem Academiam ob perpetuam Augustiniani dogmatis conservationem. Ex seculo XVI & XVII dicta *Ludovici Granatensis* & Cardinalium *Berulli* & *Richelii*, tum Jesuitarum *Bellarmini*, *Petavii*, *Possedini* & theses Romæ in eorum collegio anno 1562 & 1563 publicatas allegat, & quædam Hieronymi, quæ ante disputationem inter Augustinum & Pelagium scripsit, & a recentioribus opponi solent, commoda interpretatione lenienda esse monet.

*Tomus II* in *Partes IV*. dispescitur, præmissa excusatione quadam de ordine in Tomis hisce observato, & adductis aliis Jesuitarum thesibus, Romæ anno 1589 propositis. Primæ autem hujus tomi partis, sive quartæ operis, intentio & labor est, ut appareat, eandem, quæ in prioribus adstruitur, doctrinam etiam in decretis concilii

cilii Tridentini si non diserte expressam, præsuppositam tamen fuisse, illique inniti condemnationem *Lutheri & Calvinii* in hoc articulo. Trahit eo verba concilii, nec obstare putat, quæ de meritis operum alicubi immiscentur, quia eorum respectus aut merces ex promissione Dei dependeat, & Deus in iis sua coronet dona. Ubi vero concilium agit de gratia *excitante & adjuvante*, vel de *preveniente*, id Autor de *sufficiente* proprie sic dicta sive *efficaci per se*, accipit, & ex Actis Congregationis, item ex Synodis anno 1546 & 1549. *Colonia & Moguntie* habitis aliisque autoritatibus confirmat. Ostendit porro, quomodo gratia illa efficax ejusque irresistibilitas cum libertate hominis consistat. Rejjicit *Lainésii* Jesuitæ in concilio Tridentino asserta a *Pallavicino* Lib. VIII. hist. Conc. Trid. cap. XIII. §. 9. relata, & hunc refellit, quod lectoribus persuadere voluerit, ac si Jesuitarum sententia potiori concilii parti placuerit. Allegat & explicat dictum Rom. VIII, 14. ubi filii Dei spiritu Dei agi dicuntur & quidè ad analogiam, ut existimat, animæ Christi, novamq; opinionem *Malebranchii*, (quem tamen non nominat,) paucis taxat. Concludit cum *Thoma*, *quod præparatio hominis ad gratiam fit a Deo, ut a movente, a libero arbitrio vero, ut a moto*: item; *totum est ex Deo operante, totum ex voluntate, in qua Deus operatur*. Adducit similia fere *Bernhardi* verba, eadem nempe, quæ anno 1519, inter *Eccium & Caroloftadium* Lipsiæ ventilata sunt, ita quidem, ut *Eccio* & qui cum eo sentiunt, minime videatur assentire: addit tamen quædam adversus *Protestantes*, quæ hi non agnoscent, aut dudum refutarunt. Fatetur altioris mysterii esse invincibilitatem gratiæ ejusque conciliationem cum libero arbitrio, quam ut humana sapientia assequi eam & explicare possit. Acquiescit iterum *essæo Thoma*: *Sicut Deus naturalibus causis, movendo eas, non aufert, quin actiones eorum sint naturales; ita movendo causas voluntarias, non aufert, quo minus actiones earum sint voluntaria; operatur enim in unoquoque secundum suam proprietatem*. Ad placita vero Tridentina, in quibus dici videtur, hominem posse dissentire, si velit, respondet, conditionaliter intelligi debere, nempe ut dissentire possit homo, nisi gratia efficiat, ne velit; habere quidem vim resistendi in se, sed eam non exercere, adjutum a gratia; hac subtilitate a *Calvini* dogmate suam & *Jansonii* sententiam discriminari posse, censet. Ad-

tamen-

**MENSIS AUGUSTI A. M DC LXXXVIII. 405**  
tamentum hujus partis est, relatio de *Jobanne Grimano Patriarcha Aquileiensi*, qui ob hanc controversiam Tridenti accusatus & absolutus fuit anno 1562, qua de re legi potest Pallavicinus Lib. XXII cap. XI.

Pars II hujus Tomi exhibet Historiam congregationis de auxiliis gratiæ sub Clemente VIII & Paulo V habitæ, paulo prolixior quam quæ antehac ab eodem, ut videtur, Autore edita, & a nobis in Actis anno 1687 pag. 353 relata est; quapropter superfluum ducimus, hic multa de illa commemorare. Non pauca Jesuitis non solum quoad hanc controversiam, sed & quoad alia illorum instituta objiciuntur, quorum enarratione opus esse non putavimus; nec deerit illis fortasse, quod respondeant. Adjungitur parte III Narratio de Actis congregationis Latina *Georgii Coronelli*, eodem loco a nobis recensita. Accesit tamen ex Coronelli autographo Allocutio Clementis VIII ad Jesuitas, in qua illis Pelagianismum objicere videtur; deinde ejusdem Pontificis scriptum eruditum, de materia illius congregationis, cui versio Gallica in margine adjecta est.

Pars secundi hujus Tomi IV paucis pagellis constat, quæ canones concilii Carthaginensis anno 418 contra Pelagium habiti, item capitula de libero arbitrio, quæ Celestino Papæ tribuuntur, tum decreta concilii Arausiaci annos 28 continent.

**BOHUSLAI BALBINI S. I. MISCELLANEA REGNI BOHEMIAE. Decadis I. Liber VIII Epistolaris.**  
*Volumen I, continens Literas publicas de Bohemia.*

Vetero-Pragæ, 1688. in fol.

**M**ense Januario nuper laudavimus Genealogias Bohemicas, quibus inchoare celeberrimus hic Scriptor voluit alteram Miscellaneorum Decadem. Et his quidem Genealogiis hactenus addidit Libri II Partem III & IV, multasque Comitum, Baronum, Nobilium familias more suo sic persequitur, ut ad lucem rebus Bohemicis necessariam non parum accessisse videatur. Legimus enim Parte III, præter

Fff

cogna-

cognationem Domus Habsburgico-Austriacæ cum S. Leopoldo, item cum Familia Polonorum Jagellonica, *Pernkovijs, Comites Miłkowsko, Dominos de Leskovetz, Harantios, Starzimskios, Zaczewcios, Widerspergerios, Equites Audrczky, Salhausios, Bieffnios, Wieszniokios, Kaplirzios, Rodowskios, Sedlectios, Bozkoviczios, Lomnicios, Dietrichsteinios, Wartenbergios, Sternbergios, Berkas, Pernsteinios, Mladotas, Kapaunios, Harrachios, Comites de Bubna, Cunstatios, Strachovskios, Kunoviczios, Smirziczios, Dominos de Rozmital, Dobalskios, Comites de Koborzovva, de Klenovva & Janovicz, multos denique Proceres, qui maternum sanguinem ad S. Ludmillam referre possint. Parte IV habemus itidem nova, vel pristinis addita de *Waldsteinis, Pernsteinis, Svambergis, Dominis de Lippa, de Wartemberg, de Hazmburg, de Austi*; porro *de Pavlovvskis, Krakovvskis, Czerninis, Lobkovvitzis, Przeborzovvskis, Hodiogovvskis, Comitibus de Rozdravv, Sternbergis, Klusakis, Dominis de Svarova, Przechovvskis, Gendorfis, Dominis de Zerovin, Equitibus de Reich, Dominis de Pifnicz, Prushovvskis, Jankovvskis, Kochrickis, Dominis de Wieszkova*; tandem de familiis Czeikarum, Oderskiorum, Kautskiorum, Pietipeskiorum. Cum etiam ad Genealogiarum splendorem pertinere videantur officia Regni hæreditaria, inspersus legitur *tratus de supremis Marefcallis, Pincernis, Dapiferis, Preciforibus & Præfustatoribus.**

Sed veniendum nunc est ad librum, quem nominavimus, præsentem: ubi non nisi Litteras Regni publicas, temporis potius quam rerum ordine congestas deprehendimus, ut, quod in titulo non dissimulatur, confici exinde possit Historia Bohemiæ Epistolaris, s. e. Litterarum & Tabularum fide potius, quam ex aliorum testimonio dependens. Singularum vero auctoritatem, allegatis tum scriptoribus, tum manuscriptis ingenue probat: maxime secutus Tomos Conciliorum, Raynaldum, Goldastum, quem ab Aula Cæsarea universa probatum fatetur; postea MSS. Privilegiorum Regni, MSS. Codices Capitularis Ecclesiæ Pragenfis, ac ipsas Regni Tabulas.

In sex autem partes Volumen hoc dispescitur. Pars I Epistolas ipsius Regni Bohemiæ publicas numero CXX habet: in quibus eminent, i. aliqua Pontificum ad Bohemos, aliæ vicissim Bohemorum

tum ad Pontificem, varii argumenti. 2. Imperatorum, quæ ad iura, infeudationes, investituras, prærogativas, quin & ad cessiones, permutationes, renunciationes pertinent. 3. Regum Constitutiones e.g. abrogatio Codicis Carolini seu novorum statutorum 1355. Eiusdem de re monetaria 1378. Wenceslai de creatione Justitiariorum 1402. Ferdinandi Aurea Bulla, quam vocant, Jesuitarum 1561. Pax Religiosa 1609. Reversales Matthiæ. Tandem Edicta Ferdinandi 1627, tum de renovatione privilegiorum, tum de una Religione in regno servanda, & pellendis aliter credentibus. 4. Pacta & Fœdera Regū nobiliora. e.g. Ottogari cum Stephano Hungariæ R. A. 1272. Recognitio Casimiri Poloni, quod nullum jus habeat in Silesiam 1339. Fœdus Caroli IV cum Johanne Francorum R. 1355 & 1356. Pactio Sigismundi cum Bohemis 1435. Confœderatio Friderici III Imp. cum Georgio Rege 1459. Renovatio Fœderis Francici 1464. Concordia Regum Hungariæ & Bohemiæ 1478. Pacta matrimonialia Ludovici & Mariæ, Ferdinandi & Annæ 1515. Sigismundi Poloni Tutela Ludovici 1517. Confœderatio Austriaca de successione Matthiæ 1606 ac consensus Rudolphi Imp. 1608. Ferdinandi II Pactum cum Rege Hisp. de successione Hungariæ & Bohemiæ 1617.

Pars II concernit Moraviam, ac inter alia pleraque repetit, quæ inter Carolum IV fratremque ejus Johannem Marchionem fuerunt tractata.

Pars III res Silesiacas attingit, ac præter Auream Bullam de incorporatione & invisceratione Ducatum Silesiæ cum Regno Bohemiæ, singulorum Ducatum aliqua testimonia profert, in quibus dominium Bohemicum agnoverint. Ducatus vero nominat, non eos modo, qui nunc recenseri communiter solent, sed alios etiam, qui Ducem aliquando, ferente sic hæreditatis divisione habuerunt, velut *Steinaviensem*, *Mazoviensem*, *Coslensem*, *Falkenbergensem*, *Orviciensem*.

Pars IV Civitatem Egranam attinet, ac XIII epistolis obligationem & civitatis & territorii exponit.

Pars V Lusatiæ pauca profert, imprimis quid ejus Marchiæ venditum a Theodorico fuerit Burchardo Magdeburgensi 1301; quid Carolus IV redemerit ac Coronæ Bohemicæ conjunxerit 1370; quibus juribus renunciarint Duces Jaurense.



Pars VI. Misnensia quaedam habet, præcipue Friderici ad-  
morfi cum Wenceslao Rege transactionem, ac alia nonnulla ad pro-  
prietem Misniæ & Bohemiæ conjunctionem spectantia.

Sunt autem singula hujus generis, ut qui volumen hoc inspe-  
xit, facile desideraturus sit ulteriorem epistolarum editionem.

**GEORGII HORNII HISTORIA ECCLESIASTI-  
ca illustrata notis & observationibus, quibus fontes  
historia antiquitatis aperiuntur. Accedit L. Cappelli Historia Ju-  
daica compendium, & continuatio ad annum usque 1687.**

*M. Leydecker edidit.*

Lugd. Batav. apud Jord. Luchtmans, 1687, in 2.

**H**ornianum historiae ecclesiasticae compendium jam pridem no-  
tius est, quam ut hoc loco recensere debeamus. In nova hac editi-  
one, præter L. Cappelli historiae Judaicae compendium ex Josepho  
contractum, accedunt *Leydeckeri* annotationes ad Cappellum & ube-  
riores ad Hornium, una cum continuatione historiae ecclesiasticae  
ab A. 1666, ubi desit *Hornius*, usque ad A. 1687. In notis *Leydecke-  
tus* nunc ipse Autorem succincte illustrat, nunc alios, unde plura  
deproptomi possint, Autores indicat. Nonnunquam etiam ab Hor-  
nii sententia discedit. Quæ ab utroque adversus Lutheranos  
proferuntur, non est hic confutandi locus. Continuatio historiae  
ecclesiasticae sex articulis comprehenditur, quorum primus res Bel-  
gicas, secundus Gallicas, tertius Romanas, quartus Britannicas,  
quintus Hungaricas, & sextus Pedemontanas complectitur. Ple-  
taque in recenti omnium memoria versantur, quocirca iis refe-  
rendis immorari nolumus.

**HISTOIRE DES INDES ORIENTALES**

id est,

**Historia Indiae Orientalis.**

Parisius, apud Dan. Horthemels in 4. & Lugd. Batav.  
apud F. Harring. in 12. 1688.

Titulum

**T**itulum iusto latiore ex errore libro huic datum esse, indicatur sub finem. Inscribi enim ex Auctoris instituto debuisset; *Memoriale aut commentarius ad iurandam vel illustrandam historiam Indicam*. Continet enim narrationem particularem de navigatione in Insulam S. *Laurentii* sive *Madagascar*, a Societate mercatorum Gallicorum, auspiciis regis, anno 1664 & 1666 suscepta, & quæ illius occasione alibi, maxime *Surata*, celebri Indiæ quæ hodie *Mogolica* dicitur, urbe, usque ad annum 1671 gesta sunt, quo tempore illorum conatus parum felicem finem habuit. Auctor nominatur *Souchu de Rennefort*, qui primæ navigationi anno 1664 mense Octobri cœptæ, ut Secretarius Regii in insula constituti Consilii interfuit, impedita autem ab æmulis functione, anno 1666 Galliam repertens in Anglorum manus, eo tempore cum Gallis bellum habentium, incidit. Describit itaque Parte I. quæ ipse vel in navigatione, vel in coloniis Gallorum in India, vel in Anglia vidit & expertus est. Pars autem II & III aliter citatur relatione & fide. Nihilominus Scriptori, licet se infacundum & indoctum esse profiteatur, diligentis viri laus non invidetur; maxime si eadem industria rerum aliarum in India usque ad annum 1687 gestarum narrationem, quam promittit, elaboratam publicaverit. Expeditionis ipsius hoc volumine descriptæ ordinem & exitum operose referre, cum tota infausta & irrita fuerit, haud immerito refugimus. Exhibetur in ea illustre casuum humanorum specimen, ex quo observari potest, quam male aliquando optime cogitata, magnaque prudentia & impensa tentata succedere soleant, nisi omnia ad finem necessaria exacte concurrant. Non defuit sane maximi Regis sapientissimum consilium, nec munificentia, cum tres Gallicæ mone-  
tæ *milliones*, quos vocant, i. e. unum nostratis, absq; usura ad longum tempus Societati mercatorum mutuos dedisset. Secuta est horum insignis & rari exempli contributio *duodecim millionum*. Delecti sunt viri mercaturæ, navigationis & militiæ periti; Leges magna cum cura conscriptæ sunt, nullo tamen fructu, sed male gestis & perditis pene omnibus: non tam casuum atrocitate, quam hominum culpa, ut Auctor refert, & pluribus probatum est, qui privatam utilitatem Regiæ intentioni & communi Societatis bono prætulērunt, aliena etiam munera neglectis suis invadentes. Peccatum

quoque; est zelo religionis, cum sacerdotes *missionarii* barbaros intempestivo rigore offenderent, aut Galli ob diversitatem sectæ inter sectantates & odia exercerent. Præmia quoque bene merentibus negata fuisse queritur, idque exemplo Galli cujusdam gregarii militis *La Case* dicti, comprobatur, qui fortitudine sua & fide, tum fortuna, quæ illi matrimonium cum reguli cujusdam filia paraverat, rem Gallicam egregie promovere potuisset, nisi invidia obstitisset, & destinata tandem mors subvertisset. Luctuosum aliud exemplum *Francisci Caroni* Batavi affert, quem Rex propter magnam rebus Indicarum & mercaturæ peritiam cum Gallo alio expeditioni Directorem dederat. Sed sive ob religionem reformatam quam profitebatur, sive quadam etiam sua culpa, collegæ & aliorum odio impar fuit, & ex India redux in æstuario Tagi ad Olisiponem facto naufragio vitam & opes amisit, & inimicorum insultus in Gallia expectandos prævenit. Laus est Scriptoris ingenuitas, qui meritis elogiis infelicem vitam non defraudavit. Retulit inter alia ejus consultationem de commerciis Indicis, qua meliorem huc usque dari potuisse negat. Cæterum multa notatu digna hinc inde in hoc opere lectores invenient, etsi auctoris laborem alii in descriptione locorum dudum videantur prævenisse. Valde commendat magnam illam insulam *Madagascar*, cujus partem Galli non sine successu occupaverant, & dignam judicant, quam fortalicio *Dolphini* nomini consecrato munirent: nulla tamen ut Auctor judicat necessitate, sed sua culpa, anno 1671 deseruerunt, cum eam ob summam fertilitatem & incredibilem armentorum copiam, & ut arcem & stationem quandam intermediam, ex qua navigationem in Indiam & reditum in patriam commode exercerent, parvo negotio retinere, & brevi totam ob perpetuam regulorum barbarorum, qui illam incolunt discordiam, subigere potuissent. Singularia etiam de mercatura aromatum in India & de negotiatione Suratensi invenient, qui lectione talium delectantur. Describitur inter alia P. II. Lib. II, c. 26. regio septentrionalis supra Mogoli regnum sita, quæ *Battan* nominatur, in qua sola pretiosum illud odoramentum, quod muscum vocant, inveniri traditur, animalium capris similium ventri extractum. Sunt tamen quædam, de quibus ambigi posset, num ingenio Auctoris debeantur, aut historica sint, e. g.

cum

MENSIS AUGUSTI A. M DC LXXXVIII. 411

cum P. I. Lib. III, c. 17. 18. & 19. colloquium cum sene quodam Gallo, Philosopho Chymico, Londini reperto, & scriptum quoddam ejus recenset. Mirabilius est epitaphium Latinum, flammula quadam ut legi posset collustratum, quod in antro prope *Bassoram* Arabiæ urbem A. 1669 a *Froffero* mercatore quodam Gallico repertum, P. II. L. II. c. 22. Gallice versum exhibetur. Quod si verum est, plus fidei forte inveniet Scriptor, quam *fratres illi Silesiaci*, qui se *Rosencranzianam* cryptam thesauris plenam detexisse olim publicarunt.

PROJET D' UNE NOUVELLE MECHANIQUE  
que avec un examen de l' Opinion de Mons. Borelli  
sur les propriétés des Poids suspendus par des  
Cordes. h. e.

Delineatio Novæ Mechanicæ, cùm examine Opin-  
ionis Domini Borelli circa proprietates ponde-  
rum ex funibus suspensorum.

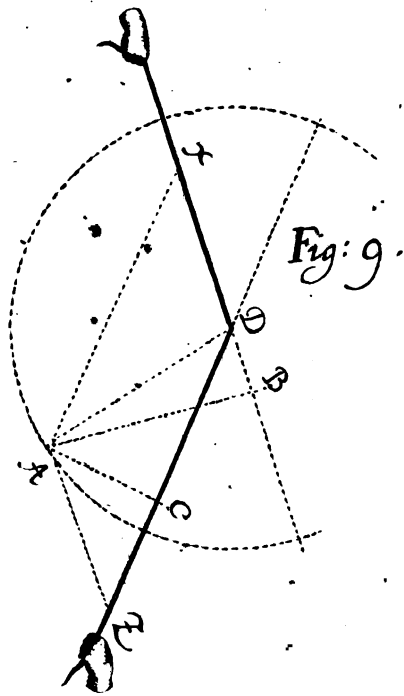
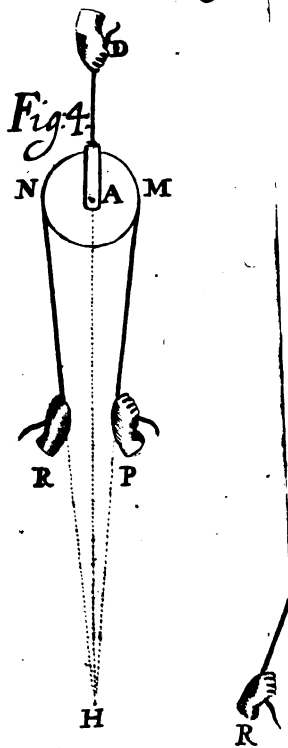
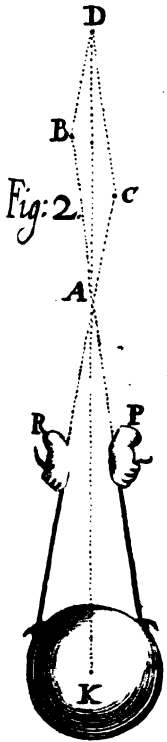
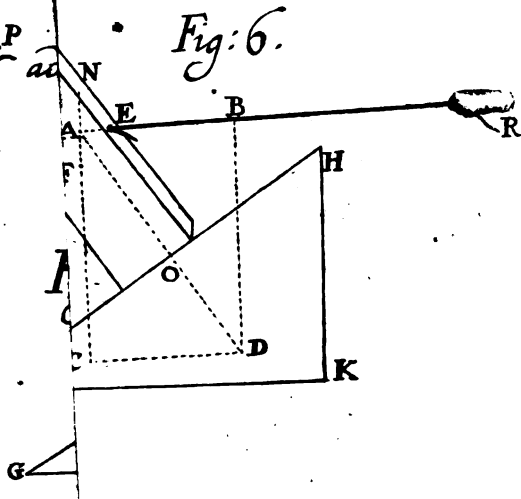
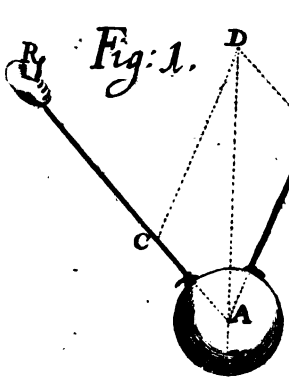
Parisiis, apud Viduam Edm. Martini & C. 1687, 4.

Qui in Novellis Reipublicæ litterariæ anni superioris, mense Ma-  
jo, specimen tantum exhibuerat *nova sua Mechanica*, is plenior  
nunc ejusdem delineationem Matheseos peritis communicavit. Hos  
vero cum necessarium non esset tum terminorum, tum aliarum pro-  
positionum obviarum explicatione distingere, summam rei tantum  
paucis paginis inclusit doctissimus *Varignonius*, alio tempore pro-  
lixiorum & magis dilucidam explicationem traditurus, una cum  
adplicatione principiorum suorum ad machinas compositas & phi-  
losophiam naturalem. Recenset autem in præfatione, quod occa-  
sione alicujus loci ex Cartesii epistolis, qui trochleæ vires inepte ex  
vecte deduci asserit, inductus fuerit, ut animum adpelleret ad no-  
va principia investiganda, & Æquilibrii naturam & generationem  
suo Marte explorandâ (præsertim cum ea, quæ Cartesius & Wallisus  
habent, ipsi viderentur potius ostendere Æquilibrii necessitatem,  
quam modum, quo illud exoritur) putatque se physicam omnium  
effectuum, quos in machinis admiramur, rationem invenisse in com-  
positione motuum. Quod ut manifestum faciat, *axioma* præmit-

tit

tit unicum: Spatia corporum æqualium iisdem temporibus decur-  
 sa esse inter se, ut vires quibus moventur; & reciproce, si spatia sint  
 ut vires motrices, corpora esse æqualia; itemque unicum *postulatum*:  
 In quovis corpore dari centrum directionis aut Æquilibrii; quibus  
 subiecit quinque *lemmata*. Primum concernit corporum gravium  
 tendentiam versus inferiora tamdiu durantem, quamdiu centrum  
 gravitatis descendere potest. Secundum ostendit lineam directio-  
 nis corporis tracti duobus funiculis transire per punctum concursus  
 funiculorum: funiculi autem paralleli juxta Autorem concipiendi  
 sunt concurrere in infinita distantia, & constituere angulum infinite  
 acutum. Tertium & quartum probat, corpus eodem tempore  
 motum a duabus potentiis, secundum directiones diversas, descri-  
 bere diagonalem Parallelogrammi, cujus latera directionem poten-  
 tiarum designant, & inter se sunt ut potentiarum. Quintum, latera  
 Trianguli rectilinei esse inter se ut sinus angulorum oppositorum,  
 ex elementis Geometricis repetit. Ex hisce principiis deducit Au-  
 tor propositiones, quas vocat, fundamentales plurimis Corollariis  
 prægnantes, & Problemate eleganti comitatas, adjectis multis sche-  
 matibus æneis, quæ casus speciales sub universali propositione com-  
 prehensos exhibent. Nos ipsarum propositionum summam cum  
 schematibus paucis, quæ ad ipsas intelligendas conducunt, afferemus.  
 In prima propositione de ponderibus ex funibus suspensis  
 agitur, ostendendo: Ponderis sustentatum funiculis P B & C R, & in  
 æquilibrio existens cum duabus potentiis R, P, semper esse ad poten-  
 tias, ut sinus anguli P A R, quem faciunt funiculi, ad sinus angulo-  
 rum, quos singuli funiculi faciunt cum directione ponderis D A,  
 reciproce sumtos. v. g. Ponderis K esse ad potentiam P, ut sinus anguli  
 R A P ad sinum anguli R A K, seu complementi ejus R A D. Huic  
 Principio convenienter resolvit Problema: Datis viribus trium ho-  
 minum, illos ita adplicare tribus funibus in extremitatibus con-  
 nexis, ut semper tertius æquipolleat duobus reliquis. Secunda pro-  
 positio de trochleis tractat, demonstrans: Ponderis D adplicatum  
 centro mobili trochleæ, & in æquilibrio existens cum duabus po-  
 tentiis P, R, quæ funiculi trochleæ incumbentis extremita-  
 tes trahunt, semper esse ad quamvis harum potentiarum,  
 ut sinus anguli, quem funiculi producti comprehendunt

MHN





MHN ad sinum dimidii ejusdem. Problema, quod huic subnectitur, docet, qua ratione quodvis pondus a quavis potentia sustineri possit ope unius trochleæ. Tertia propositio spectat pondera super plana inclinata sustentata, confirmatque pondus A & potentiam R semper esse in ratione reciproca sinuum illorum angulorum, Fig. 5. 6. quos faciunt lineæ directionum FR & FC cum linea FD, quæ ex puncto concursus earum educitur perpendiculariter ad superficiem plani, h. e. A. R. :: sinus BAD. sin. DAC. Problema, quod hanc sequitur, resolvit casum: Quomodo aliqua potentia ita disponi possit, ut sustineat pondus datum super plano dupliciter inclinato. Quarta propositio vectes omnis generis considerat monstrando: Quemcunque angulum faciant lineæ directionis potentiarum E & F Fig. 7. 8. applicatarum vecti, potentias illas esse in æquilibrio super vectis puncto fixo B, per quod transit AG diagonalis parallelogrammi RS, cujus latera AS & AR sunt inter se ut potentia. Quam ipsam propositionem alia quoque methodo deinde demonstrat. Sed cum in corollario hujus propositionis tertio doceat Auctor, in hypothesis concursus linearum directionis gravium in centro terræ, centrum directionis corporum semper mutari pro vario situ & accessu aut recessu eorum respectu centri terræ, exceptis corporibus sphericis, monendum nobis h. l. est, ex *diario eruditorum Parisiensis*, d. 10. Maji A. 1688. p. 399, eum mature deprehendisse errorem suum ingenueque fassum, monitore Cartesio in epist. 73 Tom. I. se didicisse, centrum gravitatis spherarum semper quidem inveniri in linea, quæ jungit centrum magnitudinis earum cum centro terræ, sed nunc magis nunc minus infra centrum magnitudinis, prout ipsæ magis aut minus propinquæ sunt centro terræ. Id quod etiam citato loco sua methodo demonstravit, eruditis insuper problema proponens: Qua ratione hoc centrum gravitatis in sphaera semper præcise inveniri possit. Claudis de vecte doctrinam hoc problema: Datis quotcunque potentiis cum suis lineis directionis, invenire punctum vectis dati, super quo omnes ita applicatæ possunt esse in æquilibrio. Ultima propositio, quæ & nullo stipatur problemate, de cochlea paucis agit, & plane convenit cum ea, quam reliqui habent mechanici, quocirca & eandem recensere super sedemus.

Adjectum est huic novæ Mechanicæ examen opinionis Borelianæ,

Ggg

lianæ,



lianæ, quæ cum propositione prima fundamentali Autoris nostri, quam *Herigonius* quoque *Stevinus* & *Pardies* sibi demonstrandam sumserant, adversa fronte pugnat. Borellus enim in tractatus sui de motu animalium parte prima cap. 13. prop. 69. Edit. Leidens. p. 100. peculiari digressionem contra *Herigonium* & alios evincere conatus fuerat, hanc propositionem sine restrictione acceptam falsitatis merito suspectam esse. Ideoque *Varignonius* capite primo sui examinis non solum discutit rationes Borellianas, quarum potissima in scholio prop. 68 p. 98. sita est, sed etiam ostendit ex Borelliana propositione 68 contrarium prona fluere consequentia, immo Borellum ipsum in critica sua a falsis suppositionibus, quarum tres recenset, non esse liberum. Secundo capite propositio eadem partim novis demonstrationibus, quæ exceptionibus Borellianis non sunt expositæ, confirmatur, partim lemmata, quæ Borellus ex sua propositione deduxerat, longe magis generalia redduntur per principia novæ mechanicæ, quam quidem methodo Borelliana, Autoris iudicio, fieri possent.

Cæterum cui hanc Domini *Varignonii* delineationem mechanicæ cum appendice Dn. *Lamy*, mensæ superiori a nobis commemorata, contendere libuerit, ille haut difficulter deprehendet, utrumque fere eodem tempore in cogitationes sibi invicem valde affines incidisse circa nova principia mechanica. Quæ an revera talia sint, penes eruditum lectorem esto iudicium, cui etiam sequentem doctam animadversionem committimus, cum nostrum non sit decretoriam de rebus, quas recensemus, ferre sententiam.

### ANIMADVERSIO IN LIBRUM PRÆCEDEN-

*tem, excerpta ex litteris Gallicis Dn. Abbatis*

*de C. ad — —*

**N**Equè Autor novæ Mechanicæ, neque ulli, qui ad hæc usque tempora scripserunt, imo, ausim dicere, scripturi sunt de mechanicis, aut stabiliverunt aut invenient, aliquod principium huius scientiæ, quod demonstrare non possim, (dummodo verum sit) esse tantum casum particularem aut simplicem consequentiam principii Cartesiani. Id quod vel hoc ipsum testatur principium, quod  
*occasio*

MENSIS AUGUSTI A. MDC LXXXVIII. 415

occasionem dedit huic animadversioni. Concipiantur (fig. 9.) in aliqua machina duo funiculi DX & DZ tenſi per potentias X & Z, quæ trahunt contra ſe invicem in D, & quarum impuſſus per communem impreſſionem fit verſus punctum A inter Z & X ſitum, ita ut linea jungens A & D fit directio hujus impreſſionis. Propoſitio fundamentalis novæ mechanicæ eſt: quod potentia X & Z ſe invicem in æquilibrio teneant, quando ſunt reciproce ut ſinus angulorum ADZ & ADX, factorum a funiculis DZ & DX, quos potentia trahunt, quique ſunt ipſarum lineæ directionis, & a directione DA communis impreſſionis earum verſus A. Verum hoc ipſum nihil aliud eſt quam principium mechanicorum ordinarium, ſub idea magis compoſita & expreſſione minus ſimplici. Illi enim ſolent metiri potentiarum motricum vires per vectes applicatos puncto hypomochlii, ſuper quod potentia æquilibrantur, & facientes angulos rectos cum lineis directionis ipſarum, quos etiam appellant lineas perpendiculares ab hypomochlio ad lineas directionis ductas. Jam vero I. punctum A eſt hypomochlion potentiarum X & Z, quod ſemper datu eſſe debet & cognitum, cum alias de ipſarum ratione judicari nequeat, ſiquidem abſq; mutatione linearum directionis DX & DZ, & earum concursus D, directio DA communis impreſſionis harum potentiarum diverſa evadit, prout punctum A diverſimode poſitum eſt inter DZ & DX, reſpectu puncti D. II. Lineæ AC & AB ab hypomochlio dato A ductæ perpendiculariter ad funiculos DZ & DX, directiones potentiarum Z & X, ſunt ut patet, ſinus angulorum ADZ & ADB, aut ejus complementi ad duos rectos ADX. Nam deſcripto ex centro D circulo cujus radius DA; punctum A erit in circumferentia, unus radiorum DA in directione AD communis impreſſionis duarum potentiarum; & duæ diametri in directionibus ZD & XD iſtarum potentiarum, & conſequenter ſinus angulorum, quos facit concursus linearum directionis, tam potentiarum motricum, quam communis illarum impreſſionis, non differunt niſi ſolo nomine a perpendicularibus, ductis ab hypomochlio harum potentiarum ſuper lineas directionis. Porro idea particularis ſinuum minus ſimplex eſt, quam idea generalis lineæ perpendicularis, quoniam cognitio ſinuum ſupponit cognitionem angulorum, qui longe alia proportione gaudent. Inutili ergo circuitu utitur, qui prius inquirat angulos, ut deinceps inveniat ſinus, quan-

do illi sinus sunt lineæ, quas immediate metiri possumus. Verum quidem est, tabulas sinuû passim prostantes multum detrudere ex isto labore; plus tamen semper requiritur operæ ad metiendos angulos quàm ad dimetiendas lineas rectas, ut habeatur proportio potentiarum in machinis, quippe ad dimetiendas lineas rectas perpendiculares ad alias lineas nullam rem aliam in usum adhibere opus est quam normâ, cujus latera exacte divisa sunt in plures partes æquales, v. g. lineas, pollices, pedes &c. quamq; possumq; adplicare distantiis inter hypomochlion & lineas directionis potentiarum: vel potius, cum proportio certarum partium in machina ordinarie cognita sit ex constructione, possumus geometricè, mediantibus triangulis quibusdam similibus, colligere rationem harum perpendiculi inter se, ut non necessum sit confugere ad mensuras angulorum, quorum sunt sinus. Atque hinc manifestum evadit principium novæ mechanicæ esse tantum principium ordinarium scriptorum mechanicorum sub expressione minus simplici quam illorum est. III. Ulterius, quacunque ratione etiam efferatur hoc principium, semper tamen particularis consequentia est principii Cartesiani. Secundum enim hunc philosophum Tom. I. Epist. 73. Omne illud quod ad staticam spectat, ex hac sola propositione dependet, quæ fundamentum illius generale est: nempe, quod non requiratur nec plus nec minus potentiz ad tollendum pondus (v. g. 200 lib.) ad certam altitudinem (v. g. pedis unius) quam ad pondus minus (v. g. 100 lib.) attollendum ad altitudinem proportionaliter majorem (v. g. duorum pedum) modo potentia adplicata sit cum conditionibus necessariis. Explicat autem se, in animum revocando, quod attollere 200 lib. ad unum pedem, idem sit ac attollere centum libras per unum pedem, & denuo centum libras per unum pedem; quodque centum librarum sublata ad altitudinem unius pedis, & eadem centum librarum denuo levata ad altitudinem unius pedis sint centum librarum allezata ad altitudinem duorum pedum; id quod tantundem est ac ducentarum librarum sublata ad altitudinem unius pedis. Cum ergo effectus utrinque sit æqualis, necessum est ut potentiz quoque æquales sint. Id quod generaliter ita efferri potest: Potentias fieri æquales, quando agunt, aut agere intendunt, eodem tempore per spatia reciproce proportionalia corporibus, quibus sunt adplicata; ex quo sequitur,

tur, quod sibi oppositæ faciant, ut hæc corpora maneant in æquilibrio. Cavendum autem probe est in hoc negotio, ne confundatur potentia *absoluta* cum potentia *relativa*. Prior æstimatur ex respectu magnitudinis, quam corpora inter se habent, sic e. g. potentia absoluta ponderis 200 librarum dupla est potentia absoluta ponderis 100 librarum, uti centum libræ duplum sunt ducentarum: Hæc enim potentia est gravitas nude spectata sine respectu ad spatia, per quæ agit, quippe quæ æqualia supponuntur. Sed potentia relativa æstimatur ex respectu, qui componitur tam ex eo, quem spatia habent inæqualia, per quæ agit, quam quem habent magnitudines corporum inter se invicem, qui posterior idem est ac respectus potentiarum absolutarum. Ponderus enim 200 librarum translatum duobus minutis per pedem spatii unum agit semel gravitate ducentarum librarum, & ponderus centum librarum translatum duobus minutis per duos pedes spatii, agit semel gravitate seu vi centum librarum in primo spatii pede uno minuto, & adhuc semel eadem gravitate in secundo pede spatii uno minuto: h. e. bis gravitate centum librarum duobus minutis, quod tantundem est, ac agere semel gravitate ducentarum librarum eodem tempore. Adeoque potentia relativa possunt esse æquales, licet absoluta minime tales sint, & si relativa sunt æquales, absoluta quoque sunt in æquilibrio. Explicabimus in sequentibus has res magis specialiter, quando, ut ostendamus nullū dari verum principium mechanicum quam illud Cartesii, demonstraturi sumus, quod, cum potentia corporis sit ejus motus, omnes effectus potentiarum motricum necessario dependant ex lege fundata in natura motus, quæ quidem hoc ipsum est principium, cujus adplicationem generalem faciemus ad omnia machinarum & problematum mechanicorum genera, tam respectu corporum solidorum quam liquidorum. Verum hic ulteriori disquisitione opus non est circa principium Cartesianum, ut probemus, illud quod commune est mechanicis est ex eo dependere. Sit enim, e. g. potentia X (fig. præc.) ita adplicata cuidam machinæ, ut uno minuto sola adduceret onus quoddam secundum lineam DX versus orientem; sit quoque adplicata eidem machinæ potentia Z, ita ut eodem tempore adduceret idem onus sibi relicta a D in Z versus occidentem. Cum autem spatia percurrenda his potentiis eodem tempore,

pore, nimirum uno minuto, sint partes  $DX$  &  $DZ$  linearum directionis, dico, quod secundum Dn. Cartesium, illæ se invicem vincere nequeant, si sint reciproce proportionales spatiis suis, quoniam sic quodque relative æquales evadunt, h. e. una contra aliam æqualiter trahit. Jam vero quando linearum directionum sunt inter se obliquæ & consequenter in quodâ puncto  $D$  concurrunt, concipiuntur  $ZA$  &  $XA$  parallelæ ambabus, se interfecantes in  $A$ , & ductæ ex punctis  $Z$  &  $X$ , quæ in hisce directionis lineis finiunt spatia  $DZ$  &  $DX$  potentiarum, quarum hypomochlion est in  $A$ , & communis impressio pro sua directione habet  $DA$ . 2 Erectis ex puncto  $A$  perpendicularibus  $AC$  &  $AB$  usque ad  $DZ$  &  $DZ$ , erunt anguli  $ACZ$  &  $ABX$ , nec non anguli  $AZC$  &  $AXB$  æquales, propter parallelogrammum  $ZX$ . Per consequens triangula rectangula  $ZCA$  &  $XBA$  sunt similia: Erit ergo proportio quoque inter latera ipsorum opposita æqualibus angulis; & hinc  $AC$  erit ad  $AB$ , ut linea  $ZA$ , aut ipsi æqualis  $DX$  ad lineam  $AX$ , aut ipsi æqualem  $DZ$ ; hoc est perpendiculares ab hypomochlio super lineas directionis potentiarum ductæ, aut (aliter id efferendo:) sinus angulorum, quos faciunt linearum directionis potentiarum & communis impressionis earum, in eadem sunt ratione, ac spatia isochrona a potentiis decurrenda secundum suas directiones. Quocirca principium ordinarium mechanicorum sive Autoris novæ mechanicæ nihil est aliud quam consequentia & quidem particularis principii Cartesiani. Nam per principium Dn. des Cartes immediate potest reddi ratio æquilibrii tam liquorum, ubi nullos nec angulos, nec sinus, nec perpendiculares concipere licet, quam potentiarum motricum, quarum directiones parallelæ sunt, quæ casum faciunt tantæ diversitatis a casu potentiarum obliquarum, quanta est differentia inter ideam parallelismi linearum rectarum, ubi omnia puncta earum æqualiter distantia requiruntur, & inter ideam obliquitatis, quæ exigit, ut omnia puncta unius inæqualiter distent a punctis alterius: adeo ut purû putum paralogismum in mathesi committere censendus sit, si quis sibi concipere velit duas lineas parallelas constituere angulum infinite acutum. IV. Quod si ergo concedere non possumus Autori novæ mechanicæ, illum stabilivisse novum Principium, multo minus ad stipulabimur illi, quod ratio physica effectuum, quos maxime in machinis admiramur, sit, uti

uti ipsi videtur, ratio motuum compositorum. *Æquilibrium est quies, quæ ex oppositione duorum motuum æqualium oritur, hinc ergo unice in motu æqualitate & oppositione æquilibrii causa querenda est.* Motus compositor ille est, qui produetur ab aliis motibus æqualibus aut inæqualibus inter se, qui simul impellunt idem corpus versus diversas regiones, & quorū adeo directiones non sunt parallelæ. Hinc motus compositor possibilis est sine æquilibrio, quia produci potest a motibus inæqualibus, aut a potentiis, quæ adplicatæ inæqualiter agunt; rursus æquilibriū quoq; possibile est sine motu composito, quoniam potest esse inter duas potentias, quarum linearum directionis sunt parallelæ. Insuper, quinam, quæso, motus compositor concipi potest in liquorum æquilibrio? Interim tamen nulla datur adplicatio potentiarum, quæ ex inæqualibus, si separatim sumantur, æquales faciat eas conjungendo in machina quadam, uno verbo: Nullum datur æquilibrium, cujus ratio reddi non debeat per verum principium mechanicum. Apparet ergo motum compositum non esse fontem & originem aut rationem physicam effectuum illorum, quos in machinis admiramur: sed solam rationem adplicandi potentias motrices utramque hic facere paginam, quando nimirum eadem efficitur, ut intendant describere spatia sibi reciproce proportionalia, quo fit ut minoribus plus spatii decurrendum sit eodem tempore, & majoribus minus, secundum principium Cartesii, per quod solum æque clare causa potest concipi ac necessitas æquilibrii in machinis. Notandum quoque est, licet potentia X & Z non essent adplicatæ machinæ, in qua coguntur ita moveri ut una tendente per partem DX linearum suarum directionis, altera eodem tempore intendat percurrere partem ZD suarum linearum directionis, & sic reciproce, uti a nobis fuit suppositum, sed tantum traherent per duos funiculos XD & ZD colligatos in D, ex quo penderet certum quoddam pondus, & incumbentes trochleis X & Z, quæ inserviunt ad illas dirigendas & sustentandas, casum hunc æq; dependere ex Cartesii principio ac priorem. Cum enim hic potentia conjunctim agant contra pondus suspensum in D, considerari & æstimari non debent nisi secundum suam communem impressionem, quæ tentat trahere pondus D versus A per DA, dum a gravitate sua fertur in partes contrarias, nempe ab A versus D per AD. Jam vero si

ro si impressio communis duarum potentiarum X & Z fuerit ad gravitatem ponderis reciproce, ut diagonalis DA est ad hanc ipsam diagonalem AD, hoc est, æqualis ei, aderit æquilibrium inter hanc impressionem & pondus, & consequenter inter pondus & duas potentias trahentes, quæ secundum naturam motus compositi debent esse proportionales lateribus XD & DZ parallelogrammi XAZD, quod habet pro Diagonali DA hanc ipsam AD. Ita ut non natura motus compositi, sed æqualitas potentiarum motricum oppositarum, quales hic sunt gravitas ponderis suspensi ex D, & communis impressio potentiarum applicatarum in X & D, procreet æquilibrium.

**PETRI AB EYNDHOVEN, Jcti, DISSERTATIO**  
*de Inani Actione propter inopiam ad Leg. 6.*

*Pandect. de Dolo malo.*

Trajecti ad Rhenum, apud Franciscum Halma;

1688, in 8.

**L**Egem in Rubrica allegatam ut ut pro primario Dissertationis hujus scopo venditet Autor: verius tamen, occasione saltem ab ista lege desumpta, miscellanea varia de privilegiis & juribus pauperum in unum congerere cumulum voluisse videbitur cuilibet, vel perfunctorie libellum pervolventi. Materiam vero hanc præ aliis ei commendavit tum officium ipsi collatum, dum elemosynario ordini allectum semet profitetur, tum obvia quotidie conterraneorum a bello Gallico, præcellis & inundationibus horrendis depauperatorum ingens caterva, quibus permotus foetum hunc, ut ait, primigenium concipere & in lucem edere consultum duxit. Universam descriptionem in quinque digerere capita visum fuit. *Primum* quidem summarie expositioni verborum, quibus lex proposita constat impenditur, quæ ipsa ut ut per se planissima sint, attamen vel philologicis saltem, leviculis etiam, observationibus lectorem morari maluit, quam eadem intacta relinquere. *Secundo* capite recenset, quinam pro inopibus sint habendi; ubi sane prolixum satis eorundem catalogum necit, dum non modo omnes eos huc relatos vult, de quibus in *l. un. C. quando Imp. int. pup.* sermo est; sed & for-  
 minas

minas in universum, prodigos item, ebrios, amantes, senes, literarum studiosos inopibus accenset: at cum verendum sit, ne largæ adeo vocis extensioni, intuitu sæpe dictæ legis, & juris interpretes & fori observantia contradicant; vel ideo tantum latior ista suppositio Autori arrisisse videtur, quo amplior ei in sequentibus discurrendi campus pateret. In *tertio* capite argumenta persequitur, quibus inopia probari queat; & in *quarto* ostendit, quando inanis propter inopiam actio sit habenda, aut qua ratione, quæ aliquandiu inanis fuit, reviviscere quasi & cum fructu institui possit. *Quintum* denique caput, quodque maximam libri partem facit, dicatur excutiendis variis animadversionibus ac juribus circa pauperes occurrentibus, & quidem juxta ordinem rubricarum in Institutionibus Justinianæ. Et quamvis istorum titulorum paucissimi inopum mentionem injiciant, ad eorum plerosque tamen non defuit Autori prætextus, occasione paupertatis de materia in singulis tractata quædam differendi; si non alio intuitu, saltim eo, quod hæc vel illa juris dispositio invaluerit ad præcavendam aut amoliendam paupertatem. Qua in parte ne forte a rigidioris supercilii censoribus ἀπεροδιούσας multa attulisse diceretur, ait se hac in re ad provohendam fratris junioris utilitatem inprimis collimasse: repetitione enim Institutionum cum ipso suscepta, hæc talia bellariorum loco singulis titulis attexta a se fuisse; ut adeo fratris commodo & profectibus velificari, quam intra thematis sui cancellos sollicitè nimis semet continere satius duxerit. Cæterum egregia Autoris non in jure nostro minus, quam in bonis autoribus πολυλεξία, & in studiis humanioribus cognitio undiquaque elucet: stylo tamen perquam luxuriante in opusculo hoc usus est, dum cuncta fere tropicis, proverbialibus, poeticis locutionibus exornare, ac variis sententiarum conspergere stoculis satagit, adeo ut non piguerit subinde phrasium elegantiorum autores, utut alioqui nihil ad scopum præsentem facientes, in margine allegare; quod quidem in materia juridica insolitum forte quibusdam videbitur: quicquid tamen ejus sit, imputandum dubio procul est floridæ Autoris ætati, qua se adhuc vernantem scribit, plura posthæc semet editurum spondens, dummodo civilis sapientiæ & consuetudinariæ robur annosus collegerit.



422 ACTA ERUDITORUM  
TROIS LETTRES TOUCHANT L' ETAT PRE-  
sent d' Italie, écrites en l' année 1687, pour ser-  
vir de supplément aux lettres de Docteur

BURNET.

Epistolæ tres de præsentî statu Italiæ, in supplemen-  
tum literarum D. BURNETI.

Coloniæ: prostant & Lipsiæ Germanice versæ apud  
Joh. Fridericum Gleditschium, 1688, in 12.

Quod mense Octobri anni superioris in Actis nostris p. 551. re-  
censuimus, *Iter Viri celeberrimi Gilberti Burneti*, non sine  
applausu exceptum fuit ab elegantioribus ingeniis, postquam in va-  
riis linguas transfusum cum pluribus communicari cepit. Cum  
vero observatum nihilominus esset ejusdem nationis Viro, episto-  
larum harum auctori, civium suorum curiositatem magis incitatum  
fuisse, ad pernoscendas penitus res ad *Molinofium*, celebrem illum  
Theologiæ mysticæ doctorem spectantes, quam delimitum, quod  
brevioribus paulo lineis ipsas Burnetus enarraverit; non exiguam se  
gratiam iditurum speravit, si paulo copiosius, quæ interea tempo-  
ris, quo *Burnetus* Italia relicta in Belgium se receperat, cum *Molino-  
fo* acta essent, eodem mentis acumine; parique solertia literis con-  
signaret; sed ita tamen, ut & alia *Burneto* non memorata, circa In-  
quisitionis tribunal & Status quosdam Italiæ exactius referret. Hinc  
*tres* illæ natæ sunt ipsi *epistole*, in quarum *prima* de *Molinofio* & *Qui-  
scistis*, uti vocantur; in *altera* de rebus ad *Inquisitionem* pertinenti-  
bus; in *ultima* denique de rebus politicis *Stacuum* quorundam *Italia*  
agit.

In Epistola igitur prima, postquam summam Italiæ, maxi-  
me autem Romæ miseriam, a *D. Burneto* relatam pluribus confirmat-  
set, haud mirum esse existimat, tam facile admissam esse *disciplinam*  
*Molinofii*, quæ & novitate se commendaret, & a tot viris sa-  
cro ordini adscriptis usurpata, ab ipsis imo Inquisitoribus appro-  
bata esset, quæ denique cleri jugum excutere doceret, & ad subli-  
missimum devotionis gradum provehere homines videretur. Ipsum  
*Michaëlem de Malinos* illustri loco in Hispania ortum, & Theologia  
mysticæ,

myſtica, cujus origo, fata & idea a p. 18. dilucide & ſuccincte expli-  
 cantur, imbutum probe, in Italiam adveniſſe, & quod moribus  
 ubique ad honeſtatem compositis uteretur, opinionem hominis do-  
 cti iudicii que recti facile ſibi conciliaſſe; ac ordinem quamvis as-  
 ſumſerit, noluiſſe tamen uti beneficiis ipſis. Cæterum, cum de-  
 votionis ſue methodum propagaturus eſſet, edidiſſe ipſum anno  
 1675 ſub *Manuductionis Spirituatis* nomine librum, a multis Theo-  
 logis & Episcopis approbatum; eoq; ipſo multos ſtatim viros inſi-  
 gnes, non unis tamen rationibus inductos, familiariter ſibi adjunxiſ-  
 ſe; quos inter haud dubie fuerint aliqui, qui ut monachos & Jeſui-  
 tas cumprimis, a dirigendis conſcientiis abſtinerent, novis rebus  
 ſtuduerint. Maximo autem ardore ad inſtitutum illud urgendum  
 acceſſiſſe Cardinales, *Caffanatum, Azolinum & Carpenium*, ac quos  
 nupera promotio purpura induit, *Coloredum, Ciceri*, interque eos  
*Petrucium* præcipue, quem non aliter homines ac *Molinofii Ti-  
 motheum* reſpiciant. Omnium tamen zelum viciffe Cardinalem  
*Ebraum*, qui cum ex conjunctiſſima amicitia cum *Launois* celeberrimo  
 Pariſienſi Theologo culta, ingentem eruditionem comparaſ-  
 ſet, in intimam familiaritatem *Molinofium* admiferit: qua occa-  
 ſione in commercium ille literarium cum viris in Europa præcipuis  
 inciderit, qui & laudarent hanc methodum, & ſectari ſe ſint pro-  
 feſſi. Quam frequens autem literarum hoc fuerit commercium, vel  
 ex eo patet, quod dicatur inferius, numerum epistoſularum ad *Moli-  
 noſium* ſcriptarum ad 20000 adſcendiſſe, & eo ipſo die, quo captivus  
 factus eſt, 20 imperiales pro transferendis literis, *poſtarum*, qui di-  
 citur, *magiſtro* fuiſſe ſolvendos. Interim ipſum, qui nunc *Ponti-  
 fex* eſt, cum anno 1676 ad id ſtigiæ extolleretur, exiſtimariſſe, facilius  
 populi gratiam aucupari ſe & obtinere non poſſe, quam ſi virum hunc  
 tam probatæ pietatis laude inclytum tenerius complecteretur. Quare  
 & peculiare domicilium ſuo in palatio ipſi aſſignariſſe, & variis inſu-  
 per teſtimoniis favorem ſuum declarariſſe. Nec tamen ideo majores  
*Molinofium* tam magnis amicitiiſ innoxum ſumiſſe ſpiritus, ſed ea-  
 dem potius, qua antea, modestia fuiſſe uſum. Cum igitur hac  
 ratione magis magisque invaluſſet *methodus Molinoſiana*, tum vero  
 Patres & e *Societate Jeſu, & Dominicanos* hæc omnia ut ſibi exitioſa re-  
 ſpectaſſe, & inde magnos clamores ſuſtulſiſſe, veritos, niſi mature tan-

ta incrementa sufflaminarentur, ne mercium suarum auctoritas in vulgus vilesceret. Ut tamen caute rem agerent, auctores primum methodi capitali hæreseos crimine sub *Quietistarum* nomine in invdiam adduxisse, suæque Societatis extimulasse nonnullos, qui contra *Molinofium* scriberent: quos inter *Segnerius* scripta *Concordia laboris & quietis*, quam & mense Januario 1687 p. 19. Actis nostris inferatam, & nuper Latio donatam apud nos meminimus, præcipuas egerit partes. Tanto fervore cum res fuerit agitata, latere eam non potuisse amplius *Inquisitionis* tribunal, quod accuratissimo examini *Molinofii & Petruccii* scripta subjecerit, accusatoribus Jesuitis. Sed tam feliciter & promte causam suam perorasse accusatos, ut iterata vice libri eorum approbati, & criminationes adversariorum calumnijs accensitæ fuerint; quæ res multo majorem methodo huic & ejus cultoribus constituerit auctoritatem, & ita occupaverit hominum animos, ut palam disciplinam hanc profiterentur, nec *missam* frequentantes amplius, nec preces ad rosarii globulum adnumerantes. Nec tamen ideo cessasse adversarios, sed *Molinofium* clam palamque traduxisse, veluti Judaismi! aut Muhamedanismi, quod Hispanus esset, suspectû, aut qui de confessione nimis abjecte & hæretice doceret, ipsiq; adeo impositâ necessitatē, ut emissio *de quotidiana communicatione* tractatu, qui tamen plus ornatus rhetorici, quàm solidarum rationum contineat, impacta crimina a se amoliretur. Cum igitur viderint inimici, *Molinofium* gradu dejici non posse, adiiisse tandem ipsos Patrem *de la Chaise*, Regis Christianissimi confessionarium, exaggerato discrimine rebus suæ Societatis imminente, nisi quantocyus inhibeatur doctrina tam perniciosa; qui prout plurimum gratia & auctoritate in regia valeat, ita facile effecerit, ut mandata ad Cardinalem Estræum mitterentur, quibus omnibus modis persequi *Molinofium & Papa* exprobrare jussus sit, quod dum Rex suus in Galliarum regno funditus extirpare nitatur hæresin, ipse suo in palatio conniventia & assensu invalescere eandem patiatur. Cardinalem itaque, virum cætera laudatissimum, regia tamen mandata amicitia privata prætulisse, & ut fama fert, sua delatione effecisse, ut anno 1684 Molinosius ad tribunal *Inquisitionis* raperetur. Hic cum clam habeantur omnia, pauca hæc Auctor refert hæc de re comperta. Cardinalem Petruccium mox absolutum fuisse, *Molinofium*

*linofum* diutius detentum, ut tamen spes fuisset, expediturum se facile, quod nullo negotio objecta dissolvisset, nisi Cardinalis *Estraw* mandata quæ diximus. Regis sui apud *Pontificem* urfisset, addito, multa sibi constare, quæ sufficerent, ad in urendam Molinosio hæreseos maculam, & inquisitores ipsos, ad quos Papa causam rejecerat, convenisset, singula exponendo, nec negando, arctam sibi cum homine intercessisse necessitudinem, saltem ideo, ut penitissime mentem ejus inspiceret, quam periculosas fovere opiniones statim in principio observasset. Molinosio carceri incluso, quievisse per longum temporis spatium omnia, usque dum d. 9. Febr. 1687 tanto atrocior tempestas ipsi ejusque sectatoribus incubuerit. Tum enim Comitem *Vespinianum* ejusque conjugem una cum septuaginta viris, non minus doctrina quam pietate præstantibus, & mox ad ducentos in custodiam fuisse abreptos, quæ res miros in animis hominum motus Romæ concitaverit. Duos post dies *litteras circulares* per totam Italiam fuisse transmissas, quæ & hoc loco p. 71. leguntur, quibus omnia *Quietistarum conventicula* stricte prohibentur, caverique jubetur, ne *directores* ejusmodi *conscientiarum* in monasteria se insinuent spirituales Christi sponsas corrupturi. Sicuti & Romæ facta statim visitatione, magna pars monialiû diversorû ordinum *via* huic instituisse fuerit reperta; nec tamen multum in reliquis Italiæ partibus istas litteras promovisse, quod vel Episcopi *Molinofii* dogmata amplexi, vel totius negotii incuriosi fuerint. Papam interim Cardinali *Cibo* ministro succensuisse, quod eousque rem progredi passus esset, in prima herba facile opprimendam. Magnum vero fuisse numerum captivorum in magna dignitate viventium, inter quos & P. Appianus Jesuita fuerit, quæ res male admodum Patres hujus ordinis habuerit. Ut tamen Inquisitores anticiparent orbis totius judicium, id negotii uni ex sodalibus dedisse, ut XIX Articulos, quos ex doctrina *Quietistarum* excerptisse se dicebant, sub censuram vocaret, quod cum odiosissime factum esset, omnem commiserationem erga reos adimere hominibus voluisse. Leguntur articuli isti cum censura p. 76 Italice, qui & Gallice versi cum notulis adjectis, quæ multis in locis injuriam fieri *Quietistis* docent, p. 90. exhibentur, quorum aliqui ipsi *decreto Inquisitionis* inserti sunt, cujus partem cum mense Octobri 1687 in Actis p. 589 retulerimus,

tulerimus, nihil amplius de istis addimus. Hæc omnia continentur in *Epistola prioræ*. Sed cum Auctor prius Roma discesserit, quam ad finem perductus cum *Molinoso* institutus processus fuerit, appendicem annectit, in qua reliqua huc pertinentia fide amici adjiciuntur. *Molinossus* itaq; potentia adversariorum obrutus & vitæ pessime & hypocritice transactæ insimulatus, quod tamen prudentiores validis in contrarium argumentis non credant, illo honore & gratia, qua per viginti annos Romæ floruerit, subito excidisse dicitur; tanto succedente odio, ut furori suo plebs eum immolasset, cum abjurandum ipsi esset publice, nisi corporis custodia vim arcuisset; tum enim apparitorum humeris in *templum Minervæ* deportatum fuisse, ut errores disseminatos hæcenus ejuraret, & ultimam in se audiret sententiam. Ipsum vero imperterritam animi constantiam præ se tulisse, & ne notam quidem confusi & pudefacti ob hæreseos crimen animi ostensasse: suo in loco constitutum coram Cardinalibus reverenter se inclinasse, vincitum tamen fuisse cereos in manibus tenentem. Populum, cum articuli nonnulli a duobus Monachis prælegerentur, ex composito *ad ignem, ad ignem* proclamasse. *Molinossium* includendum nunc perpetuæ custodiæ, hæc modo ad sacerdotem sibi adstantem fecisse verba: *Vale mi Pater, videbimus nos iterum die judicii, & tum manifestum fiet, a cujus partibus, mea an vestra, veritas steterit.* Prudentiores esse, qui nec sic quidem putent ignem esse extinctum, scintillis sub cineribus latentibus, & suo tempore in majus incendium erupturis. Quæ confirmantur sane iis, quæ novellis ordinariis subinde hac de re ad nos adferuntur. Convictos ejusdem opinionis, leniter valde (cujus rei causæ redduntur,) sed præter morem ab Inquisitione haberi, nec ad aliud adigi, quam ut ejurent errores ex *Molinossii* doctrina haustos. Et ista quidem ex prima epistola ejusque appendice, de *Molinossio & Quietistis*, quod frequens eorum paulo ante etiam in oris nostris facta sit mentio, excerptenda duximus: reliquarum duarum epistolarum argumenta, uti supra factum est, indicasse suffecerit.

**RECUEUIL DE DIVERSES PIÈCES CONCERNANT le Quietisme, & les Quietistes &c.**

id est,

Collecta-

MENSIS AUGUSTI A. M DC LXXXVIII. 427  
Collectanea de Quietismo & Quietistis, sive de Mi-  
chaele Molinos ejusque doctrina & discipulis.

Amstelodami, apud A. Wolfgang & P. Savouret 1688,  
in 8.

**N**imium forte jam de Quietismo, quem vocant, dictum est; & maximam praesentis operis partem facit fatalis ille *Molinosi* libellus, Gallice versus, quem sub *Manuductionis Spirituales* titulo latine redditum esse, cum annexa dissertatione de communione quotidiana, anno praeterito pag. 589. notavimus. Accesserunt excerpta quatuor epistolarum, itidem Gallica, quorum longissima sunt, quae ex literis Angli cujusdam jamjam prolixè enarravimus. Ut autem *collectaneorum* istorum mentionem non omitteremus, praefatio fecit iis praemissa, in qua ab Autore haut pauca tractantur, quae non saltem ad Molinosi causam spectant, sed & ob alias rationes considerationem merentur. Praesupponit, non obscurum esse, cur Romana Hierarchia *Quietistarum* opinionem & sectam tanto molimine oppressum eat. Licet enim, ait, Theologiam mysticam magni faciat, & quosdam ejus sectatores sanctorum elogio ornet; novos tamen hos *contemplationis* auctores pro apostatis veteris illius scientiae, & pro pernicioso cultus Ecclesiastici corruptoribus habet. E contrario Protestantibus novam hanc sectam displicere putat, quod mysticos prope omnes pro fanaticis & visionariis aestimare soleant, grandibus verbis quae nihil significant, & barbaris vocabulis religionem dehonestantibus. Ipse vero mitius censet de mysticis, & ab iis fere sperni dicit, qui Deo qualicumque cultu externo, & servata morum aliqua honestate, satisfieri posse opinantur, de abnegatione sui & amoris proprii extinctione parum solliciti. Nec difficile probatu esse, plerasque mysticorum formulas ex sacris literis desumi. Rejicit tamen quorundam extravagantes & quodammodo cessaticas, Per *contemplationem* vero optimum quemque, ex mysticis prioribus, v.g. *Johannem de Cruce, Harpium*, tum recentes *Molinosisum* & *Malavallium*, nihil aliud intelligere, quam *statum mentis, Deum semper ante oculos habentis, neque agere volentis, quam quod Deo placeat, atque recondita & vera pietatis studia sequentis & praestantis, quae* Autor imperfectionis suae, ut scribit conscius, describere non magis audeat

audeat, quam vir sanctimoniz nomine celeberrimus *Jacobus Uffersius*, cujus verba adducit. Ad objectionem de obscuritate mysticorum respondens, improbat ejus affectationem & Aristotelicz Metaphysicz imitationem, excusat vero aut laudat eam, quæ talis non sit iis, qui pii & devoti cordis motus & veluti linguam intelligunt, aut qua Autores usi sunt, ne profanorum ludibria, aut persecutiones a rigore *inquisitorio* incurrerent. Vidisse quidem eos Ecclesiaz suæ errores, sed non ausos esse, nec consultum duxisse, ut eos aperto veluti Marte ad Protestantium exemplum aggredierentur, quorum etiam sententiam non omnes probare adhuc potuerint. Comparisonem addit inter *Cartesii* & *Molinofii* methodum, qua ille Philosophiam, hic Theologiam emendare instituerit. Licet vero hic occultius egerit, satis tamen apparere, systema ejus ad destructionem Papismi tendere; id quod etiam de veteribus mysticis suspicatos esse superstitionum defensores, exemplo *Eccii*, *Taulerum* a Luthero commendatum insectantis, demonstrat. At longe periculosiorem nunc visum esse Molinosium, qui haud magnis obscurisque voluminibus, sed brevi & perspicuo libello, totam Theologiam suam complexus sit, eoque modo, tum simplicitate & disciplina morum & fuga dignitatum, ingentem hominum numerum ab externo illo cultu abstractorum in suam perduxerit sententiam; unde mirum non sit, quod a *Jesuitis* aliisque, tantas oppositiones per annos fere viginti expertus fuerit. Specimen astutiz adversariorum affert ex *Compleri* editis nuper, nobisque proximo mense Majo pag. 254. recensitis libris *Confucii*, ubi occasione cujusdam sectæ Chinensis Quietistas maligne denigraverit. Confer pag. Actorum nostrorum 258. Non dubitat, tot hominum myriades (*une million*) interque eos ex Ecclesiasticis summos viros, imo ipsum Pontificem, excessum superstitionis popularis, in Italia & Hispania maxime, observasse, & tardium ejus mente concepisse; ejusdem autem defensores majus a *Quietismo* schisma, quam a *Lutheranismo* metuisse. Fieri quidem potuisse non negat, quia veritas paucis placet, ut multi novam hanc pietatis interioris restitutionem temere, aut per ambitionem & hypocrisim secuti sint, neque hanc a sincera professione facile discerni, nisi exploratio a persecutionibus accedat: interim non paucos bono animo *Molinofio* adhaeruisse, nec in Italia solum aut Hispania, ubi superstitio ad cul-

ad culmen perducta est, sed & in Gallia. Allegat libellum anno 1687 ex Italico translatum, & Parisiis cum privilegio Regio editum, in quo palam agnoscitur, Quietismum oppido quam multos approbatores in Gallia invenisse. Libellum illum, cui titulus est: *Quietista, sive Illusiones Orationis quietis*, Segnerio tribuendum censet, cujus tractatum contra Molinosium in Actis anno 1687 pag. 19. recensuisse nos modo diximus; unde & ab excerpto novo illo abstinuimus, cum in *Segnerii* libro priori eadem fere reperiantur. Cæterum haud impossibile judicat Autor, ut aliquando Molinosii, & qui cum eo sentiunt, libri nunc damnati, approbationem ab ipso tribunali inquisitorio inveniunt; neque enim infolitum esse, ut sententiam mutet. Exemplum affert libelli horridis oppintonibus repleti, & sub nomine *Amadei Guimenii* anno 1660 Parisiis editi, quem alii *Moja*, Jesuitæ Hispano, alii *Theophilo Raynaldo* adscribunt. Hunc enim ait diverso tempore ab *Alexandro VII* probatum & condemnatum fuisse. Valde dubitat, an propositiōnes Molinosio attributæ, vero sensu conceptæ & damnatæ sint, & Jansenii negotiū pro dubitationis suæ causâ allegat, ita tamen, ut hunc difficilius, quam Molinosium putet defendi posse. Pro certo vero asseverat, injuriam Molinosio non uno ex capite factam esse; inter alia quod accusatus fuerit, ac si omnem cultum & ritum externum sustulerit, cujus contrarium ex *Lib. I. cap. 14. & 15. Manducet. Spirit.* apparere existimat. Promittit inde apologiam integram Quietismi, justumque de mysticis tractatum. Angi tamen se fatetur ob quædam Molinosio imputata, quæ quia facti sint, nec ex libro ejus demonstrabilia, negare quidem possit, malit tamen contrariis probationibus elidere. Ad eum finem amicos ejus implorat, ut sibi innocentiam viri defensorum, per bibliopolas in titulo tractatus sui nominatos, documenta submittant; maxime vero libellum apologeticum Romæ excusum desiderat, quem *Cardinalis Petruccii* esse putat. Excipiet sane laborem Autoris non illubenter orbis literatus; interim notari potest, id pollicitatione hac & præfatione, quam referimus, agere Autorem, ut Theologos Protestantium a præcipiti in Molinosii sententiâ judicio avocet, ne fortasse veritatem per calumnias, ut putat, deformatam, suamque ipsi causam intempestive laedant. Evitari autem haud difficulter id potest, si non ex rumoribus



aut imputationibus, sed ex iis quæ Molinosi liber continet, iudicium feratur; cætera enim fide stant referentium, & apologiam nunquam non admittunt.

**BRITANNICARUM ECCLESiarUM ANTIQVITATES, quibus inserta est pestifera a Pelagio Britanno in ecclesiam inducta hæreseos historia. Accedit gravissima quaestio de Christianarum ecclesiarum successione & statu historica explicatio: Aut. Jacobo Usserio, Archiepiscopo Armachano, tunc Hiberniæ Primatæ.**

Londini apud Benjamin. Tooke, A. C. 1687. fol.

**I**Nter Latina, quæ Jacobus Usserius, dum viveret, edidit opera, quæ sunt *historia Gatteshalci, epistolarum Hibernicarum sylloge, annotationes & appendices ad Ignatium, dissertatio de Symbolo Romane ecclesie apostolico, annales veteris & novi Testamenti, synagoga de versione LXX Interpretum &c.* non postremum locum merentur tractatus *de ecclesiarum Christianarum successione & statu*, Londini A. C. 1613. primum editus, & *de Britannicarum ecclesiarum primordiis* A. C. 1639. Dublinii vulgatus. Utrumque uno volumine nova hæc editio conjungit, quam cum prioribus conferentes animadvertimus, in Britannicarum ecclesiarum antiquitatibus suis locis inserta, quæ in prima editione sub finem Autor addenda collegerat. Plures quoque Auctores subinde in margine allegatos, ipsumque contextum non pœnitendis additionibus locupletatum, & quæ in prima editione transposita fuerant, in ordinem suum redacta deprehendimus. Partiratione & alterum tractatum de ecclesiarum successione & statu, cum in notis marginalibus, tum in ipsa orationis serie auctiorem observare licet. Ipsijs autem Autoris manus additiones & emendationes istas acceptas referunt, qui hujus editionis curam in se suscepserunt. Singula loca indicare super sedemus, cum plura sint, quam ut exiguo spatio comprehendi possint, & in tractatu de ecclesiarum statu uncinulis plerumque signata vel inclusa statim lectorem oculis occurrant.

MENSIS AUGUSTI A. M DC LXXXVIII. 432

*HENNINGI VVITTE DIARIUM BIOGRAPHI-  
sum, in quo scriptores seculi post N. CHR. XVII præci-  
pi juxta annum diemque cujusvis emortualem cum scri-  
ptis eorum editis recensentur.*

Gedani, sumtibus Martini Hallervordi, 1688, in 4.

**Q**ui præclarorum & doctrina excellentium memorias virorum, victurique nominis famam, aliis jam libris de illis editis pro-rogare studuit *Vir clarissimus*; is nova nunc methodo, seculi nostri vergentis scriptores in præcipuis Europæ partibus sibi cognitos, absque religionis, cui addicti fuerunt, discrimine, quotquot scriptis etiam tenuioribus claruere, juxta annum diemque cujusque emortualem, cum libris ab ipsis vario idiomatis genere publicatis recenset. In illo ordinem dierum & mensium cujusque anni, a primo hujus seculi, ad annum proxime jam elapsum observavit, & quo quisque die vita excesserit, cum annotasset, munia & libros eorum editos subjunxit. Ut vero usus diarii hujus magis pateat, præfationi excerpta quædam notabilia annectit. Nam (1) exhibet scriptores *maxegbis*, qui in florida ætate vitam clausere: (2) *maxegbis*, qui ætatis annuum LXXX. superarunt: (3) qui natali die suum obierunt diem: (4) qui cruenta morte vitam finierunt: (5) qui Rectoratum Academicum gerentes, mortui sunt: (6) qui una eademque die ex vita excessere: (7) qui sponsi obierunt: (8) qui ultra L annos publico munere functi sunt: (9) qui cæci fuerunt: (10) qui legationibus perfuncti: (11) qui lapidis philosophici indagatores: (12) qui cælibes manserunt: (13) qui rerum novarum inventores: (14) qui scriptores anonymi: (15) qui pseudonymi: (16) qui polygraphi: (17) qui libros idiomate exotico scripsere: (18) quorum libri in linguas exoticas conversi: (19) quorum libri sæpius recusi: (20) qui Biblia S. in linguas exoticas transtulere; ubi memorat, quod auspiciis Potentissimi Regis Sueciæ Caroli XI, opera venerandi *Job. Fischeri*, sacer codex in Linguam Litticam ac duplicem Esthonicam conversus, jam typis excubatur: (21) qui religionem mutarunt: (22) qui rariora argumenta tractarunt: (23) foeminas & virgines eruditas, & denique (24.) *αἰγιονομῶν* quædam de viris doctis addit. Nos propter

industriam & studium de præclaris scriptoribus bene merendi, *At-  
sori nobilissimo* vitam & annos adprecamur, ut, ceu spem fecit, et  
voto integrum hoc declinans seculum absolvere possit.

**REMARQUES D' UN THEOLOGIEN SUR  
le Traité historique &c. i. e.**

**Observationes Theologi cujusdam ad Tractatum  
Historicum Maimburgii, de Institutione & Præro-  
gativis Ecclesiæ Romanæ.**

Coloniæ, 1688. 12.

**P**rodiere jam ante biennium, & Gallico itidem idiomate, in  
notissimum Maimburgii de *Prærogativis Ecclesiæ Romanæ* librum,  
cujus contenta in Actis nostris mensis Maji 1685. p. 216 seqq. exhibui-  
mus, Animadversiones Anonymi: quarum recensum hæcenus non  
consulto, sed ob librorum aliorum copiam omissum, in Actorum  
Supplementis quæ meditamur, instituemus. Nunc alium dicti  
Tractatus examinatore, sed prolixiori, ut videtur, apparatu, ali-  
isque armis instructum, in medium producimus, qui sub initium  
in Maimburgio mediocrem eruditionem, & antiquitatis ecclesiasti-  
cæ notitiam admodum tenuem reprehendit. In scriptis porro Pa-  
trum & canonibus Conciliorum solide non versatum esse ait: facta falsa  
inducere, ex veris falsasnectere consequentias: loca allegata in-  
terpretatione parum fidei corrumpere: sibi ipsi contradicere: nec  
historicum titulum in Tractatum disputationibus Theologicis re-  
fertum quadrare, quanquam nec theologi nec historici partes Au-  
ctor expleat. Librum ipsum, uti vane jactet Maimburgius, ca-  
tholicos non ædificare, aut pacem inter eos conservare, ad quam  
stabilendam aptus natus non fuerit, veluti ex scriptis circa Pontifi-  
cis negotia pateat. Cui vero, inquit, bono Ecclesiæ, ad conquassandam  
de infallibilitate S. Sedis doctrinam, in maxima parte mundi, &  
ante 40 annos in Gallia etiam communiter receptam, Tractatus con-  
scribere? Cui bono, cum scandalo piorum & simplicium, Ponti-  
ficum vitia exaggerare, & exteris, Galliæ maxime hostibus, ansam  
præbere divulgandi, ac si Galli Papæ ulterius obedire fastidiant?

Ita

Ita etiam doctrinam de superioritate Conciliorum comparatam esse. Libertatem enim Ecclesie Gallicane a quaestione, fruaturne Papa æquo jure cum Concilio generali, aut superiori, non dependere; illud unum in foro expendum, an nova Constitutio rebus Gallicanis prospiciat, aut noceat. Quoad absolutam Regum in temporalibus independentiam libros, quales Maimburgius ediderit, Regi parum proficuos, sed melius fore, si extra controversiam ponantur Superioritatis jura, quam ut in dubium vocentur, & si juxta decreta Consilii Status A. 1626, propositiones auctoritatem supremam Regis attinentes, neque affirmative, neque negative ventilentur. Sic nec Tractatum istum, ex opinione Maimburgii ad promovendam hæreticorum conversionem quicquam facere. A doctrina enim in Scriptura & traditione fundata in eorum gratiam non recedendum, in quaestionibus vero inter Catholicos ipsos disputatis sententiam, quæ hæreticis blandiatur, non propugnandam esse, cum ferociores saltem inde redditi ad plura postulanda animari soleant. Volupte ipsis esse, auctoritatem Concilii super Pontificem extolli, & infallibilitatem ejus negari. Hoc obtento, ait, etiam in Concilio eam non admittent, hinc aliam, præter verbi divini, auctoritatem non agnoscendam esse, statuentes; imo si auctoritati humanæ se submittere debeant, Papæ infallibilitatem tuentibus se accessuros dicent, eamque maxime compendiosam controversias emergentes terminandi viam esse. Non esse, cur *Abraham Cretensis* prævæ interpretationis *Decreti Florentini* insimuletur, qua opus non habuit, cum decretum in ipso Concilio utroque idiomate conscriptum fuerit. Interim Patres Consilii circa primatum Pontificis nihil novi definire, aut modum gubernandi præscribere, aut canonibus eum subicere, sed uberioris tantum confirmationis ergo verba illa addere voluisse. *Richerii* opinionem, potestatem clavium Ecclesie potius quam Petro concessam, eidem proprie & principaliter, Papæ & Episcopis vero instrumentaliter competere, ab Episcopis Gallie reprobata esse. Fallere Maimburgium, si autoribus pro opinione sua contra infallibilitatem decreti, ex cathedra præviis requisitis pronunciati, Facultatem Theol. Parisiensem, Galliam universam, & infinitos Doctores Germanie, Polonie & Belgii accensere velit. Si, quoad Fac. Parisiensem, Declarationis forte A. 1663 Regi oblatæ Art. 3. inniti velit, abdicatur: non esse

pag. 16.

17.

22.

26.

36.

37.

49.

58.

64.

## ACTA ERUDITORUM

**A35**  
*esse doctrinam nec dogma Facultatis summum Pontificem, nullo accedente Ecclesia consensu, esse infallibilem, responderi posse: 1. Facultatem non tractare doctrinam de infallibilitate. 2. verba nullo accedente consensu Ecclesia, ad minus consensum Ecclesie particularis Romanæ, tanquam matris reliquarum, involvere. Nec Cleri Gallicani propositionibus A. 1682 editis ipsum adjuvari. Quæri enim posse, num jus & sufficientem auctoritatem decidendi habuerit, num Episcopi, qui ad formandum Concilium nationale, pro quo congregatio illa haberi voluit, comparere potuerint vel debuerint, ad illud vocati fuerint, & suffragium dare potuerint. Contra eundem Clerum alio tempore, item Conciliū Turonense, infallibilitatem Papæ luculenter asseruisse. Petri errorem, juxta Tertullianū, conversationis, non prædicationis aut fidei fuisse. Augustinum Pauli reprehensionem seriam, Hieronymum simulatam statuentes, in eo convenire, quod Petrus, quid sibi credendum foret, optime sciverit. Ab exemplis quoque ad doctrinam ipsam male inferri; cumque ceremoniarum legales tunc adhuc indifferentes essent, usum earum citra errorem observari potuisse, ut ita cum honore Synagoga sepeliretur. Hinc primatui Petri ex verbis Christi: *Tu es Petrus &c. Rogavi pro te &c. Pasce agnos meos &c.* denuo statuminando, cum multis Patrum & Interpretum allegationibus, contra Maimburgiū, in quem pravæ simul allegationis culpa recidit, integrum caput impenditur. Ab Episcoporum etiam Asiaticorum oppositione *Victori* facta, ad negationem agniti primatus jurisdictionis Papalis, Maimburgiū male argumentari: nec elici inde posse, nullum Episcopum infallibilitatem credidisse, licet particularem disciplinam tuendæ rationem habere potuerint; voluti nullus Catholicorum neque in Gallia, neque alibi, de infallibilitate Concilii *Tridentini* dubitet, licet quædam capita ad disciplinam spectantia in Gallia recepta non fuerint. Irænzum in favorē Sedis Romanæ alibi multa proferre, & ipsum Maimburgiū in literis sub nomine *Galli Romani*. (*François Romain*) editis, auctor de hoc negotio locutū, *Victorem* pro admirabili & magno Pontifice, Episcopos pro *rebellibus & obstinatis* habuisse; sicut etiam de *Cypriani* contentione cum *Stephano* P. longe aliter statuerit, & in concione quadam quadragesimali A. 1677 hujus ipsius Patris auctoritate obligationem, sub pœna damnationis decisionibus cathedræ Petri se submit-*

70.

71.

82.

89.

92.

134.

139.

169.

submit-

submittendi, corroboraverit. Cumque Concilia generalia Victoris & Stephani sententiam secuta fuerint, iustius esse; conclusiones, quæ Sedi Rom. faveant, quam quæ illi præjudicent, inde exculpore. *Liberii* subscriptionem ad hanc quæstionem, in qua de iudicio authentico & deliberato Papæ agatur, plane non pertinere; *Vigilium* autem post novum lumen a Deo acceptum, & veritatem repertam, (uti in literis ad Eutyrium Patriarcham CP. de se ipso loquitur,) *tria illa Capitula* antea a se probata, absque ulla submissione Concilio facta, condemnasse. *Honorium* pariter non ob doctrinam Monothelitarum damnatum fuisse, sed quod nimia eam negligentia & ambiguis ad Sergium litetis foverit. *C. Laudabilem* Celestini III, sed Clementi III. falso tributum, pro responsione ad consultationem accipi debere; talia enim Responsa ad Consultationes emissa, per tradita *Melchioris Cani*, non semper pro decisionibus fidei habenda esse. Pro *Bonifacii VIII.* exculpatione assertur, eum contra imputatam sibi de suprema Papæ in *temporalibus etiam* potestate sententiam protestatum, & in oratione quadam a Spondano ad a. 1502 relata de *Petro Floræ*, qui literas, superioritatis suæ in temporalibus agnitionem a *Philippo Pulchro* exigentes, supposuerit, publice conquestum esse, Cardinalibus ipsis attestantibus. *C. unam sanctam* insuper ita intelligendum esse, quod Reges aliquo modo in temporalibus *ratione peccati & de necessitate salutis* subiecti sint; & talem potestatem ab *Innocentio IV*, variisque Canonistis Gallicis etiam, *indirectam* appellari, & *Card. Perronium* A. 1624 articuli contra hanc opinionem conscripti publicationem, oratione ad tertium Galliarum Statum habita impediisse. *Sixtum V.* in præf. Bibl. expresse dicere: veteris Vulgatæ emendatissimam, *quoad ejus & prout optime fieri potest*, editionem imprimi se curasse; *Clementem VIII* deinde *Sixtinorum* Bibliorum appellacionem, *revisiois* saltem a se factæ mentione adjecta, retinuisse. Comparatione instituta, differentiam in verbis transpositis aut synonymis, sensu eodem manente, apparere. Ita in N. T. *Job. VI, 65.* *Sixt.* Ed. habere: *sciebat ab initio Jesus, qui essent credentes.* *Clem.* contra: *qui essent non credentes.* Sensus utrinque sibi constare, & utramque lectionem MSSis adjuvari. Item 2. *Pet. I, 16.* in *Sixt.* non *indoctas* fabulas secuti; in *Clem.* non *doctas* legi, voce *συν* *Quælibet*, cujus loco in MS. *Valesii* *Marchionis* *αὐθιγῶν* reperiatur, & quæ

pag. 170  
179.

190  
202.

207.

205.

- & quæ doctrinam apparentem denotat, utrumque admittente sensum. Ex ejusmodi differentiis cum nullus error fidei resultet, Maimburgium non habuisse, cur *Thoma James* in *Bello suo Papali* partes secutus sit. Quicquid *Johannes XXII* circa visionem Dei statuerit, per discursum saltem & non assertive protulisse, Facultatis Paris. testimonio confirmat. Hinc sermonem *Gersonii*, in quo opinio ista, præsentis Regis & tubis sonansibus, a Theologis Paris. damnata legatur, cum de manu Autoris non constet, suspicione laborare. Pariter & *Petri Alliacci* relationem de durioribus Regis ad Pontificem literis, si modo autorem illum agnoscat, 70. annis post illud negotium prodiiisse, eumque, minas Generali Franciscanorum intentas Papæ applicando, decipi potuisse. Accedere, quod Clerus Gallic. A. 1665. in libello Regi exhibito, Parlamenti *Johannis XXII* exemplum allegantis pronunciato contradixerit. Papam non esse infallibilē, Ecclesiæ Romanæ quoq; traditione Maimburgius docuerat. Ad exemplum igitur *Leonis* erroris Eutychniani condemnationem ad Concilium remittentis, respondetur Maimburgiū verba: *ut pleniore judicio omni possit error aboleri*, male interpretari: ut *per judicium solennius & magis decisivum* error aboleri possit. Papas enim judicia sua semper pro decisivis reputasse, Concilii vero generalis congregationē ad hæreticos cum majori solennitate convincendos necessariam ratos esse. Hinc Concilii Chalced. Patres *Leonis* literis recitatis: *Petrus per Leonem ita locutus est: qui non subscribit epistola, cui omnis S. Synodus consentit, hæreticus est*, exclamasse. Ita juxta Breve *Clem. VII.* ad *Franciscum I.* quod pro Bulla indicti Concilii Maimburgius falso venditet, concilii generalis remedium solum ob hæreticorum obstinationē adhiberi, & *Pium IV* Concilii Trid. opus *pium & necessarium* appellantem, non de absoluta, sed utili & congrua necessitate loqui, ad confirmandos in fide Catholicos, & plenissimam hæreticorum confusionem, qui a *Sede* jam condemnati, a tota Ecclesia pro hæreticis declaratis habiti fuissent. Contra *Maximilianū I.* Ep. ad *Leon. X* fateri: *Pontificem solum posse & debere vanarum questionū auctores compestere*, & *Carolus V.* in Edicto post Bullam *Leonis* promulgato, Papam ordinariū controversiarum judicem agnoscere; quin ipsum Maimburgium in Tractatu *de Vera Ecclesia* monstrare, complures hæreses absq; Concilio universali a Sede Romana condemnatas esse, p. 303. Concilium

Hier-

*Hierosolymitanum*, præterquam quod ob trium solum Apostolorum, *Petri, Jacobi, & Pauli* præsentiam, pro generali habendum non sit, nil aliud probare, quam ad decisionem authenticam disceptationum congregationem aliquando convocandam esse, quæ tamen Concilium generale præcisè non esse debeat, adeoque idem etiam pag. 258:  
 a Papa cum Clero suo fieri posse. *Adriani VI* Commentarium, etiam in Pontificatu recusum, Doctoris privati scriptum mansisse; nec in tam brevi regiminis spatio, ab eo circa graviora occupato vel approbari, vel retractari potuisse; & *Pauli IV* effatum ex auctore parum noto accersitum, errorem iudicii authenticæ non inferre, nec dispensationem matrimoniale[m] privato male concessam, definitionem fidei quæ universam Ecclesiam obliget, constituturè. Quid alii Pontifices hac de re senserint, ex *Innocentii I, Pelagii II, Gregorii S. & Clementis VI* testimoniis elucescere. Cum quaeritur: an Concilium absque Papa habitum Papa superius sit, Maimburgium id affirmantem rationes afferre, quæ Concilium, quod Papam simul includat, respiciunt. Sic verba Act. 15. visum est Spiritui S. & nobis &c. Concilii, quod Petrum, Caput Apostolorum & Concilii istius Præsidentem simul comprehendit, nomine efferri, iisque omnia Concilia, quibus Papa per se vel per Legatos præsideat, uti posse. Sed inde non evinci, Papam Concilio, quod ejus personam non includat, subjectum esse. Examina porro Conciliorum, quibus Pontificum iudicia quandoque submissa fuisse Maimburgius asserit, non nisi in recitatione & auscultatione, quam approbatio statim exceperit, substituisse; quanquam non negetur, verba quædam cum Papæ consensu addi vel tolli posse, veluti *Jacobus* intellectæ & confirmatæ *Petri* sententiæ, constitutionem de abstinentia sanguinis & suffocati adjecerit. Contra non deesse exempla, ubi Pontifices Conciliorum Decreta abrogaverint. Papæ convocandi Concilia iisque præsidendi, fatente ipso Maimburgio, imo & Decreta confirmandi jus competere, nec illa pro talibus habenda esse, nisi Pontificis autoritas intercedat. Sic *Theodorici* Regis auspiciis Concilio contra *Symmachum* Pontificem, criminis contra castitatem commissi accusatum, Romæ congregato, Episcopos iudicasse, quod ipse accusatus Synodum indicere debuerit, quin quantum ad homines innumeros & liberum pronunciasse, totum arbitriq[ue] divino reservantes,

262.

275.

280.

306.

312.



- quasi non facile detur intelligi, qua vel ratione vel lege ab inferioribus eminentior judicetur. Quoad testimonia quorundam Pontificum, Concilia Papis superiora perhibentium, regerit Theologus noster,
- pag. 322. Maimburgium *Siricio* longe aliam mentem affingere. Quod enim *Aniso* Episcopo Theſſalonicenſi, in cauſa *Bonoſi* iudicium ejus expectanti reſcripſerit: nos quaſi ex auctoritate Synodi judicare non convenit; ſenſum non eſſe, ac ſi non poſſit judicare, quia Concilium, quod nec generale erat, hanc auctoritatē non conceſſerit, ſed quod talis iudicandi forma, ex delegatione nempe Synodi, ipſum non deceat. *Launoyū*, ex quo plurima hauſerit Maimburgius, *Siricii* literas eodē ſine citantem, ab Autore libri de *Judiciis Canonici* plene reſutatū eſſe. Nihilofecius *Innocentium I.* poſtquā omnia a *Theophilo* Patriarcha Alexandrino contra *Chryſoſtomum* actitata aboleverat, Concilium, cui præſidere debebat, ceu optimum turbarum Eccleſiæ Orientis & Occidentis ſedandarum remedium, neceſſarium ſtatuiſſe. Ita nec *Innocentium III* poteſtatem definiendi circa diſſolutionem matrimonii *Philippi*, ſibi ipſi abjudicare, ſed id velle, quod contra regulas Chriſti, in favorem Regis, *Sedis* auctoritas diſpenſare nequeat, & ſic Regis petitem prudenter eludere; veluti, dum Papam ob errorem fidei a Concilio deponi poſſe credit, non tamen credat facile, Deum permiſſurū, ut Papa contra fidē erret. *Agapetum* etiam Synodi Romanæ alienationē bonorū eccleſiaſticorum prohibentis decreto, tanquā juſtiſſimæ regulæ, contravenire noluiſſe; nullā vero ſubmiſſionem inde ſequi. *Sylveſtro II* attribui verba, quæ cum adhuc *Gerbertus* vocaretur, Papæ invaſionem Archiepiſcopatus *Rhemeniſis* ferre nolenti inſenſus protulerit. Ratione obſervantiæ Canonum Pontificibus incumbentiſ, cum *Gelaſius* univerſaliſ, eccleſiæ aſſenſum præ ceteris a primæ Sedis Episcopo obſervari debere ſcripſerit, de Concilio generali, ſub quo & Papa comprehendatur, intelligendum eſſe. Nec de eo dubium eſſe, quod canones de rebus lege divina & naturali mandatis, ut & circa regimen Eccleſiæ diſponentes, ſi generaliter recepti, pro regula Pontificibus habendi ſint. Poteſtatem vero contra canones diſpenſandi non ab ipſis, quod velit Maimburgius, conciliis dependere, ſed primatui Vicarii Chriſti neceſſario annexam eſſe, a quo etiam ad urgentem neceſſitatem & utilitatis evidentiā, non tam canonum, quam rationis & æquitatis ductu, reſpiciatur. Unde &

non facile præsumendum, esse, eum inconuenienter dispensaturum; si tamen tale quid eveniat, modestis admonitionibus locum fore, Circa Appellationes a Bullis *Bonifacii VIII* in Gallia factas, *disiunctivam*, ad Papam nimirum legitimum vel melius informandum, aut Concilium generale, a Maimburgio dissimulari. Tales vero appellationes ab eodem ad eundem, aut ubi hic conventui præsidere debeat, proprie tales non esse; & plures autores Gallicos eas non approbare. *Victoriam* etiam Theologum Hispanum per C. *Ipse sunt q. 3.* & C. *Nemo* probare, appellationes a Pontifice ad Concilium nec permissas nec utiles esse; turbasse potius Ecclesiam, Pontifice Concilium, a quo facta sua rescissum iri prævideat, non facile convocatur. Pariter Appellationes ad Parlamentum *veluti ab abusu*, ob defectum superioritatis in Papam, proprie tales non esse. *Brevium Pontificiorum* examen eum in finem fieri, ut inde cognoscatur, num quid contra Regis vel Regni jura contineant, aut si obreptitie impetrata, executio eorum impediatur. Ad materias vero pure ecclesiasticas si extendatur, aut intentio Papæ male explicetur, vel præter rem Bullæ executio impediatur, censuram paratam fore, Clesiam Gallicum de tali appellandi modo sæpe conquestum, novam inventionem forensis, in Gallia hætenus incognitam, auctoritatem ecclesiæ destruentem vocasse. Historiam *Concilii Basileensis*, qualem Maimburgius exhibeat, a *Spondani* Annalibus multum differre. Decreta enim auctoritatem Papæ & Concilii attinentia, auctoritate *Sedis* non esse facta; Bullam quoque *Eugenii*, qua pro legitimo illud agnoverit, schismatis meru & desiderio pacis reducendæ extortam, sed per aliam revocatam esse. Tangit hic Auctor, quæ ratione *MSS. Actorum Concilii Constantiensis*, inter Maimburgium & *Schellbraseum* disceptata fuerint, & quomodo hic novo Tractatu, quem in Actis nostris A. 1686. pag. 307 sqq. recensuimus primam Dissertationem suam defenderit, indigitat. Ceterum cum Maimburgius argumento pro superioritate Concilii, a prærogativa *totius* respectu *partis* allato, instantiam de superioritate Statuum respectu Regis, opponi posse prævidens, inter hujus, ceu *Dominici*, & Papæ, ceu *Capitis*, regimen distinxisset, per verba Christi, *Reges gentium dominantur, vos autem non sic*; Auctor respondet, Christum solum Ecclesiæ Dominum quidem esse, sed hoc non impedire,

pag. 360.

365.

378.

380.

407.

pag. 420.

430.

436.

438.

quo minus in persona Petri, Papam vicarium suum in terris cum primatu jurisdictionis constituerit. Christum vero velle, ut non spiritu imperii, quo Principes Status suos regant, sed *charitatis* & paternæ mansuetudinis, salutem hominum querentis, Pastores Ecclesiam gubernare debeant; at mirum esse, quod Maimburgius rationcinium intuitu Regum a se improbatum, respectu tamen Pontificis admittere non dubitet. Concilii porro superioritatem infallibilitati, quæ in Pontifice deficiat, a Maimburgio superstructam oppugnaturus Auctor, certum esse dicit, Concilium, Papa comprehenso, infallibile esse, sed non æque certum esse, quod eo excluso tale sit. Rationes enim, quæ pro tali Concilio militant, etiam in Pontifice, judicium authenticum ferente, locum inventuras. Concessa etiam ejusmodi Concilii infallibilitate, quid illa ad superioritatem? cum hæc sine illa, & vice versa subsistere possit. Ita *Johannem* æque infallibilem ac *Petrum*, sed hoc tamen inferiorem; *Linum* vero Papam, ex hypothesi Maimburgii fallibilem, ceu caput Ecclesie tamen *Johanne* superiorem fuisse. Negatur *Pium* II opinionem suam de superioritate Concilii, post adeptum Papatum retractasse, cum ex ipsa Bulla contrarium demonstrari possit. Ostenditur denique, Maimburgium independentem Regum in temporalibus autoritatem defendentem, partibus suis perperam functum esse. Dum enim *Gregorium* II Romanos, *Leoni Isaurico*, ob violentam cultus imaginum destructionem, tributum solvere prohibentem, non ut Papam, sed ut primarium civem Romanum, ex concessione legis naturalis hoc fecisse asseritur, eo ipso subditis libertatem Principi hæretico tributum denegandi adjudicari; cum alias, a Pontifice, prævia quoad hæresin declaratione, absolutio ab obligatione expectanda foret. Sic dum Maimburgius translationem Imperii ad *Carolium Magnum* a Romanis & Pontifice, non qua tali, sed ut membro politico, factam esse contendit, eo ipso absolutam Principum autoritatem male adstrui, si civi Romano facultas obedientie Imperatoris sui orientalis se subducendi tribuatur. Nec ex assertione, Concilium generale in certis casibus Papam ex aliis, præter hæresin, causis, in bonum Ecclesie deponere posse, aliud sequi, quam quod Statibus, sub prætextu procurandi boni publici, in Reges pro legitimis ante agnitos idem liceat; & ejusmodi malam consequentiam

ex do-

ex doctrina Concilii *Basileensis* propullulare. Cum ex his, quæ in li- pag. 445.

bro suo tractavit Maimburgius, conclusionem, Propositiones pro quibus scripserit, per totam Galliam docendas esse, formaverit; aliam ipsi planè contrariam formari potius debere, Theologus noster statuit. Ad comparationem in primis Regis cum *Generali Ordinis Religiosi*, quod sicut hic curare possit, ut certa dogmata in bonum ordinis tendentia, ab omnibus sibi subjectis recipiantur, & contra quoscunq; alios ordines ea oppugnantes defendantur; ita & ille subditos suos ad doctrinam Cleri Gallici suscipiendâ adstringere possit: respondet, 1. licet Reges majori potestate in temporalibus gaudeant, quam omnes Generales ordinum, hos tamen in spiritualibus, ordinibus suis Constitutiones imponere posse, quas Regi in Regno non liceat. 2. Capita doctrinæ, quæ in Ordinibus uniformiter traditi possint, problematica esse, ad quæ citra divisionis aut schismatis periculum obligari quis possit; quanquam *Alphonfus a Castro, Thomas, Scoti* aut *Orcani* dictis alligari, miserrimam servitutem appellaret. In his vero, quæ Pontificis privilegia concernunt, Generales subjectos suos ad partes Papæ minus favorabiles obligare non posse. 3. Gravem in Scripturam, Traditionem & constantem Ecclesiæ praxin, errorem committi, si dogmata fidei & disciplinæ Ecclesiasticæ dijudicandi & decidendi jus Principibus addicatur, quibus solum potestas subditos, ut Decisiones Ecclesiæ sequantur, adigendi relicta sit. Jam vero probandum esse Maimburgio, Propositiones quas tueatur, Ecclesiæ Catholicæ dogmata esse: probandum esse, quod autoritas Cleri Gallicani, quocunq; etiam sensu explicentur, ad obligationem omnibus Gallis in materia Religionis imponendam sufficiat; quod *Faentia* Parisiensis jurisdictioni *Congregationum* istarum unquam subjecta fuerit, aut Ecclesiæ omnes Galliæ, tribunali quod nationali Concilio minus sit, (quanquam & hoc, juxta *Gersonem*, difficultium quæstionum decisione abstinere debeat) subiaceant. Posito etiam, Clerum pro toto Regno decidere potuisse has materias, id tamen non nisi *provisionaliter* facere potuisse. Omnes tamen consensuros, *judicium non esse infallibile*, nec obligationem absolutam & perpetuam inde emergere, ut conditio, *salva obedientia Sedi & Concilio generali debita*, locum non habeat. Quid? si ab his *Reformatio Declarationis Clericalis* sequetur,

453

retur, opponenda ne illis foret Cleri autoritas? aut dubitari adhuc posset, Sedis & Concilii autoritatem plus valituram in tota Ecclesia, quam Cleri in solo Regno Galliarum? His omnibus nihil opponi posse, quam dictam Congregationem Cleri, in III Propositione sua, Decreta Sessionis 4 & 5 Concilii Constantiensis sequi. Sed non satis constare, quod verum eorum sensum explicuerit. Boni itaque Catholici, qualis Maimburgius haberi velit, partes alio modo, quam quo ille usus sit, explendas, & *Franciscum a Sales*, duo certissima principia statuentem, *Regem nimirum in temporalibus supremum Dominum, & Papam in spiritualibus supremum Pastorem esse*, ab eo potius imitandum fuisse. Dum autem extantiora Refutationum harum momenta, in eorum, quos hæc talia afficere possunt, gratiam, iudicio Lectori relicto, ita excerpte studuimus; benignam simul prolixitatis, quæ in tam ampla materia evitari commode non potuit, veniam haud dubie nobis pollicemur. Palam autem sic erit, libros qui Romani Pontificis autoritatem, etsi a nostratibus non agnitam aut probatam, propugnant, consulto a nobis (quod quidem visum non nullis fuit) minime negligi aut supprimi: quemadmodum parem licentiam in recensendis, quæ Romanæ Curie adversantur, scriptis indulgeri nobis, æquissimum futurum est.

**MATTHIÆ FRIDERICI BECKII SPECIMEN**  
*Arabicum; hoc est, bina capitula Alcorani, XXX de Roma, & XLIX de Victoria, e IV. Codicibus MSS. Arabice descripta, Latine versa & Notis Animadversionibusque locupletata.*

Augustæ Vindelicæ. sumpt. Laur. Kronigeri & Th. Goebelii  
 heredum, 1688. 4.

Integri Alcorani editionem Arabico-Latinam moliri, arduum adleo visum fuit eruditis hactenus, ut eorum nemo, [ quantum novimus, ] ante Maxime Reverendum *Augustum Pfeifferum* nostratrem, anno superiori p. 348 ex merito laudatum, spem illius facere ausus fuerit. *Erpenius* scilicet, *Golius*, *Zebendorfius*, *Nissélius*, satis se molestiarum devorasse, satisque bene de Azabizantibus meritos fuisse

fuisse putari; u unius alteriusve Capituli *textum cum versione* evulgarent.

Hos imitatus clarissimus *Beckius*, binas *Suratas* Arabice (sed charactere Judaico) excerptas, Latineque a se versas, typis exscribi curavit. Altera ex illis סורה אדרום *Capitulum de Roma*, sive, de Imperio Romano - Constantinopolitano, inscribitur. Arripit enim heic Impostor ansam a cladibus, quas Persa Christianis sub Imperatore *Nova Roma* Phoea intulerant, de conversione futura omniū, quos vocat, infidelium agendi. Alteri nomen est סורה אלתח h. e. Hottingero interprete, *Surata de apertione* (sive expugnatione & recuperatione Meccæ), aut, ut Beckius reddere maluit, *Capitulum de Victoria*. Utrobique Muhammed *אמר* non una pro more admiscet, quæ parum titulis Capitulorum congruunt. Subjungit Noster notas suas Grammatico - Historico - Theologicas, breves e- quidem, nullatenus tamen pœnitendas.

Quemadmodum vero hoc quicquid fuit, laboris in gratiam Theologorum suscepit: ita ut Medicis quoque ac Mathematicis ve- lificetur, editurum se sponndit Velschii *Pretiosa memoria delicia* Arabice conscripta, atque *Rus Name* seu Calendarium Muhammetano- Christianum; utrumque sua versione stipatum. Sequentur suo tem- pore *Necrologium* publice antea promissum, & *Itinerarium Benjaminis Tudelensis* Ebræo - Latinum; quæ cuncta Philologis gratissima fore, non dubitamus.

**MATTHÆI LARROQUANI ADVERSARIO-  
rum Sacrorum Libri tres.**

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa,  
1688, in 8.

Qui hoc Parentis sui opus posthumum edidit Daniel Larroqua- nus, post præfationem lectu haud indignam, exhibet *summam vite Autoris*, ex qua ea delibabimus, quæ ad scripta illius cognoscen- da pertinent; prænotantes saltem, eum apud Ducissas Tremollias, tam matrem, quam filiam quæ serenissimo Principi Saxo - Jenensi Bernhardo nupsit, magna gratia floruisse, & anno 1684 pridie Kalendas Februarii fati concessisse. Primo scripsit *Anima adversa-*

nes in librum cujusdam Martini, qui antea minister ecclesie fuerat, sed apostata factus doctrinam Evangelicam scripto impugnauerat. Deinde exhibuit *Animadversiones ad Officium Sancti Sacramenti, tum Historiam Eucharisticam*, quæ bis intra octodecim menses excusa fuit. Porro *Dissertationes duas de Photino hæretico & Liberio Pontifice*, quas non sine mendis typographorum supinitate editas queritur filius, additque priorem ab homine Pontificio, cognomine David, omnibus fama inclytis dicam impingere assueto, impugnatam, sed a Parente tertia Dissertatione defensam esse. Posthæc typis mandavit *Observationes in Ignatianas Pearsonii Vindicias*, nec non in *Beveregii annotationes*, & Beveregio se defendenti aliud opus opposuit, quod tamen non absolvit; idque excepit liber *de Disciplina Gallorum Reformatorum & Veterum unanimi consensu*. Dehinc *Historiam Ecclesie* ornare cepit, sed primo secundoque sæculo omnibus numeris absoluto, abducitur ad confutationem libri Episcopi Meldensis, *de communionis subtraque specie*. Qua confecta, tertium sæculum absolvit, quartum adgreditur, cui finem imposturus vitæ finem habuit.

Ipsi Adversariorum libri quam plurimis egregiis observationibus referti sunt, quas omnes recensere cum nimia multitudo prohibeat, quasdam saltem indicasse sufficiet. Lib. I. p. 25. sq. leguntur alibi minus obvia de epistolis commendatitiis episcoporum, & p. 28. sq. de Chorepiscopis: p. 55. de origine Adjutorum vel Coëpiscoporum, quam a Narcissi Hierosolymitani & Theocteni Cæsarensis exemplo derivat, notatque Arndium, ad quintum sæculum eam referentem. p. 63. sq. de sarcasmo Tertulliani in *Pontificem Maximum, Episcopum Episcoporum* &c quo adversus Dallzum aliosque contendit, non Zephyrinum Romanum Pontificem notari, sed Carthaginensem potius episcopum. p. 76. sq. de Philippi Arabis Imperatoris Christianismo, explodit imprimis Baronii & aliorum conjecturam, affinitate vocum *Augustalis & Augusti* scriptores deceptos, quæ ad Præfectum Ægypti Augustalem pertinebant, Imperatori vindicasse; quum tamen Tatianus Ægypti præfectus a. 367 Augustalis nomen primus adeptus fuerit. p. 102. sq. de tonsura Clericorum; & p. 120. sqq. de jejniis, quæ diatriba cum longior est, tum Lectores maxime oblectabit. Denique p. 187. sq. ceremonias

etc-

exequiarum veterum Christianorum explicans, primum librum  
 . . . . .

Libri II. cap. I. de fermento in Melchiadis, Siricii & Innocen-  
 ti decretis memorato agit; eoque Eucharistiam, ex pane fermenta-  
 tum confici solitam, intelligi debere contendit. Cap. II. triplex  
 Eulogiarum genus constituit, primum publicum, quo panis benedi-  
 ctus illis præbatur, qui communicare non fuerant parati, ejusque  
 originem ex Concilio Nannetensi A. 658. celebrato derivat, & quæ  
 . . . . . antiquioribus produxerat Cardinalis Bona, refellere studet.  
 Cap. III. secundum eulogiarum genus explicat, inter privatos exer-  
 citum, qui panes communes unitatis gratia & religiosæ observan-  
 tiæ studio invicem miscebant. Cap. IV. tertium genus exponit,  
 quo eulogiarum nomen transferebatur ad cujuscunque generis mu-  
 nera quælibet, sive gratuita, sive jure promerita, quæ ad quascun-  
 que personas & quovis tempore, sed maxime solemnissimis diebus  
 natalis Dominici & resurrectionis; dabantur seu mittebantur, con-  
 salutationis seu visitationis ergo. Huc refert epistolas festivas,  
 quas antiqui Patres sibi invicem mittere solebant. Post hæc legi in-  
 primis meretur Caput XI de libris quibusdã suppositiis, & lectio-  
 nibus interpolatis, ubi v. g. tractatus de Corpore & Sanguine Domini  
 a Dacherio sub Haymonis nomine editum, centonem ex variis con-  
 flatum auctoribus censet: *Capitula admonitionis* Jesse Ambianensi  
 a Cordesio tributa, Caroli Magni dicit, data Missis Dominicis: *epi-  
 stolam de Canone Missæ*, non Haaco Lingonensi episcopo, sed Ifaaco  
 Abbati Sællæ vindicat &c. Cap. XVI. observat, formulam loquen-  
 di, *Episcopus Dei & Apostolica Sedis gratia*, primum introduci cœpisse  
 sæc. XIV. a paucis tamen Episcopis hoc sæculo & sequenti usurpa-  
 tam fuisse. Cap. XXXI. de origine cantandi hymnum, *Te Deum lau-  
 damus*, dubitanter disputat; ad conventum Triburicensem sub Ludovico Pio A. 821 habitum tandem referens: sed sub Carolo Magno  
 jam tum cantatum fuisse, ex Annalibus Francorum a Lambecio edi-  
 tis constat; imo Garnerius septimo sæculo in Gallis eum decanta-  
 tum fuisse existimat, quod obiter dicimus.

Lib. III. Cap. I. duplex tantum Catechumenorum genus fuisse,  
 ex antiquis monumentis probat, & eos refellit, qui quatuor Ca-  
 techumenorum ordines commenti sunt. Cap. II. de Narthece Ve-



teris Ecclesie agit. Cap. IV. de Pœnitentibus eorumque gradibus nonnulla haud protrita adfert. Legi etiam inter alia merentur, quæ in duobus postremis capitibus de variatione ministri & rituum Baptistimalium, ac de Ecclesia Occidentali jure non-scripto ante Synodum Nicœnam regi solita observantur.

In appendice duo præstitit Filius, Daniel Lacroquanus: Nam tria exemplaria epistolarum formatarum Græca, hæctenus inedita luci publicæ adseruit, & *Dissertationem de miraculo Legioni Fabwinæ srivi perperam adscripto* addidit, oppositam cum primis Baronio & Hermannæo Wislio, cujus de eodem argumento diatriben indicavimus mense Majo Actorum A. 1684. Lectorum erit, utramque inter se contendere, & judicium ferre.

**Die über hundert Jahr ihren Widersachern unsichtbar gewesene / nunmehr aber / nach deren Entdeckung / zerstreute Evangelische Tessererthal-Kirche / in des Erz-Stifts Salzburg Pfsge Windisch-Mat-tercy / wie auch in einem Theil des angränzenden Tyrolischen Gebirges x.**

hoc est:

**Evangelica Tessereggensium Ecclesia, centum & amplius annis adversariis suis invisibilis, nunc autem detecta & dissipata. Ex publicis Imperii Actis & privatis quibusdam scriptis collegit Gothofredus Alethophilus.**

**Mnemopoli, anno 1688, in 4.**

**V**ir quidam amplissimus, cum videret, (prout in præfatione ipse exponit) historiam hanc Romano-Catholicis, Ecclesie Christianæ visibilitatem perpetuam jactantibus, objeci posse; bene de presentibus & posteris sese mereri putavit, si eam publica donaret luce. Hinc pag. 1. & seqq. exhibet duo epistolarum Augustæ Vindelicorum A. 1684 mense Januario & Aprili scriptarum fragmenta, ex quibus liquet, Evangelicos Tessereggenses a novo Præfecto & Parocho

Parocho suo pulso, partim cum liberis, partim sine eis, relictis omnibus bonis, in exilium migrasse, & in Würtembergica, Hohenloica, & Augustana ditione receptos fuisse. Sequitur responsio duorum ex iis ad quaestiones Augustae propositas, unde colligitur, Archiepiscopi Salisburgensis subditos esse, & a majoribus suis doctrinam librosque Evangelicos accepisse; quapropter etiam praefectis & parochis semper suspecti fuerint, progressum Lutheranismi ita impedire conantibus, ut ipsis notitia litterarum & librorum lectione interdiceretur. Fatentur porro, se pacis retinendae causa interfuisse missis, & Eucharistiam a parochis accepisse, eorumque conciones audivisse, quanquam bene conscios, multos abusus ibi regnare. Nuper autem injunctum fuisse, ut V praecipua Romanae Ecclesiae tenerent, septem Sacramenta & similia crederent, Papaeque doctrinam tanquam veritati consentaneam profiterentur; quod cum nolent, emigrare coactos.

Adjicitur p. 7. epistola intercessoria Potentissimi Electoris Brandenburgici ad Archiepiscopum Salisburgensem, d. 12. Febr. 1685. data, qua rogat, ut Tessereggensibus secundum pacis Westphalicae praescriptum, liberum religionis exercitium concedatur, seque idem Romano-Catholicis suae ditionis porro permitturum pollicetur. Respondet Archiepiscopus pag. 8, se mirari, quod Elector pro iis intercedat, qui non Reformatae religioni, sed Augustanae Confessioni addicti sunt, imo ne huic quidem in omnibus articulis, sed in caeteris Romano-Catholicae adhererent, adeoque novam & inauditam sectam constituent. Ut autem severiori poena in eos animadverteret, variis rationibus se permotum scribit, praecipue, quod Tessereggenses auti sunt, in publicis diversoriis de Religione disputare, alios seducere, & ad seditionem concitare &c.

Alii Tessereggensium ad Potentissimum Electorem Saxoniae sese conferunt, prolixisque litteris Augustae 15 Martii 1685 datis, modum procedendi adversus se suosque observatum describunt, Ejusque opera implorant, publicis & fide dignis instrumentis adjectis.

Additur pag. 28. scriptum D. Eliae Veielii, Superintendentis Ulmenfis, quo praesertim docet, illos homines non novam sectari religionem, sed posteros eorum esse, qui jam tempore Lutheri in Ar-

chiepiscopatu Salisburgensi Papatum deseruerint, præeunte Martino Lodigero, cujus epistolas binas consolatorias ad cives suos persecutioni subjectos, A. 1559 impressas recenset, epistolamque Lutheri ad eundem Wittenbergæ A. 1532 missam excerptit, aliosque libros Lutheranorum nominat, quibus usi fuerint. Subjiciuntur pag. 39 Articuli, in quibus Tessereggenses rustici tam a Lutheranis, quam a Reformatis dissentiant, adeoque novam sectam constituant, cum Censura Theologi Wurtenbergensis, qua eisdem declarat, & Lutheranis sensu intelligi docet.

Propterea omnes Status Evangelici, per Legatos in Comitibus Ratisbonensibus versantes, apud Archiepiscopum intercedunt, literis d. 9. Julii A. 1685 scriptis, & pag. 41. seqq. propositis, quibus rogant, ut Instrumentum pacis Westphalicæ observetur; & residuis in valle Tessereggensi liberum Religionis exercitium privatam permittatur, ejectisque liberi restituantur, bonorumque alienatio concedatur. Gemellæ sunt intercessoriae subjectæ pag. 47 seqq. ad ipsum Augustissimum Imperatorem, quibus pro Evangelicis ex Comitatu Tyrolensi ejectis eadem expetunt. Respondet Archiepiscopus d. 10. Septembr. pag. 50, 51. se per Consiliarios in vallem istam missos denuo comperisse, homines istos nulli in Imperio permittæ religioni ex integro adherere, sed varia nova & hactenus inaudita dogmata servare, a seipsis dissentite &c. concluditque, Instrumentum pacis locum hic non habere. Quo facto Ratisbonæ d. 6. Octobr. 1686. tres Tessereggenses & unus Tyrolensis rustici denuo examinantur, quibus restitutionem liberorum per misericordiam Dei scriptis literis petentibus (uti pag. 52 seqq. videre est,) Status Evangelici d. 12. Novembr. iterum ad Archiepiscopum scribunt pag. 61. seqq. ostendentes, exules illos non sectæ novæ, sed Augustanæ Confessioni clarissime addictos esse, suamque repetunt petitionem; idemque apud S. Cæsar. Majestatem quærunt. Nullo autem responso sequente, Tessereggenses humillimas iterant preces p. 67. 68. quibus permoti Status Evangelici tertium intercedunt apud Archiepiscopum d. 6. Februar. A. 1687 p. 69. 70. responsumque p. 71. 72. ab Eodem d. 3. Martii impetrant, quo declarat, ubi Tessereggenses adferant testimonia Magistratum, quod vel Augustanæ Confessioni, vel Reformatæ religioni addicti sint, ipsos & liberorum restitutionem  
& libe

& libera cum bonis suis commercia impetraturos. Hoc audito novem Teffereggenses in patriam remigrant, liberos & bona recepturi, sed vi ac contumeliis repelluntur, de quibus conqueruntur p. 73. 74. Præfectus autem Teffereggensis alia omnia Archiepiscopo refert pag. 74. 75. 76. culpamque omnem in illorum calumnias minasque conjicit. Propterea Status Evangelici quartam ad Archiepiscopum d. 30. Septembr. mittunt epistolam pag. 77 & seqq. miferos illos excusant, & conscientiarum Præfecti accusationes relinquunt, instantes, ut promissa Archiepiscopus exsolvat. Qui cum illis se stare indicaret d. 30. Octob. postulans solum, ut Teffereggenses testimonia Magistratus requisita, vel propriis ipsius manibus, vel iudicio aulico exhibeant, indeque licentiam accipiant: tum Serenissimus Dux Württembergicus mense Decembri peculiarem legatum mittit, quem litteris ad Archiepiscopum, Teffereggenses vero cum ipso abeuntes publico testimonio instruit, eosque Augustanæ Confessioni addictos esse fidem facit. Sed legatus Salisburgum veniens facile animadvertit, se acceptum ibi non esse, & quanquam initio Commissarii ei fuerint adjuncti, post aliquot tamen hebdomadarum moram nihil obtinuit, sed re infecta dimissus est, ea præcipue de causa, quod a regimine superioris Austria denegatus fuerit transitus in vallem Teffereggensem, quæ omnia liquent ex pag. 83 & seqq. ipsiusque legati Relatione d. 30. Januar. A. 1688. Quare apud S. Cæsar. Majest. Status Evangelici denuo intercedunt d. 22. Februarii, litteris pag. 98. & seqq. exhibitis; nec non apud Archiepiscopum Salisburgensem, sub 5. Martii, quinta vice instant, ne fidem semel datam, sub prætextu causæ non novæ, sed antehac factis notæ, liberare diutius differat p. 103 & seqq: quo successu, tempus docebit.

**ERHARDI VVEIGELII CONSILIARII PALATINI**  
*& Prof. Publ. Sphærica Euclidæa methodo conscripta, & Globorum Heraldicorum, ipsiusque Pancosmi descriptio & usus.*

Jenæ, apud Jo. Bielcken, 1688, in 8.

**T**Riginta & unus anni decurrere, postquam Sphæricam hanc suam Euclidæam, tribus libris comprehensam, publici juris fecit Au-

cit *Autor noster*, scientia mathematica, quam publico in Academia Jenensi professionis munere exornat, clarissimus. A qua quidem recensenda tanto vacare jam nobis æquius est, quanto magis eam, doctorum manibus per tot annos versatam pervolutamque, orbi erudito notâ hodie commendatamq; scimus; ut adeo ex tanto post primos natales suos intervallo temporis, a qualicumq; nostra opera lucé porro fœnerari aliquam posse minime arbitremur. Interim eum Celeberrimo *Autori*, distractis primæ editionis exemplis, visû fuerit commodo docentiu discentiumq; reculam denuo exhibere; faciendum nobis omnino fuit, ut iteratæ hujus editionis publicam injiceremus mentionem: maxime cum Sphærica hæc cum aliquo auctario descriptionis Globorum Heraldicorum & Pansœmi, mechanicorum *Autoris* operum, nunc prodeat,

Illos quidem adornandi ansam dedere errores, naturales ii & morales, quibus in hunc usque diem, *Autoris* judicio, laborarunt, quotquot ab artificibus constructæ sunt Sphæra, siderum motuumque cœlestium indices. Et morales, rejecta structuræ veteris asterismorum absurditate, anilibus gentilium fabellis innixa, *Autor* sustulit; cœlumque fœda paganorum idololatria exutum, armis seu insignibus Staruum Europæorum, in vicem pristinorum signorum succedentibus, induit: naturales vero, ex diversa Horizontis, Zodiaci, Equatoris, Tropicorum & Polarium in sphæra, a circulis quos referunt cœlestibus, conditione; circulorum horariorum & diurnorum defectu; facie cœli convexa tantû oculis exposita oriundos, debite correxit: alia insuper globis suis adjecit, quibus usus instrumenti hujus amplior & luculentior redditur. Refert autem Sphæricæ hujus Appendix, cum ipsorum asterismorum novantiquorum parallelismum, eumque tam versibus succincte descriptum, quam in abaco peculiaris Tabellæ distinctius expressum; tum globorum usum, in discernenda cœli circa terram constitutione, representando motu, aliisque sphæra cœlesti propriis occupatum. Cui brevis accedit recensus phænomenon mundanorum, quæ Pansœmus *Autoris*, sive machina mundi æmula, vel centenis ex parte sui concava spectatoribus, circa sidera siderumque motus; hydrophyllacia & pyrophyllacia, horumque Vulcanos, montes ignovomos, terricularum species, optico artificio mobiles, meteororum vario-

rum



POMUM  
IMPERIALE



**MENSIS AUGUSTI A. MDC LXXXVIII.** 452  
rum spectacula gratissimo oculorum oblectamento, ingeniose exhibet.

**GODOFREDI KIRCHII POMUM IMPERIALE, ET SCEPTRUM Brandenburgicum.**

**D**um Heraldicorum globorum, & asterismorum veterum in nova schemata commutatorum meminimus: minime nobis tacenda est Kirchii nostri industria, qui post *Enses Electorales Saxonicos*, A. 1684, testantibus Actis illius anni pag. 396, cœlo illatos, & *Mulo Imperiali*, & *Sceptro Brandenburgico* sedem inter astra cœlestia, ex stellis nullo adhuc dum sideri transcriptis, assignavit.

Primum gloriæ cessit Inviçtissimi Imperatoris nostri Leopoldi, dedicatum eidem anno 1684 ab Autore, in memoriam obsidionis Viennensis fortissime solutz: teneturque ab Antinoo prehensum, sub Aquila & Delphino septem stellis coruscans, quarum nomenclatura dextre collecta, ipsum Leopoldi nomen non ineleганter exprimit.

*Sceptrum vero Brandenburgicum* Autor in calendario suo Regiontano hujus anni 1688 primum exhibuit, collectum ex sporadibus, quarum superior apicem sceptri occupans, sub flexura Eridani suprema, proxime infra stellam Bayerianam conspicua est; cæteræ numero quatuor (aut verius quinque, nam tertia harum ex duabus contiguis, in unam velut cocuntibus, constat) versus extrema Orionis & ultra porriguntur. Utriusque sideris situm & stellas TAB. IX. in Tabula distincte descripsimus.

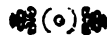
**JOHANNIS BRAUNII, PALATINI, SS. THEOL.**  
*Doctoris, ejusdemque ut & Hebrææ Lingua in Academia Groningæ & Omlandia Professoris, Doctrina Fœderum, sive Systema Theologia Didactica & Elementarica, perspicua & facilis methodo.*

Amstelodami, apud Abrahamum van Someren,  
A. 1688, in 4.

**Q**uod in Actis anno superiori, mense Junio, de Heidani Corpore Theologiæ Christianæ notatum fuit, in eo quædam ex principiis



piis Philosophiæ Cartesianæ, nonnulla ex hypothesebus Theologiæ Coccejanæ desumpta esse, idem de præsentī, quod B. L. exponitur Systemate, observamus. Doctissimus enim illius Autor, Cartesius secutus statuit, *Ideam Dei nobis innatam; machinam hujus universi esse ubique; totum mundum propter hominem non esse factum; stellas certos quosdam occupare vortices, non tantum mille, sed forte aliquot centenamillia vorticum, in quibus rotentur in æternum; terram moveri; angelos esse substantias cogitantes; mentis humanæ substantiam consistere in actu cogitandi; principium, cogito, ergo sum, gignere primam & certissimam cognitionem.* In eo autem Coccejo pollicem premit, quod totum tempus a Christi adscensione, ad finem mundi usque, in septem periodos dividat; verba Scripturæ Sacræ significare, quicquid significare possunt, nisi quid obstet, asserat; Fidelibus in N. T. plenam peccatorum remissionem sive ἀφεσιν obtigisse, in V. T. autem peccatorum tolerantiam saltim obtinuisse, defendat. Quamvis vero & in aliis quibusdam a communiore suæ fidei sociorum sententiâ discedat, in præcipuis tamen fidei capitibus satis rigidum sese Reformatum ostendit. Siquidem asserit, ratione decreti Dei nihil esse contingens, sed omnia necessaria, quia Deus causam & eventum decreverit, ut scilicet causa secunda existeret, ut ista operaretur, & ut hoc modo operaretur; reprobationis nullam esse causam impulsivam; objectum prædestinationis esse hominem creabilem & labilem; concursus Dei non esse universalem, sed particularem & prædeterminantem; Christum non esse mortuum pro omnibus, sed solis electis; &c. Placuit autem Autori Clarissimo Theologiam totam tanquã doctrinam fœderum proponere, atque opus integrum in quatuor partes dispartiri, quarum prima de Instrumento fœderum, sive Scripturæ S. secunda de Fœderatis, sive de Deo & Homine; tertia de Fœderibus ipsis, tum operum, tum gratiæ; quarta de administratione, sive de œconomis Fœderum ab Adamo usque ad Moysen, a Moysen usque ad Christum, a Christo usque ad finem sæculorum, ageret. Quamvis enim & inter ipsos Reformatos plurimi sint, qui duplicem tantum œconomiam, alteram veteris Testamenti, alteram Novi agnoscant: Autor tamen noster judicat, Scripturæ S. & naturæ rei magis congruere, si triplex œconomia, una sub promissione ab Adamo usque ad Moysen, altera sub V. T. a Moysen usque ad Christum, tertia sub N. T. a Christo usque ad extremum iudicium statuatur.



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ*

*Calendis Septembris Anni M DC LXXXVIII.*

## HISTOIRE DE S. LOUIS.

id est:

Historia S. Ludovici Galliarum Regis, divisa in Libros  
quindecim. Tom. I. & II.

Parisiis, apud Joh. Bapt. Coignard, 1688, in 4.

**Q**uanquam hospitem esse in historia oporteat, cui *Ludovici Noni* five *Sancti*, Galliarum Regis, laudes non aliquatenus innoverint, spondere tamen prope audemus, neminem fore, licet plurimos veteres novosque scriptores de Regis illius gestis vernaverit, cui hujus operis lectio fastidium sit creatura. Autor qui nomen suum dissimulavit, a Cl. Basnagio in *Relationibus Rotterodamensibus* cum elogio traditur *Dn. de Sacy*. Promittit is exactum rerum recensum & fidem in præloquio, sed præter has necessarias historici dotes, etiam styli nitorem & dispositionem aptam præstat, nostroque, si quid valet, judicio, opus peregit, quod merito olim *Serenissimi Delphini* adolescentiæ destinatum, nunc etiam serius prodeat, dignum certe est, quod tanto nomini dedicatum sit. Neque est, quod scenica illa representatio, a non nullis, haud bono exemplo, in historiam introducta hic metuatur; ab ejus enim suspitione liberavit se Autor, dum accurate allegat, per quæ narratis suis fidem faciat, & ne in eandem contentionem, quam nuper alii subierunt, incidat, Manuscripta, ad quæ provocat, ostensurum se esse desiderantibus offert. Incepit opus ab anno Christi 1227, finit in anno 1270, quo die 25 Augusti *Ludovicus* obiit: attexuit tamen, quæ

M m m

adejus

ad ejus consecrationem sive *canonizationem*, quam vocant, annis plus viginti tractatam, & tandem a Bonifacio VIII Pontifice decretam pertinent. Distribuit opus in Volumina duo, & libros quindecim. Inter hos *primus* statum Gallix post mortem Ludovici VIII, *septimus* summariam bellorum, quæ sacra vocant, descriptionem complectitur. Sic Autor frequentiam digressionum evitare, simul tamen necessariam informationem de iis, quæ ad propositam sibi materiam spectant, exhibere voluit. Historia ipsa, quam tractat, tot tantasque res & mirificam casuum varietatem continet, ut in compendio recenferi, nisi modum propositum egredi velimus, haud facile possit. Cum vero gravissimi Autoris, imo & eorum, quorum auspiciis & hortatu hunc laborem aggressus est, is potissimum scopus fuisse videatur, ut non solum summo loco natos, sed & quantum ejusque conditioni convenit, alios lectores ad imitationem virtutum Regis sanctissimi invitaret; haud inutile nobis visum est, quædam eo facientia excerptæ.

Incipimus a pietate sive religione: ab hac enim Ludovicus dum viveret, & post mortem ab annis fere quadringentis suam, a magna Christianorum parte summopere æstimatus fuit. Non possumus quidem secundum doctrinæ, quam profiteamur, regulas dissimulare, optimum Regem, pro temporum suorum ingenio, plus justo superstitionibus indulgisse videri, magnaque sibi eam ob causam incommoda accersivisse; neque tamen dubitamus, a divina benignitate excessuum veniam obtinuisse, cum universali, fere quæ tum invaluerat, persuasione abreptus, meliora non edoceretur. Apparet tamen, illum caput fidei Christianæ summum & intellexisse, & praxin ejus assiduo studio excoluisse. Magnus in eo sincerusque amor fuit Salvatoris nostri Jesu Christi, & devotissima in illo tolerando diligentia. Id dum a Saracenis victus teneretur, tanta constantia demonstravit, ut moderatissimas liberationis suæ conditiones, etiam cum vitæ periculo recusare mallet, quam formulam juramenti a barbaris præscriptam admittere; quia contumeliosa in Christianam fidem illi videbatur, licet qui ei aderant ex Clero, eodem scrupulo non tenerentur. Meditationi passionis & meritorum Christi, precibus, & psalterii recitationi, magnam diæi noctisque partem tribuit. Non erat is Regum mos, quod ipse non sine

ne sale

ne sale indicavit, cum objectanti alicui illam longarum precum consuetudinem, responderet, se fortasse in ea nimium esse, scire tamen, si duplum ejus temporis venationi aut alex impenderet, a nemine reprehensum iri. Quanto zelo flagraverit, ut religionem Christianam gentibus barbaris insinuaret, non solum expeditiones ejus ostendunt, in quarum prima ingentes opes & libertatem magno tere postmodum redemptam, in altera ex lue castrensi vitam ipsam amisit; sed & multa alia documenta afferri possunt, in primis Legationes in extremas Scythiæ sive Tartarorum oras missæ; neque illi quicquam lætius fuit, quam si de conversione gentilium aut Muhametanorum spes appareret, quamvis non semel fraude impostorum delusus sit. Observatum fuit, cum aliquando Judæi cujusdam baptismum in templo Sandionysiano procurasset, & Legati Regis Tunetani ex Africa adessent, dictum illis a Ludovico fuisse, se lubentissime reliquum vitæ tempus in Saracenorum vinculis, quæ evaserat, transacturum esse, si modo videret, Regi illorum idem baptismi beneficium contingere. Incredibilis vero patientia ejus, cum in aliis multiplicibus corporis animique afflictionibus, tum maxime in captivitate illa Saracenicæ inspecta est, quam ipse tanti fecit, ut post aliquot annos Regi Angliæ (quem Lutetiæ hospitem habebat) affirmaret, se millies felicitatem sibi videri dono illo patientiæ a Deo in extrema ista calamitate sibi concessio, quam si totum orbem armis subegisset. De eodem vere dici potuit, quod non ignarus mali, miseris succurrere didicerit. Neque solum regia liberalitate multos sublevavit, sed & morbis, contagiosis licet, laborantes ipse visitavit, non ostendendæ humanitatis causa, sed ut morituros in fide Christiana confirmaret. Verba etiam sua ita in potestate habuit, ut nullum ei maledictum, multo minus blasphemia, illo tamen seculo jam tum frequentissima, excideret. Maxima ei asseveratio erat *per nomen suum*; id enim ob baptismi memoriam sanctum æstimabat: sed hac quoque formula, cum senior factus esset, abstinuit, simplicitatis Christianæ magis magisque tenax. Lenissimus in omnes, quicquid in suam tantum injuriam fieret, facillime condonavit; severus tamen criminum publicorum, & quibus Deus læditur, vindex. Id exemplo insigni, cum quidam ex agnatis suis homicidii reus esset, totamque Nobilitatem regni in partibus haberet, de-

monstravit. Cum ex Palaestina domum reveheretur, fratrem cum aliis proceribus alex in navi indulgentem, dum ipse omni ejusmodi delectatione abstineret, & verba non sufficerent, projecto cum reseris tabulario, correxit. Fœminam illustrem, pulchritudinis & elegantiae gloriam inepte affectantem, coram tribunali placide admonitam, ad frugem reduxit. In vestitu & cultu ipse modestissimus parcissimusque fuit, non avaritia, sed vera sui aestimatione, & ad exemplum, quod aula sequeretur: pecuniam tamen, quae in illum ornatum ex aula institutis erogari solebat, singulis annis computari & egenis distribui iussit. Munificentia ad cultum divinum, in plurimis regni urbibus & monasteriis provehendum, & ad pauperum sustentationem, omnes supergressus est. Ut ut vero magna ejus in sacrum ordinem & liberalitas & veneratio fuerit, defectus tamen, illo quidem seculo non leves, ita agnovit, ut ab insultibus & insolentia Pontificum & Episcoporum, parum damni regni sui Ecclesiis inferri prateretur, & abusu correctionem masculae praestaret; unde & *Praegmatica*, quam vocant, *sanctionis*, ad libertatem electionum Episcopaliū tuendam, primus autor fuisse asseritur. Quae tunc inter Pontifices & Imperatores Germanicos concertationes & bella fuerint, ex historiis notum est, & ab Autore hoc non tacetur. In illa distractione ita se gessit Ludovicus, ut Pontificum odium, neque foemta, neque vim subsidiariam, quam desiderabant, praestaret. Impedire quidem non poterat, quo minus Pontifices, quia tum erant vehementia, fulmina sua contra Imperatores etiam in Gallia publicarent, sed nihil executus est Rex, quod Imperatoribus noxium esset, & cum his amicitiam & foedera coluit, Pacis etiam tractatus haud semel irrito licet successu instituit. Immanis eodem tempore rigor adversus Albigenes, ob intentatum haereseos crimen exercebatur, unde Pontificibus & Clero res & autoritas accrescebat; Regi vero, etsi integrum non esset, pravitati illi obniti, ista tamen via religionem promovendi parum placuit, majorque longe moderatio fuit, quam Pontificiis Legatis & inquisitoribus, quorum excessus Autor hic nosse candide indicavit. Eadem lenitate Rex illos tractavit, qui a Saracenis ex exercitu suo capti, vi tormentorum ad abnegandam Christi fidem adacti erant: nam hos quoque redemit, & infirmitati eorum ignoscens nullo probro affecit. Dicitur est supra de patientia ejus, cujus

cujus fundamentum in passionum Christi contemplatione quærebat, omnia voluntati divinæ summa cum tranquillitate resignans. Illustre hujus specimen dedit, cum matris obitus ei in Palæstina tunc versanti nuntiaretur. Amabat illam tenerrime, nec aliter merita erat, juventæ ejus, cum Patre infans orbatus esset, reatrix multisque calamitatibus exercita, dum ejus auctoritatem adversus factiosos in regno & vicinos infestos tueretur. Non poterat voci aut lacrymis penitus temperare, sed mox ad altare provolutus, gratias Deo egit, quod matrem omnium optimam sibi dedisset, & huc usque servasset; falsus nullam creaturam super illam a se amatam esse, & ita mereri illam putasse; *quia autem tibi, ait, visum est, ut ea caream, nomen tuum etiam ob hoc benedixim.* Tali cum esset pietate in Deum, tali religionis, disciplinæ sacræ, & charitatis Christianæ studio, quod etiam ad bella inter alios Principes componenda, ut communis quidam pacis arbiter, extendebat, quis dubitet de virtutibus ad regium ejus officium, subditis suis exhibendum, proprie requisitis? Fortitudo ejus bellica & armorum peritia, raro & admirando vinculo cum illa mansuetudine, & plusquam sacerdotali modestia, juncta tamen fuit, & egregiis exemplis probata. Et quanquam infelix in expeditione Ægyptiaca esset, nec Tunetana, quæ ei ultima, melius successerit, nulla tamen illius culpa demonstrari potest. Neque enim consilium aut animus eum defecit, sed temeritas aut cunctatio aliorum, fratrum quoque nocuit, & Deo placuit, omnia illa ad recuperandam Palæstinam molimina, pio errore suscepta, eo dirigere, ut regis optimi gloria magis ex victoria in se ipsum, quam in hostes emereret. De justitia ejus vix satis digne scribi potest, quam sanctissime semper coluit: tam promte & lubenter ille restituit subditis & peregrinis, quæ apparebat jure non possideri, quam alii aliena invadunt. Libertatis etiam legitimum usum antiquo more regni Ordinibus sincere præbuit, nullam magnam rem sine illorum consilio aggressus, gravesque causas omnes in comitiis decidens, quæ tunc pro commoditate Regum habebantur, a Ludovico autem frequentissime, & singulis fere trimestribus: postea quidem stataria facta sunt, sed non ejusdem, qua olim potestatis. Fidem promissorum etiam hostibus sanctissime præstitit, ita ut Saracenis, qui aliqua parte lytri sua quidem incuria & ignari inter numerandum

randum fraudati erant, restitui subducta ultro jusserit, succensens illis, qui Regis lucro ea deputabant. Tributa non nisi in summa necessitate & parce imposuit; pro regula tenuit, merito omnibus Principibus commendanda, *nihil utile esse Principi, quod nocet populo. Saluberrimis constitutionibus sui seculi vitiis restitit: duella tamen, pro temporis illius inveterato malo, penitus eradicare non potuit, cum etiam ab Ecclesiasticis iudicibus probarentur, & proceres ex equestri ordine legislationem regiam nondum plene agnoscerent. Quid dicam de ultimo vitæ actu, in quo describendo summa Autoris industria apparet. Maxime considerari merentur præcepta ad filium successorem. Hunc quidem ante annos decem graviter jam tum decumbens, monitis aliquibus instruxerat, ita quidem, ut inter alia illi diceret: *Nihil tibi magis cordi curaque sit, quam ut a subditiis amaris, & scias velim, nisi id feceris, nullum esse peregrinum, quem non luventius quam te successorem mihi optem, si illum te melius imperaturum esse noverim.* Tunc vero omnia complexus est, quæ illi pietas & amor tam filii, quam civium suggerebat. Dixit inter alia: *Ita te geras, non solum cum sacerdotibus, quibus anima tua salus cura est, sed cum amicis omnibus, ut nemo illorum habitet, quo minus tibi indicet, qua non recte agas, aut qua melius agere possis. Nullum ministrum habeto, qui verbis aut factis mala exempla aliis prabeat. Nihil sit in conversatione tua, quod honorem Dei aut amorem proximi ladat. Malum in omnibus, quicumque illi sint, aversare, bonum ama. In jure dicundo, præsumis pro paupere & misero, donec de causa liqueat: in rebus tuis contra te præsume, neque dum veritas eruatur. Hac omnium actionum judiciorumque, regula tibi esto. Ut defectus Cleri patienter foras, ab ævi tui Philippi Regis dictum recordare: tot tantaque beneficia a Deo accipi, ut aliquid a ministris ejus tolerare non possim recusare. Commendavit deinde illi jura, privilegia & commoda subditorum, speciatim urbium, sancte servanda, utque in opulentia civium suam credat felicitatem repositam esse. Bella omnia diffuasit, nisi summa necessitas illa imperaret, neque ullo modo pax obtineri posset.**

De consecratione Regis, plurimorum Pontificum morte interrupta, libro ultimo agit Autor; & refert sub Martino IV Pontifice a delegatis testes 330 auditos esse, quorum effatis 63 miracula a Regis reliquiis edita, comprobata fuerint. Præcipuus inter testes de vita mori-

moribusque ejus erat illustris ille Campaniæ prætor, sive *Seneschallus* Joinvillæus, cujus historia de sancto hoc Rege extat, tanto quidem majori fide digna, quod ei in expeditione Ægyptiaca adfuit, licet subditus Regis non esset, & quod magna Viri ingenuitas & veritatis studium in aperto est. Ejus verbis, quibus historiam suam finit, etiam Noster novam hanc claudit: *Ludovicus æternum decus afferet iis, quos contemplatio vite ejus sanctissima ad imitationem excitabit, summam ignominiam & condemnationem secus facientibus.* Superfessent multa, quæ Autor non solum de Galliæ, sed & de Italiæ, & Angliæ, Belgii, Germaniæ etiam rebus, maxime vero de *Friderico II* Imperatore, de *Manfredo*, ejus notho, de *Conrado* filio & *Conradino* nepote, de *Carolo Andegavensi* Ludovici fratre (ut res orientis & Tartarorum taceam) tum de Pontificibus, item de *Academia Parisiensi* & excitatis in ea a *Guilielmo de S. Amore* cum Dominicanis & Franciscanis (inter quos *Thomas Aquinas* & *Bonaventura* erant) contentionibus, magno cum candore & cordato judicio tradidit; sed jam plura quam constitueramus, relata sunt, & optandum est, ut liber ipse in multorum manus veniat. Laudanda etiam est insignis in hac editione typorû elegantia & emendatio. Duo tamen loca annotavimus, in quibus in nominibus Germanicis erratum est. Tom. II p. 226. pro *Marchione de Honebrug*, legendum forte erit, *Comite de Henneberg.* pag. 592 pro *Rudolpho de Arsburg*, ponendum est *Hapsburg.* Obliti pene eramus, partem historiz de Ludovico 8. sive de iis, quæ in minorennitate ejus gesta sunt, relatam a nobis fuisse in Actis anno 1685. p. 191, a *Varillasso* editam. Eam si quis cum hujus Autoris scripto conferre velit, utriusque diversum stylum & ingenium deprehendet; speciatim vero judicium de Ludovici matre Blanca Castellana, quod Noster hic Tom. II. p. 155. & seqq. ponit, quomodo cum illo concordet, quod apud *Varillassium* legitur, dispiciet.

**DEFENCE DE LA CRITIQUE DU NEUFIE.**

*me livre de l' Histoire de M. Varillas, par*

*Mons. Burnet,*

id est,

D. Gil-



D. Gilberti Burneti defensio censuræ in librum no-  
num historiarum Ant. Varillasii, ex Anglico Gallice  
versa.

Amstelodami, apud P. Savouret, 1688, in 12.

**R**esponsum Varillasii ad censuram Burneti mense Majo hujus an-  
ni p. 246 ita retulimus, ut litem inter illos nostram nullo mo-  
do fecerimus; idem in recensenda hac defensione observaturi.  
Quod tamen tunc de autoritate *Florimondi Remondi*, cui tota pene  
Varillasii apologia innititur, conjectavimus, quod scilicet majus  
momentum habitura apud adversarium non fuerit, quam apud Pro-  
testantes in universum habere solet, id ex hoc D. Burneti libello satis  
apparet. Neque enim illud solum, quod a nobis indicatum est, ob-  
jicitur, quod Jesuita quidam sub Remondi nomine scripserit, veram  
& alia afferuntur, quæ fidem Autoris illius suspectam reddunt. In-  
ter alia, non nisi *Sanderi* exscriptor habetur, cujus plurimos in histo-  
ria Anglicana errores Burnetus demonstratos a se esse confidit. Op-  
ponitur alia querela adversus eundem, ex anonymi cujusdã tractatu  
anno 1597 *Ecclesia Reformata* in Gallia nomine edito, in quo Remon-  
di mores vituperantur. Indignum præterea historico esse judicat tot  
MSS. & acta recondita allegante, quod nunc autor è valde vulgarem,  
& qui aliena fide, octoginta post res gestas annis, peregrinus etiam, in  
historia Anglicana scripserit, omnis probationis loco advocarit, & ut  
loquitur, *ecbo ejus esse voluerit*, neq; tamen id satis bona fide præstitit-  
rit, interpolans & addens ut ait, quæ apud illum non leguntur. Expo-  
stulat inde cum adversario, qui cum omnia ex instrumentis authenti-  
cis a se probata viderit, quæ a nemine nisi melioribus instructo, in du-  
bium vocari possint, non tamen nisi sua solius (quasi ipse omnium  
documentorum instar, sive ut dici solet, *originale* esset,) aut Remon-  
di levisimæ notæ Scriptoris fide adstrui posse, sibi persuaserit. Irrid-  
et etiam & pro nihilo habet, quæ de surreptis scriptis suis, de imbec-  
illitate visus, de mutatis Bibliothecarum & scripiorum titulis &  
loculis, & de prohibita MSS. communicatione adduxit; ex quibus  
omnibus in judicio suo persistit Burnetus, illam summa ignorantia  
historiarum, omniumque, quæ ad illustre illud studium pertinent,  
teneri, & non nisi ex auditu aliquid conscribillare, vel quod pejus est,  
ex in-

ex ingenii sui figmentis, fabulas heroicas pro historiis orbi obtrudere. Nullum tamen sibi certamen cum illo esse vult de persona & moribus, quanquam parum honeste egisse eum queratur, quod calumnias de se ab invidis ex Anglia sparsas, Lutetiae plurimis communicaverit, non minori contumelia, quam si typis publicasset; fatetur tamen, in Angliam scripsisse Varillasium, se in mores Burneti non esse inquisiturum, sed tantum in veritatem editae ab eo historiae. Negat deinde, se unquam alteri, quam Regi Angliae defuncto, a sacris fuisse, itaque nec *Hamiltonia* quidem *Marchionissa*, quanquam sibi honori duceret, si fuisset; magnamque adversus omnes sibi intentatas calumnias fiduciam ostendit. Caetera quae adversarius de se jactat, ut & *Coquelini* elogium libris ejus praefixum, in medio relinquit aut elevat. Excusat etiam, quod aliquo sale in Critica sua illum perfricuerit, ita, ut putat, meritum, aut quod insipidum futurum fuisset, si perpetuo non nisi una arguendi formula usus esset. Speciatim inde quae Varillasius regessit, persequitur, censurasque suas propemodum omnes acriter tuetur, non nisi levissimos quosdam errores agnoscens, v. g. quod de familia *Lenoxiorum* scribens *avian* loco *proavia*, & *Isabellam* pro *Margaretha* nominaverit, item quod in anni cujusdam numero lapsus sit, quod tamen & ipse & interpretres Gallus in erratorum indice indicaverit. De *Cambdeni* historia verum esse asseverat, etsi a Varillasio reprehendatur, quod illusterrimi praesidis Thuani favore & cura pars altera Parisiis excusa fuerit, quia autor a Rege suo Jacobo sibi meruebat, qui in prima parte quaedam de Maria matre sua a Cambdeno scripta mutaverat. Interpretationem Gallicam historiae suae laudare quidem & pro sincera agnoscere non veretur, esse tamen quaedam dicit, quae ex Anglioo emendari debeant. Minus probat versionem Itineris sui Italici. Objectum fuerat inter alia Varillasio, quod Carolum V in duas personas diviserit, & nos in excerptis supra allegatis notavimus, quid ad ea responderit; sed nullius momenti id habet Burnetus, donec adversarius probaverit, Carolum Mariae Anglicanae nuptias ambiisse, antequam Imperator eligeretur, quod ab illo praestari posse negat. Habet etiam, quibus errorem in allegato Cajetano sibi imputatum excusat, & Varillasii fidem aut industriam in citando illo ipso desiderat. Praemissa est ab interprete Gallo praefatio, in

qua exceptioni Varillasii occurritur, qua mutationem historiae Wileviticæ, a se remotam, Bibliopolæ Lugdunensî tribuit, & argumenta afferuntur, ex quibus confici videtur, frivola esse quæ prætextuntur. Cæterum utut honori nobis ducimus, quod D. Burnetus Actorum nostrorum anni 1686, & quæ in illis mense Octobri modeste de Varillasii quibusdam traditis circa res nostras monuimus, mentionem facere voluerit, nolumus tamen in partes transire, neque id a nobis desiderari credimus, videntes neutri deesse, quibus sua propugnet, & aliena aggrediatur: quapropter & aculeos multos, quibus defensio hæc non caret, studio præterivimus.

*CRITIQUE DU III & IV VOLUMES DE L' Histoire de Mr. Varillas. i. e.*

Censura III & IV Voluminum Historiæ Ant. Varillasii, quatenus res Anglicas attinet. Ex Anglico D. Burneti Gallice versa.

Amstelodami, apud P. Savouret, 1688, in 12.

**S**ubjungimus hunc quoque librum *D. Burneti*, qui non contentus priores censuras suas eo, quem produximus, tractatu defendisse, novas in reliquos adversarii tomos in hoc expedivit. Deprehendent hic lectores magnum iterum catalogum erratorum in Chronologia, Geographia & Genealogia, & nominum orthographia; quales quidem lapsus etiam diligentissimis aliquando contingere possunt, sed si frequentiores sunt, negligentiam aut imperitiam haud vulgarem indicant. Gravior autem culpa est, quæ hic arguitur ex summa conjectandi & judicandi licentia, & fingendi falsaque documenta allegandi impudentia, qualem vix ulli auctori confidentius imputatam esse meminimus. Et verum quidem est, ut jam anno 1687 p. 65, cum primam illam Burneti censuram referremus, consideratum a nobis fuit, nullum non rigorem mereri, qui primam illam historiæ legem a Tullio commendatam, scientes prudentesque transgrediuntur, & cum sacerdotes veritatis esse deberent, mendaciorum præcones fiunt, quibus non suum solum seculum, sed quanto plura sequuntur, tanto turpius & illa inquinant & speciosius fallunt;

acce-

accedente enim temporum ætate, difficilior est fabularum & historiarum distinctio. Sed nihil a nobis pronuntiatur, nec deerit fortasse Varillasio, quod etiam ad hæc objecta respondeat. Quia vero nec facile est, nec lubet nobis, ut indicem inculpationum hic exhibeamus, notandum tamen esse duximus, D. Burnetum occasione hujus contentionis nova quædam supplementa historię suæ de Reformatione Anglicana produxisse: v. g. *Eduardi VI Regis declarationem* (quam Varillsius pro testamento habuit) de successoribus suis p. 112 & seqq. item relationem de *Thoma Viato* (quem Havietum nominare maluit Varillsius) qui adversus Mariam Angliæ Reginam arma infausto exitu arripuit, a filio ejus conscriptam p. 146. Quæ ad comparationem actionum Regis Christianissimi Ludovici XIV & Mariæ Anglicanæ, a Varillasio institutam, satis acute commentatur Burnetus, & alia quæ res Gallicas religionis causa gestas tangunt, consulto omittimus.

**ULRICI HUBERI, Jcti, SUPREMÆ FRISIORUM Curie Ex-Senatoris Praelectionum Juris Civilis Pars Prior, quæ est secundum Institutiones Justinianæas &c.**

Francqueræ, apud Henricum Amama, & Zachariam Tadmam, 1687 in 4.

**Ejusdem Positiones secundum Institutiones Justinianæas.**

Ibidem apud eodem 1687, in 12.

**P**Lus vice simplici jam erudita celeberrimi hujus Autoris scripta differendi materiam Actis nostris præbuerunt; nominatim ejus *Positiones sive Lectiones Juris Contractæ* anno 1684 p. 49, *Auspicia domesticæ exercitationum* ibid. p. 89, *Specimen Philosophiæ civilis* a. 1687 pag. 404, denique *Liber de Concursu Rationis & Scriptura* ibid. pag. 405 relata reperiuntur. Sed ecce nunc denuo ipsius mentionem faciendi occasio nobis enascitur, ex aliis ejus operibus nuper ad nos delatis; quæ si non omnino nova, tantis certe augmentis adornata

prodierunt, ut commemoratu utique digna sint, præsertim cum ipsorum apud nos hætenus non adeo frequens fuerit copia. Ex his primo loco sistimus Prælectiones Juris Civilis; quarum quidem nunc denuo prior tantum pars, quæ Institutiones explicat, exhibetur, posterioris tamen, Pandectas concernentis, pariter hoc anno edendæ spe facta. Videlicet ita semper faciendum putavit Autor in instruenda juventute legum cupida solertissimus, non ut totum jus secundum seriem Pandectarum uno contextu tractaret; sed potius ut ex Institutionibus & Pandectis unum & æquabile corpus fundamentorum juris construeret, adeoque in expositione Pandectarum nihil eorum repeteret, quæ ad Institutiones dicta essent. Tali vero methodo conceptum jurisprudentiæ systema cum haud facile suppeteret, ipse antehac suis ejusmodi quid in calamus distavit, quas dein lectiones ab auditoribus exceptas, mendis nempe scaten-tes & operose describendas, ære typographico, ut eorum operas levaret, excudendas dedit, utut primo sine suo nomine, cum tumultuarium opus id mereri haud videretur. Postmodo cum auditores hoc ipsius præscripto uti cœpissent, illo videlicet brevi & conciso, necessarium duxit aliquid ipsis subministrare, quo priora enucleata plenius exponerentur, unde præsens tandem liber enatus: cujus præcipuus scopus est, ut Jus Romanum breviter & perspicue enarretur, facta quandoque digressiuncula in nobiliores controversias, monitisque lectoribus, quid universali consuetudine, vel moribus Frisæ obtineat; aliarum enim gentium rarius meminit, quod eam rem nimis & infiniti pene laboris judicaret. Cæterum cum hoc scribendi genere non nisi auditorio suo consultum voluerit, se non metuere ait multitudinem eorum, qui ad Instituta & Pandectas scripserint, nec adeo curare, an post se aliquando hæ lectiones pereant, dummodo nunc suis prosint. Operam porro dedit, ut Jurisprudentiam hic ex propriis maxime fundamentis illustraret, nec adeo ex aliis disciplinis huc conveheret, nisi quæ ad artis intellectum delibatu necessaria essent; reliquis quæstionibus philologicis & observationibus humanioribus ad *Digressiones*, de quibus postea dicendum erit, amandatis, ubi seorsim eas pertractare satius habuit. Et hætenus quidem de ipso hoc prælectionum opere; cujus partem posteriorem *Digesta* exponentem, plures dubio procul, prioris hæ-  
jus ele-

jus elegantia & suavitate definiti, avide nobiscum prætolantur. Præsentem vero editionem novam quod attinet, fatetur Autor, sibi id accidisse, quod soleat iis, qui docendo scribendoque proficiant, ut nempe novando & emendando non possint abstinere, indeque notabilem nunc libro accessionem accrevisse. Alii præterea insigni augmento occasionem dederunt Scholia Dn. *Christiani Thomasi*, JCr'i nostratis haudquaquam incelebris, *Positionibus Huberianis*, cum hæc anno 1685 hic Lipsiæ excuderentur, adjecta: horum enim pleraque operi huic prælectionum interserere placuit Autori, eo quod, ipso judice, Scholiastes id modestia doctrinaque sua meruisse, & quæ ab ipso prolata, minime spernenda aut vulgaria esse viderentur. Nimirum cum positiones istæ ex his ipsis prælectionibus sint desumptæ, quicquid ad illas spectaret, huc perinde referri posse putavit. Ea tantum scholia, quorum contenta in his prælectionibus jam prius occupata expositaque fuerant, omisit. Cumque in plurimis a se Scholiastem habuisset dissentientem, singulis, quæ ejusmodi sunt, responsiones suas mox subjunxit, easque placidas & bile carentes, quæ rarior nunc in hoc scribendi genere virtus est. De cætero dum nobilissimi Autoris *Positionum sive Lectionum juris tractatarum* injicienda fuit mentio (de quibus quidem jam anno 1684. loc. cit. egimus) non potuimus non simul intimare novam istarum editionem, quæ Institutiones concernunt. Etenim cum antehac conjunctim modo cum positionibus ad Pandectas prodierint, placuit jam easdem seorsim excudere, cum sine præjudicio integri operis id fieri potuerit. Cumque Autor inter legendum & prælegendum advertisset, multas positiones aliquanto obscurius expressas esse, hæc additis mutatisque aliquot voculis subinde adjuvare fategit, emendare etiam, si quæ antea ipsum fugerant: hinc factum, ut integri hæc inde paragraphi inserti, omitti, immutati appareant, unde numeri positionum non parum hic a prioribus editionibus discrepant. At e diverso novissimæ *Prælectionum* editioni hæc editio accommodata est, ita ut numeri positionum, quæ nempe in Prælectionibus ubivis ad calcem paginæ, unde desumptæ sint, allegantur, utrinque correspondeant. Subnexum antehac ad finem fuerat specimen variorum Juris Axiomatum, & totius juris corporis descriptorum, quod in hac editione omittitur:

cujus loco Autor subijci nunc in auditorum usum voluit Theses Collegii sui Disputatorii, quod habet perpetuum, numero in univcrsum 333: id quod tanto fieri commodius potuit, cum hæ ipsæ theses e Positionibus sint excerptæ.

## ULRICI HUBERI DIGRESSIONES JUSTINI-

*anea.*

Frankeræ, apud Joh. Gyselaar, Henr. Amama & Zachar. Tzdama, 1688, in 4.

**P***relectionibus* Huberianis modo recensitis, ordine haud incongruo nunc subjungimus ejusdem Autoris *Digressiones*, utpote quæ illis primam debent originem. Nimirum cum Vir Consultissimus primam vix juventam egrossus, jurisprudentiam in Academia patria docendam adgredereetur, ac Institutiones publicis prælectionibus explicaret, memoria, ut ait, liberioris disciplinæ ætatisque calore hæc digressiones, Philosophiam & Historiam aliaque humaniora juris concernentes, una fecerat, easque uno contextu commissas & permixtas in lucem edere decreverat. At sequenti tempore, & subtracta magis methodicæ institutionis consuetudine doctrina, mutavit sententiam, satiusque duxit, prolixiores talismodi observationum, ex aliis disciplinis haustarum, anagogas seorsim tractare, Jurisprudentiam vero e propriis fundamentis in eum modum educere, ut ex varia eruditione, non nisi quantum ad meliorem intellectum & illustrationem pertineret, modice adspargeretur. Hinc digressiones istas a corpore lectionum separatas & 4 libris distinctas publicavit, quod teste Dedicacione præmissa, jam anno 1670 contigit. Atque has sollicitante typographo denuo nunc exire passus est, non tamen absque egregio augmento. Disputaverat in priori hujus operis editione quædam, circa initium libri quarti, contra opiniones celeberrimi Feltmanni, Antecessoris quondam Groningani, de jure in re & ad rem, quod vocatur: his vero cum Feltmannus mox librum *Benedictorum*, ut appellavit, reposuisset, Nostro tunc visum fuit his Benedictis repetitas animadversiones & vindicias regerere, multo quidem sale conspersas, ob immoderationem verborum ab adversario admittam. Atque hic ipse tractatus de jure in re & ad rem,

19 capi-

19 capitibus constans, huic editioni insertus reperitur post *lib. 4. c. 10.* Insignius adhuc operi incrementum nunc adjecit Auctor, alteram eamque novam plane partem Digressionum, in duos libros distinctam superaddens, varias quæstiones haud vulgares & observationes philosophiâ partim, partim historiâ & antiquitates Juridicas, concernentes, perinde ac in prima parte factum fuerat, exhibentem. Quamvis vero materiæ in priori parte pertractatæ, & secundum ordinem titulorum in Institutionibus dispositæ, non nisi primum librum & partem secundi in Institutionibus Imperialibus attingant; non tamen putandum est, ac si nova hæc & secunda pars ibi inciperet, ubi prior desierat: sed alia modo variarum observationum capita, primum pariter librum & initium secundi in Institutionibus respicientia proponuntur, sic ut in materia de Usufructu desinat. Rationem hujus eam reddit, quod collato post obitum *Cypii* in ipsum munere Professionis Pandectarum, Prælectiones ejus viva voce in Academia habitæ, (e quibus has Digressiones, uti dictum, exerpfit,) circa istos titulos substituerint: quas utut deinceps privatim usque ad finem quatuor librorum Justiniani continuerit, digressiones tamen, quas oratione copiosiore publice fuerat prosecutus, cum istic eodem modo usu venire haud commode possent, ejusmodi rerum argumenta in ipsis solum prælectionibus etsi minus diffusa tractatione, complecti ac exequi satis habuit. Circa initium Libri I, in parte noviter adjecta, generatim agit de laboribus criticis in corpore Juris tentatis, ac speciatim de emendationibus textuum; ubi allegat, quare in hoc opere a talibus conjecturis, quæ alias eo spectare videri potuissent, abstinerit: nimirum non ob difficultatem hoc factum ait, sed metu quodam, ne aut leves nimis, aut minus necessariae, aut male fundatæ, ut quidem multis accidit, existimarentur; nimirum se nec adolescentem ausum esse, nec ætate provectione faciendum putasse, ut emendationes talismodi digressionibus hæc infereret, utpote Jcto, nisi ubi summa necessitas exposcat, tantum non indignas, criticisque in aliis minoris momenti libris relinquendas: nec enim hic manuali medicina uti licere, quamdiu rationalis ulla superfit, quæ sententias conditorum juris, subtili mentis judicio, ex obscuro in rectos sensus suasque interpretationes vindicare valeat; neque in sacro Justitiæ corpore u-

rendum



rendum aut secandum esse, ubi nulla adsit gangræna. Hinc statuit in fluctuationibus Juridicis duas dari sacras anchoras, quibus nequaquam utendum sit, nisi extrema necessitate cogente; scilicet confessionem antinomix & mutationem lectionis Florentinæ. Non tamen omnem artis criticæ in Juris prudentia usum rejicit; velut quando dicta veterum Jurisconsultorum in pandectis, a verbis compilatorum cauta solertia separantur, aut interpunctiones corriguntur, cum tales nullæ aut raræ in exemplari Florentino extent. Nihilominus id crasse genus etiam improbat, quod non sollicitum, quomodo scripserint artis conditores, de ipsis, ut liquide scripserunt, judicat, bene male scripserint, exagitatque, si quæ a veteribus inique, inhoneste, absurde, false, impie tradita appareant; utut non diffiteatur, id speciem quandam libertatis & ingenuitatis præ se ferre, nec vulgare lenocinium famæ habere, quo allekti nonnulli ex ipso artis, quam profitentur, dedecore ac detectis nævis, vanam captent gloriolam. Certe enim persuasum habet Autor, plurimas ejusmodi criminationes sponte concidere; si probe reputetur, esse caput civilis scientiæ Rempublicam nosse ingeniumque populi, cujus sæpe diversitas contrarias sibi sanctiones postulet. Et pro ulteriori ad talia responsione, tres inde regulas educit; nimirum 1. non quicquid honestum est, lege juberi, nec quicquid turpe, puniri; sed plurima conscientix ac verecundiæ hominum relinqui; 2. quæ per se turpia & lege prohibenda erant, ex necessitate Reipubl. non modo poena eximi, sed & diserte permitti & legitima fieri posse: nec ita legislatorem facere mala, ut inde bona eveniant, dum facere id dici nequeat, quod eo modo coactus patitur; 3. posse legem ferri, universæ Reipublicæ utilem & justam in thesi, sed cum injuria privatorum aliquando conjunctam, adeoque iniquam in hypothesis. Atque huc fere cuncta reduci valere existimat, quæ hac ex parte juri nostro Justiniano exprobrari soleant. Fatetur se hoc in puncto discedere a doctrina præceptoris quondam sui Wissenbachii, quem alias quidem miris extollit laudibus, at hæc in re nimis facilem se præbuisse, & ad censuras ejusmodi prolapsum esse arguit; utpote e doctum talia præsertim ab Antonio Marthæi, quo iste olim instructore usus fuerat: ab hoc enim taxata pleraque præter necessitatem esse variis exemplis evincit; speciatim splendidum errorem vocat  
ipsum

ipſius opinionem, de nuptiis comprivignorum jure divino vetitis, utpote quod ille primum ſe vidiffe prædicat. Cæterum has & ſimiles talismodi vanarum reprehentionum refutationes narrat ſibi per biennium fuiſſe materiam lectionum publicarum: nec obſcure ſpondet, hoc ſibi aliquando ſingularis ſcriptionis argumentum futurum eſſe, ſeque inde *Cenſuram cenſura juris Romani & Anticriticam* concinnare & publici juris facere decreviſſe: quemadmodum etiam alibi novam editionem libri ſui *de Jure Civitatis* promittit. In ſequentibus porro, ubi de jure naturæ varia aſſert noster, inter alia de Hobbeſii principiis diſſerit, eaque examinat ac partim admittit, partim rejicit; hanc tamen ejus theſin haud improbat: in ſtatu naturali, ſine imperio civitatis, fore bellum omnium adverſus omnes; id quod ſuæ Friſiæ exemplo illuſtrat. Nimirum celebrem illam gentis iſtius libertatem, quæ poſt tempora Caroli Magni nullum principem domesticum aut alienigenam paſſa erat, tandem in reſolutam omnium ordinum licentiam, ſine poteſtate coactiva degeneraſſe. Hac conditione incolas, per integrum fere ſeculum, vixiſſe in veriſſimo ſtatu belli omnium contra omnes, ſciſſa gente tota in duas quidem factiones ſummas, verum ita, ut ſine ſedibus certis gladii per omnem provinciam micarent. Nec ullum e tantis malis exitum inveniri potuiſſe, quam unius imperio, quod fatigatior pars & mox tota provincia quæſiverit in Ducibus Saxoniz Alberto & Georgio; quo in Germaniam ſubmoto, tandem ſub Caroli V ſceptro conquieverint. Plura non injucunda fortean, quæ in percurrenda nova hac Digreſſionum parte annotare contigit, aſſerre poſſemus; v. g. quæ de ſoleni ritu coemtionis & confarrationis, qua adhibito farre cum certa verborum formula uxores quondam factæ fuerint, ex antiquitate diſſerit; item quomodo uxores olim uſcaptæ fuerint; ut & de antiquo Dominio quiritorio & bonitario, quod cum republica Quiritium ſepultum eſſe arguit, niſi quatenus aliquod ejus ſimulacrum in hodierno jure cenſitico ſuperſit: verum nimiam veriti prolixitatem his talibus ſuperſedere jubemur, præſertim cum adhuc de aliis libri acceſſionibus dicendum reſtet. Etenim præter ea quæ haſtenus retulimus, ſuperadditur in fine *Diatribæ de Ratione Juris docendi & diſcendi*; quæ quidem jam ante quadriennium prodierat, ſed nonnullis aucta fertur paralipomenis. Conſcripta vero eſt

per modum Dialogi cujusdam, & præcipua ibi quæstio ventilatur, an methodus ubivis fere recepta, jus ope certorum compendiorum & systematum addiscendi, proficua sit nec ne. Colloquium scilicet olim Lugduni in horto Joh. Frid. Bœckelmanni habitum fuisse aut narratur, aut fingitur, inter Bœckelmannum, Georgium Conradum Crusium, Hadrianum Wyngardenium, & Huberum nostrum: ubi Crusius quidem acri oratione usum compendiorum juris civilis in scholis privatis insectatur, tanquam præcipuam causam corruptæ nunc adeo Jurisprudentiæ, & statim sub ingressum tyronibus omne jus antiquum cum omni artis criticæ instrumento commendat: quas tamen res vicissim Bœckelmannus non nisi ab illis, qui prius unversum jus methodo paratitlari didicissent, cum fructu tentari tractarique posse, prolixè sustinet. Tandem Huberus quoque in partes vocatus, varias juris docendi rationes, inde ab ævo Justiniani adhibitas recenset, & quænam præstantissima sibi videatur, exponit, ac de usu & abusu Critices hac in parte differit. Systemata juris quod attingit, ea non improbat, modo a duobus scopulis caveatur: nempe primo, ne sicca & jejuna proferantur auditoribus, sed talia, quæ gustum & initium melioris doctrinæ exhibere possint: deinde ut assiduis hortamentis & exemplo illis præeatur, ne in his subsistere præsumant: quo nomine graviter invehitur in istos artis sanctissimæ nundinatores, qui Juris Doctores intra paucos menses perficiendos impudenter suscipiunt. Denique idem Huberus a Wyngardenio rogatus, totum studii juridici cursum, sicut ipse studiosis præeundum censet, succincto orationis filo dimittitur, saluberrima in eam rem consilia suppeditans, dignaque quæ a quolibet solidæ Jurisprudentiæ cupido legantur, cordique sedulo habeantur. Cæterum additus quoque libro est index materiarum, ab Autoris filio Zacharia confectus, quem tamen ut per occupationes augere sibi licuisset, exoptat, non negans hoc genus scripti locupletiores sibi exigere potuisse.

*ULRICI HUBERI DISSERTATIONES JURIDICO-THEOLOGICÆ VII, de fœderibus, testamentis, liberationibus, satisfactionibus, acceptilatione, jure crediti divini, equitate, dispensatione & redemptione. Accedit de Prætorio Liber singularis.*

Franequeræ, apud Henr. Amama & Zach. Tædama, 1688, in 8.

Ea

**E**A, in quibus hactenus versati sumus, nobilissimi Huberi scripta, jam antehac, uti dictum, lucem viderant, utut non tantis ex-culta accessionibus, sicut jam prodierunt: ast quem nunc exhiben-dum adhuc habemus, novus liber est, nec hactenus publici juris fa-ctus; cujus elaborandi hanc sibi causam fuisse perhibet. Factum aliquando esse, ut de foederum & testamentorum proprietatibus, quemadmodum in Sacra Scriptura tradantur, eademque in jure sint cognita, fortuiti sermones inter se & amicos quosdam inciderint, & familiariter ventilati fuerint: postmodum vero, cum disputatio-nes de ratione testimonioque, Spiritus Sancti a ratiocinatione distincto ipsum cum duobus Academiae patriae Theologis commisisset, (qua de controversia egimus in *Actis anni proxime elapsi* p. 405.) considerationes ab ipso ea occasione habitas, ab istis una in scenam productas & exagitatas esse: at nihilominus se tum quidem hanc- ce litem dilatam maluisse, donec disputatione, quae tunc praemanibus erat, defunctus esset. Fatetur quidem, se adhuc dubium haesisse, an hoc tempore faciendum esset, ut propositi illius memor, eas ma-terias, de quibus isti tantum agendi pruritum ostenderant, in ordi-nem collocandas ad manus iterum sumeret, quasi priori illa lite jam finita: praesertim cum adversarii repetitis promissionibus publicae ad ejus librum responsioni semet obstrinxissent, ac praeterea plures viri doctissimi, (quos inter nominat Gisbertum Cocquium & Jaco-bum Oldenburgium) in medium adversus illorum patrocinium pro-diissent. Ait tamen, haesitationem hanc tandem sustulisse Bibliothecae Universalis autores, qui non aliter scribant, ac si ejus adversarii causam illis suam delegassent. Significare enim illos Reipub-licae literariae, quasi ex mandato, Theologos Franckeranos, ami-corum consiliis obsecutos, nihil amplius de causa rationalistica lu-ci dare constituisse; id interim agentes, ut in novellis istis Com-mentarii adversus novam editi sententiam, quam tenuissime exhi-beantur, ne quis opus esse responso praesumere possit. Ipsas jam has Dissertationes quod concernit, agitur in IV prioribus de Foederibus & Testamentis: ubi Autor ingeniose deducit, quibus in mate-riis Theologicis rectius foederis, quibus testamenti significatio con-veniat, cum alias vox *διαθήκης*, in sacris multoties obvia, utramque interpretationem admittat. Praesupponit autem, terminos istos



*im* sit clausum, mysticum, invalidum, sacrificiis, ceremonisque ad-  
 umbratum, sanctionibus inculcatum & promissionibus obscuris con-  
 firmatum: *novum* vero sit idem apertum, simplex, validum, clarum,  
 rituum legumque vinculis solutum, jure factoque credentibus obla-  
 tum: nec *fœdus* aliud, quam quod testamenti vim præoccuparet.  
 Defuncto Testatore cessasse diem successionis, id omnibus populis es-  
 se denunciatum, hereditatem promiscue oblatam, a credentibus  
 vi gratiosi testamenti per fidem, sine ulla pactione aut exactione præ-  
 via esse adquisitam; stipulationes a Legatis Dei interpositas efficere  
*fœdus externum*, ante & citra quod hæreditariû jus perfecte quæsitû  
 sit; ut tamen assurgens ad testatoré redivivum mens fidelis ei se quo-  
 que obstringat, & hereditatem acceptet, cum præceptis testamenti,  
 ut heredem decet, observandis, dilata possessione & usufructu bono-  
 rum in futurum, cujus spei exercitium sit quasi commercium rogan-  
 di, respondendi, stipulandi, repromittendi, & sic fœderis instar se  
 habere cum Deo & Christo, quod scilicet verum jus hereditarium  
 consequatur &c. Exercitationis V loco, postquam dubium movit,  
 quomodo ante mortem Redemptoris & Testatoris, adeoque ante so-  
 lutionem præstitam, pro liberatis a reatu haberi, & consequenter  
 heredum jus per fœdus adipisci potuerint; inserit Disputationem de  
 Liberationibus, ante 16 annos jam elaboratam & editam, occasione  
 quorundam Hungarorum Theologiz studiosorum, qui Institutiones  
 Juris ita sibi explicari ab Autore expetierant, ut si quid occur-  
 reret, quod in theologicis iisque controversiis, quæ de casibus conscien-  
 tiæ agitantur, usum habere posset, lectionibus admisceret. In hac  
 disputatione, ubi de variis modis liberationis in jure fundatis tra-  
 ctat, eo potissimum inclinatur, liberationem a Christo factam *Expro-*  
*missioni* quamproxime accedere. Exercitatio VI in eodem argu-  
 mento versatur, ac in priori tradita ad hypothesin magis deducit &  
 ab objectionibus vindicat. Denique VII Dissertatio affinem de sa-  
 tisfactione materiam persequitur, ubi simul alia nonnulla argu-  
 menta, quæ in Rubrica libri nominantur, pertractata sunt, quem  
 in finem in plures sectiones subdivisa est: de quibus omnibus sigilla-  
 tim hic agere nil attinet, cum jucundius ea ex libello ipso peti que-  
 ant, præsertim dum cuncta concepta sunt concisa & perspicua bre-  
 vitate. Annectitur dissertationibus liber de *Prætorio*, cujus Paulus

meminit *ad Philipp. l. v. 13.* Directus hic est adversus scriptorem quendam, cujus nomen reticet autor, qui fastu, ut ait, juvenili inflatus non modo nostro se opponere, sed & Chrysoſtomū omnesq; fere reliquos interpretes, tanquam antiquitatis ignarōs explodere præſumſerat, acriterque defenderat opinionem a ſe excogitatam, nullum ſcilicet unquam Romæ Prætorium, nec eo tempore quo Paulus ibi fuit, nec alias fuiſſe; nec adeo verba Pauli dicentis, vincula ſua manifeſta eſſe *in toto prætorio*, exaudienda eſſe de Cæſaris palatio, ſed de cohortibus Prætoriiis: nimirum Apoſtolum, cum eſſet Romæ captivus, eo quod unum e militibus Prætorianis perpetuum domi cuſtodem haberet, ad ſe ex more illorum temporum catena alligatum, hac occasione tantum negotii & conſuetudinis cum prætorianis militibus habuiſſe, ut ejus innocentia maxime ab iſtis fuerit cognita; idque præcipue designari his verbis: *ἐν ἅλῳ τῶ πραιτωρίου*, i. e. in omni illa multitudine militum. Novæ itaque hujus opinionis abſurditatem perquam erudite oſtendit noſter, ex antiquis ſcriptoribus evincens, vocem Prætorii nuſquam in eo ſenſu reperiri, ut cohortes Prætorias ſignificet; ſed olim quidem ſemper de Tabernaculo Imperatoris; recentius vero de auditorio juris dicendi, quod partem in palatio Cæſaris conſtituerit, prædicari: ut adeo nil obſtet, quin recepta hæcenus interpretatio, omiſſa opinione iſta nova & fundamento carente, commode retineri valeat.

**OPUSCULA MYTHOLOGICA, PHYSICA ET  
Ethica, Græcè & Latine.**

Amſtelodami, apud Henr. Wetſtenium, 1688, in 8.

**P**Leraque Opusculorum, quæ hoc volumine comprehenduntur, junctim Cantabrigiæ jam A. 1671 edita fuere, clariffimi ac de Græcis in primis litteris meritiffimi Angli, *D. Thoma Gale* ſtudio ac induſtria. Quemadmodum non multo poſt, anno nempe 1675, idem Vir celeberrimus aliud Scriptorum Hiſtoriæ Poeticæ Græcorum volumen, quo *Apollodori Athenienſis* Bibliotheca, *Cononis* Narrationes quinquaginta, *Ptolemai Hepheſtionis* Nova ad variam eruditionem Hiſtoria, *Parthenii Nicaenſis* Erotica, & *Antonini Liberalis* Metamorphoſes continentur, Pariſiis, præmiſſa luculenta de ſcriptoribus  
Mytho-

Mythologicis Dissertatione, & subjunctis doctissimis notis, typis exscribi curavit. Cum vero prioris tomi exempla (alterius enim in officinis librariis hic illic supersunt quædam) distracta dudum essent, facile sibi Vir publici commodi studiosissimus, sollicitante imprimis haud inerudito apud Batavos bibliopola, *Henrico Westenio*, id imponi passus est laboris, ut opuscula Mythologica, priore olim volumine edita, notisque suis illustrata revideret denuo, ac cum auctario quodam recudenda typis Amstelodamensibus committeret. Ita nata tandem nova hæc editio fuit, eo gratior Orbi Litterato futura, quod non tantum accessione quorundam opusculorum locupletata est, sed nitidissima insuper, & quod laudem præcipue mereatur, quam emendatissima prædiit, clarissimo ac diligentissimo viro *Marco Meibomio*, cui multum hoc etiam nomine Respublica literaria debet, curante. Sed opuscula ipsa paucis recenseamus.

I. est *Palephati de Incredibilibus Historiis*, opus vulgo notissimum. Præmissa illi sunt testimonia de eo veterum, nec non de *Palephatis* (quatuor enim ejus nominis fuerunt) judicium *Gerhardi Johannis Vossii* in libro de Historicis Græcis, quem lucem denuo visurum propediem, & altera quidem parte auctiorem, obiter indicatur.

II. ejusdem argumenti est, *Heracliti de Incredibilibus*. Illud e tenebris primus produxit, Latinaque versione donavit *Leo Allatius*, ediditque Romæ A. 1641, sed ignarus, cui inter tot ejusdem nominis scriptores opusculum hoc, antiquæ quidem notæ, esset tribuendum. At *Galius* noster *Heraclitum* pro *Heraclide* (quæ nomina facile confunduntur) scriptum conjectat, censetque libellum hunc operis majoris, ab *Heraclide Lembo* olim compositi, epitomen esse, ab *Agatharclide*, de quo *Photius* in Bibliotheca tmem. 213, confectam.

III. est *Anonymi*, sed *Heraclito* longe recentioris, *de Incredibilibus* itidem opusculum, ab eodem *Leone Allatio* Latine versum & ex codice Vaticano A. 1641 editum. Atque hoc etiam nonnisi Excerpta ex majori quodam opere contineri, existimat *Galius*.

IV. est *Eratosthenis Cyrenæi de Catasterismis*, seu siderum schematibus libellus. Est hic *Eratosthenes* ille, qui quod in omni doctrinæ genere secundas ab illis ferret, qui ad summa accesserant, cognomen-



nomento *Βητα* (sic enim apud Suidam in *Εεγοροθίνης* legendum *Galius* censet, non, ut in impressis codicibus, *βήματα*) vocatus est, variique generis scripta, quorum accuratum catalogum *Galius* in præfatione exhibet, reliquit. Ex quo thesauro tamen paucissima ad nos ramenta pervenerunt: inter quæ hoc de Catasterismis opusculum, cum nonnullis aliis, primus publici juris A. 1672 Oxoniæ fecit *Johannes Fell*, vir non minus eruditione præclara morumque sanctitate, quam Episcopatu Oxoniensi recte laudabiliterque gesto celeberrimus.

V. est *Phurnuti*, aut potius *Cornuti*, de *Natura Deorum* Commentarius; Conrado Clausero Tigurino interprete. Cum vero Cornuti plures fuerint, Platonicum illum hujus libelli auctorem *Galius* arbitratur, quem toties Porphyrius laudat, & cujus *μεγαλη-πτικὸν* scribendi modum Origenes & Proclus dicuntur imitari.

VI. est *Sallustii* Philosophi de *Diis & Mundo* liber; interprete Leone Allatio, a quo Romæ primum A. 1638 fuit editus. Synchronon *Simplicio* autorem hunc fuisse, clarissime *Galius* ex hujus in *Epictetum* commentariis evincit. Subjiciuntur autem opusculo huic non Galii solum, sed & *Luca Holstenii* notæ, inque iis selecta ex Platonicis, Proclo inprimis loca, Sallustium hic illic illustrantia.

VII. *Homeri Poeta Vita*. Præmitti hæc melioribus & antiquioribus *Homeri* editionibus solet, & cum alia Poetæ illius vita, quam *Plutarchus* concinnavit, conjungi. Tametsi vero non desint, qui præsens etiam opusculum *Plutarcho* vindicent, argumentis tamen non contemnendis comprobatur *Galius*, non *Plutarcho* illud, quem unius *Homeri* duas vitas composuisse, utique vero non est simile, sed *Dionysio* potius *Halicarnasseo* tribui debere.

VIII. *Heraclidis* (aut *Heracliti*, ut mallet *Galius*) in *Homericas de Diis sententias Allegoria*; Conrado Gesnero Tigurino interprete. Opusculum semel iterumque olim excusum, ex manuscripto codice, quo *Galius* suis usus, haud parum lucis accepit. Neq; dissimulandum, symbolam suam ornando libello contulisse juvenem Græce doctissimum, *Nathanaelem Mazerium*, a quo cum tempore fortassis *Homero* ipsi, in quo magna diligentia versatus dicitur, novum decus conciliabitur.

IX. *Ocellis Lucani de Universæ Naturæ*, & *Timei Locri de Anima*

man-

*mundi & Natura*, Opuscula. Auctores hos ex ipsius Pythagoræ disciplina profectos, ac Platone antiquiores esse, publice constat.

X. *Theophrasti Characteres Ethici*. Opusculum sæpius excusum, sed cui ope MS. codicis nonnihil prodesse Galius quoq; voluit, spem suam professus, fore, ut cum in itinere Italico, quod in Actis A. 1687. p. 593 recensuimus, clarissimus *Mabillopius* MSti alterius codicis in Abbatia Florentina servati meminerit, Philologus aliquis ad perficiendum hunc libellum operam suam conferat.

XI. *Demophili Similitudines: Democraticæ Philosophi Auræ Sententiæ: Secundi Atheniensis Sophistæ Sententiæ*. Trium nempe Pythagoricorum Opuscula, quæ primus e tenebris eruit notisque suis illustrata Romæ A. 1638 Lucas Holstenius edidit.

XII. *Sexti Pythagorei Sententiæ*, e Græco olim in Latinum a Ruffino verba, & Xysto Romanæ Ecclesiæ Episcopo, falso attributa. Q. Sextium, & ut a filio distinguatur, Q. Sextium Patrem rectissime auctorem hunc vocari, docet in præfatione Galius, e quo Seneca, Plinius, Plutarchus, Jamblichus, & fortasse ante hos omnes Cicero, quamplurima hauserint. Sextum etiam, a quo multa salutaria se didicisse M. Antoninus Imperator libro I. τῶν εἰς ἑαυτὸν commemorat, non Chæronensem illum Plutarchi nepotem, sed nostrum hunc Q. Sextium, cognomento Romanum, fuisse arbitratur. Fraudem vero Ruffini, qua hoc cujuscunque, certe Pythagorei Enchiridium, Xysto supposuit, jam ab Hieronymo aliisque notat fuisse deprehensum.

Atque hæc sunt, quæ clarissimo Collectori uno hoc volumine complecti visum fuit, ad moralem partim philosophiam pertinentia, partim & maxime quidem ad poetarum antiquorum fabulas explicandas, genuinumque earum sensum ac scopum eruendum directæ. Subjecit tamen, quem editionis curam habuisse diximus, *Marcus Meibomius*, novisque suis illustravit notis alia quædam ex Pythagoreorum libris fragmenta, in quibus de morali philosophia agitur, desumpta partim ex Stobæo, quæ Latine vertit jam olim cumque notis edidit Gulielmus Canterus; partim aliunde deprompta, velut incerti auctoris Dissertationes Morales, ab Henrico Stephano primum in lucem protractas, cum versione & notis Jo. North; Archytæ Fragmenta ex Jamblichi Protrepticis; Lyfidis Epistolam ad Hipparchum &c.

Unicum superest, de quo admonendum Lectorem Benevolum duximus: in hac Opusculorum supra recensitorum editione id inter alia curasse clarissimum *Meibomium*, ut textus Græcus, reje-ctis scripturæ compendijs (abbreviaturas vulgo vocant) quæ usur-pari in typographicis officinis solent, integris literarum formis ex-cuderetur: quo invento, si in usum ab aliis etiam recipiatur, novum haud dubie decus typographiæ accedet. Idem insti-tutum in Diogene etiam Laërtio excudendo servabitur, cujus novam editionem a Wetstenio dudum promissam eo avidius expe-ctamus, quod ejus quoque curam Meibomius suscepit, ut juventam olim, ita nunc senectutem bonis litteris ornatis impendens. Quemadmodum optamus etiam, ut Jamblichus de vita & secta Py-thagoræ, quem ex variis MSS. auctum & emendatum, novaque ver-sione donatum clarissimus *Galins* Orbi erudito promittit, lucem propediem aspiciat.

*HORTI MALABARICI Pars VI. VII.  
VIII.*

Amstelodami, apud Henr. Boom &c. 1686, 1688, fol.

**D**E amplissimo opere hoc Botanico, decem abhinc annis edi in Hollandia cœpto, Virique Generosissimi, cujus auspiciis atque præcipuæ curæ Orbis illud Litteratus debet, Dn. *Henrici van Rheede tot Draakestein*, laudabili instituto, abunde a nobis dictum in Actis A. 1684. pag. 159, & A. 1685 pag. 401 meminimus. Itaque nunc in-dicandum solummodo Lectori Benevolo fuit, continuari splendi-dum illud opus, jamque, absente licet Nobilissimo Rhedio, ac in Indiam denuo publicæ rei causa cum imperio & magistratu extra-ordinario ablegato, tria nova volumina, sextum A. 1686, septimum & octavum hoc ipso anno 1688 in lucem prodierunt. Et sexti quidem edendi curam *Theodorus Jansonius ab Ameloveen*, septimi & octavi *Abrahamus a Poot*, Medicinæ Doctores sustinuerunt: singula vero brevibus, at doctissimis notis *Johannes Commelinus*, Reipubli-cæ Amstelodamensis Senator amplissimus, & si quisquam alius, rei Botanici peritissimus, illustravit. Exhibentur sexta parte va-rii generis *arbores & frutices*, præcipue *silquosi*: septima varii ge-neris *frutices scandentes*: octava varii generis *herba pomifera & le-*

MENSIS SEPTEMB. A. MDC LXXXVIII. 480

*leguminosa*. Deprehensuri vero sunt Botanices cultores in his etiam voluminibus, non nitidissimas tantum arborum, fruticum atque plantarum effigies, sed omnium quoque descriptionem accuratam, incidentque subinde in observationes non pœnitendas, Quemadmodum, ut unum ex singulis tomis exemplum adducamus, *Mansjedi*, proceræ arboris, semina apud Malabares, aurifabris & gemmariis usum in ponderandis mercibus præstare memorantur, ob æquale quo singula gaudent, pondus, quatuor nempe granorum. Frutex *Pee-Amerdu* vel ex eo notabilis est, quod radix ejus æque extra ac intra terram, imo funiculo suspensa; aërique exposita non caules tantum emittat, sed floreat etiam fructusque ferat, nudis ramis idem facientibus. *Cumbulam* planta, quam *Commelinus* in subiecta notula Peponem oblongum apud *Morisonium* Hist. Oxon. Sect. I. c. 3 esse arbitratur, quam diu tenera est, venenosa esse perhibetur; ubi maturuit, alexipharmacum. Cum autem omnis hæc e terra nascentium scientia oblectamentum quidem haud leve, emolumentum vero vix aliquod præstet, nisi ad usum quem in re medica habet, respiciatur; id curæ quoque illustris Auctor habuit, ut quibus morbis quæque medeantur (paucis exceptis, quorum usus nondum exploratus est) Lectorem suum non pateretur latere. Suffecerit nobis iterum exemplum unicum ex singulis exhibuisse tomis, cum in officinis nostris exoticorum horum pharmacorum paucissima reperiantur. Arboris *Wellia Tegera*, Belgis *Groot Glidsbowt*, partes omnes, si radicem exceperis, addito cumino, saccharo candido & lacte, finiunt gonorrhæam virulentam: folia lacti vaccino incocta, vel in balneum parata, articulare expellunt morbum: cortex cum saccharo & aqua lævigatus, diabete commodus est: radice cortex cum croco virente lacte exceptus, podagræ nodosæ succurrit. Frutex *Schunambu-Valli* insignia medicamenta præstat. Succus expressus cum oleo coctus, ac forma emplastri adhibitus, crassos humores digerit: decoctum cum saccharo in febribus ardentibus & plenitudine summo cum fructu exhibetur: aqua ex trunco stillatitia cum saccharo idem præstat, tussim lenit, sanguinem purificat, vomicam pulmonum curat: radix trita & aqua cocta odontalgiam amovet, & foetorem gingivarum: cortex tritus in-garmationem ulcerum promovet. Nec minorem usum planta *Tora-Piri*

Part. VI.

pag. 25.

Par. VII.

pag. 37.

Part.

VIII.

pag. 5.

Part. VI.

pag. 17.

Part. VII.

pag. 21.

Part.

VIII.

pag. 33.

Ppp 2

*Piri*, quæ Balsaminæ Cumerinæ species Commelino est, præbet. Ex ejus enim foliis & allio medicamentum conficitur errhinum, pro morbo comitiali: ex succo foliorum & oleo *t Zil-Elu* linimentum præparatur, quo maniacorum tempora summo cum successu perunguntur: ex eodem succo cum *pipere longo* & *auripigmento* pilulæ conficiuntur, oculis immittendæ, pro virulento serpentis morfu: cortex fructus cum succo foliorum lævigatus, in alienatione mentis pro suffimento adhibetur, funiculo laneo immisso.

## JACOBI LE MORT MED. D. LUGD.

*Bat.*

Pharmacia & Chymia rationibus & experimentis auctioribus instructa.

Lugdani Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1688,  
in 8.

Quas Actis nostris mense Majo anni 1685 pag. 239 inseruimus, Pharmaciam & Chymiam, eas nunc iterum memorare breviter volumus, quod cum augmento intercalari recusa denuo videantur. Et quidem quod ad Pharmaciam attinet, in ea, præter Dedicacionem & Præfacionem mutatam, in methodo generali simplicia præparandi, leguntur materiârû de quibustractatur, non tantû definitiones, verum etiam explicationes passim uberiores. Hinc ad specialiora ubi deventû est, singula accuratiori ordini includuntur, accessionibus hinc inde referta. Sic ubi capite 18 de sirupis agitur, sirupi asthmatici, catholici purgantis, & rosarum solutivi descriptio traditur, quorum expers est prior editio. Pari modo caput 19 aquam hystericam succinctam & efficacem, nec non spiritum carminativum cum Sylvi inventione celebratum, tum aliû exhibet. Capite 21 duo decocta, unum e lignis & radicibus, alterum ex herbis, radicibus & seminibus paranda docentur. Sic capiti 23 accessit electuarium purgans catholicum, nec non lenissimum & suavissimum aliud; item antifebrile, ut & cardiacum. Caput 25 præter alios in priori editione recensitos pulveres, jam antinephriticum recipit. In capite vero 26 non tantum pilulæ martiales, sed & ma-

gistra-

MENSIS SEPTEMB. A. M DC LXXXVIII. 482

gistrales additæ sunt, sicut in cap. 28 oleum otalgicum & sarcoticum, ac in cap. 29 balsamum Locatelli descripta habetur. Tum vero integrum caput 30 de novo insertum, quod de vernicibus parandis imprimis e succino, mastiche, gummi copal &c: agit. Hinc succedit caput 31, quod unguento ad scabiem & magistrali auctum reperitur. Ac tandem ultimo capite emplastrorum ordini interposita sunt cephalicum, stomachicum, & ad pedum clavos.

Nova Chymia editio itidem aliam præ se fert Dedicacionem, aliam Præfationem, in qua famæ suæ contra Marggravium & alios, quos vocat, obtretratores patrocinator, ac vitæ suæ quasi quandam epitomen interfert. In ipso deinde frontispicio libri positiones Medicas 30, Chymicas 26 de novo addidit, quas paradoxas primo intuitu esse fatetur, sed diuturna experientia probatas. Loca vero singula, quibus passim objectiones malevolorum refutat, hic recensere, brevitatis, qua Circumscribimur, limitibus officeret. Vel unicum saltem notamus caput 15, ubi circa elixir proprietatis cum acido, nec non circa magisterium herbarum commentando prolixè sententiam suam & explicat, & aliter opinantes refellere studet. Finis libri quidem auctus novo capite de mineralium & metallorum tincturis videtur, sed re ipsa aliud non accessit augmentum, quam uberior dictorum expositio, cum iidem processus in priori editione cap. 19 pariter extent.

**JOHANNIS METERI SS. LITTERARUM DO-**  
*ctoris & Professoris Uxor Christiana, sive de Con-*  
*jugio inter duos, deque incestu & divortio*  
*Dissertationes tres.*

Amstelodami apud Janfonio - Waesbergios, 1688, in 4.

**Q**uamvis non pauci eruditorum in explicandis, quæ præsertim dissertationes exhibent, argumentis jam occupati fuerint, operæ tamen pretium se facturum credidit clarissimus Autor, si ad eorum pleniorè illustrationem, suam quoque confertret symbolans. Inprimis cum animadverteret neminem, qui Karæorum circa hæc a Talmudicis doctoribus maxime dissentientium, istique scopo haud

parum inservientium sententias & placita, præter ea quæ habet Seldenus, e latebris eruta in lucem publicam protruserit, nec ipsum lateret, quamplurimos viros doctos illorum cognoscendorum ingenti flagrare desiderio; rem curioso lectori non ingrata se facturum speravit, si in omnibus dissertationibus rarissimum Commentarium Eliæ ben Mosi Karzi, quem Seldenus scriptoris doctissimi elogio passim exornavit, MSum tamen atque mutilum duntaxat citare potuit, ex instructissima Bibliotheca Lugduno-Batava, ubi inter alios exstat, Constantinopoli sub titulo *Adderet Eljabu* impressus, exhiberet. Nec inconsultum judicavit, si in ardua satis ac difficili hac materia, Theologorum pariter atque Jurisconsultorum consilia & responsa ex diversis Autoribus colligeret, varios casus interdictis Mosaiscis subnecteret, ac ejusmodi fundamenta jaceret, ut inde similes facile queant solvi. Præterea & in eo fuit Autor doctissimus, ut de quibus alii operosius, ipse strictim ageret, & quæ illi levi brachio attigerunt, plenius excuteret. In dissertationum prima, quæ de conjugio inter duos agit, & polygamie patris, præcipue Theophilo Aletheo, Athanasio Vincentio atque Daphæzo Arcuario est opposita, omnia loca V. & N. T. quæ ea de re agunt, erudite exponit, & ab exceptionibus Adversariorum solide vindicat. Altera in gradus prohibitos, cæterasque nuptias illicitas, & pœnas annexas inquirat, legum divinarum, quæ Levit. cap. XVIII & XX exhibentur, genuinum sensum ex genio linguæ Hebraicæ eruens. In tertia ex jure divino præter fornicationem plures divortii causas non esse admittendas, contra Grotium atque Seldenum evincere conatur.

**JOH. MARIANI GHIARESCHI, MEDICI LUCENSIS, Observaciones de vegetabilibus absque terra adminiculo producendis.**

Excerpta ex Ephemeridibus Parmensibus A. 1687. num. III. VI. & IX. pag. 46, 96, & 154.

**H**Aud ignotum est, dari plantas, quæ utut humum non attingant, sed aliis modo arboribus aut vegetabilibus innascantur & adhæriscant, nihilo tamen secius lætè crescere & germinare deprehendantur.

hendantur; quo in numero sunt Cuscuta, Viscum, Hedera aliaque. Veruntamen licet hæc tales immediate telluri non cohæreant, indeque nutrimenta nanciscantur; idem mediate saltem faciunt, dum ex arboribus, quibus velut nutricibus utuntur, alimentum, quod hæc crudum e terra traxerant, præparatum jam magisque elaboratum affugunt atque hinc majora indies incrementa sumunt. Num autem absque omni, tam immediato, quam mediato terræ commercio plantas producere, & quatenus eas sic educare detur, experimentis indagare instituit solertissimus Ghiarschius. Et initio quidem circa vegetabilia imperfectiora, fungos nempe, occupatus fuit, & aliquoties, variis etiam anni temporibus, e nudis istis involucris tortilibus, quibus lagenæ vitreæ circumvestiri solent, in vase huius rei aptato aqua tepida irrigatis, absque ullo terræ interventu, intra duodecim circiter dies, produxit fungos diversæ magnitudinis; palmum aliquando longitudine, pennam anserinam caulis crassitie adæquantes. Quem caulem intus concavum, & in subtilissimas ac sine microscopii ope vix conspicuas radices desinentemprehendit. Observavit, quandoque ante eorum productionem per triduum aut quadriduum apparuisse speciem quandam situs seu lanuginis, e cujus medio dein fungi sint enati; & horum quidem summitatem primo non absimilem esse turionibus asparagi, & vitri auxilio umbellam clausam ostendere, quæ postea ad latitudinem transversæ pollicis semet expandat, ex parte quidem concava striis nigris, ex convexa vero punctis albis signata. Vidit etiam fungos tales a radiculis licet avulsos, at in vase relictos, ad tertiam adhuc longitudinis, quam prius habebant, partem crevisse unius diei spatio, quin & circa eorum extremitatem alios duos aut tres exiliores propullulasse: dum interim illi, qui non avulsi fuerant, dimidio altius surrexerant. Præterea observavit aliquando, non tamen nisi semel; abrupta a caule suo umbella, inde prodisse ingentem numerum animalculorum velocissime currentium, coloris flavi summe transparentis, quæ adhibito microscopio, instructa comparuerint sex pedibus, duobus cornibus, pilisque rarioribus. Denique compertus est, tametsi ad indagandam quadantenus virtutem feminalem horum fungorum, prædicta lagenarum involucria prius in aqua bulliente cocta fuissent, nil tamen inde, aut parû diversum, quoad hanc fungorum productionem contigisse.

Ulc.



Ulterius dein semet applicuit Noster culturæ aliarum plantarum, simili modo perficiendæ. Nimirum in isto suo vase, super dimidia talismodi lagenæ veste seu involucro, varii generis semina conseruit, fabas puras, pisas, phaseolos, ciceris grana, vicias, triticum; secale, panicum, frumentum Saracenicum, cucumeres, melopepones & fœniculum: nec omni successu tentamen caruit; nam mediante calore Solis moderato, & humiditate necessaria, varia ista semina, diversis licet temporibus germinarunt; alia tamen aliis felicius. Fœniculum enim, frumentum Saracenicum & milium, altitudinem trium digitorum transversorum crescendo non superarunt; reliqua fere ultra semipedem excreverunt: ast dein successive rursus marcerunt; nisi quod ciceris semina, postquam dictam akitudinem attigerant, evulsa & in vas terra plenum transplantata, flores fructusque maturos tulerunt. Inter alia observavit, duas fabas, quarum quælibet ante sationem 10 grana pependerit, postquam ad determinatum crescendi terminum pervenerant, eradicatas in tantum pondere auctas fuisse, ut singulæ 72 grana haberent, computatis simul radicibus, caule & foliis: unde concludit, incrementum istud non nisi soli aquæ communi affusæ adscribi posse, nec ullatenus hic terram concurrisse; id quod in experimento acutissimi Helmontii in salice, itemq; clarissimi Boylei in pepone Indico, institutis suspicari quem facilius posse autumat. Cæterum ipsum illarum fabarum corpus, quod nullatenus fere alteratum apparuit, a caule avulsum pependit 14 grana, & in Sole siccatum deinde grana 7; ut adeo grana omnino 3 de pondere, quod ante sationem habuerat, amississe visum sit: quod quidem decrementum nimium fere Noster arguit, intuitu sententiæ modernorum quorundam Philosophorum statuentium, puriorem illam particulam, quæ verum semen continet, non nisi 2800<sup>partem</sup> partem efficere seminis crasso modo ita vocati: existimat nihilominus, in fabis illis partes quasdam magis volatiles, diuturno humore & calore solutæ, facile evanescere & avolare potuisse.

Postea temporis, quo feliciter adhuc procederet experimentum, loco involucrorum talismodi lagenas vestientium, (cum ea sufficientem plantis humiditatem vix præbere videret, maxime si non vetustiora, sed recentia adhibeantur,) adsumsit scobem ligneam siccata; utpote quam aptiorem iudicavit recipiendæ humiditati,

tati, radicibusque plantarum intra se admittendis: præterea ad irrigandum non aqua saltem communi usus est, sed & subinde alia, in qua prius materia quædam, ut ait, aquea & ignea, calida & frigida fuit dissoluta. Hoc pacto seminum germina & altius assurgere crescendo, & virorem magis vividum ostendere deprehendit; speciatim tres fabas narrat ita successisse ad sesquipedis fere altitudinem, nec gemmas modo protrulisse, sed & flores successively per mensis fere spatium erumpentes ostendisse. Non diffitetur tamen, in aliis plantis successum experimenti haud ita expectationi respondisse: nimirum lupinum, secale, ac hordeum non ultra dimidium palmum enata rursus exaruisse; id quod etiam in semine cucumeris contigit. Basilicum protrulis aliquot foliis virorem quidem retinuit, at altius succrescere haud observatum est; id quod Noster vel ideo miratur, cum herba hæc alias humoris amica, si vel exilis e terra eruatur vasque aqua pleno immittatur, late florere soleat: non tamen absque ratione hoc nomine inculcat frigus, vegetationi quippe plantarum haud parum inimicum; dum postrema hæc experimenta ab initio modo Septembris ad medium Novembris facta fuerunt; eandemque causam fuisse arguit, cur fabæ illæ, cum tam vivide flores dedissent, non etiam fructus & siliquas tulerint, sed marcescere dein coeperint. Spondet proinde, se plura hujus rei experimenta facturum, curiosisque posthac communicaturum; quousque etiam differt descriptionem tam vasis, ad hoc negotium accommodati, (quod microcosmicum vocat, ob effectus quosdam simile quid macrocosmi naturæ exhibentes) ut & materię illius ad irrigandum adhibitæ: de qua tamen nondum pro certo asserere audeat, an multum contulerit ad maturandum vegetabilium incrementum; dum se non satis per experientiam novisse ait, quantum temporis alias semina illa ad germinandum requirant. Cæterum varia hac occasione circa plantarum vegetationem observare ipsi obtigit: v. g. si post factam radicationem granum seminis evertatur consulto, ita ut radix sursum spectet, fieri ut hæc intra spatium unica nocte minus cuspidem deorsum flectat, & modo per spiralem, modo serpentinam, modo aliam lineam fundo semet inferere laboret. Expertus est præterea, radicem semper prius grano enasci, eamque non rumpere corticem, sed perforare solum, quem deinde germen subsequens demum dissilire faciat;

ciat; qua in re nonnullos e veteribus philosophis falsos fuisse perhibet, perinde ac in eo, quod autument, semen non prius germinare, quam nigro colore imbutum appareat; id quod pariter a se nunquam observari potuisse testatur.

**C. BONTEKOE METAPHYSICA, EJUSDEM-  
que de Motu liber singularis, nec non Oeconomia  
animalis. Accedit A. Geulincx Physica vera.**

Lugduni Batav. 1688. apud Joh. de Vivie & F. Haaring.

Quos editoris cura hac editione conjunxit, tractatus posthumi sunt omnes, eorumque ultimus, qui *Physica vera* inscribitur, Arnoldum Geulincx, Professore quondam Leidensem parentem agnoscit, reliqui vero Corn. Bontekoe, Archiatrum Brandenburgicum, eruditione pariter & fato infelici satis nobilem. Quemadmodum vero parentum amor vix solet concedere, ut liberi sui aliorum conspectui exponantur, nisi elegantius paulo comiti & adornati; ita dubium nullum est, hos ipsos ingeniorum fetus nitidiori habitu prodituros fuisse in lucem, nisi mortis acerbitas aliorum tutelæ ipsos subjecisset. Sed ipsa tractatum argumenta videamus. Primus *metaphysicat* quasdam meditationes continet, in quibus Autor, postquam concluderat se existere & cogitare, mentis atque corporis sui proprietates paucis considerat; deinde vero ad Deum evehitur, cujus attributa contemplatur, mox tamen ad corpus seu materiam regreditur, ejusque proprietates generales ad mentem Cartesii explicat. Cum vero initio meditationum suarum supponat, omnia esse falsa, sollicitate statim inculcat, plurimū differre supponere & affirmare, & illud semper licere, adeoque nec peccati, nec periculi plenam esse suppositionem, non dari DEum. Id enim tantum agi, ut ex hoc supposito quid sequatur, ostendamus; quod si jam falsa & absurda conclusio exinde emanet, suppositionis absurditatem quoque evictam esse, ejusque contradictoriam firmo stare talo. Secundus Dn. Bontekoe tractatus de *motu* agit, maximam philosophiæ naturalis partem sex capitibus comprehendens. Primum enim simplices motuum differentias recen-

set,



TAB. X. ad A. 1688. pag. 498. M. Sept.

Fig. 2.

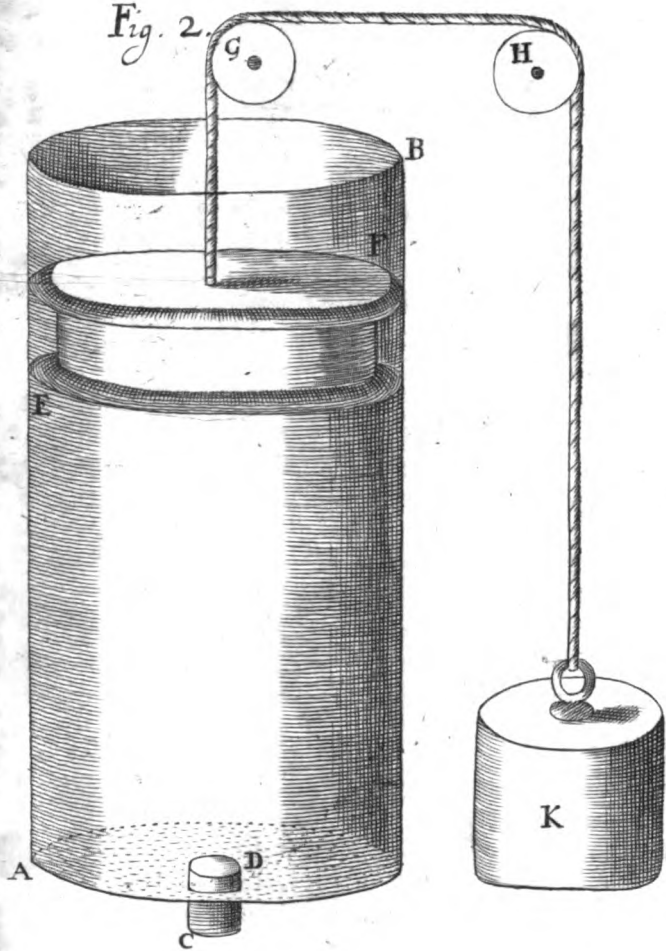
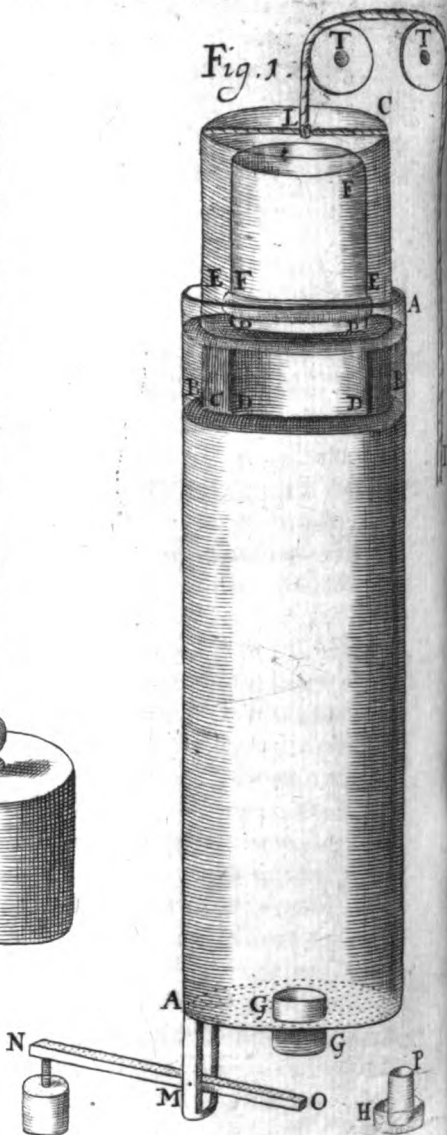


Fig. 1.



set. Secundum omnem motum a fluidis dependere probat, nec non omnia solida ex fluidis orta esse, perpetuamque fluidorum in solida, & solidorum in fluida conversionem ostendit. Tertiū causas motus ejusq; continuationem & interitū, nec non gravitatem & elasticitatem contemplatur, & projecta a fluida quadā materia deferri asserit. Utrū vero æqualis motus quantitas in mundo semper detur, ex ænomenis determinari posse negatur. Capite quarto de fermentatione & effervescentia, nec non de putrefactione agitur. Cum vero in omnibus hisce particulæ salinæ non minimam mereantur considerationem, in earum naturam inquiritur, illæque ab acidis distinguuntur, quum salinæ quidem sint oblongæ, rigidæ, pungentes & in aqua solubiles, acidæ vero breves, scindentes & aqua semper solutæ. Quintum caput explicationi fluiditatis atque firmitatis corporum insumitur, ita tamen ut Cartesium, quem in reliquis haud obscure sequitur Auctor, jam deserat, soliditatem corporum non a nuda quiete, sed a pressione fluidi ambientis, conjuncta cum certa particularum, ex quibus corpus componitur, magnitudine & figura deducat. Nactus vero occasionem de sale rursus agendi, id ipsum non esse productū ignis, contra recentiores quosdam defendit, subjiciens: unicum tantummodo sal dari in rerum natura, sub multiplici tamen forma adparens ob mixturam aliarum particularum: fixum enim fieri ex additione acidi inter comburendum facta, licet natura sua volatile sit. Capite ultimo de motu, qui ignem constituit, disseritur, & vitrificationis quoque ratio exponitur. Vis autem illa dissolvendi, urendi & calcinandi, quæ in igne deprehenditur, a particulis acidis & salinis in igne existentibus derivatur. Ad quæstionem, num Sol ignis sit, negative respondetur, quippe cum ignis ex subtili & terrestri materia, Sol vero ex sola materia subtili constet.

In *Oeconomia animali* ab assumptione nutrimentorum initium ducit Auctor, & digestionem considerata succi nutritii iter profequitur, quem in ventriculis cordis per aliquam fermentationem & effervescentiam immutari negat. Deinde ad motum sanguinis circularem progreditur, qui juxta ipsius computum fere tredecim vicibus horæ spatio absolvitur, ita ut eadem sanguinis quantitas ab utroque cordis ventriculo & recipiatur & emittatur, licet in demortuis animalibus dextri cavitatis fere duplo major deprehendatur.

Porro causas hujus circuitus investigat, & diastolem cordis partim a sanguine thalamis immisso, partim a motu restitutionis, qua parietes contracti resiliunt; systolen vero a toto musculo cordis ab influente succo nerveo inflato derivat, nec non aerem inspiratum, qui elasticitate sua sanguinem in arteria & vena pulmonali premit, in numerum causarum reliquarum refert. Cum vero a motu sanguinis pendeat calor, nutritio & accretio, secretio succorum, sensus, memoria, ingenium, somnus & vigilia, nec non motus tam voluntarii quam involuntarii, hinc ordine quoque de illis agit. Licet autem varias causas afferat, quæ calorem nostrum conservant & augent, fontem tamen ejusdem non cor, sed stomachum esse prolixè fati astruit. Cætera eo redeunt: Nutritionem, quæ tota fere in succorū deperditorum restitutione consistit, non a sanguine fieri, quippe qui non sit chyli perfectior pars, sed tantum ejusdem reliquæ motu alteratæ & calore rubro saturatæ a sale volatili, quem cum aere inspiramus, quique blandam quandam effervescentiam in sanguine excitat. Secretionem omnem fieri per tubulos. Sensibus quinque vulgaribus alios tres adjiciendos esse, famem, sitim & voluptatem veneream. Cartesium vulgari errore abreptum fuisse, cum sensus in externos & internos distinxit, & sensorium aliquod commune, glandulam pinealem, statuit. Sufficere enim ex pressione externa ortum in succo nerveo motum, qui deinde alium in cerebro excitat, cui cogitatio seu perceptio animæ nostræ conjungitur. Memoriz organum esse totam medullam cerebri cum succo nerveo, excepta ea parte, ubi succus nerveus in nervos sensorios & motorios influit. Ingenii bonitatem consistere in debita tubulorum cerebri flexibilitate, cum subtilitate & mobilitate succi nervei & cæterorū humorum. Somni causam potissimam esse flaccescentiam cerebri, & nervei succi incrassationem aut defectum. Chylificationem melius procedere in dormientibus, quam vigilantibus, & hinc somnum a pastu, ætate & in calidis regionibus, esse saluberrimum. Non satis constare, quomodo motus musculorum fiat, vero tamen proximum esse, musculorū ventres non compositos ex fibris, sed tubulis tum nerveis tum arteriosis, qui a sanguine & succo nerveo expandantur, ut musculus intumescat. Motum respirationis etiam conducere ad id, ut a particulis aereis elasticis debita succis nostris concilietur expansio,

qua

qua ablata in valetudinariis atmosphaerae incumbentis pondus statim sentiatur. Alternas semper vices respirationis, & totidem alternas cordis motiones esse debere, & expirationem cum cordis contractione, inspirationem cum ejus dilatatione esse conjunctam. Hisce paulo prolixius propositis, tandem de generatione quaedam adjicit Autor, & postquam monuerat, vix ullum dari certum conceptionis signum, quaestionem resolvit: Cur mulieribus non impraegnatis fluant menstrua, eademque cessent, quando foetum gestant. Idem ex eo oriri putat, quod menstruo semper spatio propullulent ex utero ramuli arteriolarum, qui in gravidis in placentam inserantur, in non gravidis vero sanguinem emittant per aliquot dies, donec multo sanguine evacuato, oscula & extremitates eorum flaccescant, concidant & obturentur. Foetum in utero alto sopitum somno jacere existimat, eumque partus tempore instante demum evigilare, ex majore motu quem tunc edit, colligit. Ultimo loco illorum errorem castigat, qui medicamenta, lochia pellentia puerperis praescribunt, quibus prostratas ipsarum vires porro consumant & tantum non extinguant.

*Arnoldi Geslinx Physica sex comprehenditur tractatibus, quorum I. de corpore; II. de motu; III. de quiete; IV. de hypothesebus physicis; V. de mundo magno; VI. de microcosmo agit. In quibus quamvis nihil contineatur, quod in Cartesii scriptis jam pridem fusius propositum non fuerit; concinna tamen propositionum dispositio, eum grata brevitate conjuncta, suam laudem meretur.*

*A DISQUISITION ABOUT THE FINAL CAUSES of natural things: vvherein it is inquired, vvhether, and (if at all) with vvhhat Cautions, a Naturalist should admit them? to vvhich are subjoyn'd, by way of Appendix, some uncommon Observations about vitiated Sight. by T. H. R. B.*

*Fellow of the Royal Society. i. e.*

Disquisitio, qua in finales rerum naturalium causas inquiritur, an, & si, quibus cautelis a Physico admittenda? Cui Appendicis instar rarae nonnullae Observationes Visum vitiatum concernentes annectuntur: autore Roberto Boyle, Societatis Regiae Socio.

Londini, apud Johannem Taylor, 1688, in 8. Omnes



**O**Mnes inter rerum naturalium pervestigaciones, nullam Philosophum Christianum decere magis, quam quæ circa fines versatur, eo quod hac neglecta ingratitude crimen erga Divinum Numen incurrere detur facillime, sagacissimus Autor noster perspiciens; ab Oldenburgio quondam incitatus, tanto lubentius tunc cogitata propria circa materiam commemoratam, eodem quo impressentiarum communicantur ordine, in chartam conjecit, quanto imprudentius præterea a multis Recentiorum, vestigia vel Epicuri, vel Cartesii legentibus, finium scrutinium e Physices limitibus ex terminari penitus cerneret. Distincte autem quo Autor omne exhauriat negotium, non considerando, quid alibi locorum in suis scriptis occasione data circa idem objectum statuerit, *quatuor* proponit *Quæstiones*, totidem Sectionibus dirimendas.

*Primum, an generaliter loquendo, fines rerum corporearum a Physico queant cognosci? Ubi non solum ab Epicuro & Cartesio negativam defendentibus, sed & a scholasticis aliisque, omnia in mundo tantum vel saltem primario propter hominem producta esse asserentibus, id quod Cartesio in primis fines e Physico foro ejiciendi ansam videtur dedisse, facit discessum. Scilicet fines, quos Natura in rebus corporeis sibi præfixisse perhibenda, quadruplicis concipit generis: alios universales seu generales, ad mundum integrum attinentes, tales videlicet, quibus immensa Creatoris potentia & sapientia admiranda declarentur, Ejusdemque exinde gloria ab intelligentibus creaturis prædicetur; cosmicos alios sive systematicos, symmetriam totius mundi spectantes, ac in numero, textura, situ & motu magnarum materiæ portionum fundatos, cum vasta hæc corpora, v. g. Sol, Luna, stellæ fixæ, nec non globus terreus, ita omnino extracta atque locata sint, ut non solum in præfenti persisterere queant statu, sed maxime quoque universali creationis fini bonoque totius universi, cujus notabiles partes existunt, conducant; alios animales, animalium (& probabiliter plantarum quoque) partes concernentes, in quantum hæc commodo illorum, ut se tanquam individua conservare, ac speciem sui propagare possint, inserviunt; alios denique humanos, dum animalia & vegetabilia aliaque hominis ergo a natura produci dicuntur, & quidem vel mentales, respicientes mentem, vel corporales, ad corpus hominis*

nis pertinentes, utpote ita efformatum, ut non modo conservacionem sui & propagationem speciei perpetuare, sed dominium quoque in reliqua animalia operaque naturæ exercere, hæcque sibi subijcere valeat. Etenim quamvis erroneum Autori videatur, sensu rigidissimo cum eruditorum vulgo asseverare, omnia in mundo visibili propter hominem facta fuisse, turpius nihilominus eos impingere autumat, qui eum Epicuro vel Cartesio aliquid propter fines homini perscrutabiles productum pernegant. Fufius proin cum Cartesio (Epicuro fere posthabito, utpote ab aliis jamdum satis confutato) objiciendo non minus, quam respondendo instituit differere. Objicit, Cartesianos eandem motus quantitatem in universo semper permanere comprobaturus, de finibus Deo propositis in rebus naturalibus implicite ad minimum ferre judicium: ni enim constare ipsis supponerent, quid Deus movendo primum materiam decreverit, arduum omnino iis fore demonstratu, scopum Ejusdem haud esse posse talem, qui augendo interdum, interdum diminuendo, quantitatem motus materiæ primum communicatam, attingatur optime. Nec ab ullo Cartesianorum evinci valere, varios inter fines, quos ex concessio Deus forsân in creaturarum productione sibi proposuit, illum haud comprehendi, quem nos intellectu ab eo exornati, merito propter sapientiam ejusdem ac bonitatem pro tali accipimus; cum attributa hæc non satis discerni nec celebrari a nobis queant, nisi creaturæ propter ejusmodi usus, quibus consequendis textura earum perquam appropriata existit, concinnatæ intelligantur. Immutabilitatem enim Dei quod spectat allegatam ab ipsis, quo motus quantitatem nunquam variari ostendane, obscurum videri, cur particulares Dei fines, licet nonnulli eorum vicissitudinem intuitu modi, quo in res naturales operantur, videantur requirere, cum immutabilitate Divina minus consistere queant, quam ratio ejus causandi, qua varias confici res curavit, quas tametsi ab æterno producere decreverit, actu tamen non nisi temporis progressu producat. Neque comparere, cur Deus, etiamsi motus quantitatem variet, haud æque immutabilis esse possit, ac quidem censetur, quando rationales animas, plerisque Cartesianorum arbitranti-bus, quotidie creat, easdemque humano. unit corpori; cum primis quoniam novæ hæc creatæ substantiæ, virtute præditæ determinandi spiritu.

spiritu.

spirituum & conarii motiones, in se nihilominus corporeas a Cartesio venditantur. Arguenti autem Cartesio temeritatis hominem fines Dei cognoscere præsumentem, responderi distinctione præmissa, negando temeritatis culpam commereri eum, qui aliquos saltem finium Dei ex nonnullis operibus ejus eruere nititur, prout obstrictus degit; multa quandoquidem in natura adeo exquisite in certarum operationum usuumque gratiam deprehendi contexta, v. g. oculum visus ergo, ut cæcutire illum oporteat, qui cum Cartesio sapientissimum rerum Autorem agnoscens, eadem tales in usus facta esse non colligat; quamvis & alii fines, iique altiores, eis simul habeantur forsan præfixi. Cartesio quippe, omnes Dei fines in imperscrutabili ejus sapientiæ abyssu eodem reconditos modo asserenti, minime subscribit, creaturarum nonnullarum usus perpendendo adeo manifestos, ut ab omnibus, cum philosophis, tum plebeis, semper & ubique tales perspecti fuerint. In Physica vero dum omnia rationibus certis & solidis fulcienda esse Cartesius subjungit, Noster partim regerit, sententiam hanc operibus nonnullis usum aliquem Autori rerum inter alios propositum adjudicantem, optime cum rationibus physicis circa efformationem eorundem reddendis concordare, pariter ac ratio mechanica circa structuram rotæ cujuscunque aut alterius partis horologii suggeri possit, etiamsi horologium ab artifice, ut horas diei indiget, designatum fuisse supponatur; partim movet dubium, an rationes postulatæ semper esse debeant præcise physicæ, præsertim si non phænomenon aliquod particulare, secundum solennem Naturæ cursum productum pertractetur, sed de primis & generalibus mundi causis, a quibus fines sive usus vix excludendi, agatur. Parum namque referre, utrum aliquid in Physica aliave disciplina, per propria ejusdem scientiæ principia probetur, an secus, modo firmiter id fiat per communia rationis fundamenta; neque prima ipsius philosophiæ Cartesii dogmata argumentis strictè physicis, sed vel metaphysicis, vel catholicis magis rationis dictaminibus, vel particularibus experientiæ testimoniis, v. g. dum omnis materiæ motus ad Deum tanquam causam refertur &c. corroborata esse. Atque in proclivi erat hic Autori, primam dimittere quæstionem, sed in alium Cartesii incidens locum, ubi cautius & magis limitate de finibus Dei ratiocinari videtur respectu

specū potissimum habito ad eos, qui mundum a Deo tantum propter gloriam sui creatum profitentur, aliquot adhuc ejus hallucinationes, antequam secundam quæstionem aggrediatur, pergit detegere. Desiderari videlicet rationem, quod fines nulli, nisi a Deo supernaturaliter revelentur, innotescant; nec ostensum fuisse, quomodo ad laudem Deo pro operibus ejus tribuendam obstringamur, si fines rerum nolit a nobis indagari. Omnium vero minime parvitate hominis obstare, quo minus in salutem ejus vastus globus solaris a Deo dicij'queat productus, cum non solum excellentissima corporis humani machina majorem sui, quam Sol, admirationem mereatur, sed & anima ejus rationalis nobilitate multa millia massarum materiz brutæ superet, quinimo terram & hominem a Sole alios inter fines illuminari, gravissimum Scripturæ Sacræ testimonium perhibeat. Minus denique reverentiæ exhiberi Deo, quando hunc tanquam virum superbum ab adversariis considerari Cartesius censet; quoniam uti humilitas virtus solum hominis nullum inter attributa divina locum invenit, ita nec superbia in hominem solum cadens de Deo omnis vitii experte, e contrario laude omni dignissimo, prædicari ulla valet, etiamsi præter alios scopos propriam defignaverit gloriã, & ab hominibus ut propter opera sua celebretur efflagitaverit. Strenue sic Cartesio, quem plurimi alias facit, nec cum aliis Atheismi insimulat, oppugnato, ut ne finium in Physica consideratione repudiata, unum ex optimis argumentis Dei existentiam persuadentibus negligatur, ad secundam delabitur quæstionem: *utrum fines in singulis corporibus, an aliquibus saltē peculiari ratione efformatis sint pensitandi?* Latius hic & curiosius corpora & inanimata, & animata, nonnunquã Epicuro quoq; obviã eundo, percurrens, in quantum finiu contemplationi apta deprehenduntur, cogitatorum tandem summã tribus effert propositionibus: (1) a finibus & usibus partium corporum viventium argumenta Physico, ad cautelas Sect. 4. annotatas attendendo, licere desumere: (2) corpora inanimata terrestria a principio seminali haud oriunda, textura parabiliore, si ita loqui licet, gaudere, v. g. terram, liquorem, silices, &c. adeoque parum fidei ratiocinationibus petitis ab eorundem finibus suppositis conciliare: (3) corpora coelestia immensitatis suæ ac (terra quiescente) motus, celerrimi ratione, affatim Dei decantare potentiam

& providentiam, utpote per tot annorum decursum, in rapidissimo adeo motu vix conceptibili, sine destructione mutua vel regularitatis ulla iactura ab eo conservata. Et quamvis non absurde tradi concedat, alios inter Solis & stellarum usus hominis commodum designatum fuisse, dubitat nihilominus, an ex nuda corporum horum eorumque motus contemplatione argumentum æque cogens, solum vel primarium stellarum finem esse ostendens, illuminare terram ac beneficiis creaturas supra hanc degentes afficere, valeat neci, ac causæ quidem finales ex animalium structura elici queunt. Superposuit siquidem hæcenus, Physicorum rationes physicis insistere debere fundamentis; alias si Scriptura Sacra in subsidium una vocanda, circa fines Dei plura licere absque hæsitantia eloqui, quam si sola adhibeatur Philosophia, ultro fatetur, multis Scripturæ locis, quæ ideo adducit, id edoctus. Verum *Quæstioni tertia: an & quo in sensu corporibus non intelligentibus pariter atque inanimatis actio propter finem debeat attribui?* ut satisfaciatur, quia ad operationem ejusmodi cognitio, qua tamen destituuntur, necessaria videtur; duplicem perpendere jubet rationem, qua corpora propter finem operari queunt dici; etenim vel agentia finem cognoscere ac ejus gratia cum intentione agere, exemplo hominis scopum sagitta petentis; vel actionem agentis proximi revera ita dirigi ac decet, quando finis attingendus est, etiam si hic ab agente proximo neque noscatur, neque intendatur, sed solum ab agente remoto, tanquam intelligente. Atque hoc posteriori sensu, actionem propter finem de corporibus intellectu & vita destitutis enunciari quidem posse inquit, improprie tamen, cum actio intelligenti potius causæ, etiam si remotæ, quæ agenti immediato instrumenti solum vices gerenti, videatur esse assignanda; quod quemadmodum fieri possit absque eo, ut miraculis vis inferatur, legum motus a supremo Numine primùm præscriptarum ope enucleare laborat, multa digressionis loco, quibus mundum corporeum propter hominem esse productum confirmari valet, subjungens. Tandem *quartam Quæstionem: qua circumspeditiones fines a Physico ponderandi sint?* quinque evolvit propositionibus, ita tamen ut prius duplicis generis ratiocinia a sensibus deprompta, Theologico-Physica videlicet sive Metaphysica, & Physica simpliciter, haud confundenda esse admoneat, quorum hæc affirmativa æque ac  
negativa

negativa peculiari rerum naturæ superstruantur, quatenus affectionem aliquam corpori animali vel ejus parti concedendam esse aut denegandam ideo colligitur, quia per eam potius, quam per aliam finis a Natura præfixus obtineri commode vel non obtineri valeat; illa vero sive Metaphysica ad summum Naturæ Autorem referantur, in quantum hic generales fines in rebus corporeis sibi proposuisse supponitur, quemadmodum a manifesto partium oculos constituentium usu, quo ad functionem visus præstandam fruuntur, oculos a sapientissimo Ente visus gratia factos fuisse infertur. (1) Quantum corpora coelestia in genere concernit, non tutum videri a suppositis horum finibus particularibus, ad minimum ab humanis Autori Naturæ in constitutione eorum præfixis, ad naturam eorundem argumentari. (2) In animalibus corporibus sæpius licere Physicis a partium usibus manifestis & appositis fines quosdam particulares a natura destinatos concludere, ac nonnullis in casibus a naturâ cognita pariter atque a structura partium, harum officia specialia tum affirmative, tum negative, conjici posse. (3) Rationi favere conclusionem, quæ a manifesta quarundam rerum aptitudine, qua ad cosmicos vel animales fines sive usus gaudent, quod ad eosdem omnino ab Agente Intelligenti fuerit ordinatæ, necitur. (4) Haud præcipitanter nec nimis positive inferendû, hoc vel illud esse debere vel esse particularem rei usum destinatum, sive causam, quæ Autorem Naturæ, ut hac præcise extruxerit ratione, commoverit. (5) Eritendum denique Physico esse, ne fines rerum Naturæ inquirendo aut detegendo, studiosam causarum earundem efficientium indagationem parvi pendat vel negligat. Quæ enunciationes equidem singulæ operose & accurate deducuntur; omnia tamen huc transcribere cum ab instituto nostro videatur alienum, ad lustrandas Observationes annexas properamus. Harum numero quatuordecim, varias visus læsiones & depravationes exhibentium, aliz solum nonnunquam colorem album discerni posse, ut I & 2; aliz album & nigrum interdum, neutiquam tamen reliquos colores probe invicem valere distingui, ut II & 12, ostendunt. Observatio 3. sistit quendam in obscuriori tantum loco legere valentem, eo quod oculi ejus post cataractas, quoad notabilem pupillarum partem, membranulis veluti laceratis tegerentur. Observatione 4. duæ cataractæ in uno oculo ictum violentiorem

insequentes delineantur. Observatione 5. objecta nonnulla, v. g. paxillos, ad certam nonnunquam distantiam obscura videri & duplicia, indigitatur. Observatione 6. visum a cataractis diu sæpius impediri posse absque eo, ut nervus opticus una lædatur, traditur. Obs. 7. oculorum alterutro amisso, in rerum situ & distantia dijudicandis sæpius aberrari monstratur, argumento perspicuo, oculum alias utrumque, si objectum aliquod aspiciatur, ab eodem affici. Observatione 8. multum distendi posse oculorum partes, visu nihilominus salvo, subinnuitur. Obs. 9. pupillis oculorum existentibus angustioribus, tempore diurno obscurius & difficilius, quam post Solis occasum vel durante crepusculo, peragi visum annotatur. Obs. 10. mentio splendoris sive corruscationis oculorum inicitur. Observatione 13. oculorum altero convulso, res albas comparuisse virides, neque non literas duplices, commemoratur. Nimiram deniq; retinæ, vel principalis visionis partis teneritatem multum homini afferre incommodi Obs. 14. & ultima edocet.

**EXCERPTA EX VIRI CLARISSIMI, DIONT. sive Papini, Mathematicum in Academia Marpurgenfi Professoris Publici, litteris ad ---- de Novo Pulveris Pyrii usu.**

**N**obile certe ac generoso pectore dignum molimen est, vim pulveris pyrii ad comoda & utilitates hominum referre: quum hactenus nil nisi excidia, necem ac ruinas propemodum intulerit. Propositio itaque in *Novellis Batavis mense Majo 1687* in hunc finem edita, non potuit quin Serenissimo Principi Hassiæ Landgravio plurimum arrideret: adeo ut dignata fuerit Celsitudo sua, dum Cassellis nuper commorarer, de hoc argumento mecum disserere. Quoniam vero oculatissimo Principi perspectum est, quot & quantas difficultates offendant, quicumque nova aliqua inventa ad praxin primi reducere satagunt; in primis si machinæ partes exacte convenire & sibi invicem affabre coaptari necesse sit: non visum est Serenissimæ Celsitudini, prægrandes in principio construendas esse machinas; satius vero fore judicavit, si parva primum specimina ederentur, unde præcepta ad majores deinde machinas confi-

conficiendas hauriri possent: ut sic gradatim ad perfectionem inventum perduceretur, sumtusque ac præcipue temporis quam minimum fieret dispendium. A talibus igitur præscriptis cavi ne deflecterem, machinamque construxi, quæ quoniam exigua, non equidem tantos producit effectus, quantos præstabat altera illa in iisdem Novellis memorata, quæ Domino Colberto ostensa fuit: verum tamen satis ex nostro specimine dijudicari potest, quid sit ex hoc invento expectandum, dum machinæ grandiores fient: atque insuper, quoad constructionem, novas aliquas perfectiones non contemnendas obtinet hæc nostra machinula. Quapropter non abs re fore existimo, si litterato orbi communicetur, quo plures in variis regionibus ad inventum illud perficiendum excitentur, promptiorque inde publico emergat utilitas. Sic igitur rem expono. AA est tubus ubiq; æqualis, cujus altitudo est 16; diameter 5 digitorum. BB pistillum huic tubo exacte adaptatū, cujus altitudo est 2 ferme dig. C.C tubus superiori pistilli parti adferruminatus, cujus altitudo est 4 circiter digitorum; diameter vero ferme æqualis diametro pistilli, quo possit liberior flammæ hac erupturæ patere exitus. DDDD foramen in medio pistilli ipsum perforans secundum longitudinem: hujus foraminis diameter ea esse debet, ut flamma per ipsum transitura, viam inveniat circiter æque patentem, ac inter duos tubos CC, FF. EE valva huic foramini imposita, cujus diameter ea esse debet, ut foramen exacte occludat, & nihil amplius. FF tubus ex metallo levi confectus, tres digitos altus, superiori valvæ EE superficiæ affixus, eandemque fere habens diametrum: hujus usus est occupare partem tubi CC, ut flamma reliquum occupante, dictus tubus CC tempore operationis ab aere maneat vacuus, atque ita minus sit periculi, ne quis aer irrumpat per foramen DDDD, antequam a valva occludatur. GG tubulus utrinque apertus, diametri & altitudinis 13 linearum: tubulus ille fundum antliæ AA penetrat, ipsique agglutinatus est. HP duo vascula metallica eidem fundo adferruminata, quorum interiorius P longitudinem habet 12, diametrum vero 9 linearum; exterioris vero H longitudo est 6, diameter 18 linearum: interiorius continendo pulveri; exterius vero continendæ aquæ dicatum est. Quo possit ejusmodi machina exerceri, sustentaculo alicui li-

TAB. X.  
Fig. 1.

Rrr 3

gnæo



gneo inferenda est, (illius vero figuram hic non exhibeo, quoniam facile potest concipi, varietateque etiam effingi debet, pro variis usibus in quos vim illam adhibere animus erit) aliqua deinde particella fomitis accensi cum 15 granis pulveris pyrii vasculo P immittenda erit, dictumque vasculum in tubum GG intromittendum: hujus autem tubi diameter quum media sit inter vascula P & H, poterit dictus tubus inter utrumque vasculum admitti usque ad fundum commune, quod fundum munitum corio & aqua, in vase exteriori H contenta, dictum tubum GG exactissime obturabit: adeo ut nullus sit metuendi locus, ne quicquam aeris per foramen illud ingredi possit. Ne vero fundum illud pondere suo decidat, adhibetur vectis N O, qui mobilis circa axem in M, pondusque habens extremitati N appensum, altero sui extremo sursum versus premat necesse est, dictumque fundum retineat: fomes sic inclusus brevi temporis spatio usque ad pulverem pyrium comburitur, ipsumque accendit: flamma inde producta totam tubi AA cavitatem replet, atque ita per foramen DDDD, in pistillo ad id excavatum, aer subito expellitur: valva enim EE foramini imposta facillime attollitur, exitumque permittit: tubus etiam CC flamma itidem repletur, ea saltem ipsius pars quæ non occupatur a tubo FF; ac proinde aer externus ex toto illo spatio expellitur, neque potest per foramen DDDD iterum ingredi, quin prius ex tota altitudine tubi CC descendat: quoniam vero valva EE & tubus FF ad parvam tantum altitudinem attolluntur, & parvi sunt ponderis, velocissime ab incumbente aere deprimi debent; adeo ut verisimile sit, occludi foramen DDDD, antequam aer externus per illud queat irrumperere: nihilominus tamen experientia comprobatum est, tubum AA aere non prorsus evacuatum reperiri, sed in eo remanere quintam circiter partem aeris, quem continere solet: subductoque calculo comperi, quintam illam aeris partem sat esse ad efficiendum, ut machina effectum producat solum modo subduplum ejus, quem produceret, si tubus AA esset perfecte evacuatus: nihilominus tamen quum aer infra pistillum BB sit eo usque rarefactus; aer vero externus solita sua gravitate desuper incumbat: magna vi deorsum truditur dictum pistillum, funemque sibi annexum trahens, pondus ingens alteri funis extremo appensum, mediantibus trochleis TT, in altum attollit: atque initio quidem posset illa vis resistantiam duca-

ducentarum & amplius librarum superare, sed descendente pistillo gradatim minuitur, adeo ut compensatione facta torus effectus possit aestimari circiter 150 librarum, ad altitudinem unius pedis ascendentium: quod quidem proportionalitate observata decuplum est ejus, quod ascribitur machinæ in supra citatis Novellis memoratæ, in qua semuncia pulveris quindecim tantum libras ad altitudinem sedecim pedum evehit.

Alteram etiam machinam, in iisdem Novellis laudatam, Dominoque Colberto ostensam, nostræ hic descriptæ postponendam existimo. Dominus enim Hugenus dictæ machinæ inventor, propter difficultates, quæ occurrunt in conficiendis ingentibus tubis æreis, laminas tantum ferreas stanno obductas adhibuit, tubumque ex his confectum gypso intus obducendum curavit, donec cavitas levis esset & æqualis per totam longitudinem: quum autem gypsum multis poris amplis sit refertum, aer per superiorem partem dictos poros subibat, partemque spatii vacui replebat, unde machinæ effectus plurimum minuebatur; tubus vero quem nunc adhibui, ex lamina ærea aeri impervia confectus est methodo quadam, quæ in prægrandibus etiam tubis conficiendis feliciter posset adhiberi. Præterea, machinæ meæ valva citissime atque exactissime occluditur: adeo ut omnis ingressuro aeri ex hac parte aditus intercludi debeat; in machina autem Domino Colberto exhibita, flamma pulveris æreæ expellebat, per duos tubos lateribus magni tubi versus summitatem adferrumiatos, atque hisce tubis ex metallo conflatis illigati erant duo tubi coreacei madefacti, qui erumpente aere extendebantur, statimque extincta flamma iterum concidebant, & tuborum metallicorum orificia obturabant: id autem neque tam cito neque tam exacte fieri poterat, ac per valvam nostram perficitur. Tertia mutatio non contemnenda, qua fabricam hujus machinæ reddidi perfectiorem, in inferiori parte consistit, qua introducitur pulvis: in priori enim machina locus ille cochleæ erat munitus, & firmabatur ratione quadam, quæ plurimum temporis requirebat, unde non parum erat periculi, ne cito nimium accenderetur pulvis, atque effectus frustraretur; qua ratione vero rem nunc exequor, tam facile repeti potest operatio machinæ, ac vulgaris sclopeti explosio iteratur.

Quoniam vero machina illa Domina Colberto oblata, in nullis

nullis litteratorum Ephemeridibus, quæ talia argumenta tractant, hæcenus edita est: facile quis existimet, me nullo fundamento nixum, omnia hæc temere proferre de dicta machina. Lectores igitur monendos hic arbitror, mihi tunc temporis id honoris obtigisse, ut in regia Bibliotheca apud Illustrissimum Dominum Hugenium degerem, ipsique ad ejusmodi molimina meam præstarem operam: ipse ego experimentum coram Domino Colberto institui: ac proinde nequaquam dubitandum est, quin mihi penitissime cognita sit dicta machina. Spero igitur fore, ut ex supradictis liquido satis constet, inventum hoc duobus tribusve tentaminibus eo perfectionis jam devenisse, ut brevi insignes inde utilitates expectare liceat; modo a viris re lauta & sagacitate præditis sedulo promoveatur. Id autem primum omnium curandum existimem, ut erigatur opificium aliquod ejusmodi suppellectili instructum, ut prægrandes, parvi ponderis, & ubique æquales tubi facili negotio conficiantur: rem sine ingenti aut admodum intricato apparatu perfici posse, fere præcerto habeo, pretiumque operæ futurum esse maximum, quoniam utilitates ex ejusmodi tubis non solum ad hæc nostras machinas emergerent; verum etiam ad alia non contemnenda, quæ in posterum publico examini, si hæc benigne accipiantur, libentissime subjiciam.

*Ex ingenioso, Lector Benevole, quod modo verbis ipsius Papini descripsimus, invento statim redundat novus usus antliæ pneumaticæ. Pulvis enim pyrius in supra delineata machina nullo alio modo effectum promoveret, quam aerem infra pistillum contentum rarefaciend; tota vero vis attollens pondus ex atmosphaera pressione deducenda venit. Hinc si construatur Cylindrus AB Papiniano plane similis, ita ut tubulus CD inferius prominens cochleam habeat, mediante qua conjungi possit cum antlia pneumatica; pistillum vero EF, cui connexus funis, qui mediantibus trochleis G & H pondus K sustinet, exacte cylindrum repleat: unius hominis non magna opera, quantæ scilicet ad exercendam antliam requiritur, ingens pondus attolli poterit, eoque semper majus, quo major est diameter pistilli, cui atmosphaera incumbit. Quem usum machina pneumatica, cum ab aliis observatum fuisse nobis non constet, hac occasione obiter innuendum duximus.*

TAB. X.  
Fig. 2.

SCHE-

MENSIS SEPTEMB. A. M DC LXXXVIII. 502  
*SCHEDIASMATA SACRA, SEU EXERCITATIONUM Singularium Liber. Autore JOHANNES FECHTIO, S.S. Theol. Lic. March. Badensis Consil. Ecclesiastico, Conc. Aul. & Prof. P. Ordinario.*

Francofurti & Spiræ apud Christoph. Olffen. 1688, in 8.

**Q**uam egregia Clarissimi Autoris in rem literariam extent merita, non obscuris indiciis intelligitur cum ex primo Exercitationum ejus Tomo, qui *Noctium Christianarum* nomine insignitur, tum ex *Epistolarum ad Marbachios* thesauro maxime, qui ejus unice opera & beneficio, ceu in *Actis A. 1684. p. 287 seqq.* memoravimus, lucem publicam adspexit; nec non ex ejusdem de *Statu damnatorum* docto ac in *Actis A. 1685 p. 179* recensito opere. Neque leve nunc laudis argumentum lectori candido suppeditatur præsentis hoc *Exercitationum Singularium* Volumine. Quibus quidem conscribendis occasionem præbuerunt publica disputandi colloquendique Exercitia, quæ legum autoritate motus cum studiosis Theologiæ, & Ministerii Candidatis Autor instituit. Præfatio ad Lectorem, expositis Schediasmatum singulorum argumentis, dictas modo Noctes Christianas etiam adversus *Anabaptista Larvati* autorem vindicat, & perspicuis simul rationibus ostendit absurditatem Calviniani dogmatis de Decreto Prædestinationis absoluto.

Quatuor autem Exercitationes libellus integer complectitur. *Prima* de Resurrectione carnis non alia ratione differit, quam quatenus ex naturali rationis lumine illa nobis innotescit. Præstrueta igitur distinctione, quæ probabilem notitiam removet ab apodictica, statuit Autor, *utique homini solis suæ rationis viribus nitenti, pag. 39. futuram carnis nostræ resurrectionem eousque verisimillimam reddi posse, ut quid jure excipiat, cur veritati refragetur, nisi argumentorum virtuti obicem ponere malitiose velit, vix sit inventurus. 422.* Quam sententiam, utut recedere a communi, primoque adpectu singularitatis nomine suspecta videatur, communi tamen utiliore, commodioremque convincendis & expugnandis seculi nostri atheis, id est, Dei mysteriorumque divinorum contemtoribus existimat. In explorando & dijudicando argumentorum, quibus suadetur ea, robo-

ss

re sic

- re sic versatur, ut ab infirmioribus ad solidiora atque firmiora pedem proferat. Et primo quidem loco disquirendum ducit, quid Gentilium *Ritus*, circa tractanda vel honoranda, aut asservanda de mortuorum corpora usitati, hac in causa valeant. Deinde vim expositurus, qua polleant *Exequiæ* ritusque in illis observati, de hostiis mactatis, de conviviis funebribus, de ferculis rogo impositis, de ornamentis defunctorum agit aliquanto prolixius. Porro ubi evolvit, quid valoris *Inscriptionibus* Gentilium sepulchralibus tribuendum; & Philippi Camerarii sententia expenditur, fidei hujus probandæ causa ad inscriptiones aliquot provocantis. Hinc, quid ipsa defunctorum post mortem *Conditio*, paganis credita, præstare valeat, docetur; quo capite & de inferis, de campis Elysiis, de præmiis mortuorum & pœnis, nec non de ipso infernali igne, quem Christiana fides tenet, an corporeus sit nec ne, utrum agere in animam eamque affligere possit, uberius actum legas. Rursus *Exempla* eorum contemplaturus, qui in vitam aliquando revocati perhibentur, primum ea producit, quorum sit in Poetis gentilibus mentio: fabulam scilicet Arcadis vel Nyctimi, Castoris & Pollucis, Herculis, Alceïdis, Protefilai, Euridices, Æsculapii, Glauci, Hippolyti, Pelopis: quidve in singulis *ἰσοειδὸν*, quid *μοθιδὸν* habeatur, exponite rudite. His subjiciuntur Apulejo, Plinio, Athenæo, Plutarcho aliisque Historicis Gentilibus memorata: Cleomedis nempe Astypalæi, Hermotimi Clazomenii, Romuli, Æsopi, Epimenidis, Aristæ Proconnesii, Eris Armenii, scæminæ ab Empedocle, & puellæ ab Apollonio Thyasæo resuscitatæ, Antylli, Thespesii, Palicorum, Timonis, Lydi, Timosthenis, & similibus. Cumque positionibus distinctis definiisset, an & quo robore concludi ex adductis pro resurrectione possit, ad defunctorum *Manes* etiam progreditur, quidve ex iis vel sponte ad suos regressis, vel artibus quibusdam evocatis, pro evincenda resurrectionis spe sequatur, examinat. Agmen exemplorum claudunt Sacra, & justo ordine ex historiæ Ecclesiasticæ seculis deprompta. Quorum inductione perfecta, distinctæ rursus assertiones declarant, quantum & his ad fidem resurrectioni conciliandam subsit ponderis.

418. seqq.

*Secundæ* Exercitationis argumentum voluit esse Carnis Christi Omnipræsentiam, quatenus ex naturali ratione vel oppugnatur

62, V



ea, vel defenditur. In cujus proœmio Autor meminit, oblatû a Collega sibi fuisse libellum manuscriptû superiori seculo, qui primo oculis legentiû objecerit Discursum, unioni divinæ atq; humanæ in Christo naturæ personali, & profluenti inde Idiomatû, præsertim omnipræsentia communicationi oppositum: & rursus alium, argumenta in priori adducta ex iisdem Philosophiæ, quam laudarat prior, fundamentis refellentem. Illum autorem prætulisse titulo, *Jacobum Scheckium* D. Tubingensem; hunc *Job. Ludovicum Havenreuterum*, Professore Argentoratensem. Postquam igitur autorum dictorum vitas, scribendi occasionem, & argumentum ipsum curatius exposuisset noster, Discursus illos integros cum subjectis notis addit, docetque inter alia, Scheckium, quamvis initio visus fuerit dogma Lutheranorum oppugnare, meliora tamen postea edoctum serio egisse pœnitentiam, & Calvinianorum fraudes agnovisse, ætateque jam confectum contendisse a Theologis, ut suo resipiscentis nomine Calvinianam hæresin refutarent: idque Jacobum Andree in solida Refutatione Compilationis Cinglianæ etiam præstitisse. Unde liquido apparet, quam temere nobis Lutheranam fidem professis, *Hospinianus*, *Wendelinus*, & alii in suis scriptis Scheckium oppenant.

pag. 446

473.

483.

Exercitationum *tertia* delineationem complectitur doctrinæ de Sabbatho, ex confessione Augustana, librisque cæteris Symbolicis repetitam. Defendendum hic sumit Autor, *Hebdomadale Christianorum sabbatum, nec quoad diem, nec quoad diei otium, vocari morale ulla ratione posse aut debere, sed esse in se ritum mere adiaphorum atque liberum.* Morale interim præcepti tertii relinqui, quod aliquo tempore, quodcumque etiam illud sit, ad sacra publica coire oporteat, in iisque Deum & res divinas docendo, discendo, atque celebrando, cultum Deo spirituale præstare, idque facere ut possis, tantisper donec sacra peracta fuerint, ab ordinariis laboribus quiescere. Quod placitum non solum cum tertio decalogi præcepto, ejusque sensu vero, a Luthero in minore pariter ac majori Catechesi declarato, putat optime consistere; verum unanimes etiam & constanti consensu ab antiquis Ecclesiæ Lutheranæ Doctoribus plerisque omnibus, traditum fuisse & defensum. Sub finem dissertationis monet denique, doctrinam hanc de Sabbathi hebdomadalis *adiaphora*, neque truncare uno præcepto decalogum, neque infringere

608.

623.

667. fqq.

mis præbere offendiculum, neque ad variorum in Sabbatho laborum licentiam, ejusque profanationem aperire viam, neque sufflamina ulla ratione pietatis studium, aut festorum devotionem imminuere.

*Ultima* denique Exercitatio JOHANNIS GEBHARDI Theologi & Antistitis Rötelenſis vitam exhibet, luculenta & diferta Oratione deſcriptam eo fine, ut hæc tam exquisiti Theologi imago, incitamento quam plurimis eſſe poſſit ſimilem vel in animo eruditionem, vel in vita innocentiam, vel in officio induſtriam omniconatu, omni ardore adipiſcendi. Annexæ huic leguntur ejuſdem Gebhardi *Aſſertiones de Socero Moſis, & Quæſtiones de Apoſtolorum Concilio*. In fine operis habentur non *Exercitationum* modo & *Autorum*, qui vel notati hic leguntur, vel laudati, vel correkti; verum etiam *diſtorum* Scripturæ explicatorum, atque *rerum* accurati indices.

### HISTOIRE DE SIAM NATURELLE ET Politique &c.

Historia naturalis & politica Regni Siam in quatuor partes diviſa, in quarum prima de ſitu & natura regionis; ſecunda de legibus & moribus incolarum; tertia de religione; quarta de Rege qui nunc rerum potitur, ejuſque aula & familia tractatur.

Lutetiæ, apud Claudium Barbinum, 1688, in 4.

**I**nclareſcit indies nationis Siamicæ parum antehac notæ celebriſſas, poſtquam Chriſtianiſſimi Galliarum Regis magna ad illâ promovendam propenſio, factæque impenſæ, multos ſcriptores ad reſilium tradendas excitavit. Videbatur plus ſatis Actis noſtris anno 1687 pag. 107 ſeqq. & hujus anni p. 6 & ſqq. de illis inferuiſſe, dum Legationem *Dom. de Chaumont*, & Itinera Jeſuitarum recenſuimus. Hæſimus itaque in referenda Autoris hujus, qui ſe in præſatione *Nicolaum Gervafiū* vocat, hiftoria, tædium veriti; unde etiã factum eſt, ut enarratione uberiore Diarii ab *Abbate de Choify*, qui Chaumontio inter primarios, in illa Legatione adfuit, A. 1687 editi, omiſerimus.

Cum

Cum vero Gervasius non solum librum hunc suum dignum æstima-  
verit, quem Regi inscriberet, sed & is qui præloquium addidit, pro-  
fiteatur, nihil in hoc opere reperiri, quod in præcedentibus relatio-  
nibus exhibitum sit, aliquam ejus notitiam lectoribus invidere no-  
luimus. Contenta & partes libri summatim indicat ipse titulus.  
Commendat autem autorem simplicitas styli, & narrationis verifimi-  
litudo, ab experientia quam per annos quatuor, quibus in Regno il-  
lo vixit, ex conversatione & linguæ peritia, postea etiam Lutetiæ, ex  
familiari cum Legatis Siamensibus colloquio acquisivisse perhibe-  
tur. An vero omnia hujus libri, ut præfatio promittit, prioribus  
scriptoribus indicta manserint, diligenti collatione explorandum  
esset, quam nostri laboris & instituti constat non esse. Præmitti-  
tur elegans tabula Geographica Regni Siamici & adjacentium, eo-  
rum maxime, quæ illi tributum pendunt. De nomine *Siam* nota-  
tur, quod indigenis plane ignotum sit, qui patriam suam fastu, ut  
videtur, barbarico non nisi generalibus vocabulis appellant, quæ  
regnum potens & magnum significant, quamvis etiam a vicinis vin-  
catur. Idem observamus in urbis Regiæ nomine, quam non nisi ex-  
cellentem aut mirandam, ut itineris Jesuitici scriptor Tachardus me-  
morat, vocare solent; Gervasius tamen Sijuthiam ab incolis no-  
minari refert, unde peregrini *Juthia* & *Odia*, fortasse & regni nomen  
*Siam* fecerint. Ex natura & moribus gentis notabilis est, quan-  
quam orientalibus illis non insuetus, animus ad servitutem abjectif-  
simus, qui omnes stimulos ad libertatem & cultum vitæ perdidit,  
cui consequens est summa victus tenuitas, & voluptatum ignorantia  
aut neglectus, cum inertia ad quærendas opes, quarum tamen au-  
gmenta multæ dotes naturæ, quibus regio illa locupletata est, faci-  
le præberent. Ita animati & assuefacti, dimidiam anni partem in  
operis Regi præstandis consumunt. Cæteri ejus redditus ex porto-  
riis & vectigalibus capiuntur, quæ omnibus mercibus & proventi-  
bus, sola oryza, quæ frumenti & panis locum habet, excepta, im-  
ponuntur. Quæ de religione gentis Autor tradit, lectu omnino  
digna sunt. Ens supremum ab illis agnosci non negat, sed tale,  
quod nihil operetur: creata enim omnia fortuito & ab æterno co-  
luisse autumant, quæ per intelligentias, non spirituales modo, sed  
& aliquatenus corporeas & sexu distinctas regantur. Animabus



autem hominum non modo transitum in plurima corpora, & prout merentur nobiliora, verum etiam divinitatem pro præmio statuunt, ita tamen, ut illum in gradum evectus, denuo in corpus aliquod humanum illapsus miracula insignia edat, & religionem ac leges populum doceat, quo præstito ad æternam beatitudinem omni cura vacuum rediturus. Sed pleraque talia a Tachardo aliisque annotata sunt, ut vel in excerptis nostris d. l. p. 112. videre licet. Regi tamen & proceribus subtilem istam Theologiam tribuit Autor, cum plebs ex quodam *Sommonokodomo* Deum fecerit & colat, quem sapientiores hominem fuisse, sed sapientem & magnū non diffidentur. Sacerdotum, quos *Talapoinos* vocant, magnus, & pro populi in regionibus vastis & pene desertis numero mediocri nimius est: disciplina olim quam nunc melior, ita ut populari quodam omine & desiderio, reformatio instare credatur. Inscitiæ suæ pœnas Regi qui nunc imperat, dederunt, cum linguæ veteris, cui in sacris usus est, & in cujus notitia maxima illorum sapientiæ pars consistit, ignari prehenderentur. Sic plurimi ex illis ad servilem conditionem & sermentres operas redacti sunt, quarum alias immunes habentur & ex stipe quotidiana vivunt. Leges sive præcepta morum duplicis generis prædicant. Alia mentibus hominum veluti inscripta esse agnoscunt, quæ fere cum Decalogo conveniunt; alia magno numero Divo illi suo accepta ferunt, in quibus esse dicuntur, quæ Evangelicam perfectionem repræsentant, & conjecturam suggerunt, majores gentis Christianæ religionis axiomatibus imbutos fuisse. Quamquam vero Autor nihil certi ea de re pronuntiat; constat tamen, Jesuitas ex India post Xaverii mortem in regiones illas penetrasse. Successerunt *Missionarii*, quos vocant, alii & qualemcunque notitiam Christianismi, cœtusque quosdam plantarunt, neque tamen tales, qui frequentia populi, barbaris & inveteratis opinionibus præoccupati, respondeant. Laudatur interim Regis, qui nunc vivit, magnus in Christianos favor, quanquam omnibus religionibus & sectis, propter commerciorum utilitatem, licentiam indulgeat, & populus illam pro stupore suo haud difficulter ferat. *Constancium* ille, cognomento Phaulkon vel Falco, quo intimiori rerum & consiliorum administro Rex utitur, (ut hoc ex Tachardo repetamus) natione Græcus est, ex *Cephalonia* Venetorum insula, qui mercaturæ causa

causa in Angliam, & inde in Regnum *Siamicum* delatus, summum Regis favorem meruit, retenta religionis libertate, qua ita pro temporum ratione usus est, ut a Græca ad Reformatam, cum in Britannia versaretur, & postea suafu Jesuitarum ad Romanam transferit. Ex ultima historiarum parte, de Rege & aula multa haud injucunda annotari possent. Nomen Regis, quod & alii observarunt, dum vivit, nemini scire aut enunciare fas est. *Chiou* vocant, i. e. Regem, & epitheta magnifica addunt: hunc tamen, qui jam regnat, *Narai* nominari, idque familiariter se indagasse Autor memorat. Ex illo reliqua, qui volunt, petere possunt.

## LIBRI NOVI.

Ungria Restaurada. Con 44 laminas. en Barcelona, 1688, in 4.

Jo. Ciampini, Magistri Brevium Gratiarum ac in utraque Signatura Referendariorum, Conjecturae de perpetuo Azymorum usu in Ecclesia Latina vel saltem Romana. Romæ, 1688. in 4.

The Council of Trent examined and disprov'd by Catholick Tradition &c. by Dr. Stillfleet. London, 1688. in 4.

Il Clero Secolare nel suo splendore, ovvero della vita comune clericale Trattato di Pompeo Sarnelli. In Romæ, 1688. in 4.

Histoire de Louis XI, par Mr. Varillas. A Paris, 1688 in 4.

Commentarius Caroli Patini in antiquum monumentum Marcellinæ e Græcia nuper allatum Patavii, 1688. in 4.

The Measure of the Earth: being an Account of several Observations made for that Purpose by divers members of the Royal Academy of Sciences at Paris. Translated out of the French by Richard VValler. London, 1688. in fol.

Traité des Statues. A Paris, 1688. in 12.

Histoire de l'Emprisonnement de Charles IV Duc de Lorraine, detenu par les Espagnols dans le chateau de Tolède. 1688 in 12.

La Morale de Confucius, Philosophe de la Chine. A Amsterdam, 1688. 12.

Prefages de la Decadence des Empires. 1688. in 12.

Relation de l'Inquisition de Goa. A Paris, 1688 in 12.

Questions Theologiques de la Madame Henriette de Guiche, Princesse d'Angoulême, avec les réponses de Mt. Pontier A Paris 1688. in 12.

Traité du Droit de la Guerre & de la Paix, composé par Hugo Grotius. Traduit par Mr le Courtin A Amsterdam, 1688 in 12.

Sentiments Des-intéressés sur la Retraite des Pasteurs de France, ou Examen d'un

d'un livre, qui a pour titre: *Histoire & Apologie de la Retraite des Pasteurs, & cause de la persecution de France.* A Deventer 1688. in 12.

Defense de l'Apologie pour les Pasteurs de France, contre le livre intitulé: *Sentimens Desinterezzes sur la Retraite des Pasteurs &c.* A Francfort. 1688. in 12.

La vie de M. Hale, Grand Justicier d'Angleterre, traduite de l'Anglois de M. Burnet. A Amsterdam, 1688. in 12.

Poesies Pastorales, avec un Traité sur la Nature de l'Eglogue &c. par Mr. de Fontenelle. A la Haye, 1688. in 12.

Histoire de l'Academie Françoise, avec un Abregé des vies du Cardinal de Richelieu, Vaugelas, Corneille, Ablancourt, Mezeray &c. A la Haye, 1688. in 12.

Stephani Broderici Narratio de Proelio quo ad Mohazium A. 1526 Ludovicus Hungariæ Rex periit; cum Commentario Joh. Caspari Khunii. Argentorati, 1688. in 8.

Incunabula Typographiæ: sive Catalogus librærum proximis ab inventionione Typographiæ annis, usque ad A. 1500 in quavis lingua editorum: accurate Cornelio a Beughem. Amstelod. 1688. in 12.

Ejusdem Bibliographia Mathematica & Artificiofa. Amstelod. 1688. in 12.

Casparis Sagittarii Antiquitates Ducatus Thuringici. Jenæ, 1688. in 4.

D. Joh. Bohonii Tractatus de Renunciatione & Lethalitate Vulnerum. Lipsiæ, 1688. in 8.

Samuelis Pufendorffii Epistolæ duæ super Censura in Ephemeridibus Eruditorum Parisiensibus & Bibliotheca Universalis, de quibusdam suorum scriptorum locis lata, ad Dn. L. A. Rechenbergium. Lipsiæ, 1688. in 4.

*Obiter, Lector Benevole, indicamus, Domini Pufendorffii Commentariorum de Rebus Sueciciæ Libros XXVI, in Actis A. 1686. pag. 429 recensitos, & hoc anno ex Latina in Germanicam linguam translatos, Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium venum proficere.*

## ERRATA.

Pag. 301. lin. ult. pro *quam*, lege *que*. Pag. 463. lin 19. pro *suaseo*, lege *suas eo*. Pag. 460. lin. 23. pro *Hennenberg*, legendum fuerat *Hobenberg*. Sed malumus illam conjecturam nostram aboleri aut saltim ulterius expendi, postquam vidimus, Bertoldum illum, cui Conradus IV Imperator moriens provinciarum administrationem demandavit, & de quo Dn. Sacyo loco citato sermo fuit, a Raynaldo etiam in Annal. Eccles. aliisque *Marchionem de Honebruch* appellari.



N. X.  
ACTA  
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris Anni M DC LXXXVIII.

L' EGEO REDIVIVO, O' SIA CHOROGRAP-  
hia dell' Arcipelago &c. i. e.

Mare Ægæum redivivum, seu Chorographia Ar-  
chipelagi, cum brevi descriptione Græciæ, Moreæ, Can-  
diæ, & Cypri. Auctore Francisco Placentia, Neapo-  
litano, J. U. Doctore, Geographiæ Profes-  
sore Mutinensi &c.

Mutinæ, apud E. Solianum, 1688, in 4.

**I**N Descriptione hac Autor, qui dum Archipelagum redivivum nobis sistere conatus est, ipse operi immortuus in vivis esse desiit, industriam suam Lectori adeo approbatum ivit, ut quicquid ad pleniorum *Moreæ insularumque Maris Ægæi*, quarum iconismos ubique præmissos invenies, notitiam facere, aut apud antiquiores, (Poetas præcipue) aut recentiores scriptores, quorum 179 allegatos numeravimus, consignatum reperiri possit, in Archipelagum hunc confluisse dixeris. Nec his contentus, tam propriæ peregrinationis observationes, quam nauclerorum famosiorum, *Clasfi imprimis & Admirii Hamburgensium*, quibus exactior tractuum orientalium indagatio, Atlantibus quondam augendis inservitura, demandata est, relationes passim interspergit; notata subinde Autorum circa locorum situm, & diversas appellationes, discrepantia: inter quos *Laurenbergii* maxime tabulas Geographicas sæpius erroris insinuat, utpote qui, teste *Sponio*, in situ locorum collocando pag. 329.  
ex impetu magis quam juxta veritatem procedens, rem intricaverit

T t t

potius

- potius, quam extricaverit. Post succinctam *Græciæ* descriptionem, primum *Morææ* delineatio se objicit, appellatione ejus, post complures alias, vel a *Mauris*, qui eam diu tenuerint, vel a folii *morri* forma accersita, subjunctaque divisione in 8 provincias, 23 promontoria, & 16 sinus, inter quos sinum *Patræicum*, hodie etiam *Asteriacum* dictum, continuè ferè procellæ navigantibus formidabilem reddunt. *Venetorum* quoque gesta recensentur, (inter quæ famosus ille murus inter sinum *Corinthiacum* & *Saronicum*, 36000 operariis adhibitis per 6 milliaria ductus, & 136 turribus distinctus eminet) & quomodo A. 1538 Turcis succedentibus cedendum sibi duxerint; non omissis, quæ circa proximam locorum olim amissorû recuperationem contigerunt; ubi simul *Mainotarum* circa promontorium *Matapan*, olim *Tanarium*, inter montana habitantium, & præter arcus vel sclopeta, quibus libertatem tuentur, nihil possidentium mentio injicitur. De *Isthmi* etiam *Corinthiaci* toties incassum tentata perossione non incongruum judiciû affertur; licet evitato 500 milliariarum circuitu, ingens ex compendioso 42 stadiorum itinere, ortum versus navigaturis commodum accedere potuisset, Deum tamen tam admirandam dextræ suæ structuram examinari ulterius aut ullo modo corrigi noluisse. Insulas *Morææ* adjacentes dum recenset Autor, de *Echinadibus*, quas celebris illa Christianorum contra Turcas victoria A. 1571 illustravit, (hodie *Curzolari*) etiam agit, ab *echinis* animali terrestri vel aquatili ita dictis; quale piscium genus rotundû & spinis armatum, mare Adriaticum & Tyrrenum ineffabili copia suggerat; simulq; licet nonnisi crudi comedantur, sapidissimos Venerique excitandæ aptissimos esse, & de iis in Tractatu suo de *angendis viribus & servanda castitate*, sub anagrammatico nomine *Ferenzano Capaccis* se egisse innuit; veluti etiam inter *Serophades Sphaeteriam* & *Proten* diversas, & non cum *Sapientia* easdem insulas esse, ex *Bucintorii Furlani* Capitanei maritimi testimonio, contra *Dogbonum* in *Ampbitheatro Græciæ* contendit. Ipsius Archipelagi, (hodierno idiomate Græcè *Aspro-Tzalasæ*, seu *mare album*, & a Turcis *Ach-denghsî*, quod idem denotat, dicti; veluti *Kara-denghsî*, nigrum, & *Kysbyl-denghsî*, rubrum mare indigitat) ambitus a *Spada* occidentali, usque ad S. *Sidero* orientale *Candia* promontorium, 16640 stadia seu 2090 milliaria; longitudo 420; latitudo 340 milliaria complectitur.

MENSIS OCTOBRIS A. M DC LXXXVIII. 510

plectitur. Insularum, quæ cum scopulis & syrtibus 5000 numerum excedunt, tres classes constituuntur, *Sporadum* videlicet, *Cycladum*, & *Neutralium*, descriptionis illarum a *Scarpanto*, istarum a *Sisano*, harum a *Scio* Rhodum usque, initio facto, Antequam vero ipsam singularum Insularum descriptionem aggreditur Auctor, de continuo maris æstu, cui mare *Ægæum* expositum est, ejusque causa, ut & de naturalibus, & ritibus, variisque eorum mutationibus quædam in genere præfatur. Sed dum, quoad ritus Sacramentales, a Latinis admodum discrepantes, communem cum Protestantibus in *tertia persona* baptizandi consuetudinem, (e. g. ut loco: *ego te baptizo* &c. dicatur: *baptizetur servus Christi, Johannes, Franciscus* &c.) ibi obtinere asserit, qua veritate id fiat, non satis apparet. Fidem matrimonialem non satis sanctæ codi inde liquet, quod commerciorum causa in alias aliasque insulas trajicientes, diversas ibidem uxores clam sibi jungere soleant. In funerum deductione tam conjuncti quam amici, inter susurros & lugubres lamentationes, vitam moresq; defuncti commendant, verbis *Kacodopito Kaimene* subinde repetitis: complura insuper vasa lignea *Gavette* dicta, & uvis passis hordeoquæ cocto referta, cum aliquot lagenis vini, præferri curant, quæ omnia, defuncto in sepulchrum demisso, inter invitatos distributa absumere, & epoto mediocri poculo vini, id quod forte superest, in cadaver omnium conspectui expositum conjicere moris est: exequiis finitis, domum ad lautissimam cœnam invitati revertuntur: quem consolationis modum quadragesimo die, non nulli etiam quotannis majori apparatu & gaudio repetunt. Obrepentinas, quæ incolis tam a Turcis quam Christianis imminent invasiones, cavernas ad 3 & 4 milliaria protensas, quarum structuram Autor vix capere potuit, paratas habent: harum foramen ingressum aperiens plantis, sarmentis & fruticibus affabre obstrunt, & deinde per meatus subterraneos ex opposita parte iterum egressi, præfens periculum feliciter evadunt. Verum alioqui ipsissimæ miseræ typum exhibent, paucis exceptis, qui aliquod anri argenteive præsidium in futuram necessitatem repositum habent. Munditiei interim ita studiosi sunt, ut vel pauperrimus quisque de utensilibus ex candidissima terra (*majolica*, seu porcellana) & stanno ipsum argentum mentiente confectis, sibi prospiciat.

pag. 96.

191. seqq.

106.

107.

108.

CANDIAM, licet cum Archipelagi insulis nihil commune habeat, cum tamen istius olim domina fuerit, intactam Auctor relinquere noluit, circuitum ejus 478 milliariis comprehendi statuens. Ex monte vero *Polo* seu *Piloo* tres hemisphaerii nostri partes, *Sudum* nimirum *Asia*, *Malium* in *Morea* *Europa*, & *Roxatim* in *Barbaria* *Africa* promontoria, se conspiciendas sistere tradit. Aristotelem æqualē *Candia* ab *Asia* & *Europa* distantiam statuentem, ut & aliorum autorum de ea opinionem, ex *Almirii* Hamburgensis autoritate refellit. Ita & montes *Jovis* & *Idæ* diversos esse, licet *Baudrand* pro uno eodemque habeat, monet. Dum occasione montis *Idæ*, *Cybeles* sacerdotes *Corybantæ*, etiam *Dactylos*, eo quod musica instrumenta digitis pulsarent, dictos esse memorat, piscium quoque eodem nomine insignitorum meminit, digiti formam præ se ferentium, qui inter scopulos nascentes, & durissima testa armati, optimi alias saporis, nisi ferro infringantur, esui non sint. Circa promontorium *Melleca* (cujus a *Drepano* differentiam contra *Atlantes* ex propria inspectione, adstruit) certis anni temporibus duos rivulos scaturire, confluentes deinceps, qui ferro injecto intra duas horas optimi cupri formam imprimant. Ad *Labyrinthum* intra montem excavatum per angustam semitam accessuro, perito hodogeta, qui facem accensam præferat, opus esse. Insulis vicinis pariter descriptis, quomodo post varias rerum vicissitudines, *Bonifacius* Montisferrati Marchio, cui a *Balduino* Imp. Constantinopolitano assignata fuerat, *Candiam* Venetis vendiderit, refertur, refutatis, qui a *Balduino* immediate ipsis donatam esse scribant. Quibus omnibus variorum motuum, & novissimæ obsidionis *Turcicæ* compendiosa historia, ex testium, qui interfuerunt, fide subjungitur.

Inter insulæ *SCARPANTO*, olim *Carpathus*, complura naturalia, marmor & corallia optimæ notæ referuntur, nec non equi omni custode remoto hinc inde vagantes, qui præternavigantibus sæpe in cibum lautissimum cedant. In *CARCHI*, olim *Chalce*, *S. Nicolai* ab incolis benigne excepti beneficio, instrumenta rustica perpetuo duratura acie donata perhibentur, quam in præsens usque tempus integram retinuerint; unde etiam sikabus dotis loco cedere soleant. Superius laudatus *Almirius* Hamburgensis columnam lapideam  $7\frac{1}{2}$  pedes longam in *LIMONIA* observavit, ex cujus inscriptione Græca maximam partem ob-

litera-

literata, non sine magno labore hæc saltem notare potuit: ΚΟΣ ---  
 ΒΟΥΛΗ----- ΔΟ-----ΘΕΟΙΣ ΑΘΑΝΑΤΟΙΣ---ΚΑΣΙ. NISARE pag. 163.  
 editissimus mons *Lambros*, ignem & fumum cum incredibili foetore  
 spirans, celebrem reddit; ad cujus radices intolerabilis caloris scatur-  
 rigo se prodit: nec non in vicina planitie lacus fallugineus sufficiente  
 adjacentibus etiam locis salis copiam subministrat. Densum, quod a  
 finitris radicibus protenditur, nemus ingressi, quocunq; etiam mor-  
 bo laborent, post aliquot dies plene convalescunt, idque virtute  
 montis, fontis, & lacus; quam tamen statò saltem tempore, a Solis  
 nimirum in Arietem ingressu, usque ad alterum æquinoctium per-  
 sentiscunt. Scabrosi & abrupti insulæ CALOIERO scopuli, in 168.  
 supremo apice Eremitis quibusdam habitaculum præbent. Tres  
 ejusmodi Religiosi superiori seculo ex eleemosynis, quas lintre  
 exiguo, ope pali in mare demisso, & sub reditum iterum  
 in altum attracto, in proximis insulis alternatim collegerunt,  
 satis diu ibi se aluisse feruntur, donec Turcicorum piscatorum for-  
 te sibilum, (quo signi genere revertens subinde Eremita socios ad  
 se attrahendum advocare consueverat) imitantium insidiis, relictis  
 duo focii misere trucidarentur; quanquam prædones in habitu, sub  
 redeuntis Eremitæ conspectum, improvisa tempestate submersi di-  
 gnas crudelitatis suæ poenas dederint. LANGO, olim *Cos*, quicquid 174.  
 alii Autores clima ejus parum salubre accusantes dicant, cultam  
 satis & frequentatam Autor asserit: a delicatissimo vino *Hippocoe*,  
 a valle *Hippon* ita dicto, variisque arborum & fructuum generibus  
 eam insuper commendans, certæ arboris sycomoro admodum simili  
 meminit, sub cujus spatiosissima umbra vel 2000 & plures per-  
 sonæ commode commorari valeant, non paucis opificum tabernis,  
 & sedilibus sub ea dispositis. Lanam, sericum & gossypium tractan- 180.  
 di artificium ibi inventum perhibent, veluti etiam *Hippocratis* inde  
 oriundi filiam magiæ studiosissimam, nostris quoque temporibus  
 sub diversis larvis, & ante non ita multos annos sub immensi ser-  
 pentis, majorem armentorum partem absumentis forma apparuisse.  
 Vasorum fictilium, quæ SAMO famam conciliaverunt, renovatio- 195.  
 nem, si per Turcorum barbariem liceret, non adeo difficilem fore,  
 Græci indigenæ affirmant. Mirum est, quod in medio insulæ hor-  
 ti reperiantur, diversis fructibus abundantes, quibus ad satiem frui  
 licitum



201. licitum est, exportare vero quippiam aufurus occulta quadamvi, donec vel relinquat vel absumat, inde egredi prohibeatur. *Cava-vanam* Turcicam, mense Augusto superioris anni circa Samum a Capiteano Veneto *Venerio* animose invasam, morosa vero reliquarum navium, quas in partes vocaverat, cunctatione elapsam, & ad eo prædam, qua pinguior nostro tempore Christianis obtingere non potuerit, simul ereptam esse, merito dolendum est; quamvis turpis illa trium Capitaneorum socordia ultimo supplicio expianda fuerit. *Onagros* in PSARA & vicinis insulis *Male bestia* dictis, prognatos, si in alias, vel propinquas etiam, transferantur, seu ob mutatum aerem, seu aliam occultam causam, non diu ibi vivere, ejusdem *Clasii Hamb.* testimonio comprobatur. NICARIA, olim *Icaria*, ab exquisitissimi vini albicantis, (quod in vitibus ad altissimas arbores exurgentibus generatur, veluti in Campania, *Terra di Lauoro* dicta, videre est) insigni copia commendatur. Incolæ *natoria* artis peritiam a teneris sibi comparare satagunt; nec ad matrimonium temere admittitur, nisi qui ad 8 minimum cubitos sub aquam demersus, ex profundo aliquid secum afferat, edito ita valoris sui specimine. Quia & honoratiores, filias suas elocaturi, habilissimis Insulæ juvenibus ad certum diem convocatis, diutissime omnium sub aquis perseveraturis eas promittunt; ubi quidem omnes in spectatorum, & ipsarum puellarum conspectu denudati, in mare se dejicere properant. Non solum autem naufragorum merces, sed & tantam *spongiarum* copiam hac agilitate sua ex fundo maris in terram efferre didicerunt, ut annum eorum tributum Turcis solvendum, in totius Turciæ usum facile sufficiat. Mulieres præterea curas domesticas, quæ viris alias incumbunt, in se suscipere itidem moris est.
212. MANDRIA, olim *Minyia*, ob molestas piratarum incursiones ab habitatoribus suis derelicta, a tragico, quod *Johanna Livie*, pulcherrimæ & 15 saltem annorum puellæ, anno hujus seculi 20 obtigit, fato famam abstulit. *Manfredonia* enim Apuliæ urbe direpta, *Osmani* gynæceò reservandam Turcæ secum abduxerant. Sed *Cussaim* & *Amurat*, Generalis *Chalil*, & Bassæ Epiri *Daut* filii, amore ejus capti, clandestino raptu a reliqua classe noctu avectam, in dicta insula libidini suæ explendæ destinaverant. Sub diluculum vero raptu detecto navigia, quæ ex fuga eos reducerent, submissa conspiciati,

cati, cum omnem elabendi viam sibi interclusam animadvertissent, tam formidine poenæ, quam cœco affectus impetu abrepti, virgine prius obruncata, violentisque sibi ipsis manibus illatis in mare se præcipites dederunt. Cadavera in conspectum Bassæ allata, eum adeo commoverunt, ut a gemitu & lachrymis temperare sibi non potuerit. PATHMUS præ reliquis Archipelagi insulis hoc singulare pag. 224. habet, ut tam Christianæ quam Turcicæ naves, tempestatis seu piratarum persequentium periculo urgente, in portum admittantur, nec alteri alteram invadere integrum sit. In monasterio quodam, 222. S. Johannis, a quo nomen habet, dexteram asservari, & peccati cujusdã mortalis conscium, si ingrediatur, a manu invisibili modis miseris percuti, Græci Religiosi asserunt. Uti Boream versus sterilitate, ita 226. Austrum versus non contemnenda fertilitate, & tanta gossypii abundantia gaudet, ut tibialia ejus materiæ, quibus Italica longe cedant, vilissimo pretio veneant. Quatuor ab ora Austrina stadiis caverna, Theoskeposti, h. e. tegmen Dei, hodie dicta ostenditur, in qua Apocalypsis conscripta perhibetur. Meditationibus suis ibi 227. vacanti Johanni Dæmon aliquando apparuisse, eumque ut secum nataret, invitasse; Johanne vero, ut præcederet, se enim secuturum, regerente, in saxum eandẽ formam, qua in mare se demisit, tetinens, & unum saltem a continenti passum distans, mutatus esse dicitur. LE- 232. RIAM (cujus incolas Phocylides universos malos pronunciauit, excepto Patrocle, qui tamen quoque Lerius sit) & proximas insulas, perfectissimæ Aloes (quæ, quod succus & non gummi sit, male Succorino a quibusdam appelletur, cum hoc etymon ab insula Socotora, ubi pariter proveniat, ipsi debeatur) maximam copiam producere, & mirari se dicit Autor, quod non crebrior apud Scriptores ejus mentio fiat, cum experientia teste, etiam illi, quæ ex Indiis affer- tur, præferri mereatur. CALAMO, olim Claron, præter optimæ 237. Aloes proventum, adeo animosas nutrire oves, ut nullã canum custodia stipatæ contra lupos se ipsas tueri non dubitent. STAMPALIA, 239. olim Astiphalea, & Ἐσὼν ἑρῆσιζα vocata, amœnorem insulam Naturam ipsam architectari non potuisse, quæ uti ab omnibus ad victum necessariis sufficienter instructa sit, ita quibusvis præternavigantibus de panibus bis coctis hordeaceis largiter prospiciat. NANFIO, olim Anapbe, a serpentibus aliisque id genus venenatis a- 261. nimalibus

- pag. 264. nimalibus immunem esse; quin serpentes terram inde aliorum deportatam vix attingentes, & quævis reptilia venenosa circulo ex ea formato circumdata subito expirare. SANTORINI, olim *Theresia, Callista* vel *Caristo*, A. 1570 repentina terræ concussione in duas partes divisam, incolentium pars in cavernis artificiose constructis habitat, quarum superficiem culturæ beneficio admodum frugifera experiuntur. Ob ligni penuriam vix bina vice per annum panem, eumque carbonis instar nigrum & durissimum, *Schise* dictum, coquunt. Ventri alias obedientes, omnisque virtutis nescii, ignobili & vitioso otio vitam transigunt. Ipsam quoque insulam, ob scopulos ignivomos, non male infernum representare ajunt. Ita A. 1647 nocte quadam Dominicæ, terribili fragore, qui *Chium* usque penetrans conflictus maritimi suspicionem ibi excitaverat, audito, sequenti die mare ingenti multitudine pumicum, qui navibus egressum ex portibus impederint, opertum comparuit; ab aere infecto quoque multi perierunt, vel visu privati fuerunt, post aliquod tempus tamen citra ullum remedium restituto. Quin ipsam *Chium*, 200 miliaribus inde distitam, & *Smyrna* partem malum istud corripuit, ubi vasa argentea & calices sacri rubiginem contraxerunt, & dissipata demum sponte malignitate ista ad pristinum nitorem redierunt. Sylvæ etiam subterraneo igne conflagrantes, pastoribus & armentis non leve damnum intulerunt. Ante primariæ urbis ruinam *Polpo*, piscis spinis & ossibus carens & per Italiam satis notus, 60 cubitorum longitudinem excedens, circa insulam visus, 5 triremes Venetas *Baruto* reduces, hominibus servatis, everfas submersit. MILO a molarum copia nomen sortita, ob proventuum abundantiam a diversis nationibus, Gallis maxime, Consulem ibi habentibus, frequentatur. Ipsi incolæ *Venetias*, aliaque Europæ & Asiæ emporia versus, commercia exercent, quem in finem filios Italice & Turcicæ doceri curant; externa cæteroqui verborum civilitate summam in agendo perfidiam velantes. Mulieres contra invenustæ & balbutientes, (quibus præsertim literæ L pronuntiatio impossibilis accidit) gratiosa officiorum, erga externos præcipue, promptitudinæ, sollicitaque vestium concinnitate, formæ damna rependere studeat. SIFANO, olim *Acis*, magnetis, qui tribus per annum vicibus eruitur, ut & auri plumbique fodinis superbit, quas postea
- 266.
- 270.
- 277.
- 286.

posteriorēs tamen, ne fodiendū onus sibi a Turcis imponatur, incolāz perpetui silentii involucro obtegunt. TINE, olim *Tenos*, quam PAG. 314  
*ceurosam inter spinas* Veneti hactenus una cum *Cerigo* conservarunt, a *ceparum*, quæ plane dulces absque omni acritudinis aut gravis odoris molestia, instar pomorum crudæ manducantur, copia celebratur, Nec in minori pretio *porrum* habetur, quod ceu singulare munus a Græcis distribuitur. Sic & *cucurbita cruda* cum lacte acido comestæ, quæ vel equi ilia rumperent, Turcis citra noxam in delitiis sunt. SDILE, olim *Delos*, pro admirandorum regia, omnisque stuporis effigie venditur. Famosam veterum academiā fuisse, ex diversis, quæ supersunt, ruderibus & inscriptionibus conjicitur. 323  
 MICONE, in qua quadruplo plures foeminae ac viri degunt, a puellis optima indole & liberali facie præditis commendatur, quas pro levi pretio exteris vendere ipsi patres non verentur. In NICSIA (olim *Naxos* audiit) *capra* certam herbam montanā, *Ledum* Matthiolo dictam depastæ, viscosam & tenacem ejus rosam aruncis adhaerentem domum referunt, quæ in gummatis speciem coagulata & pilis simul refecta, ob odoris suavitatem & alias occultas virtutes *Laudanum* vocari meruit. 334  
 Indigenæ ut & Turcæ *vaccina* imprimis vesci gestiunt, cujus esui frequentiori etiam robusta Turcarum corpora Autor tribuit, postquam ejusmodi edonem *Neapoli* ultra 20. libras uno prandio absumentem, nec tamen plene satiaturam vidisset. Longævitatē aeris temperati beneficio ultra seculum produci posse, duorum Nobilium Venetorum exemplo probat, qua tamen incolæ omni vitiorum genere inquinatos, & odio imprimis adeo pertinaciter indulgentes, ut ad mortem usque mutuo colloquio abstineant, indignos plane judicat. 342  
 Mulieres miræ superbiz & ambitionis arguit, eo ineptiæ delabentes, ut decem vestes unam super alteram induentes, & carctiores calceos pedibus inconditis adaptantes, ad eundem fere inhabiles evadant. 346  
 PARIS, olim *Paros*, serpentibus itidem vacua, formosos & ad quodvis artificium idoneos incolas habet, & fecundas mulieres, etiam post sexagesimum annum pariendi adhuc facultate præditas. 347  
 SCIO, olim *Chios*, post varias, quibus agitata fuit, vicissitudines, annuo, quod Turcis solvit, 10000 356  
 Scutorum tributo intercedente, aliquali præ omnibus his insulis libertate gaudet, suoque quasi jure vivit. *Genuensium*, quibus 374  
 olim

olim paruit, vestitu & moribus incolæ utuntur, maximi Gallorum olores Hispanis potius, & in genere Turcis magis quam Christianis favent. Astuti alias, & crapulæ otiosisque confabulationibus & latruncolorum ludo dediti, & ita revera Græci. Mulieres ab extrema candidissimarum facierum pulchritudine, decoro vestium ornatu, ingeniique festiva hilaritate, non sine mixtura tamen levitatis, commendantur. *Latini* 30, inter quæ *Jesuitarum* Collegium eminet, *Græci* vero 500 templa, hi sub Archtepiscopi, illi sub Episcopi jurisdictione possident. Frumenti optimique vini ferax insula est, feracior futura, nisi aquarum penuria laboraret, quam quotannis sub veris initium, supplicatione publica a Turcis, Græcis, Latinis & Judæis institui solita, exorare convenit. Uberrimo præterea *massices* proventus, creberrimaque ejus in remotissimas regiones exportatione claret, quod gummatis genus ex *lentiscis*, & non propria quædam planta, qui Atlantum error est, collectum, præsentissimum stomachi purgandi dentibusque conservandis proficuum remedium, Græcis tam viris quam foeminis assidue masticare, & panes cocturis cum farina commiscere familiare est; quod ultimum *Cesmigir Bassi*, h. e. Culinæ Sultani præfectus, singulare. ita domino libidinis incentivum procuraturus, maxime sibi commendatum habere dicitur. Commercium ejus ad solum *Sultannum* spectat, adeo ut nec possessori unam lentiscorum, sub manus amputandæ poenæ, extirpare liceat. Ex *resina Laricena* seu *terebinthina*, succi item ex pomis citreis, auratis & Punicis expressi copia, haud exiguum lucrum suppetit. *Perdicum* denique tanta ibi nutritur multitudo, ut a conductis pastoribus certo fistulæ signo pastum gregatim educantur, singulorum sibilos adeo accurate discernere edoctæ, ut nec studiosissima imitatione tentata inde diverti se patiantur. Rigidæ justitiæ documentum præbet, quod Christiano vel Turca occiso, si facta inquisitione auctor cædis investigari nequeat, a primaria urbe, imposta singulis ædibus sua rata, 12000 *Aspri*, seu sanguinis pretium, exigantur. TENEDO mutatis vicibus modo a Turcis, modo a Venetis subjugata, in illorum tandem potestatem deditioe minus honesta A. 1657 concessit. De culpa in *Job. Contarenum*, & *Hieronymum Loredanum* ab autoribus rejecta, dubitandi causam noster non habuit, cum e nostratibus non desint, qui sub porticu Palatii Ducalis Veneti lapi-

MENSIS OCTOBRIS A. M DC LXXXVIII. 521

si lapidem quadratum, de proſcriptione dictorum Nobilium *ob fatalitium Tenedi cum notabilis Chriſtiana Reip. & patria prejudicio Turcis relictum*, teſtamentem viderint. STALIMINE, olim *Lemnos*, quæ itidem Leonem modo Venerum, modo Lunam Turcicam ite-  
rata ſubjectione coluit, quam poſterioreſ etiam ab A. 1657 adhuc re-  
veretur, partam a *terra ſigillata* famam hodiernum conſtanter  
tuetur. *Galen*i deſcriptione cum D. *Stephani Albacarii*, a *Busbequ*  
eum in finem iſthuc ablegati, relatione collata, modum effodiendæ  
Auctor accurate recenset. Die nimirum VI Auguſti, ſub Solis ortum,  
Miſſa a Calojeris, ſive Religioſis Græcis dicta, per 6 horas ſaltem, præ-  
ſente Gubernatore, ex anguſta *Montis Vulcani* fodina gratiſſimū o-  
dorē ſpirante, effoſſa terra ab uno tantum operario eluitur, lota in  
ſaccis, quo humiditas percolari poſſit, ſuſpeditur, & in maju-  
ſculas minusculasve ſphæras diſpertitur; quæ ſiccatur, & veluti et-  
iam pocula inde formata, *Sultani* ſigno impreſſo notatur Conſtan-  
tinopolin mittuntur, ubi ab Imperatore Turcarum inter Principes  
Chriſtianos eorumque Miniſtros, pretioſiſſimi inſtar muneris diſtri-  
buuntur. Ut ita in inſula eam vendendi poteſtas nemini, nec Gu-  
bernatori ipſi conceſſa ſit, cui aliquam ſigillatæ particulam ſibi re-  
ſervare quidem, ſed non niſi per donationem in alium transferre in-  
tegrum eſt. Maſſæ vero ex tritico & lacte compoſitæ, & ad Solem  
ſiccatur, (quæ tam belli quam pacis tempore cibi vicem ſupplet, &  
fami, ubi *Boubourt*, & ſiti, ubi *Trachana* nomine venit, ſedandæ  
aptiſſimi) non minus celebre quam lucroſum commercium ibi vi-  
get. Occaſione SCHIATTI, unius ex Inſulis *gregariis*, famoſiſ-  
ſimi iſtius piratæ Turcici *Barbaroſſæ* vita paucis delineatur; quomo-  
do ſcilicet in inſula *Metelino* matre Græca natus, & *Ariadenus* dictus,  
una cum fratre *Orurio* ſub diſciplina *Camali* piraticam artem didice-  
rit, & uterque poſt complura profectuum ſuorum ſpecimina, *Alge-  
rii*, ubi inter duos fratres de regno contendentes bellum in teſtinum  
gliſcebat, prudentiam ſuam graviffimorum negotiorum capaciſſi-  
mam comprobandi commoditatem invenerint; quomodo *Orutius*  
opera ſua ſeniori Principi addicta, & juniore victo, ipſe deinde re-  
gnum ſibi aſſeruerit, & in bello cum Hiſpanis, *Orani* & *Mazaquibir*  
cauſa geſto, interfectus fratrem ſucceſſorem habuerit, qui porro a *Sou-  
limanno* Archichalaſſi dignitate ornatus, & *Terror navium* dictus, poſt  
inſinita toti tantum non Italia illata damna, A. 1545, ætatis anno

pag. 431.

492.

- 80 Constantinopoli facilem Averni descensum nactus fuerit.  
 pag. 522. NEGROPONTE, olim *Eubœa*, optime culta, & ob commercia  
 ab Asiaticis non minus quam Europæis frequentata, anno 1470 Ve-  
 netis a Turcis erepta fuit. *Paulum Ericium*, qui urbem dediturus ca-  
 pitis salutem sibi pactus fuerat, *Muhamedes II* vivum dissecari jus-  
 sit, *capiti*, inquit, non reliquo corporis trunco gratiam se pro-  
 misisse; pulcherrimam vero ejus filiam *Annam*, cum primariæ con-  
 cubinæ dignatione oblata pudicitiam illius expugnare non potuisset,  
 523. amore in furorem verso, uno acinacis ictu trucidavit. In ea-  
 dem urbe, quæ nec major nec minor *Tubinga* sit, mercatu quavis Do-  
 minica institui sueto, ob ingentem omnium fere insularum, &  
 vicinorum ex Bœotia, tanquam ad publicas nundinas confluxum, &  
 538. vilissimum rerum pretium, nihil visu jucundius esse fertur. *Æstus*  
*Euripi* naturam pluribus Autor persequitur, quod videlicet motu ir-  
 regulari 18 vel 19, regulari 11 dies quovis mense, & quidem ordina-  
 rie ad 1, rarius 2 pedes intumescat: quot vero vicibus æstus ille reci-  
 procetur, Scriptores non convenire; esse qui 2. 7. 11. 12. 14 vicibus  
 fluxum & refluxum contingere scribant, *Loirium* vero post integrum  
 diem huic explorationi impensum, singulis senis horis quater illum  
 observasse, sed adeo violentum, ut ultro citroque molendinorum  
 rotas circumagitaverit; quod si igitur hodierni Scriptores & testes  
*ἀντίσταται* adeo inter se discrepent, facile hinc patere, quantum fi-  
 dei vetustioribus tribuendum sit.

599.

Insularum Archipelagi descriptione finita, RHODUM  
 quoque & *Cyprum* silentio præterire Autor non sustinuit. Quo-  
 ad priorem, imprimis circa *Colossi* structuram multus est, & va-  
 riis dubiis, quæ Autores de eo moveant, discussis, ex compu-  
 to Chronologico Christum anno 3961 ab O. C. præcise natum esse  
 concludit. Ubi simul de centum Colossis minoribus aliis, qui-  
 bus Rhodus aliæq; mundi partes inclaruerint, in libro *Græci Cista*  
 dicto diffusius se egisse innuit. Cumque a tot Colossis Rhodiani  
 613. *Colossensium* quoque appellationem abstulerint, num opinioni Pauli-  
 nam Epistolam ad eosdem perscriptam statuentium accedere debe-  
 at, hæsitare se quodammodo fatetur. His & *Equitum* Rhodiano-  
 rum memoriam, & subsecutam insulæ in Turcarum manus confi-  
 gnationem subjungit, cui *Judeus*, *Græcus*, & *Eques* Eufitanus in ele-  
 ctione Magistræi postpositus, causam præbuerint; non oblitus *Paula*  
*Tock-*

*Tocleta*, juvenulæ Græcæ, quæ tempore obsidionis, cum de centurionis cujusdam, popularis & amasii sui, internecione edocta, 4 filios cultro transfixisset, vestibus sanguine ejusdem rutilantibus induta, cum hasta in *Janizerorum* agmen irruerit, & post egregia fortitudinis specimina, infinitis vulneribus confecta occubuerit. Urbem pag. 633.  
 hodie Turcæ, Judæi, & Græci incolunt, his tamen posterioribus sub poena capitis noctu ibi commorari prohibitis. Eadem ratione etiam CYPRI veterem & hodiernam faciem descriptam sub finem Libri videre est. *Amiantum* adhuc ibi reperiri, & *lacus* cujusdam, ambitu suo 9 milliaria complectentis, summitatem mense Augusto in durissimum sal concrefcere, ex quo & aliis impositionibus 300000 *Zeechini* Venetis olim annuatim obvenerint; quæ summa a Christianis Græcis, Latinis & Asiaticis, & Judæis, 6 *Piastris* pro quovis capite solvendis, immane quantum augeatur. Omnis porro generis frumenti, pulveris Cyprii, avicularum sale & aceto conditarum, notissimi per Italiam gulæ delicii, ceratii, ferici, gossypii, panni cilicii undulati, & cannabis, magnam satis copiam in Asiam, Europam, & Africam exportari; sed & gravissimis incommodis, a fluviorum raritate & siccitate, frequenti aeris infectione, terræ motibus, cicadis, & intensissimo calore æstivo accidentibus insulam obnoxiam esse. *Arnalda* denique *di Rocas*, bellissimæ juvenulæ, factum commemorari adhuc meretur, quod insula A. 1570 a Turcis occupata, libidinosos Sultani, quibus destinabatur, insultus elusura, pulveri pyrio navis, qua vehebatur, igne immisso, ex incredibili pretiosarum opum vi Constantinopolim transportanda, magnam partem heroico ausu corruerit. Sed ne justo diutius in Archipelago hoc circumvagemur, vela tandem contrahimus, etiam hanc qualem qualem operam in colligendis notabilibus, Benevoli Lectoris ingratiis collocatam non fore, haud vane, quod speramus, persuasi.

662.

659.

**ISOLA DI RODI, GEOGRAFICA-STORICA &c. i. e.**

Insula Rhodus cum aliis adjacentibus Geographice & Historice descripta: studio P. Coronelli Ser. Reip. Venetæ Cosmographi, & P. Parisotti Academiz Cosmographicæ Argonautarum Historiographi. Tomus I Archipelagi.

Venetis, 1688, in 8.

Ex



Exactissimi Operis Cosmographici, impostero lucem publicam  
 Easpecturi, specimen quasi Descriptio hæc insinuat. Certæ nimi-  
 rum Academiæ, quæ *Argonautarum* appellationem sibi imposuit,  
 laudatissimum institutum eo tendit, ut accuratissimi *Globi*, cele-  
 stis & terrestres, aliæque tabulæ Geographiæ, Topographiæ, Hy-  
 drographiæ, Ichnologiæ, majoris & minoris formæ, cum de-  
 scriptionibus Geographo-Historicis & Astronomicis, conficiantur.  
 Quem in finem tres Societates, *Venetis, Parisiis, & Romæ* an-  
 gere visum fuit, illic P. Joh. Baptista Moro Minor. Convent.  
 Hungariæ Provinciali; *isthic* Abbate Laurentio au *Rue Payenne* au  
*Marais*; *hic* vero P. Antonio *Baldigiani* Societatis Jesu, Professore Ma-  
 thematum in Collegio Rom. ad id constitutis, ut qui bonum publi-  
 cum literarium ita promoturi in illas recipi gestiunt, literis deside-  
 rium suum ipsis exponere valeant. Et eorum quidem, qui in dictis  
 urbibus, in *Germania* item & *Polonia*, nomen suum jam dederunt,  
 catalogus 196 Sociorum nomina complectens, præfixus est, similis-  
 que cum appendice eorum, qui numerum subinde aucturi sunt, quo-  
 vis trimestri excudendus promittitur. Antequam vero *Globi* zri  
 jam incisi divulgentur, *Venetis* in Congregationibus Academicis  
 conspectui publico exponuntur, ut *Eruditorum* monita emendatio-  
 ni necessariæ proficua eo aptius colligi possint. Cæterum ita pro-  
 spectum est Academiæ huic Associatis & Associandis, ut & *globis*,  
 & *mappis* Geographicis multo viliori pretio, per intervalla tamen  
 prænumerando, quam extranei, potiantur.

- pag. 3. In ipsa Descriptione *Rhodianos* itidem, uti in *Archipelagi Re-*  
*divivi* recensione indigitatum est, pro *Colossensibus*, ad quos Paulus  
 scripserit, haberi observavimus. Recensetur, quomodo urbs obli-  
 dione Turcica trimestri, qua durante 169 Equites occubuerunt,  
 liberata, per integrum annum 1481 horrendis terræ motibus con-  
 cussa fuerit: nec non quomodo anno sequenti *Zizimus* solium Turci-  
 cum sibi tertio genito licet, patre tamen imperante nato, præ fra-  
 tre *Bajazethe* jure deberi ratus, sed fortunam adversam expertus  
 Rhodum confugerit; hinc a Magno Magistro in *Galliam* ablegato,  
 & a Rege, *Innocentio VIII* P. R. donato mors accelerata fuerit. Cum  
 inter secundas sævissimæ pestis causas Judæorum quoque tolerantia  
 referretur, decreto publico omnes Judæi *Nizzam* relegati, intra 40  
 dies

dies insula excedere iussi sunt, adultis Christianismum amplexuris potestate solum remanendi relicta; parvulis vero & minoribus, invitatis etiam parentibus, baptizandis, eo quod hi Christianorum servi & mancipia liberos in potestate non haberent. Licet vero quaestione hac de re postmodum in frequenti Doctorum Concilio agitata, Judæorū liberos, utut mancipia forent, citra illorum voluntatem baptizari non posse, conclusum fuerit; Magni Magistri tamen decretum hic adstruitur, eo quod parentes potestatem suam in jure naturali fundantes, legem divinam, per universum orbem baptizandi Apostolis impositam, abolere nequeant. Ex occupatæ A. 1522, deditione prævia, insulæ historia memorabile est, quod *Andreas Almar*, Eques, qui *Solimannum* obsidionis (in qua 600 equites singulos; 500 hostes sibi oppositos habuisse fertur) solutionem meditantem, spe filia ipsius potiundi inescatus, sagitta cum schedula proditorie emissa revocaverat, licentia ad Sultanum ingrediendi impetrata, de Christiana pelle prius exuenda, quam Muhammedanam induere cogitaret, admonitus fuerit, & sic vivus excoriatus æquivocæ propositionis sensum addidicerit. Qua ratione Magnus Magister, post discessum in Candia hybernarit, & Pontificis, Imperatoris Caroli V, Bassæ Ægypti adversus Sultanum insurgentis, Gubernatoris ad fidem olim abnegatam redire cupidi, Metropolitanis & aliorum, cum quibus per *Antonium Bossum* Equitem in Græca lingua versatissimum ea de re egit, favore fretus, haud vanam *Rhodum* recuperandi spem conceperit; quomodo contra Dux *Albanus* sententiam suam rogatus, propositum quidem approbaverit, sed ob inquietum Turcarum genium, licet recuperetur insula, conservari eam non posse judicaverit, & re ipsa difficultate una ex altera oborta, & aliquot annorum deliberando elapsorum mora intercedente, omnia illa consilia primo aspectu læta in fumum abierint, prolixè enarratur. His præterea de ipsius ordinis *Equitum* (quam appellationem non a *Baldvino* I, ut quidam volunt, sed a tempore ingressus in Rhodum obtinuerunt, antea *Hospitales* a nosocomio Hierosolymitano S. Johannis, & *Custodes S. Sepulchri* dicti) notitia quædam subjunguntur; Magnorum Magistrorum (qui anno 1630 d. 10 Jun. quo Cardinalibus *Emimentia* titulus stabilitus est, ab *Urbano VIII Eminentissimi* axiomatæ decorati fuerunt) catalogo annexo, quorum ab anno 1099 usque

pag. 182.

207.

216.

234.

usque ad *Gregorium Caraffam* A. 1680 electum, LXII numerantur. Aliarum denique circa Rhodum insularum (inter quas pag. 280. *Stanchio* in pago *Pucrà* natalem *Hippocratis* ædiculam religiose etiamnum conservat) rerumque memorabilium, ut & Castellij *Bodrù*, quod pro veterum *Halicarnasso* habetur, descriptione Libro huic coronis imponitur.

**CONTROVERSIARUM ADVERSUS JUDÆOS**  
*Ternio; in specimen operis jam affecti, quo R. Isaaci*  
*Chizzuc Emouna confutatur: Authore Jacobo*  
*Gouffet.*

Dordrecht, apud viduam Caspari & Theodorum  
 Goris, 1688, in 8.

**D**OCTISSIMUS ac disertissimus libelli hujus author, *JACOBUS GOUSSETIUS*, Ecclesiæ quondam Piëtaviensis Pastor, dehinc exul, mox Anglorum, nunc Dordracenorum hospes, novum *Controversiarum Anti-Judaicarum Systema* meditatus, speciminis loco hunc edendum duxit *Ternionem*. Præmisit autem præfationem *de opera Judæis ad Christianam fidem convertendis navanda*. Opinatur illic, usum argumentorū e Rabbiniis *κατ' ἀποδείξιν* depromptorum, exiguum esse aut plane nullum. Magnificentius enim indices sentire de magistris suis Judæos, eorum pridem authoritate fascinosos, dum eos ab ipsismet adversariis diligenter legi, commendari sapius, creberrime allegari cernant. Si veterum dicta contra modernos urseris, responsuros esse, genuinam illorum sententiam a se solis ceu hæredibus petendam esse. Quod si quemquam e Synagoga Rabbini alicujus authoritate motum abduxeris, eum tamen illuc postliminio reversurum, ubi illum ipsum Rabbinum pluresque alios, odio ac contemptui fidei Christianorum immortuos esse animadverterit. Licet vero tunc, Rabbिनorum effatis misis, directis argumentis uti volueris, hominem tamen id non laturum esse, utpote cui inconstantia absurdæ reus videberis, ubi eos, quos veritatis testes hactenus laudas, illius plane ignaros esse, asserueris. Ex solis igitur Scripturæ Sacræ, imprimis V. T. libris disputandum esse.

esse, concludit, idque se facturum spondet in opere illo, in quo exponendo & consummando totus nunc est.

Nec nomen illius, nec œconomiam diserte indicavit. Presse ramen, (uti videtur,) sequetur vestigia methodumque libri *CHIS-SUK EMUNA*, quem clarissimus *Flavinsquon Johannes Christophorus Wagenfeilius* Latine vertit, & *TELIS IGNEIS SATANÆ* inseruit. In singulis quippe hoc Ternione contentis exercitationibus integrum aliquod caput Isaaci ex versione Wagenfeilii Latina excribit, addita responsione, qua ad puvillum excutiuntur singula a Rabbinis dicta.

*Αποσπασμα* illius primum exhibet *Caput XII* e priori R. Isaaci libro. Nititur heic Judæus protevangelium Gen. III, 15. nobis extorquere. Goussetus contra, ubi probasset, sub serpente latuisse Satanam, per *semen mulieris* Jesum Nazarenum notari, duplici argumento evincit. Horum alterum desumitur a malo, quo semen hoc Satanam afficit, dum *illius caput conterit*. Tantundem, (inquit Noster,) contritio capitis in Satana, quantum in serpente, valere debet, nisi & aliquid amplius. Atqui in serpente contritio capitis mors est. Ergo & in Satana mors est. Sed mors gravissima spirituique conveniens, qualis nempe intelligenda in comminatione illa Gen. II, 17: *Morte morieris*.

(Hoc enim loco æternam totius personæ mortem interminari DEUM, colligit Goussetus inde, quod non alia mors respondeat gravissimo læsæ majestatis divinæ crimini, nec notio *morsis* generalis ad corporalem expresse restringatur. Judæus equidem locum Gen. II, 17. ex Gen. III, 19 ceu parallelo explicandum regesserat. Negat Noster itaque, comminationem parallelam haberi in isto: *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Non (inquit) spectat illa sententia edicti executionem, sed ex adverso, ut illius executionem avertat, commutat ipsum in declarationem gratiosam, morti eos limites dantem, ut ejus non persona tota, sed personæ pars, eaque minoris momenti, subjectum sit; quæ declaratio, dum corpus ferit, animam salvam ac beatitudinis capacem præstat. Hac fini jam antea de semine mulieris spes facta fuerat.)

Supposito igitur, semen mulieris debuisse caput Satanæ conterere, h. e. mortis æternæ afficere, monstrandus erit e muliere

natus, qui id præstiterit. Atqui nemo fidelium id facere potis est; vocantur enim ii non ad vulnerandum Satanam, sed ad ei resistendum, *Eph. IV, 27. Jac. IV, 7. 1. Petr. V, 9.* Christus autem prestiterit, *Ebr. II, 14,* & præstabit consummative in extremo iudicio, *Apoç. XX, 14.*

Alterum Gousseti argumentum ex *collatione malorum*, quæ sibi mutuo serpens & semen mulieris inferunt, petitum est. Semen mulieris Serpentem *capite*, serpens semen mulieris *calcaneo* vulnerat. At longe gravius lethaliusque vulnus est, quod capite, quam quod calcaneo recipitur. Jam vero diabolus Sanctis lethalia vulnera infligere potest, ni a DEO prohibeatur. Sancti autem æqualia ei vulnera, nedum graviora, infligere nequeunt. Contra vero Jesus totum Satanam in immensæ mortis barathrum coniecit; Hoccine fuit, caput Dæmonis frangere? cum Satanas ex altera parte Messiam non nisi in talo, h. e. inferiori personæ suæ parte, nempe humana natura, læserit.

Ἀποσπασματικῶ secundo caput Isaaci XIV refellitur, seu dictum *Gen. XLIX, 20.* ab Increduli objectionibus vindicatur. Probat heic Goussetus, שבט aut *Sceptrum* notare debere, aut *tribum*. At & *sceptrum* e Juda dudum recessisse, dudum quibque Judæos *tribus* nomen sibi vindicare atq; asserere nequivisse, ex quo genealogias suas plane perdididerint, sine quibus nemini stirpem jactanti creditur, *Esa II, 59. 62.* Concludit itaque, Messiam venisse, &c. Multoties hæc abs aliis dicta, prolixius excerpere nolumus. Singulæ vero & paradoxa esse videntur, quæ de vocibus שילה & וקחה commentatur. Derivat nempe שילה ex pronomine ש *qui*, & futuro radicis להה. Quemadmodum שמעון Samuel idem est ac שמעון ὁ δαδ & βσσ, 1. *Sam. I, 20.* interjecto nimirum Vav, ut in מואב Moab, pro מואב ὁ δαδ & πατρός, *Gen. XIX, 37.* Porro וקחה significare *fatisci, languere, molestia, agritudne deficere*, confirmat ex *Gen. XLVII, 13.* וקחה. Et defecit terra fame; itemque ex *Prov. XXVI, 13.* כמתלהלה *sicut simulans se agritudine languidum*, & jaculans interim fundis & sagittis: Sic homo fallax, &c. Contendit etiam harmoniam radicis להה. Censet autem *Gen. XLIX, 10.* secundam radicalem וקחה *ὡς κνησ* *synaxa* mobilem fieri, ideoque puncto Mappik debuisse insigniri, (uti in citatis vocibus וקחה & כמתלהלה aut in וקחה *Job. XVII, 7.*) nisi ante se requireret *ὡς κνησ* mobilem,

MENSIS OCTOBRI A. M DC LXXXVIII. 529

Jem, quod solenne sit in Futuris ante litesas Mobiles, nullum vero post se Mappik unquam patiatur. Habermus h. m. Tertiam Futuri Kal י"ה. Nam Jod Futuri schevari posse, ex י"ו & י"ז constare autumat. Jungatur nunc י"ה pronomen ש, quod scheva sub se admittit, tum *Eccles. II, 22. III, 18*, tum in ipso Samuelis nomine proprio שמואל. Concurrent hoc pacto duo Schevaim, quæ in Chirec magnum contrahenda erunt, (uti fit in פימי ביקר ליהודה ביקר) sicque loco ש"ה habemus ש"ה SCHILO, quod proinde notabit molestia agritudineque laboraturum, aut Virum dolorum *Es. LIII*, vel τον παθον, *Act. XXVI, 23*. Eodem loco habetur vox æque obscura יקרה, cujus dagesch forte argumento esse videtur Gouffeto, radicem illius esse יקרה; adeoque יקרה notare purificationem. Verba igitur יקרה עמי vertit: *Et ejus est purificatio gentium*, utpote opus Messie, *Mal. I, 11. Dan. IX, 24*. Lamed nimirum sumpto, uti *Deut. XXXII, 35*. לי נקם Meirest vindicta. Eadem ratione explicat ista, *Prov. XXX, 17*. Oculum subsannantem patrem, יקרה וקרה & contemnentem purificationem matris, evellent corvi, & Ibi enim (inquit,) DEus est pater; mater est sapientia nos sæpe ut filios suos in hoc libro compellans & præcepta sua commendans, etiam sub pœnarum interminatione, ut e. g. *Prov. VIII, 32*. Ejus doctrina est purificatio nostra; nam veritas sanctificat & fides in eam. Sub finem exercitationis applicat hoc dictum Autor Clarissimus Jesu Nazareno nostro, urgetque venisse hunc durante Sebebbet, seu tribu; fuisse Schilo, h. e. ad extrema patienda vocatum; in eo denique solo fuisse causam Jikkebatb sive puritatis gentium; Esse itaque Mesiam a Jacobo prædictum.


Ἀποσπασματίω III. Gouffetus caput XXI. R. Isaaci aggreditur, adeoque in dictis *Jes. VII, 14, & IX, 5*, vindicandis occupatur. Præprimis heic notatu digna videtur etymologia vocis ערומה, qua notari arbitratur virginem illibatam, quæ hactenus fuit בעלמה תעלה vel occultata, quia ערותה את גלה לה אש לא vir non retexit nuditatem ejus. Objiciunt Judæi alias, ערומה *Prov. XXX, 19*. meretriculam ἀνατρίπτως significare. Respondet Gouffetus inter alia, totum Proverbiorum locum allegoricum esse. Si enim ad literam interpreteris, nil fere in eo memoratum iri, quod mirabilis rei titulo a Salomone mactari mereatur. Viam ergo

*aquila in caelo* esse viam Jesu Christi ascendentis in caelum. *Viam serpentis in saxo* denotare viam ejusdem in saxo, in cujus cavitate sepultus, nullum foctorem reliquit, quo, cadaver illic situm fuisse, nosceretur; *Viam navis in mari* esse Christi per populum Judaicum deambulatione, quae pene in indocilibus illis ac inconstantibus non majora sui vestigia reliquit, ac navis in mari. *Viam viri in virgine* transitum esse ejus per matris loca, illaesa ipsius virginitate. *Adulteram* deniq; illam *impudentem* esse eandem, quae *Apocal. XVII.* plenius describitur. Salomonem igitur stupere h. l. ad duorum contrariorum, Christi & Anti-Christi, *mirabilia.*

Plura ex Excerptis illis excerpere supervacaneum fore existimamus. Satis quippe salivam modo dicta movebunt Actorum lectoribus, ut opus ipsum, (quod ob floridum diffusumque perspicuitatis studiosi Authoris styli, rerumque ac controversiarum abundantiam in volumen haud parvae molis excrescet,) propediem ad umbilicum perductum typisque exscriptum legere discipiant.

Calci Ternionis adjicitur p. 153—162. *Monitum de Philippi a Limborch pro veritate religionis Christianae contra Judaeum collatione*, recensita a nobis supra pag. 212. Laudat Gousserus, quod Limborchius ex Factis veritate evangelii solide adstruxerit; quod Syndrium vel nullum vel fallaciae obnoxium fuisse evicerit, quod liquido demonstrarit religionis Judaicae legisque ceremonialis abrogationem aliaque, in quibus Christianos omnes ὁμοψήφους habeat. Culpandum autem duxit, quod oblitus promissum sui; (*nullius peculiaris dogmatis inter Christianos controversi patrocinium suscepturum sese*,) duos cum primis errores in Christianismo graviter impugnari solitos enixe ac prolixè obtruserit, atque tum defenderit vim liberi arbitrii, qua homo sese ad Deum convertat, sine gratiae internae ac efficaciae auxilio, tum gravissimas illas Christologiae partes *de unione hypostatica, de duabus naturis in una persona Jesu, de substantia absque naturarum confusione, de fide in Jesum ut in verum Deum, ejusque omnipotentia divina*, inter ἐπιλαματις ἀθεώπων referre ausus fuerit. Tandem igitur Judaeos monet, ut, si argumentis Limborchii optimis adducti oeconomicae legali ab ipso DEO evangelicam substitutam fuisse crediderint, non ex ipsius relatione, sed ex N. T. evangelicae fidei articulos discant.

GEOR.

MENSIS OCTOBRIS A. M DC LXXXVIII.   
GEORGII VVOLFGANGI VVEDELII, MED.  
D. Consilarii & Archiatri Ducalis Saxonici, &  
Prof. Publ. in Academia Jenensî, PHTSIOLOGIA RE-  
FORMATA.

Jenæ, apud Joh. Bielkium, 1688. in 4.

**C**elebratissimū inter Medicos nostri temporis nomen, G. Wolfg. Wedelius, ante aliquot annos Physiologiam Medicam scripserat. Eam nunc, ita ut erat, rursus edere aut interpolare cum non placeret, Physiologiam Reformatam maluit componere; inq; ea non vel a se, vel ab aliis scripta reformare, aut censorem agere constituit, sed novo opere alia & commodiore methodo dogmata primæ ejus in medicina partis proponere; quanquam subinde digredi a se æque ac aliis non dubitaverit.

Initium tractationis facit a Principiis Rerum in genere, in Cap. I. qua Chymicorum sententiam perspicue explicat, eosque secutus asserit, materiam primam esse terram & aquam, materiam secundam sal substratum & affine terræ, sulphur substratum aquæ, mercurium substratum singulis: & hæc quidem nominat externa & communia, specifica vero & individualia, item interna docet esse, tum formam primam sive animam, quæ sit primum movens unicuique regno inditum, licet maxima cum differentia; tum formam secundam, semen, i. e. vim multiplicandi, & fermentum, i. e. vim immutandi. Atque ea principia Chymicorum re ipsa eadem esse contendit cum elementis Peripateticorum, Cartesianorum, Helmontii, nec nisi verbis differre opiniones eorundem.

Quæ applicaturus, hominem in genere, objectum Physiologiae Medicæ contemplatur, proque illius partibus essentialibus duabus, hujus etiam partes duas, in statum naturalem hominis inquirentes, constituit: unam, & potissimam quidem, dicatam corporeæ machinæ; alteram animæ, in quantum cooperatur corpori, ejusque ministerio utitur & ipsa. Hinc partes corporis anatomes auxilio hustrat, distinguens eas (1) *in solidas*, quales ossa, & horum species dentes, vel analogæ, ut ungues; *in molles*, uti carnes pulposæ, & reliqua omnia, quæ diduci, rindi, laxari, remittere, premi queunt, veluti



veluti venæ, arteriæ, viscera, membranæ, cutis & reliquæ; *in fluidas*, ut humores. Inde (2) *in motas*, quales solidæ; *in mobiles*, quales molles sunt; *in moventes*, quales fluidæ. Cumque hæ partes conjunctæ sint, (*tertia*) fluit distinctio in *contingentes* quæ molles; in *contentas*, quæ solidæ; in *impellentes*, quæ fluidæ. Quem in finem notat, partes solidas mollium, molles fluidarum, humidæ spirituum esse staminæ seu columnas, & spiritus a fluidis partibus non differre nisi conceptu. Ab his digressus invenit (4) *alias albas*, utpote ex solidis ossa, ex mollibus nervos, venas, arterias, fibras, pinguedinem, intestina, vesicam, uterum &c. ex fluidis serum; *alias rubras*, nimirum carnes, parenchymata, renes, lienem, cor, hepar, & *ναρ ἔξοχῆν* sanguinem; *alias medias*, quales sunt ex extimis cutis & ungues, ex internis pulmones, qui ruborem suum debent sanguini. (5) Deprehendit *alias esse ultimas*, veluti solidas, *alias medias*, uti molles, *alias primas*, nimirum fluidas, quæ primum incipiunt vivere, primo mori. (6) Observat partes *alias esse similes*, & magis simplices, *alias dissimiles* & compositas; & (7) inter similes *quasdam primi ordinis*, quales ex fluidis sanguis & serum, ex mollibus caro & fibræ, commune hospitium, sedem, originem & fontem in cor-

Cap. III. de habentes, ex quibus omnes reliquæ partes oriuntur.

Quoniã vero hæ partes sunt propter vitã factæ, ideo proxime agit de vita, anima, luce, calore, motu primo, spiritu vitali. Animam saltem sensitivam lucem esse ait stellarũ æmulam: hinc vitam consistere (1) in luce seu micula, quæ habet principium movendi a DEo inditũ; (2) in motu gemino tum primo seu motione, quæ est motus intrinsecus seu vitalis, h. l. cordis, tum secundo seu latione. i. e. motu locali; (3) in motu cordis; (4) in motu cordis & partium, primo & secundo, vitali & animali; (5) in spiritu, quo mediante anima movet, qui quidem unus est substantia, gradu tamen subtilitatis differens, nempe vitalis & animalis. Nimirum vitalis magis impellit sanguinem, cava, efficit motum primum, impellit magis partes sanguineas: Spiritus animalis magis impellit lympham, porosa, efficit motum secundum & reflexum, impellit magis partes sereas, vulgo spermaticas; (6) in calido, quod ex luce & motu resultans est substantia, innatum & influens, balsamicum & sulphureum, blandum & mite; (7) in calido & humido, quod calido substratum est, unicum,

untunt, proportionatum, radicate; (8) in sanguine & sero vitali. Rejiciuntur ergo tum opiniones alie, tum inprimis eorum, qui vitam ponunt in alcali & acidi concursu perpetuo, indeque oborta effervescentia blanda; item Cartesii, vitæ radicem in glandula pineali quærentis. Quæ de humido injecta, ut clariora evadant, peculiariter humores vitales exponit, quos definit partes corporis humani fluidas, a calido vitali impulsas, partibus omnibus pro vita impertienda communes. Eos in primos & ortos; aliterque distributos exponit, obscuritatesque, quibus tam veteres, quam recentiores eam doctrinam involverunt, discutit. Motum humorum primum, scilicet sanguinis & lymphæ in circulum fieri adstruit; & sanguinem quidem circulari per vasa & poros, per *anastomosis* venarum & arteriarum mediocritati, per septimentum nimirum commune membranaceum sanguinis, & illi motui cor præesse. Lymphæ motum sequi motum sanguinis, sed per diversas vias, huicque motui præesse glandulas, cisternas, stagna, & lacus nativos. Perinde etiam circulari spiritus, & vitalem quidem cum sanguine, animale cum lymphæ; hujusq; notitiam esse clavem arcanorum microcosmi, sive in physiologia, sive in pathologia, sive in therapeutice occurrentium. Circulationis illius affines actiones, juvamenta, immo suo modo præsidet sunt pulsus & respiratio, quæ sunt causæ sociæ & symbolice; de quarum motionum modo ac usu dum agitur, rejicitur frequens recentiorum assertio, ab aere inferri sanguini particulas, seu spiritus nitrosos aereos. Hinc resultant vitæ modi varii. Est quidem vitæ una radix, modi tamen plures seu temperamenta ex miscela qualitatuum communium orta: temperamentum autem mixti substât temperamento viventis. Connascitur modus vitæ & disponitur radicaliter a primo ortu, remote eum determinant astra, & ex his Sol & Luna præcipue; progressionem vitæ gradualem alius atq; alius fit, sed tamen cum latitudine sua. Neq; enim fundamentum habet opinio communitis perhibens, transitum illum scalarem esse, & septenario aut novenario etiam numero contineri. Etenim sunt quidem anni climacterici, sed unicuique homini proprii, non communes, sed singulares. Extraordinarius vitæ modus in sympathia & antipathia fundatur, sive connatus sive acquisitus, raro mutabilis: connatus ab impressione archæali matris implantatur, acquisitus debe-

Cap. IV.

Cap. V.

Cap. VI.

C. VII.

debetur impressioni archeali animi & phantasia, seu motu ab alio, seu conceptu intrinsecus.

## C. VIII.

Viræ hæcenus descriptæ fomenta necessaria, quæ eandem propagant & continent, sunt (1) calidum & humidum; (2) sanguis & serum; (3) spiritus & lux vitalis: propagantur ea per nutritionem ex similibus; & spiritus quidem expetunt nutrimentum volatile & lucidum, partes fluidæ seu humores vitales lucidum & humidum, partes fluidæ & solidæ γλίγγρον. Chylus vitæ pabulum & fomentum mediatum est, non ultimum, sanguis vero & serum sunt genuinum, & ultimum: concurrunt pro nutriendis partibus æqualiter, sed non absolute, seu partes aliæ sanguine, aliæ sero nutriuntur. Serum & ipsum alimentum est, & alimenti vehiculum. Succus nutritivus nervorum, aut idem est cum sero seu lymphâ, aut nullus. Fermenta vitalia fermentationis specifica & seminali in partium substantiam concedunt. Laboratoria, in quibus apparantur fomenta vitalia, dici possunt coctio prima & secunda. Nam

## Cap. IX.

cum calidum & humidum, spiritus archeus, robur necessarium, vires requisitæ, ex alimenti defectu deficere incipiant, sensatio duplex oritur, nimirum fames & sitis, quæ pro sexto & septimo sensu merito habentur. Quæ sensatio est archeo universali propria; defectum infert & indicat instrumentaliter ventriculus, & sæpe vitiose, appetens magis præsentem acrimoniam salinam proportionatam, succenturianturque nervi copiosi in ventriculo. In coctione igitur prima, tanquam primo laboratorio sulphur aqueum alibile ex assumptis ab archeo liquatur & separatur. Ventriculus immutat ingesta recludendo ope caloris tam vitalis, quam communis sibi concessi & influentis, extrahendo partem selectiorem, quæ in chylum cedit opus menstrui, quod est principaliter lymphâ vitalis, deinde humidum potententum adeoque ascititium, fermentando beneficio fermenti salino-sulphurei, tum domestici, quod est lymphæ vitalis progenies, tum extranei in saliva advenientis. Alterum laboratorium est coctio secunda, quæ ibi incipit, ubi desinit prima. Desinit prima, ubi confectus est chylus; incipit secunda, ubi ex illo fit sanguis, de cuius materia, rubedinis ratione, causa efficiente, organo, causis adjuvantibus plura occurrunt.

## Cap. X.

Quibus traditis invitatur ad ipsam vitalem machinam considerandam

derandam, referens huc ipsos labores ultiores, quos vel chylus, vel sanguis potius obire continuo debet, in corde, pulmone, hepate, liene, ventriculo, intestinis, mesenterio, pancreate, cerebro, renibus, vesica & extremis. Scite hic declaratur, uti machina corporea sequatur leges hydraulicas, pneumonicas, chymicas & mechanicas, quomodoq; singulæ partes juxta leges eas suas functiones impleant. Cap. XI;

Hæc machina regitur ab anima, quæ in homine gemina, una organica, qua sola pollent bruta, nec ea hominem superant, altera inorganica, nimirum mens & ratio sui & infiniti ac immensi capax, immortalis, alligata corporis machinæ, non absolute sicut organica, sed tantum secundum quid & ministerialiter. Hinc sensuum externorum internorumq; ministerio utitur, de quorum organis, objectis, modis sentiendi haut proleteria dicuntur. Cap. XII.

Propria anime inorganicæ operatio est cogitatio, & quidem cogitatio absoluta veri, intellectus, cogitatio respectiva boni vel mali, voluntas vocatur. Cogitatio voce articulata expressa sermo est, de quo non pauca differuntur. Deliberatorum executio motu secundo sive latione perficitur, ejus differentiarum, organa, causæ impellentes adducuntur, C. XIII;

inter quas materiæ subtili primæ partes tribuuntur. Ad fatigatum motu corpus reficiendum datus est somnus, qui fit a cessatione impulsus naturali. Cessat enim elater cerebri, ex spirituum, lucis animalis, membranarum, pororum, a quibus ille est, concentratione. C. XIV;

Ex hæcenus dictis recte se habentibus consequitur vitæ incolumitas, quæ est machinæ *évφoπλα* naturalis, tamdiu durans, quoad omnia in corpore substant & parent archeo. Ultima tractatio est de multiplicatione generis, in qua proponitur, semen veluti conditorium animæ, formæ, elateris, luculæ novæ productæ ab alio; Cap. XV;

semen a mare, ovum a foemina conferri ad generationem; secundum seminale corpus ad ovarium accedere per uterum in elaterem tunc citatum, cujus pars essentialis & integralis est ovarium; ovum foecundatum non ita longo post tempore ex ovario in uterum provolvi amplexu membranaceo ejusdem peristaltico; foetum formari ab actuali idearum actuatone, non ex vermiculo in semine maris latente, ut docuit Leuenhoeck; sanguinem & serum cedere in nutrimentum & augmentum foetus, qui nutrimentum suum accipit a matre per placentam, qua connectitur. C. XVI;

37  
**ACTA ERUDITORUM**  
**DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA DE**  
*Febribus, auctore A. V. L. Med. D.*

Lugduni Batav. apud Cornel. Boutesteyn, 1688, in 8.

**V**eram de natura febrium doctrinam in Democriti puteo latuisse haecenus, non immerito suspicari quis posset. Nec enim in alio quam in hoc argumento, æque desudasse auctorum sedulitatem videas. Enimvero penitiori indagine quilibet præ aliis putat se publico profuisse, aperiendo cogitata sua cum rationum fulcimentis, tum experientiæ solido superstructa. Quæ quidem scribendi methodus longo post se intervallo relinquit antiquiorum institutum, quod credulæ vetustatis suffragio unice nitebatur. Id quod fusius in præsentis libelli præfatione expositum est, cujus summam hæc transcribere nunc aggredimur. Octo punctis autem res omnis continetur. Primo etymologia traditur; II<sup>o</sup> communis definitio febris examinatur, ostensa falsitate, quod febris consistat in calore & quidem præter naturam, item quod in corde primum accendatur, mox per totum corpus deferatur, ut inde functiones lædantur. Nec minus rejicitur Barbetti descriptio, qui febrim auctam sanguinis circulationem pronūciavit. Ut vero certius quid hac in restituere auctor possit, III<sup>o</sup> sanguinem cum ratione multiformium particularum, ex quibus massa ipsius conflatur, tum ratione fermentationum in eo observatarum considerat. Unde patescere opinatur, in mixtura sanguinis turbata febrim omnino consistere. Et hæc assertio illorum quoque est, qui Cartesii castra sequuntur, quos inter nobilissimus Dominus *Craan* est, ad cujus mentem scriptus hic libellus, seu in titulo indicatur. Et sane pleraque in hoc tradita sparsim docentur in notis ejus ad Regii Praxin, seu Lumine Rationali Medico superius a nobis recensito A. 1686 p. 555. Cæterum IV<sup>o</sup> loco causas febrium auctor rimaturus (1) continentem affert, quam ait ætheream materiam aliam, quam quæ fluere consuevit per nostrum sanguinem, unde ejus mixtura turbetur. (2) antecedentes duas memorat peregrinum ætherem in sanguinem immittentes, inflammationem scilicet & exulcerationem. (3) procatasticis a rebus 6 non-naturalibus dictis deducit, quibus subjungit ictus, lapsus, vulnere, vermes. Differentias V<sup>o</sup> explicatas præter necessitatem

tatem putat multiplicari. Permultas enim a symptomatibus (v.g. dum febres vocantur siticulosæ, deliræ, vomitoriz &c.) permultas a morbis, quos vel sequuntur, vel comitantur (quales sunt arthriticæ, pleuriticæ, peripneumoniacæ) nomen accipere. Utilem vero esse distinctionem in lentas & acutas, in benignas & malignas. Sed has non dici tales, quasi quod tritis non cedant remediis, sed quod præcipitatio humorum massam sanguineam constituentium talis facta sit, ut spiritibus vitalibus per auras dissipatis nil nisi vappa seu caput mortuum remaneat, unde pereat spes restitutionis. Porro dividi commode in endemias & epidemias, in intermittentes (quo & vagæ pertineant) & continuas varias. Galeni autem divisionem in putridas & non putridas justissime rejici, cum in omni febre mixtura sanguinis turbata, i. e. putredo adsit. Quartanas & quintanas continuas febres non appellari, cum materia massam sanguineam per triduum mixtura sua privans, & quarto vel quinto die de novo sanguinem perturbans, in rerum natura dari non possit. Quæ autem causa varietatis in febris sit, ut nunc intermittens, nunc continua affligat, & cur periodos adeo exactas, ut horologii superent certitudinem, observent, explicare cum ratione auctor contendit. Pestem vero vel paucis solummodo symptomatibus, vel plane non ab ardentibus & malignis febris discrepare existimat. Hinc VI<sup>o</sup> phænomena in febris obvia accuratius, atque ab aliis vidit, explanaturus, prolixam eorum seriem brevi linea adumbrat, & memorantur pulsus nunc debilis, nunc vehemens, celer, frequens, intermittens, inæqualis &c. refrigeratio totius corporis, rigor, livor labiorum & unguium, pandiculationes, oscitationes, sudores, lacrimæ involuntariæ, alvus adstricta, item muscæ, araneorum telæ oculis obversantes, sitis inextincta, dolores capitis pungentes, pulsantes, nec non phrenitides, vigilæ, deliria, angina, pleuritides, peripneumoniæ, aphthæ, æstus ingens, corporis jactationes, respirationes crebræ, suspiria, cibi fastidium, cardialgia, nausea, vomitus, cordis palpitatio, strabismi, singultus, tusses humidæ & siccæ, quandoque sensuum stupor, somnolentia, lipothymia, dolor cinguli instar circa præcordia, sapor insipidus, sudores frigidi, ructus, dysuria, diarrhœa, urinæ modis variis variantes. De hisce singulis causam auctor brevissima expositione reddit. Mox VII<sup>o</sup> progno-

ACTA ERUDITORUM  
 DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA DE  
 Febribus, auctore A. V. L. Med. D.

Lugduni Batav. apud Cornel. Boutestejn, 1688, in 8.

**V**eram de natura febrium doctrinam in Democriti puteo latuisse hactenus, non immerito suspicari quis posset. Nec enim in alio quam in hoc argumento, æque defudasse auctorum sedulitatem videas. Enimvero penitiori indagine quilibet præ aliis putat se publico profuisse, aperiendo cogitata sua cum rationum fulcimentis, tum experientiæ solido superstructa. Quæ quidem scribendi methodus longo post se intervallo relinquit antiquiorum institutum, quod credulæ vetustatis suffragio unice nitebatur. Id quod fusius in præsentis libelli præfatione expositum est, cujus summam hoc transcribere nunc aggredimur. Octo punctis autem res omnis continetur. Primo etymologia traditur; II<sup>o</sup> communis definitio febris examinatur, ostensa falsitate, quod febris consistat in calore & quidem præter naturam, item quod in corde primum accendatur, mox per totum corpus deferatur, ut inde functiones lædantur. Nec minus rejicitur Barbetti descriptio, qui febrim auctam sanguinis circulationem pronuntiavit. Ut vero certius quid hac in restatuere auctor possit, III<sup>o</sup> sanguinem cum ratione multiformium particularum, ex quibus massa ipsius conflat, tum ratione fermentationum in eo observatarum considerat. Unde patescere opinatur, in mixtura sanguinis turbata febrim omnino consistere. Et hæc assertio illorum quoque est, qui Cartesii castra sequuntur, quos inter nobilissimus Dominus *Cræan* est, ad cujus mentem scriptus hic libellus, ceu in titulo indicatur. Et sane pleraque in hoc tradita sparsim docentur in notis ejus ad Regii Praxin, seu Lumine Rationali Medico superius a nobis recensito A. 1686 p. 555. Cæterum IV<sup>o</sup> loco causas febrium auctor rimaturus (1) continentem assert, quam ait ætheream materiam aliam, quam quæ fluere consuevit per nostrum sanguinem, unde ejus mixtura turbetur. (2) antecedentes duas memorat peregrinum ætherem in sanguinem immittentes, inflammationem scilicet & exulcerationem. (3) procatarticas a rebus 6 non-naturalibus dictis deducit, quibus subjungit ictus, lapsus, vulnera, vermes. Differentias V<sup>o</sup> explicatas præter necessitatem

tatem putat multiplicari. Permultas enim a symptomatibus (v.g. dum febres vocantur siticulosæ, deliræ, vomitoria &c.) permultas a morbis, quos vel sequuntur, vel comitantur (quales sunt arthriticæ, pleuriticæ, peripneumoniacæ) nomen accipere. Utilem vero esse distinctionem in lentas & acutas, in benignas & malignas. Sed has non dici tales, quasi quod tritis non cedant remediis, sed quod præcipitatio humorum massam sanguineam constituentium talis facta sit, ut spiritibus vitalibus per auras dissipatis nil nisi vappa seu caput mortuum remaneat, unde pereat spes restitutionis. Porro dividi commode in endemias & epidemias, in intermittentes (quo & vagæ pertineant) & continuas varias. Galeni autem divisionem in putridas & non putridas justissime rejici, cum in omni febre mixtura sanguinis turbata, i. e. putredo adsit. Quartanas & quintanas continuas febres non appellari, cum materia massam sanguineam per triduum mixtura sua privans, & quarto vel quinto die de novo sanguinem perturbans, in rerum natura dari non possit. Quæ autem causa varietatis in febribus sit, ut nunc intermittens, nunc continua affligat, & cur periodos adeo exactas, ut horologii superent certitudinem, observent, explicare cum ratione auctor contendit. Pestem vero vel paucis solummodo symptomatibus, vel plane non ab ardentibus & malignis febribus discrepare existimat. Hinc VI<sup>o</sup> phænomena in febribus obvia accuratius, atque ab aliis vidit, explanaturus, prolixam eorum seriem brevi linea adumbrat, & memorantur pulsus nunc debilis, nunc vehemens, celer, frequens, intermittens, inæqualis &c. refrigeratio totius corporis, rigor, livor labiorum & unguium, pandiculationes, oscitationes, sudores, lacrimæ involuntariæ, alvus adstricta, item muscæ, araneorum telæ oculis obversantes, sitis inextincta, dolores capitis pungentes, pulsantes, nec non phrenitides, vigilæ, deliria, angina, pleuritides, peripneumoniæ, aphthæ, æstus ingens, corporis jactationes, respirationes crebræ, suspiria, cibi fastidium, cardialgia, nausea, vomitus, cordis palpitatio, strabismi, singultus, tusses humidæ & siccæ, quandoque sensuum stupor, somnolentia, lipothymia, dolor cinguli instar circa præcordia, sapor insipidus, sudores frigidi, ructus, dysuria, diarrhœa, urinæ modis variis variantes. De hisce singulis causam auctor brevissima expositione reddit. Mox VII<sup>o</sup> progno-



fin subjungit cum experientia, tum auctoritate aphorismorum Connitentem. Atque hic obiter quaestionem solvit de febre ad incisionem peccantis materiz crassæ studio excitanda. Scilicet temerario, nec Medicum Christianum decente ausu id consilium iniri. Nam revera medicamenta febrim producentia nondari: aut fidentur, forsan febrim & mortem eadem hora esse adductura. De cætero VIII<sup>o</sup> omnem curæ cardinem in eo versari tradit, ut mixtura sanguinis turbata suo ordini restitatur, caveaturque ne jamjam turbetur ulterius. Non alia autem hactenus innotuisse orbi literato remedia illud efficientia, præter diaphoretica ob pororum suorum constantiam aptissima. Quatuor tamen cautelis in illorum usu utendum monet: (1) ut hora una vel altera ante paroxysmum præbeantur, (2) ut vacuo a cibis solidis aliisque medicamentis ventriculo propinentur, (3) ut plane ab iisdem abstinenceatur, si sanguis intemperie pituitosa laboret, (4) ut febre jam superata, doses sudoriferi aliquot adhuc repetantur, quo sanguinis mixtura reddatur constantior. Medicamenta hinc nonnulla subdit, quæ inter Theriaca, Mithridatium, diascordium, sal volatile cornu cervi, unguis alcis, viperarum, spiritus salis Ammoniaci, nitri, sulphuris &c. reperiuntur. Præter autem diaphoretica, fatetur esse quoque vomitoria in auxilium apta, fomitem scilicet ex suo latibulo excussura. Verum cum non raro animam prius quam febrim evomatæger, juniorque Medicus cum ad curam, tum ad famam suam scrupulose attendere debeat; priorum potius usum suadet. Deinde vna sectionem in synocho ad uncias octo, decem vel duodecim instituendam jubet, exceptis tamen languore confectis, item gravidis & puerperis; quamvis & his sub certa lege eandem esse concedendam arbitretur. Purgationem per se non indicari; adstrictiorem tamen alvum haud mora solvendam medicamentis a se propositis. Quod si his nihil proficiatur, fortiorem catharsin esse negligendam, substituto clysterum emollientium usu. Inter symptomata sitim profligari facile medicamentis ex nitro & camphora maxime petitis: vigilias emulsionibus papaverinis & unguentis similibus, aut denique opiatis. In quartana reliquis omnibus contumaciore, corticem chinæ de China præ aliis laudat. Tandem euporista quædam cum externa tum interna recenset febrim jugulantia, eorundemque agendi

agendi modum succincta ratione explicare annitur; quo facto  
dixit præscriptio libelli finem constituit.

*GUILIELMI SALDENI ULTRAJECTINI DE  
Libris varioque eorum usu & abusu libri duo.*

Amstelodami, ex officina Henrici & Viduæ Theodori  
Boom, 1688. in 8.

**T**Ractatum hunc Clarissimus Auctor Otis suis Theologicis, quæ  
in actis nostris Calendis Nov. 1684. recensuimus, præmittere  
olim decreverat. Verum cum nimis eum excrescere, & argumen-  
tum non mere theologicum, sed generalius continere animadvertet,  
& animum postea mutavit, & istas de librorum usu ac abusu lucu-  
brationes in peculiaris opusculi formam redigere maluit. In an-  
teloquio non solum styli ac methodi qua usus est rationem reddit,  
verum etiam *Anonymum* quendam Gallum, qui septimam Simonia-  
næ Criticæ editionem procuravit, & in actis nostris Cal. Febr.  
1686 p. 100 memoratus est, ob asperiores Otiorum suorum Theo-  
logicorum censuram breviter perstringit, seque ejus scõmmata ge-  
nerose contempturum profitetur.

In ipsa tractatione primum Scriptores cum cantoribus illis  
Horatianis comparat, quibus hoc vitium,  
inter amicos

Ut nunquam inducant animum cantare rogati,  
Injussi nunquam desistant.

Deinde de veteri libros compaginandi & exornandi more  
differit, & viros quosdam polygraphos, nec non fœminas eruditio-  
ne illustres recenset, earumque studia literaria contra *Lipssi* quere-  
lam, & Talmudicos nullam mulieri nisi in colo sua sapientiam per-  
mittentes, defendit. Hinc ad librorum copiam progreditur, & in-  
signes quasdam bibliothecas memorat, quibus in paralipomenis  
suis adjungit primarii cujusdam in Belgio viri librariam supellecti-  
lem, quam sedecim circiter librorum in folio millibus, & qua-  
dringentis Bibliis constituisse, ex ipsius Filio *Adriano Pavo* cognovit.  
In media bibliothecarum recensione in primum artis typo-  
graphicæ inventorem inquit, Postea quæ *Cartesius* & alii contra li-  
brorum

brorum, quæ indies accrescit, multitudinem afferunt, ita diluit, ut usum ab abusu distinguat. Exemplis eorum, qui literarum usum Reipublicæ noxium censuerunt, in prædictis paralipomenis addi cupit Noricæ oppiduli in Italia incolas, qui in hunc usq; diem solicite cavere perhibentur, ne quisquam nisi plane illiteratus ad civitatis suæ gubernacula admoveatur; unde quatuorviri illi, quibus integer Senatus constat, *li quateri illiterati* appellantur. Adversus hujusmodi literarum hostes adducit dictum Casparis Colignii, celebris illius Amiralii in laniena Parisiensi trucidati, qui literarum imperitiam non solum religioni, sed & ipsi reipublicæ magnam caliginem in Gallia offudisse pronuntiavit; ut alia, quæ pro commendandis literis affert, argumenta silentio involvamus. Causas præterea, cur nonnulli Scriptores a componendis & edendis libris abstinuerint, exponit, & libros non propriæ gloriolæ, sed publicæ utilitatis causa scribendos esse monet, plurimæque bonorum librorum commoda recenset; quod dum facit, varios sententiarum & exemplorum flosculos colligit, adductis inter alia exemplis *Hyperii*, qui ne ullam e scriptis suis laudem captasse videretur, ea demum post mortem prodire voluit, & *Gatakeri*, qui amicorum precibus flecti non potuit, ut effigiem suam exprimi pateretur, nec ullum sibi monumentum poni voluit præter ea, quæ ipse sibi egregiis libris exaratis statuerat.

Ad prudentiam in scribendis libris observandam requirit maturam deliberationem, & calamum non præcipitem, notans peccasse nonnunquam contra hanc legem *Hieronymum* & *Erasmum*, qui tamen in epistola quadam culpam in typographos rejicit, qui factum conceptum maturescere non permiserint, sed invita Lucina per abortum ejicere coegerint. *Johanni* quoque *Foxo Burnet* verbis nimiam festinationem, qua in errores nonnullos prolapsus fuerit, exprobrat, & causam, cur libri nonnulli tam cito pereant, non aliam esse dicit, quam quod tam cito nati fuerint. Producit insuper *Johannem Morinum*, quem exercitationum suarum de patriarcharum & primatum origine festinantius evulgararum paulo post pernituit, & alios Scriptores, quos in proventa ætate juvenili scriptorum puduit. Non diffitetur tamen, dari nonnunquam homines tam subiti & vividi impetus, quibus longe meliora fortuito excident, quam quæ alii vix longo & diuturno labore excudunt. Desiderat

poco

porro in Scriptoribus lenitatem, B. nostrum *Lutherum* arguens, quod cum magno reformationis dispendio, nimia in scribendo asperitate & vehementia usus fuerit.

Longum esset omnia referre, quæ de bono ordine in scribendis libris observando, deque scribendorum soliditate & perspicuitate memorat. Brevitatem plurimis veterum sententiis commendat, & refert *Probenium* conquestum, quod in nudinis Francofurtensibus ne unum quidem exemplar librorum *Augustini* de civitate Dei cum notis *Lud. Vivis*, ob neglectam in iis brevitatis legem, divendere potuerit. Comparat Scriptores imperitos & tamen verbosos cum iis, qui corpore tenues veste se dilatant. Deinde & media quædam brevitatis assequendæ ostendit, ac inter alia crambem ab aliis Scriptoribus jam toties appositam non recoquendam esse monet, qua occasione de plagio literario plurima cumulat. De lectione librorum hoc in genere contra *Grunevaldum* & alios observat, quod præter Scripturam S. alii quoque libri, ne gentilium quidem exceptis, legendi sint. Postea refellit calumniam *Egidii Camarti*, qui ex *Surio* narrat, Lutherum Melanchthoni & Carolo studio suavisse, ut ab omni secularium literarum usu abstinerent. Plane vero abhorret a sententia, quam ex Hebræorum Magistris *Vosinius* in proleg. Theol. Jud. adduxit: memento fili, majorem semper præceptorum Rabbincorum, quam legis Divinæ curam esse habendam. Utilem librorum legendorum ordinem antequam præscribat, eos exagitat, qui libros ad pompam & spectaculum sibi comparant, & maximam eruditionis suæ partem in eo collocant, quod instructissimis bibliothecis gaudeant. Lectionem autem, ne fructu suo careat, non modo repetitione, meditatione, oratione, collatione, & continuatione, sed etiam adversariis juvandam esse censet, in quibus colligendis lectores non spongiis omnia attrahentibus, nec clepsydri omnia dilabi sinentibus, sed ventilabro similes esse cupit, quod palea excussa bonum triticum retinet. Ultimo denique libri primi capite, de insigni quorundam in libros affectu agit, & eos imprimis recenset, quibus libri omni pretio cariores extiterunt.

His libro secundo eos opponit, qui singulari odio libros persecuti sunt. *Andream* autem *Naugerium*, qui quotannis statò die *Martialis* quædam volumina cum execratione Vulcano dicavit, non tam

tam librorum, quam perulantiz & impudicitiz hostem fuisse judicat. Inter causas *μισοβιβλιας* refert ignaviam, avaritiam, innovandi pruriginem, thraconismum & invidiam, quas dum evolvit, multa lectu haud injucunda immiscet, quæ repetere hic non licet, ne contra laudatam ab Autore brevitatem peccasse videamur.

**STEPHANI BRODERICI NARRATIO DE  
prælio, quo ad Mohatzium anno 1526 Ludovicus  
Hungaria Rex periit, cum Commentario Job. Caspari  
Kubnii.**

Argentorati, apud J. F. Spoor, 1688, in 8.

**M**emorabilis omni ævo rerum Hungaricarum catastrophe, quam immenso Dei Ter Optimi Maximi in orbem Christiani beneficio hodie contuemur, Magno cuidam Viro dubio procul an- sam dedit, ut funestum prælium Mohatzianum, a quo reliquæ inde ad ætatem usque nostram calamitates agminatim in Hungariam fluxerunt, in memoriam publice revocandam esse censeret: cujus adeo monitis unice obsecundatus Clarissimus Kuhnii, scriptum præfens, brevi commentatione illustratum edidit. Autor ejus est *Stephanus Brodericus* (aliis *Broderibus*) regni Hungariæ tunc temporis Cancellarius, & Episcopus Vaciensis; Regi Ludovico infaultz illius expeditionis comes, atque ex tot, qui aciei interfuere, regni Episcopis solus prælio superstes: vir *Jovio*, ab eruditi vi ingenii, & dexteritate in omni rerum actione; *Editori* vero nostro, ab amore in patriam regemque suum, a fide, ab animi candore & moderatione, toto argumenti contextu vel maxime eluculentibus, commendatissimus. Ipsam narrationem, a *Joanne Sambuco* olim recognitam, subnexam alias habemus *Bonsinii decadibus rerum Hungaricarum*; exscriptam præterea fere integram a *Casparo Ens* in *rebus suis Hungaricis*. Cujus ideo recensu Lectorem eruditum distingendum esse non arbitramur: nisi quod commendationi ejus, *Editoris* suffragio & suo merito notamus, non intra vulgaris narrationis modum *Broderici* operam consistere, sed præter luculentam ipsius prælii descriptionem, Hungariæque designationem geographicam,  
altius

altius præterea statum infelicitium illorum temporum repetere; personas hujus tragœdiæ præcipuas characteribus suis distinguere; Le-  
torique adeo ad causas tam lugubris exitus indagandas viam expedi-  
ditissime verissimeque sternere; cumque omnino historici prudentis  
& infucati partes ita implere, ut quod imitentur, qui manum  
conscribendis historiis admovent, rectius exemplar habere non pos-  
se oppido dicendum sit.

Commentationi suæ *Editæ* proœmii loco de genere scripti &  
autore præmittit, quæ supra compendio retulimus. Post de iis  
quæ prælium antecessere, deque statu rerum per Hungariam, Eu-  
ropam Christianam, regnumque Turcicum differit: ut post Mar-  
thiæ Corvini excessum, sub Vladislao successore, quietis studio,  
militaris disciplina & robur Hungaris sensim perierit; Regeque a su-  
is, odio & contemptum habito, Procerum & Magnatum increverint  
factiones, luxus, avaritia & ambitio: ut deinde sub Ludovico adhuc  
puero mala hæc aliaque in extremum regni exitium adoleverint;  
Rege, ut ut optima in æolis, & ad virtutes qualvis sua sponte mire  
proclivi, negotiis tamen curisque regni per pravam educationem  
non assuefacto, Optimatum insuper injuriis undique exposito, &  
gliscentibus interim per cæteram Europam bellis dissidiisque, ab  
auxiliis externis summeq; necessariis destituito; ut Solimannus Tur-  
carum Imperator, regni florentissimi viribus & sua virtute subnixus,  
miseræ Hungariæ graviter incumbere cœperit, & ex violato (sive vera,  
sive ficta injuria) qui pacem Hungariæ ex mandato Domini sui offe-  
rebat legato suo, causam bello & occasionem quæsierit, quod mox  
Hungariæ; nuptiarum Ludovici cum Maria Caroli V. favore solen-  
nibus occupatis, cum Belgradj (quod dum hæc scribimus feli-  
cissimis Electoris Bavarie Potentissimi auspiciis, summaque mi-  
litum Germanorum virtute, infensissimo hosti maxima injuria cla-  
de extortum, Insuperissimum Leopoldum nostrum gloriosa lauro vi-  
sumquavit) & Sæbætiæ expugnatione, exorsa est; istarceptum  
quidem mox expeditione Rhodiensi, at quinquennio post, cum  
Hungaricos tanto suo damno nihil humiliores, & pacem cum ipso  
dedignantibus expeciretur, summis iterum viribus resumptum. Idis  
interit Procerum Hungariæ tunc temporis præcipuorum Palatini,  
Vayvoda, Titulus, et Pauli Theotimarij Archiepiscopi Coloceni-  
sis cha-

fis characteres: quem posteriore, Ducem fatalis hujus expeditionis, historicis passim alias pessime audientem, *Brodericus* ob excellentem virtutem extollit; *Kubnius* etiam a culpa cladis acceptæ absolvit, & *Cuspiniani* suffragio, excitatorum ad defendendam patriam ignavorum Hungarorum summam laudem tribuit. Succedunt his, quæ ante pugnam Mohazianam partium utrinque fuerint consilia, & prælusoria aciei velitationes, actionesque aliæ & apparatus, viresque: ubi quantum scriptores alii a *Broderico* diversi sint, (quorum complura Thomorium attinent, eique patrocinantur) aut quæ ipse non prodidit, *Commentator* studiosè enarrat & supplet; parèmq; operam præstat circa prælium ipsum, & quæ illud insecta sunt.

Illustrat commentationem subjecta appendix gemina; de causa rei tunc male gestæ, & parallelismo cladis illius cum nuperâ; quam DEi benignitas eodem loco Turcis, ordine rerum actionumque prospere converso, referri fecit.

**RATMUNDI VIEUSSENS, DOCTORIS MEDICI Monspeliensis, Tractatus duo. Primus de remotis & proximis Mixti principis, in ordine ad corpus humanum spectatis. Secundus de natura, differentiis, subjectis, conditionibus & causis fermentationis, in quo præcipua, quæ in ipsa fermentatione observantur, phenomena explicantur.**

Lugduni, apud Johannem Certe, 1688, in 4.

**Q**uam præclare Nobilissimus Auctor de Orbe literato mereatur, accuratas non minus atque frequentes cadaverum humanorum sectiones stromæ adornando, utpote quorum quadringenta ex æter, quindecim intra annos in nosocomio Monspeliensi aperit eum in finem, ut internorum affectuum morbosorum causas plane detegeret, non modo Neurographia ejus, quatuor abhinc annis in lucem emissa, & in Actis nostris A. 1687, p. 354. recensita; lucubenter comprobatur; sed & evidentius Anatomia Corporis Humani integra, variis iconibus ad vivum fideliter delineatis atque æri incisus illustrata, partium usus mechanica ratione evolans; exhibens; neque

non Observationes Anatomico-Practicae, interiorum morborum naturam, differentias, causas, & diagnostica atque prognostica signa enodantes, imposterum ab eodem edenda, prout in Frontispicio Tractatum praesentium Lectori promittuntur, declarabunt. Rationes interim praedictis in operibus, ac praesertim in observationibus Anatomico-Practicis adducenda, cum chymicis praecipue principis ac fermentationis legibus innitantur omnes, perspicuam hanc principiorum Mixti, non secus ac fermentationis explanationem publici ante ea juris merito facit Noster, haud erubescens fateri, cogitata quadam celeberrimi Gallorum philosophi, Petri Sylvani de Regis, hic crebro a se, quo telam coeptam exacte pertexeret, usurpata. *Tractatu primo* in Mixti principia, cum remota, tum proxima Cap. I. inquirens, illa Elementorum nomine indigitat, veluti partes materiae primae, spectatas qua primis formis tunc donatas, quando primum ipsa materia prima vi motus a Supremo Numine producti divisa fuit. Qua divisione prima peracta, quemadmodum partes materiae inde propullulantes, vel tenuissimae; diversissimis aut tantum non omnis generis figuris praeditae, & motu perniciosissimo agitatae; vel mediocres, rotundae & mediocriter veloci motu donatae; vel crassae, figuris maxime irregularibus instructae, ac omni fere motu destituta, concipiuntur: sic non nisi tria Elementa admittenda esse, quae in se sive absolute, & in ordine ad alia corpora & ad sensum considerata, recte definiiri queant corpora simplicia & sensibilia, reliqua corpora cuncta componentia, ita quidem ut singulorum formam peculiaris particularum magnitudo, figura & motus, tanquam geminum formarum primarum fundamentum, constituent. Elementorum horum primum Ignis sive Animae Mundi, secundum Aetheris, tertium denique Terrae nominibus vulgo insigniri, eaque etiam si diutius, quam alia corpora, formas suas ob qualitates parum sibi invicem contrarias conservent, frequentibus nihilominus mutationibus esse exposita, & tertium elementum in secundum, secundum in primum, & primum in secundum atque tertium, indefinenter mutari. Sed proximorum mixti principiorum quo natura & numerus determinantur, eademque corpori humano commodius adaptentur, Formae essentialis primum, hinc Mixti, Partium demum Corporis Humani consideratio praemittitur. Cap. II.



- hæc in genere seorsum sumpta ab anima, veluti modorum partium essentialium corporum combinatio, a qua omnes corporum proprietates emanent (destructa siquidem eadem proprietates omnes adeoque formam ipsam, a qua proveniunt, illico evanescere) expenditur, & vel innaturalem & artificialem, vel exteriorem & interiorem, vel simplicem & compositam dirimitur; tum spectatim naturalis & interior indagatur, in ordine ad omnes mixti proprietates lustrata a tribus distinctis combinationibus modorum & partium essentialium, & integrantium, majorum pariter atque minorum, mixti dependens, a forma essentiali artificiali, oriunda a modis quibusdam sensibilibus & in modis tantum integrantium majorum mixti partium fundata, multum discrepans. Mixtum vero, corporis humani cuius speciei gratia necessario præcognoscendum, in genere corpus est partibus exhibetur compositum generis diversi, & quidem triplicis, primigeniis videlicet sive elementis, essentialibus seu principiis proximis, & integrantibus tum majoribus tum minoribus, mixto quantitatem, non essentiam largientibus. Quod idem in se, respectu saltem habito ad partes ejus vel continuo agitata, vel quiescentes, vel de motu & quiete simul participantibus, aut liquidum, aut durum, aut molle: declaratur, singula præter occasiones ab elemento primo & secundo in aere ambiente ubique obviis potissimum producta; mixtum vero in ordine ad sensum sive tactum, cum modo relative durum, molle & liquidum, modo læve & asperum, calidum modo & frigidum, modo siccum & humidum denominatur, sensationes hæc singulæ in ordine vel ad mixtum, aliquo efficienter producuntur, vel ad organum tactus, vel ad tactum ipsum explanantur. Partes denique corporis humani quod concernit, vulgaris earum divisionibus susque deque habitis, ad mixtorum potius macrocosmum componentium exemplum, in duras, molles, liquidas, læves, asperas, calidas, frigidas, siccas & humidas discriminatae illustrantur, ac duræ & molles in specie, proprietatum earundem explicandarum gratia, potius triplicis generis, nempe magnis, mediocribus, & exiguis gaudere observantur, quorum isti maximam partem exilienti ex arteriis sanguini admittendo, eique in venas refundendo dicari sint; illi phlegma defæcatissimum, terra, sale & sulphure impregnatum a sanguine excipiunt; hi vero a primo saltem & secundo elemento, nec non a maxime volatilibus sanguinis, & præ-

& prædictæ substantiæ fluidæ partibus, utpote transpirationis insensibilis materia, penetrantur. Phlegmatis scilicet defæcatissimi nomine, illam venire substantiam, qua partes duræ & molles nutriantur & augeantur, quæque in se sit pinguis ac moleculis insensibilibus vorticoso motu continuo agitata donata, & vel innata, partibus nominatis a prima productione in hærens, ac ratione partium aut crassiorum, aut tenuiorum, modo humidum radicale sive primigenium, modo calidum innatum & spiritum insitum, tam naturalem, quam vitalem & naturalem, essentia hæc omnino convenientes, constituens; vel adventitia a sanguine suppeditata, & iacturam fluidæ innatæ refarciendo, iridem vel humiditatem adventitiam, vel adventitium calorem concilians, ac spiritum insitum animalem, vitalem & naturalem efformans. Unde sanguis cum vitæ fons sit naturaliter constitutus & ordinate motus, alimentum, vigorem & motum singulis corporis partibus impertiens, quo munia intra sanguinem a proximis mixti principii exequi solita, & inferius dilucidanda elucescant, hujus solius explicationi præ aliis corporis liquoribus insistitur; essentiam ejus non minus, ac motum duplicem, circulationis & fermentationis, evolvendo. Essentia sanguinis determinatur, quod corpus sit liquidum, pingue, rubrum, in corde formatum, reliquis corporis partibus calorem, humiditatem, nutrimentum & motum præbens, vitamque adeo conservans, cujus moleculæ sive corpuscula e terra, phlegmate, sale & sulphure videantur constare, ac respectu ad magnitudinem habito, tenues, mediocres & crassæ, tribus elementis quodammodo respondentes intelligantur. In specie, sal triplex sanguini inesse, tribus experimentis indicatur: sal nempe fixum e latice aquoso Ascitici cujusdam extractum, magnam in lingua acrimoniam excitando, quam levis tantum evanidaque aciditas comitetur, valdeque cum acido quodam spiritu fermentescendo, de salis acris sive alcalini in sanguine præsentia naturali testari; sal autem pingue ex hominis sani sanguine exustionis, lixivii & evaporationis ministerio elicatum, aciditatem minime molestam præbere gustandam; urinæ denique salsedinem, & terrestre sal neutrum ex ipsa extractum, dum ignis vi in vapores solvitur, neutrum sanguinis sal demonstrare. Circulatio vero sanguinis, quoniam a corde tanquam centro corporis per arte-

C. VII.

C. IIX.

- rias ad peripheriam, & ab hac per venas ad centrum deus progreditur, partes hæ singulæ lustrantur prius, quam rationes sanguinis circuli indagentur. Scilicet Cordis, veluti musculi digastrici, tum exactissima traditur Descriptio, Tabulis æneis novem singulas cordis humani partes ad vivum representantibus illustrata; tum motus aliquid elasticitatis æq; involvens ac arteriarum motus, ita delineatur, ut elatere in genere, tanquam vi occulta & extrinseca, cujus opere corpora inflexa naturalis tensionis statum recuperare nitantur, a primo & secundo, vel a primo tantum elemento, corporibus quibusdam duris & flexibilibus, longis nempe & in spiras sive circulos efformatis, diversimode communicata, (quatenus corpora flexibilia dura, elateris capacia, longa tribus modis, spiralia vero duobus saltem illum acquirere demonstrantur,) exacte cognito, nec non octo suppositionibus præmissis, inter omnes constet, contractionem ventriculorum & auricularum cordis, post primam eorundem in Protoplastis nostris contractionem factam, a colore sive motu vorticoso substantiæ fluidæ intra mediocres illorum poros reconditæ, ab impulsu spiritus animalis, & a nisu materiæ primæ secundique elementi, cæu tribus causis sese invicem juvantibus & quasi unica vi agentibus, proficisci; dilatationem vero ab elastica illorum vi priori opposita, inter contrahendum acquisita, & ab impulsu sanguinis ventriculos & auriculas magnosque cordis poros subeuntis, velut a binis causis invicem concurrentibus præstari. Exinde facillimum explicatu esse phænomenon, quod eruditissimorum plurium virorum ingenia hæctenus valde contorsit: cur in apoplecticis & in animalibus, quibus nervi octavi paris & bini intercostales sub ingressum in cavitatem pectoris præscinduntur, cor ad aliquot horas, imo & aliquando ad dies integros regulares contractionis & dilatationis motus obeat? Cor nempe semel contractum, citra ullum spiritus animalis subsidium, virtutis suæ elasticæ ope & sanguinis impulsu dilatarî, dilatatum autem vim elasticam priori oppositam sibi comparando, ac motum propterea vorticosum substantiæ fluidæ vegetiorem obtinendo, vicissim æqualiter contrahi, successive tam diu, quoties nullo impedimento obstructo, sanguinis auriculas ejus & ventriculos æquali permeare passu conceditur. Arteriarum vero origo, natura, structura & distributio pariter exhibetur.

MENSIS OCTOBRIS A. M DC LXXXVIII. 51

ac venarum, quarum illæ instar tuborum teretium e cordis ventriculis exilientes, sanguini excipiendo & singulis corporis partibus affundendo dicatur, quatuor consistunt tunicis duris & flexibilibus, fibras duplicis generis, longas & annulares, imo perexiguas quasdam propagines nerveas alicubi intertextas ostendentibus; hæ autem sive venæ arteriis ubique duplo fere ampliores, tubi existant sanguini ab arteriis corporis partibus affuso recipiendo, & ad ventriculos cordis revehendo destinati, unam solummodo tunicam propriam communi tectam, duram maximeque flexibilem habentes, perexiguas quibusdam propaginibus nerveis alicubi tantum intertextam, vena pulmonari juxta sinistram cordis auriculam, & vena cava prope auriculam dextram saltem exceptis, utpote ibi locorum satis carnis, & fibras nerveas quamplurimas recipientibus, ita quidem, ut vena cava ibidem in membranofum quoque, crassum & transversum situm expandatur processum, auriculæ dextræ cordis motum emulando, valvulæ modo clausæ, modo apertæ vices gerentem. Ex jam dictis uti clare intelligitur, arterias a motu sanguinis expansivo, ab impulsu a corde ipsi communicato, & a vi elastica inter contrahendâ acquirita, dilatari; contrahi vero a motu vorticoso fluidæ illarum substantiæ, impulsu spiritus animalis, & a virtute elastica priori contraria: ita quin circulatio sanguinis non cordis saltim, sed & arteriarum debeat impulsui, vix dubitationi relinquatur locus, Investigatus potius pluribus, quas mutationes sanguis diversas corporis partes transfluens patiatur, quæq; munia in iisdem præstet; itæ curvæ, ubi nullis carnis fibris donantur, haud pulsant, id quod sanguini in venis e locis semper angustis in latiora migranti, possimum acceptum fertur. Tandem Fermentatio sanguinis, quam calor ab eadem proveniens ne utiquam sanguinis vas, nec liquiditatis morui, nec circulationis adscribendus prodit, motus venditatur adventitius ac expansivus, a moleculis, (quibuscumque aliis crassis, mediocribus & tenuibus, quacunq; ratione invicem combinatis, exelatis) tantum mediocribus, salino-acribus & salino-acidis, utpote solis aptis purgando inter sese, fermentationi calidæ excitandæ ressaltans. Hujus locus primarius, neq; arteriæ & venæ, neq; arteriæ solæ, neq; pulmones, sed unicus statim inatur Cor, tanquã viscus sanguinis fermentationi cingendæ, obsequio peculiari fermento, convenienti, non

C. XIII.

C. XIV.

Cap. XV.

C. XVI.

- non minus ob ventriculos ita conformatos, ut fermentativa sanguinis eos ingredientia principia, expedite in ipsis penetrare sese adeoque fermentari queant; quam ob parietes eorundem ventriculorum valde crassos & densa membrana exterius obductos, ejusmodi motus nisi, utut vehementi, satis resistentes. Unde cum chyli in sanguinem mutatio verum sit opus fermentationis, quam sanguis in corde patitur, polypis namque cordis crassioribus laudabilem sanguinis & chyli fermentationem impediuntibus, sanguinem ob chylum minus mutatum evadere aquosiores, hydropi modo particulari, modo universali incurabili producendo proportionatum, Cor veram sanguinis officinam esse, ac fermentationem sanguinis, aequae ac circulationem, ad hominis conservationem efflagitari colligitur. Sic prolixiori formae essentialis, mixti & corporis humani partium, praesertim sanguinis, cordis arteriarum & venarum, tractione finita, ad proximorum mixti principiorum contemplationem, veluti corporum simplicium & sensibilibus mixtura immediate componentium, fit transitus, quae iustrata vel in se, prout e particulis revera in omnibus inter se similibus & ab omnibus aliis diversae naturae segregatis constantur, vel ad sensum tantum simplicia e corpore ad sensum solummodo homogeneis coagmentata, numero determinantur quatuor: terra, phlegma, sal & sulphur; spiritu quocunque, utpote vel sale acri, vel acido, vel sulphure in paucis phlegmate soluto, a principiorum classe semoto. Tot siquidem e plantis & animalibus experientia teste elici, quamvis in aliis quam plurimis, v.g. fossilibus, adeo stricte simul uniantur, ut arte nulla ab invicem separari queant; quin naturae ipsorum figurae profus mutantur, aut saltem non omnia, sed tria tantummodo vel duo texturam eorum ingrediuntur. Terra in se corpus durum denominatur & friabile, e pluribus particulis insensibilibus mediocriter rigidis, obrustis, maxime irregulari figura donatis, simulque unitis constat. Phlegma corpus liquidum pluribus particulis insensibilibus, levibus, flexilibus, abundantibus simulque unitis constat concipitur. Sal corpus durum, e particulis insensibilibus, longis, rectis, rigidis, acutis simulque unitis contextum effertur, vel acris vel acidum: quorum illud particulis superficiem simul asperam & inaequalem habentibus demetur, nec Spagiricis quibusdam sententibus

tibus e sale acido ignis vi immutato, & cum partibus quibusdam terræ strictissime unito confici, sed naturale potius dari, quamplurimarū plantarum pluriumque fructuum succi acres sine igne extracti, v. g. sinapi, allii, cæpæ, aperte indicent; hoc vero sive acidum C. XXI. moleculis superficiem una lævem & æqualem obtinentibus instruitur. Quod utrumque sal si in mixto aliquo dominetur, ita se invicem contemperando, ut aptum idem reddant, neutram, seu ab acrimonia & aciditate distinctam sensationem, falsedinem dictam, in gustus organo producendi, falsum sive neutrum audire, e particulis longis, rectis, rigidis, acutis, partim asperis, partim lævibus conflatum. Voce alcali insigniendum esse solum sal acree planta hali elicatum; etenim vulgatum salis acidi & salis alcali significatum illorum naturam minime indicare, nec divisionem salis in acidum & alcali, omnia salia, v. g. neutrum, utpote noq; cum acido fermentans, neque constantem in lingua aciditatem excitans, comprehendere, multo minus membra divisionis datæ opposita esse, cum unum idemque sal relative sumptum modo acidum sit, modo alcalinum, v. g. sal marinum respectu spiritus nitri, quocum non fermentescit, sal acidum, & respectu olei vitrioli, cum quo valde fermentatur, sal alcalinum haberi, item sal absinthii recens cum spiritibus acidis fermentescere, non item aliquamdiu aeri expositum. Sulphur denique corpus dicitur liquidum e particulis insensibilibus, lævibus, flexibilibus, ramosis simulque unitis coagmentatum; de quibus principiis singulis porro, quomodo in se, & in ordine ad sensum simplicia, in ordine vero ad mixtum diversimode composita sive mixta spectentur, item qua ratione producantur, & in specie vel in aere volatilia, vel in sanguine crassa, mediocria, & tenuia, modo innata, modo adventitia, deprehendantur, quibusq; muniis in hoc fungantur, latius disseritur, digressionibus ad saporum doctrinam (p. 127.) aliaque phænomena plura, v. g. cur febres modo intermittentes (p. 245.) modo continuæ (p. 272.) excitentur, item cur macilentis homines rarissime, obesi sapissime corripiantur apoplexia, (p. 311.) haud infcite factis.

C. XXI.

C. XXII.

C. XXIII.

C. XXIV.

*Trajectum vero secundo ad scrutinium fermentationis* Autor se transferens, hujus primo contemplatur naturam, in adventitio ac expansivo, partium heterogencarum & insensibilium motu absque

Cap. L.

insensibili causa excitato, ipsisque corporibus fermentescentibus, cum vehemens est, aut diu perstat, vel essentialem mutationem, vel insignem alterationem inducente positam, a qua ignis vel alterius extrinsecus agentis vi liquoribus inducta ebullitio toto discrepet coclo, velut simplex tantum motus partium earundem integrantium, finita ebullitione locum, situm & nexum pristinum recuperantium. Fermentatione inde in latentem & sensibilem, vehementem & moderatam, calidam & frigidam discerpta, pro diversis his speciebus facile intelligendis, non modo definitiones & exempla adducuntur, sed ratio quoque earundem fiendi a dispositione varia & structura interiori particularum salis acidi & acris, aut corporum aliorum vires eorum suppleantium, perspicue deducitur. Scilicet notato (1) salia acida insensibilibus partibus modo magis, modo minus rigidis atque acutis, gaudere; adeoque vel majorem, vel minorem ad fermentationes excitandas vim habere; (2) acria salia, sive Neoteritorum alcalia, & alia mixta sale acris imprægnata insensibilibus gaudere particulis, ratione quarum pro diversa mole sua, figura & superficie, vel strictius, vel laxius invicem combinatarum poros aut angustos, aut laxos obtineant, & ipsa densa vel rara, dura aut mollia constituentur; (3) superficiem concavam pororum salium acrium & analogorum ipsis corporum, vel asperam esse & inæqualem, vel lævem & æqualem. Vehementem proin fermentationem excitari concipitur, a particulis acidi valde rigidis & acutis, cum sale acris denso duroque angustissimis poris prædito concurrentibus, propter conatum & renixum utrobique magnum, quo ob causam contrariam mediocri saltem existente, mediocrem quoque fermentationis cieri morum. Præsentem vero salium acidorum conatu magno & salium acrium taliū, quorum superficies concava maxime aspera & inæqualis, renixu pariter magno, calorem simul inter fermentescendum, imo & aliquando ignem atque flammam concipi, ratione insensibilium materiæ subtilis partium a magnis & numerosis obstaculis, ut circa centrum suum rotent, coacturum. Hinc corpora tum dura, cum mollia & liquida fermentationi fere subjici commemoratur, modo heterogensis constant partibus, aut cum aliis diversæ naturæ corporibus intime misceantur; homogenea namque corpora quævis e partibus in mole, figura, rigiditate &

Sexi.

flexibilitate prorsus similibus conflata, ex se ipsis fermentationem concipere haud valere. Nec corpora dura heterogenea ita solida, ut sui omnino plena sint, adeoque meaculis interioribus careant, fermentationis esse capacia, ob materiam subtilem ipsorum interiora permeare tunc minus potentē, cujus nisibus quoq; dum corpora densiora & liquida viscida magis obsistant, quam quidem corpora dura rariora & liquida alia, difficilius quoque præ his in fermentationem abripi. In genere autem quemadmodum hac ratione duo ad fermentationem requiruntur, partium nempe insensibilium dissimilitudo, & dispositio earum porosa; ita in specie, cum heterogenea duo corpora invicem miscentur, ut fermentatio producat, duæ conditiones adsint necesse est, particularum videlicet unius, & pororum alterius peculiare quoad magnitudinem & figuram dispositiones, propter quas insensibiles partes unius corporum duorum invicem fermentescentium solâ materia subtili comitatæ alterius poros ingrediantur; qualis habitudo vel inter acria salia & liquores acidos, v. g. sal tartari & oleum vitrioli; vel inter salia quædam multum salis acidi simplicis continentia & liquores quosdam acidos, v. g. sal marinum & oleum vitrioli vehementissimum; vel inter corpora plura omnis salis sensibilibus expertia & liquores acidos, e. g. corallium & acetum; vel inter liquores quosdam omni sale saltem sensibili destitutos, & alios sale acri imprægnatos, v. g. spiritum vini & spiritum urinæ; vel denique inter corpora quædam porosa sensibili omni sale carentia, & liquores quosdam nullum itidem sal intra se recondentes, v. g. calcem vivam & aquam communem, soleat deprehendi: testimonio luculento, a vero aberrare illos, qui omnes fermentationes a salibus acris, alcalibus ipsis vocatis, & salibus acidis tantummodo pendere autumant. Præter recensitas tamen conditiones intrinsecas, aliæ advertuntur extrinsecæ, fermentationis motum multum promoventes, variæ scilicet aeris, aquæ, aliorumque fermentabilia corpora ambientium constitutiones; moderato quippe aeris calore existente, v. g. spirante austro, fermentationes omnes vigescere, eo quod hic crassiores materiæ subtilis partes, & spirantes e terra halitus calidos secum advehat, quæ corporum fermentantium poros subeuntia, internas eorum particulas valide concutiendo, mirum in modum fermentationem juvent. Per ac-

Cap. IV.

Aaaa 2

citens



cidens magis esse, quod auster aliquando transpirationem nimium provehendo, sicque corpora exsiccando, fermentationem impediatur, non secus ac e diverso per accidens saltem, a frigore moderato, poros terræ convenienter constringente, fermentatio tempore hyberno in plantarum radicibus, majus tunc incrementum capiuntibus, adjuvatur, etiamsi frigus alias nimium halituum motus sufflaminando, & succos congelando, interiorera terræ fermentationem penitus extinguat. His aliisque conditionibus illustratis, cause porro fermentationis investigantur, quarum efficiens & immediata subtilis seu primi elementi asseritur materia, tenuitatis summæ & motus perniciosissimi intuitu sola apta, ut tum interioribus fermentabilium corporum particulis pro fermentatione excitanda immediate applicetur; tum effectus ipsos in fermentatione obvios producat, ita quidem, ut fermentatio a subtili efficiatur materia, quatenus insensibiles quædam corporum fermentescentium particule ea sola comitate totamque velocitatem adeptæ, quam ipsis communicare potest, in poros aliis eorundem corporum partibus interjectos irruant, eosque vel attritu, vel impetu suo ita exagitant & ab invicem sejungant, quo fermentationis motum vehementem aut diu persistentem essentialis mutatio, vel insignis alteratio insequatur. Adeoque putredinem perfectam nihil aliud, quam ultimum fermentationis gradum, quem mutatio corporis fermentati in aliud diversæ naturæ corpus immediate excipit, videri. Tandem phenomena in fermentatione occurrentia enodantur præcipua: v. g. corpora vehementi aut diuturno fermentationis motu dissolvi, ob ipsarum partium, aliarum diversi generis partium nisu, supra modum agitatarum locum, situm & nexum amittentium. Nec fermentationem esse perpetuam, respectu pororum tandem adeo amplificatorum, ut ingressui secundi elementi globulorum impetum materiæ subtilis, infringentium simul pateant. Item in fermentationibus aliquando præcipitationem contingere, aliquando non, prout pori primi & secundi elementi materiæ, vel admittendæ, vel plane cum aliis extrudendæ, accommodantur. Fermentationes vero alias coagulationes excipere, v. g. dum spiritus vini spiritui urinæ admiscetur, propter ramosas five sulphureas spiritus vini particulas, spiritus acris volatilis urinæ poros ingrediendo par-

tes ha-





tes hujus adeo arte connectentes, ut, pori interjecti quia exigui redditi paucam admodum primi & secundi elementi copiam, liquorum prædictorum fluori conservando imparem recipiunt, mixtura fere integra duriusculum in corpus abeat.

Sub calcem denique adjicitur Observatio, divaricationes decimæ nervorum conjugationis in fine cap. 6. lib. 3. Neurographiæ, inconsulto cum divaricationibus primi paris nervorum spinalium obstrictam cum his connexionem, fuisse confusas patefaciens: truncos quippe in explicatione Tab. XIII. litera I. I. designatos, & pro nervis primi paris nervorum spinalium acceptos, revera nervos decimæ conjugationis esse; hoc vero nervorum spinalium par, quod in Tab. XIV. pro secundo accipitur, & nervos recisos B. B. immediate sequitur, primi eorundem nervorum spinalium paris locum occupare debere, adeoque viginti & novem tantum nervorum spinalium paria numeranda venire, quorum primum e vertebra- rum specu, inter primam & secundam cervicis vertebra- egrediatur. Præterea non ita pridem peculiaria quædam circa ramum molliorem nervorum septimæ conjugationis, ab Autore quoque detecta fuisse, a nemine antehac observata, subinnuitur, quæ breve intra tempus cum publico communicare gestiat.

**COMMENTARIUS CAROLI PATINI IN AN-  
tiquum Monumentum Marcellina.**

Patavii, ex typographia Seminarii, A. 1688, in 4.

**T**riennium necdum integrum effluxit, cum Viri Clarissimi, & Antiquitatum longe studiosissimi, Caroli Patini commentarium in tres Inscriptiones Græcas, quæ Smyrna allatæ tum paulo ante fuerant, breviter, ut solemus, & summatim recenseremus. Recensitus autem is fuit in Actis mensis Decembris A. 1685. p. 581 & seqq. ubi Tryphena potissimum Monumentum, tanquam cæteris magis notabile, tam a Patino jam laudato, quam a nobis quoque ex parte, expositum deprehenditur. Commentario isti nunc alium commentarium submittit idem indefessus antiquitatum scrutator Patinus, in antiquum Monumentum Marcellina, quod & ipsum Smyrna, æque ac

TAB. XI.

Tryphanz illud, Venetias perlatum est. Intellexerat is ex amico quodam, Venetiis statuas aliquot marmoreas apud mercatores exteros, qui ex Peloponneso eo redierant, venales proflare. Desiderio itaque videndi comparandiq; illas incensus, acquiescere non potuit prius, quam voti damnaretur sui. Acceptis, quæ æquo pretio redemerat, marmoribus aliquot, Marcellinz imprimis marmore, utpote faberrime omnium sculpto, mirifice fuit delectatus, & quia illud insignem Theologiæ gentilis antiquitatem præ se ferebat, temperare sibi non potuit, quin hoc quoque monumentum, quod & nos hoc loco ad exemplar Patavinum ære exprimi curavimus, commentario aliquo illustraret. Marmor hoc in honorem Ulpiz Marcellinz, Ulpiz Marcellæ, uti Patino quidè videtur, filiz, Sacerdotis maxime Deæ Veneris Uraniz, a populo Smyrnenfi ac Magnesiis, prout ex Inscriptione zophori & βασιως patet, erectum est. Cur id honoris datum Marcellinz a populis istis fuerit, se nondum assequi fatetur Patinus. Cæterum Marcellina in medio stat marmore, gestu & habitu aliquid sanctitatis ostentante; ex utraque parte stant duæ puellæ formæ non inelegantis, quarum altera, quæ Marcellinz a sinistris est, Patino aram ei vel basin offerens videtur, cui inscriptum est, ΕΡΩΤΙ ΟΥΡΑΝ: altera lugens, atque aliquid folio aut hastæ largiori cuspidi simile tenens; sed quod nescire se idem Patinus ingenue fatetur. Aræ Cupidinis simulacrum impositum est, & quidem non nudi tantum atque alati, ut fingi pingique alioquin solet, sed & tanquam tibicinis, quod sibi nunquam alias observatum idem Antiquarius scribit. Pone aram arbor est, cujus ex ramis serpens prominet, quæ jam cupressus videtur Patino, jam myrtus Veneri sacra. In ulteriori marmoris parte tabella observatur cum duabus arcibus, in quibus thus in honorem mortuorum incendi suetum, repositum fuisse, Patinus conjicit. Imaginibus hunc in modum expositis, Græcæ voces in marmoris suprema & infima parte extantes singularim illustrat Patinus: & primo quidem multas affert Inscriptiones, in quibus Marcellorum ac Marcellarum, Marcellinorum item ac Marcellinarum honorifica sit mentio, quemadmodum nec Marcellæ ejus dememinisse potuit, quam tanquam singularis sanctimoniz viduam tantopere ab Hieronymo celebratam fuisse constat. Dein, cum Marcellina *εργουσα α Φροδότης αγριας*, h. e. sacerdos summa Ve-

na Venëris cœlestis dicatur in marmore, ex aliis Inscriptionibus, iisque qua Græcis qua Latinis, ὀφθαλμοφανῶς ostendit, etiam fœminas olim sacerdotio seu ministerio Deorum fuisse adhibitæ. Porro cum Venus cognominetur h. l. Urania seu cœlestis, occasione hac arrepta, centum & triginta præter propter cognomenta, eaque partim Græca, partim Latina, quibus Venus ab omnibus fere gentibus culta, fuit insignita, secundum seriem alphabeticam recenset & explicat. Tandem quia in ara marmoris ΕΡΩΤΙ ΟΥΡΑΝ legitur, Cupidinis seu Amoris cœlestis cultum antiquissimum fuisse probat, distinguendumque ab aliis Cupidinibus esse docet, siquidem secundum Ciceronem lib. 3. de Nat. Deorum, tres sint Cupidines, primus ex Mercurio & Diana, secundus ex Mercurio & Venere, tertius Anteros ex Marte & Venere prognatus; secundum Platonem vero duo, alter vulgaris, alter Uranius sive cœlestis.

Si conjecturas superaddere conjecturis licet, quod & alias non semel circa antiqua id genus monumenta, citra malevolentiam omnem, & ea, qua fas est, modestia, nos fecisse meminimus, ecquid obstat, quo minus & Patinianæ monumenti hujus explanationi non-nihil cogitationum nostrarum adjiciamus? Neque enim dubitamus fore, ut Clarissimus Pætinus, quem Virum miræ humanitatis non minus, quam raræ eruditionis esse novimus, ἐπιβαλλὼν μέγας hoc nostrum in bonam partem rapiat. Is p. i. commentarii sui nondum assequi se fatetur, cur Marcellinam amplissimo Αεχμείας honore profecuti sint Smyrnenses ac Magnesi. At dubium nobis nullum est, id honoris Marcellinæ ob familiam Marcellinam, præclare de utroque populo meritam, fuisse collatum. Nam uti patricii Romani, qui Magistratus summos in Græciæ Italiæque civitatibus, & per universam Græciam Asiamque gesserant, ob laudabiliter administratas functiones, vel ob ludos splendide exhibitos, statuis fuerunt honorati, (quod exemplo *Capriciorum* confirmat Reinesius noster in Syntagmate Inscriptionum, classe V. n. LXV. f. 393.) ita uxores quoque illorum vel filiz, ob ingentia virorum ac patrum merita, honoribus summis sunt mactatz. *Statuas enim* (verba sunt Seldeni ad Marmor Aureliæ Faustæ) *in publico habere apud Græcos, uti & Latinos; maximum erat, quod ab aliqua civitate bene*

*mererentur.*

*merentes, aut virtutis, aut benevolentia premium poterant accipere, atque ideo hunc honorem largiri penes eos solos fuit, qui reipublica praeerant, nec eam apud antiquos aliquis unquam sine illorum decreto assequeretur.* Foeminis autem quis major a Senatu vel populo quocumque obtinere poterat honor, quam si ἀρχιεραία magnae alicujus Deae constituerentur? Eundem Αρχιεραίας honorem apud Smyrneneses indepta est Nymphidia, uti apparet ex marmore, in quo donaria in constructionem & ornatum Gymnasii Smyrnenensis collata, recensentur apud Reinesium libro citato class. II, n. LXIIX p. 286; & Aurelia Fausta, teste marmore Oxoniensi II jam allegato in commentario Humphridi Priedeaux f. 47. & seqq. ubi & de foeminis sacerdotibus inferioris ordinis agitur. Marcellinam hanc, quae ἀρχιεραία Ἀφροδίτης ὑερανίας fuit constituta, celeberrimus Patinus Ulpiae Marcellae quam Thyatireni ἱεραία τῆς Ἀφροδίτης, h. e. sacerdotem Dianae elegerant, filiam fuisse conjicit. At enim in marmore non legitur ΟΤΑ. Θ. ut Patinus interpretatur, sed ΟΤΑ. Θ., quod nobis est ΟΤΑΕΠΙΟΤ. ΘΤΓΑΤΗΡ. Et vero Romae non Valerii tantum Marcelli, sed & Valerii Marcellini id temporis, testibus Inscriptionibus Gruterianis, floruerunt. Et en Inscriptionem ex eodem opere pag. DCCXI n. 12. in qua Valerii alicujus Marcellini expressa fit mentio: D. M. VAL. MARCELLE. VAL. MARCELLINUS. ET. AUR. RUFFINA. PARENTES. FILIAE. KARISSIMAE. MERENTI. FECERUNT. VIXIT. M. X. D. VIII. Accedit, quod filiae in Inscriptionibus per patrum potius quam matrum nomina notantur, quemadmodum & par est, a potiori denominationem ferri. Sed nemini id opinionis nostrae obrudimus, cum ipsimet conjectores hic agamus. Instrumentum autem illud, quod nescire se ait clarissimus Patinus (tenet id altera Marcellinae ministra, non lae-gens, sed mediatibunda, vel devota ac submissa, quales sacrificantes esse decet) ipsissimum est sistrum, ab Iside inventum, atque in sacris ejus nunquam non adhibitum. Erat enim illud oblongum, manubriatum in ima sui parte, cancellatum trajectis virgulis, imo laminae & nihil praeterea, prout illud describit Laurentius Pignorius lib. de Servis p. 81. ubi & sistrum alicujus figura, quanquam ab hac quodammodo difformis, cum aliis instrumentis tinnientibus exhibetur. Clarius id patefceret ex descriptione Apuleji, quae extat Lib. XI Metamorph.

tamorph. Nam Isidem sistratam ibi describens: *Dextera*, inquit, *ferebat arcum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum balbei recurvatam, trajecta mediae pauca virgula, crispante brachio tergeminos jactus, reddebant argutum sonorem &c.* Verba hæc ad instrumentum ære expressum accommodari posse omnia, nobis quidem videtur. Est enim infra manubriatum, supra in morem balthei recurvatum, nec desunt virgulæ intermediæ, quæ volubiles versatilesque fuere, atque adeo ad tinnitum edendum aptæ. Sed sistrum, inquires, ad sacra Deæ Isidis pertinet, non item ad sacra Veneris Urania. Hujus dubii evolutionem idem Apulejus, qui sistrum Isidis tam belle descripsit, eopse libro nobis suppeditat, dum Isidem, cujus sacris initiandus erat, ita loquentem ad se introducit: *En assum suis commota, Luci, precibus, rerum Natura parens, elementorū omnium domina, seculorum progenies initialis, summa Numinum, regina Manitum, prima calitum, Deorum Dearumque facies uniformis: qua cali luminosa culmina, maris salubria flamina, Inferorum deplorata silentia, nutibus meis dispenso. cujus Numen unicum, multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo, totus veneratur orbis. Me primigenii Phryges Pessunticam nominant Deū matrem; hinc Autachtibones Attici Cecropiam Minervam; illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem; Cretes sagittiferi Dictynam Dianam; Siculi trilingues Stygiam Proserpinam; Eleusini vetustam Deam; Cererem Junonem alii, Bellonam alii, Hecatem isti, Rhamnusiā illi; & qui nascentis Dei Solis inchoantibus radiis illustrantur, Æthiopes, Ariique, priscaque doctrina pollentes Ægyptii, cerimonis me prorsus propriis percolentes, appellant vero nomine Reginā Isidem.* Nimirum ut Isis eadem est cum Venere Urania, si rem ipsam spectes (quemadmodum vel ex solo hoc Apuleji loco claret) ita sistrum in cultu Veneris cœlestis æque, atque in sacris Isiacis, adhibitum fuisse, nil miri est. Cur autem in cultu Deorum suorum crepitaculis ejusmodi, ut & crotalis, cymbalis, tibiis & tympanis usæ sint Gentes, breviter nos docet Arnobius lib. VII. adversus Gentes, dum ait: *Vos aris tinnitibus & tiliarum sonis persuasum habetis Deos & delectari & affici, irasque aliquando conceptas eorum satisfatione molliri.* Cæterum non in sacris duntaxat, sed in bello quoque adhibitum fuit sistrum; quemadmodum & Amazonibus sistra tubarum loco in expeditionibus bellicis fuisse legimus. Vid. Turnebus Ad-



versar. lib. 26. c. 33. & Salmasius ad Vopiscum in Carino. Sed ad ministras Marcellinæ *Αρχιερας* redeundum. Hæ calamistræ & pulchre indusiata videntur Patino. Nobis vero vittatæ sunt, uti & Marcellina ipsa, sic persuadente ipsa oculari imaginum inspectione. Id enim, quod capillum supra frontem continet, *reticulum* est muliebri, quod olim non *texta* tantum, teste Varrone, vocatum est, sed & *capital a capite*, quod sacerdotula in capite id habent, ut & *Risa, a ritu*, quod Romano ritu sacrificium femina cum faciant, *capita velant*; verba sunt Varronis ipsius lib. IV de LL. Neque enim calamistrati quidpiam in capitibus sacerdotularum duarum apparet. Et constat, inter ornamenta sacerdotum vel maxime referri vittas, diadematis virorum quoad formam non ab similes; sicuti & ipsa hostiæ, imo & res inanima Diis consecrata, aræ puta, galex, comæ virginû &c. vittis fuerunt contextæ. V. Barthius ad Statium Tom. III p. 873. Deinde nec indusiati quid hic conspicitur (est enim indusium ab *intus*, eodem Varrone teste.) Conspiciuntur autem forinsecus duæ vestes, altera inferior vel tunica, altera superior, quam camisiam nos agnoscimus, cum & ipsa vestis sacrificantium fuerit, ostendente id Octavio Ferrario lib. III. de Re Vestiar. c. V. Quod alteram Sacerdotulam (ut Varronianum verbum retineamus) attinet, fert illa omnino aram *Ερωλη ερωλη* sacram, prout ipsa Inscriptio nos docet. Nam & in sacris Deæ Isis, quæ eadem cum Venere celesti est, a sacerdotibus aræ gerebantur. Sic enim Madaurensis l. c. de illis: *Secundus* (antistes sacrorum) *manibus ambabus gerebat altaria, i. e. auxilia, quibus nomen dedit proprium Dea summatis auxiliari providentia &c.* Nec aræ tantum gerebantur in sacris illis, sed & cistæ mysticæ, seu canistra, a canis fillis, ex quibus contexta erant, sic dicta. Sic enim post pauca pergit idem Philosophus Platonicus: *Ferebatur ab alio cista secretorum capax, penitus celans operata magnifica religionis.* Et talis cista in hoc quoque monumento apparet, sed a clarissimo Patino forsan non animadversa. Nam serpens ille verus Marcellinæ caput se protendens, ex calatho vimineo seu cista mystica se eo protendit, sub foliis non myrteis aut cupressinis (nam harum arborû folia non tantæ sunt amplitudinis,) sed fortean ficulnis. Erat enim ficus Cereri sacra, inde & Græce *ισφα* dicta, quam Ceres a Phytalo hospite, ejusque primo inventore acceperat. Quid autem

temia

autem in cistis id genus mysticis reconditum fuerit, Clemens Alexandrinus evulgavit in admonitione adversus gentes. Sic enim ibi de cistis Cereris Eleusiniæ, ex versione Danielis Heinsii: *Quales autem sunt cista eorum mystica? Oportet enim sacra eorum revelare, & arcana enunciare. An non ea sunt sesamides & pyramides, & lana bene laborata, libaque multis distincta umbilicis, salisque pugilli, & draco orgium Bacchi Bassari? An non mala Punica, atque etiam corda, ferula & bedera, & præterea placentæ & papavera? Hæc sunt eorum sancta.* Quæ arctiæ vel acerræ thurariæ videntur clarissimo Patino, nobis sculptoris ornamenta videntur esse arbitraria. Nam aliam cistam in eodem monumento jam ostendimus. Si habitum Marcellinæ, quam & ipsam inter duos dextræ manus priores digitos aliquid sacri instrumenti tenere dixeris, sene is vel ipso aspectu non nihil venerabile præ se fert. Patinus pudicitiam ipsam sanctitatemque vix melius designari posse censet, cestumque agnoscit fluxam hanc tunicam, tanquam Veneris Uraniæ propriam. Atqui *κρητὸν* cingulum erat Veneris, ad amorem libidinemque vel maxime excitans, quemadmodum & *ἡς κὺν ἐδὲ κρητὸν* habere proverbialiter dicuntur, qui novis modis quemlibet in amorem sui pelliciunt; quale quid in pudico ac sancto hoc habitu nihil advertitur. Sed a Venere Urania tandem ad *Ἐρωτὶ ὑγιῖον*, h. e. Cupidinem coelestem veniamus, qui raro exemplo tanquam tibicen seu fistulicen in ara representatur. Tibiarum alias cum in aliis Gentilium sacris, tum in magnæ Deæ Matris, h. e. Isidis vel Cereris fuisse usum, Vir clarissimus Caspar Bartholinus lib. II. de Tibiis veterum c. 8. ostendit. Sed quandoquidem in Veneris Uraniæ cultu & Amor Uranius exhibetur, harmonica ejus tibia denotare videtur vel harmoniam siderum, præscis Philosophis persuasissimam, vel potius harmonicum rerum coelestium cum sublunaribus concentum. Amoremque cortæ ducem & chorum harmoniæ rerum omnium facit Claudianus, prægloriosissimus poeta, Panegyrico in IV Consulatum Honorii, ubi Theodosius Pater Filio saluberrima regnandi præcepta inculcat. Sic enim ille:

*Nonne vides, operum quod se pulcherrimus ipse  
Mundus AMORE liget, nec vi connexa per ævum,  
Conspirent elementa sibi? quod limite Phœbus  
Contentus medio, contentus litore Pontus &c.*

*Quod mundus stabili fide  
 Concordes variat vices,  
 Quod pugnantia semina  
 Fœdus perpetuum tenent,  
 Quod Phœbus roseum diem  
 Carru provehit aureo,  
 Ut quas duxerit Hesperus  
 Phœbe noctibus imperet,  
 Ut fluctus avidum mare  
 Certa sine coerceat,  
 Ne terris liceat vagos  
 Latis fundere terminos,  
 Hanc rerum seriem ligat  
 Terras ac pelagus regens,  
 Et celo imperitans AMOR?*

Quis quæso hic cœlo imperitans Amor, qui terras etiam ac pelagus regere dicitur, nisi ΕΡΩΣ ΟΤΡΑΝΙΟΣ in hoc monumento expressus? Sed manum & nos tandem de tabula.

**DANIELIS GEORGII MORHOFII POLTHI-**  
*stor, sive de Notitia auctorum & rerum commenta-*  
*rii; quibus præterea varia ad omnes disciplinas consilia*  
*& subsidia proponuntur.*

Lubecæ, sumtibus Petri Böcken, A. 1688, in 4.

**E**T si librorum hodie, post inventam typographicam artem, nullus est numerus, nec faciendorum modus: ad acquirendam autem sapientiam, in hac studiorum, ut Seneca ait, intemperantia, nequaquã necesse est eos omnes nosse; non minima tamen eruditionis laus in notitia præstantissimorum Auctorum, qui de quavis re commentati sunt, ponitur, & pro docto habetur etiam is, qui in pectore veluti *μυθηον* circumfert bibliothecam, unde depromere illico valet, quicquid ex usu venit, ac de libris antiquis æque ac recentibus iudicium ferre, & ad litteras pertinentia idonea instrumenta suppeditare aut indicare potest. Hanc eruditionis partem, quæ omnium scientiarum ac artium scriptores scrutatur & explorat, com-

MOR.

monstrare satagit doctissimus & in omni litterarum ac disciplinarum genere probe versatus Auctor: qui cum nihil ferme ignoret, infinitos libros legerit, & res omnes mente complexus de iisdem eleganter & ornate scribere valeat, uni quasi systemati universæ eruditionis apparatus includere, & sub *Polyhistoris* elogio omnem scientiarum complexum aut polymathiam exhibere instituit. In tres tomos destinatum hoc opus se distributurum esse, quorum primus *Polyhistoris litterarii*, secundus *philosophici*, tertius *præctici* titulo appelleretur, in præfatione indicat. Litterarii primas jam exhiberi partes dicit, *Bibliothecarium nempe & Methodicum*; quem *Grammaticum, Criticum, Oratorium & Poeticum* sint secuturi. Ideam autem hujusmodi litterarii Polyhistoris jam pridem exhibuerat Baco Verulamius *lib. 2. de augm. scient. cap. 4* tale etiam opus condere animo agitarat Petrus Lambecius, cujus instituti seriem Auctor p. 11. 12. 13. 14. explicat; sed per fati legem absolvere istud non licuit, in primordiis & prodromo subsistenti: ut proinde provinciam istam vacuam relictam haud immerito in se susceperit doctissimus Morhofius, quam omnigena eruditione instructus quin insigniter exornaturus, & vastum licet argumentum, pro doctrina qua ingenti valet, digne executurus sit, dubitare nos non permittunt, quos jam dedit, priores duo libri.

In istorum primo, quem *Bibliothecarii* nomine insignivit, de libraria ac litteraria re in universum, & polymathia ejusque cultoribus, *cap. 1. & 2.* agit, ac de bibliothecarum comparandarum studio, causis, mediis, cultu, ordine, de earum interitu, variisque ad librariam rem pertinentibus rebus, plurima lectu jucunda tradit, celeberrimas in orbe bibliothecas, quæ olim extiterunt, & quæ hodie supersunt enumerans, & multa memorabilia de iis indicans, *cap. 3. 4. 5. & 6.* De manuscriptis codicibus *cap. 7.* disserit, & ad eos refert veterum Auctorum editos libros, manu virorum doctorum ac illustrium criticorum notatos; primas item & meliores antiquas a peritis typographis curatas editiones, tum a præclaris viris affecta scripta, qualia Hier. Welschii, Mart. Fogelii & Joh. Andr. Bosii recensentur: doctorum item virorum ineditas epistolas, quales plurimas in Illustris Viri Marquardi Gudii celeberrima bibliotheca laterè indicat. Veterum autem scriptorum monumenta, quæ in mem-

branis aut chartis consignata Gottorpiensis & Holsteniana supellex libraria continet, enumerat; & Marquardi Gudii bibliothecam primas in hac gloria partes tenere ait, antiquissimorum & rarissimorum codicum manuscriptorum copia adeo instructam, ut cum regis bibliothecis contendere possit; eaque occasione, ut eruditas suas in bonos scriptores observationes, elegantissima poemata, & præclarum Inscriptionum antiquarum opus, quod magna industria nec minori iudicio collegit, evulget, Virum summum publico nomine rogat. De prohibitis seu damnatis ob impia dogmata, magica commenta, hæreticam pravitatem, obscenas fabulas, & satyricas cavillationes libris *cap. 8*; de pseudonymis, anonymis, suppositiis, plagiaris, interpretibus *cap. 9*; de mysticis, qui de rebus sublimibus, arcanis, mirabilibus, & futuris eventibus scripti sunt, *cap. 10*; de magicis naturalibus seu physicis secretioribus, præcipue chymicis *cap. 11*. disserit, & vetustos Auctores Græcos, qui de istis commentati fuerunt, (comprehensos Codice, qui in Bibliotheca Parisiensi Regia extat, Salmasio memoratus, ex Augustana etiam descriptus in Altenburgensi latet, a Reinσιο examinatus, & in Vimodobonensi restat a Lambecio enarratus) recenset. *Capite 12.* in id, quod in scientiis & disciplinis divinum est, το θεϊον, singulari acroamato inquirit, æverum illud η γαμωνικον, quod impellit ingenia ac movet facultates quorundam grammaticorum, oratorum, poetarum, musicorum, philosophorum, mathematicorum, medicorum ac politicorum, ut singularia opera edant, scrutatur, & auctorem habere omnium artium parentem Spiritum Sanctum, asserit. Cum autem publici virorum sapientum conventus, qui in commune de rebus naturalibus, artibus, omnique studiorum genere conferunt, multum rem litterariam juvent, de collegiis secretis *cap. 13.* aliisque eruditorum in orbe societatis *cap. 14.* agit: & ad istas, quarum omne studium in abditis naturæ causis indagandis versatur, Eunolpidarum, Samothracum, & magorum Persarum, Brachmanum Indorum, Gymnosophistarumque ac Druidum veterum, recentiorumque Fratrum rosæ crucis, & Rosianorum a Rosio quodam (cujus artes *p. 132. & seqq.* exponit) denominatorum, societates refert *d. cap. 13*: his vero Museum Alexandrinum, Academijs & in Italia societates Humoristarum, Lynceorum, Ordinatorum, Furfurariorum, Otio-

forum,

ſorum; & plures hujusmodi alias, varijs nominibus inſignitas, Gallicas item & Anglicas accenſet, ac ſub finem capituli p. 151. ingenioſiſſimi Tſchirnhauiſi de inſtituendo veritatis indagandæ collegio conſilium laudat. De converſatione erudita cap. 15. diſſerit, ejuſque artem ad certas regulas revocat, quas diſtincte tradit, & veluti compendium proponit juſti operis, quod *Homiletices eruditæ* titulo adornandum evulgandumque ſibi propoſuerat. His præmiſſis, ipſam ſcriptorum ad litterariam & librariam rem pertinentium recenſionem aggreditur; & iſtos qui in genere de judicio circa libros ferendo commentati ſunt, tum hos qui ſententiam de auctoriſus dixerunt, enumerat cap. 16; eos autem qui vel de methodo inſtituendæ bibliothecæ agunt, vel bibliothecarum hiſtoriam, ſive univerſalem, ſive particularem exhibent, cap. 17. nominat: eos porro, qui catalogos librorum contexuerunt cap. 18; qui vitas clarorum virorum deſcripſerunt, ſeu Biographos, cap. 19. enumerat. Præcipuos hiſtoricæ bibliothecariæ fructus cap. 20. exponit: inter quos cum potiſſimus ſit, ut habeamus quali univerſales quosdam locos communes; de conſciendis iis, uſuque & abuſu, ut & collectoribus eorum, tum auctorum allegationibus, & polygraphis, qui plurimis libris condendis inclaruerunt, cap. 21. & 22. diſſerit. Ex epiſtolis doctorem virorum cum multa etiam hauriri poſſint, quæ ad omnem rem & hiſtoriam litterariam pertinent, de his cap. 23. & 24. tractat, & pleroſque Epiſtoliographos recenſet, ac de iſtis judicat: cum primis autem monet, ineditarum epiſtolarum (de quibus cap. 25. agit) curam habendam eſſe, eaſque evulgandas; multa enim ex iis diſci poſſe. Ingentem harum a Zach, Lundio collectarum apparatus *Dn. Motbium*, Secretarium & Archivarium Potentiſſimi Daniæ Régis, aſſervare, ſed longe maximam copiam a *Marquardo Gudio* poſſideri indicat: unam etiam inde depromptam Pauli Manutii ad Jo. Cratonem integram proferit, & deſiderium eruditis movet conſpiciendarum reliquarum, ab omniû gentium doctis viris ſcriptarum, quorum ἀνόρεθα ſingulari felicitate Vir ſummus nactus, inter rariffimorum Codicum manuſcriptorum & præſtantiffimorum librorum inſtructiſſimam ſuam ſupellectilem primo loco ea numerat.

In poſteriori libro, quem *Methodicum* nominat, de methodo  
in do-

in doctrinis instituenda acturus, *cap. 1.* de ingeniorum delectu & animorum notitia differit; *cap. 2.* eos qui puerorum animos & studia formandi rationem tradiderunt, enumerat; *cap. 3. 4. 5. & 6.* qua ratione facultates animi, ut in rerum apprehensione & dijudicatione expeditiores fiant, dirigendæ sint, & iudicia æque ac memoria adjuvanda, exponit: ac de arte Lulliana, similibusque inventis & eorum auctoribus, variisque memoriæ subsidiis disquirat. Varias artium, linguarum ac studiorum methodos, earumque scriptores, & diversa doctrinæ parandæ compendia, *cap. 7. 8. & 9.* exhibet. Studiorum curricula quomodo in scholis primum inchoanda, in academiis perficienda sint, *cap. 10. & 11.* docet, Principum autem informandorum rationem *cap. 12.* ostendit. Tandem imitationum & exercitationum, in soluta & ligata oratione instituendarum rationem, elegantissimis exemplis *cap. 13. 14. 15. & 16.* demonstrat: omnia quæ affert, ea sermonis elegantia & multijugæ eruditionis apparatu instruens ac exornans, ut a lectione hujus libri nemo adeo satur recessurus sit, quin reliquas partes Operis universi, quod animo Auctor doctissimus destinavit, quamprimum conspiciere avidè expetat.

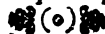
## LIBRI NOVI.

Glossarium ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatæ, auctore Carolo du Fresnoie, Domino du Cange. Lugduni 1688. fol. Prostat Lipsiæ apud Gleditschium Joannis Torre, ex supremo Consilio Serenissimi Parmæ & Placentiæ Ducis de successione in Majoratibus & Primogenituris Italiæ Tractatus tripartitus Lugduni, 1688, fol.

Histoire de Philippe de Valois & du Roi Jean, par Mr. l' Abbé de Choisy. A Amsterdam 1688, in 12.

## ADDENDA.

In Actis mensis Augusti pag. 418. lin. 22. post verba: *decurrenda secundum suas directiones*; inserantur sequentia: *reciproce sumpta. Sed ex natura motus compositi, vires X & Z spatiis DX & DZ utpote parallelogrammi ZX lateribus, sunt proportionales. Ergo perpendiculares a puncto fixo A ad directionum lineas DX & DZ ductæ, eandem habent inter se rationem, ac vires ista reciproce sumpta. Liqueat autem spatia, in quæ vires diversa contrario nisu tendentes æquilibrantur, non ea esse quæ dantur ipsis proportionalia, qualia hic DX & DZ; verum ea esse, quæ sese habent ut vires reciproce sumpta (hoc est ex præbæ, in ratione perpendicularium a puncto fixo ad directionum lineas ductarum) Cartesiano demonstratur principio.*



N. XI.  
ACTA  
ERUDITORUM

569

*publicata Lipsia*

*Calendis Novembris Anni M DC LXXXVIII.*

---

*REASONS FOR ABROGATING THE TEST, &c.*

*five*

Rationes pro abrogatione Testificationis illius solennis, omnibus Parliamenti membris anno 1678, d. 30. Octobr. injunctæ.

Londini, apud Henr. Bonvvicke, 1688, in 4.

**H**Aud ignotum est, quid sanctionis ante hoc decennium in Parlamento Anglicano factum, & quomodo tum ad præcavendas turbas in regno gliscentes, majoremque Religionis Reformatæ securitatem cautum fuerit, ne quis ad votum & sessionem in Parlamento admitteretur, nisi præstita prius solenni quadam & jurata testificatione, (quam vernacula lingua *the Test* vocant,) sequentibus, uti fertur, verbis concepta: *Ego N. N. solenniter ac sincere in presentia Dei profiteor, testificor ac declaro, me credere, quod in Sacramento Cæna Dominica nulla sit Transsubstantiatio elementorum panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in aut post eorum consecrationem a quocumque factam; quodque invocatio Virginis Mariæ vel cujuscumque Sancti, ac Sacrificium Missæ, prout nunc apud Romanam Ecclesiam in usu habentur, superstitiosa sint ac idololatrica.* Frequentem hæctenus discurrendi materiam novellis relationibus hebdomadariis res ista præbuit, subinde narrantibus, quot consilia in regno hoc, aliquo abhinc tempore, de abrogatione illius sanctionis, licet in cassum huc usque fuerint agitata, quorum quis tandem eventus futurus sit, dies docebit. Licebit interim argumenta, super hoc negotio publicis scriptis hinc inde ventilata, absque

Cccc partium



partium studio, pro instituti nostri ratione, lectori per compendium referre. Et præsentis quidem scripti tenor autorem suum prodit infestissimum solennis illius Testificationis hostem: qui utut in rubrica suum reticuerit nomen, ex finali tamen subscriptione (*Sq. OXON.*) affatim cognoscitur Samuel Parkerus, episcopus Oxoniensis non ita pridem defunctus. Pro antiquatione vero sanctionis Parliamentariæ supra memoratæ, *quatuor* potissimum argumenta stringit. Nimirum *primo* ait, jura Parium Regni, ipso alioqui natalium beneficio jamtum acquisita, vi talismodi sanctionis pessimo exemplo arbitrio aliorum, factioni aut affectui sinistro studentium, subjici; quod si Pares uno in casu fieri permittant, facile deinde ad alios quosvis extendi posse. Quam in rem adducit, quantum cura anno 1673, cum prima talis Testificatio de Transsubstantiatione introduceretur, cautum simul fuerit, ne hoc modo juri Parium ullatenus fieret præjudicium: & cum anno 1675 consultatum fuisset, numne e referret, Parliamenti membra adjurare in eam sententiam, quod nemini fas sit ullo sub prætextu arma contra Regem sumere; utut hoc ipsum jam per nexum feudalem re ipsa involveretur, nihilominus perhibet factam tunc in Domo Parium Ordinationem, ne quod Paribus jusjurandum edicto aliove modo injungeretur, sub pœna amittendi loci & voti in Parlamento, in casum recusationis. *Secundo* considerare jubet, quod placitum istud fœtus quasi primogenitus fuerit famosæ illius machinationis *Oatiane*, in vectus non in alium finem, quam ad auctoritatem conciliandam dolis atque perjurio, quibus infamis ejus autor tentavit legitimum coronæ heredem persequi, eumque fidissimis hoc pacto amicis exutum, monarchia tandem penitus excludere: honorem proinde totius nationis, maxime tamen Domus Parium exposcere, ne monumentum isthoc fraudis tam insignis, post eam dudum detectam, amplius auctoritate legali suffulciatur. *Tertio* objicit invaliditatem hujus, sanctionis, quæ scilicet tanquam lex & constitutio ecclesiastica absque auctoritate ecclesiæ ferri nequaquam debuisset, cum potestas civilis legislativam in sacris auctoritatem sine sacrilegio & blasphemia, ut ait, ad se rapere nequeat: nec sufficere, quod episcopi, utpote partem Domus Parium constituentes, hanc in rem simul consensum præbuisent, cum ibi non ut episcopi, sed ut barones se-

nes seculares considerentur; verum oportuisse, ut ipsi prius inter se, absq; concurrentibus laicis, legem talismodi sanxissent, & prævia quidem Convocatione, ad quam nempe per statuta Angliæ potestas omnis ecclesiastica sit restricta. *Quarto* denique urget abstrusam incertitudinem materiarum, in Testificatione illa solenni contentarum, monstruosamque barbariem vocat, tantis sub pœnis Nobilitati injungere juratam assertionem veritatis propositionum ejusmodi obscurarum & vexatarum: cum nempe illi plerumque alia & ad vitam civilem magis proficua curæ sint, quam controversiæ tales metaphysicæ & scholasticæ, Transsubstantiationē concernentes, de qua nempe paucissimi distinctam sibi notionem aut ideam formare noverint. Nimirum ostendere conatur, nullā in Christiana religione rem dari, in qua plures simul & consentiant inter se, & dissentiant: omnes scilicet in re ipsa fere consentire, at in modo saltem definiendo discrepare. Atq; hic latius excurrit in historiā controversiæ de articulo Transsubstantiationis, ab ovo velut repetens, quomodo primitus Ecclesiæ Patres in Cœna Dominica realem & substantialem præsentiam unanimi consensu docuerint, quæ & sequentibus temporibus, & maxime seculo undecimo contra Berengarium, Archidiaconum Andegavensem, primum ejus oppugnatorem, strenue asserta ac diversarum synodorum consensu probata sit, licet modo præsentia non definita. Quomodo dein invec̄ta in Theologiam Philosophia Aristotelica, variaz super hac re ab otiosis Scholasticis speculationes institutz disceptationesque enatz sint, dum alii alio modo præsentiam determinare ac definire voluerint; tametsi meditationes horum metaphysicæ nunquam ab Ecclesia Romana receptæ, autoritateve munitæ sint. Utut enim ipsa Transsubstantiationis vox, in quarto sive magno Concilio Lateranensi primum adhibita legatur; id tamen unice factum esse, ad exprimendam præsentia realem sive substantialem, nequaquã vero ejus modum, quem ne quidem in concilio Tridentino determinatum, sed in medio relictum existimat, quicquid etiam in contrarium alii allegent: ut adeo Transsubstantiationis notio rem indiget omnibus temporibus creditam, cujus tamen modus nullibi nisi in scholis definitus reperitur. Procedit inde ad ecclesias Augustanz confessioni addictas, pariterque ostendere laborat, quomodo præsentia realis & substan-

partium studio, pro instituti nostri ratione, lectori per compendium referre. Et præsentis quidem scripti tenor autorem suum prodit infestissimum solennis illius Testificationis hostem: qui utut in rubrica suum reticuerit nomen, ex finali tamen subscriptione (*S. OXON.*) affatim cognoscitur Samuel Parkerus, episcopus Oxoniensis non ita pridem defunctus. Pro antiquatione vero sanctionis Parliamentariæ supra memoratæ, *quatuor* potissimum argumenta stringit. Nimirum *primo* ait, jura Parium Regni, ipso alioqui natalium beneficio jamtum acquisita, vi talismodi sanctionis pessimo exemplo arbitrio aliorum, sanctioni aut affectui sinistro studentium, subjici; quod si Pares uno in casu fieri permittant, facile deinde ad alios quosvis extendi posse. Quam in rem adducit, *quanta* cum cura anno 1673, cum prima talis Testificatio de Transsubstantiatione introduceretur, cautum simul fuerit, ne hoc modo juri Parium ullatenus fieret præjudicium: & cum anno 1675 consultatum fuisset, numne e referet, Parliamenti membra adjurare in eam sententiam, quod nemini fas sit ullo sub prætextu arma contra Regem sumere; utut hoc ipsum jam per nexum feudalem re ipsa involveretur, nihilominus perhibet factam tunc in Domo Parium Ordinationem, ne quod Paribus jusjurandum edicto aliove modo injungeretur, sub pœna amittendi loci & voti in Parlamento, in casum recusationis. *Secundo* considerare jubet, quod placitum istud fœtus quasi primogenitus fuerit famosæ illius machinationis *Oatiana*, in vectus non in alium finem, quam ad auctoritatem conciliandam dolis atque perjurio, quibus infamis ejus autor tentavit legitimum coronæ heredem persequi, cumque fidissimis hoc pacto amicis exutum, monarchia tandem penitus excludere: honorem proinde totius nationis, maxime tamen Domus Parium exposcere, ne monumentum isthoc fraudis tam insignis, post eam dudum detectam, amplius auctoritate legali suffulciatur. *Tertio* objicit invaliditatem hujus, sanctionis, quæ scilicet tanquam lex & constitutio ecclesiastica absque auctoritate ecclesiæ ferri nequaquam debuisset, cum potestas civilis legislativam in sacris auctoritatem sine sacrilegio & blasphemia, ut ait, ad se rapere nequeat: nec sufficere, quod episcopi, utpote partem Domus Parium constituentes, hanc in rem simul consensum præbuisent, cum ibi non ut episcopi, sed ut barones se-

nes seculares considerentur; verum oportuisse, ut ipsi prius inter se, absq; concurrentibus laicis, legem talismodi sanxissent, & pravia quidem Convocatione, ad quam nempe per statuta Angliæ potestas omnis ecclesiastica sit restricta. *Quarto* denique urget abstrusam incertitudinem materialium, in Testificatione illa solenni contentarum, monstruosamque barbariem vocat, tantis sub pœnis Nobilitati injungere juratam assertionem veritatis propositionum ejusmodi obscurarum & vexatarum: cum nempe illi plerumque alia & ad vitam civilem magis proficua curæ sint, quam controversiæ tales metaphysicæ & scholasticæ, Transsubstantiationē concernentes, de qua nempe paucissimi distinctam sibi notionem aut ideam formare noverint. Nimirum ostendere conatur, nullā in Christiana religione rem dari, in qua plures simul & consentiant inter se, & dissentiant: omnes scilicet in re ipsa fere consentire, at in modo saltem definiendo discrepare. Atq; hic latius excurrit in historiā controversiæ de articulo Transsubstantiationis, ab ovo velut repetens, quomodo primitus Ecclesiæ Patres in Cœna Dominica realem & substantialem præsentiam unanimi consensu docuerint, quæ & sequentibus temporibus, & maxime seculo undecimo contra Berengarium, Archidiaconum Andegavensem, primum ejus oppugnatorem, strenue asserta ac diversarum synodorum consensu probata sit, licet modo præsentia non definita. Quomodo dein invec̄ta in Theologiam Philosophia Aristotelica, variz super hac re ab otiosis Scholasticis speculationes institutz disceptationesque enatz sint, dum alii alio modo præsentiam determinare ac definire voluerint; tametsi meditationes horum metaphysicæ nunquam ab Ecclesia Romana receptæ, autoritateve munitæ sint. Utut enim ipsa Transsubstantiationis vox, in quarto sive magno Concilio Lateranensi primum adhibita legatur; id tamen unicè factum esse, ad exprimendam præsentia realem sive substantialem, nequaquã vero ejus modum, quem ne quidem in concilio Tridentino determinatum, sed in medio relictum existimat, quicquid etiam in contrarium alii allegent: ut adeo Transsubstantiationis notio rem indigiter omnibus temporibus creditam, cujus tamen modus nullibi nisi in scholis definitus reperiat. Procedit inde ad ecclesias Augustanæ confessioni addictas, pariterque ostendere laborat, quomodo præsentia realis & substan-

tialis admiffa fuerit non a Lutheranis folum, fed Calvinianæ etiam feftæ antefignanis, tametsi horum nonnulli fequentibus annis vacillare hac in re cœperint. Eandem denique diu in Anglia fententiam viguiffe docet, donec ultimis hifce temporibus, maxime annis inter ultimam rebellionem & reftitutionem Regis noviffime defuncti interceptis, alia in eo regno Theologorum generatio, ut inquit, enata fit, quæ non amplius agnoverit *Josephum*, fed principale zeli fui objectû ftatuens destructionem Papatûs, & pro veritatis regula adfumens oppofitionem Romanæ Ecclefiæ faciendam, præfentiam Corporis Dominici in S. Cœna tandem ad meram figuram redegerit; inter hanc enim & tranfubftantiationem non dari medium autumat. Unde fic arguit, modernos iftos Doctores in eo articulo aut agnofcere præfentiam realem, & fic parum controverfiæ remanere circa hanc & Tranfubftantiationem, prout vere & ingenue ea ab omnibus Ecclefiis reformatis intelligatur: aut non agnofcere, & hoc pacto contra doctrinam & Anglicanæ & Catholicæ Ecclefiæ, mere figurativam præfentiâ admittere: quæ opinio cum a plerisque orbis Chriftiani ecclefiis hærefeos damnata fit, fieri aliter non poffe, quin per injunctam talem renunciationem Tranfubftantiationis, nova in Ecclefiam Anglicanam hærefis publicæ legis autoritate introducatur. Ex quibus, omnibus hoc elucefcere vult, nihil in orbedari, quod ineptius fit, ad cudendam inde Teftificationem pro Statu politico firmando, quam negotium hoc Tranfubftantiationis. Cum vero in dicta Teftificatione, præterea alia quædam religionis Pontificiæ capita idololatriæ accufentur, reliquam eamque fere dimidiam tractatus partem impendit diluendæ tam duræ, ut putat, criminationi. Hinc primolâte agit de natura & gravitate criminis idololatriæ, atrocibusque pœnis ipfi a Deo impofitis: porro de ejus origine & incrementis, variisque in populo Ifraelitico periodis tractat. Ex quibus fingulis hoc imprimis colligere vult, nihil aliud in Scriptura Sacra fub nomine idololatriæ venire, nifi quando aut fubftantia materialis & creata adoratur tanquam fupremum Numen, aut Divinæ naturæ adfcribitur corporea quædam forma aut fpecies: adeoque ibi notionem idololatriæ nil inferre aliud, quam renunciationem & derelictionem veri Dei, ad adorandos alios Deos feu Baalimos, hoc eft, cœleftia corpora

pora & speciatim Solem. Hanc enim unicam fere idololatriæ speciem in sacris literis indigitari hoc nomine existimat, cum cultus celebrium quondam virorum multo recentioris ævi sit, a Græcorum maxime vanitate oriundus; quippe qui gloriæ sibi duxerint, cœlestibus suis cœlum implere, & ad majorem his auctoritatem conciliandam, eorum nomina antiquis Ægyptiorum idolis imponere; perinde ac si hi, aliique orientis populi, numina sua ex Græcia nacti primum fuissent. Cæterum illam cœlestium corporum Solisque imprimis venerationem, præcipuam & unicam idololatriæ speciem fuisse, ab Ægyptiis primum in Israelitas derivatam, ac sequenti tempore tam late in hac gente grassantem, non modo ex omnibus Scripturæ locis hanc reprehendentibus patere ait, sed & operose ex Spencero aliisque deducere occupatus est, pleraque statuta & sacrificia imprimis per Moysen tradita, eo directa fuisse, ut istius idololatriæ femina ex animo populi eradicarentur, & ipse quam longissime a gentibus ei addictis per ritus maxime contrarios segregaretur. E quibus cunctis jam hoc evinci putat Autor, injuriam fieri Pontificiis contra Scripturæ auctoritatem, dum ob cultum imaginum, adorationem panis consecrati, & invocationem sanctorum, nefandum hoc idololatriæ crimen eis impingatur: ad hoc enim amplius quid præter imagines requiri, apparere putat exemplo Cherubinarum, ipsius Dei jussu fabricatarum, ut Israelitæ orantes versus eos respicerent. Donec itaque probatur, Pontificios colere imagines falsorum Deorum, tanquam supremum Numen, aut verum Deum per corporeas imagines & representationes divinæ ejus naturæ; donec porro ostendatur, panem consecratum adorari, tanquam symbolum Dei alicujus falsi, aut Dei veri picturam; donec denique evincatur, Sanctos coli tanquam supremum numen, vanam & injustam pronunciat idololatriæ inculpationem, Pontificiis fieri solitam. Concludens tandem Autor protestatur, se ea ratione in tractatu hoc judicium suum, quod nunc quidem de infausta illa, ut vocat, lege Parliamentaria foveat, exposuisse, ut de sua hac in re integritate coram Deo perinde ac hominibus respondere valeat.

ACTA ERUDITORUM  
 REPOSE AU LIBELLE DE SAMUEL PARKER, Evêque d'Oxford &c.

sive

Responsio ad libellum Sam. Parkeri, Ep. Oxon. qua refutatur id omne, quod iste attulerat pro abolitione Testificationis illius Parliamentariæ, Transubstantiatione item, & Romanæ Ecclesiæ ab Idolatria immunitate, Coloniae, 1688, in 12.

**P**Rævideri facile potuit, Parkeri quod modo retulimus scriptum, refutatum sine mora iri, cum sententia ab eo propugnata, tot tantosque hæcenus in Anglia contradictores habuerit. Et sane non unum hoc nomine nactus est Parkerus adversarium; qui tamen quo liberiores sic stylum stringere possent, nomen suum reticere maluerunt. Certe is, quem præ manibus nunc habemus (Anglico quidem idiomate usus, cujus autem non nisi Gallica hæc versio ad nos allata est) parum hac in parte moderationis zelo suo adhibuit, quin potius, in priori maxime sectione, (in duas enim scriptum dispescitur) duris acerbisque passim criminationibus Parkerum perstringit: quibus tamen, cum ad rem ipsam nil faciant, sepositis, non nisi potissima scripti contenta, & argumentorum seriem recensetimus. Ad 1. itaque Parkeri rationem, a præjudicio juribus Parium a tali sanctione metuendo, respondet, istorum jura non alio niti fundamento, quam regiminis forma hoc in regno semel recepta, & consequenter subjecta manere autoritati legislatoriae, adeoque ab hac ipsis pro re nata modum præscribi totumve exercitium limitari posse. Et quamvis negari nequeat, simili in casu antehac in Parlamento diversas contradictiones fuisse factas, attamen ejusmodi suffragia unius alteriusve Camerae æquilibrium nequaquam facere legibus jam tum plene stabilitis: denique anno 1675. non de mera fidelitate feudali, per juratam testificationem firmanda litem fuisse, sed potius de suscipienda nunquam alteratione ulla regiminis, seu ecclesiastici, seu civilis: quæ nempe

restrictio injuriosa fuerit visa corpori, potestate legislatoria gaudenti. Quoad 2. Parkeri argumentum, negat Autor solam *Oasis* fraudem perjuriumve legi causam dedisse: non enim tantum testimonium depositiones tunc pens habitas fuisse ait, sed & literas quasdam interceptas, & secretas ad extirpandam Protestantium religionem negociationes, in curia tum Gallica tum Romana institutas, aliunde detectas esse; quin & Regem ipsum tunc viventem, non obscure istis involutum suspicionibus una fuisse: ad quas e populi animis tollendas, ipse promulgationem talismodi sanctionis urserit. Hanc proinde, ad sopiendas subditorum suspiciones primum introductam, jam neutiquam abrogandam, sed magis adhuc necessariam factam esse, cum metus isti non decreverint interim, quin potius majores multo evaserint, everso in thronum Principe Romanæ Ecclesiæ addicto. Ad 3. rationem a statuti, ob naturam ejus ecclesiasticam, invaliditate petitam regerit, punctorum religionis, in testificatione hac nominatorum decisionem, neutiquam hoc demum decreto factam esse, quo casu fortean objectioni locus daretur: sed eadem jam ante seculi spatium a Convocatione definita esse sub Elisabethæ regno; & speciatim in artic. 28. Eccles. Angl. *transsubstantiationem* reprobari: *idololatria* vero imputationem in Homiliis, artic. 35. approbatis & commendatis, clare & per expressum contineri. Parliamentum proinde nil novi per hanc sanctionem in ecclesiam invexisse, sed modo ex numero plurium articulorum hosce, jam dudum partem doctrinæ in legibus publicis stabilitæ facientes selegisse, ad indagandum, an hi, qui ad unam alteramve Camerammitterentur, hancce religionem foverent, nec ne. Ad 4. denique objectionem, ab obscuritate & difficili intellectu controversiæ de Transsubstantiatione desumptam, hoc reponit: solennem illam Testificationem non continere declarationem super transsubstantiatione in se considerata, verane an falsa hæc doctrina sit; sed solum de credulitate ejus, qui jurat: hunc scilicet, si distinctam de ea notionem sibi formare nequeat, adeoque hanc intelligere moraliter ipsi impossibile sit, bene posse jurejurando confiteri, quod eam non credat. Concludit tandem, cum firma hæc sententia Ecclesiæ Anglicanæ sit, cujus se membrum Parkerus hactenus sit professus, aut oportere, ut ipse huic suæ doctrinæ renunciet, & ad omnia adeo a se

mota



mora argumenta ipse respondeat, aut ut Ecclesię Anglicę, & simul omnibus emolumentis eo nomine in ipsam collatis, nuncium mittat. Quod vero sententia hæc a Parkero impugnata, constanter ab Ecclesia Anglorum asserta sit, probare nititur ex articulis, sub initium regni Elisabethę a Convocatione stabilitis; quorum authenticum exemplar, ab utriusque Camerę membris subsignatum, adhuc servari ait Cantabrigię in Collegio Corporis Christi, in eoque reperiri Decisionem magis positivam, quam impressa contineant exemplaria, non tantum contra Transsubstantiationem, sed adversus omnem præsentiam corporalem aut realem Corporis & Sanguinis Jesu Christi in Sacramento. Atque his fere contentis *sectio prior* hujus scripti absolvitur, cui sub finem annexum est exemplum epistolę cujusdam a Jesuita quodam Leodiensi ad alium ejus ordinis sub initium anni proxime elapsi datę, ut fertur, sed interceptę; in qua multa & magnifica de moderni Regis Anglię studio in Romanam Ecclesiam & speciatim Societatem Jesuitarum, impenso item ejus proposito de convertenda ad Catholicam Religionem Anglię prædicantur: nonnulla etiam referuntur, quę suspicionem facere possent, ac si Parkerus clam partibus Romano-catholicorum favorit: in quibus latius recensendis, cum non satis constet, an genuina hæc fuerit epistola, an conficta forte, nos non detinebimus.

In *secunda Sectione* Autor speciatim occupatus est in refutandis iis, quę Parkerus cum de controversia transsubstantiationis, tum de idololatria Romanę Ecclesię objecta latius attulerat. Et priorem quidem quod attinet, non de mera, ut Parkerus persuadere voluerat, subtilitate Philosophica hic litem esse, vel inde arguit, quod non appareat, cur Romano-Catholici tantum desudent pro impetranda abolitione Testificationis: si per hanc modo renunciandum esset nudę cuidam speculationi scholasticę, re interim, præsentia nempe reali in S. Cœna, salva manente. Non diffitetur porro, terminum hunc Præsentię Realis subinde in Ecclesia Anglicana adhibitum reperiri: ait tamen hoc ideo saltem factum, quia phrasin passim in animis hominum receptam & infixam, retinere per condescensionem quandam placuisset; ejus vero explicationem (secus ac in Romana Ecclesia,) non aliam esse, quam de reali oblatione & communicatione corporis Christi, non qua glorificati, sed qua

sed qua mortui, adeoque mortis ejusdem, mediante symbolo quodam instituto & ceremonia foederali. Hanc eandem vero acceptiōnem in primitiva quoque ecclesia viguisse, ostendere variis argumentis nititur, tam remotivis, quam positivis; quæ tamen ab aliis antehæc multoties adhibita cum in compendio tantum hic a se repetita fateatur Autor, sigillatim recensere non erit opus. Deinde exponit, quæ ratione, occasione disputationum contra Apollinariistas & Euty-chianos, via primum alteri illi Romanensium opinioni strata sit, eaque postea per seculorum mediorum barbariem magis magisque incrementa ceperit, maxime cum iis temporibus eæ doctrinæ maximum habuerint applausum, quæ plus obscuritatis & mysterii continuerint, & ad magni faciendam cleri apud rudem plebeculam auctoritatem inservire ullo modo potuerint. Novitatem vero doctrinæ illius, vel ex infinita disputationum scholasticarum, circa eandem tunc enatarum, varietate colligi posse existimat, quæ ne quidem post Concilii Lateranensis decisionem acquieverint. Cæterum si vel maxime, ut Parkerus contendit, his hæc autoritate ecclesiæ nullibi definita foret; attamen constantem hæc de re traditionem inde a 700 annis in Romana Ecclesia vigere, a qua proinde ipsa recedere nullo modo possit, nisi simul assertæ passim infallibilitati & auctoritati traditionum renunciare velit. Denique non dari ait articulum fidei, in quo universæ Ecclesiæ Reformatæ consensu tam unanimi conspirent, adeoque sapienti consilio hunc præ aliis a Legislatoribus electum esse, ad segregandos Pontificios: hoc enim solum fere punctum controversiæ esse, in quo tota Ecclesia Romana affirmativam, tota vero Protestantium Ecclesia negativam tueatur. Quoad alteram porro Parkeri disputationem, de idololatriæ crimine Romano-Catholicis in Testificatione imputato, Autor primum amoliri quadantenus laborat consequentiarum duritiem, quas isto exin finire perhibuerat: ut ut enim omnia, quæ in sacris literis contra idololatriam statuuntur, ad superstitiones istas Pontificias applicari nequeant, accusationem tamen totam inde non concidere, cum diversi unius ejusdemque delicti gradus dentur; id quod exemplo criminis læsæ majestatis in civilibus declarat. Ostendit porro, notionem illam idololatriæ a Parkero suppositam insufficientem esse, cum appareat, scriptores novi testamenti non minus ea ad Græ-

Dddd

corum

corum & Romanorum cultum idololatricum applicare, quæ de antiqua illa Judæorum idololatria in veteri testamento dicta sint. Falsum etiam esse arguit, cultum aſtrorum tantum non unice hoc nomine in ſacris literis indigitari, cum non obſcure pateat, Teraphimorum cultum longe illis temporibus frequentioſiorem, quin & antiquioſiorem fuiſſe, & ab hoc ipſo demum ad corporum cœleſtium adorationem deventum eſſe: quas ipſas aſſertiones e diverſis ſacræ hiſtoriæ locis non ineleganter deducit. Huic vero Teraphimorum, ut &, quæ poſtea invaluit, Geniorum venerationi, ſuperſtitioſes Pontificiæ multum accedere, pluribus oſtendit. Nec obſtare ait, quod hæ longe mitius a ſanioribus & eruditis exponi ſoleant, cum & prudentiores e gentilibus de ſua religione ſimile quid fecerint, & nihilominus a patribus eccleſiæ paſſim eo nomine redarguti legantur. Nimirum magis hac in parte conſiderandū, quid e publica praxi & ceremoniis vulgo receptis eluceat, quam quid doctiores in ſcriptis ſuis de tali negotio aſſerant: quem in ſinem varias formulas precationum, aliasque Liturgiæ in Papatu receptæ partes allegat, ſatis quidem abſurdas, & non niſi conceptus idololatricos rudi vulgo inſpirare valentes. Unde poſtremo concludit, formulam Teſtificationis Parliamentariæ nullam facere injuriam Romanæ eccleſiæ addiſtis, dum diverſos ejus ritus idololatricos appellat; cum hac in re magis ad praxin quotidianam & clarum verborum, uti jacent, intellectum attendendum ſit, quam quidem ad ſenſum alium longius petitum, quem mitior forte explicatio iisdem allinere conetur.

### THE MEASURE OF THE EARTH &c.

hoc eſt:

Tractatus de menſura Terræ, ſeu Enarratio quarundam obſervationum, hunc in ſinem factarum a nonnullis Academiæ ſcientiarum Pariſienſis membris. Ex Gallico in Anglicum ſermonem translatus a Richardo Waller, Regiæ Societatis Socio.

London. 1688.

Quamvis nullum præferat auctoris nomen hujus libri titulus, certo tamen conſtat, ejus parentem eſſe doctiſſimum Picardum,

TABLE  
of the  
Weights and Measures





MENSIS NOVEMBR. A. MDC LXXXVIII. 579

cardâ, cujus posthumus de libellatione (Nivellement) tractatus anno 1684 in lucem prodiit, nobis in *Tomo supplementorum* recensendus. Fuit elegantissimum hoc de mensura terræ opusculum frustra hactenus in bibliopoliis quæsitum, cum in Gallia pauca tantû ejusdê essent excusa exemplaria, & inter amicos auctoris distributa, adeoq; bene omnino de publico meritis est Dn. Wallerus, qui illud Anglica indutum veste in lucem iterû produxit. Comprehenditur autem in eo luculenta recensio, qua ratione effectui dederit Academia scientiarum Parisiensis negotium dimetiendi terrâ, quod ipsi a Rege impositum fuerat. Non enim solum accurata exhibetur descriptio instrumentorum Geometricorum, quorum hac in re usus fuit, sed & variaz doctæ annotationes de recto instrumentorum usu subjiciuntur, & perticæ Parisiensis magnitudo ope penduli, cujus singulæ vibrationes minutû secundum medii motus solaris æquant, determinatur. Compertum enim fuit per accuratas observationes, tale pendulum esse 36 pollicum  $8\frac{1}{2}$  linearum, in respectu ad hexapedam Parisiensem. Spatium vero huic operæ maxime accommodum illud judicatum fuit, quod Surdonium (*Sourdon*) Picardiæ, & Malovicinum (*Malvoisine*) interjacet, cum loca hæc 32 leucas a se invicem distantia, sub eodemq; fere meridiano sita, commode possent per triangula conjungi cum via, quæ Villa Judæa (*Villejuive*) ducit Juvisium (*Juvisy*). Hæc cum strata sit saxis juxta rectam lineam, fundamentalem basin præbuit totius hujus dimensionis, 566; hexapedarum. Hinc factis triangulis (quæ exhibentur fig. 1.) & inventis eorum angulis, quadrantis ope, cujus radius 38 pollicum, facile invenerunt (I) in Triangulo ABC, latera AC & BC. (II) In Triangulo ADC, latus AD & DC. (III) In Tr. DEC, lat. DE & EC. (IV) In Tr. DFC, lat. FC & DF. (V) In Tr. DFG, lat. FG & DG. (VI) in Tr. GDE, lat. GE, seu distantiam inter Malovicinum & Maroialum (*Mareuil*). Quæ ut eo accuratior haberetur, (fig. 2) per alia triangula denuo fuit quæsitâ, nempe inventa (1) in Triangulo AOB & AOD, longitudine lineæ AD. (2) in Triang. DOE, lin. DE. (3) in Triang. ACE & BCE, item PDC & PCE, lin. EC. (4) in Triang. ACE & FAD, lin. DF. (5) in Triang. GAF, lin. FG. (6) in Triang. GDC & GCE, lin. GE.

TAB. XII.

Deinde progressi ulterius, investigarunt (VII) in Triangulo

Dddd 2

FGH

FGH (fig. 1) lat. HF & GH. (VIII) in Triang. GHI, GI & HI, distantiam inter Maroialum & Claramontium, quæ etiam (fig. 2.) ex Triangulis QFG & QGI innotescbat. (IX) in Triang. HIK, (fig. 1) & QIK (fig. 2) IK. (X) in Triang. IKL, KL & IL. (XI) in Triang. KLM, LM & MK. (XII) in Triang. LNM, LN & NM. (XIII) tandemq; in Triang. ILN, lin. NI, distantiam inter Claramontium (*Clermont*) & Surdonium. Sed quo adhuc certiores redderentur de operationibus hisce rite peractis, denuo emensi sunt novam basin XY 3902 hexapedarum, inveneruntque, calculo subducto, primum in Triang. XYL, latus YL, & in Triang. XYM, MY, demum vero, iterata vice, in Triang. MYL, lineam ML, & hinc quoque IN & GI. Repetita autem hæc inquisitio linearum, non secus ac in prioribus, ideo instituta fuit, ut differentia inventæ dimidium quantitati minori semper addi posset. Quamvis vero hic subsistere decrevissent huic operi præfecti, inter quos primum tenuit locum ipse Picardus, satius tamen deinde duxerunt, continuare mensuram Ambianum (*Amiens*) usque. Absque enim difficili opera (fig. 2) in Triang. LMR, (1) latus LR, (2) in Triang. NLR, latus NR, (3) in Triang. NRT, latus NT, (fig. 3) tandemque (4) in Triang. NTV, latus NV innotescbat. Sed cum lineæ distantiarum inventæ angulos constituent, necesse fuit quoque inquirere, quam singulæ positionem respectu Meridiani haberent. Posito ergo quadrante in G, observarunt angulum, quem faceret linea GI cum circulo verticali stellæ polaris in maxima digressionem orientali constitutæ, atque exinde determinarunt lineæ hujus declinationem a septentrione versus meridiem, ex qua declinationem lineæ GE quoque haud arduum fuit colligere, nec aliter quoque cum linea NI & NV fuit actum. Producta ergo linea meridiana Surdonii versus boream, donec occurrat parallelo Ambiani in puncto  $\beta$ , ut fiat triangulum rectangulum N $\beta$ V, indagarunt longitudinem lineæ N $\beta$ . Eandem meridianam porro produxerunt austrum versus, ut concurreret cum parallelo Malovicini in puncto  $\alpha$ , eamque dividerunt in tres partes, ope perpendicularorum G $\delta$ , I $\gamma$ , ut ductis lineis meridianis horum locorum, nempe G $\alpha$  & I $\theta$  fierent triangula  $\gamma$ NI, GI $\theta$  & GE $\alpha$ , in quibus per trigonometriam investigantur latera  $\gamma$ N, I $\theta$  seu  $\gamma\delta$ , & G $\alpha$  sive  $\delta\alpha$ , ut sic habeatur linea  $\beta$ Na seu

**MENSIS NOVEMBR. A. M DC LXXXVIII. 581**

feu distantia parallelorum Ambiani & Malovicini 78907 hexapedarum. Quo ergo tandem cognosceretur, quantum gradui in caelo responderet spatium terræ, observata fuit instrumento, cujus decempedalis erat radius, distantia septentrionalis stellæ, quæ Cassiopeæ genu vocatur, a Zenith in meridiano, tam Surdonii quam Malovicini & Ambiani, quo differentia elevationis poli in istis locis cognosceretur, atque inde conclusum, gradui circuli magni terrestri competere 57060 hexapedas Parisienses. Sed ut exteri quoque ad suas mensuras, quæ hæcenus tradita sunt, applicare possint, adjiciuntur tabulæ huic rei conducibiles. Nam si ponas

	Pedem Parisiensem	1440	partium
erit	Pes Rhenanus sive Leidenfis	1390	
	Londinensis	1350	
	Bononiensis	1686	
	Cubitus Florentinus	2580	

atque hinc gradus circuli magni continebit:

Hexapedas Parisienses	57060
Passus Bononienses	58481
Virgas Rhinlandicas 12 pedum	29556
Parisienses Leucas, 2000 hexaped.	28½
Leucas medias, circiter 2282 hexaped.	25
Leucas marinas, 2853 hexap.	20
Milliaria Anglica, 5000 ped.	73268
Mill. Florentin. 3000 Cubit.	6376

Hinc etiam Circumferentia	&	Diameter terræ
Hexaped. Parisiense. 20541600		6538594
Leuc. quarum 25 gradum cõficiunt, 9000		28645½
Leuc. maria. - - 7200		22917½

Cæterum cum cognita terræ semidiametro libellationum, quæ sunt instrumentis, quibus telescopia pinnacidtorum loco adaptata sunt, facile possint corrigi, traditur tabula hunc in finem computata, nec non instrumenti libellatorii a Dn. Picardo excogitati descriptio. In fine opusculi tandem sub censuram vocantur Fernesii, Snellii, Riccioli que methodi, quas omnes a vero abcludere ostenditur.



Opera posthuma Dn. Claudii. Tom. I.  
 Amstelod. apud Petr. Savouret, 1688, in 8.

**V**ix illustriori pietatis documento, quam operum horum editione, æmulus celeberrimi genitoris filius paternis Manibus parentare poterat. Licet enim ultima manus ab ipso Autore iis imponi non potuerit, desiderantium tamen precibus, ut illa, turbulento præsertim hoc Ecclesiæ suæ statu, ad fidei corroborationem & solatium non parum profutura, publicaret, Editor se vicini passus est. Lepidum est, quod in Præfatione, de duplici Collatione in Illustrius cujusdam Virginis de C. a fratre ad mutationem religionis assiduo sollicitatæ gratiam instituta, habetur, quomodo oppositi Autori Antagonistæ, *Presbyter & Abbas* quidam, turpiter admodum se dederint, cum post trium horarum disceptationem, silentio quasi ecstático rupto, *Presbyter Claudium* his verbis adortus: *quomodo audes asserere, in Societate vestra veram esse Ecclesiam?* Abbas vero egregiâ hac censura: *Ab quid dicis Domine, cur nomen Christianorum ipsis dubium facis, nonne & Turcæ tales sunt?* mox collationi dissolvendæ ansam præbuisse. Inter hæc opuscula agmen duoit *Responsio ad Reflexiones XXVI Camusii, Card. & Episcopi Gratianopolitani, de Eucharistia*, eo fine conscriptas, ut D. D. L. T. cujus conversionem meditabatur, omnis circa eam scrupulus eximeretur. *Responsionibus Reflexiones contrariæ* subjunguntur; ab utraque vero parte de sensu verborum *institutionu, & quæ Job. VI* hac de materia inveniuntur, *literalis ne sit an figuratus*, unice ferme contenditur. Sequuntur IV Epistolæ, quarum I. *commonefactoria* est ad D. D. L. T. ne externis devotionis & mortificationis actionibus, ceu perpetuo falsarum religionum caractere, imponi sibi patiatur: ex ore Christi potius *Matth. VI* exercitia pietatis Deo, in occulto si fiant, gratissima addiscat. Duo denique inculcat, ut nimirum religionem suam prius exacte cognoscat, & cognitam actu quoque probe exprimat. II. *Responsoria* est D. D. L. T. ad *Claudium*. Scribit, Episcopi Missionariis, quod ad sui conversionem, circa

\*\* 3.

P. L. - 136.

147.

circa quam satis diu jam laboraverint, præter *Colberti* auspiciis nihil deesset, persuasum esse; & hunc pariter, quod rem gratissimam præstiturus sit, opinari, si ad religionem, quæ ipsi optima videretur, se pertraheret. Eam in rem sub negotiorum regionum prætextu diutius in provincia commorandi necessitatem sibi injungi, ut Episcopo novum subinde persuadendi spatium suggeratur. Ab auctera alias vitæ sanctimonia, & intensissimo litium componendarum studio, quodve omnis Episcopatus reditus pauperibus eroget, Antistitem mire commendat. Nec se comprehendere, cur vitam adeo sanctam sua in cælo corona non manere debeat. Omnibus quidem modis occasionem separatim cum ipso agendi se declinasse; his vero casu sibi obvium Episcopum, perpetuitatem maxime Ecclesiæ insinuasse, objecta Ecclesiæ Reformatæ novitate; *Lutherum* & *Calvinum* literis securitatis, quæ non magis, quam fides publica, violari potuissent, munitos in Concilio Tridentino comparere debuisse; quin gloriosius fuisse, vitam periclitari, quam tot turbaram in Europa excitatarum, & internecionis 200000 hominum culpam contrahere. Scandalum præbuisse Reformatorum separationem ab Ecclesia, receptis cumprimis in communionem Lutheranis, *Realitatem*, quam Calviniani negarent, credentibus. Sed si dicendum, quod res est, *Lutheri* religionem Germaniæ factionibus suffultam fuisse, quibus *Carolus* V Electorum unionem sibi formidabilem ita impediturus, Pontificumque depressurus factum, clam faverit; *Calvini* fidem prætextam fuisse factionibus, quibus *Burbonii* ex tenui, ad quam a *Guisis* redacti fuissent, fortuna ita emersuri accessissent. Ad hæc omnia bene se respondisse, objectione de Lutheranorum communione excepta, circa quam *Claudii* informationem desiderat. In secundo colloquio, tumultuarium cultum & externæ venerationis, ad internam excitandam multum facientis defectum, nimiam circa religionis quæstiones decidendas libertatem, ex qua omnes in Anglia sectæ oriantur, Episcopum objecisse; nullas conversiones extraordinarias, nulla jejunia inter Reformatos obtinere, se vero omnes Ecclesiæ ceremonias usque ad aquam benedictam probatum. Ep. III. idem Responsiones *Claudii* ad scriptum de *Eucharistia* transmissas, sibi satis probari innuit. Patres etiam nonnullos confidentius, quam Reformatos, de realitate spiritali loqui, quam

figu-

figuram, typum, antitypum, & myſterium vocare ſoleant. Optat, nunquam quaſtionem de hoc capite motam fuiſſe, nec ſibi placere, quod omnes priorum ſeculorum cerimoniz ejeſta fuerint; nec parum ſibi obſtare objectionem, ubi eccleſia Reformata ante Lutherum & Calvinum fuerit? & cum fateantur Reformati, ob errores tollerabiles ſeſſionem ſe non facturos fuiſſe, cur Lutheranos, quorum Euchariftia, excepta adoratione panis, a Romana non differat, in communionem admittant? Satis quidem librorum eam in rem ſe perlegiſſe, nondum tamen plene ſibi ſatisfactum eſſe. Interim in eo ſe totum eſſe, ut in religione ſua per totam vitam confirmatus maneat. Ep. IV. Claudius in reſponſione ſua realitatem ſpiritualem denuo adſtruit, & ut Reſponſio ſua P. *Novatio* facta evolvatur, autor eſt. Quoad cerimonias, vix unam eſſe ait in Eccleſia Romana, qua prioribus tribus ſeculis in uſu fuerit; id quod tam ipſe in Reſponſione allegata, quam *Dallau* de *Cultu* probatum dederit. Ita & de Eccleſia ante Lutherum & Calvinum, & Lutheranorum communionem, in libro pro *Defenſione Reformationis* ſcripto ſe prolixè egiſſe. Exprobratione addita, quod diutius aures præbendo Miſſionariis ſe ipſum periculo exponat, vel cum ſemel conſilium mutandi religionem ceperit, illos faltem obtendat, denuo ad conſtantiã ipſum hortatur. Epistoſas has *Tractatus de ſermonum ſacrorum compoſitione* excipit. Quamvis in genere V. partibus, *Exordio ſcilicet, Connexione, Diſviſione, Tractatione & Applicatione*, Sermo abſolvatur; cum tamen Connexio & Diſviſio breviffimæ ſint, reliquas saltè tres proprie tales eſſe ſtatuit. Circa *Connexionem* textus tractandi cum præcedentibus, cum Auditores eam fere nihil morentur, non adeo laborandum, nec tam commentarios, quam naturalem, bonum & ſimplicem ſenſum conſulendum eſſe. *Diſviſionis*, qua quaternarium aut quinarium numerum excedere non debeat, aptiffime autem ad 2 vel 3 membra reducatur, unum idque magis ordinarium genus eſſe, Textus in ſuas partes, alterum ipſius Diſcurſus ex Textu habendi. Oſtendit, in quibus textibus poſterius genus locum habeat, & qualis ordo in Diſviſione tenendus ſit, quatuordecim, quas exemplis illuſtrat, regulis ſuppeditatis. Præmiſſis de *ſelectu Textuum* VI regulis, quomodo materiæ, loci, temporis ratio habenda ſit, ne in feſtis præcipuis anniverſariis alii quam iis conformes textus explicentur; ipſam

pag. 163.

pag. 165.

187.

192.

ipsam *Tractationem* uberius persequitur, ubi primum VII. præceptis Ecclesiasten instruit, quid circa illam observare & fugere debeat. Exigit imprimis *circumspectionem*, ne ridiculo aut comico dicendi genere utatur; *sobrietatem*, ne nimia curiositate mysteria, puta Trinitatis, Incarnationis, aut æternæ reprobationis penetrare audeat, aut antiquarum historiarum vel hæresium recensioe Auditores obruas; *castitatem*, ne in *Tractatione conceptionis J. C.* aut æternæ ejus generationis & amoris in Ecclesiam, nostræ regenerationis, seminis Dei ex quo secundum Johannem nascimur, expressionibus vel pudorem violantibus, vel profanorum maledicentiam provocantibus indulgeat; *simplicitatem*, ut res in sensu suo naturali proferat, speculationes vero metaphysicas, definitiones formales, quæstiones scholasticas; e.g. quomodo Angeli conceptus suos sibi mutuo communicent, missas faciat; eò maxime in *Tractatione* allaboraturus, ut *animum instruat*, & conscientiam *tangat*. Sic & abesse vult observationes a Theologia alienas, Grammaticales, Criticas, quoad lectionum vel punctuationis diversitatem; Philosophicas, Historicas, aut ex autoribus profanis, Rabbis & Patribus petitas, nil nisi variaz lectionis ostentationem præ se ferentes. *Tractationis* duas vias generales, alteram *Explicationis*, s. doctrinalis, alteram *Observationis*, si historicus textus tractandus est, indigat. Monstrat, quomodo difficultates *terminorum & rerum* removeri debeant. Exempli loco adducit *Act.* 9. 5. ubi peregrinum cuiquam videri possit, verba: *durum est tibi contra stimulum calcitrare*, ita interpretanda esse: *durities tua est, quod contra stimulum calcitras*; nam ex satis frequenti linguæ Græcæ usu, *σκληρόν τρι* pro *σκληρώτης σκ* positum esse, ut sensus sit; quod Paulus gratiæ divinæ motibus resistat, ex duritie cordis ipsius, h. e. cæcitate & corruptione naturali, mente in favorem Religionis Judaicæ præoccupata, Pharisæismi asperitate, & odio contra Christianismum concepto oriri. Alia quoque Scripturæ loca, ut Joh. I, 37. 2. Cor. 4, 7. 1. Tim. 1, 5. Luc. 2, 8-11. Eph. 1, 18. explicata occurrunt. Cap. VI. de Textibus per viam observationum enucleandis agit, & præter 6. regulas, 27. quoque Inventionum scatebras aperit, interspersa ubique locorum Bibliocorum expositione. Cap. VII. & VIII Textibus per viam *perpetua Applicationis*, explicatione & observatione prætermissa, vel per viam *Propositionum*

pag. 208.

p. 215. 231.  
246. 261.  
297.  
309-377.

Eccc

sitionum

pag. 405. *stionum* a se invicem dependentium, tractandis impenditur. Ubi  
 430. post explicationem dicti 1. *Theff.* 4, 7. 8. certissimam falsas religio-  
 417. nes a vera discernendi regulam suggerit. C. IX *Exordiorum* ma-  
 468. teriam aggreditur, & refutatis iis, qui illis insuper habitis, & initio  
 sermonis a *connexione* cum antecedentibus & *divisione* facto, statim  
 ad *tractationem* ipsam se accingere malint; improbata etiam Con-  
 cionatorum *Anglicorum*, explicationem literalem textus exordii le-  
 eo pramittentium consuetudine; primarium eorum usum in prae-  
 474. paratione mentium ad materias particulares collocat. Hinc  
 requisita subjungit, quorum potiora sunt, ut I. *brevia* sint, h. e. ut lon-  
 gissima 10. vel 12, brevissima 6. vel 7. periodos non excedant, utro-  
 bique vero justum Auditori se prae parandi spatium relinquunt. II. *per-*  
*spicua*, & comprehensu facilia. III. *placida* & *gravia*, h. e. a *figu-*  
*ris*, exclamationibus, iteratisque interrogationibus vacua. IV.  
*jucunda* tamen simul & *stringentia*. V. naturalem admodum cum  
 tota materia textus *connexionem* habentia. VI. *simplicia*. VII.  
*nec nimis vulgaria*. *Vitiosa* esse, quae a personarum Auditorii,  
 loci, temporis, aut negotiorum secularium circumstantia, aut ex  
 Historiis profanis, vel Apophthegmatibus petantur. Alexandrum  
 M. imprimis, Julium Caesarem, & Pompejum cathedram Evangelicam  
 prohibet conscendere. *Optima* esse, quae ex Theologia petantur.  
 489. Consultum denique putat, ut unius textus gratia, pluribus Exordiis  
 conquisitis, convenientissimum eligatur. Nec *Conclusionem* in-  
 tactam relinquit, & quomodo ad affectus Christianos movendos,  
 respectu semper ad textum habito, majori tamen cum libertate, quam  
 Tractatio, (modo nihil Enthusiasum aut Declamationem sapiat)  
 congrue formari possit, capite ultimo distincte exponit; ut adeo  
 haud proletrariam studio Homiletico excolendo operam Autorem  
 navasse, ex integro Tractatu satis appareat.

Von der Mysticorum Quietisino Contemplativo,  
 oder Mystischen Beschauungs - Ruhe / welche Michael de  
 Molinos jüngsthin zu Rom von neuen zu introduciren ge-  
 sucht / kurtzes Theologisches und bescheidenes Be-  
 denken D. Andreæ Kühnens ic.

Quod est:

D. Andreæ

MENSIS NOVEMBR. A. MDC LXXXVIII. 587

D. Andreae Kuhnii, Ministerii Dantiscani Senioris,  
Judicium Theologicum de Mysticorum Quietismo con-  
templativo, quem Michael de Molinos nuper Romæ  
denuo introducere conatus est.

Dantisci, apud Joh. Zachar. Stollen/ A. 1688 in n.

**E**cclēsia quidem nunquam non est in motu, quo passim ab hosti-  
bus suis concutitur. Nuper vero ne per Quietissimum quidem  
licuit ipsi quiescere, quem Michael de Molinos in lucem revocavit,  
Adversus hunc Maxime Reverendus Autor in libello præfente, do-  
ctissime lingua Germanica conscripto, insurgit, postquam jam  
alii, de quibus alibi Nos, alio idiomate de eodem egerunt, Utile  
nimirum ac jucundum est, illos etiam, qui ex illiteratis de talibus  
novellis certiores fieri cupiunt, in sua lingua erudiri, & de periculo  
moneri. Utrumque præstat hic laudatus Autor abunde. Et (1)  
quidem in Præfatione Propositiones, quas Inquisitores Romani  
Molinioso tribuerunt, quatenus cum opusculo illius convenienter,  
nec ne, expendit, quæq; in eo vel probanda, vel improbanda, ingenue,  
strictim tamen annotat: occasione Burnetianæ Relationis, quæ de  
Burthi erroribus, angelicisq; quem meditatus fertur, ordine, ejusque  
votis &c. olim tum ex Luca Holstenii, (a multis retro Annis, cū adhuc  
Noster esset, sibi noti) ad se datis literis, transmissisq; Inquisitionis De-  
creto, tum etiam eum ipso Burtho in Aula Dresdensi habito discursu  
percepit, refert; & simul aliquot Scholasticorum & Mysticorum  
quæstiones, e. g. num essentia divina ut in se est, ex parte rei, nuda  
absque attributis contemplabilis sit? num primus actus fidei, amoris,  
resignationis &c. nisi per mortale peccatum revocetur, virtua-  
liter per totam vitam sufficiat duretque, ut repetere opus non sit, et si  
quis omni illo tempore de Deo non cogitet amplius? an Director  
conscientiæ, & quidem cæca obedientia constituendus? an per po-  
tentiam Dei absolutam, Deum aliquem absolute damnare velle, re-  
velabile sit? & si cui reveletur, num is se voluntati divinæ etiam  
usque ad æternam damnationem resignare debeat? p. 122. sq. item an  
ad veram humilitatem etiam desiderium & studium contemptus re-  
quiratur? attingit. In tractatu vero ipso (2.) initio veram quie-  
tem omnino quidem in Deo ejusque unione quærendam, medium

Essee 2

vero

pag. 405. *frionum* a se invicem dependentium, tractandis impenditur. Ubi  
 430. post explicationem dicti 1. *Theff.* 4, 7. & certissimam falsas religio-  
 417. nes a vera discernendi regulam suggerit. C. IX *Exordiorum* ma-  
 468. teriam aggreditur, & refutatis iis, qui illis insuper habitis, & initio  
 sermonis a *connexione* cum antecedentibus & *divisione* facto, statim  
 ad *tractationem* ipsam se accingere malint; improbata etiam Con-  
 cionatorum *Anglicorum*, explicationem literalem textus exordii le-  
 go pramittentium consuetudine; primum eorum usum in præ-  
 474. paratione mentium ad materias particulares collocat. Hinc  
 requisita subjungit, quorum potiora sunt, ut I. *brevia* sint, h. e. aut lon-  
 gissima 10. vel 12, brevissima 6. vel 7. periodos non excedant, utro-  
 bique vero justum Auditori se præparandi spatium relinquunt. II. *per-*  
*spicua*, & comprehensu facilia. III. *placida* & *gravia*, h. e. & *figu-*  
*ris*, exclamationibus, iteratisque interrogationibus vacua. IV.  
*juvanda* tamen simul & *stringentia*. V. naturalem admodum cum  
 tota materia textus *connexionem* habentia. VI. *simplicia*. VII.  
*nec nimis vulgaria*. *Vitiosa* esse, quæ a personarum Auditorii,  
 loci, temporis, aut negotiorum secularium circumstantia, aut ex  
 Historiis profanis, vel Apophthegmatibus petantur. Alexandrum  
 M. imprimis, Julium Cæsarem, & Pompejum cathedram Evangelicam  
 489. prohibet conscendere. *Optima* esse, quæ ex Theologia petantur.  
 Consultum denique putat, ut unius textus gratia, pluribus Exordiis  
 conquisitis, convenientissimum eligatur. Nec *Conclusionem* in-  
 tactam relinquit, & quomodo ad affectus Christianos movendos,  
 respectu semper ad textum habito, majori tamen cum libertate, quam  
 Tractatio, (modo nihil Enthusiasum aut Declamationem sapiat)  
 congrue formari possit, capite ultimo distincte exponit; ut adeo  
 haud proletariam studio Homiletico excolendo operam Autorem  
 navasse, ex integro Tractatu satis appareat.

Von der Mysticorum Quietisino Contemplativo,  
 oder Mystischen Beschauungs-Ruhe / welche Michael de  
 Molinos jüngsthin zu Rom von neuen zu introduciren ge-  
 sucht / kurzes Theologisches und bescheidenes Be-  
 denken D. Andreæ Kühnens ic.  
 Quod est:

D. Andreæ

MENSIS NOVEMBR. A. MDC LXXXVIII. 587  
D. Andreæ Kuhnii, Ministerii Dantiscani Senioris,  
Judicium Theologicum de Mysticorum Quietismo con-  
templativo, quem Michael de Molinos nuper Romæ  
denuo introducere conatus est.

Dantisci, apud Joh. Zachar. Stollen/ A. 1688 in 12.

**E**cclēsia quidem nunquam non est in motu, quo passim ab hosti-  
bus suis concutitur. Nuper vērō ne per Quietismum quidem  
licuit ipsi quiescere, quem Michael de Molinos in lucem revocavit,  
Adversus hunc Maxime Reverendus Autor in libello præfente, do-  
ctissime lingua Germanica conscripto, insurgit, postquam jam  
alii, de quibus alibi Nos, alio idiomate de eodem egerunt. Utile  
nimis ac jucundum est, illos etiam, qui ex illiteratis de talibus  
novellis certiores fieri cupiunt, in sua lingua erudiri, & de periculo  
moneri. Utrumque præstat hic laudatus Autor abunde. Et (1)  
quidem in Præfatione Propositiones, quas Inquisitores Romani  
Molinioso tribuerunt, quatenus cum opusculo illius convenient,  
nec ne, expendit, quæq; in eo vel probanda, vel improbanda, ingenue,  
strictim tamen annotat: occasione Burnetianæ Relationis, quæ de  
Burthi erroribus, angelicq; quem meditatus fertur, ordine, ejusque  
votis &c. olim tum ex Luca Holstenii, (a multis retro annis, cū adhuc  
Noster esset, sibi noti) ad se datis literis, transmissiq; Inquisitionis De-  
creto, tum etiam cum ipso Burtho in Aula Dresdensi habito discursu  
percepit, refert; & simul aliquot Scholasticorum & Mysticorum  
quæstiones, e. g. num essentia divina ut in se est, ex parte rei, nuda  
& absque attributis contemplabilis sit? num primus actus fidei, amoris,  
resignationis &c. nisi per mortale peccatum revocetur, virtua-  
liter per totam vitam sufficiat duretque, ut repetere opus non sit, etsi  
quis omni illo tempore de Deo non cogitet amplius? an Director  
conscientiæ, & quidem cæca obedientia constituendus? an per po-  
tentiam Dei absolutam, Deum aliquem absolute damnare velle, re-  
velabile sit? & si cui reveletur, num is se voluntati divinæ etiam  
usque ad æternam damnationem resignare debeat? p. 122. sq. item an  
ad veram humilitatem etiam desiderium & studium contemptus re-  
quiratur? attingit. In tractatu vero ipso (2.) initio veram quie-  
tem omnino quidem in Deo ejusque unione querendam, medium



vero quietificæ hujus unionis ex parte nostri non re novationem, sanctificationem, abnegationem, mortificationem, amorem &c. ut Mystici volunt, (cum potius effectus & signa Unionis Mysticæ, quam causæ sint,) sed fidem; omnemque humanæ manufectionis operam, ad infusam illam contemplationem, cum illa, imo & dispositio omnis ad istud donum, teste ipso Molinosio, Deo soli competat, frustraneam esse ostendit. Deinde cap. I. ex Molinosio, Richelieu, Bona, Felice aliisque recentioribus, quomodo Mystici contemplationem illam describant definiantq; & dividant: cap. II. vero, quid de ea censendum sit, exponit. Nempe quod (1) *ἀγνοῦσθαι*; (2) *ἀντιγνοῦσθαι*; (3) in veritatem divinam (species omnes, sub quibus se Deus in verbo suo revelavit, utut Deiformes, veras esse simpliciter negando, & cum PseudoDionysio. (conf. p. 314.) figmenta sacra & figuras symbolicas vocando) injuriosa; (4) naturæ fidei, (cujus notitiam in ignorantiam, & assensum in negationem pervertit, fiduciam vero per totalem resignationem omnemque spei & voluntatis propriæ abnegationem destruit, contraria; (5) amoris quoque genio, cum amare debeat, quod non cognoscit, adversa; (6) ad statum viæ, (cum absque speculo & ænigmate, Deum intueri velit, quod tamen ne Paulo quidem contigit 1. Corinth. XIII, 12.) minus accommodata; (7) veritati; puritatiq; religionis, (cum omnem distinctam Dei cognitionem, qua vera religio a falsa distinguitur, tollat, & fidem mere confusam, indistinctam, generalem & negativam, quam omnes ex æquo admittere possunt, adeoque universalem cum omnibus Hæreticis, Turcis, Judæis & infidelibus Syncretismum, imo affectatam ignorantiam & Deum ignotum inferat) infesta; (8) Divinæ item gloriæ ignominiosa, quatenus omnia de Deo simpliciter negat, inque modo isto negativo cognoscendi, tanquam summo & perfectissimo, ultimate subsistit, & sic merum Non - Ens ex Deo facit, cum & de nihilo atque Chymæra omnia negari possint: unde necessitate quadam Auctor rapitur ad disputandum, utrum pro hoc statu de Deo dentur conceptus positivi Deo proprii? & quo sensu Patres affirmationes negative accipiendas esse statuant? (9) neque intellectus, neque voluntatis quietifica; (10) supra quam revelatum sapiendo, temerarie curiosa; (11) plane enthusiastica, utpote immediate infusa, secretis

secretis instructionibus innixa, novis speciebus instructa, privatione omnis intelligentiæ, suspensionem sensuum, abstractionem mentis, ecstasin & raptum inferens &c. Seqq. capp. species contemplationis Mysticæ seorsim considerat; ut cap. III. *Puram* a phantasmatibus; unde quaestio, an apprehensio humana per se & sua natura pendeat a phantasia? num in contemplatione supernaturalium necessario usus phantasmatum interveniat? naturaleque sit animæ, corpus informanti, non intelligere quidpiam, nisi per conversionem ad phantasmata? an vero salvo modo essendi, ad modum sine phantasmate operandi & cognoscendi elevari possit? Cap. IV. *Caliginosam*; ubi quaeritur, an quoad contemplationis eminentiam, ut loqui amant, facialis sit, quemadmodum Jacob Gen. XXXII, 30 Deum de facie ad faciem vidisse dicitur? an Mysticus Deo in caligine essentialiter uniatur? qualem conceptum, positivum, an negativum, de Deo formet? num illum Deus solus, an vero per speciem intelligibilem impressam, in mente producat? numque talis impressa Dei species detur? an illa intelligibilis, & non obnubilans magis dicenda? quomodo caliginosa a pura differat? Cap. V de contemplatione *supereminente* disputatur, quomodo infundatur? num voluntas in tantum elevati possit, ut plus diligeat quam cognoscit? an *gustare* Ps. XXXIV, 9, sit voluntatis, & *videre* intellectus? an notitia contemplationis hujus sit quidditativa & evidens saltem abstractiva, num vero intuitiva aut intermedia? quid λόγος γνώσεως 1. Cor. XII, 8? quid intellectus donum Ef. VII, 9? per quas species contemplatio ista fiat? quænam sint species illæ infusæ? num ad majorem amorem etiam major requiratur cognitio? num vero amor altius assurgat quam cognitio? que sensu Mystici dicant amorem intrare, cognitionem vero foris manere? an cognitio experimentalis etiam sit intellectualis? an supereminens contemplatio fundamentum habeat in Scriptura? Cap. VI. Praefationem & Monita Molinosii considerat, monstratque, quod cognitio contemplationis mysticæ non sit scientia, sed experientia propria fallax, fides confusa, mera ignorantia; quod amare Deum ut in se est, in hoc vita impossibile sit; quod cognitio confusa distincta clarior esse nequeat; quod oratio non tantum ad intellectum, sed & voluntatem pertineat, fixusque Dei in hac vita non detur intuitus. Deinde disquirat, an Humanitas Christi sit

jectum contemplationis, numq; etiam pertineat ad objectum beatificum? an recte a Molinosis dicatur creatura, instrumentum salutis & canalis bonorum a Deo expectandorum, & negetur esse summum bonum? quisnam fuerit Beguardorum & Beguinorum error? an detur supernaturalis contemplationis modus, qui sit supra humanum modum a formis imaginariis prorsus denudatus? quid & quænam sit præsentia mystica, an mere intentionalis, an vero substantialis? quo sensu Thomas statuatur, perfectius nos amare posse quam cognoscimus? quodnam centrum animæ? quid secessus Mysticus, aut locutio & auditio mystica, item susurrus mysticus? num vita contemplatiua apud Deum gratior & acceptior, quam actiua? an ad contemplationem requiratur habitus? quid sit suspensio Mystica & quinam contemplationis infusæ gradus &c. Hæc circiter sunt argumenta libelli eruditissimi; reliqua Theologiæ Mysticæ Repurgatæ & Reformatæ, quam paratam habet, Venerandus Autor reservat.

**M. CASPARI HEUNISCHII PAST. ET PROF.**

*P. Suinfurt. in Canticum Canticorum Commentarius Apocalypticus.*

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Gleditsch 1688, in 4.

**P**Ræ aliis Commentatoribus lucem accendit difficillimæ prophetiæ, in Apocalypsi Johannea comprehensæ, Marthæ Hoffmannus, primus apud Suidnicenses in Silesia Invariatae Confessionis Augustanæ ad SS. Trinitatis ædem Pastor, in Chronotaxi Apocalyptica, quæ post mortem Autoris primum prodijt Jenæ A. 1668, & iterum ibidem A. 1687. Dolent, quotquot legunt, omnes, morte præventum sagacem illum Interpretem, reliquisse nobis opus imperfectum, & quoad cætera, ab alio pari dexteritate vix perficiendum. Aggressus tamen est periodos residuas Ecclesiæ adijcere Dn. M. Caspar Heunisch, in Synopsi Chronotaxeos Apocalypticæ, quam in antecessum Commentarii in Apocalypsin, quem in animo habebat edere, præmisit A. 1678. Deprehendit autem ipse postea, manuscriptum quoddam Hoffmanni nactus, se eo tempore paucorum mysteriorum rectam habuisse notitiam, & in multis errasse.

Rectio-

## MENSIS NOVEMBR. A. M DC LXXXVIII. 591

Rectiora docuit in Clavi Apocalyptica & Ezechielica, in qua Hoffmanni manuscriptum admodum breve publici juris fecit, & eruditus notis dilucidavit A. 1684. Eodem anno Clavem istam non solum e latina in germanicam linguam vertit, sed & numeros omnes Apocalypticos magna solertia explicavit. Hic Vir, in vaticiniorum divinorum speculatione multum versatus, auctor est hujus in Canticum Canticorum Commentationis, in qua textus Hebræus cum tribus versionibus, vulgata, Junio-Tremelliana, & Johannis Cocceji legitur, philologice explicatur, verus a Spiritu Sancto intentus sensus indagatur & exponitur, ac frequentissimæ metaphora & allégoriæ declarantur, collatis omnigenis veterum & recentium Interpretum expositionibus, cum epicrisi, quænam inter eas optima sit; aut si nulla earum probabilis, alia affertur non sine rationibus e textu depromptis: cum primis vero instituitur collatio cum Apocalypsi juxta Chronotaxin ab Hoffmanno observatam, septem periodorum Ecclesiæ in septem Epistolis, Sigillis, & Tubiciniis. Nimirum prima periodus incipit anno Christi juxta æram vulgarem Dionysianam 33. festo ascensionis. Secunda A. C. 371. Tertia A. C. 708. Quarta A. C. 1046. Quinta A. C. 1384. Sexta A. C. 1722. Septima & ultima A. C. 2060. Secundum quas post præparationem cap. I. v. 2. 3. 4. Tractationis, inde a v. 5. usque ad finem libri totidem sunt partes. Prima est a v. 5. cap. I. usque ad finem; Secunda a cap. 2. v. 1. usque ad finem; Tertia a cap. 3. v. 1. usque ad finem; Quarta cap. 4. toto, & v. 1. cap. 5. Quinta cap. 5. v. 2. usque ad cap. 6. v. 8. Sexta a cap. 6. v. 9. usque ad finem, cap. 7. Septima toto cap. 8. Quæ partes rursus sua membra vel articulos habent. Unde sequitur, nec Hortolani & Cornelii a Lapide, nec Joh. Cocceji, Cantici ad Apocalypsin accommodationem, legitimam esse. Adjecti sunt Indices vocum Hebræarum, Dictorum Scripturæ explicatorum, Rerum.

### **3. B. APPENDIX TERTIA AD EXAMEN** *Perpetui Mobilis, qua ad Meletemata Dionysii Papini mense Junio hujus anni publicata respondetur.*

Clariss.

Clarissimus Vir in istis Me letematis duo sibi præstituta habet, unum, ut ostendat, me frustra impugnasse Machinam; alterum, ut suam refutationem genuinam esse probet; at quantum in utroque præstitit, mox palam me facturum spero; non quod huic labori non parcere maluissem, si existimarem de sola detecti erroris gloria inter nos disceptari, utpote quam Exc. Papino, si quis attribuere volet, ego certe non invideo: sed quia sentio, agi hic præcipue de quantitate virium controversæ Machinæ, qua de erudiri publico pluris interest, & in qua æstumanda non leviter dissentimus, necessarium esse duxi, Lectorem de rei veritate uberius paulo instruere.

I. dicit, me frustra impugnare Machinam: circumstantiam enim vectis, e qua Machinæ defectum deduco, ei non essentialem esse, levique negotio sic immutari posse, ut nulla amplius vectis habeatur ratio. Hoc vero tantumdem mihi videtur esse, ac si quempiam, qui ex natura vectis ostenderet, potentiam bilibrem vectis applicatam pondus unius libræ, sed triplo ab axe remotius movere non posse, culpæ vellet propterea, quod eadem potentia eidem ponderi citra vectem sic applicari possit, ut sequatur motus. Etenim si vel maxime verum esset, quod facta, quam innuit, mutatione Machinæ, obtineretur motus optatus; non tamen inde colligi posset, considerationem vectis in ea dispositione Machinæ, quam proposuit Auctor, quamque solam refutandam susceperam, minus essentialem esse. Largior quod absque vecte follis possit esse follis; at quod cum folli vectis inest, ejus vires seposita vectis consideratione calculo æstimari & subduci possint, sicuti possunt non attendendo ad materiam vel colorem alarum, aliæve ejusmodi accidentia, id vero nemini facile persuadebit. Sed deinde, quod rei caput est, si quicquam adversus me efficere voluisset Clarissimus Vir, non acquiescere debuisset nova suæ Machinæ fabrica, sed insuper ostendere, quod per eam salvetur motus perpetuus ex meis principiis; quod quia non fecit (neque sane facere potuit) apparet eum calculi mei rationem vel non attendisse vel dissimulasse: quippe si Machinæ sic dispositæ vires juxta hunc calculum examinare sustinisset, facile animadvertisset, eam non majori quam antea usui futuram, tametsi nunc vectis ratio in illa cesset. Imo si inspiciatur ejus iconismus mense Junio exhibitus, vel absque novo calculo liquere potest, quod vires quas

habet

habet follis, cujus alæ ABC & DE parallelo motu feruntur, non alæ sint, quam quas idem haberet, si parallelogramma EB, EC, in alas conversa, & circa firmum axem AE rotabilia conciperentur. Nam primo series filamentorum mercurialium, & atmosphæricorum in alas agentium, in utraque machinæ dispositione eadem manent, tum vero latitudines inæquales alarum prioris dispositionis, proportionales sunt inæqualibus distantis ab axe vectium in posteriore, sicut e converso etiam æquales alarum latitudines posterioris dispositionis, proportionales censeri possunt distantis ab axe vectium prioris; quandoquidem hæ distantie in motu parallelo alarum ceu vectium, ubi axis velut infinite distans concipitur, itidem æquales habentur. Itaque cum vires harum machinarum æstimari debeant ex rationibus ponderum filamentorum, latitudinum alarum & distantiarum ab axe, sequitur omnino illas in utraque machinæ dispositione easdem esse, adeoque quod de una demonstratum est, id perinde quoque valere de altera. Demonstravi autem in superioris anni *Actis*, quod omnes ejusmodi folles, qui alas habent circum axem rotatiles, inque vertice adjunctum tubum ad centrum usque gravitatis descendentem, siphones referant crurum æqualium; quare idem quoque sentiendum de ea follium dispositione, qua alæ parallelo motu moventur, hoc est, circa axem infinite distantem rotari concipiuntur: unde sponte tandem fluit, quod in ista structura Papiniana, ubi coaptatus tubus HA non descendit ad mediam profunditatem F, nedum ad centrum gravitatis, pressio intra follem externæ pressioni multum prævalere debeat, sicque efficere, ut follis dilaretur, non confringatur; quod ex meis principiis ostendendum erat. Qua insuper occasione non possum non denno conqueri de sinistro sensu, in quem verba mea rapuit Clarissimus Papinus, quasi existimem, axem motus ipsi centro gravitatis machinæ assignandum esse ad expectandam rotationis vicissitudinem; quod enim axem motus in vicinia hujus centri collocatum supposuerim, id ideo factum, ut Inventori Machinæ (quem, uti mox explicatius ostendam, plus juvat, ut propius, quam ut remotius ab illo statuatur) tanto plus largirer, eoque ipso docerem, quod si perpetuus motus non succedat, cum axis machinæ prope gravitatis centrum assumitur, is adhuc multo minus successurus sit, ubi longius ab illo remove-

vetur. Ut præteream & hoc falsum esse, quod nequeat axis motus in eadem altitudine cum centro gravitatis ita collocari, ut pars una alteri præponderet: si enim alterutrius alæ ad latus dicti centri applicetur, numquid movebitur erecta machina, cum totum ejus pondus tunc sit ad unam partem, & nihil ad alteram?

Sed denique nec hoc tacendum est, Clarissimum Papiniani nova sua Machinæ fabrica velle quoque nomine nihil contra me proficere, quod existimet, alas ejus parallelo motu latum iri; quis enim obsecro non videt, quod alæ istæ, tametsi solutæ sunt & nullo vinculo sibi inhzrent, non possint tamen ita ferri, nisi in ambabus extremitatibus æqualiter premantur? Sed ipso asserente Papiniano premuntur inæqualiter, in partibus scilicet infimis fortius ab incluso Mercurio, quam ab externo aere, & in supremis ab hoc fortius quam ab illo: unde, sive omnes pressiones ab intra omnibus ab extra simul sumptis prævaleant, sive hæ illis, semper id efficietur potius, ut dum alæ infra magis distenduntur, supra propius ad se invicem accedant, donec in ipso vertice coeant, & sic sponte rationem vectium induant, quam tamen hac fabrica evitare studuit Clarissimus Vir: quare dum tela mea, ut vocat, in vectium hypothesei metuenda esse agnoscit, eo ipso & contra hanc suam structuram eadem novæ minoris efficaciz esse fatetur.

II. Atque ita Responsionem meam Papinianis telis frustra impeditam, satis quidem me defendisse auguror. Sed quid si nunc eadem in Auctorem retorqueam, & Sole clarius ostendam, illius calculo controversæ Machinæ jugulum ita peti, ut in quacunque dispositione ad ictum hunc declinandum levissima immutatione indigeat? utique fatebitur tunc Clarissimus Vir, non me, sed se præpropere & festinanter egisse. Existimat in Machina 40 digitorum quomodocunque disposita, seu Pyramidali seu Prismaticâ, & si vobis basis sursum spectet sive deorsum, vires inclusi Mercurii perpetuo easdem esse, & pressioni uniformi 20 digitorum seu dimidiæ altitudinis æquipollere. Spectet igitur primo sursum erectæ Machinæ basis, atque intelligatur axis motus applicari intermedio quodam loco, inter centrum gravitatis & dimidiam altitudinem, puta circa 16<sup>tes</sup> a base digitorum, vasculum vero duobus infra axem digitis statui; qua ratione tubus ad summitatem machinæ pertineat

gens altitudinem habebit 18 digitorum, quibus ex 27 detractis, relinquuntur 9 digiti, pro quantitate pressionis, quam Atmosphæra per tubum in interiora follis exerit, cumque inclusus Mercurius, secundum Papini æstimationem, æquivalcat 20 digitorum pressionem, fiet additis 9 ad 20, totalis pressio 29 digit. prævalebitque externæ, quæ tantum est dig. 27, idcirco dilatabitur follis, reliquæque ex voto Inventoris succedere debent. Spectet deinde basis Machinæ deorsum, iterumque axis motus inter machinæ medium & centrum gravitatis statuatur, hoc est in isto situ, circa 24<sup>mm</sup> a vertice digitorum; vasculum autem duobus supra hunc axem digitis, sic ut viginti duobus adhuc a vertice distet; quo pacto 5 tantum Atmosphære digiti intra follem prement, qui juncti 20 illis a Mercurio incluso pressuris, efficiunt totalem pressionem 25 digit. minorem externa pressione 27 digit. Unde nunc contraria ratione constringetur follis, quo constricto cætera iterum optatum successum ex mente Inventoris, ut prius, consequentur. Quæ cuivis attendenti manifesta sunt ex eo, quod in utroque machinæ situ centrum gravitatis, respectu axis rotationis ad eam partem reperitur, ad quam post dilatationem aut constrictionem alarum præponderare ac deprimi debet machina, ut obtineatur rotationis vicissitudo; quod utique de depressionem hanc, & exinde motus perpetuitatem certo secuturam argueret. Unde apparet, quam largus virium hujus machinæ æstimator fuerit Clarissimus Vir, e cujus calculo id futurum sequeretur, cujus impossibilitas hodie a maxime eximiiis Mathematicis tantum non pro principio assumi solet.

Quibus allatis rationibus, Clarissimo Adversario omnino satisfactum iri spero. Quod si tamen iis locum dare adhucdum detrectet, agedum Experimentis litem postquam terminemus. Quæstio inter nos agitata uno verbo huc redit, an in æstimandis viribus controversæ Machinæ solius altitudinis Mercurii, an etiam latitudinis alarum & vectis ratio haberi debeat? Si sola Mercurii altitudo spectanda sit, ut arbitratur Clarissimus Vir, tunc vires ejus in eadem altitudine perpetuo eadem erunt, & pressionem columnæ uniformis dimidiæ altitudinis exæquabunt, sive machina pyramidalis sive prismaticæ sit figuræ, & sive basis sursum sive deorsum respiciat. At si præterea etiam consideratio vectis & latitudinis ala-



rum in censum venire debeat, ut quidem ego sentio, tunc vires istæ æquivalent pressioni columnæ tantæ longitudinis, quanta est centri gravitatis machinæ ab ejus summitate distantia, adeoq; pressioni nunc majori nunc minori, prout follis hujus vel illius est figuræ, basinq; suam vel deorsum vel sursum obvertit. Itaq; si folli cuicumq; in summitate applicetur tubus descendens ad ejus mediû usq; is juxta Dn. Papinum nec dilatabitur nec constringetur, sed in perfecto erit æquilibrio cum tubo; juxta me dilatabitur, si basis deorsum spectet, constringetur, si sursum. Rursus si tubus inter centrum gravitatis & medium follis terminetur, tunc juxta Clarissimum Virum base sursum spectante, follis dilatabitur, secundum me constringetur; at base deorsum versa, juxta illum constringetur & juxta me dilatabitur. Quæ cum in folle etiam minimo, & vix decem duodecimve excedente digitos, locum invenire debeant, idcirco rei veritatem exiguo sumptu & labore experiri licebit, præsertim si id sibi negotii præscribat Celeb. Papinus, cujus dexteritas ac industria in experimentis instituendis jam dudum orbi literato notissima est. Verbulum igitur deinceps hac de re non addam, quousque Natura Judex, ad cujus nunc tribunal adversam partem provoco, pro alterutro nostrum sententiam dixerit; quam si sibi favituram autemet Illustri Adversarius, paratum inveniet, qui contra se deposita, si velit, pecunia contrarium tueatur.

*TRAITTE' DE LA NATURE ET DE LA  
Grace, contre les nouvelles hypotheses de Mr. P. &c.*

*Par M. Jurieu &c. i. e.*

Petri Jurii Theologiæ Doctoris & Professoris Tra-  
ctatus de Natura & Gratia, sive de concursu generali pro-  
videntiæ, & particulari gratiæ efficacis, adversus no-  
vas hypotheses P. & ejus discipulorum.

Roterodami, apud Abrah. Acher, 1688, in 12.

Quem in titulo libri litera saltem una designat *D. Jurium*, alibi integro nomine expressit, *Pajonium* nempe, celebrem nuper in Gallia inter Reformatos Theologum, & ab ipso *D. Jurio* ob ingenium

genium & eruditionem laudatum. Adversus hujus dogma *de providentia & gratia*, non tam, quale ipse, dum viveret, protulit, quam quod discipuli ejus post mortem magistri efformarunt, præsens opus D. Jurii edidit. Atque id quidem jam ante annos decem, cum Academici Professoris munus *Sedani* gereret, paratum se habuisse scribit; distulisse autem editionem, quod speraret fore, ut novella illa opinio; in aliquibus, quas allegat, Synodis Galliæ damnata, cum morte Autoris evanesceret. Excitatum vero se esse, cum animadverteret, ulterius progredi discipulos, & in Pelagianismum & Socinianismum prolabi. Speciatim queritur de autore tractatus, cui titulus est, *Protestantis pacifici*, quem in Actis A. 1684, mense Augusto p. 356 sqq. sed addita itidem, præter motem alias nostrum, censura memoravimus. Status controversiæ, sive Systema *Pajonii*, aut quos vocant, *Pajonistarum*, sub initium operis luculenter proponitur, cujus summam ex relatione Autoris paucis exhibemus. Statuere dicuntur, quod Deus actu voluntatis suæ mundi creationem deternens, & in tempore executus, talem machinam produxerit, in qua creaturæ quædam irrationales, quædam vero intelligentes & liberæ esse deberent. Huic machinæ motum generalem impressisse, ad finem seculorum usque duraturum, & qui per instrumenta sua omnes motus particulares & eventus contingentes effecturus esset. Itaque hoc posito, opus non fuisse, ut Deus post creationem ulterius manum admoveret, aut creaturis nova actione, quam *concursum* vocant, adesset; quia ex prima illa impressione, omnia, ut Deus præviderat, sequi debuerint, nexu causarum necessario & indissolubili; nisi Deo pro supremo jure suo placeat, aliquando aliter extra ordinem, sive per miraculum agere. Huic impressioni generali eventus etiam, qui liberi vocantur, & a causis intelligentibus & liberis proveniunt, subjacere ex illa sententia, non dubitat *Jurii*, sed multis probat. Negant itaque *Pajonii* sectatores *concursum*

Cap. I.  
§. IV.

immediatum, neque tamen ideo creaturas liberæ independentes a Deo statuunt, quia, ut dicunt, agunt ex impressione illa primæva & generali, scienter à Deo ordinata, & quia a Deo extraordinario modo impediri possunt. Putant etiam hoc assertum ad gloriam Dei majorem tendere, dum scilicet opus produxerit, absq; speciali concursu agens, quod minus admirandum aut perfectum foret, si ad singulas actiones concursus Dei requireretur. De

Ffff 3

opera

operatione Dei in conversione hominis ita dicuntur sentire, ut corruptionis causam in intellectu ponant, qui voluntatem ad malum determinet, idque probari posse putant dicto *Gen. VI, 5.* & alijs; agnoscunt tamen, etiam infantes, qui intellectu suo uti non possunt, neque præjudicijs regi, propensione tamen sive dispositione ad malum eidem corruptioni, & sic peccato originali obnoxios esse. Hoc vero malum prorsus morale esse contendunt, nullatenus physicum, ne in infantibus quidē; verentur enim, si physicum aliquid admitterent, in Flacii errorem incidere. Deducunt porro inde, corruptiōni (in intellectu solum hærenti & morali) remedium quoque aliud non esse, quam morale, i. e. quod ex illuminatione intellectus oriatur, quæ prærita, præjudicia & errores fugentur: hoc vero remedium adhiberi per verbum Dei prædicatum, & cognitionem veritatis, quæ ex illa prædicatione, debito modo facta, nascatur. Excludunt itaque operationem immediatam Spiritus Sancti ad præstandam fidem verbo prædicato, & qui illam requirunt, pro enthousiasmj assertoribus habent. Extollunt igitur Scripturæ efficaciam, quod sufficientes divinæ autoritatis characteres in se habeat, & certitudinem moralem faciat, & obedientiam producat, necessario ex prædicatione & agnitione divinæ autoritatis, absque novo Spiritus auxilio sequentem; & hoc esse & vocari existimant testimonium & auxilium Spiritus Sancti, quanquam alicubi plus videantur requirere. Objectionem vero, quod hoc modo omnes, qui prædicari verbum audiunt, converti debeant (id quod praxis falsum esse ostendit) elidere volunt, dicentes, certas circumstantias, divina sapientia (modo quidem non satis penetrabili) provisas, ad conversionem hominis concurrere, v. g. organorum aptitudinem, locorum, disciplina & conditionum ac generum vitæ rationem, item afflictionum stimulos; cum defectus illarum circumstantiarum corruptionem e contrario foveant, & conversionem remorentur. Eas itaq; Deus, ex illorum sententia, cum motu illo impressionis generalis conjunxit, ut effectus ex iis necessario producat. Internam vero operationem verbi divini ab externa ita distinguunt, ut illa fiat, cum audita intus percipimus, attendimus, & intellectui meditanda & dijudicanda proponimus; id quod fatentibus illis accidit, non solum in verbi aut dogmatis divini, sed & in humani seu philosophici perceptione; ubi differentiam tamen afferunt, quod accedat testi-

monium

thonium veritatis divinx ex Scripturis perceptum & agnatum, & circumstantiæ illæ a Deo in prima impressione prævisæ. Ex his thesibus, quas ad XII reducit Autor, operis hujus parte prima refutandas sumit illas, quibus statuitur, *quod Deus non influat in actiones hominis concursu immediato, sed contentus sit impressione motus, ab initio omnibus partibus mundi data, & effectus necessario producente.* Quibus argumentis id faciat, enarrati hic satis ample non potest. Notat ante omnia, *Pajonistas*, dum concursum particularem negant, simul etiam, et si aliud jactent, vi consequentiæ generalem tollere, non minus ac Pelagius, cui utrumque errorem, secus quam *Jansenius* putavit, tribuendum esse censet, atque sic Pelagianismi reos fieri *Pajonistas* non dubitat. Negat etiam, quæstionem de concursu scholasticam esse; asserit potius summe esse Theologicam, & a primis reformato-ribus, licet id inficientur *Pajonistæ*, decisam formulis satis duris. Cætera quæ de natura concursus & de ejus necessitate, docte & perspicue commentatur, & ut hanc tum ex natura *nibili* creaturarum, conservatione perpetuo indigentium, tum ex motu & nexu materiæ & spirituum, item ex incommodis oppositæ sententiæ, & ex sacris literis denique deducat, atque ab imputatione, ac si admissio concursu particulari Deus autor peccati habeatur, liberet, tandem vero utriusque systematis comparationem faciat, & providentiam Dei ex Scriptura & consensu Ecclesiæ explicet, lectu & consideratu sunt dignissima.

Cap. II  
§. 2.

Cap. III.  
Cap. IV.

ad VIII.

Cap. X.

*Tractatu secundo, de natura corruptionis humane, & de operatione gratiæ internæ sive medio conversionis,* pluribus agitur, & reliquæ *Pajonistarum* theses expenduntur ac refelluntur, illæ imprimis, quæ corruptionem in solo intellectu ponunt; cum eadem non minus, sed magis & frequentius in voluntate sive affectibus & passionibus, ex corporis vitio orientibus, resideat, quæ in intellectum dominantur, & eum corrumpunt, imo repugnante sæpe illo, scientes prudentesque homines in peccata præcipitant. Id uno verbo prævam dicit esse *concupiscentiam*, sive amorem rerum sensibilium & carnalium, qui ex cohærentia animæ cum corpore nascitur, & sic etiam infantes peccati originalis reos facit. Adstruit deinde, corruptionem non solum esse moralem, sed suo modo etiam physicam, & sic physico etiam remedio opus habere. Explicat, quomodo peccatum

tum a parentibus in infantes propagetur, absque culpa Dei, licet is animas (ex Autoris sententia) immediate creet. Porro gratiæ operationem non solum moralem esse statuit, quæ tantum agat per præsentationem objecti & per modum sollicitationis; sed & physicam, quæ vere in motum facultatis agentis influat, & hanc intus impellat & moveat. Ut enim (ait) manus rotam, & corpus aliud corpus, ita & Spiritus alium spiritum physice, i. e. realiter impellit, exemplum afferens ab Enthusiasmo. Aggreditur inde assertionem adversariorum, quod voluntas rogatur ab intellectu, & contrarium probatum sit. Intellectus enim (scribit) est facultas passiva, quæ non agit, sed recipit, neque libera est, sed necessario intelligit quæ proponuntur, sicut oculus non libere, sed a natura sua necessario videt quæ repræsentantur. Voluntas autem est facultas activa, & consentit libere, imo ab objectis sæpissime, & tam celeriter movetur, ut intellectus non consultus aut reluctans trahatur, de quo non solum Medea apud Poëtam queritur, sed & D. Paulus Rom. VII, 23. Itaque intellectus plane subjacet voluntati, & hanc gratia movere debet, antequam penetret intellectum. Credere igitur volumus per gratiam, quæ delectationem nobis affert, ex rebus intellectui nostro per verbum propositis, etiam non distincte & plenissime cognitis. Negat inde Autor, sensum rerum spiritualium, ut Pajonitz volunt, nihil aliud esse quam earum cognitionem. Quod vero ad officium Scripturæ Sacræ ejusque characteres internos, qui divinam autoritatem ejus secum ferunt, attinet, agnoscit quidem Autor, vere tales in Scriptura reperiri, neque nuper ab adversariis demum, sed ab orthodoxis omnibus dudum observatos esse; verum per eos solos, absque gratia Spiritus Sancti concurrente, fidem & assensum non produci; licet enim intellectus aliquando convictus esse possit, voluntatis tamen approbationem non adum sequi; certitudinem ergo *subjectivam* requiri, nec *objectivam* sufficere; illam vero opus esse Spiritus Sancti. Ab hoc non illico certitudinem speculationis, sed prius adhesionis produci, & ideo credere hominem, quia a Spiritu Sancto movetur ejus voluntas, ut credere velit. Hæc & alia cap. I. & II. leguntur. Postea a cap. III. ad VI opinio, quod sola Scriptura absque concursu Spiritus Sancti in hominis conversione agat, Pelagianismi accusatur, & pluribus rationibus, tum ex Scriptura

MENSIS NOVEMBR. A. MDC LXXXVIII. 601

ptura, tum ex incommodorum demonstratione refellitur; reprehenso etiam *Matebranchii* systemate, ex iisdem fere argumentis. Modum vero, quo Spiritus Sanctus in animam hominis agit, licet per se ineffabilem, quatenus tamen ex Scriptura percipitur, describit capite VII. Primo (ait) Scriptura Sacra proponitur, & ex ea intellectus percipit, quæ de mysteriis divinis traduntur. Illa autem objecti propositio non est proprium opus Spiritus Sancti, ut nec interna perceptio, quæ auditum sequitur. Intellectus enim antegratiz specialis operationem, ut dura aut absurda rejicit, quæ de mysteriis percipit. Tum vero Spiritus Sanctus sive gratia intellectum ad persuasionem disponit, commonstrata veritate & efficacia argumentorum: alia vero actione movet voluntatem, ejusque propensionem in affectus carnales infirmans, delectationem ex rebus in Scriptura propositis illi inspirat, qua præventa voluntas & mens hominis gustat, quod *suavis sit Dominus*, Pf. XXXIV, 9. Præventio autem hæc sive delectatio non est ex ratiocinatione, deliberatione aut speculatione, sed ex impressione sive irradiatione gratiæ. Sicut enim corruptio originalis non est motus deliberatus, sed impressus, & veluti morbus animæ, ita delectatio ex gratia est sanitas mentis a Deo immissa. Cap. VIII. explicatur ulterior Spiritus Sancti operatio in producenda fide speculativa, quia absque ejus auxilio anima hominis mysteriorum profunditatem non capit; deinde in removendis obstaculis fidei, ut assentiamus & acquiescamus cum voluptate rebus etiam incredibilibus, quæ in Scriptura proponuntur, & intellectui absurda videntur, neque ex nudo verbi auditu, aut ex commoditate circumstantiarum, absque gratiæ immediato auxilio creduntur. Iisdem vero operationibus Spiritus etiam bona opera debentur, fidem & delectationem sequentia. Difficultatem de salute infantum ita removet Autor, ut dicat a Spiritu Sancto illis dispositiones injici, ex quibus in tempore habitudines & actus orientantur, & hoc modo eos sanctificari. Hoc ex Augustini *Tom. II* ep. ad Dardan. & ex *Calvini* Lib. IV Instit. cap. XVII. n. 18. confirmat. Producentur cap. IX & X. dicta Scripturæ illustrata, per quæ operatio Spiritus separata, qua cor hominis audito verbo ad fidem moveatur, probari potest, & dubitationibus responderetur. Urgentur prolixè preces sanctorum, pro auxilio illo Spiritus Sancti, quod utique plus

Gggg

præsta-

præstare debeat, quam sola prædicatio verbi, ejusque rationalis solummodo perceptio. Sublato autem illo auxilio sequi statuit indurationem, non actu Dei positivo. Cum vero sedes hujus materiz præcipua sit in cap. VIII. epistolæ ad Romanos, quod frigidis interpretatiunculis corrumpi a Pajonistis queritur, totum id caput Paulinum percurrit, & quam absurda sit adversariorum explicatio, prolixè demonstrat, suam vero sententiam ex Apostoli traditis confirmat. Duobus capitibus ultimis, difficultatibus quibusdam respondet, inter alias illi, quæ *Reformatio* objicitur, ac si gratiæ concursus immediatum statuentes, enthusiasmum requirerent. Discrimen enim concursus gratiæ ab enthusiasmo, in superioribus capitibus satis putat esse ostensum.

*Traктatus tertius* exhibet novam editionem libelli irenici, quem Autor anno 1686 publicavit, & nos in Actis A. 1687 pag. 148 recensuimus, nempe *de methodo rigida & relaxata circa articulos de providentia & gratia*. Præmisit autem admonitionem ad lectorem, in qua conqueritur, quod libelli hujus sui folia, antequam ex typographia integer prodiret, alicui, quem *Papinum & Pajonii nepotem* vocat, non optima typographi fide singulatim transmissa fuerint, ita ut refutatio ejus ex ficta officina *Frid. Arnoldi* prius publicata fuerit, quam ipse, cui opposita est, libellus *Jurii*. Refutatio autem illa inscribitur: *Essais de Theologie &c. sive Specimen Theologiae de providentia & gratia*, in quo id agi prætenditur, ut D. Jurii ab errore liberetur. Eidem Papino tribuit alium libellum, itidem Gallicum, inscriptum: *Critica doctrina D. Jurii de gratia immediata*, A. 1684 editum. Hunc vero adversarium, utpote juvenem, pro tyronem habet & despicit, neque cum eo in arenam descendere vult, ipse jam veteranus; aliquos tamen ejus errores dogmaticos & morum novos indicat, & ad correctionem illum adhortatur. In fine autem negat, aut abominatur, quod in Ecclesia Anglicana *Pajonistarum* opinio recepta esse jactetur, idque non magis verum esse putat, quam quod *Sociniani* de eodem Anglorum assensu gloriari solent.

TRAITE' DE L' UNITE' DE L' EGLISE ET  
des Points fondamentaux, contre Mr. Nicole.

Par M. Jurien &c. i. G.

Da.

MENSIS NOVEMBR. A. M DC LXXXVIII. 603  
Dn. Jurii Pastoris & Professoris Theologi, Tractatus  
de unitate Ecclesiæ, & de articulis fundamenta-  
libus, adversus Dn. Nicolium.

Roterodami, apud Abrah. Acher. 1688, in 8.

**S**ystema D. Jurii de Ecclesia, a nobis in Actis anni præteriti p. 142 & 182 prolixè recensitum, a Theologo Parisiensi satis celebri, D. Nicolio refutatum esse, ex hoc Jurii tractatu percipimus, ipso tamen Nicolii libro hucusque destituti. Interim contenta illius ex responsione hac D. Jurii, cujus notitia lectorem diutius carere noluimus, intelligi possunt. In hac igitur sententiam suam de Ecclesiæ unitate, in Systemate A. 1686 edito propositam, Juriius magno studio & zelo tuetur, simul & alia controversiarum capita, maxime vero quæstionem illam insignem & capitalem, *quænam sint Articuli fidei fundamentales*, sive qui necessario, ut salutè homo consequatur, credi debent, & de culpa schismatis, operose, & ut solet, perspicue & facunde tractat. Quamvis autem fateatur, novam non esse, sed admodum vulgarem, frequentem & exhaustam disputationem de unitate, universalitate, autoritate, infallibilitate, visibilitate, alijsq; attributis, quæ Ecclesiæ Romanæ asserti solent a defensoribus ejus, sed negari a Protestantibus; monet tamen, pro nova haberi posse, quæ de sequelis quibusdam ex disputatione illa fluentibus inter se & antagonistam agitur. Hujus itaque novitatis spe lectores invitatur, ut et proposito magno quæstionis momento. Cerrum enim esse ait, si demonstretur, Ecclesiam non esse restrictam & determinatam ad unam communionem, eo ipso actum fore de toto, quem vocamus, Papatu; detecta nempe falsitate asserti, quod Romana Ecclesia sit illa unica & sola communio, extra quam salus sperari non debeat. Sic in fumum simul itura esse, quæ de infallibilitate jactantur, omnesque eorum contra separationem querelas & iras; imo ab ipsis potius rationem reddendam esse de corruptelis, per tot secula investis. Sic etiam vanam fore, quam ab annis viginti, relicta dogmatum excussione, obtrudere voluerint methodum, quam præscriptionis vocent, & per quam sola vetustatis & autoritatis oppositione omnes errores suos defendere nitantur. Omnia enim illa præscriptionum privilegia concidere, si ostendatur,

Gggg 2

Eccle-



Ecclesiam non esse constrictam intra pœnœcia unius communionis externæ, nedum Romanæ Hierarchiæ. Autoritatem Patrum, quæ unice nitantur adversarii, tantam non esse, ut simpliciter admittenda sit; neque enim hominibus facile infallibiles videri alios homines. Concordiam vero inter Christianos, & reformationem cultus & dogmatum sperari non posse, nisi larvæ illa infallibilitatis & unitatis externæ tandem aliquando detrahatur: unde providentia Dei fieri, magnamq; reformationis spem ostendi credit, quod huc demum reducta sit disputationum summa. Gallos sane respicere jubet ad acta Pontificis hodierni contra Regem Christianissimum, quæ duriora esse contendit, quam quæ post Bonifacium VIII Pontifices contra Reges ausi sunt. Quæ enim Legato Regio nunc Romæ contigerunt, ad Regem ipsum summopere pertinere, licet id non tam clare agnoverint monuerintque, sed certis de causis dissimulaverint Procuratores regii, in deductione Parlamento exhibita. Regis igitur tanti majestati convenire, ut insultationi huic resistat, neque dubitat, quin id facturus sit fortiter, & Ludovici potius XII, quam avi sui Henrici IV, quæ absolutionem Pontificiam acceptavit, exemplum imitaturus. Post sublatam infallibilitatis illius & universalitatis Chimæram, non minus commodi ex tractatione quæstionis *de articulis fundamentalibus* Ecclesiæ puriori promittit, subruendo alteram illam machinam, quæ Ecclesiæ Romanæ potestas condendi articulos fidei adstruitur: ea enim factum esse ait, ut cultus imaginum, sanctorum, reliquiarum, purgatorium, transsubstantiatio & centum alia Christianis ut creditu necessaria obruta sint; licet ipsi non diffiteantur, natura sua hæc dogmata ad salutem necessario non requiri, sed ex lege & auctoritate Ecclesiæ necessaria facta prætendi.

Ex his, quæ in præloquio leguntur, idea quædam totius operis conspicitur. Complectitur autem *tractatus septem*. In primo ad præfationem Nicolii respondet Autor, cumque reprehendit, quod nomen suum non præposuerit libro, cui titulum fecit: *de l'Unité de l'Eglise, ou Refutation du nouveau système de Mr. Jurieu. i. e. de unitate Ecclesiæ, sive refutatio novi systematis Dr. Jurii*. Defectum & infirmitatem præterea operis imputat, quod neque rationibus, neque Scripturæ, sed soli inniatur auctoritati, sive testimoniis veterum

terum

terum; neque eundem characterem ingenii & eruditionis habeat, qui in libris ejusdem de *Præjudiciis contra Calvinistas & de Schismatis culpa illis impurata*, apparet. Multa regerit adversus contemtum, quo libros Jurii responso indignos judicavit Nicolius, & contra ironias in sententiam suam de *implemento Apocalypticorum vaticiniorum*, easque in ipsam Apocalypsin redundare existimat, quam cum vaticiniis Nostradami comparare non fuerit veritus. Addit, pleraque in explicatione sua Apocalypseos (secus ac putet Nicolius) Protestantibus satis placere, tantum dubitari de iis, quæ ad caput XI & XXI commentatus est. Spargit etiam quædam satiræ aculeata in Pelissonium, celebrem virum, qui ex Reformato acris Romanæ Ecclesiæ assertor factus est. Contradictiones inde adversarii quasdam in judicio ejus de *Systemate* affert, & negat, hoc simpliciter pro novo haberi debere. A nemine enim unquam Protestantium statutum fuisse, quod Ecclesia in unam communionem constringi debeat, aut negatum, quod in omnibus cœtibus, etiam corruptis, Deus electos habeat, qui fide in Christum salventur, purgati quocunque, quem Deus novit, modo ab erroribus capitalibus. Eisdem fateri, Pontificiâ Ecclesiam, utcunq; corruptam, esse tamen Ecclesiâ, in qua si non alii, infantes certe salventur. Subjungit monitum de unitate Ecclesiarum Protestantium, eamq; negat externam esse; neq; enim solum distingui Lutheranos a Calvinistis, sed & Lutheranos & Calvinistas sive Reformatos inter se ipsos. Externam enim unionem niti externo aliquo vinculo sive centro, ex quo necessario coherereat. Intelligit autem unitatem regiminis circa sacras sub uno supremo magistratu aut fœdere: notatque vinculum illud sive centrum dignosci, si excommunicatus in uno cœtu, pro tali etiam habeatur in altero. Aliud Protestantium commune dogma affert, quod errores non fiant fundamentales ex decreto Ecclesiæ, & hoc agnoscit sui Systematis fulcrum esse, aliter tamen applicatum & evidenter stabilitum: quo præstito, secururam esse Romanæ Ecclesiæ ruinam confidit. Tandem etiam objectionem de dissensu suo a *Job. Claudio*, ut malignam accusat & refellit. Isthæc & alia ad præloquium Nicolii reponuntur. Cæterum Tractatus hujus primi summa est, ut Autor removeat controversias quasdam minus principales, inter quas est, *an doctrina veritas cum morum gravitate in eodem*

pag. 30.

pag. 33.

Cap. I.

pag. 41.

*dem homine concurrere possit?* Hanc quæstionem ab adversario affirmari dicit, & quidem recte: sed male restringi ad Romanos, & negari de Reformatis. Dein statum controversiæ constituit, in duabus, quas jam tetigimus, quæstionibus, quarum prima est: *num Ecclesia confrita sit in unicam quandam communionem, an divisa esse possit in plures, non diversas solum, sed oppositas, & qua se mutuo pro hereticis & schismaticis habeant?* altera: *an Ecclesia per anathemata & decisiones suas, veritates quasdam creditu ad salutem necessarias reddere possit, qua tales non erant, & sic ex decisione Ecclesia errores leviores fieri queant capitales sive lethales?* Cum igitur Nicolius primam quæstionem quoad prius membrum affirmative, quoad posterius negative, ex novem argumentis deciderit, illis omnibus a cap. III ad cap. VIII respondet D. Jurius, & de opposita autoritate Patrum ingenue profitetur, se hac non moveri, licet Patres ob insignes dotes veneretur: neque enim minus sibi licere eorum defectus & sphalmata vltare, aut ab iis dissentire, ac *Jesuitis & Molinistis*, cum ab Augustino dissentiunt. Defendit autem dictum suum, a Nicolio vehementer impugnatum, quod Ecclesia nostra vetustior & sic peritior sit, quam fuit Patrum illorum tempore, ad majorem scilicet cognitionem Scripturarum & dogmatum protracta. A nemine putat hoc negari sine summa stupiditate aut impudentia posse, sicut nec Patres a plurimis & crassis erratis absolvi: Deum vero lapsus illos permisisse, ut in humilitate retineret homines. Addit alias observationes, etiam contra sententias, quas Patres communi consensu tenuisse videntur, v. g. *de Eucharistia infantum*; & urget, quod illi novas opiniones non minus probare ex Scripturis debuerint, quam nos hodie debemus, quodque propterea assensum non mereantur testimonio Scripturæ destituti. Excusat etiam Patrum de externa unitate & autoritate Ecclesiæ persuasionem, quia tunc temporis magnus vigeat inter omnes circa dogmata consensus, & hæreses evidentes & enormes erant, nec diu durabant, aut non late extendebantur. Aliter judicatuos fuisse putat, si nostra tempora viderent, & Romanenses aliter judicare debere, qui tantos cœtus a suis separatos ante oculos habent. Deniq; Patres odio schismatis non ilaudabili, pro unitate externa rigorose contendisse, cum Romani ex superbia persequi Ecclesias spatiosissimas & sua puriores se-  
leant.

leant. Negat etiam, afferri posse ullam veterem autoritatē publicam, aut decisionem conciliorū generalium pro sententia Romana, & ideam Patrum de Ecclesiæ unitate confusam fuisse judicat, ex qua nihil certi statui potuerit; id quod Cap. IV fusius persequitur, & erroris insignis arguit Nicolium, qui aliud probaturus inter alia hæretici Ariani *commentarium in Jobum* loco *Origenis* allegaverit, duobus plus sæculis juniorem. Ad farraginem testimoniorum ex Patribus, generatim respondet, eaque omnia non nisi repetitiones esse ait sententiæ ab Augustino, ut ex Cypriani rigore a Donatistis adoptato sese extricaret, confuse conceptæ; neque Patrum mentem unquam fuisse ut damnarent Christianos, qui extra communionem Ecclesiæ externam viverent. Impugnat dein masculè formulam illam, quod Ecclesia dicitur *judicare, pronuntiare, decidere*; licet concilia, quæ œcumenica dicuntur, aliquando ea uti consueverint, sive plus justo sibi arrogarent, sive tantum testimonium de consensu Ecclesiæ perhibere hac phrasi vellent. Ecclesiam enim nunquam convenisse, adeoque nec locutam esse, nec decidisse. Vana esse, quæ de *sponsa & columba* voce jactet Nicolius; eam enim non concludi in unam communionem, sed ubique sonare, ubi Deus habet suos. De verbis Symboli Apostolici, in quo profitemur *Ecclesiam universalem Catholicam*, disserit Cap. VI, & negat per illa assertam ab adversario exclusionem probari. Notat etiam, verba illa non nisi quarto sæculo inserta reperiri, & primo omnium in confessione Arii Constantino M. Imperatori exhibita, ideoque ex sæculi illius more interpretanda. Quod si tunc quidam hæc verba ita intellexerint (errore quidem paulo ante enato) ut excluderentur cœtus extra communionem externam; plures tamen & simpliciores veriorum sensum retinere potuisse; qui fuerit, quod Deus per orbem habeat cœtus in quibus sint electi. Præterimus alia, quæ & hoc & sequenti capite disputantur, v. g. de Baptismo a *Socinianis* administrato, quem validum esse non putat D. Jurius, neque tamen illis magnam litem movet, quibus aliud videtur; neque ideo Systema suum putat subverti, si quis *Socinianos* in generali Ecclesiæ Christianæ circuitu complecti, & hujus Sacramenti validitatem illis asserere velit. Regulam *Vincentii Lirinensis* satis notam, quam Nicolius suo dogmati applicavit, pro se interpretatur, & tribus prioribus

pag. 79.

p. 85. 86.

Cap. VII.

pag. 122.

ribus Christianismi seculis negat opinionem illam communionis Pontificiæ invaluisse, dein jam per duo fere secula, post exortum Lutherum, universaliter credi desiisse. Tandem cum Nicolius ex Scripturis pugnare coeperit ex dicto 1. Cor. II, etiam ad hoc responderet, & licet unionem & concordiam ab Apostolo, & illo loco & alibi præcipi & suaderi agnoscat, negat tamen inde sequi, ut exoritur dissensu, qualem ibi Paulus taxat, altera pars ex Ecclesiæ gremio excidat. Eodem fere reedit, quod ad objectum sibi *Brounissimum* sive *Independentissimum* regerit, & peccare fatetur cœtus qui sese separant, cum conjuncti essent, neque tamen hæreticos fieri, si articulos fundamentales retineant. Notat etiam, Ecclesias primitivas, e.g. Ephesinam & Smyrnensem inter se conjunctas sive foederatas non fuisse, sed illud vinculum diocesum & synodorum postea inventum esse.

*Tractatus II* per capita VII. occupatur in ostendendis contradictionibus in sententia Romana, (etsi Augustino etiam tribui solet,) de communionem externa & exclusivam, cum tamen simul fateantur, dari vera Ecclesiæ membra in cœtibus schismaticis. Explicat dicta

- Cap. I. sua per exemplum adversariis haud insuetum, *de arca Noachi*. **Expag. 144.** tra hanc, ait, non erat vitæ incolumitas, sicut non est salus animæ extra Ecclesiam. Arca unum erat ædificium; Ecclesia universalis etiam est non nisi una. Arca licet una, in plura tamen receptacula divisa erat; Ecclesia absque unitatis suæ interitu in plures est divisa societates & partes. Arca receptacula parietibus distincta erant; Ecclesiæ partes itidem divisæ sunt per controversias & anathemata. Quædam Arca tabulata superiora erant cœlo propiora, quædam profundiora & aquis circumdata, ubique autem erant animalia viva; Ecclesia in cœtus oppositos divisa est, altiores & infertiores, puros & impuros, sed ubique sunt membra Christi. Erat etiam sentina in Arca, ubi non erant animalia viva, sentina tamen pars quædam erat arcæ; ita & Ecclesia habet inferiorem illam & abyssum propinquam partem hæresium & sectarum, quæ fundamenta Christianismi rejecerunt, sub complexu ejus generali, sed non
- Cap. II. in eo loco, ubi vivunt animæ. Postea de loco Augustini tractat **expag. 151.** *Lib. I. de Baptismo cap. 10*, ubi adducta historia ancillarum Jacobi, quæ ei, non minus ac uxores, filios pepererunt, concedit, etiam inter hæreticos ex iisdem sacramentis, filios generari Ecclesiæ: *aliter autem*

autem, quam Augustinus & Nicolius, similitudinem illam applicat. Quemadmodum enim uxores plenarie & perfectæ erant Lea & Rachel, ita secundariæ quidem; sed verè etiam uxores, Hebræo more, fuerunt ancillæ; unde conficit, veras etiam sponfas Christi esse Ecclesias schismaticas, licet minus æstimandas ob errores quibus corruptæ sunt. Quæ ad cavillos adversarii reponit, cum multis aliis òmittimus. Inculcat maxime discrimen inter hæreticos fundamentum destruentes, & qui illud retinent., admissis licet erroribus: utrosque tamen ut Ecclesiæ partes recipit, licet errantes in fundamento non salventur, non magis ac in Ecclesia orthodoxa peccatores impœnitentes. Paradoxa inde persequitur de *efficacia sacramentorum*, qualis in cœtibus schismaticis a Nicolio describitur; ipse vero nullam sacramentis vim tribuit, nisi quæ ex verbo Dei proveniat, cujus sigilla sint sacramenta: unde sequitur, eos qui veritatem fundamentalem deseruerunt, sacramenta vera non habere. Negat etiam, ab Ecclesia valide administrari posse sacramenta, extra sinum sive cœtum suum: quo probato, industriam illam, qua in regionibus barbaris idololatrarum liberi baptizantur, plane inutilem reddi ait. De *charactere sacerdotali & de ordine episcopali* memoratam digna addit, & verum ministerium censendam esse docet ex veritate verbi: ubi hæc est, ait, dubitari non debet de pastorum veritate; ubi corrupta est veritas, ibi pro modo corruptelæ corruptum etiam est ministerium; si vero fundamentum plane deficit, ut in *Socinianismo & Mahumedismo*, ibi etiam plane deficit ministerii efficacia. Tandem distinctio adversarii inter Christianos & retinentes Christianisquam oppugnatur; eo enim ille proventus est, ut *Preestantes negaverit esse Christianos*, licet ita a Romano-Catholicis aliquando dicantur, ut errantes in sinum Ecclesiæ suæ hanc modestiam facilius reducant. Magnam ob hanc duritiam & contumeliam adversario dicam scribit Jarius; ipse vero ita sentit, ut illos hæreticos, qui fundamentum subverterunt, ut olim *Gnostici & Manichei*, & hodie *Sociniani*, Christianos vere & serio nominari posse neget; sed alios, qui licet erroribus non immunes, Christum tamen pro Deo æternò & redemptore mundi colunt, hoc nomine privari, impium esse contendat. Allegat pro sua sententia *Hieronymum* in libro contra *Luciferianos*.

Cap. III.  
pag. 173.

Cap. IV.  
pag. 177.

pag. 183.

Cap. V.  
pag. 189.

Cap. VI.  
pag. 227.

Cap. VII  
pag. 210.

Hhhh

Tractat

- Tractatus III. capitibus quinque totidem argumenta sua, ad-*  
*versus jactatam unitatem Ecclesie Romanæ restituit, quæ Nicolius*  
 Cap. I. *impugnaverat. Dilatationem Ecclesie asserit, sed universali, non*  
 pag. 236. *Romanæ, & irridet effugia, quæ post schismata cum Græcis, & post-*  
*ea cum Protestantibus, excogitata esse putat, de extensione successi-*  
*va; præsentaneam enim & perpetuam requiri. De comparationi-*  
 Cap. II. *bus Ecclesie cum tritico & zizaniis, & cum sagena piscium bono-*  
 pag. 252. *rum & malorum, multa disseruntur, quæ fere ad distinctionem in-*  
 260. *ter errores fundamentales & non fundamentales recidunt, & quo-*  
*ad vitia morum (ob quæ nemo dicit unionem Ecclesie solvi) nota-*  
*tur, eos qui non solum peccent, sed & peccata ut licita defendant,*  
*in errores fundamentales labi: imo nec ulli cœtui Ecclesie nomen*  
*aut partem convenire posse, in quo omnes sint peccatores manife-*  
*sti, adulteri puta aut fures; inde enim appariturum, Spiritum San-*  
*ctum æque abesse, ac si vitia dogmatice defenderentur. Porro*  
*cum inter argumenta Jurii etiam illud esset, quod ubi verbum Dei*  
*prædicetur, ibi etiam sit Ecclesia, & Nicolius de Socinianis excepif-*  
*set, qui verbum Dei habent, & tamen extra Ecclesiam collocantur*  
 Cap. III. *a Jurio; respondet hic, se de cœtibus notabilibus & insignibus loqui;*  
 pag. 265. *non de quadam impiorum tenui colluvie, qui fundamentum fidei*  
*deserentes, verbum Dei prætextus solum causa retinuerint. A-*  
*crius rejicit adversarii objectionem de Judæis, qui etiam verbum*  
*Dei habeant; satis enim apparere, quod ipse integram Scripturam in-*  
*tellegerit, ejus autem partem magnam, novum nempe Testamen-*  
*tum, a Judæis sperni nemo nesciat. Argumentationi de schisma-*  
*te decem tribuum multa opposuit Nicolius, id maxime, quod Israe-*  
 Cap. IV. *litas illos schismaticos fuisse neget, nisi qui probentur cultui vitulo-*  
 pag. 274. *rum adhæsisse. Ad hoc replicatur, schismatis formam non consti-*  
*tuisse in cultu illo vitulorum; horum enim cultores (licet id inficiari*  
*videatur adversarius) non schismaticos, sed idololatrias fuisse: sed in*  
*separatione a centro unitatis, quod constitutum erat in frequen-*  
*tatione templi Hierosolymitani. Unde concludit, Prophetas pios-*  
*que omnes sub decem tribubus ex hoc capite schismaticos, neque ta-*  
*tamen extra veram Ecclesiam Dei fuisse, licet caruerint sacramento pa-*  
*schali, & sacrificiis, quæ extra altare Hierosolymitanum offerri non*  
*decebat, privati etiam essent summo sacerdote, & festo expiationis*  
 aliis-





lini, pauca intra momenta turbati & ita exsiccati fuere, ut jam absque humectationis nota commode tractari possent, nulla in unione hac comparante fermentatione.

Materia adhuc mollis multum aqua simplici perfusa, nonnihil terræ candidissimæ ac subtilissimæ ad fundum demisit.

Aqua a præcipitatione residua, nil nisi crystallos salis communis exhibuit.

Aqua hæc, quæ a calce jam penitus separata videbatur, eo quod in prima unione saturata non amplius præcipitaret, quemadmodum ne quidem post evaporationem a crystallis reddita & simplici postea aquæ sociata, juncta denuo cum alterutra harum aquarum præcipitationem calcis candidæ effecit nullam.

Spiritus vitrioli, etiam si fortissimus, parum nihilominus crystallis hæc affusus effervuit, nec nisi particulam superficiale[m] arrohit, reliquis crystallis intactis plane relinquit, quæ spiritu separato, a novo adjecto nec quicquam porro commovebantur.

Crystalli eodem in aqua simplici solutæ, quoniam aer nullam in ipsas vim ulterius exserere valeret, ubi alterutri liquorum mirabilium jungebantur, nulla apparuit actio.

Partibus aquarum aequalibus cum spiritu vitrioli commixtis, totum in pulvem satis tenacem, tactui nihilominus adhaerentem nec amplius indurescentem, abiit.

Succus quicumque acidus destillatus, etiam summe debilis, calcis candidæ dissolutionem subito præstitit, liquore penitus inspido & acrimonia spoliato remanente.

Sale communi jam extracto & terra in spiritu aceti seorsum solutis, ac invicem ut unirentur postea commixtis, cum liquor evaporaretur, restitit sal odore, tactu & sapore alcali tartari a spiritu aceti saturatum referens, candidum tamen, haud nigrum instar illius, quod in productione alias terræ foliatæ remanet. Quod sal regeneratum spiritui vini inditum, æque ac glacies in aqua calida, totum diffluxit.

Sal idem destillationi subjectum, phlegma & oleum coloris obscuri citriam æmulantis, cum odore non adeo graveolento, supeditavit.

Purgatum & ad residuum sive caput mortuum calcinatam,  
in ære.

# MENSIS NOVEMBR. A. M DC LXXXVIII. 63

in aere supra tabulam vitream in oleum sive liquorem lixiviale  
delicuit.

Cum parum salis saturati in nummum æneum antiquum pro-  
jiceretur, quod temporis diuturnitate multum corrosus & flammæ  
candelæ admotus erat, paulo post sublimatus, ac per nummum in  
filamenta subtilia & acuta, qualia in arbore argenti licet videre, ex-  
plicatum fuit.

Interim in nummi superficie undique & supra, & infra, & in  
margine, copiosissima simul argenti vivi grana comparuere disper-  
sa, ipsumque metallum integrum colore argenteo tinctum.

Ejusdem salis aliquid in æneam laminam nitidam & exan-  
defactam projectum, partim avolavit, partim per laminam disper-  
sum, totum hujus ambitum colore argenteo tinxit, absque eo tamen,  
ut ullam mercurii granum una observaretur.

Liquorum alterutri oleum olivarum admixtum fermentavit,  
brevique tempore in substantiam butyraceam abiit.

Liquor primus & spiritus vini purissimus, quoad partes ana-  
ticas commixti paucarum horarum spatio fuerunt uniti.

Terra igni proportionato ad calcinandum exposita subito co-  
lore assumpti obscurum, trium vero horarū spatio denuo evasit can-  
didissima. Hæc terra quadrantem pendens, aceti phlegmatis puri li-  
bræ integræ injecta, ut hoc imbiberet, saporem vini adinstar austeri  
contraxit, & mox tota soluta liquorem magis candidum & trans-  
parentem, quam prius erat, reddidit, saporeque inter dulcem & in-  
sipidum medio imbuit. Quæ solutio postquam in balneo vaporoso  
lenissimo ad residuum instar olei sive mucæ satis viscidæ, candidi &  
penitus insipidi esset evaporata, remanentiæ hujus diaphanæ pars  
una cum panis & carnis, conquassatorum ac paucæ mucæ sive resi-  
duo prædicto interveniente in amalgama redactorum partibus vi-  
ginti fuit mixta, totumque per exiguam phialæ, paucæ vino addito,  
immissam, quæ accurate sigillata cum leni calore balnei vaporosi  
per septem horas relinqueretur exposita, in vase, a balneo tum remo-  
to, materia non solum in colorem candidum instar cremoris hor-  
dei mutata, sed ad tactum quoque instar balsami satis liquidi & pro-  
be levigati apparuit.

Experimentis hæc recensitis, ratiocinari de iisdem Autor ag-

Hhhh 3

gredi

greditur, circa terram unice & salia separata, in perlustratis operationibus occurrentia, occupatus. Terram siquidem commemoratâ nec terram communem esse, nec cinerem combustum, sed aliam longe terram magis nobilē, e variis experimentis supra enarratis, nono potissimum & decimo sexto, colligit. Cum arena, veluti terra sicca ponderosa & crassa, ad vitrificandum solum apta; cum argilla ceu terra viscosa, crassa, tenaci; & cum limo, terra fertili, de principio atque potius, quam terreo participante, hanc suam terram philosophicam comparans, limo satis similem, aut adhuc nobiliorem substantiam, fortassis seminarium & receptaculum immediatum terræ veræ virginæ, eandem judicat, quia & sali suo unita, & ab eo separata, cum omni spiritu acido fermentescat, cum sale vero quocunque acido postmodum superaddito haut amplius fermentet nec moveatur; reddita autem denuo sali proprio, totum calcinatum qualitatem alcali regenerati repetens, cum acidis æque, ac primo, fermentescat. Exinde fermentationis vim in nulla qualitate alcali, sed in hac terra consistere, neque spiritum sali, sed huic terræ, tanquam consueto suo receptaculo, associari deducit, rationemque desumit erroris convincentem, alcali corpus inane atque vacuum esse, cum primis quod hinc sequatur, salia & cineres omni virtute privata esse, repugnantibus tamen tum philosophorum sententiis, tum experientia, cum salibus e cineribus extractis variis depellantur morbi, & interdum e cineribus plantæ resuscitentur, prout fecisse perhibetur *Albertus Magnus*, eandemque palingenesin recens edocet *Kircherus* in mundo subterraneo lib. 8. Sect. I, cap. 3. (potius lib. 12. sect. 4. cap. 5. p. 435. & seqq.) item *Libavius* Syntag. Arcan. Chym. lib. 5. cap. 18. urticam e cineribus a *Quercetano* resuscitatam referens, aliique ab Autore citati. Unde cineres ac salia, quamdiu ab unctioso suo sive spiritu seminali comitentur, de integra mixti virtute participare arguitur.

Enumeratis dehinc variis operationibus circa hanc suam terram igne factis, concludit eam esse terram terræ ac receptaculum spiritus universalis, qui virtute simili (seminali) imprægnatus causa omnium mixtorum existat, partibusque illa mediante, quantum ipsi destinatur, distribuat; aut saltem coincidere cum illa, cujus *Isacus Hollandus* Oper. Mineral. lib. I. cap. 108. meminit, quod aqua simplici a Deo fuerit indita, ut de natura sulphurea participans, aquam  
iplam

ipsam coagularet. Hanc terram habitaculum putat esse omnium mixtorum corruptibilem, corrigens salium, saporum & odorum medium; illic basin haberi omnium temperamentorum; hinc omnes dispositiones nostras pravas promanare, adeoque terra hæc eognita medius discerni posse morborum causas, quam humorum alteratorum medio; causam denique omnium fermentationum existere. Dubitari haud posse, quin terra hæc nostris insit corporibus, modo tophi podagricorum, atque renum, hepatis aliarumque partium calculi cum excrementis similibus considerentur.

Verum de sale differere dum progreditur, in confectione vitri sal commune separari, saliaque ipsorum vegetabilium in sal commune converti trutinans, sal unum principiorum naturæ hypostaticorum esse, atque e sale communi cuncta trium regnorum corpora provenire concludit; quod ut confirmet, omnibus in terræ locis, præter mineras multas & falsedinem maris, sal commune haberi perpendere jubet. Porro salis naturam in mixtis secundum discrepantes ejus virtutes examinans, sal principium esse & finem omnium rerum, atque mixtorum quorumcunque rariorum medium colligit. A cogitationibus variis philosophicis in dictis jam rebus defixis, quatuor insequentes necit sequelas.

Primo dubium videri, an quicquid in terra hac inferiori cernatur, ex aliis principiis materialibus, quam e sale, terra & aqua, a natura compositum fuerit.

Secundo sanitatem & vitam a concentu ipsorum horum principiorum; a spiritu sive calore directorum, dependere, quæ omnia conjunctim unctuosum constituent tamdiu permanens, ac in harmonia propria illa persistunt; morborum vero nostrorum ipsiusque mortis causam ab aspero derivari, quod aliud non sit, quam concentratio sive infirmitas spiritus præcipitationem terræ e salis solutione inferens æque, ac mutationem ejusdem in saporem alienum vix determinandum, cum non unicus sed multi dentur individuorum nostrum lædere valentes.

Tertio fermentationis doctrinam etiamnum aliqua in parte deficere, cum nondum magni effectus salis hujus hujusque terræ sint observati.

Quarto doctrinam iridem de acidis & salis absque eorum principiorum cognitione esse imperfectam,

Circa

Circa qualitates & virtutes hujus suæ terræ fatetur, nondum sibi de effectibus ejus plane constare; considerato nihilominus cum Galeno, regulam fallacem esse, si pro cognoscendis mixtorum facultatibus hæc a saporibus, odoribus &c. deducantur, saltem reputat terram hanc corpus aliquod vacuum esse & sitibundum, adeoque alterandis & attrahendis omnibus saporibus, odoribus &c. a quibus morbi nostri oriuntur, aptum. Experientia hæcenus ea facta, omnium febrium cum intermittentiis, tum continuatarum chronicarum profligationem, nec non gravium cordis affectuum, cardialgiæ, arthritidis, insignium respirandi difficultatum ac pertinacium capitis fluxionum extinctionem innotuisse. Ut plurimum insensibiliter, interdum per diuresin & sæpe sæculentam, raro per secessum, ubique tamen absque ægroti incommodo, eandem operari asserit. In multis vigiliis somnum quoque conciliat.

Dosi exporrigitur ab uno scrupulo ad drachmam unam usque, ratione circumstantiarum habita; quantumcunque vero hos terminos exceßerit, semper tamen salubres observavit effectus. Assumi potest in jusculo carneo, aqua, vino omnibusque liquoribus potabilibus. In jusculo nihilominus semper a se exhibitam commemorat.

Tandem cum aqua flor. fabar. usurpatam, egregii cosmetici loco rugas auferre omnemque maculam abstergere pronunciat.

**CORNELII BONTEKOE MED. D. &c. Fundamenta Medica, sive de Alkali & Acidi effectibus per modum Fermentationis & Effervescentia. Accedit item Anonymi cujusdam Autoris Pharmacopœa ad mentem Neotéricorum adornata.**

Amstelodami, ex officina Cornel. Blancardi, 1688, in 8.

**Q**uod Autoris celeberrimi scriptum sub Fragmentorum nomine motum acidi & alcali declarantium &c. anno 1683 primû Belgice prodiit, eodemq; anno Actis nostris p. 355. insertum fuit; idem nunc in Latinam linguam transpositum Fundamentorum Medicorum titulo insignitur. Attamen quia præter indicem nihil novi accessit,

accessit, ulteriori ejus considerationi hand immorantes ad Pharmacopœam potius annexam & ab Anonymo quodam, forsan Steph, Blancardo medico famigeratissimo, ad mentem Recentiorū concinnatam progredimur. Sectionum hujus Imā Medicamenta simplicia in officinis asservanda e triplici naturæ regno commemorat, tempusque herbarum, florum, seminum, baccarum, radicum & lignorum colligendorum indicat. IIda Spiritus stillatitios recenset conficiendos, tam compositos, v. g. Spirit. cardiacum, nephriticum, volatilem oleosum &c. quam simplices, e. g. Spirit. cornu cervi, salis ammoniaci, cochlear. &c. III. Tincturas extrahendas delineat, itidem vel simplices, v. g. Tinct. anodynam, succini, croci, &c. vel magis compositas, v. g. Tinct. diaphoreticam, stomachicam, Elixir antiscorbuticum D. Bontekoe &c. IV. varia tradit Extracta, v. g. purgans, anodynum, diureticum, carminativum, &c. V. Electuaria describit diversa, v. g. emeticum, sudoriferum, boehicum, acidum temperans &c. VI. Pulveres exhibet, v. g. purgantem, diureticum, antiscorbuticum &c. VII. Olea tum destillata, tum vel per expressionem, vel per infusionem & decoctionem preparata indigitat, e. g. Ol. destill. anis. baccar. juniper. &c. express. amygdalor. laur. &c. infus. alli, trifolii odorat. &c. IIX & IX Unguenta & Emplastra paranda comprehendunt, v. g. Unguent. camphorat. vulnerar. epulot. nervin. &c. Emplastr. gummaticum, cicatrizans, croceum &c. Tandem X, compositas aquas asservandas denominat, v. g. aquam calcis, coctam, balsam, ophthalmicam &c.

**PHARMACOPOEA BATEANA, CURA JOHANNIS SHIPTON Pharmacopœi Londinensis.**

Londini, apud Samuel. Smith, 1688, in 8.

**I**n simplicibus potest equidem cura & sanatio omnium morborum celebratur et Helmontio *Pharmacop. & Dispensat. Modern. p. 458*: artificiosam nihilominus eorum combinationem cum sæpius tam pharmaca ipsa, vel vehementia, vel inertia, quam morborum conditio, prout hi ut plurimum apud nos aut complicati, aut symptomatis urgentioribus stipati, omnino exigent; Dispensatoria ex **eo** vix reprobanda erunt, quod compositiones medicaminum officinales,

ciniales, magistralibus Medicorum curæ relictiis, edoceant, inprimis si ad mutuam miscendorum & habitudinem & proportionem convenientem studiose attendant. Adeoque nec præsens, quæ constituitur, Pharmacopœa Bateana contemnenda, dum octingenta circiter Pharmaca, composita pleraque omnia, titulo attestante, e Praxi Georgii Batei, Collegii Regalis Londinensis quondam Socii ac Regis Caroli II Archiatri, e tractatu de motibus nuperis Angliæ haud incelebris, excerpta seriq; alphabetica digesta ita exhibet, ut usitatoribus Auctoris ab Editore, qui per viginti fere annos Pharmaceuticam sub illo artem assidue exercuit, asteriscus advertatur præfixus. Quorû nonnulla quamvis in Laboratorio publico Londinensi fideliter præparari, & a Medicis Londinensibus hodie præscribi innuatur, non tamen nisi paucissima in Pharmacopœa Londinensi eundem Editorem agnoscente, jam dum sub finem fere reperiuntur descripta; v. g. Aqua Hungaricæ, Aqua lactis alexiteria, Pilulæ de creta Palmarii, Pilulæ Vaticanæ, &c. Quemadmodum vero characteres in delineatione medicamentorum adhibiti, mox in frontispicio declarantur, ita in Clavi voces nonnullæ Græcæ vel obscuræ pariter usurpatæ in calce demum explanantur, e. g. dum alcohol vini modo sulphuris cœlestis, modo pyroeni nomine indigitatum, item vinum album leucœnus, butyrum medulla lactis &c. fuerunt denominata. Adjecta ibi itidem habetur tum Orthotonia, tum Tabula Pofologica; quarum illa prosodia earum dictionum, quæ a Pharmacopœis plerisque vel ex ignorantia. vel mera consuetudine, male pronunciari solent, carminibus e Borrichio & Ricciolo interspersis, inculcatur; hæc autem pharmacorum quorundam, in Pharmacopœæ Londinensis novissima editione præsertim obviatorum, dosibus expeditius computandis accommodatur.

*S. AURELIJ AUGUSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI Opera, ad codices manuscriptos nec non ad editiones antiquiores & castigatiores recognita, opera & studio Monachorum Ord. S. Benedicti & Congreg. S. Mauri. Tomus V. 1683. Tomus VI. & VII. 1685. Tomus VIII. & IX. 1688.*

Parisi. excud. Franciscus Muguet Regis & Archiep. Parisi. typographus, in fol. De

**D**E variis Augustini editionibus Cal. Januar. 1683 diximus, ubi & quartum tomum novæ hujus editionis recensuimus. Priores enim tomos, ante annum 1681 quo acta eruditorum colligere cepimus excusos, a cura nostra alienos putavimus.

Pergimus igitur ad *quintum*, qui sermones ad populum continet decimo olim tomo comprehensos, & nunc in novū plane ordinem re-dactos. Primum locū tenent genuini quatuor classibus distincti, quatum prima sermones de Scripturis, altera sermones de tempore, tertia sermones de Sanctis, quarta sermones de diversis complectitur. Genuinis succedunt dubii, quos inter qui longius ab Augustini genio recedere videntur, minutioribus characteribus expressi comparent. Sermonibus his genuinis & dubiis subjicitur sermo quidam Augustini de ascensione Domini, ex codice vetustissimo Remigiano erutus, & sermo presbyteri *Eraclii* discipuli Augustini ipso præsentate habitus, ex MSC. cod. ecclesiæ Bellovacensis per *Godofredum Hermantium* ejusdem ecclesiæ Canonicum depromptus, una cum fragmentis sermonum qui adhuc desiderantur, in *Egyptii*, *Bede*, *Flori*, & *Johannis R. E.* diac. collectaneis repertis, & syllabò codicum ad quorum fidem sermones Augustini recogniti sunt; quales indices reliquis etiam tomis accesserunt, quod hic semel monuisse sufficiat. In appendix rejecti sunt sermones suppositi totidem, & iisdem, quibus genuini, classibus dispositi, e quibus haud pauci *Casario Arelatensi* vindicantur. Media, quibus se genuinos Augustini sermones ab adulterinis discrevisse clarissimi Editores referunt, varia fuerunt. Nam & styli rationem habuerunt, & doctrinam his Augustini sermonibus expressam cum aliis ejus monumentis contulerunt, temporumque, locorum, personarum, & negotiorum circumstantias probe attenderunt. Præterea & *Possidii* indiculum, ne tam facile sermones ibi non deprehenso Augustino assignarent, & aliorum Patrum scripta, ut suum cuique redderent, diligenter eolverunt. Omnes autem sermones, qui ad festum Rogationum, conversionis S. Pauli, cathedræ S. Petri, Annunciationis Dominicæ, & cætera Mariæ festa pertinent, eo nomine ab Augustini ævo alienos censuerunt, quod earum solennitatum nulla mentio fiat in veteri calendario ecclesiæ Carthagenensis, quod Tom. 3. Analectorum suorum edidit *Johannes Mabillon*, cujus in nova hac Augustini editione præci-



puas partes esse, nulli dubitamus. Non dissententur tamen, se in prius alteriusve sermonis censura fortasse falli potuisse, quod etiam *Simoni Verlino & Bernbaro Vindingo* in Augustinianorum sermonum crisi accidisse scribunt.

*Tomus sextus* varia opuscula dogmatica & moralia continet, videlicet tractatum de diversis questionibus 83. de diversis questionibus ad Simplicianum, de octo Dulcitii questionibus, de fide rerum, de fide & Symbolo, de fide & operibus, enchiridion, tractatum de agone Christiano, de catechizandis rudibus, de continentia, de bono conjugali, de virginitate, de bono viduitatis, de conjugii adulterinis, de mendacio, contra mendacium, de opere monachorum, de divinatione demonum, de cura gerenda pro mortuis, de patientia, de symbolo ad catechumenos, de disciplina Christiana, & sermones nonnullos. Ex his tractatum *de fide rerum* falso ab Erasmo *Hugoni* tribui, ex eo arguunt Benedictini nostri, quod in codice antiquo ante Hugonis ætatem exarato Augustino tribuatur, & ipse Augustinus in epistola ad Darium Comitem hunc tractatum pro suo agnoscat, quæ epistola post Frobenianam editionem demum reperta, & in Plantiniana Lovaniensium primum vulgata fuit, qui tamen hunc de fide rerum tractatum pro genuino Augustini factu minime agnoverunt. Tractatum de fide & operibus contra *Hieronymum* directum esse, *Jobannes Garnerius* in notis ad *Marium Mercatorem* Tom. I. p. 117 statuit. Verum hanc sententiam approbare non audent doctissimi Monachi, qui novæ huic Augustini operum editioni studium suum ac operam impendunt. Tractatum *de continentia* Augustini esse, *Possidii* & ipsius Augustini ex prædicta epistola testimonio contra Erasmm probare satagunt, primis tamen annis ab Augustino scriptum, & sermonibus potius quam libris annumerandum agnoscunt. In tractatu contra mendacium cap. 3. vulgo legitur: *ecce constituamus callidum exploratorem accedere ad eum, quem Priscillianistam esse præsenferit, & dictum episcopi vel cogniti vitam, vel incogniti famam laudare mendaciter* &c. & paulo inferius: *tum deinde dictum librum, cujus nomen est Libra, eo quod pertractatis duodecim questionibus velut uncis explicatur* &c. Ac in nova hac editione, ex fide MSC. alicujus codicis pro *dictum episcopi*, legitur: *Distimii episcopi*; & iterum pro: *dictum librum*, legitur: *Distim*

*Distinnii librum.* Quis autē Distinnius ille fuerit, ex *Idacii* chronico & *Innocentii* I. & *Leonis* M. epistolis in notis adducitur. In appendice leguntur quædam opuscula Augustini nomine perperam inscripta, e quibus libellus de substantia dilectionis *Hugoni Victorino*, liber de scala paradisi *Guigoni Carthusiano*, tractatus de fide ad Petrum *Fulgentio*, liber de cognitione veræ vitæ *Honorio Augustodunensi*, liber de vita Christiana *Fastidio Britanno*, liber de salutaribus documentis *Paulino Aquilegiensi*, tractatus de conflictu virtutum & vitiorum *Ambrosio Autperto*, tractatus de rectitudine catholice conversationis *Eligio Noviomensi*, tractatus de bono disciplinae *Valeriano Cemeliensi*, alii aliis asseruntur. Neque hic silentio prætermittendi *sermones ad fratres in eremo*, quos Augustini nomine plane indignos esse, plurimum eruditorum testimoniis confirmatur.

*Tomo septimo* celebratissimum illud Augustini *de Civitate Dei* opus 22. libris comprehensum exhibetur. Commentarios autem *Ludovici Vivis* & *Leonardi Coquai*, aliis editionibus hætenus adjectos, in nova hac omitti, & breves tantum notas inde excerptas locis difficilioribus addi placuit. Et cum lib. 22. c. 8. nonnulla de miraculis reliquiarum S. Stephani referantur, appendicem hujus tomi opuscula nonnulla de reliquiarum S. Stephani revelatione, translatione & miraculis occupant; nimirum *Aviti* epistola de reliquiis Stephani & de epistola *Luciani* a se in latinum sermonem translata; quæ statim sequitur, *Anonymi* alicujus Auctoris opusculum de alia detectione & translatione S. Stephani in urbem Byzantium cum præfatione *Amastasi*, qui hoc monumentum latinitate donavit, *Sexteri* epistola de virtutibus in insula Minoricensi factis per reliquias Stephani, & libellus de miraculis Stephani *Evodio* perperam tributus.

*Tomum octavum* auspiciatur Augustini liber de hæresibus, ad cujus calcem in subjectis notis Nestoriana, Eutychiana, & Timotheana hæresis additur, quam appendicem etiam in aliis Augustini editionibus legere est. Cum vero jampridem *Jacobus Sirmondus* in historia hæreseos Prædestinantiæ c. 6. prodiderit, in codice MSc. S. Victoris Parisiensis tribus illis hæresibus etiam Prædestinantiæ addi, illudque additamentum *Gennadio Massiliensi* tribui, & satis mirari non possit, quo casu vel consilio factum sit, ut in cele-

berrima S. Augustini operum editione a Lovaniensibus Theologia procurata, cum ex codice Gemblacensi Gennadiana hæc appendix tacito licet auctoris nomine proferretur, omiſſa Prædeſtinatiana tres tantum reliquæ expreſſæ fuerint; nobis multo magis mirandum videtur, quod Benedictini Fratres, qui in recognitione hujus libri ſe codice S. Viſtoris uſos profitentur, nullam neque Gennadii, neque hæreſeos Prædeſtinatiæ, in variis ſuis lectionibus mentionem fecerint. Libellum de hæreſibus & huic proximum tractatum adverſus Judæos, excipiunt opera ab Auguſtino adverſus Manicheos ſcripta, non ea quidem, quæ ſtatim poſt baptiſmum compoſuit, de libero arbitrio, de geneſi, de moribus eccleſiæ catholicæ, de moribus manicheorum, & de vera religione, quos tractatus in primo tomæ relictos *Paulinus* in quadam ad Auguſtinum epiſtola pentateuchum adverſus Manicheos appellat, ſed quæ præſbyterii & epiſcopatus ſui tempore adverſus Manicheos edidit, nempe tractatus de duabus animabus, acta diſputationis contra Fortunatum, liber contra Adimantum, contra epiſtolam Manichei, contra Fauſtum libri 33. Acta cum Felice, de natura boni, contra Secundinũ & contra adverſarium legis & Prophetarum. Scripta adverſus Manicheos ſequitur tractatus contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, præmiſſo *Oroſii* commonitorio, in quo quid per annum reconditũ intelligi debeat, hærent eruditi, ſed in nova hac editione pro: *eandem anno illo recondito*, legitur: *eam de manna illo recondito*. Reliqui hujus tomæ tractatus Arianis ſunt oppoſiti, ut tractatus contra ſermonem Arianorum, collatio cum Maximino, contra Maximinum libri duo, & libri 15. de Trinitate, qui *Caffiodori* autoritate Auguſtino vindicantur. In Appendice hujus tomæ nonnulla occurrunt, quæ a Lovaniensibus inter genuina Auguſtini opera relata fuerant, ut liber adverſus 5 hæreſes, ſermo de ſymbolo contra Judæos, Paganos & Arianos, & tractatus de unitate Trinitatis contra Felicianũ, qui jam pridem a Chiſſetio *Vigilio* Tapſenſi reſtitutus eſt. Rejeſti præterea in hujus tomæ appendicem liber de altercatione eccleſiæ & Synogogæ, liber de fide contra Manicheos *Evodio* tributus, commonitorium de ratione agendi cum Manicheis, quaſtionibus de Trinitate & geneſi, tractatus de incarnatione Verbi, liber de Trinitate & unitate Dei, tractatus de eſſentia divinitatis, cujus prima & maxima pars ex *Eucherii* Lugdunenſis opere

de ſoc-

## MENSIS NOVEMBR. A. MDC LXXXVIII. 623

de formula spiritalis intelligentiæ deprompta est, dialogus de unitate Trinitatis, & liber de ecclesiasticis dogmatibus, quem *Gemadio Massiliensi* inter eruditos plerique tribuunt.

Tomo IX. comprehenduntur polemica Augustini adversus Donatistas opuscula, nimirum Psalmus contra partem Donati, libri 3. contra Parmenianum, libri septem de baptismo contra Donatistas, libri 3. contra literas Petiliani, ecclesiæ catholicæ epistola contra Donatistas, seu tractatus, ut vulgo inscribitur, de unitate ecclesiæ, libri 4. contra Cresconium, liber de unico baptismo contra Petilianum, breviculus collationis cum Donatistis, liber ad Donatistas post collationem, sermo ad Cæsariensis ecclesiæ plebem præsentem Emerito habitus, de gestis cum Emerito tractatus, & libri contra Gaudentium exarati. His subjicitur sermo de Rusticiano Subdiacono a Donatistis rebaptizato, & in Diaconum ordinato, quem *Hieronymus Vignier* in supplemento Operum Augustini ex codice Cellensi edidit & Augustino tribuendum esse minime dubitavit, cui tamen novæ hujus editionis Autores astipulari verentur. In appendice hujus tomi legitur tractatus contra Fulgentium Donatistam, quem factum Augustino suppositum esse cum *Lovanensibus* & *Vindingo* variis rationibus persuadent. Congesta præterea sunt in appendice varia scripta scriptorumque excerpta, quæ ad Donatistarum historiam pertinent, & ad illustrationem horum Augustini operum faciunt, in cujus rei gratiam etiam in ipsa hujus tomi præfatione, primæ originis certaminum cum Donatistis eorundemque progressus breviter recensentur. Cum vero Augustinus etiam in epistolis, sermonibus, aliisque tractatibus exegeticis & dogmaticis contra Donatistas agat, loca illa saltem insigniora peculiari indice ex prioribus tomis annotantur.

### ARNOLDI GELLINX COMPENDIUM PHY-

*sicæ, illustratum a Casparo Langenbert. Accedit ejusdem Brutum Cartesianum.*

Franequeræ, apud Leonh. Strick, 1688. in 8.

Quam nuper mense Septembri pag. 487 commemoravimus Arnoldi Gellinx Physicam, ea Franequeræ quoque ab inficis quid

berrima S. Augustini operum editione a Lovaniensibus Theologis procurata, cum ex codice Gemblacensi Gennadiana hæc appendix tacito licet autoris nomine proferretur, omiſſa Prædeſtiniana tres tantum reliquæ expreſſæ fuerint; nobis multo magis mirandum videtur, quod Benedictini Fratres, qui in recognitione hujus libri ſe codice S. Viſtoris uſos profitentur, nullam neque Gennadii, neque hæreſeos Prædeſtinianæ, in variis ſuis lectionibus mentionem fecerint. Libellum de hæreſibus & huic proximum tractatum adverſus Judæos, excipiunt opera ab Auguſtino adverſus Manicheos ſcripta, non ea quidem, quæ ſtatim poſt baptiſmum composuit, de libero arbitrio, de geneſi, de moribus eccleſiæ catholicæ, de moribus manicheorum, & de vera religione, quos tractatus in primo tomæ relictos *Paulinus* in quadam ad Auguſtinum epiſtola pentateuchum adverſus Manicheos appellat, ſed quæ preſbyterii & epiſcopatus ſui tempore adverſus Manicheos edidit, nempe tractatus de duabus animabus, acta diſputationis contra Fortunatum, liber contra Adimantum, contra epiſtolam Manichei, contra Fauſtum libri 33. Acta cum Felice, de natura boni, contra Secundinũ & contra adverſarium legis & Prophetarum. Scripta adverſus Manicheos ſequitur tractatus contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas, præmiſſo *Oreſi* commonitorio, in quo quid per annum reconditũ intelligi debeat, hærent eruditi, ſed in nova hac editione pro: *eandem anno illo recondito*, legitur: *eam de manna illo recondito*. Reliqui hujus tomæ tractatus Arianiſti ſunt oppoſiti, ut tractatus contra ſermonem Ariatorum, collatio cum Maximino, contra Maximinum libri duo, & libri 15. de Trinitate, qui *Caffiodori* autoritate Auguſtino vindicantur. In Appendice hujus tomæ nonnulla occurrunt, quæ a Lovaniensibus inter genuina Auguſtini opera relata fuerant, ut liber adverſus 5 hæreſes, ſermo de ſymbolo contra Judæos, Paganos & Arianos, & tractatus de unitate Trinitatis contra Felicianũ, qui jam pridem a Chiſſetio *Vigilio* Tapſenſi reſtitutus eſt. Rejeſti præterea in hujus tomæ appendicem liber de altercatione eccleſiæ & Synogogæ, liber de fide contra Manicheos *Evodio* tributus, commonitorium de ratione agendi cum Manicheis, quæſtiones de Trinitate & geneſi, tractatus de incarnatione Verbi, liber de Trinitate & unitate Dei, tractatus de eſſentia divinitatis, cujus prima & maxima pars ex *Euſebii* Lugdunenſis opere

de for-

de formula spiritalis intelligentiæ deprompta est, dialogus de unitate Trinitatis, & liber de ecclesiasticis dogmatibus, quem *Gernadio Massiliensi* inter eruditos plerique tribuunt.

Tomo IX. comprehenduntur polemica Augustini adversus Donatistas opuscula, nimirum Psalmus contra partem Donati, libri 3. contra Parmenianum, libri septem de baptismo contra Donatistas, libri 3. contra literas Petilianæ, ecclesiæ catholicæ epistola contra Donatistas, seu tractatus, ut vulgo inscribitur, de unitate ecclesiæ, libri 4. contra Cresconium, liber de unico baptismo contra Petilianum, breviculus collationis cum Donatistis, liber ad Donatistas post collationem, sermo ad Cæsariensis ecclesiæ plebem præsentem Emerito habitus, de gestis cum Emerito tractatus, & libri contra Gaudentium exarati. His subjicitur sermo de Rusticiano Subdiacono a Donatistis rebaptizato, & in Diaconum ordinato, quem *Hieronymus Vignier* in supplemento Operum Augustini ex codice Cellensi edidit & Augustino tribuendum esse minime dubitavit, cui tamen novæ hujus editionis Autores astipulari verentur. In appendice hujus tomi legitur tractatus contra Fulgentium Donatistam, quem foetum Augustino suppositum esse cum *Lovaniensibus* & *Vindingo* variis rationibus persuadent. Congesta præterea sunt in appendice varia scripta scriptorumque excerpta, quæ ad Donatistarum historiam pertinent, & ad illustrationem horum Augustini operum faciunt, in cujus rei gratiam etiam in ipsa hujus tomi præfatione, primæ originis certaminum cum Donatistis eorundemque progressus breviter recensentur. Cum vero Augustinus etiam in epistolis, sermonibus, aliisque tractatibus exegeticis & dogmaticis contra Donatistas agat, loca illa saltem insigniora peculiari indice ex prioribus tomis annotantur.

**ARNOLDI GEULINX COMPENDIUM PHYSICÆ, illustratum a Casparo Langenbert. Accedit ejusdem Brutum Cartesianum.**

Francquæræ, apud Leonh. Strick, 1688. in 8.

Quam nuper mense Septembri pag. 487 commemoravimus Arnoldi Geulinx Physicam, ea Francquæræ quoque ab incisiis quid

quid Leidæ ageretur, excusa hoc anno prodiit, ita tamen ut notæ auctoris, quæ textui subjunctæ in Leidensi editione sunt, hic non compareant, defectus vero ille suppleatur ab aliis, quas editori subiungere placuit. In his non solum Auctor, ubi obscurior est, explicatur, & loca Cartesii, ubi plenior tractatio rerum propositarum habetur, indicantur; sed & nonnunquam, ubi errare visus est, corrigitur, & libris singulis objectiones cum responsionibus subiunguntur. Quanquam vero notarum auctor plurimi faciat Cartesium, & passim quærat occasionem Peripateticos insectandi, non tamen præse infilit ejus vestigiis, sed dissentium nonnunquã libere profitetur & eum tandem in finem *Brutum Cartesianum*, h. e. rationes, quibus sensu carere brutâ demonstrare nititur Cartesius, Geometricè propositas (quamvis ipse in diversam sententiam propendeat) adjecit, ut adversarii ejus vulgares illas considerent attentius, atque insaniz salutem & nugarum infumolare illustrem virum desistant. Ita vero progreditur:

*Definitio. Sensum voco, non motum illum, qui fit in corpore, sed certam quandam perceptionem, sive intimam conscientiam ex eo, sive præsentem eo, ortam.*

*Postulatum. Postulatur concedi, substantiarum materialium nullam, si humanam exceperis, cum mente conjunctam esse.*

*Axiomata. 1. Perceptio & conscientia sunt cogitationis attributa.*

*2. Cui competunt cogitationis attributa, illi & ipsa cogitatio.*

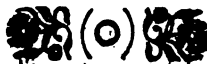
*3. Cogitatio haudquaquam materia, sed menti soli competit.*

*4. Quod per clarius explicari potest, id per obscurius & tale quod intelligi nequit, explicari non debet.*

*Propositio. Bruta non sentiunt.*

*Demonstratio. Si negas, percipiunt & sibi intime sunt conscia, (per Definit.) Si illud, ergo cogitant, (per Axiom. 1. & 2.) Sed; cum cogitatio menti soli, non autem materia competat, etiam mente prædita erunt, (per Axiom. 3.) quod est absurdum, (per Postul.) Cum igitur & exulent Forme substantiales, (per Ax. 4.) concludimus bruta non sentire. Q. E. D.*

*Si junguntur Corollaria & Notæ, quæ hæc transcribi per spæ-  
tium angustiam non possunt.*



# ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ*

*Calendis Decembriæ Anni M DC LXXXVIII.*

**TRAITE DE L'UNITE DE L'EGLISE &c.**

*par Mr. Jurieu. i. e.*

**Dn. Jurii Tractatus de Unitate Ecclesiæ &c.**

Roterod. apud Abr. Acher, 1688, in 8.

**D**E Instituto Auctoris celeberrimi proximo mense Novembr̄ pag. 603. sqq. diximus, simulque ex tribus prioribus Operis hujus Tractatibus Excerpta quædam exhibuimus. Nunc promissi memores, Tractatus reliquos quatuor perlustrabimus.

*Tractatus IV.*, non nisi sequela est prioris, separatus tamen ab Autore, ut tanto evidentius ostenderet, ideam Ecclesiæ ex sententia Pontificia, experientiz repugnare, centrum unitatis subvertere, se ipsam destruere, crudelem, odiosam & Anti-Christianam esse. **Cap. I.** *Hæc capitibus V* variis argumentis adstruuntur. Incipit ab exemplo duorum priorum seculorum, in quibus nullum fuisse statutum externæ unionis, cum quælibet Ecclesia cum Episcopo suo separatim constiterit, & postea demum ad formam Romani Imperii plures civitates & episcopatus in dioceses metropolitanas & patriarchales coaluerint. Interim tamen etiam inter has separationem mansisse ait, & excommunicatione ab una provincia contra aliam vibrata, Ecclesiæ tamen unitatem non fuisse solutam: id quod exemplis vulgatis sub *Visigore* in causa paschatos, & *Cypriano* propter baptismum hæreticorum, aliisque ad magnum usque Græcorum & Latinorum schisma, demonstratum ivit. *Nicolio* vero, qui distinctione aliqua elidere illa schismatis exempla conatur, ex dissertationibus

Kkk

nibus



- pag. 315. nibus *Pini* Theologi Parisiensis (quas in Tomo Supplementorum recensere censuimus) respondet, adductis paginis; quas in editione illarum suppressas fuisse, ad se autem pervenisse refert. Allegat etiam *Richerium* in Apologia pro Gersono. Summa est, ex horum & ipsius Nicolii, imo Theologorum hodiernorum in Gallia communi sententia, ab Ecclesia non separari, quos Pontifices Romani excommunicant, dummodo excommunicati cum aliis Ecclesis Pontificem recognoscentibus communionem retineant, neque universaliter ab omnibus sese separent. Deinde pro injustis & invalidis declarantur mutuz Antipaparam in Occidentali Ecclesia excommunicationes. Colligit hinc *Jurius*, Gallos a centro illo unitatis, quod in Ecclesia Romana sive in Pontifice constitui cepit, recessisse, & hactenus eos non culpant, sed reprehendit, quod Christum pro vero, unico & sufficienti centro unitatis, loco Pontificum & conciliorum, aut aliarum conjunctionum externarum, non substituant, eosque injuste damnent, qui tamen centro illi & capiti, Christo nempe, servatis doctrinis fundamentalibus adhæreant. Schismata enim inter Ecclesias particularia solum esse, deploranda quidem, sed Christianismum per se non tollentia; at verum & generale esse illud, quo a Christo ejusque doctrina capitali discessus fit. Notat tamen, opinionem Italicorum, centrum unitatis Romæ & in infallibilitate Papæ statuentium, falsam licet, accuratius tamen concinnatam esse, quam Gallorum, qui centrum illud infallibilitatis destruunt, neque tamen verum & solidum surrogant, sed ad concilia refugiunt, & præmittit, se, Deo volente, intra annum absurditatem hujus Theologiæ evidentissime demonstraturum esse. Monstrat interea nihil plane agere, qui totum corpus Ecclesiæ pro centro unionis venditent, vagum scilicet, & quod indagari & deprehendi non possit, cum centrum debeat esse fixum & manifestum. Hoc omisso, maximas absurditates non posse non sequi, quas capite sequenti prolixius persequitur, & speciatim stante Nicolii sententia, Græcos a schismatis culpa absolvit, imo & Protestantes omnes, pag. 342. quippe qui & unionem desiderant, & concilium Christianum & liberum non recusent; quibus modis Nicolius ipse concedit, schismatis reatum evitari posse, & tempore Antipaparam evitatum fuisse. Quæ postea disserit de crudelitate Romane Ecclesiæ in persequendis, pag. 349.

quos pro schismaticis & hæreticis habet, plena sunt zeli, nec minus  
 servidus est Autor in rejiciendis Nicolii excusationibus. Notabi-  
 lia maxime sunt, quæ capite ultimo de *Anti-Christianismi sive myserii*  
*iniquitatis ortu & progressu* commentatur. Huc refert distinctio-  
 nem rigidam inter Episcopos & Presbyteros, jactatam fundatio-  
 nem Ecclesiæ Romanæ ab Apostolis Petro & Paulo (quam statuit  
 esse falsissimam) conciliorum nimiam auctoritatem, abusum ana-  
 thematum, infallibilitatis & unitatis externæ commentum. Pro-  
 vocat in fine ad scriptomum quorundam ex Romana Ecclesia senten-  
 tiam, non modo *Pauli illius Sarpis Veneti*, quem suspectum esse ad-  
 versario non dissimulat, sed & cujusdam *Geslini*, qui A. 1629 Cho-  
 rographiam sacram Gallicè edidit, & *Bartholomæi Saligniæi* in Itine-  
 rario sancto.

*Tractatus V* opponitur omnibus argumentis, quibus Nicolii-  
 us schismatis culpam Protestantibus seu Reformatis imputavit.  
 Repræsentat ab initio Autor sequelas sententiæ suæ. Si enim Ec-  
 clesiæ consistat ex omnibus cœtibus Christianis, & quidem in terra  
 sive militantibus, (triumphantem enim huc non vult trahere) tunc  
 certum esse ait, quod semper duraverit, & quod semper fuerint cœtus,  
 qui tria symbola & sex conciliorum decreta receperint & professi  
 sint, ita ut nunquã non in cœtibus his Ecclesiæ fuerit visibilis & omni-  
 bus obvia; sicut tamen, ut purior præferri debuerit corruptæ. Ita-  
 que semper durasse ministerium legitimum, etiam in corruptis  
 cœtibus, modo fundamentum retinuerint; neque enim ad essen-  
 tiam Ecclesiæ requiri puritatem absolutam. Sequitur ex his, non  
 potuisse judicium & decretum ab Ecclesiæ ferri ab eo tempore, quo  
 divisiones factæ sunt, neque locum fuisse conciliis œcumenicis, aut  
 eorum præsentia a Gallis infallibilitati, imo nec uni capiti visibili,  
 neque fas esse ulli cœtui, ut alterum a salutis participatione exclu-  
 dat; interim tamen centrũ unitatis conservari oportuisse, Christum  
 nempe, ut caput, & corpus ejus, Ecclesiæ, in diversis licet cœtibus  
 durasse. Centro autẽ cum doctrina fundamentali retento, nullam un-  
 quã totalem separationem inter cœtus Christianos fieri potuisse, neq;  
 qui schismatici dicuntur, Ecclesiæ gremio excidisse, aut unionẽ peni-  
 tus sustulisse, ne quidẽ per excommunicationes. Infert porro, si qui  
 cœtus per hæresin etiam a fundamento desciverint, redeant autẽ ad  
 veritatem, eo ipso vitam spirituale & communionem, cum capite &  
 corpore

Cap. IV.  
 pag. 369.  
 seqq.  
 Cap. V.  
 pag. 387.  
 seqq.  
 Cap. I.  
 pag. 406.  
 seqq.

corpore absq; absolutione Ecclesiarum aliarū, aut Pontificia, recipere. His aliisq; operose deductis, applicationes subjungit, quibus scopum suum obtineat. Objectionem de angustia Ecclesiarum Protestantium, & quod per orbem non sint diffusæ, elidit; extensionem enim

Cap. II. pag. 409. illam non uni coetui aut parti, sed toti Ecclesiæ, in societates licet & factiones divisæ competere dicit; sufficere autem, quod coetus Protestantium connexus sit, per capita doctrinæ fundamentalis, cum omnibus Ecclesiis antiquis & hodiernis, eadem retinentibus. Deia convitium adversarii, quod Protestantium Ecclesiæ mortuæ sint

Cap. III. pag. 432. spiritualiter, & resuscitatione, id est sacerdotali absolutione careant, acriter refellit, & hac occasione ex aliis autoribus Romanis contra adversarium disputat, de sufficientia contritionis absque absolutione sacerdotali; in primis vero demonstrat, jus constituendi ministri

445. omni Ecclesiæ Christianæ, doctrinæ fundamentalis inherenti competere, neque missionem illam quam adversarii urgent, necessariam

447. esse. Latius vero hoc exequitur capitibus sequentibus, ubi Nicolai objectionibus exacte respondet. Distinguit inter regimen Ecclesiæ

Cap. V. pag. 451. universale, quod constitutum est a Deo immediate, nec ab hominibus mutari debet, in prædicando nempe verbo & administratione

Cap. VI. pag. 460. Sacramentorum; & inter applicationem ejus particularem, quæ fit a coetibus, huic vel illi exercitium regiminis seu ministrii illius committentibus. Igitur quoad hanc, modum singularem negat a Deo præscriptum esse, adeoque non requiri, ut pastores ab episcopis solis vocentur & constituentur. Inde scommatibus adversarii de foeminarum ministerio false occurrit. Capite vero ultimo ritum impositionis manuum probat quidem & exigit, sed pro eo non habet, qui in casu necessitatis omitti nequeat. Jus vero Apostolorum, si quod ipsi soli in eligendis & ordinandis pastoribus exercuerunt, ad successores eorum transmissum esse non concedit; neque enim omnes eorum actus pro lege valere, sed distingui essentialia ab accidentalibus debere. Tangit per occasionem controversiam, an in casu summæ necessitatis in baptismo liceat aqua destillata pura & liquida uti, & in affirmativam propendit.

491.

*Traclatu sexto ad alterum & præcipuum controversiæ membrum accedit, de capitibus sive punctis fundamentalibus. Disquirat antea omnia, an distinctio ista articulorum fundamentalium locum habeat;*

beat; vehementer enim eam exagitaverat Nicolius. Nihil itaque omittit quo illam adstruat; tum ex natura omnium scientiarum; tum ex Patribus, licet non iisdem vocabulis usi sint, sed pro fundamentalibus, necessarios aut graves dixerint; tum ex dicto Apostoli 1. Cor. III, 10. 11. 12. quod operose huc applicat, & Nicolii objectiones dissolvit; denique etiam ex testimoniis doctorum Pontificiorum, qui distinguunt articulos in necessarios *necessitate mediæ & necessitate præcepti*. Obiter hac occasione taxat quorundam nimiam indulgentiam, qui articulos primi generis ad solam fidem in Deum restringunt, et si explicite nequeut in *remuneratorem*, nequeut in *redemptorem* credatur; quam quidem opinionem in decreto suo anno 1679 quadaatenus damnavit *Innocentius XI* Pontifex sub thesi XXVI. Addit alia de diversis circa hanc questionem Romanorum Theologorum sententiis, ipsius etiam Nicolii dicta examinat, maleque cum fidei in censura Protestantium doctrinæ accusat. Post hac stabilita assertionem suam, quod omnino dentur articuli fundamentales & credendi necessarii ab aliis distincti, characteres articulorum fundamentalium investigat, & requirit, ut respondeant attributis essentialibus in rebus compositis. Attributa autem illa vel generis vel speciei esse docet, & facta applicatione, attributa articulorum fidei essentialia in genere illa statuit, quæ omni veræ religioni conveniunt, naturali, Moysaica, & Christiana. Talia esse scribit: *credere Deum; & quidem unum; & solum adorandum; & creatorem mundi; credere animam immortalem; & præmia penarumque æternas.* Hæc sex capita ex Autoris sententia religionem veram naturalem constituent, eademque in Moysaica & Christiana retinentur. Ex *attributis specialibus* autem ad Moysaicæ religionis essentialiam requiruntur quatuor puncta, nempe *credere Deum liberatorem ex Aegypto; sacrificiis quæ præscripserat, colendam; credere Moysen fœderis mediatorum; sperare Messiam, quem typi præfigurabant.* His decem a religione Christiana speciales veluti characteres addi tradit, puta *fidem de tribus personis in una essentia divina; adventum Messie jam peractum, non futurum, & quod Messias debeat esse redemptor; cui consequens est, credere satisfactionem ab eo plenarie præstitam, merisam ejus infinitam, & quod ad hoc præstandam necessario debuerit esse verus Deus, qui ex morte resurrexit & in caelum ascendit, unde ab eo expectanda*

Cap. I.  
pag. 499.  
501.

504.  
Cap. II.  
pag. 510.

512.  
Cap. III.  
pag. 523.  
529.

*Etanda sit remissio peccatorum, justificatio, sanctificatio & glorificatio.* Hac omnia creditu manifesto necessaria esse, & fundamentalia in fide Christiana, dubitari posse negat; deduci tamen inde etiam per sequelas & legitimam argumentationem vult alia: v.g. *cessationem cultus & ceremonialium*, quæ ad futurum Messiam pertinebant, & post ejus adventum inutilia sunt; & sic duo esse notat fundamentalium articulorum genera, quosdam enim per se patere, quosdam per consequentias proximas & evidentes elici. In priorum classem quos collocaverit, supra dictum est. In illos directo peccare notat *Socinianos*, quorum errores satis notos breviter recenset; peccare vero etiam Pontificios, minus quidem directe, sed multipliciter, præsertim in articulos per consequentiam deductos. Cultu imaginum & sanctorum ideo (ait) in fundamentum impingunt, quia negant vel limitant articulum de uno & solo Deo adorando: ubi explodit distinctiones inter cultus species. Primario huic errori succedere dicit innumeros alios secundi ordinis, inter quos nominat *sacrificium Missæ*, & hujus quoque palliationes nihili facit. Aliam dignoscendi fundamentales articulos methodum ostendit, ex consideratione finis, ad quem religio tendit, nempe ad *gloriam Dei & ad sanctificationem & glorificationem hominum*; & monstrat, quomodo fundamentaliter in hos fines & media ad eos tendentia peccent *Athei & Sociniani*; sed nec Pontificios absolvit. Monet autem in fine hujus capitis, cœtus qui servaverint fundamentales articulos, posse tamen per additiones fundamentum corrumpere, & hujus culpæ Romanam Ecclesiam ream facit, licet non neget, beneficio Dei per conservatos articulos fundamentales in Ecclesia illa salvari eos posse, qui ab additamentis erroneis divina gratia retrahantur. Opposuerat Nicolius assertioni Jurianæ de articulis fundamentalibus, & quod hi ab omnibus Ecclesiis Protestantibus retenti, ideoque hæc interne inter se unitæ sint, incertitudinem judicii in definiendis illis articulis. Hanc ejus instantiam, quam aliquibus gravem visam fuisse miratur, ut futilem disjicit. Præmittit monita, quod non requiratur ab omnibus distincta unitatis, & quomodo illa consistat, cognitio: unitatem enim esse posse Ecclesiis quæ id nesciant, & sufficere quod Deus id noverit. Affert exemplum Romanæ Ecclesiæ sub Antipapæ divisæ, quarum altera pars alteram separatam

pag. 535.

Cap. IV.

pag. 540.

etc

esse credebat, cum tamen vel ex adversariorum sententia unita fuerint. Multo minus requiri, ut eandem omnes de articulis fundamentalibus ideam habeant; nihilominus enim interne & coram Deo unitas esse. Fatetur tamen, ad externam communionem requiri eandem de articulis fundamentalibus sententiam. Dein ad Nicolii objectionem, quod Protestantes de articulorum fundamentalium definitione & numero inter se disceptent, ita respondet, ut id fieri neget. Putat itaque neque Lutheranis a Reformatis, neque his ab illis errores fundamentales imputati, aut id solum temerario quorundam iudicio fieri, ita ut integri Protestantium cœtus aliter de se invicem sentiant. Addit tamen, non ignarus quid ad hæc regeri possit, neque sic cessare veram unionem, etsi controversetur, qui sint articuli fundamentales, non magis ac unionem inter Romanos impediatur varia in illos disceptatio, qui sint articuli necessarii *necessitate mediis*. Supererant alie Nicolii oppositiones, puta, quod Scriptura expresse non dicat, *hic articulus est fundamentalis*, nec regulam tradat, *quicquid gloriam Dei destruit, error est fundamentalis*; item, *quod non sit alius error fundamentalis, quam is qui impugnet gloriam Dei*; & denique, quod stante licet tali regula, infinita tamen restet disputandi materia, qui articuli gloriam Dei destruant. Ist hæc omnia non sine indignatione pro cavillis, gravi Theologo indignis habet Iurius, & sufficere ait principia in Scriptura posita, ex quibus regula illa necessario sequantur. Notat tamen, etsi omnia peccata erroresque omnes adversentur veritati, & sic etiam glorie Dei, non tamen omnes errores eodem modo mediis salutis obistere, ad quæ tamen in hac quaestione simul respiciatur. Concluserat Nicolius, controversiam *de presentia reali*, æterni inter Lutheranos & Calvinistas schismatis causam mansuram esse, & hunc tamen articulum pertinere ad gloriam Dei, & ex sententia Lutherana glorie Dei obstare, qui unionem corporalem filii Dei cum fidelibus non æque admittant ac spiritualem. His ita respondet D. Iurius, ut neget Lutheranos statueri, quod unio Christi corporalis cum fidelibus absolute ad salutem creditu sit necessaria, & inde argumentatur, etsi Reformati corporalem illam unionem negent, non tamen ideo fundamentalem seu ad salutem necessarium negent articulum, tanto quidem minus, quia in genere non negent unionem fidelium cum

Pag. 543.

544.

546.

547.

- cum carne & sanguine Christi in Sacramento, sed realem, imo realissimam (*tres-reelle*) confiteantur participationem, licet plane spiritali & non carnalem; unde constare existimat, convenire eos in fide essentiali de sacramento. Capite ultimo D. Jurius dictum suum defendit, quo veluti gratulatus fuerat Ecclesie, quod articulos fundamentales communi & perpetuo consensu, etiam inter diversas sectas retinuerit, & quod ex hoc ipso consensu de articulo fundamento seu necessitate judicari possit. Refellit igitur ut inepta, aut calumniosa, quae Nicolius regefferat, quod haeretici jamdudum capitales quosdam articulos impugnaverint, & repetit quae de haeticorum illorum exiguo numero, aut brevi duratione monuerat, ut adeo eorum coetus, Ecclesiae amplitudini oppositi, pro nullis habendi sint. Requiritur autem non solum amplitudinem hanc, ne, quod Nicolius subsumserat, Mahumetismi exemplum obstaret, sed professionem symbolorum, & quae in conciliis universalibus decreta sunt.
- Tractatu ultimo* alterum quaestionis de articulis fundamentalibus membrum examinatur, an tales fieri possint ex decreto & precepto Ecclesiae, id quod affirmavit Nicolius, negavit Jurius. Inter rationes negandi, *prima est* ex Systemate hoc ipso. Si enim non datur externa Ecclesiae communicatio universalis, sed divisa est in partes & sectas, non potest fieri decretum Ecclesiae universalis. *Altera*, quod potestas statuendi articulos fidei Deo soli competat, nec Ecclesiae concedita sit, licet eam sibi arroget Romana; quam adiuveniam illam non prober, impune de ea dubitari posse. *Tertia*, quod deficiente infallibilitate, deficiat etiam potestas constituendi articulos fidei, quae utique debeat esse infallibilis. Hic repetit omnia, quibus infallibilitas Romana negatur, & probari postulatur. *Quarta*, quod definiiri demonstrarique non possit, quae sit Ecclesia potestate illa praedita, Graecans an Latina, Papane an Concilia. *Quinta*, quod solius Dei sit media salutis constituere, neque nova surrogari aut vetera mutari ab hominibus possint. *Sexta*, quod ex adversae partis confessione necessarii non possint fieri articuli per Ecclesiae decreta, *necessitate media*, sive ut distincte credantur, itaque nec fundamentales condi valeant. Addis quaedam de fide implicita, eamque in articulis fundamentalibus ut puram ignorantiam rejicit. *Septima* sumitur a traditione Theologorum Pontificiorum *de clavis errante*. *Eos autem*

autem qui hanc agnoscunt, nec delicta leviora, per clavem illam sive excommunicationem injustam, gravia & mortalia fieri posse concedunt, idem concedere debere existimat in pronuntiatione de erroribus dogmaticis, per quam ex levibus non possint reddi graves & fundamentales. Opposita inde a Nicolio diluit, quanquam eum declamationibus potius quam argumentis pugnare dicat. Monstrat differentiam inter potestatem Ecclesie & Magistratus politici: neq; enim illi tantam in animam, quantam huic in corpus hominum competere; neq; æque notam esse Ecclesiam, ut personam Regis aut Magistratus. Post alia, pro *nova* ratione, contra præsentam potestatem Ecclesie graviter urget, quantum peccatum sit, & Diaboli potius quam Ecclesie ministerium, si opinio quæ ante decisionem Ecclesie indifferens erat, necessaria fiat per decretum, ad irretiendas hominû mentes; in hæresin quippe incidentes, si adversus decreta sentiant. Excipit autem veritates fundamentales, quales in conciliis contra Arium, Macedonium aliosq; novo consensu & confessione promulgatæ, non vero noviter constitutæ fuerunt. Exemplum inde a Nicolio propositum examinat, quod decreto Ecclesie ritus Judaici ante tolerati, plane prohibiti, & sic rejectio rituum illorû pro articulo fundamentalis stabilita fuerit. Docet autem, abrogatione rituum non ab Ecclesia sed ab ipso Deo, verum non uno gradu & impetu, sed tribus veluti actibus factam esse. Illos Theologi reducunt ad tempus Legis, ut loquuntur, *morientis*, post prædicationem Johannis Baptistæ; *mortua*, quæ computari debet ab effusione Spiritus Sancti in festo Pentecostes, & *mortalis*, sive sub culpa peccati mortalis prohibita & sublata, post destructionem templi Hierosolymitani. Omnia autem hæc non ab Ecclesia, sed a Deo destinata & effectui data ostendit, hincque nec Apostolos a ceremoniis Mosaicis Judæos conversos prohibuisse. Receptum posthæc Nicolii ad auctoritatem Patrum in hac quæstione adoritur, & satis vehementer proficitur, se Patribus minime crediturum, imo pro desperatè errantibus habiturum eos esse, si statuerint, Ecclesie decretis fundamentalem articulum condi posse; sed negat, eos ita sensisse, licet crediderint, hæreticos quosdam plane extra Ecclesiam esse: fecisse enim id vel ob atrocitatem errorum, quales habuerint Simonis Magi, Valentini, & Marcionis sectatores, tum Gnostici & Manichæi;

Cap. II.

pag. 593,

595

600.

605,

607.

Cap. IV.

pag. 616.



- sive quod aliquando in æstimanda errorum gravitate & atrocitate  
 pag. 618. exceſſerint, & quosdam non per ſe, ſed ob ſchiſmatis pertinaciam  
 Cap. VI. indeque ſecuta Eccleſiæ mala excluſerint. Hæc adductis Patrum  
 pag. 629. testimoniis confirmat. Diſputat inde de effectu excommunicatio-  
 num, quas ante Eſdram in Judaica Eccleſia ( unde in Chriſtianam  
 630. tranſerunt ) uſurpatas fuiſſe negat, eo ſcilicet tempore ortas, quo  
 ſacerdotalis autoritas adminiculum amplius non habebat a potea-  
 tia regia & magiſtratum. Concludit inde, nec Judaicas, nec  
 Chriſtianas excommunicationes ad ſalutem animæ pertinuiſſe, ſed  
 637. tantum ad res externas, ſive ad excluſionem a cœtu per modum di-  
 ſciplinæ. Ab impietate itaque illa abſolvit Epiſcopos veteres, qua-  
 ſi excommunicando ſalute privare voluerint homines, ſed idegiſſe  
 ſtatuit, ut peccatores periculum, quod criminibus ſuis incurrant,  
 tanto facilius agnoſcerent & evitarent. Imo ne Novatianos  
 644. quidem damnaiſſe, quos excommunicabant, ſed in ſtatu ſuſpenſio-  
 nis & divino iudicio commiſſos reliquiſſe. Hæc quoque adductis  
 Cap. VI. veterum testimoniis adſtruit. Repetit denique *capite ultimo* re-  
 pag. 950. ſponſiones ad objectam Patrum ſententiam & praxin Eccleſiæ, ſpe-  
 ciatim de Novatianis monens, quod non ob errores fundamentales,  
 ſed ob perſeverantiam in ſchiſmate ſeparati fuerint, aliquando ta-  
 men etiam recepti vel mitius tractati, ut ex *Socratis* Lib. V. Hiſt. cap.  
 10. probat. Deſtruit inde, quæ ex historia martyris Pamphili, ex  
 concilio *Gangrenſi* (cujus decreta abſurda non diſſimulat, ſeveritatis  
 tamen potius nimix, quam alius exceſſus accuſat,) item ex Cartha-  
 ginenſi A. 417. habito, & ex pronunciatis in concilio quinto contra  
*Originem*, argumentatus eſt D. Nicolius. Fateetur tamen, Veteres  
 667. quandoque errores leviores pro capitalibus habuiſſe, & odio ſchi-  
 ſmatis nimis rigorosos fuiſſe; inde tamen non ſequi, quod ſibi ar-  
 rogaverint poteſtatem articulos fidei conſtituendi, aut ſi qui poſtea  
 ita ſenſerint, deceptos eſſe falſa de unitate externa perſuaſione.

**A DISCOURSE CONCERNING THE NATURE  
 of Idolatry, &c.**

ſive,

Diſcurſus de Natura Idololatriæ.

Londini, apud Wilh. Rogers, 1688, in 4.

Quid

Quid Samuelis Parkeri, Oxoniensis Episcopi non ita pridem defuncti scripto, *pro abroganda Testificatione Parliamentaria* edito, ab autore quodam anonymo repositum fuerit, nuper pag. 574-599. summatim recensuimus. Alius jam contra eundem in palæstram prodit adversarius, nomen pariter celans; at non nisi posteriorem scripti Parkeriani partem, in qua Romano-catholici ab imputato idololatriæ crimine absolvuntur, impugnans; cum priori jam ab aliis satisfactum autumet. Sex verò capitibus in universum constat præfens Discursus. In *primo*, ut & magna præfationis parte, occupatus est Autor in diluenda inculpatione, Reformatis a Parkero aliisque facta, ac si Pontificiis idololatriam impingentes classicum velût canerent, subditosque ad rebellionem contra Principes ei religioni addictos capeffendam concitarent, cum jure divino crimen istud ultimo supplicio dignum statuatur. Ac initio quidem monet, ideo quod dura adeo pœna huic delicto a Deo dictata legatur, non teneri mox Reformatos ab ejus imputatione abstinere erga Romano-Catholitos, si veritatem eos talis rei convincere videant; quin potius & honorem Dei, & debitum erga proximum efflagitare, ut istos de periculi, in quo versentur, magnitudine admoneant: & si quis ex hoc monarchomachæ reus agendus esset, nec Patres Ecclesiæ primitivæ, nec ipsos Apostolos immunes fore, cum & hi satis libere contra idololatrias ethnicas calamum strinxerint. Deinde ait, etsi in libris controversiarum passim Pontificiis idololatria a Reformatis objiciatur; nunquam tamen in iis pœnam legis divinæ istis imponendam statui, quin potius ubivis inculcari subditis charitatem Christianam, & quomodo talibus etiam superioribus obedientiam fidemque præstare teneantur. Præterea istud veteris testamenti præceptum, tanquam mere politicum, nos non amplius stringere; ac ne tum quidem omnes idololatriæ species morte punitas esse, sed eam solum, cum quis ab universa Lege Moïsi deficiens, Deumque Israelis abnegans, ad alienos Divos colendos prolaberetur. Altera verò ista, qua quis Deum Israelis sectatus quidem, honorare tamen eundem modo idololatriæ ausus fuerit, ut passim a prophetis graviterque reprehensa legatur; nullibi tamen hos urgere, ut contra tales transgressores supplicium istud legis divinæ executioni mandetur. In *secundo* capite Autor examinat Parkeri thesin,

qua ille adseruerat, in lege Mosaica nil aliud sub nomine Idololatricæ venite, *quam adorationem corporum cælestium, solis, luna & stellarum, ulliusve alius visibilis & corporæi numinis, tanquam summi Dei, ita quidem ut excludatur omnis sensus & conceptus de spiritali quadam & invisibili Divinitate.* Nimirum ex supposita hac notione infert, Parkerum a tali tantummodo idololatria Romanam vindicasse Ecclesiam, quæ a nemine unquam ei objecta fuerit: imo a tali, cujus vix quisquam ullo tempore reus factus sit. Nimirum neminem nisi atheum aut stultum colere posse res corporales sic, ut & excludat omnem sensum invisibilis cujusdam Deitatis; & simul talem rem respiciat, tanquam summum Deum: nam si vel hoc postremum desit, ex mente Parkeri non fore idololatriam; si nempe tales res, admissio etiam simul respectu ad virtutem quandam & deitatem invisibilem & spiritali, honorentur saltem, ut inferiora & subordinata numina, quæ a supremo quodam dependant: quo pacto frustranea fuisset admonitio Pauli ad Corinthios, ut fugerent idololatriam, cum ne fingi quidem aut concipi possit, quomodo is, qui Christianum se profiteatur, idololatriæ tali modo descriptæ participes fieri valeat. Constare insuper ait ex testimoniis & relationibus Missionariorum, ad convertendos gentiles hinc inde, adhibitorum, hos ipsos generatim fere agnovisse supremam quandam eamque spiritali & invisibilem divinitatem: corporeas vero res adorasse, vel tanquam inferiora numina, quibus Deus ille mundi gubernationem commisisset; vel ideo, quod eas crederent esse quasi partes illius mundi Animæ, pro qua Deum habuissent; vel denique, quod Deum tantæ perfectionis esse existimarent, ut supra aut extra mortalium cultum positus, non nisi externa adoratione rebus ei subjectis exhibita honorari posset. Unde infert Auctor, notionem quam Parkerus pro vera & unica idololatriæ supposuerat, & rationi & experientie omnino adversari. His in genere sic præmonitis, capite *tertio* speciatim refutatur, quod iste asseruerat, priscos ethnios adorasse alia corpora tanquam supremum aliquod numen, & secluso omni sensu divinitatis alius invisibilis; ac e diverso demonstratur, in hisce duobus omnem eorum idololatriam occupatam fuisse, ut aut verum Deum per corporea & visibilia signa & symbola adorarent, aut subordinata quædam numina sive intelligentias, in corporibus cælestibus potissimum habere

tare creditas, colerent. Nimirum ordine probat Auctor Chaldaeos, Ægyptios, Persas, Arabes non tali astra honore coluisse, ut aut excluderent Numen invisibile, aut ea respicerent tanquam summum Deum; sed sic verius, ut eadem animata putarent spiritibus cœlestibus in iis velut residentibus, ipsasque imagines eorum seu Teraphim haberent pro diis vicariis & mediatoribus inter summum Deum & ipsos; in quæ ipsa simulacra, quæ, ad præsentandos cœlestes influxus, non tantum ut symbola cultus, sed & ut oracula adhibebant, cœlestem ex astris virtutem derivatam crediderint. Falso insuper a Parkero traditum esse ostendit, quod Orientales illi populi unice exercitui cœlorum venerando dediti fuerint, & cultus Heroum tantum sequioris ævi & a Græcis demum inventus sit: contrarium enim ex illis ipsis autoribus, quos ille pro se allegarat, deducit. Quin potius istos præter Solem, & heroes & dæmones coluisse; non tamen ita ut eos haberent pro supremo Deo, id quod implicaret ob eorundem pluralitatem, sed, ut sibi persuaderent, eos una cum summo illo Numine regnare; ut adeo honor iis exhibitus ei non admodum ab similibus fuerit, quem Romana Ecclesia sanctis suis indulgeat. Denique Græcos ipsos hanc idololatriæ speciem ab Ægyptiis per Orpheum primum nactos esse asserit. In capite *quarto & quinto* propius ad Rempublicam Judaicam accedens evincere laborat, sub lege etiã Mosaica notionem sæpe dicti criminis non constituisse unice in adoratione rei creatæ & visibilis, pro vero & summo Deo habitæ, ut quidem Parkerus perhibuerat: cum hoc pacto vel angelorum cultus instantiæ loco esse posset, qui nempe dubio procul interdictus fuerit, utut hæ creaturæ visibiles non essent. Credi etiã non posse, Salomonem, cujus idolomania diserte taxatur, cum tanto sapientiæ lumine a Deo fuerit donatus, eo vecordiæ delabi potuisse, ut rem torpoream pro summo Numine haberet. Verius id omne nomine idololatriæ venisse statuit, si quis ausus foret tribuere creaturæ ullum actum divino cultui appropriatum, quemcunque de re tali sensum aut quamcunque ita agendi intentionem homo habuisset. Cæterum duas potissimum hujus criminis species in Veteri Testamento offendi: nimirum 1. adorationem veri Dei per materiale symbolum vel representationem; 2. cultum aliorum deorum præter Deum Israelis, & quidem rursus vel sic, ut

penitus verum Deum desererent, vel ut juxta eum illos statuerent & honore afficerent. Præterea cum Parkerus ostendere allaborarit, tantum non omnem Israelitarum idololatriam, & præsertim vitulorum cultum ad sacra Ægyptiorum ac imprimis Sols adorationem sese referre, indeque originem traxisse: noster è contrario probare nititur, Israelitas per moscholatriam intendisse veri Dei representationem, non minus in deserto Sinai, quam postea tempore Jeroboami. Inter alia hanc in rem allegat, quod verosimile non sit, Israelitas tam cito veri Dei obliuisci potuisse, cujus nempe tanta miracula in recenti adhuc memoria eorum versabantur; quod character talis, ab Aarone etiam summo sacerdote, vituli simulacro tributus legatur, qui non nisi ad verum Deum quadrarit, e ductio nempe populi e terra Ægypti; hoc ipsum vero ad Ægyptiorum numina non nisi absurdè applicari, cum ab his ipsis plagæ istæ multiplices in antiquos sui cultores profectæ putari non possent, triduanae imprimis tenebræ, utpote quæ a Sole, lucis fonte, expectari haud valuissent; cultum insuper per sacrificia bestiarum, Ægyptiorum sacris plane contrarium fuisse: denique moscholatriam in Scripturis ab astrolatria disertis verbis sejungi, adeoque utramque non debere pro eadem haberi: quo nomine allegatur *Act. 7. v. 41. sq. & I. Reg. 16. v. 31.* Cæterum quod decem etiam tribus Jeroboamum sectæ nec notitiam, nec omnem cultum veri Dei abjecerint, vel inde patere arguit, quod Deus subinde per Prophetas suos se ipsis revelasse, Reges idololatriæ dediti sapius cum prophetis Domini consultasse, quin & nonnulli vitulorum cultores Deo ob zelum pro illo impensum accepti fuisse legantur, uti Jehu, *2. Reg. 10. v. 16. & v. 30. sq.* Nec tandem sequi, Israelitas ab aliis idolorum generibus abstinuisse, ex eo, quod ad astrolatriam adeo proni fuisse in sacris hinc inde perhibeantur. In *sexto & ultimo* capite id agit hoster, ut ostendat notionem idololatriæ, quæ sub lege Mosaica viguerat, æque nunc in causa Christianorum applicari posse; cum Apostoli novam quandam haud induxissent, quin potius illius ex veteri testamento intellectum præsupposuisse videantur. Ut adeo, quemadmodum Judæi olim retinentes tam apprehensionem, quam cultum Dei veri supremi, nihilominus idololatriæ rei facti fuerint, adorantes eum more gentilium; ita Christiani huic crimini pariter obnoxii esse queant,

si aut verum Deum per corpoream imaginem adorent, aut divinum cultum alii præter verum Deum tribuant, utut hujus & invocationem & notionem simul servant: quo nomine narrat, a Patribus Ecclesie quondam Arianos hujus criminis exinde accusatos fuisse, quod Christum crederent adorandum, quem tamen pro vero Deo non agnoscerent. Parkeri instantiam a Cherubinis petitam nullius momenti esse existimat, cum eorum in sacris Judæorum non fuerit usus, nisi ut operculum propitiatorium alis obtegerent, ut adeo objectum adorationis hic non aliud extiterit, quam majestas invisibilis Dei e medio istorum oracula edens: quod autem Cherubinos versus respexerint Judæi orantes, id perinde factum, uti nos precantes oculos ad cælum dirigere soleamus. Equibus omnibus id tandem ait elucescere, non illam a Parkero suppositam; sed suam hanc in præsentî discursu explicatam idololatricæ notionem genuinam esse, a Deo nempe in sanctis paginis stabilitam, a Judæis receptam, ab Apostolis propagatam, denique tot martyrum sanguine confirmatam & velut obfirmatam. De cætero pleraque omnia a Parkero in medium adducta argumenta, jam ante hæc a *D. Goddeno* in simili occasione & prolixius & solidius proposita, sed & jam dudum ab aliis refutata & explosa perhibet; in tantum ut Parkerus ipse verius invalida hæc sua defensione, quam parum Romano-catholici pro mala sua causa allegare valeant, ostendere, quam quidem ipsis serio hæc in parte patrocinari voluisse videatur.

**LES OPERATIONS DE CHIRURGIE PAR**  
*une methode courte & facile, avec deux Traités,*  
*le premier, de quelques maladies de l'estomac, & le second*  
*des maux Veneriens. i. e.*

**Operationes Chirurgicæ methodo brevi ac facili, cum**  
 duobus tractatibus, uno de affectibus stomachi,  
 altero de lue Venerea.

Parisiis, apud Laurentium d'Houry, 1688, in 8.

**Q**uem sibi scopum scribendo hunc libellum præfixerit Auctor dissimulati nominis, monito præliminari breviter insinuat.

at. Scilicet ostensurum se ait viam compendiosorem, quam quæ ab ejus rei scriptoribus tradita invenitur. Nec quicquam a se doceri, quod peritissimorum hoc tempore Chirurgorum experientia non nitatur. Ac quamvis non numeris absolutum opus omnibus fateatur, usu & praxi quotidianam artibus accessionem largiente; spem tamen concipit fore, ut plus in eo reperiat, quam vulgo de isthoc argumento proster.

Ambitum vero totius libelli XXX capita exhauriunt. Postquam 1<sup>o</sup> illorum de operationibus in genere constitit, eas ad quatuor imprimis genera referri, synthesin scilicet, diuresin, exeresin & prothesin, quam & anaplerosin vocant, pergit in sequentibus capitibus singulorum species promissa methodo pervestigare. Ita cap. 2. agit de futuris in genere, c. 3. 4. & 5. de iisdem in specie, c. 6. de exomphalo, c. 7. de paracenthesi, c. 8. de herniis, c. 9. de hydrocele, c. 10. de phimosi & paraphimosi, c. 11. de calculo in urethra, c. 12. de lithotomia, c. 13. de fistula ani, c. 14. de empiemate, c. 15. de cancro, c. 16. de aneurismate, c. 17. de trepano & fracturis cranii, c. 18. de trepanatione, c. 19. de fistula lacrymali, c. 20. de cataracta, c. 21. de polypo, c. 22. de labio leporino, c. 23. de bronchotomia, c. 24. de extirpatione, c. 25. de reunionem tendinis, c. 26. de sectione Cæsarea, c. 27. de panaritio, c. 28. de applicatione cauteriorum, c. 29. de fetaceo, c. 30. de cucurbitularum adhibitione. In quibus singulis auctor brevitati bona fide studet. Scilicet definitione aut descriptione cujusque præmissa, mox differentias, prognosin, modum & usum exponit. Hinc ubi a multis retro seculis vel recte docuerint veteres, vel hallucinati sint, indigat, subjuncto interdum ratiocinio, & annexis subinde annotationibus propositam materiam illustrantibus. Ridiculum autem foret, si hic compendium ex compendio compendiosius tradere sustineremus. Ut tamen dictorum veritas coniter, exemplo sumus probaturi non uno. Sic c. 7. de paracenthesi ostenditur, non novam esse ascitem curandi istam methodum, cum & Hippocrates L. de morb. intern. & Aristoteles L. de generat. animalium de ipsa verba fecerint, imo pleriq; antiquiorum illam secuti sint, excepto solo Erasistrato. Ut & hinc patere arbitretur, praxin antecessorum satis eruditam fuisse, illisque nos omnino multa debere. Cap. 16. vero Cellsum, qui acetum vini, &

Sculte-

Scultetum, qui oleum rosarum in vulneribus capitis duræ meningi adhibere præcipiunt, rationibus suggillat, ac tandem c. 25. Galeni cautelâ, qua futura tendinum improbat, hætenus quidem Practicorum obsequio stabilitam damnat, cum Dn. Bienaise, chirurgus celebris, contrarium in canibus experimentum, imo & in hominibus eventum fecerit felicissimo. Modum vero consuendi mox subdit; fatetur tamen, sicut in cæteris operationibus, ita in hac necesse esse, ut rite facturus ab alio antea viderit eandem modo debito peractam.

Tractatus alter de morbis stomachi septem capitibus absolvitur. I. de fame canina differitur, II. de pica & malacia, III. de coctione læsa, IV. de lienteria & cœliaca passione, V. de siti contra naturam & de diabete, VI. de singultu, VII. de vomitu & nausea. In quibus singulis descriptione affectus præmissa, mox causas, inde signa ac tandem prognosin subjungit, therapeiam in prioribus tribus & ultimo capitibus plane missam faciens, reliquis vero tribus adjiciens. Cæterum pro varia liquoris constitutione, quem ordinario glandulæ ventriculo infundant, varios exoriri affectus opinatur. Sic si liquor acidus extreme purus, subtilis & activus sit, famem produci caninam: si humoribus corruptis inquinatus, picam & malaciam: si cum ipso certa salia ex massa sanguinea in orificium superius stomachi irruant, seque fortiter affigant, diabetem seu sitim intensissimam cum copiosissima urinæ excretionem &c. Vi autem hypothesium suarum explicare quoque varia phænomena præsumit, quorum vel unicum huc transtulisse jam sufficiat. Sic somnium, qui immediate post pastum obrepit, digestionem officere hoc modo exponit: scilicet consuetum nobis esse ore clauso obdormire. Jam vero copiosos elevari vapores ex fermentatione alimentorum cum particulis acidis per os transmittendos. Hos, cum viam liberam exitumque non inveniunt, mox cogi, ut in ventriculum præcipites relabantur. Ibi autem longiori mora condensatos efficere cruditates, unde coctioni vitium affricetur. Maxime cum tunc temporis non possint multi vapores expirare, quoniam œsophagi canalis in dormientibus non æq; ac in vigilantibus pateat. Ne autem tria illa capita, quibus curationem descriptorum affectuum annectit, plane neglexisse videamur, unico saltem excepto efficiemus. Scilicet causam singultus proximam & immediatam statuit materiam



riam acrem orificio superiori ventriculi impactam, quæ illud purgat irretitque, ac per commotionem nervis hoc modo illatam spiritus ad irregulares motus concitet. Inde vero qua ratione lygmus originem ducat, porro fufius exponit, medendi methodum statim subjungens. Scilicet per venæfctiones & purgationes iteratas, sicubi opus, nec non per folius lactis vaccini pro alimento assumti ut sum, curam commode absolvi. Hoc enim, præmissis illis, optimum esse ad liberandum ventriculum & massam sanguineam a suis impuritatibus. Et julebis pariter ac emulsionibus, aliisque hujus naturæ remediis attemperantibus aut refrigerantibus, imo narcoticis quoque suum hic officium facturis, utendum monet.

In Tractatu III de luis Venereæ descriptione vera, origine, causis, signis & curatione sermonem Auctor instituit; quibus subjungit gonorrhœam, ulcera penis, bubones Venereos, modumque ipsum hac lue infectos tractandi. Ultimo loco de natura mercurii, & quo is modo agat, caput additur. Ex his omnibus pauca quædam delibabimus, reliquis passim in auctorum lectione obviis. Causam morbi Gallici acidum acre definit pag. 307. idem vero arsenicale vocat p. 304. Venenum hujus morbi communicari per vim quorundam spirituum tartareorum, naturam virus constituentium pag. 305 asseritur. In cura gonorrhœæ ad tria potissimum esse respiciendum: ad causam mali, seu virus; ad morbum ipsum, seu ulcus, & ad symptomata, ardorem scilicet & dolorem in urinz emissionis perceptum. Ordinem vero & tempus hic esse observandum. Scilicet ante ulceris curationem demendum esse virus, a quo illud dependeat, & ante hujus sublationem compescendum esse dolorem, inflammationem auferendo. Proinde (1.) jubet venæfctionem instituere, quam tamen & præcedere & sequi debeant clysteres emollientes; hinc diæta refrigerante & humectante utendum, cujus initium primo statim die emulsionem faciant. A vino autem & motu corporis violento abstinendum. (2.) sedata sic inflammatione, ac ardore simul & dolore sublato, virus expugnandum purgantibus lenioribus, quo cassiam & crystallum mineralem refert, quorum usum excipiat ptisana, ad quam parandam R. rad. tichor. sylv. nymph. fragor. acetos. a. ʒj. mal. Claudian. n. j. Bulliant in f. q. ▽. f. ut dimidia decocti mensura remaneat, cui ser-

ventâ

venti adhuc infund. fol. fenn. ℥℥. crystal. mineral. zj. Hujus  
 potionis duo vitra quovis mane æger ebibat, ita ut inter amborum  
 assumptionem horæ unius intervallum intercedat; vesperi autem cu-  
 bitum concessurus unicum vitrum exhauriat. Quod si his non ce-  
 dat gonorrhœa, & materia viridescens effluere observetur, purgan-  
 tia fortiora, imprimis pilulæ c. ℥. dulci, propinentur, quarum opti-  
 mam descriptionem sequentem laudat. R. ambræ, aloes succotrin.  
 scammon. fl. sulphuris a. ʒj. cinamom. ʒj. ℥. dulc. ʒj. Hæc misce-  
 re jubet ut F. pilulæ. Jam nisi ægrotus ipsa lue Gallica laboret, fo-  
 re certissime, ut 3. vel 4. harum pilularum omne virus plane aufe-  
 rant. Tum vero (3) ad injectiones accedendum. (quas alias non  
 magni æstimat Auctor, quod ad ulcus usque nequeant pertingere)  
 & effluxum jam fere abs se cessantem omnino cohibendum. Hac  
 fini commendat aq. fabr. ferrar. & vin. auster. a. ℥℥. in quibus dissolv.  
 vitrioli alb. ʒj. Injiciantur autem tepide mane & vesperi. Me-  
 thodus curandi ipsam Veneream luem nititur salivatione per mer-  
 curium instituta, quam clysteres, venæsectio iterata, & purgationes  
 ac balnea præcedere debent. Frictiones autem cum unguento  
 mercuriali per totum corpus (excepto abdomine & pectore) a pe-  
 dibus ad nucham usque juxta focum commendantur, nisi additæ  
 cautelæ aliter suadeant. Symptomatibus diversis ut occurrendum  
 traditur. Ubi vel unicum modo monitum notamus: scilicet ni-  
 miam salivationem commodissime temperari VI. granis auri fulmi-  
 nantis sub electuarii seu opiatæ forma exhibitis. Peracta salivatio-  
 ne 20. 25. aut 30. dierum, æger sicut initio purgandus, gargarismata  
 pro exsiccandis ulceribus oris adhibenda, & lintamina lecti recen-  
 tibus permutanda. Hinc vinum & alimenta bene nutrientia in-  
 usum vocanda. Macilentioribus & delicatis, matutinis cujuslibet  
 diei horis lactis vaccini certa portio, cum succi rosar. ʒj. permista,  
 concedenda, cum lac insigne auxilium afferat morbis omnibus, ubi  
 salium acrimonia demulcenda est.

**ADDITAMENTUM AD DISQUISITIONEM**

*Dn. Papini de novo pyrii pulveris usu, mense proxi-  
 mo Septembri in Actis hise pag. 497. exhibitam:*

M m m m 2

De

## De usu tuborum prægrandium ad propagandam in longinquum vim motricem fluviorum &amp;c.

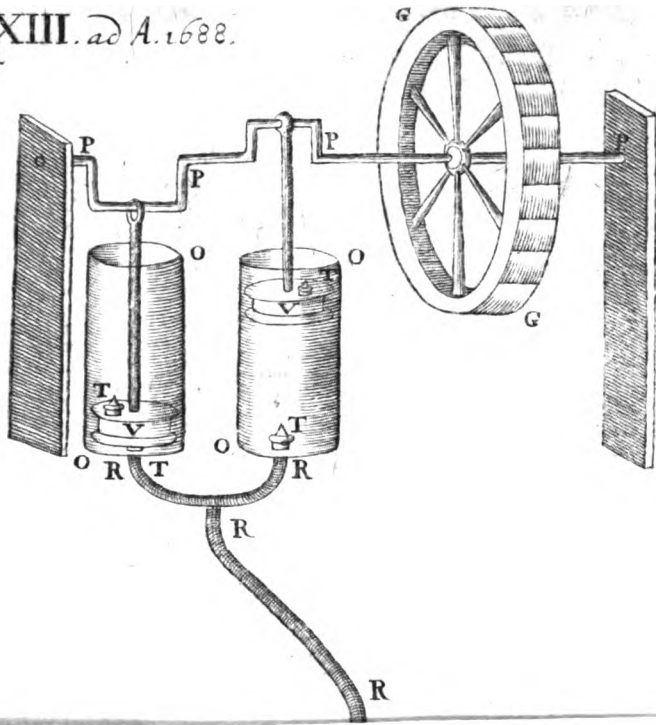
Communicatum a laudato Dn. Papino.

**Q**Uum in *Actis Eruditorum* mense Sept. pollicitus sim aliquas me promulgaturum utilitates, quas ex prægrandibus, parvi ponderis, & ubique æqualibus tubis percipi posse existimo, etiam si pulvis pyrius ad ejusmodi tubos aere evacuandos non adhibeatur: promissis nunc stare conabor, machinamque describam ex ejusmodi tubis præcipue constantem; cujus ope, ni fallor, fluviorum vis motrix in loca valde longinqua, ad fodinarum opera aliosque magnæ molis labores perficiendos, potest transportari, multo commodius & leviori pretio quam per alia mechanemata hætenus in hunc finem inventa.

TAB. XIII.

Construatur rota aliqua qualis AA, imponaturque orificio fodinæ ita ut funis BBBB, dictam rotam super amplectens, alternatim in fodinam demittat situlas duas, quarum altera hic notatur C, quæ ambobus dictis funis extremis annexæ in contrarias semper partes tendunt: descendente nimirum altera, sursum altera ascendit, aquam vel mineram secum efferens, aut alias moles e terræ visceribus eruendas. Per dictæ rotæ centrum transmissus sit axis DDD, ibique firmiter adhæreat, dictoque axi circum implicantur funes duo EEE, FFF, ea ratione ut pistilla duo H & G, inferioribus dictorum funium extremis annexa, non nisi alternatim ascendere vel descendere queant, alteroque descendente alterum necessario sursum feratur. Concipienda sunt hæc pistilla exacte aptata duobus tubis II, LL, sicque patet quod si per tubum MM ex. gr. aer ex tubo LL extrahatur, pistillum G magna vi deorsum ab incumbente aere externo deprimitur, axemque DDD mediante fune FF circumvertet simul cum rota AA; unde fiet, ut pistillum H simul cum situla C sursum feratur: poterit deinde situla C depleri materiis ex fodina sursum evectis: quumque eodem tempore pistillum H ad summitatem tubi II pervenire debeat, licebit statim per tubum NN aerem ex tubo II extrahere, sicque pistillum H vicissim deprimitur, oppositumque pistillum G attollet cum situla alteri extremo funis BBB annexa, materiisque in ea contentis: prospiciendum vero est,

ut infra





ut infra pistillum ascendens externus admittatur aer, alioquin ab opposito pistillo nequaquam posset attrahi: verum modo id fiat, continueturque alterna hæc aeris extractio, patet quod intentum opus continue quoque possit confici: hoc unum itaque mihi restat, ut rationem ostendam, qua dicta aeris extractio a fluvio etiam longe distito feliciter possit peragi.

Sint OO, OO, duæ antliæ, quarum pistilla V, V, sursum & deorsum alternatim per conversionem axis PPPP moventur, cui axi firmiter adhæreat rota QQ a flumine aliquo circumagenda: patet quod si dictæ antliæ OO, OO, ipsarumque pistilla valvis T, T, T, T, convenienter instructa sint, instar vulgaris antliæ suctorix, debeant necessario, per tubum RRRRR & epistomium SS, ærem continue extrahere: epistomium autem SS, facili negotio ita potest comparari, ut debita verticilli circumrotatione geminus producat effectus: 1. nimirum, ut infra pistillum ascensurum aeri externo ingressus aperiatur; occludatur vero infra pistillum descensurum: 2. ut communicatio cum tubo RRR infra pistillū descensurum permittatur; obstruatur vero infra pistillum ascensurum: facile igitur efficiemus, ut dum pistillum G, ex. gr. ex superiori parte tubi LL descendere debet, infra dictum pistillum aeri externo aditus intercludatur; communicatio vero cum tubo RR per tubum MM & epistomium SS aperiatur: at infra pistillum H aeri externo ingressus pateat; communicatio vero in tubo RR occludatur. Et vice versa, dum pistillum H descensurum erit, quæ prius foramina patebant, converso verticillo statim occludantur; quæ vero occlusa erant aperiuntur, sicque intentum effectum obtineamus.

Excogitari posset aliquod mechanema, quo mediante machina ipsa verticillum convenienti tempore converteret: satius vero fore existimem, si homo aliquis huic operi semper invigilet, evacuan-  
disque situlis dum ad fodinæ orificium appellunt.

Quum machinam hanc Londini anno proxime præterito in illustrissima Societate Regia proposuissem, quædam in contrarium allatæ sunt difficultates, quæ occasionem mihi dederunt investigandi, quæ magnitudo partium ad certum aliquem effectum producendū requiretetur: & computo experientia innixo comperi, quod, si mille libræ singulis horis ad altitudinem 500 pedum evehendæ essent, &

M m m m 3

fodinæ

fodina a fluvio duabus leucis sive 20000 pedibus distaret, sufficeret ut diameter tuborum II, LL unum pedem; altitudo vero quatuor pedes æquaret: tubi autem RRRRR diameter dimidium digitum non deberet superare: quum autem ejusmodi tubus nullam vim nisi ab extra passurus sit, & figura convexa plurimum resistat: ex tenui plumbo levi negotio & pretio confici posset, adeo ut tota illa longitudo quæ per duas leucas extenderetur, in Anglia non constaret plusquam ducentis imperialibus: vidimus enim satis magnam longitudinem tubi secundum hanc proportionem confecti, si aere evacuaeretur, pressioni atmosphære incumbentis satis superque resistere: quumque vis illa incumbens metalli partes constringat & corroboret potius quam divellat, nullum esset ruptionis periculum, tubusque immotus manens usu nequaquam attereretur: patet igitur, ejusmodi machinam admodum durabilem levi pretio comparari posse, omnibusque locis quantumvis sinuosis & asperis facile accommodari, sine ullo regiarum viarum incommodo. Fatendum quidem est, pistilla in antliis OO, OO, ad fluvium sitis majus debere vincere pondus, quam quod a pistillis G, H prope fodinam potest attolli, ac proinde aliquam potentie motricis jacturam fieri; at tamen multo melius est maxima saltem parte uti, quam totum amittere, quum præsertim in multis fluviis potentie motricis plus satis suppetat: neque propter jacturam illam machina hæc nostra rejicienda est, nisi aliquid aliud proferatur. Inventum, cujus beneficio minor ejusmodi jactura futura sit: id autem si quis præstiterit, erit mihi magnus Apollo: inquisivi enim in machinam hydraulicam Londini ad pontem sitam, atque ex quantitate resistentie quam pistilla vincunt, & crassitie catenarum quibus mediantibus dicta pistilla moventur, calculum subduxi, liquidoque comperi, quod si magna esset antlias inter & rotam ab aqua circumactam distantia, multo major fieret potentie motricis jactura, si per catenas ejusmodi, quam si artificio hic a nobis descripto transportaretur.

Machinae hujus possibilitatem, simulque tuborum æquilibrium utilitatem ulterius confirmare possim, exemplo novi cujusdam particularis a gravitate atmosphære vim suam mutuantis, quo instrumento feliciter in Anglia usus sum: verum metuo ne prolixitas tædium creet, ipsiusque descriptionem in aliud tempus differam.

DEFEN-

**DEFENSIO FIDEI NICENÆ DE ÆTERNA  
divinitate Filii Dei ex scriptis S. Patrum qui intra  
tria prima ecclesia Christiana secula floruerunt, autore ..  
Georgio Bullo Presb. Anglic.**

Oxon. e theatro Sheldoniano 1685, & Amstelod. apud Henricum Wetstenium, 1688, in 4.

**C**UM Autor clarissimus in Apologia harmoniæ apostolicæ prodidisset, se theses quasdam delineasse, quibus antiquissimorum ecclesiæ Doctorum cum Patribus Nicenis in asserenda Christi divinitate & æternitate consensum liquido demonstraverit; ab Amicis rogatus, ut operi adversus *Christophori Sandii* blasphemias perquam utili perficiendo manum admoveret, primæva Patrum monumenta denuo evolvit, testimonia quæ jam pridem inde collegerat, accuratius expendit, plura alia accumulavit, loca a *Sandio* aliisque objecta vindicavit, omniaque in hoc volumen perspicuo disposita ordine congestit.

In præmio perstringit *Sabinum* Macedonianum, & e recentioribus *Socinam*, *Episcopium*, *Sandium* aliosque Symbolo Niceno parum æquos Scriptores, & se non satis mirari posse profitetur, quod *Dionysius Petavius*, etsi summam concilii Niceni reverentiam præ se ferat, Arianis tamen temere largiatur, quod Patres Niceno concilio antiquiores in articulo de Filio Dei idem prorsus cum Ario senserint. Id vero non eo consilio a *Petavio* factum existimat, quod in sinu suo Arianam perfidiam foverit, eamque aliis callide propinare voluerit, sed quod fortasse Pontificiæ religioni robur aliquod accessurum speraret, si Patribus trium primorum seculorum, ad quos Reformatarum partium Theologi subinde provocant, parum tribuendum esse, & concilia œcumenica, quibus a Pontificiis etiam Tridentinum annumeratur, novos fidei articulos constituendi potestatem habere statuatur. Quatuor autem imprimis doctrinæ de Filio Dei capita constituit, in quibus primos ecclesiæ Doctores apostolica & apostolicæ proxima ætate florentes cū Patribus Nicenis optime consensisse, demonstrandū suscipit. Primum est de Filii Dei *πρὸ γεννη-  
ξαι* seu præexistentiæ ante conceptionē & nativitatem ex Maria, imo  
& ante



ante mundum conditum, secundum de Patris & Filii consubstantia-  
litate, tertium de Filii æternitate, & quartum de subordinatione Fi-  
lii ad Patrem.

Prima ergo operis hujus sectione probat, quod communis Patrum  
ante Nicenorum sententia fuerit, Christum non solum ante in-  
carnationem suam extitisse, verum etiam Deo Patri ante facta mun-  
di fundamenta adfuisse. Quod etsi Ariani non inficiuntur, Soci-  
niani tamen negant, in quorum gratiam hanc thesin breviter sta-  
tuminandam censuit. Hoc igitur ut faciat, ea primum dicta col-  
ligit, quibus *Justinus, Irenæus, Theophilus Antiochenus* alique pri-  
mitivæ ecclesiæ Patres Christum in Veteri Testamento Patriarchis  
& Prophetis apparuisse profitentur, a qua sententia *Philonem* etiam  
Judæum, & *Auctorem libri Sapientia*, quem non ipsum Philonem, sed  
Philone longe antiquiorem fuisse judicat, & Chaldaicarum V. T.  
paraphrasium Autores non alienos fuisse animadvertit. Deinde  
ex *Barnabæ* epistola, quam genuinam esse censet, item ex *Herma*,  
de cujus autoritate & antiquitate contra *Blondellum, Scultetum, Ri-  
vetum* & alios differit, aliisque trium primorum seculorum Docto-  
ribus loca quædam producit, quæ Filium Dei ante mundi creatio-  
nem extitisse testantur.

In secunda sectione, antequam Filium ejusdem esse cum Patre  
essentia prober, de voce *homousii* differit, eamque non primum a Pa-  
tribus Nicenis inventam, neque in quaestione de divinitate Filii no-  
viter usurpatam fuisse asserit, minime dubitans, quin Valentiniani  
alique Gnostici eam ab orthodoxis ecclesiæ Doctoribus acceptam  
ad errores suos accommodaverint. Negat vero a Sabellianis hanc  
vocem ante concilium Nicenum adhibitam, etsi postea Niceni  
concilii autoritate confirmatam in suæ hæreseos patrocinium tra-  
here cœperint, eoque ipso hanc vocem Sabellianismi apud nonnul-  
los suspectam reddiderint. Præterea cur Patres Antiocheni, qui  
Paulum Samosatenum damnarunt, hanc vocem supprimendam  
censuerint, disquirat. His præmissis, quod Patres, qui tribus pri-  
oribus seculis vixerunt, Filium Dei ejusdem cum Patre natura &  
verum Deum esse statuerint, exinde probat, quod Filium ex Patre  
genitum, eumque proprium & naturalem Dei Filium agnoscant;  
quod eum ita a Patre genitum fateantur, ut fructus e radice, e fon-  
te fluvi-

se fluvius, e Sole radius, & lumen de lumine procedit; quod Filium creaturarum censu eximant, eiq; non solum divina idiomatica & opera attribuant, sed etiam expressis verbis ipsum verum & unum cum Patre Deum appellare minime vereantur. Producit hunc in finem testimonia *Barnaba, Herma, Ignatii, Clementis Romani, Polycarpi, Justinii, Athenagora, Tatiani, Theophili Antiocheni, Irenai, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Cæsi, Hippolyti*, cujus excerpta apud *Anabasium* in collectaneis genuina esse probat, *Origenis, Cypriani, Nopatianii, Theognosti, Dionysii & Romani & Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, concilii Antiocheni, Pierii, Pamphili, Luciani Martyris, Methodii, Arnobii & Lactantii*. His ecclesie Doctoribus suo loco *Lucianum* gentilem addit, cum ex dialogo, qui Philopatris inscribitur, sive ipsum *Lucianum*, sive coetaneum, aut etiam, quod *Micyllo* visum, antiquiorem autorem habeat, satis constet, qualis Christianorum antiquissimis temporibus de Trinitate fides fuerit. Quæ *Sandius* & Autor *irenicus irenicorum* adversus hæc testimonia vel obijciunt vel excipiunt, doctissimus Autor subinde diluit. Notat præterea & alios veteres pariter & recentiores autores, sicubi dicta istorum Patrum pro divinitate Filii temere infringere, aut eos Arianismi præter meritum accusare videantur. In his *Photius*, cujus sinistras de *Clemente Romano & Theognosto Alexandrino* suspiciones falsi arguit *Huetius*, adversus quem & ipsum *Origenem*, & *Origenis* præceptorem *Clementem Alexandrinum*, & *Origenis* discipulos *Dionysium Alexandrinum* ac *Gregorium Thaumaturgum* & alios sanam de Filio Dei doctrinam fovisse statuit; ut de *Petavio*, quem passim perstringit, taceamus. In *Labbeo* miratur, quod incertum esse judicet, num expositio fidei, quam *Gregorius Nyssenus* *Gregorio Thaumaturgo* tribuit, sit eadem cum illa, quam inter opera *Gregorii Thaumaturgi* *Gerardus Vossius* edidit, cum tamen *Vossiana* illa fidei expositio *Nyssenianæ* ad verbum respondeat, neque eam *Bellarminus* & *Petavius*, ad quos *Labbeus* provocat, unquam in dubium vocaverint. *Erasmus* cum ob alia, tum eo nomine reprehendit, quod persuasum sibi habuerit, ac si Patres ante *Hilarium Spiritum S. Deum* appellare ausi non fuissent. Simili ratione *Centuriatores Magdeburgenses* carpit, quod *Irenæum Spiritus Sancti divinitatem* nunquam agnovisse censeant. Nam in asse-

renda Filii ὁμοσιᾶ Autor noster nonnunquam etiam Spiritus Sancti divinitatem obiter attingit.

In tertia sectione ad coeternam Filium cum Patre existentiam e Patribus ante-Nicænis probandam progressus, tribus eos veluti classibus distinguit. In prima collocat, qui τὸ συναϊδιον Filii aperte & perspicue professi sunt. Horum agmen ducit *Ignatius*, ex quo geminus adducitur locus, unus ex epistola ad Polycarpum, alter ex epistola ad Magnesium, ubi Filium Dei appellat λόγον αἰδιον ἐκ ἀπὸ σιγῆς προελθόντα, seu verbum æternum non ex silentio progressum, quem locum Autor noster fuse explicat. Cum enim *Dallaus* ejusque hyperaspistes *Larroquanus* his verbis ad Valentianorum Sigen respici putarint, & hoc ipso argumento epistolas Ignatii nomen ferentes pro suppositis habuerint, siquidem Ignatium ante exortam Valentini hæresin martyrii palma decoratum constet; contra vero celebris ille Ignatii vindex *Pearsonius* his verbis non Valentianos, sed Ebionitas tangi censeat, adversus quos Ignatius Filium Dei a vulgaribus verbis, quæ e silentio prorumpunt, distinguere voluerit: ab utraque opinione discedendum sibi Bullus noster existimat, persuasum sibi habens, tota illa Ignatii periocha Judaizantes Gnosticos & Cerinthum eorum principem perstringi. Qua sententia confirmata, his ipsis Gnosticis Avianos suam debere profapiam ostendit. Ignatio æternitatem Filii aperte docti subiungit *Justinum Martyrem*, *Irenæum*, *Clementem Alexandrinum*, *Cyprianum*, *Dionysium Romanum & Alexandrinum*, *Gregorium Thaumaturgum*, *Patres Antiochena synodi*, *Theognostum*, *Methodium*, *Pamphilum Martyrem & Arnobium*, qui omnes τὸ συναϊδιον Filii sine ambagibus testantur. In secunda classe statuit *Asbenagoram*, *Tasianum*, *Theophilum Antiochenum*, *Hippolytum & Novatianum* seu autorem libri de Trinitate, qui inter Tertulliani opera legitur. Hos enim, etsi nonnunquam coeternam Filii cum Patre existentiam negare videantur, quoties Filio Dei nativitatem quandam, quæ creationem mundi proxime antecesserit, tribuunt, ab Arii tamen sententia longe abhorruisse putat. Hoc ut probet, observat, veteres ecclesiæ Doctores triplicem Christo nativitatem tribuisse, unam qua ab æterno ex Patre natus fuerit, alteram qua ad creationem universi ex Patre quasi exiverit, cuius ἀρχαίσις respectu primogenitus omnis creaturæ appell-

57  
o-  
e-  
u-  
us  
ic  
od  
ia  
m  
ia  
t,  
ie  
m  
ui  
a-  
a,  
x-  
u-  
m  
n-  
i-  
el  
o-  
ur  
i-  
ie  
4-  
a-  
m  
ab  
a-  
es  
ir,  
n-  
m  
r-  
u-  
t,

tat, quod nonnulla ecclesie Romanæ placita & imprimis transubstantiationis dogma oppugnare ausus fuerit. Tertius denique classis reservavit *Tertullianum*, qui diserte lib. contra Hermog. c. 3. scribit, fuisse tempus, quando Filius Dei non esset, & *Lactantium*, qui lib. 2. c. 9. & lib. 4. c. 8. Filio Dei non obscure existentie initium tribuit. Quamvis vero de horum sententia non anxie sibi laborandum censeat, cum Tertullianus ad hæresin desciverit, & Lactantius rerum ecclesiasticarum perquam rudis ad Rhetores potius, quam ad Scriptores ecclesiasticos referendus videatur; nonnulla tamen, quæ ad utriusque excusationem faciunt, in medium proferre non pigratur. Observat enim, *Tertullianum* sententiam illam non tam ex animo, quam ἀγωνιστικῶς & contentiose in certamine cum adversario protulisse; cum ex aliis locis constet, *Tertullianum* æternitatem Filii agnovisse, etsi nonnunquam inter λόγον quatenus Ratio Dei dicitur, & quatenus Sermo, distinguat, & priori tantum respectu Filio Dei æternitatem tribuat. Unde Autor noster concludit, *Tertullianum* fundamentum quidem hujus doctrinæ recte tenuisse, sed super illo ligna, scænum, stipulas ædificasse, ideoque in ejus scriptis aureas quidem doctrinæ catholicæ venas, sed scoria admixtas deprehendi. De *Lactantio* notat, quod loca illa corrupta & adulterata videantur, cum aliis in locis vestigia sanioris in hoc articulo doctrinæ cernere liceat.

In sectione quarta, quæ de subordinatione Filii ad Patrem agit, varia primum e Patribus testimonia adducit, quibus Patrem Filii principium, causam, autorem, radicem, fontem & caput asserunt. Deinde Filium Dei perperam *Αυτόθεον* a nonnullis appellari, probare contendit; nisi per *Αυτόθεον* nihil aliud quam ipsissimum verum Deum intelligant. Imprimis autem symbolum Nicænum target, in quo Filius Dei non *Αυτόθεος*, sed Deus de Deo nominatur. Et cum *Johannes Calvinus*, quem, etsi tacito ipsius nomine, principium & antesignanum eorum vocat, qui Christum *Αυτόθεον* recte dici propugnant, autoritatem Nicænæ synodicelever, & non solum Patres illius concilii fanaticos appellet, sed etiam illorum symbolum ob battologiam carmen potius cantillando aptum, quam formulam confessionis esse, dicat, acriter in eum insurgit, & piam juventutem serio cohortatur, ut a spiritu sibi caveat, ex quo talis  
profe-

profecta fuerint. Deinde ostendit, ecclesie Doctores, etsi ratione *Φύσεως* omnimodam Patris & Filii æqualitatem agnoverint, tamen ratione originis Patrem Filio majorem agnovisse. Ad ea vero loca, in quibus Patres Filii immensitatem, adeoque etiam æqualem cum Patre naturam negasse videntur, prolixè respondet, & tandem, cur ecclesie Doctores doctrinam de subordinatione Filii ad Patrem cognitu credituque necessariam statuerint, ostendit.

**JOHANNIS PAULINI OLIVEKRANS TABU-**  
*la in Hugonis Grotii de Jure belli ac pacis libros, e-*  
*ditæ a Simone Henrico Musæo D. & Juris nat. ac gens. in*  
*Acad. Kiloniensis Professore.*

Kiloni, typis Joach. Reumanni, 1688, in fol.

**I**n signem tabularum; quibus res dispersæ contrahuntur, & prolixiora volumina in arctum coacta apteque disposita oculis sistuntur, esse utilitatem, vix dubitare licet, siquidem per eas haud contemnenda memorie adminicula conciliantur: quibus haud opus est in istis tractationibus, quæ facili perspicuoque contextu dispositæ *αυαρεγφιας* non desiderant opem. Hugonis Grotii de jure belli & pacis admirandum opus, quanquam pulchre dispositum, quia tamen, consente Bœclero, tale est, ut non per particulas decerpi, sed totum pernosci debeat, si quis id velit cum successu tractare, quin tabulis ejusmodi compendariis instrui utiliter possit, non ambigendum. In eoque studio operam posuit nescio quis *praclarus Vir*, cujus tabellas Grotianas, a Barone Boineburgio sibi missas, Commentario suo ad Grotii librum primum subjecit Bœclerus. Hujus vestigia, secutus *Matthias Biorenklovius* Consiliarius Suecicus, in eodem tabellarum Grotianarum concinnandarum studio industriam suam exercuit, quas Jo. Phil. Mullerus evulgavit. Sed cum admodum concisæ istæ sint, Gener illustris istius Viri, dignitate ei æqualis *Johannes Paul. Olivekrans* pleniores instruxit: quas ab ipso nactus Dn. Musæus evulgandas duxit, præmissa generali omnes libros & capita recensente tabella, quam ipse Grotius confecerat & *Biorenklovio* Parisiis A. 1648, tradiderat. Beneficii in se collati, quod

ad plures jam derivavit, memorem & gratum ut se probaret doctissimus Editor, vitam laudesque illustris tabularum Auctoris, *Consilarii Cancellaria Regia & Secretarii Status*, plurimis legationibus functi, ac anno 1681 a Serenissima Regina Christina ad *Consilarii* munus adsciti & *Generalis omnium suorum Dominiorum Gubernatoris* constituti, oratione panegyrica, hoc ipso anno Kilonii habita, exposuit, quam tabulis subjectam cum iisdem in publicum emisit.

**JOANNIS TORRE, NOBILIS LUCENSIS, EX  
supremo consilio Ducis Parm. & Plac. de Successione  
in Majoratibus & Primogenituris Italia, Tractatus.**

*Tripartitus.*

Lugduni, sumptibus Anissoniorum, Jo. Posuel & Cl. Rigaud,  
1688, in fol.

**U**Tut haud defuerint, qui nobilissimam de Majoratibus ac Primogenituris materiam eruditis commentariis ac tractatibus illustrarent, quorum, præterquam quod alioqui satis innotuerunt, catalogus ad calcem præfationis hujus libri recensetur: negari tamen nequit, quin plerorumque eorum scribendi propositum a scopo, quem in concinnando hoc opere Autor noster sibi præfixit, luculenter satis discrepet. Hic videlicet nequaquam universam materiam Majoratus aut Primogenituras concernentem complecti, aut quid hac in parte juris obtineat singulis in locis, edocere, sed successionem duntaxat in Majoratibus & Primogenituris Italix suæ prosequi laborioso hoc opere annisus est: unde etiam posthabita fere ea Majoratus specie, quæ legem scriptam pro origine & fundamento habet; utpote in Italia admodum infrequenti; eam potissimum persecutus est, quæ hominis dispositioni, partim & præcipue in ultimis voluntatibus, partim actibus & contractibus inter vivos declaratae ortum debet: tametsi ea propter non omiserit sparsim sed breviter data occasione innuere, quid in hoc vel illo juris articulo Hispanorum, Gallorum, Siculorum, aliorumve moribus obtineat. Aniam pertractandi hocce thema hanc fere fuisse narrat, quod experientia didicerit, quam vario & inconstanti eventu in Italicis Tribunalibus nunc frequentissimæ super talismodi successionebus  
*lites*

lites passim decisæ ac definitæ hæctenus fuerint, ut modo natu major, modo primogenitus, aliquando patruus, nonnunquam nepos super eadem pene facti circumstantia victor evaserit. Studio proinde indagandæ veritatis sese ait in causas litigantibus damnosæ istius discrepantiæ inquisivisse, per plurium annorum curriculum; nec aliunde tandem eam plerumque resultare perspexisse, nisi ex ambiguitate vocum, Majoratus aut Primogenituræ; qua nempe evitata ut plurimum res decisu prompta evadat. Huic vero fini certam hæc, invariabilem ac fundamentalem regulam observandam jubet; nimirum Majoratum in genere consideratum tres dispositionum species subalternas continere: *primo* quidem Primogenituram propriam & veram, in qua juxta regulas Majoratus Hispaniæ, (in hoc enim regno Majoratus & Primogenitura nil differunt,) sit succedendum, attendita prælatione successiva lineæ, gradus, sexus & ætatis; *porro* Majoratum similiter proprium & regularem, in cujus successione respiciatur primo gradus, postea sexus, & ultimo ætas; *denique* Majoratum improprium & irregularem, in quo nulla habita ratione lineæ vel gradus, sexus & ætas sit præferenda. Atque huic divisioni si inhæreatur, causam veritatis facilius posse expediri tradit, quam quidem si juxta communem Doctorum scholam duæ tantum statuantur successione hujusmodi species, primogenitura nempe, & majoratus irregularis, quem illi saltuarium plerumque vocitant ex eo, quod successio saltat quasi ab uno seniore familiæ ad aliud. Quinimo hanc ipsam methodum ad hoc fere a Dd. adinventam & innotam existimat, ut hoc pacto facilius clientulorum necessitatibus deservirent: cum alioqui tantum absit, ut Majoratus ille saltuarius altero isto regulari potior habendus sit, ut verius pro hoc, non autem pro illo militet præsumptio; quapropter si verba Testatoris ambigua sint, an loquantur de primogenitura, an de majoratu, & quam rursus hujus specie, statuit, dispositionem in dubio interpretandam magis pro majoratu regulari, quam aut primogenitura, aut majoratu saltuario, eo quod, duæ hæc species magis a jure communi, quam tertia illa, recedant. Cæterum tripartitum hunc Tractatum esse, ipsa rubrica loquitur, in tria nempe distincta volumina digestum, In *prima* parte capitibus 41. constante, ipsa hujus doctrinæ fundamenta jaciuntur, & quæstiones in causis talibus moveri solitæ prolixè &



lixæ & operose expediuntur: variæ dispositionum istiusmodi species exponuntur, & quomodo earum quælibet vel expresse vel tacite ex conjecturis inducta censeri debeat, traditur: admixtis etiam alicubi integris aliorum doctorum virorum discursibus super punctis quibusdam habitis, inter quos & nonnulli Italico idiomate scripti comparent. Pars *secunda* exhibet 66 Quæstiones selectas, super celebrioribus partis primæ articulis, coram variis tribunali- bus plerumque per Autorem ipsum discussas, per modum Consilii seu Responsi. Nec putandum est, ac si Consilia hæc unice primogeni- turas aut majoratus concernant: plura enim ex illis alias quoque materias juris respiciunt, aut diversas plane, aut saltem ad generalia modo doctrinæ de successione capitula reducendas. Præterea se- cundo huic Tomo velut superpondii loco adduntur sex Responsa Læzii Boscoli, Consiliiarii intimi & Secretarii Status in aula Parmen- si; quæ ipsa nempe ob materiæ aliqualem affinitatem inserere Noster consultum duxit, aurea ea vocitans ob elaborationis præstantiam & soliditatem; agunt vero de capitibus quibusdam ad doctrinam de feudis, emphyteusim item & usumfructum spectantibus. In par- te *tertia* continentur 76 Decisiones selectiores, ad tractatas in antecedentibus materias pertinentes, easque tum confirmantes, tum illustrantes; editæ in diversis Italiæ Tribunalibus ac Rotis celebri- oribus: e quibus utus plurimæ nunc primum lucem adspiciant pu- blicam, multæ tamen itidem admiscentur, quæ dudum editæ ac ty- pis impressæ fuerunt; ad quarum cujuslibet frontispicium non omisit Autor ingenue annotare, ubinam alias legatur & impressa re- periri valeat. Neque hæc etiam decisiones universæ speciatim ad majoratus collimant, sed pleræq; ad fideicommissa tantum vulga- ria: non tamen ideo alieni quid se admisisse Noster autumat, eo quod majoratus ipsi, Italici maxime, fere fideicommissorum spe- cies sint. Quemadmodum vero in singulis operis hujus partibus quæstiones resolvuntur casusque deciduntur haud vulgares, ita non abs re foret, ex iis potiores decerpere & benevolo lectori hic com- municare: attamen cum plerique istorum casuum prolixioribus stipati circumstantiis sint, quam ut succinctam ejusmodi, qualem modo nostrum institutum patitur, relationem admittant, paucio- res, quam alias libri moles exposceret, speciminis loco hic attulisse  
suffici-

sufficiet. In *P. l. cap. 5. §. 4.* famosam illam quæstionem, an in successione majoratus pater excludat agnatum transversalem, an vice versa, Autor ita definit, ut patrem, non quidem uti talem, sed uti in eadem linea existentem, potiore putet, nisi concurrat cum persona Testatori, majoratus auctori propinqua, eo quod hanc verosimiliter prædilexisse censendus sit. In *ej. cap. §. 8.* quæsitum, an emphyteusi concessa alicui pro se & descendantibus masculis usque in quartum gradum inclusive, & hujus dein pronepote defuncto, extincta sit emphyteusis ad directum dominum devoluta, an vero pronepotis filius adhuc admittendus: & admittendum eum esse, laudo arbitratorum definitum legitur, neque adeo primum acquirentem in computatione generationum comprehensum putari. *P. l. c. 25. §. 11.* statuitur, præceptum testatoris, ut succedens ferat nomen & insignia ipsius, non per se ita efficax esse, ut excludat feminas & natos ex iis masculos. *Ej. cap. §. 25.* masculis ad successionem vocatis, masculum ex femina excludere feminam ex masculo, non tantum quando dispositio facta sit favore masculinitatis, sed & cum favore agnationis. *P. l. c. 26. §. 2.* majoratu in favorem secundogeniti filii introducto, & hoc dein una cum descendantibus extincto, successionem deferri non tertio genito, sed primogenito. *Part. II. qu. 4.* respondetur ab Autore: fratris, qui fideicommissum familiæ renunciavit, filium patre etiamnum vivente posse jure representationis adspirare una cum patris ad fideicommissum, cui pater renunciavit. *P. 2. qu. 7.* eum qui succedit in primogenitura fideicommissaria, utut successorem particularem, teneri stare locationi ab antecessore factæ. *P. 2. qu. 10.* agnatum, licet mente captum, non excludi per remotiorem a fideicommissum, quod non habeat annexam dignitatem, utut ad conservationem familiæ & intuitu agnationis relictum sit: cui tamen Auctoris opinioni in *seq. qu. 11.* contrarium respondet *Horatius Battaglia* Advocatus Bononienis. *P. 2. qu. 16.* habetur, substitutionis filio factæ eum in casum, si absque filiis masculis legitimis & naturalibus decessisset, conditionem non idem extincto videri, si hic filiam feminam reliquisset. *P. 2. qu. 36.* fideicommissum inde non involvi, quod heredibus institutis filii ipsorum a testatore substituti sint, nisi simul addita sint verba tractum temporis successivum & perpetuitatem innuentia. *P. 3. Decis. 25.* judicatur

lixæ & operose expediuntur: variæ dispositionum istiusmodi speci-  
 es exponuntur, & quomodo earum quælibet vel expresse vel tacite  
 ex conjecturis inducta censeri debeat, traditur: admixtis etiam  
 alicubi integris aliorum doctorum virorum discursibus super pun-  
 ctis quibusdam habitis, inter quos & nonnulli Italico idiomate  
 scripti comparent. Pars *secunda* exhibet 66 *Quæstiones selectas*,  
 super celebrioribus partis primæ articulis, coram variis tribunali-  
 bus plerumque per Autorem ipsum discussas, per modum Consilii seu  
 Responsi. Nec putandum est, ac si Consilia hæc unice primogeni-  
 turas aut majoratus concernant: plura enim ex illis alias quoque  
 materias juris respiciunt, aut diversas plane, aut saltem ad generalia  
 modo doctrinæ de successione capitula reducenda. Præterea se-  
 cundo huic Tomo velut superpondii loco adduntur *sex Responsa*  
 Lazii Boscoli, Consilarii intimi & Secretarii Status in aula Parmen-  
 si; quæ ipsa nempe ob materiæ aliqualem affinitatem inserere Noster  
 consultum duxit, aurea ea vocitans ob elaborationis præstantiam  
 & soliditatem; agunt vero de capitibus quibusdam ad doctrinam  
 de feudis, emphyteusim item & usumfructum spectantibus. In par-  
 te *tertia* continentur 76 *Decisiones selectiores*, ad tractatas in  
 antecedentibus materias pertinentes, easque tum confirmantes, tum  
 illustrantes; editæ in diversis Italiæ Tribunalibus ac Rotis celebri-  
 oribus: e quibus utut plurimæ nunc primum lucem adspiciant pu-  
 blicam, multæ tamen itidem admiscentur, quæ dudum editæ ac ty-  
 pis impressæ fuerunt; ad quarum cujuslibet frontispicium non o-  
 misit Autor ingenue annotare, ubinam alias legatur & impressa re-  
 periri valeat. Neque hæc etiam decisiones universæ speciatim ad  
 majoratus collimant, sed pleræque ad fideicommissa tantum vulga-  
 ria: non tamen ideo alieni quid se admisisse Noster autumat, eo  
 quod majoratus ipsi, Italici maxime, fere fideicommissorum spe-  
 cies sint. Quemadmodum vero in singulis operis hujus partibus  
 quæstiones resolvuntur casusque deciduntur haud vulgares, ita non  
 abs re foret, ex iis potiores decerpere & benevolo lectori hic com-  
 municare: attamen cum plerique istorum casuum prolixioribus  
 stipati circumstantiis sint, quam ut succinctam ejusmodi, qualem  
 modo nostrum institutum patitur, relationem admittant, paucio-  
 res, quam alias libri moles exposceret, speciminis loco hic attulisse  
 suffici-

sufficiet. In *P. I. cap. 5. §. 4.* famosam illam quæstionem, an in successione majoratus pater excludat agnatum transversalem, an vice versa, Autor ita definit, ut patrem, non quidem uti talem, sed uti in eadem linea existentem, potiorem putet, nisi concurrat cum persona Testatori, majoratus auctori propinqua, eo quod hanc verosimiliter prædilexisse censendus sit. In *ej. cap. §. 8.* quæsitum, an emphyteusi concessa alicui pro se & descendantibus masculis usque in quartum gradum inclusive, & hujus dein pronepote defuncto, extincta sit emphyteusis ad directum dominum devoluta, an vero pronepotis filius adhuc admittendus: & admittendum eum esse, laudo arbitratorum definitum legitur, neque adeo primum acquirentem in computatione generationum comprehensum putari. *P. I. c. 25. §. II.* statuitur, præceptum testatoris, ut succedens ferat nomen & insignia ipsius, non per se ita efficax esse, ut excludat foeminas & natos ex iis masculos. *Ej. cap. §. 25.* masculis ad successionem vocatis, masculum ex foemina excludere foeminam ex masculino, non tantum quando dispositio facta sit favore masculinitatis, sed & cum favore agnationis. *P. I. c. 26. §. 2.* majoratu in favorem secundogeniti filii introducto, & hoc dein una cum descendantibus extincto, successionem deferri non tertio genito, sed primogenito. *Part. II. qu. 4.* respondetur ab Autore: fratris, qui fideicommissum familiaræ renunciarat, filium patre etiamnum vivente posse jure representationis adspirare una cum patruis ad fideicommissum, cui pater renunciarat. *P. 2. qu. 7.* eum qui succedit in primogenitura fideicommissaria, utut successorem particularem, teneri stare locationi ab antecessore factæ. *P. 2. qu. 10.* agnatum, licet mente captum, non excludi per remotiorem a fideicommissum, quod non habeat annexam dignitatem, utut ad conservationem familiaræ & intuitu agnationis relicto sit: cui tamen Auctoris opinioni in *seq. qu. 11.* contrariam respondet *Horatius Battaglia* Advocatus Bononiensis. *P. 2. qu. 16.* habetur, substitutionis filio factæ eum in casum, si absque filiis masculis legitimis & naturalibus decessisset, conditionem non idem extitisse videri, si hic filiam foeminam reliquisset. *P. 2. qu. 36.* fideicommissum inde non involvi, quod heredibus institutis filii ipsorum a testatore substituti sint, nisi simul addita sint verba tractum temporis successivum & perpetuam innoventia. *P. 3. Decis. 25.* judi-

catur, institutis duobus heredibus & eorum descendentibus masculis, & si hi demum deficient, foeminis substitutis, si postea contingat, masculos unius harum linearum deficere, foeminam ex eadem linea superstitem excludere masculos alterius lineae, adeoque inter institutos duarum linearum masculos non censi introductam reciprocam linealem. *P. 3. Decif. 37.* testatorem, si revocet testamentum cum declaratione, quod velit intestatus decedere & bona sua relinquere iis, qui secundum loci *statuta* ab intestato vocentur, putari instituisse venientes ab intestato, adeoque hos succedere ex provisione testatoris & non legis, & sic excludere ratione bonorum etiam alibi sitorum hos, qui jure communi quidem simul successuri essent, at per statuta loci, ubi ille mortuus, ab hereditate arcentur: quae ipsa tamen Decisio ab eadem Rota postmodum revocata per contrariam sententiam perhibetur *Decif. 46.* Atque haec jam per compendium recensuisse satis erit; e quibus si forte nonnulla cuiddam paradoxa videantur, eorum deductio copiosissimis allegatorum rationumque cumulis suffulta in opere ipso requiri poterit: sane singula etiam minima asserta tam numerosis doctorum manipulis stipata comparent, ut inde non minus, quam ex locupletissimo indice operi subjuncto, indefessa Autoris industria & ferrea velut patientiae testimonium certissimum capi queat.

### CONJECTURÆ DE PERPETUO AZYMORUM

*usu in ecclesia Latina vel saltem Romana, qua occasione vox Fermenti alique veteres ecclesiastici ritus declorantur. Autore Joanne Ciampino, Magistro Breviarum Gratiae ac in utraque Signatura Referendario.*

Romæ, ex typographia Joh. Jacobi Komarck, 1688, in 4.

**D**E perpetuo azymorum in S. Eucharistia apud Romanos usu acturus celeberrimus Auctor, primum quid *Michael Cerularius* & *Nicetas Pectoratus* Latinis in hac causa objecerint, & quid Latinae ecclesiae nomine *Leo IX.* ejusdemque legatus *Humbertus*, nec non *Autor* quidam *anonymus* tomo 27. bibliothecae Patrum editus Graecis responderint, exponit, subjuncto brevi Scriptorum indice, qui

ante concilium Florentinum de azymis egerunt. Deinde qualis panis apud ethnicos Romanos primitivæ ecclesiæ tempore usitatus fuerit, fermentatusne an azymus, disquiri, & *Plinii, Celsi, Galemi* etiorumque testimoniis in medium allatis colligit, quamvis tam fermentati quam azymi usus per duo prima ecclesiæ secula Romæ viguerit, frequentius tamen azymum quam fermentatum, saltem a tenuioris fortunæ hominibus, quales plerique Christiani tum temporis fuerint, reficiendo corpori adhibitum fuisse. Postea ut ecclesiam Latinam singulis seculis in azymis sacra mysteria celebrasse probet, ex primo Christum & Apostolos, ex secundo *Tertullianum*, ex tertio *Cyprianum*, ex quarto *Gaudentium & Ambrosium*, ex quinto *Augustinum & Leonem M.* ex sexto *Venantium Fortunatum & Gregorium M.* ex septimo Patres concilii Toletani A. 693. celebrati, ex octavo *Egbertum Eboracensem*, ex nono denique *Rabanum Maurum & Walafridum Strabonem* adducit.

Cum vero huic sententiæ, quæ ab ipso nascentis ecclesiæ exordio perpetuum in Romana ecclesia azymorum usum viguisse asserit, obstare videatur, quod in decretis Romanorum Pontificum *Melchisedis & Siricii*, nec non in epistola *Innocentii I.* ad Decentium, fermenti mentio occurrat, quid in his locis fermenti nomine veniat, prolixè discutit, & varias de hac controversia Scriptorum conjecturas tanto agmine producit, ut iis etiam peculiarem quandam classẽ eamque primam concedat, qui oblata differendi de fermento occasione hunc scrupulum vel leviter attigerunt, vel plane intactum reliquerunt. Altera classis eos complectitur, qui fermenti voce S. Eucharistiam notari censuerunt, ut *Espencans, Latinus, Sirmondus, Bona, & Lupus*, etsi non omnes eandem appellationis rationem agnoscant, & nonnulli non a pane fermentato, sed ob alias causas S. Eucharistiæ fermenti nomen obtigisse tradant. In tertia classe comparent *Cusanus, Baronius, Binius, Raynaudus, Macedo, Altaferra, & Cabassius*, qui eulogias seu panem benedictum quidem, nec tamen consecratum, fermenti voce designari putant. Quarta denique classis eos continet, qui sub vocis hujus larva S. Eucharistiam eo sine velut absconditam fuisse judicant, ne mysteria hæc infidelibus paterent, cum antiquitas id in more fuerit, ut Eucharistiæ Sacramentum ænigmaticis ejusmodi appellationibus involveretur, quam sententiam imprimis *Mabillonius* propugnavit.

Recensitis variis his sententiis, nondum suam ipsius mentem clarissimus Autor aperit, sed prius, quid *Josepbo Maria Thomaso* occasione verusti cujusdam Ordinis Romani, qui in monasterio Benedictino S. Galli manuscriptus extat, in mentem venerit, exponit, & argumenta, quibus *Sirmondus & Bona* fermentatum panem in ecclesia Latina usitatum antiquitus fuisse contendunt, refellere aggreditur.

His igitur præmissis asserit, fideles non ignaros, quod sui majores de eodem pane ab Apostolis benedicto participavissent, ipsos quoque, ut ejusdem panis ab Episcopo consecrati participes fierent, curasse, eoque consilio Pontificem plures Oblatas consecrassse, earumque unam pro ecclesiarum titularium numero in totidem particulas fregisse, easque particulas singulis ecclesiis Acolathorum ope missas fermentum appellari, quia Presbyteri titulares has a Pontifice consecratas particulas cum suis Oblatis commiscuerint. Porro ait cujuslibet ecclesie Presbyterum particulam a Pontifice missam ejusque consecratione in Corpus Domini mutatam, antequam ea frueretur, sacro calici injeçisse, & mox etiam ex sacro calice aliquid Sanguinis Dominici, in calicem majorem seu ministerialem, in quo vinum non consecratum pro confirmando populo fuerit, transfudisse, ut omnes fideles Presbytero subjecti quodammodo missi a Romano Pontifice fermenti participes redderentur. Postea ritum illum, quo vinum consecratum cum non consecrato miscetur, prolixius ex antiquis missalibus describit, & cum in calendario Romano, *Johannis Frontoni* opera A. 1652 Parisiis edito, ad sabbatum ante Dominicam Palmarum legatur: *sabbato datur fermentum in confessorio Lateranensi*; quale fermentum illud fuerit, primum ex *Frontoni*, deinde ex sua, & postremo ex *Josephi Maria Thomasi* sententia recenset.

Disceptationibus his finitis, sententiam *Amalaris Fortunati* de immisione duarum particularum sacri panis in calicem, nec non *Beletii & Durrandi* judicium super mixtione Corporis Dominici cum vino non consecrato in die Parasceves memorat, quæstionem insuper movens, an antiquitus Acoluthis sacratissimam eucharistiam deferre permissum fuerit? Tandem, ubi de Ordine Romano & de antiqua voce *Rogæ* disseruit, finem huic tractatui imponit. Cæterum post has scriptorum suorum primitias, pleniorẽ ingeniũ sui messem *Ciampius*





emplo tractatum *de fœdere Cameracensi* contra Venetos inito confirmat, in quibus a *Margaretha Austriaca* induci se passus sit, ut rei Gallicæ noceret, aucta ultra dimidium Pontificum potentia temporali, & aditu Germanis in ducatum Mediolanensem facto, deserto etiam Carolo Gelriæ Duce, fidissimo Gallorum socio. His Regis, qui nunc rerum potitur, consilia & acta opponit, eumque extollit, quod neque ad interioram amicitiam, neque ad summi ministerii auctoritatem quenquam ex suis admiserit, & longe circumspectius in pacificatione Neomageni versatus sit, utilitate Regni sui ubique præclare observata, præsertim in commutatione *Friburgi* Brisgavorum, cum *Philippico* ad Rhenum munimento, uti in pacificatione Westphalica in reservata facultate succurrendi Principibus Germaniæ, si qui vim paterentur. Non minus laudat, quod Hispanis *comitatus Burgundia*, & Gallo-Belgiæ provinciæ ademta fuerint, quarum viribus bis in summum periculum adducta sit Gallia; semel nempe Caroli V tempore post stragem Gallorum ad *Fannum Quintini*, dein sub Ferdinando II. cum *Gallafium* non nisi fluminum exundationes retardassent, quo minus cum collecto in illis partibus quadraginta millium exercitu, in Galliam irrumperet. Addit in augmentum gloriæ, quod auspiciis Gallicis restituta fuerint Suecis insignia loca in Germania iis ablata. Isthæc durantibus inter Germaniam & Galliam induciis, quæ nunc urgentibus utriusque gentis fati, ex improvise ruptæ sunt, scripta, considerationem forte aliquam ex recordatione præteritorum, & conjectatione futuri inveniunt.

Historiæ ipsius, quam ab anno 1498 ad mortem usque Ludovici anno 1514. (Gallico ejus temporis more a festo Paschatis numerato.) neque seriem, neque epitomen tradere hic possumus. Ex multis gravibusque scriptoribus cognosci illa potest, & propter magnos variosque casus legi repetique meretur. Intra annos enim haud multos, quibus Ludovicus XII regnavit, tot illustrium bellorum, fœderum & congressuum inter Reges & Principes exempla, quot vix in alio & longiori regno, reperiuntur: neque politica solum negotia, sed & ecclesiastica maximi momenti, partem hujus historiæ faciunt. Regis enim hujus, imo maxime Cæsaris *Maximiliani I* cura & auctoritate *concilium Pisanum* convocatum fuit, corrigendis

*Jubi*

versio in librum Gallicum, in quo Cardinalium *Ambrosii & Rœbelii* acta comparantur, & in *Bembum*, de quo dicere cœpimus, quem invidi in Gallos animi, imo & mendacii accusat. In *Tomi III* præloquio opinatum se esse fatetur, vix extra bibliothecam regiam reperiri orationem *Pompeji Columnæ* adversus Julium II, imo & anteriores Pontifices, ad primatios quosdam ex civibus Romanis anno 1511 habitam. Agnoscit tamen eam a Vicquesfortio nuper editam, & libro, cui *Thuani restituti* titulum fecit, præmissam esse. Ipse vero (quod hic, & olim Guicciardinus neglexerint) causas sibi aperiendas esse duxit, quæ Columnam ad acerbitatem illius declamationis per-moverint, illasque in præfatione hac luculenter exponit. Addit deinde quædam ex epistola *Leonardi de Porta*, de causis infelicitum belli Gallici sub Ludovico XII eventuum, quibus sua quædam annectit. Dissertit ibidem de *Ludovici Tremollii* pacto, insolenti quidem ausu, sed magna cum rei Gallicæ utilitate anno 1515 cum Helvetiis in castris ad *Divionem* inito, cujus exemplum fide dignum a senatore quodam Divionensis curiæ mactus, in fine operis fol. 547 produxit. Apologiam denique, illamque perbreve subjecit adversus *Larroquii* novas accusationes contra librum suum primum de hæresibus editas, quas nuper in Actis hujus anni p. 249 recensuimus. Rege-rit nempe, quod jam A. 1687 Burneto regesserat (vid. Act. d. l. p. 24) nihil sibi ex historia de *Viclefo* valide objici posse, cum illa sibi furto subducta, & se inscio multa que cum interpolatione Lugduni publicata fuerit, multato ea de causa bibliopola. Etiam *Anecdota Florentina* (ex quibus secundum accusationum caput formatur) se invito in Batavos delata, ibique mendosissime excusa fuisse, & mirandum esse, cur ea Larroquius invaserit, cum nihil contineant, quod ad religionis controversias pertineat, & quicquid ille speciatim infectatur, ex *Pauli Jovii* illustrium virorum elogiis, satis-notis, desumptum sit. De epistola *Hozierii* respondendum sibi esse negat, (ex qua tertiam objectionem sibi factam esse ait,) quia is apud illustrem *Menagium* aliosque fide dignos professus sit, se ita non scripsisse, ut in Larroquii libro refertur.

Hæc ex præloquiis adducenda esse existimavimus; addimus quædam ex appendice operis, quæ Autor eo rejecit, ne seriem rerum interrumpere. Consistunt ea in relatione de quibusdam inter-tioris

terioris vitæ Ludovici Regis actionibus, quas laudibus prosequitur. Inter eas est præconium castitatis, quam correctæ, cui juvenis indulserat licentia, in conjugio sancte dicitur coluisse; tum magnæ & viro ac Principe Christiano dignæ lenitatis in condonandis offensis, ita quidem, ut nomina eorum, quos privatus inimicos habuerat, Rex factus cruce rubra ea de causa signaverit, ut crucis Christi recordatione illis tanto promptius ignosceret. Justitia ejus & fides in servandis pactis etiam cum damno singularis fuit, ita ut ab Italis eo irrideretur, quod Italiæ totius æterium A. 1507 neglexerit, cum vires & occasionem ejus adquirendi haberet. Egregia est *Varrillasi* sententia, qua Tomo I. Lib. IV. p. 517. æterna gloria dignum Regem hunc judicat, quod acquisitionem illam pariter & ultionem in Hispanos & Italos fœderis violatores omiserit: *erat enim* (conquerant) *victor*, ait, *Christianus, non paganus; & licet prætextus, imo causas, successus suos urgendi haberet, jus tamen gentium & formulas legum servare voluit, ne vim inferret, non postulat a prius satisfactio, & admissis alterius partis excusationibus.* Eundem juris & honesti zelum ostendit in custodienda disciplina militari, aut si hanc tenere non posset, in resarciendo damno innocentibus illato. *Parlamentum* Parisiense & *Cameram*, quam vocant rationum, singulis hebdomadibus plus una vice frequentasse dicitur, ut quid ageretur, perspiceret, & Senatores ad integritatem & diligentiam excitaret. Nullum in iis crimen, neque speciem ejus toleravit, ita ut repertos aliquando, qui pila in sphæristerio luderent, Senatores loco moturum & in satellitum numerum redacturum se esse minatus fuerit. His & aliis egregiis factis primus inter Principes Christianos *Justi* cognomentum meruit. Pietatis ejus & religionis in colendo Numine insignia testimonia referuntur, reverentiæ etiam in ordinem Ecclesiasticum. Licet enim cum Julio Pontifice ita collisus esset, ut non scriptis solum, sed & cuso nummo, (cujus notissimam inscriptionem Autor libro ultimo p. 533. refert) excidium Romæ, quam Babylonem vocabat, intentare videretur; ita tamen mentem suam explicasse dicitur, ut non nisi ambitionem & vitia Cleri correcturum se esse profiteretur. Nihil etiam ex Ecclesiæ bonis usurpavit, neque in hoc Philippum VI. prædecessorem suum imitatus est, ut Autor observat. Fortitudinis militaris magna dedit specimina;

Ppp

mina;

mina; in rebus adversis contra hostes tot foederatos admirabili fuit constantia. Habuit & alias dotes, eloquentiam, conversationem elegantem, humanitatem majestati non officientem, literatum tincturam quandam, nec exiguum in literatos propensionem. Tenacitas ei obicitur, quæ etiam theatri licentia, dissimulante illo exagitabatur; sed excusari posse videtur necessitate & injuria temporum suorum. Negligere tamen etiam pecuniam didicerat: sub initium certe Regni oblatum tremolium millium aureorum donativum recusavit, & tributorum modum, quem antecessor invexerat, partim ad trientem, partim ad dimidium reduxit: unde haud immerito patet populi habitus, maximusque concursus ad templa factus est, quoties adversi aliquid ei contingeret, & diu memoriæ ejus dulcedo sub successoribus duravit, quibus non eadem moderatio fuit. Ex apophthegmatibus ejus inter alia non incita hæc annotavit Auctor: *amor Rex est juvenum, sed senum tyrannus. Plebs spoliata est nobilium & militum, sed hi sunt demonum præda. Nobiles in provinciis Diomedis & Aethonis fatum habent; devorantur enim ab equis & canibus.* Objicientibus, quod subditos nimium sineret opulentos esse, respondit: *bonus pastor nunquam nimis pinguefacere suas oves potest.* Celeberrimum est, & ut Auctor haud male sentit, ab annis mille nihil melius dictum apparet, quam id, quod omnes ut memorabile exceperunt, cum incitatus ab aliquibus in Tremolium, a quo in regno præcedenti prælio victus, & inde regis custodiæ integro triennio inclusus fuerat, respondisset, *Regem Gallia vindicare non debere injurias Duci Aureliano* (hoc enim titulo ante adeptum regnum utebatur) *illatas.* Post ista de rege, minister ejus amicissimum charissimumque *Georgium Ambosum* (præter ea quæ in contextu historiarum satis libere aliquando tradidit) Auctor describit: ut Regis, antequam ad regnum eveheretur, favorem magna fidelitate in rebus ejus adversis sibi paraverit; ut dissolutionem primi matrimonii, quod Ludovicus parum felix habebat, Romæ impetraverit, ipse Cardinalitia purpura in eò negotio ornatus. Laudat ejus continentiam, quod nullum unquam beneficium a Rege postulaverit, multis tamen ipsius liberrimo arbitrio cumulatus; quod Archiepiscopatus Rotomagensis reditu non nisi tertiam partem in suos usus, reliqua in publicos, aut pauperum sustentationem con-

verte-

repperit; quod intercessione sua rigorem Regis, in male licet meritis, saepe temperaverit, aut obstinationem ejus (quædam enim aliquando, & maxime cum Helvetiorum societatem exigui æris causa, post mortem Ambosii, magno cum malo suo amitteret, in eo reprehendebatur) flexerit. Literatorum etiam patronus & regionum stipendiariorum procurator fuit, inter quos nominantur *Robertus Gaguius*, *Michael Ritus*, *Cælius Rhodiginus*, *Clandius Seiffelius*, *Paulus Emilius*, *Lascaris Græcus*, tum celebres Jcti *Jason*, *Decius* & *Curtius*. Cupiditatem Pontificatus, qua Ambosius agitabatur, multorum incommodorum causam fuisse non negat Autor, neque Julius II securam sibi possessionem Sedis esse putavit, donec ille viveret, ideoque obitum ejus ut Rex ægerime, ita Pontifex lætissime tulit. Secesserat Ambosius paulo ante mortem in *Cælestinorum Lugdunensium* coenobium, quietem querens, fugamque a negotiis aulæ, quam suis in testamento valde commendavit, si honori & conscientiæ consulerent, & pauperibus magis quam illis prospexit. Tædium aulicæ potentæ vitæque testatus est, cum assistenti sibi monacho, qui *Johannes* vocabatur, sæpius diceret: *optare se, ut semper frater Johannes fuisset.*

**COMPENDIUM DIALECTICÆ JURIS**  
*ex octo Libris Topicorum Aristotelis, ejusque de Elenchis Sophisticis concinnatum, materiis Juridicis illustratum &c. Autore Johanne Henrico Pott, Phil. & U. J. D.*  
*nec non Supr. Regim. Saxo-Jenensis Advoca-*  
*to Ord.*

Jenæ, apud Joh. Bielckium, 1688. in 8.

**D**ialecticæ Artis usum in studio Jurisprudentiæ, non olim Cicero tantum in suo de claris oratoribus Dialogo magnopere commendavit, verum & nostro ævo agnoverunt multisque documentis confirmarunt clarissimi Scriptores, *Nicolaus Vigelinus*, *Julius Pacius*, *Johannes Neldelius*, *Daniel Osto*, *Matthias Stephani*, *Petrus Cornelius Brederodius*, *Laurentius Neideccerus*, *Udalricus Zasius*, *Johannes Thomas Freigius*, *Martinus Schickardus*, *Cypr.*

*Regnerus*, *Hermannus Vultejus*; *Nicolaus Everhardus*, *Johannes Oldendorpius*: quorum alii *Dialecticam Juris Civilis*, & *Dialecticam Legalem*; alii *Logicam Juridicam*, & *Ideam Juris Logicam*; alii *Locos argumentorum Legales*, seu *Topicam Legalem*, maturo consilio luci publicæ exposuerunt. Eadem præclaræ utilitatis ratione adductum putes Autorem Nobilissimum, ut ipsius, quod nemo forte hæctenus tentaverat, *Stagiritæ Topica* in *Compendium* redigenda, exemplisque ex felici *Juris* fundo partem maximam depromtis, illustranda judicaret. Supponit vero cum *Neldelio*, *Piccarto*, *Becmanno*, *Zeidlero*, aliisque melioris notæ *Logicis*, discrimen apprime necessarium, quod *Dialecticæ* intercedit cum *Analytica*: illam esse dubitandi, hanc demonstrandi artem: illam agere de oblato themate

præfat. pag. 123. 50. 69. ex probabilibus, cujuscunque loci sint, parum de principiis Demonstrationum sollicitam; hanc thema Philosophicum tractare scientificè, illudq; non nisi ex veris, primis, immutabilibusq; examinare principiis, methodo demonstratoria: illam nudo contentam cortice, nunquam ad medullam penetrare; hanc quidvis dijudicare ex propriis intimisque rei visceribus: illam doctrinæ ordine præcedere, hanc subsequi, velut gravis armatura leviolem. Atque cum non temere dictum meminisset ab *Oldendorpio*: *Quemadmodum ignis in silice latet, nec apparet nisi excutiat, ita jus in facti circumstantiis situm, non potest intelligi, nisi subtiliter & artificiose ex locis Topicis investigetur*: cumque ipso juris usu edoctus deprehenderet, *Locos* v. g. a minoribus ad furiosos, prodigos, mente captos; a pacto ad legem, statutum, consuetudinem; a patrono ad parentem, ab usufructuario ad colonum, ab uno contractu ad alium, & mille similes non alio fundamento sustineri, quam comparatione, & similitudine seu analogia, eoque revocari omnes ad unum *Comparatorum* locum posse; pretium operæ facturum se rectissime arbitratus est, si scientiam de arte dubitandi concinnatam ab *Aristotele*, inque *Libris Topicis*, & de *Elenchis Sophisticis* nobis traditam, redigeret in *Compendium*, & quam facili quamque commoda ratione *Loci universi*, & *Elenchi* nominati applicari *Juris Civilis* queant materiis, evidenter ostenderet. Nec enim turpe sibi, aut ab officio *Sapientis* alienum putavit, ἀψευδῆν μὲν αὐτὸν εἶναι ὡς οἶδε, τὸν δὲ ψευδόμενον ἐμπαύσιζεν δύνασθαι, ut in *Elenchorum* dictorum principio *Philosophus* loquitur.

Quoc

Quot libris igitur facultatem hanc complexus olim est Philosophus, tot jam capitibus Compendium hocce distinctum a Jcto legimus & digestum. Quorum *primo* agendum censuit de Dialecticæ præcognitis, genere puta, sine, usu multiplici, objecto, mediisque & organis in genere, quibus copiam argumentorum parandæ causa hæc facultas utitur; ut sunt: Propositiones eligere seu adornare Excerpta, ambigua primum videre deinde distinguere, differentias rerum investigare, & similia analogicæ artis beneficio contemplari; *secundo* excussit loca, problemati Accidentis Simplicis ventilando oportuna: *tertio* Loca Accidentis Comparati: *quarto* Generis: *quinto* Proprii: *sexto* Definitionis: *septimo* Ejusdem & diversi problematis destinata: *octavo* de Interrogantis atque Respondentis officio disserit: *nono* denique de Elenchis Sophisticis cavendis ubique sedulo, dextreque manifestandis atque refellendis, quoties in aliorum scriptis aut sermonibus occurrunt. Nec Locos tantum ordine singulos, sed Locorum etiam theoremata, adhibita quæstionû & responsonum jucunda vicissitudine, sic ubiq; explicat, ut prolixus statim & amplissimus usus, quem in Jure quisque obtinet, exemplis evidentibus declaratus conspiciatur. Ex quo intelligitur, non immerito hoc Dialecticæ Juris compendium, elegantioris Commentarii vicem utilissimo Topicorum operi præstare posse.

*HISTOIRE DE L' EMPRISONNEMENT DE  
Charles IV Duc de Lorraine &c.*

Historia Captivitatis Caroli IV Ducis Lotharingæ &c.  
Coloniz, 1688, in 12.

**D**E captivitate Ducis, quam ab Hispanis per annos aliquot passus est, ex commentariis *Marchionis de Beauvau*, anni superioris mensis ultimo in Actis nostris p. 674 commemoravimus. Iis ex præsentis libello plura addere non licebit. Quamvis enim totam custodiæ historiam promittere videatur titulus, attamen præter anni unius gesta non præstat liber; nec obscurum est, eo tantum intendisse Auctorem, ut causa ageretur Ducis *Francisci*, cujus fides non Hispanis solum, sed Fratri *Carolo* maxime suspecta fuit. Indicat id Dedicatio-

nis ad Carolum V Francisci Filium, Auctor *du Bois*, & sibi abhinc annis quindecim a Duce Francisco libellum fuisse creditum asserit, ut inde cognosceret posteritas, quantæ sollicitudini fuerit Francisco fortuna Caroli. Scilicet Baronem *du Chatelet*, & quem laudavimus *du Bois*, ad aulam Regis Hispaniarum miserat A. 1655 Franciscus, sollicitaturos captivi dimissionem. Quo minus tamen eam a Rege impetrarent, ipse obfuit captivus Carolus. Dum enim illi cohortes Lotharingicas Regi pro libertate Principis paciscuntur, hic secretis mandatis rem aliter disponit, & qui Hispanis erant promissi, in castra Gallorum transeunt milites. Quo facto sollicitationibus Francisci locus porro relictus nullus fuit, sed qui tunc in aula Hispanica restabat, exire iussus est Dominus *du Bois*, Principem Carolo ad pacem usque Pyrenzæ in arce Toletana detento.

### GOTTFRIDI KIRCHII ADMONITIO AD

*Astronomos, de reditu stellæ Bayerianæ in collo*

*Cygni.*

Vid. Act. anni 1687, m. Nov. p. 647.

**P**ostquam anno 1686 variabilem apparitionem hujus stellæ primo animadverti, ab illo tempore, quoties temperies aeris & occasio id permisit, sedulo eam observavi, & intellexi similem esse illi, quæ singulis annis in collo Ceti apparet & evanescit: eo tamen discrimine, quod illa Ceti revolutionem suam circiter undecim; hæc vero Cygni facta computatione a maxima ad maximam apparentem magnitudinem tredecim mensibus absolvat: & quod hæc, propter exilitatem corporis, breviori temporis spatio nudis oculis sit conspicua.

Quoniam vero hæc stella (postquam, per sex menses, ope tuborum meorum optidorum, inveniri non potuit) die 20 Octobris anni tabentis, per tubum octo pedum iterum, & quantum ad meas observationes, tertia vice se conspiciendam dedit; & jam circa finem Novembris in tantam magnitudinē excrevit, ut sperandum sit, eam mox ingruente Decembri nudis oculis conspiciendam fore: de hujus stellæ reditu Astronomos monere non inconsultum duxi.

Observationes incrementi & decrementi dictæ stellæ qui desiderat, consulat Ephemerides meas A. 1688 & 1689, ut & Kalendaria mea



**MENSIS DECEMBRIS A. M DC LXXXVIII. 671**  
ntea dictorum annorum, **Christen, Juden, und Türcken, Kalender** nominata. Novissimas autem observationes alio tempore, aliisque locis L. B. (Deo volente!) communicabo.

## LIBRI NOVI.

Stephani Byzantini **Επιτάξεις των Εθνικων**, Gentilia per epitomen, cum versione Latina & Commentario Abrahami Berckelii, nec non variis lectionibus & notis Jacobi Gronovii. Lugd. Bat. 1688. in fol.

De Privilegiis Ignorantiae Tractatus Moralis, auctore Jo. Chrysofomo Philippino, Clerico Regulari Theatino. Venetiis, 1688, in fol.

Dell' Antico Ginnasio Napoletano, opera postuma di Pietro Lafena, dedicata al Sign. Giuseppe Valletta. In Napoli, 1688, in 4.

Riflessioni Filosofiche dedotte delle figure de' Sali, dal D. Domenico Guglielmini. In Bologna 1688, in 4.

Vita di S. Girolamo, scritta nuovamente da Giovanni Cinelli, Accademico Gelato e Dissonante. In Firenze 1688, in 4.

Prove delle Conclusioni intorno a momenti de Gravi sopra Piani declivi &c. da Angelo Marchetti. Firenze 1688, in 4.

Viaggio di Levante con la Descrittione di Costantinopoli, dato in luce dal Sign. Abate Michele Benvenga. In Bologna 1688, in 12.

Josephi Lanzoni Animadversiones variae ad Medicinam, Anatomiam & Chirurgiam maxime spectantes. Ferrariae 1688, in 8.

Henrici a Moynichen Observationes Medico - Chirurgicae, a Josepho Lanzono scholiis auctae. Ferrariae, 1688, in 8.

Histoire des Variations des Eglises Protestantes; par Messire Jacques Benigne Bossuet Evêque de Meaux. A Paris & Amsterdam, 1688, in 4 & 12.

L' Origine des Eglises de France prouvée par la succession de ses Evêques; avec la vie de St. Austremonne, premier Apôtre & Primat des Aquitains. A Paris, 1688, in 8.

Traité singulier des Regales, ou des Droits du Roy sur les Benefices Ecclesiastiques; avec les pieces, titres & memoires, servans de preuves. Par M. Pinsson. A Paris, 1688, in 4.

Dissertations Ecclesiastiques sur les principaux Autels, les Jubes, & la Closture du Choeur des Eglises; par M. Jean Baptiste Thiers. A Paris, 1688, in 12.

Leçons de Geometrie Pratique, expliquant l' Art d'arpenter & toiser les Corps solides &c. par le S. du Torar. A Paris, 1688, in 12.

Histoire du Divorce de Henry VIII Roy d' Angleterre & de Catherine d' Aragon, avec la Defense de Sanderus, la Refutation de Mr. Burnet, & les preuves; par M. le Grand. A Paris, 1688, in 12.

Demonstration de la Verité & de la Sainteté de la Morale Chrétienne, par le P. l' Amy, Prestre del' Oratoire. A Paris, 1688, in 12.

La Regle

La Regle des Moeurs contre les fausses maximes de la Morale corrompue. A Cologne, 1688, in 12.

La Maniere de bien penser dans les ouvrages d'Esprit. A Amsterdam, 1688, in 12.

La Politique de Ferdinand le Catholique Roy d'Espagne, par Mr. Varillas. A Amsterdam, 1688, in 12.

Defense des versions de l'Ecriture Sainte, des Offices de l'Eglise & des Ouvrages des Peres, & particulier de la Nouvelle Traduction du Breviaire. A Cologne, 1688, in 12.

Apologie Historique des deux censures de Louvain & de Douay, sur la matiere de la Grace; par Mr. Gery. A Cologne 1688, in 12.

Histoire de Mahomet IV deposee. A Amsterdam, 1688, in 12.

Histoire de Soliman III. A Amsterdam, 1688, in 12.

Relation nouvelle & exacte d'un voyage de la Terre sainte. A Paris, 1688, in 8.

Histoire du Patriarche Abraham, ou Questions curieuses Historiques & Morales sur la Genese; par le P. Antoine Masson. A Paris, 1688, in 12.

L'irrevocabilité de l'Edit de Nantes prouvee par les principes du Droit & de la Politique. A Amsterdam, 1688, in 12.

Les Devoirs des fideles Refugiez, par Jean Barbin. A Amsterdam, 1688, in 8.

Jacobi Rhenferdi Specimen Animadversionum in V. CL. Decemviros otiosos. Franequerz, 1688, in 4.

Cornelii Hazard S. I. Discursus Morales in selectiora loca Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum. Antverpiæ, 1688, in 4.

De Romana Republica, sive de Re Militari & Civili Romanorum, auctore Petro Josepho Cantelio e S. I. Editio secunda æneis figuris ornata. Ultrajecti, 1688, in 12.

# INDEX AUCTORUM AC RERUM.

## I. Theologica & ad Historiam Ecclesiasticam spectantia.

**A** Nonymi Apologia Ecclesie Anglicana, qua demonstratur, falso eam a Romana schismatis accusari. Accessit Dissertatio de usu Traditionum.

pag. 294  
Anony-

## AUCTORUM AC RERUM.

<i>Anonymi Colletanea de Quietismo &amp; Quietistis, sive de Michaela de Molinos, ejusque Doctrina.</i>	427
<i>Anonymi Observationes in Tractatum Maimburgii de Institutione &amp; Prærogativis Ecclesie Romanae.</i>	423
<i>Anonymi Responsio ad Libellum Samuelis Parckeri &amp;c.</i>	574
<i>Anonymi Discursus de Idololatria.</i>	634
<i>Fr. Josephi Saenz de Aguirre Notitia Conciliorum Hispania atque Novi Orbis &amp;c.</i>	71
<i>Gothofredi Aletophili Evangelica Tefferreggensium Ecclesia centum &amp; amplius annis adversariis suis invisibilis, nunc autem detecta &amp; dissipata.</i>	447
<i>P. F. Natalis Alexandri Selecta Historia Ecclesiastica Capita &amp;c.</i>	109. 184
<i>P. Allix Considerationes in quinque libros Moysis, ad stabilendam veritatem Religionis Christianae.</i>	238
<i>Ambrosii Opera ad MSS. Codices &amp; ad editiones veteres emendata, studio Monachorum Ordinis S. Benedicti.</i>	64
<i>Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Opera ad Codices MSS. nec non editiones antiquiores recognita, studio Monachorum Ord. S. Benedicti.</i>	618
<i>Martyrologium Ecclesie Germanica pervetustum, Commentario illustratum a Matth. Frid. Beckio.</i>	74
<i>Johannis Braunii Doctrina Fæderum, sive Systema Theologiae Didacticæ &amp; Elenctica.</i>	452
<i>Davidis Augustini Bruyffii Tractatus de Ecclesia, contra Claudium &amp; Jurium.</i>	193
<i>Georgii Bulli Defensio Fidei Nicane de aeterna Divinitate Filii Dei ex scriptis SS. Patrum, qui intra tria prima Ecclesia secula floruerunt.</i>	647
<i>Joannis Ciampini Conjectura de perpetuo Azymorum Usu in Ecclesia Latina vel saltem Romana; qua occasione vox fermenti aliique veteres Ecclesiastici ritus declarantur.</i>	658
<i>Johannis Claudii Opera Posthuma.</i>	582
<i>Henrici Dodvelli Dissertatio de successione primorum Romæ Episcoporum.</i>	342
<i>Johannis Fechtii Schediasmata Sacra, seu Exercitationum Singularium Li-</i>	2999

# INDEX.

<i>um Liber.</i>	502
<i>Christophori Franckii Exercitationes Anti-Wendeliniana de praeipuis inter Ecclesias Lutheranae &amp; Reformatas Controversiis.</i>	275
<i>Fides Ecclesiae Orientalis seu Gabrielis Metropolitae Philadelphiensis Opuscula, cum notis Richardi Simonis.</i>	132
<i>Germani Traditio Ecclesiae Romanae de Praedestinatione &amp; gratia efficaci.</i>	363. 402
<i>Jacobi Goufflet Controversiarum adversus Judaeos Ternio, in Specimen Operis jam affecti, quo R. Isaaci Chizzuc Emouna confutatur.</i>	526
<i>Caspari Heunischii Commentarius Apocalypticus in Canticum Cantico- rum.</i>	590
<i>Georgii Hornii Historia Ecclesiastica cum Notis M. Leydeckeri.</i>	468
<i>Job. Nic. Jacobi de Vulneribus Jesu Christi Tractatus.</i>	228
<i>Petri Jurii Tractatus de Natura &amp; Gratia adversus novas hypotheses Pajonii &amp; ejus Discipulorum.</i>	596
<i>Tractatus de Unitate Ecclesiae &amp; de Articulis Fundamen- talibus adversus Nicolium.</i>	603. 625
<i>Andreae Kuhnii Judicium Theologicum de Mysticorum Quietismo con- templativo.</i>	587
<i>Matthaei Larroquani Adversariorum sacrorum libri tres.</i>	444
<i>Philippi a Limborch de Veritate Religionis Christianae Amica collatio cum erudito Judaeo.</i>	212
<i>P. Malebranchii duae Epistolae ad L. II. &amp; III. Reflexionum Philosophi- carum &amp; Theologicarum D. Arnaldi pertinentes.</i>	129
<i>Johannis Meyeri Uxor Christiana, sive de Conjugio inter duos, deque Incestu &amp; Divortio Dissertationes tres.</i>	481
<i>Johannis Olearii Doctrina Theologiae Moralis totius.</i>	242
<i>Samuelis Parekeri Tractatus de abroganda in Anglia saeculni Testifica- tione Parliamenti Membriis injuncta, nec non de absolvendis ab idolo- latria crimine Pontificiis.</i>	569
<i>Johannis Pearsonii Cestriensis Episcopi opera posthuma.</i>	342
<i>Tobia Pfanneri de Catechumenis antiqua Ecclesia Liber.</i>	334
<i>Francisci Pithoei Codex Canonum Vetus Ecclesiae Romanae, ad veteres MSS. codices restitutus &amp; Notis illustratus</i>	230
<i>Jacobi Reicharti Responsio ad Christiani Orthodoxi Pseudonidesum, quod est in Propos. Sacrae. idem esse ac τὸ significat.</i>	277
	<i>Feb.</i>

## AUCTORUM AC RERUM.

*Job. Richardi Sententia Desiderii Erasmi Roterodami conformis sententia Ecclesie Catholicae.* 267

*P. Rigoleucii et S. I. Tractatus de Devotione & Littera Spirituales.* 103

*Emanuelis a Schelstraten Dissertatio de Auctoritate Patriarchali & Metropolitana, adversus ea, qua scripsit Eduardus Stillingfleet in libro de originibus Britannicis.* 31

*Samuelis Schelvvigii Exploratio Fidei Pontificia ad normam S. Scripturae.* 278

*Sebastiani Schmidii Resolutio brevis Psalmorum Propheticeorum de Christo.* 397

*Viti Ludovici a Seckendorff Commentarius Historicus & Apologeticus de Lutheranismis seu Reformatione Religionis, in quo Ludov. Maimburgii Historia Lutheranismi Latine versa exhibetur, corrigitur & suppletur.* 1

*Friderici Spanhemii Introductio ad Historiam & Antiquitates sacras* 271

*Selectiorum de Religione Controversiarum, etiam cum Grecis & Orientalibus & cum Judaeis nuperisque Antiscripturariis, Elenchus Historico-Theologicus.* 57

*Eduardi Stillingfleet Origines & Antiquitates Ecclesiarum Britannicarum.* 24

*Gabrielis Toverfon Tractatus de Sacramentis in genere.* 173  
*Tractatus de Sacramento Baptismi in specie.* 244

*De La Valette Parallelismus Hareseos Albigenisium & Calvinismi.* 226

*Jacobi Usserii Opuscula duo.* 125

*Britannicarum Ecclesiarum Antiquitates, nec non Tractatus de Ecclesiarum Christianarum successione & statu.* 431

## II. Juridica.

*Anonymi Ephemerides Fori, seu Sylloge potiorum in summis Gallie Curis latorum Decisionum.* 84

*Anonymi Discursus de Suprematu adversus Casarinum Furstenerium.* 147

*Job. Friderici Boeckelmanni Exercitationes de Actionibus.* 224

## INDEX

<i>Florentii de Cocq de jure, justitia &amp; annexis Tractatus.</i>	270
<i>Petri ab Eyndhoven Dissertatio de inani Actione propter inopiam, ad L. 6. Pand. d. dolo malo.</i>	420
<i>Ulrici Huberi Praelectionum Juris Civilis Pars prior.</i>	464
<i>Positiones secundum Institutiones Justinianae.</i>	464
<i>Digestiones Justinianae.</i>	467
<i>Dissertationes Juridico-Theologicae de Fœderibus, Testa- mentis, Liberationibus, Satisfactionibus, Acceptilati- one, jure crediti divini, Aequitate, &amp;c.</i>	471
<i>Job. Heinr. Pott Compendium Dialecticae Juris.</i>	667
<i>Job. Burchardi Rosleri Diatribe Juris Publici de protectoris Caesaris.</i>	332
<i>Friderici Schragii Introductio in Pandectas.</i>	315
<i>Barthol. Leonhardi Suedendorferi Actionum Forensium Expositionis specialis Sectio II.</i>	83
<i>Job. Ottonis Taboris Tractatum Volumina duo, cura Andreae Mylii in lucem edita.</i>	291
<i>Joannis Torre de Successione in Majoratibus &amp; Primogenituris Italiae Tractatus tripartitus.</i>	654
<i>Casparis Ziegleri Superintendentens ad normam Constitutionum Ecclesi- asticarum in Electoratu Saxoniae descriptus.</i>	223
<h3>III. Medica &amp; Physica.</h3>	
<i>Academia Philoxoticorum Natura &amp; Artis Acta.</i>	203
<i>Hieronymi Allegri Epistola, in qua tum principia Physica &amp; funda- menta Medica redduntur dubia, tum possibilia alia e cineribus can- thorum mixtorum demonstrata proponuntur.</i>	611
<i>Anonymi Pharmacopœa ad mentem Neotericorum adornata.</i>	616
<i>Anonymi Operationes Chirurgicae methodo brevi ac facili, cum Tracta- tibus de Affectibus Stomachi &amp; Læe Venereæ.</i>	639
<i>De Blegny Optimus usus potus Theæ, Caffæ &amp; Chocolatæ, ad prefer- vationem &amp; curationem morborum.</i>	48
<i>Remedium Anglicum pro curatione februm.</i>	87
<i>Boisfoti Epistola de virgine quadam sine omni alimento vitam ducente.</i>	330
<i>Carnelii Bontekoe Oeconomia Animalis.</i>	487
<i>Fundamenta Medica, sive de Alkali &amp; Acidis effectibus.</i>	616
<i>Rober-</i>	

AUCTORUM AC RERUM.

<i>Roberti Boyle Disquisitio de finalibus rerum naturalium causis, &amp; observationes visum viciatum concernentes.</i>	490
<i>Caroli Comitis de Caballis Phenomena Medica singulari intuitu recensita.</i>	40
<i>Aur. Corn. Celsi de Medicina libri VIII.</i>	146
<i>Job. Cypriani Historia Animalium a D. Wolff. Franzio olim scripta Continuatio.</i>	265
<i>Laurentii Donckers Idea febris petechialis.</i>	353.
<i>Arnoldi Geulinx Compendium Physica illustratum a Casparo Langenhert.</i>	623
<i>Job. Mar. Giarefchi Observationes de vegetabilibus absque terra adminiculo producendis.</i>	483
<i>J. Goad Aphorismi &amp; Discursus de corporum caelestium natura &amp; influentiis.</i>	22
<i>Job. Jac. Harderi Apiarium.</i>	115
<i>Edmundi King Relatio de Glandula Pineali petrefacta.</i>	234
<i>P. Francisci Tertii de Lanis Tomus II Magisterii Natura &amp; Artis.</i>	35
<i>A. V. L. Dissertatio Physico-Medica de Febris.</i>	537
<i>D. Manginot De Februm curatione per usum Quinquina.</i>	87
<i>Jacobi le Mort Pharmacia &amp; Chymia rationibus &amp; experimentis auctioribus instructa.</i>	481
<i>Dion. Papini Demonstratio velocitatis, qua cum Aer irruit intra exhaustum recipiens.</i>	156
<i>Raymundi Restaurandi Hippocrates de Curatione februm per usum Chinae Chinae.</i>	87
<i>Henrici van Rhede tot Draackestein Horti Malabarici pars VI. VII. VIII.</i>	479
<i>Pompeji Sacci Medicina Theorico-Practica.</i>	279
<i>Job. Shipton Pharmacopœa Bateana.</i>	617
<i>Eduardi Tyson Observationes rerum quarundam praternaturalium, quae in sectione cadaveris cujusdam occurrerunt.</i>	279.
<i>Veay Epistola de Hermaphrodito forma admodum insolita</i>	228
<i>Raymundi Vieuffens Tractatus de Mixti principis in ordine ad corpus humanum spectatis &amp;c.</i>	545
<i>Georgii Wolfgangi Wedelii Physiologia reformata.</i>	531
<i>Guilbelmi Zapfii Epistola, Aloes Americanae historiam complexa.</i>	121

INDEX

IV. Mathematica.

<i>Anonymi Tractatus de Barometris, Thermometris &amp; Hygrometris.</i>	174
<i>Amontons Epistola de Constructione novi Tubi ad faciendum vacuum &amp;c.</i>	376
<i>Epistola de invento noviter Hygrometro quodam.</i>	373
<i>Jacobi Bernoulli Nova Ratio metiendi altitudines nubium.</i>	98
<i>Animadversio in Geometriam Cartesianam &amp; Constructio quorundam problematum Hyper-solidorum.</i>	323
<i>Appendix tertia ad Examen perpetui Mobilis.</i>	591
<i>Job. Dom. Cassini Epistola exhibens correctiones circa Theoriam quinque Satellitum Saturni.</i>	273
<i>Abbatis de Catelan Animadversio in Varignonii Nova Mechanica Delineationem.</i>	414
<i>Francisci Jessop Propositiones Hydrostatica.</i>	330
<i>P. Lamy Nova Methodus principalia Theorematum Elementorum Mechanicorum demonstrandi.</i>	390
<i>Ferdinandi Helfrici Lichtscheidii Nova Accessio ad Hygrometron ex chorda confici solitum.</i>	181
<i>Godofredi Kirchii pomum imperiale &amp; sceptrum Brandenburgicum celestilla.</i>	452
<i>Admonitio ad Astronomos de reditu stellae in collo cygni.</i>	670
<i>Isaaci Newton Philosophia Naturalis Principia Mathematica</i>	303
<i>Ozanami Tractatus de lineis primi generis, de locis geometricis, &amp; de constructione aequationum.</i>	391
<i>Usus Circini proportionum.</i>	394
<i>Dionysii Papini Meletemata ad geminam appendicem de Perpetuo Mobili.</i>	335
<i>De novo pulveris pyrii usu.</i>	497
<i>De usu tuborum prae grandium ad propagandam in longinquam vim motricem fluviorum.</i>	644
<i>Picardi Tractatus de Mensura Terrae.</i>	578
<i>Samuelis Reyheri Bacilli sexagenales, &amp; de Meridianorum differentiis accurate &amp; facile inveniendis.</i>	282
<i>D. T. Paralipomenon de speculi cujusdam ustorii singularibus effectibus.</i>	206
<i>Godofredi Teuberi Acus Hygrometra seu siccitatis &amp; humoris in aere index.</i>	179
Vari-	





## INDEX AUCTORUM AC RERUM.

<i>Jac. Guil. Im Hoff Genealogia Familiarum Bellomaneria, Claremontana de Gallerande, &amp; Memmia.</i>	283
<i>De Larroque Animadversiones Critica in Ant. Varillasi Historiam de Haresibus.</i>	249
<i>Job. Henrici Maji Vita Johannis Reuchlini succincte descripta.</i>	14
<i>Guilielmi Marcelli Historia de origine &amp; progressu Monarchia Francica.</i>	206
<i>Henrici Meibomii Rerum Germanicarum Tomi tres.</i>	286
<i>Danielis Georgii Morhesii Polyhistor, sive de Notitia auctorum &amp; rerum Commentarii.</i>	564
<i>Alexandri Oliberii Oexmelini Historia pradenum, qui in India ab annis viginti inclaruerunt.</i>	140
<i>Francisci Placentii Mare Aegaeum Redivivum.</i>	510
<i>Samuelis Pufendorfii Appendix Isagoges ad Historiam de praeipuis Statibus Europa, Ant. Varillasio opposita.</i>	252
<i>Souchu de Rennefort Historia India Orientalis.</i>	409
<i>De Sacy Historia S. Ludovici Galliae Regis.</i>	454
<i>Gudonis Tachardi Iter Siamense Patrum Jesuitarum.</i>	7
<i>Antonii Varillasi Responsum ad Criticam D. Gilberti Burneti.</i>	248
<i>Historia Ludovici XII. Galliarum Regis.</i>	661
<i>Variorum opuscula Mythologica, Graece &amp; Latine.</i>	475
<i>Francisci Verdizzotti Nobilis Veneti de Gestis Venetorum Volumen I. &amp; II.</i>	170
<i>Henningi V Vitte Diarium Biographicum, in quo Scriptores seculi post N. C. XVII recensentur.</i>	432
<b>VI. Philosophica &amp; Philologica Miscellanea.</b>	
<i>Caroli Caesaris Baudelotii de Dairval de Utilitate peregrinandi.</i>	116
<i>Matthiae Friderici Beckii Specimen Arabicum, i. e. Bina Capitula Alcorani Latina versa &amp; Notis locupletata.</i>	443
<i>Andrea Borrichii Appendix ad Curas Posteriores recognitas Chr. Cellarii.</i>	55
<i>Christophori Cellarii Cura Posteriores de Barbarismo &amp; Idiotismo Sermonis Latini.</i>	54
<i>M. T. Ciceronis de Officiis libri tres &amp;c. ex recensione Job. Georgii Graevii.</i>	108
<i>Confucius Sinarum Philosophus, sive Sententia Sinica Latine exposita.</i>	254
<i>Claudii Fleurii Tractatus de Selectu &amp; Methodo studiorum.</i>	317
<i>Dissertatio de Platone.</i>	369
<i>Auli Gellii Noctes Atticae cum notis &amp; emendationibus Jo. Frid. Gronovii.</i>	123
<i>Job. Paulini Olivekraus Tabula in Hugonis Grotii de Jure belli ac pacis libros.</i>	623
<i>Caroli Patini Commentarius in antiquum monumentum Marcellinae.</i>	557
<i>Job. Ludovici Praschii Organon Latina lingua.</i>	46
<i>Alb. Chr. Rothii Poetica Germanica absoluta.</i>	225
<i>Guilielmi Saldeni de Libris, varioque eorum usu &amp; abusu Libri tres.</i>	540
<i>Pompeji Sarnelli Basilicographia antiqua.</i>	168
<i>Martini Schoockii Exercitationes variae de diversis materiis.</i>	395
<i>Sichemitarum Epistola Samaritana ad Jobum Ludolphum.</i>	378

### ERRATA.

Pag. 418. lin. 9. lege: lineis reciproce sumptis finiunt spatia  $DZ$  &  $DX$  spatium  
 potentialium proportionalia. Pag. 605. lin. ult. pro gravitate lege praevisate.













